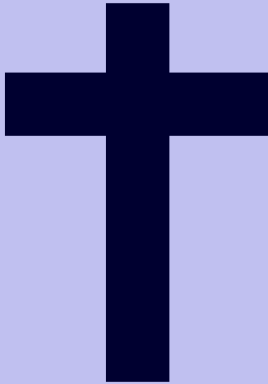

Buk Baibel long
tokples Yongkom

Genesis, Psalms, and The New Testament in the Yongkom
Language (also called the Yonggom language) of Papua New
Guinea

**Buk Baibel long tokples Yongkom
Genesis, Psalms, and The New Testament in the
Yongkom Language (also called the Yonggom language)
of Papua New Guinea**

copyright © 2003 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Yongkom

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

b3f9b0a2-8cdb-5470-8e3c-8250231eee99

Contents

Matyu	1
Maak	100
Luk	159
Yoon	255
Kwamiwen	327
Romdan	413
1 Korindan	456
2 Korindan	496
Galasiadan	524
Efesudan	538
Filipaidan	552
Kolosedan	562
1 Tesalonaikadan	572
2 Tesalonaikadan	580
1 Timoti	585
2 Timoti	597
Taitus	605
Failimon	611
Hibrudan	614
Yems	645
1 Pita	656
2 Pita	667
1 Yoon	675
2 Yoon	686
3 Yoon	688
Jud	690
Korokboon	694

Matyu

Weng Amun Matyumbed Wongkoon

Matyu Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Matyu ye kedmengkandi kuu ye weng kimingkidan yaa Yesu Keresu kuu anam Yuudan yi King andoon. Ke kwanoon kuu Yesu okad yiri wad doboroon kuu Moses yoom profesidan yena yoom God Ye Weng aombed komo komo dakmenabiwen korem kuu anam id keroon, Yesu yaa.

Ma kuu Yesu ye meeni kuu nub ine daboknoka God ye karuwa nimaya kerime andi ye wengiib, Yesu monoon ye awo awo awoya kuu Dewidbed dobere monoon ye ambokab ande korokbi ye wengiib, nimakarub wene God ye oonimbon aom aomniwed Godbed oonok andi ye wengiib kui. Kukuu Godbed Moses yoom profesidan yoom yaambed kurin kurinbed kwamune ande wongkoon kumbed Yesumbed ye doboroon yaron arimbed God yaromkonombed korokbendoon.

Wongkoonman

Matyu kuu Yesu ye kedmengkandeendan wad ayoob kuyaom kuu ye kuu maa. Yankingko maa kuu Livai. Ibduruk kuu ye deme kuu Rom gapman ye tak od bimaan. Kwane, Yesumbed Pita Endru yoom Yems Yoon yoom boon kuye yoman kuu Yesumbed Matyu nendoon. Kowe, Yesu komo komo kamenaboon kuu Matyu ye indobbed wedmoon kumbed Yesu bobnoone Godbed nenkoonoonbed ari kuu weeb 20yiyib areb dowan keruune keye buk kee wongkoon. Kowe wongkoon ye weeb kuu AD 53 areb o AD 57 areb.

Korok Weng

1. Yesu Kuu King Dewid Ye Kambong Aombed Wooneen (sapta 1–2)
2. Yoon Baptaisman Yesu Ye Kiwaan Nekwoon (3:1-12)
3. Yesu Baptais Keroone Setenbed Mene Biranande Kamoon (3:13–4:11)
4. Yesu Galeli Angka Yarebe Kedmengkandoon (4:12–14:12)
5. Yesu Galeli Koronde Ambibkin Yena Aom Yarebe Kedmengkandoon (14:13–17:21)
6. Yesu Galeli Angka Ika Wene Kedmengkandoon (17:22–18:35)
7. Yesu Galeli Koronde Yudea Aom Yarebe Kedmengkandoon (sapta 19–20)
8. Burudandoon Ye Orokbon Arimingku Aom Komo Keroon (sapta 21–27)

9. Yesu Bobnoon Yirimbed Nenkoonoon (sapta 28)

Yesu Ye Awoya Awoya Yiri
(Lk 3:23-38)

¹ Yesu Keresu ye awoya awoya yiri kei. Yesu Keresu kuu Dewid ye awo aman ari, King Dewid kuu Abraham ye awo aman ari. Aningko kei:

² Abraham kuu Aisek yambe,

Aisek kuu Yekob yambe,

Yekob kuu Yudayiib ye aagoroka yenayiib yi ambe,

³ Yuda kuu Peres yoom Seera yoom yi ambe, yi ena kuu Tamar.

Peres kuu Hesron yambe,

Hesron kuu Rem yambe,

⁴ Rem kuu Aminadab yambe,

Aminadab kuu Nason yambe,

Nason kuu Salmon yambe,

⁵ Salmon kuu Boas yambe, Boas ye ena kuu Rehab,

Boas kuu Obed yambe, Obed ye ena kuu Rut,

Obed kuu Yesi yambe,

⁶ Yesi kuu King Dewid yambe,

Dewid kuu Solomon yambe, Solomon ye ena kuu Yuraiya yamban.

⁷ Solomon kuu Rehoboam yambe,

Rehoboam kuu Abidya yambe,

Abidya kuu Asa yambe,

⁸ Asa kuu Yehosafat yambe,

Yehosafat kuu Yehorem yambe,

Yehorem kuu Usaiya yambe,

⁹ Usaiya kuu Yotam yambe,

Yotam kuu Ahas yambe,

Ahas kuu Hese kaiya yambe,

¹⁰ Hese kaiya kuu Menase yambe,

Menase kuu Amon yambe,

Amon kuu Yosaiya yambe,

¹¹ Yosaiya kuu Yekonaiya yambe, Yekonaiya yoom ye aagoroka yoom kuu Babilondanbed mene ana nang-banekorib, Babilon ambibkin angka benwiniwen.

¹² Amaan, Babilon angka benwiniwen ari kuu:

Yekonaiya kuu Siotio yambe,

Siotio kuu Serubabel yambe,

¹³ Serubabel kuu Abiud yambe,

Abiud kuu Elaiyakim yambe,

Elaiyakim kuu Aso yambe,

¹⁴ Aso kuu Sadok yambe,

Sadok kuu Akim yambe,
 Akim kuu Eliud yambe,
¹⁵ Eliud kuu Eliesa yambe,
 Eliesa kuu Mattan yambe,
 Mattan kuu Yekob yambe,
¹⁶ Yekob kuu Yosef yambe,
 Yosef yamban kuu Meri, yu yaambéd Yesu wooneen kui.
 Ye yaa Keresu* andimaib kii.

¹⁷ Kekee ibduruk ye awoya Abraham doboroonkob mene King Dewid kuu awoya awoya 14iib. Angkon King Dewidbed doboroonkob mene ari Babilondanbed yeene benwiniwen yaron kwangkón awoya awoya 14iib. Amaan angkon Babilon angka benwiniwenbed mene ari Yesuyiib wooneen kwangkón awoya awoya 14iib.

Yesu Keresu Wooneen

¹⁸ Kekee komo kere Yesu Keresu wooneen kuu kei. Ye awaan Meri kuu Yosef ye wonong ande boriwen, kumban yi ayooob awane dobirindo ye niindem aom kumbed, Kingkin Karadmombed yu yaa menekore ye aromkonombéd yu niindem aom kuu dana ongmoon kowe, yu kuu oyoomiib keru-une wedmiwen.

¹⁹ Yu karub Yosef kuu God ye yorokmo karub kowe, nimakarub wedangkambéd yu yaa karak konde domondi kuu ye dowakenban. Kwani kowe, yembéd meenoon kuu boruwen kuu iwari korondem ande kamoon.

²⁰ Kwanande kamoon kowe, Yariman ye engyumbéd Yosef yaa mene kiyuum angkambéd daanoon, “Yosef, Dewid ye awo ari yee! Meri kuu awane eb ambiwóom nenwene. Eb unaab, amborom kuu yu oyoomiib kereen kuu Kingkin Karadmombéd yaromkonombéd ongmoon.

²¹ Yu kuu karub dana woonanuun kowe, eb kuu yaningko kone Yesu† ande, amborom kuu yembéd ye nimakarub yi ambarakmi ye kakman yaa kuu burudande bindaneen kowe.” andoon.

²² Kwanoon amborom kuu unyeman anuk yaa weng kuu Yarimanbed yedmoone ye profesiman mene daande wongkoon kuu id anam kwamune dembe wonoon.

²³ Yembéd daandoon kuu, “Wonong koyu karub maayiiib angkindo kumbed oyoomiib kerenu karub dana woonanu-una yaningko Imanyuel andaniib.” andoon. Imanyuel ye weng id kuu “God nub yaa doreen” kui.

²⁴ Engyumbéd kwanandoon kowe, Yosef demboon ye yondem kuu yaro komo Yarimanbed ye yaa daanoon kuu

* **1:16:** Keresu andi ye weng id kuu “Godbed Kinoona Monoonman”. † **1:21:** Yesu yaningko ye id kuu “Yarimanbed arewa yaa kuu burudande bindimaan”.

kwanoon, Meri awane yambiwoom nenwonoon, ye wonong keroon.

²⁵ Kumban ye kuu Meri yoom ma dabokne angkindo, kwane dobere wene ari yu karub dana kuu wooneen. Ye aningko Yesu ande kowoon.

2

Mindong Darobe Andangkanabidan Miniwen

¹ Erod kuu Yuudan yi king kere doreen yaambéd, Yesu kuu wooneen, Yudea ambibkin kambong Betlehem aombéd. Yesu woonuuna, amaanbed mindong darobe andangkanabidan yena aron dembimaun angkambéd Yerusalem aom miniwen. Menenib, taun kumaom doriibdan yaa dawuro kaamobiwen,

² “Dana woonekore Yuudan yi king keraneen kuu kuna yaambéd doreen? Ye wooneen ye mindong diburuuna, kangka doruub kumbéd wedmuwen. Wedmuwen kowe, nub mene wedmene ye yaa bumangkane kube yaningko kankoonandamuub.” andiwen.

³ Kwane, karub maambéd King Erod yaa wene daanoone, wengamberekore kongendoon. Kongendoone, Yerusalem-dan korem kuu uniwen.

⁴ Kwane, yembéd yedmoona, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib, Yuudan yi amob kedmengkandidan yi korok korokiib korem nedbiwe kaamobendoon, “Kuna yaambéd Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu woonanuun?” andoon.

⁵ Andoona, inande yedmiwen, “Ye kuu Yudea ambibkin kambong Betlehem aombéd woonanuun. Profesimanbed unyeman wongkoon kuu kei,

⁶ ‘Kambong Betlehem. Kub aombéd Yudea ambibkin angka, kub kuu kambong embeng kumban, taun maa maa yaa Yudea kumaom kuu korok miin darewoob keraneeb,

amborom kuu kub aombéd King darewoob mananeen kowe, ye kuu ne nimakarub Israeldan oonaneen.’ ande wongkoon.” andiwen.

⁷ Kwamunekoriwa, Yuudan yi korok korok kuu dakme dowan keriiwa, king Erod yedmoonkob karub maambéd mindong darobe andangkanabidan yemyeb benmonoona. Benmonoona, king Erodiiwbmo nedbiwa kaamobendoon, “Aron komo arimbed mindong kuu andowe wedmiwen?” andoone neman inandiwen.

⁸ Kwane yembéd domonde birande yedmoon, “Yiib kambong Betlehem angka winime, wenenib korobe onmenmo yare dana kuu wedmibka, ika mene neyiib yedmewime.

Mene yedmewibko, ne kangkon weneni ye yaa bumangkane kube yaningko kankoono.” andoon.

⁹ King Erod kwamune ye weng yi yaa daande domondoona winiwen.

Kwane yaro dore winiwa, mindong aron dembimaun angkambed wedmiwen kuu angkon ika yaro yureen. Mindong kuu yi arinambo arimbed yure wene mene wedwiri dana angkeen arimbed mimyirimo dibere yureen kowe,

¹⁰ kubi darewoob kamiwen.

¹¹ Kwane ambiwoom awunenib, dana yoom yawaan Meri yoom wedmiwen. Kwane, yi korem bumangkanib korok ambokibenib dana yaa kube yaningko kankooniwen. Kwane, yi od yowoyiib bongmenabenib munob yiribman ye yaa bangkaniwen, od goldiib at nunung baeb amun yeman yaningko ferengkinsensiib muramura baeb amun yaningko meeryiib kwane bangkaniwen.

¹² Amnoon angkambed, Godbed menene kiyuum angkambed mindong darobe andangkanabidan yaa yedmendoon, “Amob, yiib kuu king Erod yaa ika wanaib.” andoon. Kwanandoona, kiwaan maambed yi ambibkin angka ika winiwen.

Idyip Yiri Kirokmoniwen

¹³ Kwamune mindong darobe andangkanabidan kuu winiwa, Yariman ye engyu Yosef yaa menene kiyuum angkambed daanoon, “Yeedere yaro danayiib yawaaniib be Idyip ambibkin yiri kombiri wene kuri dobere. Kwamune dobereewo nekambed yedmebdaniin kui. Kuri dobere, amborom kuu King Erodbed ye ana nangmidan yedmandamoona onmene dana kuu aye kowandamiib kii.” andoon.

¹⁴ Kowe, kuye amnoon Yosef yeedere yaro dore danayiib awaaniib be kombiri Idyip yiri andowe wonoon.

¹⁵ Kwamune King Erod bobnindo yaron kuyaambed, yi korem kuri Idyip aom doriib. Kowe, kurinbed Godbed ye profesiman yaa daanoone dakmoon kuu “Neka ne dana baandaane Idyip ambibkin aombled monoon.” andoon kuu anam id keroon.

¹⁶ Yosef ye danaya awaana be Idyip yiri wonoon ye yondem kuu, King Erod wedmoonka mindong andangkanabidan kuu ye yaa aadidme kiwaan maambed awanewande winiwen. Kwamuniwa, ye kuu norin miin darewoob wandoon kowe, ana nangmidan yedmoonka kambong Betlehemiib kambong kambong dia diayiib wenenib, karub dana korem yi weeb ayooob keruwenbed kiri kuu korem yenbandiwe dukniwen. Mindong darobe andangkanabidanbed mindong kuu weeb

ayoob wedmuwen Erod yaa ande yedmiwen kowe, dana yi weeb kwamune yenbandime andoon.

¹⁷ Kwamune keroon kuu Godbed unyeman anuk yaa daanoonkob profesiman Yeremaiyambed wongkoon kuu anam id keroon kuu kei.

¹⁸ “Yuudi ameng weng darewoob kambong Rama aom wengambiriwen.

Kukuu Rekselbed yuudi ameng weng darewoob kamuun, yu dana meed yi dowad.

Yu dowakenban kereen, karub yenambed nangkande mimyob kankubune yu yaa awandi kuu yiminban kereen,
amborom kuu yu dana kuu dowan kowe.” kwane wongkoon.

Kambong Nasaret Yaa Ika Miniwen

¹⁹ Kwamune Yosef awene Idyip aom doriib yaa, King Erod kuu bobnoon. Bobnoona, God ye engyumbed Yosef yaa menene kiyuum angka daanoon,

²⁰ “Yeedere yaro dore, danayiib yawaaniib be ika Israel ambibkin ari be wene, amborom kuu karub kane kanembed dana ayande kamiibdan kuu yoworiwen kii.” andoon.

²¹ Kowe kwane, Yosef yeedere yaro dore, danayiib yawaaniib be ika Israel ambibkin ari wonoon.

²² Kumban Yosef mene wengamboroonka, Aakelius kuu awodki Erod ye yumbon kande Yudeadan yi korok kere doboroon kii andiwen. Ye wengamberekore, wene kuyaa dohiri kuu koronde unoon. Kwamune angkon kiyuum angkambed kuyaa dobaraab andoone wengamberekore, Yudea kuu awanewande Galeli ambibkin ari danayiib awaaniib be wene

²³ kambong Nasaret aom dohiriwen kowe, anuk Godbed daandoonkob ye profesidanbed daandiwen kuu, ye kuu Nasaretman andaniib kii andoon kuu Yesu yaa anam id keroon.

3

Yoon Baptaismanbed Yesu Ye Kiwaan Nekwoon (Mk 1:1-8, Lk 3:1-18)

¹ Kwane, weeb yena dowan keruune, Yoon Baptaisman kuu wene Yudea ye amboon angka dobererekore, baande daandi-man kuu,

² “Ambarakmi yaa koronde amonombime, amborom kuu Ewen Yarimanbed nimakarub yi korok kere ooni yaron dia menuun.” andimaan.

³ Unyeman anuk yaambéd profesiman yaningko Aisaiyambéd weng maa yedmoon kuu Yoon yaa kuu kwane anam id keroon. Kwane yedmoon, “Karub maa kwane amboon angkambéd baande daandaneen kii.

‘Yariman mananeen ye kiwaan nekwime, ye kiwaan yorokmo ongmime.’ ” andoon.

⁴ Keye Yoon yebkad kuu kemo kimimbéd ongmiwen* kumbéd derene, ye kobaiknong kuu dingkan kadbed boron-imaan koborom yaa. Angkon kwamune ye animan kuu dura angka ye in okiib ediiib kumbédmo анимаан.

⁵ Kuye aron kuu YerusalemDaniib Yudeadaniib ok Yooden yara yara doriibdaniib Yoon yaa wengamberem ande menebiwen.

⁶ Kuyaambéd yi ambarakmi korem God yaa mimyob kowe dakmekoriwa, ok Yooden yirimbed baptais kerundoon. Kwane menebe wengambaraiwa baptais kerundaane winimo kamiwen.

⁷ Aron kwane kamiib aombéd wedmoona, Yuudan yi Farisidaniib[†] Sedyusidaniib[‡] kwane Yoon yaa miniwen. Miniwe wedmekore, yedmendoon, “Yiib kuu nemengkan-didan, arud niin areb kii! Kanembéd daandeenkob, God ye norina dabawa yiib ari menebandameen yaa kuu kombere wanandiwed? Komarewa kee?

⁸ Ambarakmi yaa koronde amonombi ye kerekmen yaambéd awine amunmo kamime.

⁹ “Nub kuu Abraham ye awoya kowe butun kandaubban ande meenaib, amborom kuu Adam ongmi areb Godbed bot be Abraham ye awoya ongmenabi kuu yimin kowe. Kedi, yiib anam andi kuu Abraham ye anam andi arebban kowe, Abraham yaa weng kunduk kowoon kuu koronde yiib yaa butun kerundaneen kwangkon yimin.

¹⁰ Godbed wengyundanande meneen kuu at dengki ye karub menemoon areb. Kapakiib nande at ambokab yiri doreen. At kuu ayob id arewayiib keraneen kuu dengke be amot yiri kiradmaneen.

¹¹ “Ne kuu okbed nimakarub yaa baptais kerundaan kuu ambarakmi yaa koronde God yaa amonombi ye akmi yeman kui. Kumban karub maa ari mananeen kuu ye aningko kuu ambab ari, ne kuu yirimo. Kwane kowe, nembéd yambiwoom awunimaana ye yonkad biangke bi ye deme awini kuu

* **3:4:** Ye kuu profesiman Elaidya areb kemo kimimbéd ongmiwaib yebkad derenimaan. [†] **3:7:** Farisi kuu inamen mimodan. Yi meeni darewoob kuu God ye amowiib yi amowamob God ye amob yaambéd ongmiweniib wengambere kwanime ande dakmimaib, Yuudan yaa. [‡] **3:7:** Sedyusi kuu inamen mimodan maa. Yi meeni darewoob kuu polotikiib Yuudan yi gapman korok keriyiib kui.

yiminban. Yembed Kingkin Karadmoyiib amoyiib baptais kerundaneen.

¹² Yembed wiit yowiib awiib ari kirari yemaniib awine doreen kii, kwane kanwene wiit yob dabonmo ari beengkimbon arekore, beengkene be kirare yowiib awiib andokbe wenorekore, yob kuu yambiwoom be nongkobaneen kumban ab kuu amot kumbaanban yiri be kiraraneene denaniib, nimakarub amuniib nimakarub arewayiib andokbi ye dowad nekwoon kui.” andoon.

Yesu Kuu Yoonbed Baptais Kerunoon

(Mk 1:9-11, Lk 3:21-22, Yn 1:29-34)

¹³ Kuye yoman, Yesu kuu Galeli ambibkin domonde ok Yooden yiri wene Yoonbed baptais keruwok anded.

¹⁴ Kumban Yoonbed kebenande kamoon, “Ebbed ne baptais keruwaneeb kumbed yiminaa. Komarewa ne yaa baptais keruwok ande menewen?” ande kamoon.

¹⁵ Kumban Yesumbed neman yedmoon, “Kibireb kwamunaneeb kumbed yimin, nub yaa. Kukuu yorokmo inamen Godbed ongmenaboon korem anam id keru yeman kowe, kwane kame.” andoone, Yoonbed eyoka kwana andoon.

¹⁶ Kwane, Yesu yaa baptais kerunoone yaro demboone ambid kuu bengkeroone, kuyaa wedmoonka God ye Kingkinbed on arud wan kamenemoon areb kamenene Yesu ari diboroon.

¹⁷ Kwane ambid arimbed weng monoon, mene yedmoon, “Kekee ne Dana kii. Ye yaa ne mimyob dowaken darewoob kowaan. Ye yaa ne anam kubimain.” andoon.

4

Setenbed Yesu Yaa Komboon Kaamoboon

(Mk 1:12-13, Lk 4:1-13)

¹ Kwane, Yesu kuu Kingkin Karadmombed amboon angka nenwonoon. Ye kuu awad arewa yi korokbed komboon kaamobi ye dowad nenwonoon.

² Nenwonoone, Yesu kuu animan koronde aronki 40yiib amnoon 40yiib doboroon kowe, mungimo keroon.

³ Kuye yoman kwamune awad arewa yi korok mene komboon kaamobi ye dowad yedmoon, “Eb kuu God ye Mingki keroka, bot kee yedmebko om keroko ane.” andoon.

⁴ Kumban Yesumbed inande yedmoon, “Yii, God Ye Weng wongkiwen kuu,

‘Nimakarub kuu animaniibmo ane dobaraibban, wadkeri yeman anam kuu Godbed komo dakmeen kwangkon wengambere dobaraniib kumbed yimin.’ ande wongkiwen.” andoon.

⁵ Kwanandoon kowe, awad arewa yi korok kuu Yesu nenwene God ye siti karadmo Yerusalem aom nande kurikuri boyambib darewoob aminim arimbed kowoona doboroon.

⁶ Kwane awad arewa yi korokbed yedmoon, “Eb kuu God ye Mingki keroka, ebka korongberenande kawene okad yiri kombere, amborom kuu God Ye Weng wongkiwen kuu, ‘Godbed ye engyus yedmaneena, yimbed eb yaa ongme oonebdaniib.

Kwane yi dingkimbed eb awine kankoonaniwa, eb yon kuu bot arimbed wowaanban.’ ande wongkiwen.” andoon.

⁷ Kumban Yesumbed man yedmoon, “Kekamune angkon God Ye Weng wongkiwen kuu, ‘Yiib Yariman God yaa komboon kaamobaib.’ ande wongkiwen.” andoon.

⁸ Kwanandoon kowe, awad arewa yi korokbed Yesu nenwene aangko ambab ari daanene kowoona doboroon, ambibkin koremiib korok dareb dareb yi aromkonoyiib korokbenoon.

⁹ Korokbenekore Yesu yaa yedmoon, “Eb kuu ne yaa okad yiri bumangke ne dabderem aom dobere naningko kankoonaneeb kuu, korem komo komo wedmeeb kuu kabdaniina yi korok keraneeb kii.” andoon.

¹⁰ Kumban Yesumbed neman yedmoon, “Seten, koronde wene! Amborom kuu God Ye Weng aombbed wongkoon kuu, ‘Yiib Yariman God yaamo bumangkane yaningkomo kankoonenib, ye yaamo wengambere kwanembirime.’ ande wongkoon kui.” andoon.

¹¹ Kwane, awad arewa yi korok kuu koronde wonoone, engyus menenib Yesu yaa awanene ooniwen.

Yesu Andowe Weng Amun Daandenmo Yaroon

¹² Aron maa, Yesu wengamboroonka Yoon Baptaisman kuu awine kan wii aom kaaniwen kowe, Yesu kuu ika Galeli ambibkin ari wonoon.

¹³ Kambong Nasaret koronde wene Kapeenaum aom doboroon, amyenimbon Sebulun yoom amyenimbon Naftalai yoom yi bidambib aom, bowan Galeli kebed yaa.

¹⁴ Kwane, komo komo profesiman Aisaiyambbed wongkoon kuu anam kwamune id keroon. Ande wongkoon kuu

¹⁵ “Galelidan, amyenimbon Sebuluniib amyenimbon Naftalaiyib kui.

Karamok wini ye kiwaan kuyiib, ok Yooden yara kuye okad kui.

Yuudan yoom ambibkin maa maadan yoom kui.

16 Yi kuu bobniyiib ambarakmiyiib ye kumun aombed doriib kuu
 God ye nambiri darewoob kawure waroon kuu wedmiwen.” ande wongkoon.

17 Galeli ari wonoon kuye aron kuyaambed Yesu andowe God Ye Weng kee daandenmo yaroon, “Yiib amonombime, amborom kuu Ewen Yarimanbed nimakarub yi korok kere ooni yaron kuu dia muneen kowe.” andoon.

*Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon
 (Mk 1:14-20, Lk 5:1-11, Yn 1:35-42)*

18 Kwane, Yesu kuu bowan ok Galeli kebed angka yare mene oon bi karub wedmendoon, ayi ningki. Yi kuu oon bi ye men kamberenib oon bandiwed. Yi aningko kuu Saimon yaningko maa Pita yoom Endru yoom.

19 Wedmekore, yedmendoon, “Yiib kuu ne yoman minibko, oon bi areb Godiib yaa nimakarub bi ye kiwaan yiib yaa kedmengkanda.” andoon.

20 Andoone, erebnariyiibban yimbed oon bi ye men nongkobiwa, Yesu ye yoman kedmengkandok ande winiwen.

21 Kwane, kuyaambed wene ari angkon karub ayoob wedmendoon, ayi ningki, Yems yoom Yoon yoom. Yi kuu yi ambe Sebedi yoom oon bi motod aom oon bi ye men karangkane dibiib. Yi ayoob yaa kwangkon baande yedmendoona,

22 yi kwangkon erebnariyiibban yi ambeyiib oon bi ye meniib motodiib koronde Yesu ye yoman kedmengkandok ande winiwen.

Yesu Kuu God Yaromkonoyiib Kedmengkandoon

23 Kwane, Yesu kuu Galeli ambibkin aom dewenebe, Yudan yi kurikuri ambiwoombed kedmengkandene, Godbed yi korok kere ooni ye weng amun daandenmo yarebene, nimakarub bob anikadiib maa maa korem ongmenaboon.

24 Kwanoon ye weng kuu Siria ambibkin aom daande yareen. Weng kee daande yaraune, nimakarub bob anikad maa maa kandiwendaniib, niindem aom yewed darewoob kandiwendaniib, awad arewa ibnendiwendaniib, kot yimaundaniib, yona dingkia ida yidne wonoondaniib korem kwamune benmenebiwe ongmenaboon.

25 Kwane, kadaareb yemoon kuu ye akmok winiwen, Galeli ambibkindaniib, Dekapolis ambibkindaniib, YerusalemDaniib, Yudea ambibkindaniib, ok Yooden yara doriibdaniib kwane ye akmok winiwen.

5

Godbed Amun Amun Kerundimaan
(Lk 6:20-23)

¹ Kwane, Yesumbed kadaareb menebiwen kuu wedmoonka, aangkombon ari ambabban kawenene dibeene, ye yoman winiwendan kuu yeyiib yaa wengamborok miniwen.

² Miniwa, Yesu andowe kedmengkandene yedmoon,

³ “Kane kane yi dohiri kankubune God ye dabderem aom dobirimaib kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu Godbed Ewen arimbed yi yaa korok kere oonimaan kowe.

⁴ Kane kane yuudi ameng kamiib kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu Godbed yi mimyob kankubunaneen kowe.

⁵ Kane kane ingmiyiibban nangkemmo kame dohiriib kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu okad korem yi yaa bangkandaneen kowe.

⁶ Kane kane yi dowaken darewoob kuu yorokmo dohiri kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu inamen yorokmo kee yi yaa bangkandaneena yiminmo keraniib kowe.

⁷ Kane kane yi yaa kuu karub maambed amarakmoon yaa mimyob keene kakman kuu are nonondandaniib kuu Godbed amun kerundaneen, amborom kuu Godbed yi yaa mimyob keene yi amarakmi are nonondandaneen kowe.

⁸ Kane kane niindem aom kuu karadmo kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu yi kuu God ye kerebiri wene wedmenaniib kowe.

⁹ Kane kane wedyiri dobere wengangkimaib kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu Godbed yiib kuu ne meed kii andaneen kowe.

¹⁰ Kane kane kuu God ye deme ambangkimaib kumbed karub yenambed yi kebeni ye dowad yewed konde yenbandiwen kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu Godbed yi yaa korok kere oonimaan kowe.

¹¹ “Yiib kuu ne deme nimakarub kowe, ne dowad karub yenambed yiib yaa amkidbandenib yewed konde yenbandenib kwane dudi weng wiribenib kamaniib kuu Godbed amun kerundaneen.

¹² Meenmembaraib, kubime, amborom kuu Godbed yiib yaa kakman darewoob Ewen arimbed nongkobaneen kowe. Meenmembaraib, kubime, amborom kuu anuk

kurin kwangkon profesidan kuu kwamune yewed konde yenbandiwen kowe.” andoon.

Karamiib Nambiriyiib Yi Kuruweng

13 “Yiib kuu karam areb, okad karub korem yaa God ye weng amun ambod yeman. Kumban kwane karam ambod dowan keraneen kuu ikakman karam ambodiib kerok ande ongmaneen kuu yiminban. Kuu korem amunban kowe, bunangka kankorarunde nimakarub kwari dore bungki yeman keraniib.

14 “Yiib kuu nambiri areb, okaddan korem yaa ye nambiri kui. Kuu kwamune, siti aangko arimbed kuu biknindeban.

15 Kwane angkon nambiri nare kandune kabedbed nande ari dabunaanban. Dowan. Nambiri nare kandune wedangkambed nowaneenkob nimakarub korem ambiwom doriib yaa nambaraneen.

16 Ibonmo kwamunene yiib amun kami kuu nambiri areb, kwangkon namborok nimakarub yaa. Yiib kwananiib kuu yi wedme yiib Ambe Ewen ari doreen yaa kubenib yaningko kankoonaniib.” andoon.

Amob Yaa Kedmengkandoon

17 Kwane, Yesu kadaareb yaa ika yedme daandoon, “Yiib ambarakme inamen arewa meenmaib. Ne kuu mene Mosesbed God ye amob wengambere wongkooniwa profesidan yi wengiiwa bongme benkirarundande minindo. Ne kuu amowiib wengiib dakme wongke kamiwen kuu kan anam id keridowad manaan.

18 Yiib yaa ke anam yedmendaan kei. Weng embeng mana o weng wongki kuruwak mana kuu amob yaambed ma bikkanban, kwane danganeenkob wene kuye weng kundukiib profesi wengiib korem kuu anam id keraneen.

19 “Kane kanembed amob kembed embeng mimo koronoon kumbed yenamo kedmengkandaneen kuu, Godbed korok kere oonimbon kuyaombed kuu yi aningko kuu kan yiri nongkobaneen. Kumban, kane kanembed God ye amob korem kuu anam ande nimakarub yena yaa anam kedmengkandaniib kuu, Godbed korok kere oonimbon kuyaombed kuu yi aningko kuu kan ari nongkobaneen.

20 Kwane, yiib yaa ke yedmendaan kei, yiibka yiib yorokmo dobiri kuu yiibbed Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom yi inamen burudande darewoob keraniib kumbedmo Godbed korok kere oonimbon aom awunaniib.” andoon.

Norin Wandī
(Lk 12:58-59)

21 “Yiib wengambiriwen kuu unyeman anuk yaambéd dakmoon kuu ‘Yiib kumkayiib o kumaniib yenbandaib. Kanembéd kumkayiib o kumaniib yenbandaneen kuu wengyunde dabab darewoob konaneen.’ ande wongkoon.

22 “Kumban nembéd yiib yaa ke yedmendaan kei, kanembéd maa yaa norin wandaneen kuu, ye nenwananeene wengyundi ye korokbéd dabab darewoob konaneen kuu yimin. Angkon kwane kanembéd noriniib maa yaa eb kuu awon korok anamaa andaneen kuu, Suprim Kot yaa nenwananeene keye wengyundi ye korokbéd dabab darewoob konaneen kuu yimin. Angkon kwane kanembéd noriniib maa yaa eb kuu inameniibban anamaa andaneen kuu, kan kumbaanban yamotbon yiri koraraneen angkon yimin.

23 “Kwane kowe, kanembéd dingkan kanmenene aye nengkane agedmo kere baeb God yaa konande meneen kuyaambéd meenoko maa yaambéd eb dore ye dore dabawiib keroka,

24 dingkan kuu kurikuri keru yeman bot wuubiwen dia yaa kiribende wene dabokne weng mimo ongmekored menene kurikuri boyambib darewoob yaa dingkan aye bot ari kowe nengkane agedmo kere baeb God yaa koni. Kwaneeb kumbéd yimin.

25 “Kanembéd eb nenwene kangdod weng dakmandameen kuu kudin kirodmo weng ongmekorewed, weng kuu kiwaan yaa ye yoom weniib yaa kumbéd ongmenmo wene. Ma kwanaabban kuu eb kandune wengyundi ye karub konaneena kumbéd kandune wii ye korok konaneena, yembéd kandune eb kuu wii aom kaananeen.

26 Nembéd eb yaa ke anam yedmebdaan kei, eb kirod yeedaraabban, kwane dobereneb od murubkob yeenbon kuu kowewed yimin.

Nenem Ye Inamen

27 “Yiib wengambiriwen kuu ‘Nenem kamaib.’ ande wongkoon, God Ye Weng aombéd.

28 “Kumban nembéd yiib yaa ke yedmendaan kei, karub kanembéd wonong wedmende ye dowaken ambarakma ande meenaneen kuu dowan kii, ye inamen aombéd wonong kuu nenem kamoan kii.

29 “Kwane kowe, eb wiwi yaa ye indobbed nemengkabdoko ambarakmebka, awine biangkan korare. Kwane, eb id dungkunmo kankoraneeb kuu arewa kumban, eb id kumundin kande kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu miin arewa anam.

30 Kwane, eb dingki wiwi yaambéd nemengkabdoko ambarakmebka, nare kankorare. Kwane, eb id dungkunmo kankoraneeb kuu arewa kumban, eb id kumundin kande

kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu miin arewa anam.

Wonong Dankorari

31 “Kekamune God Ye Weng aombed yedmoon kuu, ‘Karub kanembed kwamune ye wonong dankoraroka ye kuu yu yaa dankorari ye kerekiib wane kankondaneen kumbed yimin.’ ande wongkoon.

32 “Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, karub kanembed ye wonong ogood dankoraraneen kuu yimiban. Ma, yumbed nenem kameen kumbedmo dankorari kuu yimin, ogood dankorari kuu ye ambarakmi, yu kuu nenem wonong keranuun kowe. Kwamune angkon wonong kee karub maambled awananeen kuu ye nenem kami ye karub keraneen.

Wiim Aangke Amob Ongmi

33 “Yiib wengambiriwen kuu nimakarub unyeman anuk yirimbed dوبريwen yaa God Ye Weng aombed dakmoon kuu, ‘Yiibbed wiim aangke amob ongmiwen kuu ika yiibkareb domokbaib’, kumban ‘Yariman ye dowad ongmiwen kuu kwamune oone awinime.’ ande wongkoon.

34 “Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, wiim aangke amob ongmaib, no weng kunduk dakmime. Kowe kwamune Ewen yaningko kowe amob ongmaib, kukuu God ye oonimbon kowe.

35 Kwane, kan okad yiri yaningko yaambled amob ongmaib. Okad yiri kwangkon God yeman kowe. Angkon Yerusalem yaningko kowe amob ongmaib, kukuu King Darewoob Arimbed ye siti kowe.

36 Kwamune kande eb korok yaambled kowene amob ongmaib, amborom kuu ebkareb ma eb awung kuu ongmaawa kuukmo kere binmo kere kamindeban kowe.

37 “Kwana kowe, dowakeniib kuu no ee ande, o dowakeniibban kuu no yii ande kamime. Maa kee burudande dakmaneen kuu anam awad arewa yi korok yaambled inamen kande dakmaneen kii.

Neman Kakman Inandi

38 “Yiib wengambiriwen kuu, ‘Karub kanembed karub maa ye indob biangkandoka neman ye indob kwangkon biangkandi yeman, ma ningkambo domokboka neman kwangkon ye ningkambo domokbi yeman.’ andimaib.

39 “Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, kanembed yiib yaa ambarakmoon kuu neman kakman inandaib. Kwane, kanembed eb angkatom yaa yakdaroka, angkarayii kwane konebko wowok.

⁴⁰ Kwane, kanembed eb awine kanwene kangdod kerub-dene ebkad korok ari kuu nan kandandamoka, eb yuruk ebkad kuyiib konebko kwamune nandok.

⁴¹ Kwane, kanembed eb yaa dabawiib ye barang kee kanwene bid mimo domokbe angkarambed kowe ne yoom wenem andoka, kwane kanwene ye yoom yare bid ayoob domangke angkarambed kowe.

⁴² “Kanembed yiribman maawe ande kaamonoka, kone. Kwane, kanembed eb yaa yiribman maa dungkum keran-damaan kii andoka, koronde angkurom korokbenaab.

Bondan Yaa Mimyob Keendi
(Lk 6:27-36)

⁴³ “Yiib wengambiriwen kuu, ‘Yiib dia doriibdan yaa mimyob keendime’, ma ‘Yiib bondan yaa kuu arud wandime.’ andimaib.

⁴⁴ “Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib bondan yaa mimyob dowaken keendenib yiib yaa yewed konde yenbandiibdan yaa kwangkong kurikuriyiib kamime.

⁴⁵ Yiib kwananiib kumbed yiib Ambe Ewen ari doreen ye dana meed keraniib. Yembed aron yedmoona yurenu amundaniib arewadaniib korem yaa yure kowimaun, am kwangkong kwane yedmaana yorokmodaniib arewadaniib yaa minimaun.

⁴⁶ “Kwane, yiib yaa mimyob dowaken kerundiibdan yaamo mimyob dowaken kerundimaib kuu God ye kakmaniiwoo? Dowan! Arewadaniiwa tak od bimaibdaniiwa kwangkong kwamimaib kii!

⁴⁷ Yiib kuu kwamune yiib angkodmia yaamo kubendi weng kamiib kuu arewadan yi inamen burudandiweno? Dowan! Kwane, God yaa anam andindodan kwangkong kwamimaib kii!

⁴⁸ “Kwani kowe, yiib Ambe Ewen ari doreen ye God kuu demkoronmo, kwamune areb kuu yiib kuu demkoronmo dobirime.” andoon.

6

Maa Yaa Koni

¹ Kwane, Yesumbed nimakarub yemoon nedbiwendan yaa ika daandoon, “Yiibkaadkerime. Yiibbed kurikuriyiib amun kamiyiib kamboknondan yaa bangkandiyiib kamaniib kuu yimin, kumban nimakarub yi kiringkono arimbed yiibbed kwananiib yi wedmi ye dowad kamaib. Yiib kwamaniib kuu yiib Ambe Ewen ari doreen yaambad kuu ye kakman kandaibban.

² Aadidmidan yenambed kurikuri ambiwoomiib kambong wedyayiib kuyaa wene nub aningko darewoob kerandiwed kuu kamboknondan yaa bangkandimaib, kibi kan komkanmo yarebe dakmenmo dewenebemoon areb. Yiib kuu kwamune kamaib. Kowe, nembéd yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yi kwamiib ye kakman kuu okad kirimbed korem kuu kandiwen kii, dowan.

³ “Kumban kamboknon karub yaa konande kameeb yaron kuu ebbéd maa yaa kuye dowad dakmaab.

⁴ Kowe, eb kuu yeka yemyebbed bangkane. Kwane, eb Ambe Godbed komo yemyeb kamewen kuu wedmoon kowe, deme yemyeb awinewen kuye kakman kumbéd kabdaneen.” andoon.

Kurikuri Kami
(Lk 11:1-4)

⁵ Kwane, Yesumbed ika dakmoon, “Aadidmidan yenambed yi dowaken darewoob kuu kurikuri ambiwoomiib kambong wedyayiib kuyaa wene dembe nub yaa wedmime andiwed kurikuri kamimaib. Yiib kuu kwamune kamaib. Nembéd yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yi kwamiib ye kakman kuu okad kirimbed korem kuu kandiwen kii, dowan.

⁶ “Kumban eb kurikuri kerebka, eb ambib wadnarimbon aom awune ambongko kebenekore, eb Ambe, wedmimokban ye God kui, ye yaamo kurikuri kere. Kwane, eb Ambe Godbed komo yemyeb kamewen kuu wedmoon kowe, komo deme yemyeb awinewen kuu ye kakman kumbéd kabdaneen.

⁷ “God yaa anam andindodan yi kurikuri dakmimaib kuu ogood weng yemoon idiibban kwamune ika ika dakmimaib. Yimbed meeni kuu weng yemoon God yaa daanuub kowe, anam amun wengaan andimaib. Kumban yiib kurikuri kuu kwamune kamaib.

⁸ Yiib kuu yi areb keraib, amborom kuu yiib Ambe God kuu yiib yaa komo dowan keroon kuu yedin ye wedme yekaadkeroon, komo weng ye yaa kaamonandameeb kuu.

⁹ Kowe, kekamuni ye kurikuri wengbed dakmime,
‘Nub Ambe Ewen ari dibeeb,
ewaningko kuu karadmo ande kankoonuub.

¹⁰ Ebbéd korok kere ooni yeman kuu munuk,
eb dowakenmo yaambéd korem kwanok,

Ewen ari kwanimaib areb okad kiri kwamune kaminamok.

¹¹ Kibikee nub dohiri ye animan kuu bangkandembere.

¹² Kaneyambéd nub yaa ambarakmiwen kuu are nonondanduwen areb kuu,
kwamune ebbéd nub ambarakmi yaa kuu are nonondandunde.

13 Kwane, ambarakmaniib dee andi ye kiwaan ari nub ben nongkobaab.

No kwane awad arewambed nub yaa manaan ye dowad kuu nub benkoobe.'

kwane andime.

14 Kwane, yenambed eb yaa ambarakmiwen kuu are nonondandaneeb kuu eb Ambe God Ewen ari dibeek kwangk'on eb ambarakmi kuu are nonondandaneen.

15 Ma, kwamune yenambed eb yaa ambarakmiwen kuu are nonondandokban keraneeb kuu, eb Ambe God kwangk'on eb ambarakmi yaa kuu are nonondandaanban.

Animan Koronde God Yaa Meenimo Kami

16 "Aadidmidan yenambed animan koronde God yaa meenimo kamimaib yaron kuu yi kara karub yenambed wedmendi ye dowad kuu okambimokban angkon murubia kubiyyibban kamimaib kui. Yiib kuu kwamune kamaib. Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yi kwamiib ye kakman kuu okad yirimbed korem kuu kandiwen kii, dowan.

17 "Kumban yiibbed animan koronde God yaa meenimo kami yaron kuu yiib murubia ari okambene yiib awung debime.

18 Kwaniwed karub yena kuu yiibbed animan koronde God yaa meenimo kamiib kuu kaadkerimban, kumban yiib Ambe, wedmindeban ye God kui, yembedmo yemyeb kami kuu wedmimaan. Kwamuniwed yiib Ambe Godbed yemyeb ye yaamo kwaniwen ye kakman kuu kondaneen.

Ewen Ari Odamod Nongkobime

19 "Kwamunenib yiibkarebmo okad kiri keembed odamod benib amukmo amukmo kambaraib, amborom kuu bebeda kimkima kemengkoda dore wene anene monmaraniwa yid bidanbed aande monmare dawuro baniiwa kamaniib kii.

20 "Kwane, Ewen arimbed yiib odamod kuu nongkobime, bebeda kemengkoda doraane monmarene yid bidanbed yid baibban.

21 Eb odamoda yiribmana kunaya dibaraneen kuu ewiib kumoom kowaneen.

22 "Indob kuu eb id kumundin ye nambiri kii. Ma, eb indob amunmo keraneen kuu eb id kumundin aom nambirimo keraneen.

23 Ma, kwamune eb indob arewa keraneen kuu eb id kumundin kumunmo keraneen. Kowe eb niindem aom angkeen kuu korem kumunmo keraneen kuu korem miin kumun darewoob kere wedmindeban keraneen kii.

24 "Karub mimo kumbed yariman maa ye deme kumundin awine yariman maa ye deme kumundin awine kamindeban. No ma koronde kongenekore, korondene maamo kube kone

amun amunmo kamaneen. Yiib kuu God kuu yiib yariman kerene angkon od kuu yiib yariman kerene kamindeban.

Dabawiib Meenmaib
(Lk 12:22-31)

²⁵ “Kuu kwamune kowe, yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib wadkeri ye dowad komo oka animankambed ananiin kee ande meenmembaraib, nub id yaa kuu komombed derene borone kamanuub kee ande meenmembaraib. Wadkeri yaa ambangki ye deme kuu yemoon, animanmomban. Angkon id yaa ooni ye deme kuu ebkadmomban.

²⁶ “Ayari on yaa meenime. Yi kuu yikareb animan kab arume wande ambiwoom amaan yeman amukmo nongkobe kamimokban, kumban yiib Ambe Ewen ari doreen kumbed bangkandembirimaan. Godbed meenimaan kuu yi kuu barang embeng, yiib kuu barang darewoob.

²⁷ Karub kanembed kwamune meenmembaraneen kumbed kwane aron awa mimo kande ye wadkeri yaa daboknaneenoo? Dowan!

²⁸ “Ma, komande yiib ebkad ye dowad meenmembirimaib? Kekamune nong wuung amuniib are weneen kuu meenime. Yi kuu yikareb ma deme awinimokban kerene yi ebkad ma ongmimokban.

²⁹ Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, King Solomon odamodiib yiribman yewud ye karub kuu nong wuung ye manimanandeb areb inwarindo.

³⁰ Kereka nong wuunga kuu barang embengmo God yaa kowe, yi kuu kibikmo yeedere awari dene dowan kerimaan, kuned Godbed ongmaankob wuung kuu manimanandewiib kerimaan. Kumban yiib kuu barang korem miin amun yeman God yaa kowe, komandiwed yiib kuu ebkad yaa meenmimaib? Godbed yiib yaa bangkandimaan ee! Yiib anam andi kuu embengmo kii!

³¹ “Kowe, meenmembaraib. Kwamune komo animanbed ananuub o komo okbed ananuub o ebkad kunambed be inwaranuub ande kamaib.

³² Kwane, Godiibbandan kuu yiribman kee kwane nin-dorokiibbed kerekanmo yarembirimaib, kumban yiib meeni yiribman keyaa kuu yiib Ambe God yedin yekaadkeron

³³ kowe, ibduruk kuu Godbed yiib korok kere ooni ye inameniib ye yorokmo dobiri ye inameniib onme kamiwed. Kwamaniib kuu yiribman kee kuu kwamune Godbed yiib yaa bangkandaneen.

³⁴ Kwane kowe, kibikbed awari komo keraneen ye dowad kuu meenmaib. Awari komo keraneen ye meenmi kuu yeka awari yeman. Awari ye dabawiib kibik ye dabawiib dabok-naib. Yeka yeka kerok.

7

Karub Yena Yaa Wengyundi
(Lk 6:37-42)

¹ “Yena yaa wengyundaab, wengyundaneeb kuu eb kwangkön Godbed nen wengyundaneen,

² amborom kuu yena yaa eb wengyundi areb kuu eb kwangkön Godbed nen wengyundaneen. Kwane, ebbed yena yaa kumunkingkimaab ye at kumbed kandene eb yaa kumunkinaneen.

³ “Komandewed angkodmi ye indob aom at mon embeng kuu wedme meene doreeb, kumban eb indob aom at kuruk darewoob kuu ebbed meenimokban?

⁴ Kedi, eb indob aom kuu at kuruk darewoob kwane angkeen kowe, komandewed eb angkodmi yaa yedmenaneeb, ‘Korondeewo nembed at mon eb indob aom kuu kankorara.’ andaneeb?

⁵ Eb kuu aadidmi ye karub kii! Ibduruk kuu at kuruk eb indob aom kudin kankorarekoreb, wedmi yimin keraneen kumbed korobe wedmenewed eb angkodmi ye indob aom at mon kuu kankoraneeb.

⁶ “Kwane, komo kuu God ye karadmo yeman kuu kande wabkaddan yaa kondaab, kwananeeb kuu yi kuu wabkad anon areb kowe yimbed amonombesare ewiib kankowe ene bunganiib. Kwane, God ye odamod awinewen kuu kande wabkaddan yaa koraraab, kwamunaneeb kuu yi kuu wabkad awon areb kowe animari dore bunganiiwe kan yon dowood yeman keraneen.

Kurikuri Ye Inamen
(Lk 11:9-13)

⁷ “Kawe ande kaamone. Kaamonaneeb kuu Godbed kankabdaneen. Onme. Onmaneeb kuu Godbed korokbebdaneene wedmaneeb. Ambongko yaa wangke. Wangkaneeb kuu Godbed eb yaa nandaneen.

⁸ Kedi, kanembed God yaa kawe ande kaamobaneen kuu ye yaa kondaneen. Kanembed onmaneeb kuu Godbed korokbenaneene wedmaneeb. Kanembed ambongko yaa wangkaneen kuu Godbed ye yaa nandaneen.

⁹ “Yiib aom kumbed kane ye danambed om ande kaamonaneen kuu koronde botbed kankonaneenoo?

¹⁰ Kane ye danambed okyiri oon ande kaamonaneen kuu koronde niindokbed kankonaneenoo?

¹¹ Kwane, yiib kuu arewadan kumban, kwamune yiib dana yaa munob bangkandi amun benbangkandi kuu yiibkaad kowe, yiib Ambe Ewen ari doreen kuu yiib inamen burudandene, kane kanembed ye yaa kaamonaniib kuu munob bangkandi amun amun yeman bangkandaneen.

12 “Eb dowaken karub maambéd eb yaa komo kami areb kuu ebbéd ye yaa kwangkón kwane kame. Weng kee God ye amowiib profesidan yi wengiib korem yi inamen kui.

Ambongko Embengiib Darewoowiib

13 “Ambongko embeng kumbéd dawuro wene, amborom kuu kumbaانبان yamotbon ye kiwaan kuu ambongko darewoowiib kowe. Kiwaan yirimbónmo kee nimakarub yemoon kuu wenebiib.

14 Kumban wadkeri ye kiwaan kuu ambongko embengiib. Kiwaan yobdood kee nimakarub yemoonbanmo wedmo wenebiib.

Ayiib Ye Yowiib

(Lk 6:43-45)

15 “Kaadkerime. Kwamunene dudi god yi profesidan yaro menebaniib kii. Yi kuu sibi yi akmi areb kuu inamen amuniib areb yiib yaa mananiib kii. Kumban anam kuu, yi niindem aom kuu arud dura anon areb kii.

16 “Kumban, yi kami kuu at yob komarewa iraneen areb kumbéd wedmende yiibkaadkeraniib. Ma, karub kuu nongyikdem aom kumbéd ayob amun ani yeman bimaib dee, yedob kuu yiriwad arimbed bimaib dee?

17 Kekamune at amun korem kuu at yob amunmo iraneen, kumban at arewa kuu yob kwangkón arewamo iraneen.

18 At amun kuu yob arewa dibaraanban, at arewa kuu yob amun dibaraanban kii.

19 At korem kunambéd yob amun diborokban kuu nanma-neena kuburaneena be amot yiri nengkaneen.

20 Kowe, at yob yaambéd at amun dee arewa dee wedmendaneeb areb, kwangkón nimakarub yi kami yaambéd inamen amun dee arewa dee wedmaneeb.

21 “Nimakarub korem ne yaa ‘Yariman Yariman’ ande kamiib kuu Godbed oonimbón aom awunaibban, kwamune yeka Nambe Ewen ari doreen kuye dowaken deme anammo awinoonman kumbéd kuyaom awunaneen.

22 Wengyundi yaron arimbed, nimakarub yemoon daawaniib, ‘Ne Yariman ee! Eb aromkono yaambéd eb weng amun ben dakmenub awad arewa yedme yenburenub God yaromkono wedmi yeman yemoon kamuwen kii.’ andaniib,

23 kumban ne weng dianmoyiib yedmendaniin, ‘Yiib kuu ne nimakarubban, ne yaa koronde winime, yiib kuu ne amob domabangke ambarakmembirimaib kowe.’ andaniin.

Inamen Amuniib Inamen Arewayiib

(Lk 6:46-49)

24 “Kwane kowe, kane kanembéd ne weng kee wengamberekore kankowe awinaniib kuu, yi korem kuu

inamen kangdom meenimaan ye karub yambib kuu okad kamkonombon bot areb arimbed yenboon areb.

²⁵ Kwane, am darewoob meneboona ok derebuuna nuub kenambun mene ambib nan yoboon kumban, ambib kuu okad kamkono arimbed arumoon kowe, nan monmarindo dobureen.

²⁶ “Kumban, kane kanembed ne weng kekee wengamberekoriwa kwamune kankowe awinokban keraniib kuu, yi korem kuu inameniibban karub yambib kubuk arimbed yenboon areb.

²⁷ Kwane, am darewoob meneboona ok derebuuna nuub kenambun mene ambib nan yobene nan monmaroona kankawene kuweng darewoowiib korem monmareen.” andoon.

Yesu Ye Kedmengkandi

²⁸ Yesu weng kee dakme dowan keroona, nimakarub korem kuu ye kedmengkandi yaa binangkiwen,

²⁹ amborom kuu ye kedmengkandi kuu arimbed God yaromkonoyiibbed kedmengkandemoon areb, Yuudan yi amob oone kedmengkandidan arebban.

8

Kaningki Bowiib Ye Karub

(Mk 1:40-45, Lk 5:12-14)

¹ Kwane, Yesu kuu aangko kaad angkambed kuburoona kadaareb yemoon ye yoman kerenenmo winiwen.

² Kaningki bowiib ye karub kwangkon menene Yesu ye murubia ari dangbodin bumangke yedmoon, “Yariman, eb dowakeniib keroka ebbed ongmewebko amun kere ne karub yaa ika dabokna.” andoon.

³ Kwane, Yesumbed ye dingki yirene karub yaa angkoronene yedmoon, “Ee, ne dowaken keraan ee. Kwane amun kerok.” andoone kirodmo ye kaningki bob kuu amun keroon.

⁴ Kwane, Yesumbed karub yaa yedmenoon, “Wengaawoo? Eb wenenduneb karub yena yaa dakmenmo yaraab. Kumban ebka wene eb id kuu God dore Yuudan dore wedyiri ye karub yaamo wene korokbene. Kwane, kaningki bob aroon ye amob Mosesbed yedme kowoon kuu kwane dingkan nengkebko agedmo keroko God yaa baeb kone. Kwananeeb kuu eb yaa komarewa keroon kuu yi yaa anam kwanoon ye dowad kowe, kwane.” andoon.

Romdan Yi Ana Nangmi Korok Ye Anam Andi

(Lk 7:1-10)

⁵ Kwane, Yesu kuu taun Kapeenaum aom aomnoona, Romdan yi ana nangmi korok maa menene Yesu yaa yedmako awawok anded

⁶ kwane yedmoon, “Yariman, ne deme karub kuu yona dingkia ida yidne wonoona durud yewed miin arewayiib ambiwoom angkeen kii.” andoon.

⁷ Andoone, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ee, nembed wene ongmaniin.” andoon.

⁸ Rommanbed inande yedmoon, “Yariman, ewaningko kuu ari, ne kuu yirimo kowe, ne kuu yiminban, eb nende nambiwoom wini kuu. Kowe kwamune no wengmo yedmebko ne deme karub kuu amun kerok.

⁹ Ne kangkon ne korokbed deme kawiwon yi dabderem aombed doriin, kwane angkon ana nangmi karub yena kuu ne dabderem aom doriib. Nembed yedmeni kuu wene andaina kuu wene, kee mene andaina kee mene. Ne dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub yaa kee awine andaina kuu awinimaan kamimaib.” andoon.

¹⁰ Kwane, Yesumbed kuye weng kuu wengamberekore binangke ye yoman meniibdan yaa yedmendoon, “Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, karub kee areb Israel aom karub mamaa God yaa anam andi darewoob kwamune meeni karub ma wedmindoo.

¹¹ Kwane, yiiib yaa ke yedmendaan kei, yemoon kuu okad yimin yimin yaambad menebaniib kii. Yi mene Abraham Aisek Yekob awene ibonmo korem Ewen aom orokbon ari dibaraniib,

¹² kumban Yuudanbed nub kuu God ye karuwa nimaya andimaib kuned, yi anam andi kuu down kowe yi yemoon kuu Ewen aom awunaibban, be bunangka kiraraneene kumun yiri doberenib amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kamaniib.” andoon.

¹³ Kowe kwanandekore, Yesumbed ana nangmi korok yaa yedmoon, “Ebbad God yaa anam andewen kumbed kwana- neen. Kowe, ika wene.” andoon. Kwamune kuyaambad ye deme karub kuu amun keroon.

Yesumbed Nimakarub Yemoon Ongmenaboon
(Mk 1:29-34, Lk 4:38-41)

¹⁴ Kwane, Yesu menene Pita yambiwoom awunene wedmoonka, Pita ye anodkan kuu anikad darewoob kande angkimbon ari angkuun.

¹⁵ Kwane, Yesumbed yu dingki yaa angkorondoona anikad yu yaa down keroon. Down keroona, yu yaro diberenu ye animan nekwe mengke bangkaneen.

¹⁶ Kwane, miriknoona awadbed ibnendiwendaniib bob anikad maa maadaniib yemoon be menebiwe, Yesumbed

God yaromkono yaambéd dakme awad arewa kuu yenburene, bob anikaddan kuu ongmenabene kamoon.

¹⁷ Kekee kwamune kamoonkob, profesiman Aisaiya yaambéd God Ye Weng kunduk kuu kwane anam id keroon. Kwane dakme wongkoon kuu,
 “Nub durud yewediib nub bob anikadiib kuu
 yembed mimyob darewoob keende kan karinoon.” ande wongkoon.

Yesu Ye Yoman Wini Kuu Dabawiib
 (Lk 9:57-62)

¹⁸ Kwane, Yesu kuu nimakarub yewudmo yi angkara kanawanewandiwena, wedmekore ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Parai motod nekwime. Bowan yara yanem.” andoon.

¹⁹ Kwane, Yuudan yi amob kedmengkandi ye karub maaaa menene yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, kuna yaa wananeeb kuu ne kuu eb yomanmo yarebaniin.” andoon.

²⁰ Kwane, Yesu neman inande yedmoon, “Ba oot kuu yi demiib, ayari on kuu yi amiyiib, kumban Karub Ye Mingki kuu ye yiidkimboniibban.” andoon.

²¹ Kwane, ye yoman winimaib ye karub maaaa menene yedmoon, “Yariman, ee andebko ibduruk kuu domoweewo wene nambe mangkekorid, eb yoman mana.” andoon.

²² Kumban Yesumbed yedmenoon, “Ne yoman mene. Korondebko dukniwendan kuu yikareb yi bob kuu yika mangkanabime.” andoon.

Yesumbed Nuuwa Oknondoka Kebenoon
 (Mk 4:35-41, Lk 8:22-25)

²³ Kwane, Yesumbed parai motod aom awunoona ye kedmengkandeendan kuu yiyiib awune winiwen.

²⁴ Wene wedya kuu kudmeniibban kumbed, nuub darewoob kanmonoona bowan ari oknondok darewoob kanyere motod kanyobe ok ambungkeen. Kumban Yesu kuu unuk angkoon.

²⁵ Kwane, kedmengkandeendan wene angkoon yiri kaakmene dakmiwen, “Yariman ee! Eb deere nub awande, nub kuu ok kubunandamuub kii!” andiwen.

²⁶ Ye deere yaro yedmendoon, “Yiib anam andi kuu embengmo kii, komande yiib kuu uni darewoob keriwén?” andekore, yaro dore nuuwiib oknondokiib kuu weng kone nandoon. Kwanandoona, kirodmo nuuwiib oknondokiib kuu dowan kereen.

²⁷ Kwane, yi kuu binangkenib yikareb kaamobiwen, “Karub keyaamo komarewa kii! Nuuwa oknondoka kuu miin ye weng kuu wengambaraniibmo kowe yii!” ande kamiwen.

*Karub Ayoob Awad Arewayiib Ibnendiwen Kuu Ongmena-
boon*

(Mk 5:1-20, Lk 8:26-39)

²⁸ Kwane, ye kuu ok yara yaro wirinoon, Gadaren ambibkin yaa. Karub ayoob awad arewambed ibnendiwendan kuu arud darewoob wande yeremborom keriwen kowe, karub maa dangkoro yimbed doriib kuye okad kuyaa dore dewinindeban. Yi kuu botdem bobkonobon aom doriib kumbed, mene Yesu durune nandiwed.

²⁹ Mene komkiwen, “God ye Mingki kii! Nub yaa komo kamendandewed? Eb kuu meneeb kuu nub yaa durud yewed bangkandandewedoo? Yewed kondi yaron Godbed kowoon kuu dia kerindo kii!” andiwen.

³⁰ Bid angkara yimbed doriib dia kuu awon karakiib doro anengkanan yariib kowe,

³¹ awad arewambed Yesu yaa eekmiwen, “Kwane, nub kuu yenbure be angka kirarebka, yedmeewo wene awon yi niindem aom awunem.” andiwen.

³² Kwanandiwe, Yesumbed yedmendoon, “Winime!” andoone yi deere yaro dore wene awon niindem aom awuniwa, awon korem aangko kaat angkambed kibiradare wene ok bowan yiri kubune ok konok anenande wenenib yoworiwen.

³³ Kwane, karub doro awon ooniwendan kuu wedmekoriwa, yi kibiradare wene komo keroon ye weng kuu taun aom dakmiwen, karub ayoob awad arewa ibnendiwendan kwangkong yi yaa komo kerooniib korem.

³⁴ Kwaniwe, taundan korem wene Yesu wedmenande winiwen. Wene wedmenekoriwa, eekme daaniwen, “Eb kuu nub okad keyaom koronde ika wene.” andiwen.

9

Id Yidnoon Ye Karub Ongmoon

(Mk 2:1-12, Lk 5:17-26)

¹ Kwane, Yesu kuu parai motod aom awunoona, ok bowan yara ika yaneniib, ye taun dobirimaan aom miniwen.

² Karub yenambed karub id yidnoona keta ari angkeen kuu Yesu yaa kanminiwen. Kwane, Yesu kuu yi anam andi wedmendekore, id yidnoon karub yaa yedmoon, “Ne dana, eb niindem aom aromne. Eb ambarakmi kuu are nonondandoon.” andoon.

³ Andoone, Yuudan yi amob kedmengkandidan yena kuu wengambiribka, yikamo dakmiwen, “Karub kee God ye yumbon kandandamoon kowe, God yaningko monmaroon kii!” ande kamiwen.

⁴ Kumban Yesu kuu yi inamen yekaadkeroon kowe yedmoon, “Komandiwed yiiib kuu kwamune arewa ye inamen yiiib niindem aom meenimaib?”

⁵ Komarewa kere yedmaniin kumbed yobdoodban kera-
neen, eb ambarakmi kuu are nonondandaan andi dee, no
yedmeni yaro dore wene andi dee?

⁶ Kumban ne dowaken yiiib kaadkerime andid, ne kuu
Karub Ye Mingki okad yiri kuu aromkono Godbed ka-
woonkob, nembed nimakarub yi ambarakmi yaa are nonon-
dandi kuu yimin kuu kei.” andekore, id yidnoon karub yaa
yedmoon, “Eb yaro dore, eb keta kande ambiwoom wene.”
andoona,

⁷ karub kuu kwane yaro dore ambiwoom wonoon.

⁸ Kwaniiwa, nimakarub korem wedmekoriwa, unimbed
God yaningko kankooniwen, amborom kuu Godbed
yaromkono darewoob kee karub keyaa konoon kowe.

Yesumbed Matyu Yaa Baandoon

(Mk 2:13-17, Lk 5:27-32)

⁹ Kwane, Yesu kuyaambed yaro dore wenene wedmoona,
karub yaningko Matyu kuu tak od bi ye ambib mana aom
dibeen. Kwane, Yesumbed yedmenoon, “Ne yoman mene.”
andoone, Matyu yaro dore Yesu ye yoman wonoon.

¹⁰ Kwane, Yesu kuu Matyu yambiwoom awune dibere ani-
man aneena, karub yemoon tak od bidaniib Yuudan yikanmo
yi amowamob awinindodaniib menenib animan aniib ye
yoom ye kedmengkandeendan yoom ibmo.

¹¹ Kwane, Farisidan kuu wedmendekoriwa, ye
kedmengkandeendan yaa kaamondiwen, “Komande
yiiib kedmengkandi korok kuu tak od bidan* yoom
ambarakmidan yena yoom animan ibmo aniib?” andiwen.

¹² Yesu kuu yi weng wengamberendekore yedmoon,
“Kukuu kwamune, dokta kuu amunmo doriibdan yi
dowadban, bob anikaddan yi dowad.

¹³ Kumban wenebenib God Ye Weng ye id komarewa dak-
meen kuu meenime. Godbed yedmoon, ‘Ne dowaken kuu
mimyob kowi awine, aye ningke agedmo kere konimban.’
andoon. Ne kuu kwamune mene yorokmodan amonom-
bime andi dowad minindo, ambarakmidan yaa amonom-
bime andi dowad manaan.” andoon.

Animan Koronde God Yaa Meenimo Kami

(Mk 2:18-22, Lk 5:33-39)

¹⁴ Kwane, Yoon ye kedmengkandeendanbed mene Yesu
yaa kaamoniwen, “Komarewakob, nuwiiib Farisidaniib kuu

* **9:11:** Tak od bidan kembed tak od bi ye amob burudande od yena ari bimaib.

animan koronde God yaa meenimo kamimaub, kumban ma eb kedmengkandeedban kuu kwanimokban?" andiwen.

¹⁵ Kwane, Yesumbed neman inandoon, "Wonong awanandameen ye karub yangkodmia ye yoom doriib kuu yuudi ameng kamimaiwoo? Dowan! Kumban aron mananuuna wonong awanandameen ye karub kuu nendaneenkob, yi domondaneen kumbed yi kuu animan koronde God yaa meenimo kamaniib.

¹⁶ "Kuruweng kei. Karub maa kuu ebkad barad yeweb kuu kandune ebkad kurin biringkoon ye dem yaa kowe kaaroon karen, ogoone ebkad barad nedbeene ebkad kurin kumbed dem darewoowiib arewa keroon karen. Kwani kowe, korem kwamimokban.

¹⁷ Ma, karub maa wain ok yeweb kandune wain ok yowo ba kadbed kurin ongmiwen aom bunoon karen, wain ok kabayingke kad biringke wain ok kuu onduknoone wain ok yowo korem arewa keroon karen. Kwani kowe, kwamimokban. Yi wain ok yeweb kuu wain ok yeman ba kadbed yeweb ongmiwen aombled bune nowaniibkob kwane okiib ok yemaniib kuu amunmo dangembaraneen." andoon.

Yesumbed Yemoon Ongmenaboos

(Mk 5:21-43, Lk 8:40-56)

¹⁸ Yesu kuu kwane daandeen, Yuudan yi korok maa mene Yesu ye murubia arimbed dangbodin bumangkene yedmoon, "Ne mungkan kibirebmo bobneen. Kumban, no meneneb eb dingkimbed angkorondebko ika wadkeruk andid." andoon.

¹⁹ Kwanandoone, Yesu yaro dore Yuudan yi korok yoom winiwa, ye kedmengkandeedban kwangkoon yiyiib dabokne winiwen.

²⁰ Kuye niindem aombled wonong maa andemwuroon kuu web benme benmeyiib kereen kuu ye yoman yaro menenu Yesu yebkad dungkun yaa angkoroneneen,

²¹ amborom kuu yukareb yedmeen, "Yebkad yaa angkoronaniin kumbed wadkeraniin." andeen.

²² Kwanuune, Yesu amonombene wonong kuu wedmende yedmendoon, "Dana, kub niindem aom aromne dobere. Kub anam andi kumbed ongmebdoona wadkereeb kii!" andoon. Kwanandoon kumbed kiromdo wonong kuu andemwuroon kuu dowan keroona wadkereen.

²³ Kwane, Yesu kuu Yuudan yi korok yambiwoom awunene wedmoon, yurin wudmenabidan yuudi ye yook wudmiiwiib nimakarub yemoon kuweng darewoob kamiwen.

²⁴ Wedmoonka, yedmoon, "Yiib korem wenebime. Wonong koyu kee bobnindo, no kwane unuk angkeen." andoon. Kumban yimbed ye yaa ambon kameniwen.

25 Kwane yaro nimakarub yedmoona bunangka angkaniwa, Yesu dawuro wenene yu dingki yaambéd awine kankoonoone wadkere yeedureen.

26 Kuye weng kuu benwenebe darewoob kereen, okad kuu doriib aom korem kuu.

27 Kwane, Yesu kuyaambéd yaro dore weneena, indob tut karub ayoob ye yoman menenib komkanmo miniwen, “Dewid ye Awo! Nub yaa mimyob keende!” andiwen.

28 Yesu kwane ambiwoom awunoona, indob tut karub ayooob ye yaa miniiwe, yembéd kaamondoona, “Yiib meeniib kuu ne yimin ongmendaniin ande kwane meeniwoo?” andoone, “Yariman, ee!” andiwen.

29 Kwane, Yesu kuu yi indob yaa angkorondene yedmoon, “Yiib anam andi kumbéd amun kerundok.” andoone

30 yi indob amun keroon.

Kwane, Yesumbéd ye kaadkerime weng kee kamkonomo daandoon, “Karub yena yaa yiib dakmaiwa kaadkeraiib.” andoon.

31 Kumban yi kuu wenenib, karub korem kuna kuna dakmenmo yariwa kuye ambibkin kumaom korem kaadkeriwen.

32 Yi ayoob kwamune angkane winiwa, karub awad arewayiib ibnenoon korem wengwaab nenminiwen, Yesu yaa.

33 Kwane, Yesumbéd awad arewa kuu anburoona karub wengwaab andowe weng dakmoon. Kadaareb kuu wedmekoriwa, binangke kenangkanib dakmiwen, “Ayii! Kwamune keroon kee ma kwamune Israel ambibkin aom ma kwanoona wedmindoo ii!” ande kamiwen.

34 Kumban Farisidanbed yedmiwen, “Kukuu awad arewa yi korok darewoob yaromkono kandekore, awad arewa kuu yenbudmeenkob yaro wenebiib.” ande kamiwen.

Yesu Ye Deme Karub Kuu Yemoonban

35 Yesu dewenebene taun yemooniib kambong yemooniib yi kurikuri ambiwoombéd God ye weng amun dakmene kedmengkandene bob anikad maa maa ongmenabenmo yareboon.

36 Kwane, Yesu kuu nimakarub yemoon menebiiwe wedmendekore, mimyob keendoon, amborom kuu aromkonoyi-ibbaniib dabawiib doriib, sibi areb yi ooni karuwiibban, dowan.

37 Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan yaa daandoon, “Nimakarub kee, mongkobon animan yumune bi yeman karakiib areb, kumban yarebe bidan kuu yemoonban.

38 Kwanekob, yiib kuu yongbon benmo yarebi yeman ye Yariman kaamonenibko, yembéd ye deme karub yaa yedmaneenkob mongkobon yumunoon angka bok wananiib.” andoon.

10

Yesu Ye Kedmengkandeendan Wenebiwen

(Mk 3:16-19, 6:8-11, Lk 6:14-16, 9:1-5, 10:1-12)

¹ Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan wad ayooiib yedmoona miniiwa yaromkono bangkandoon, awad arewa yenburi yemaniib, bob anikad ongmenandi yemaniib, kui.

² Apasodan wad ayoowiib yi aningko kuu kei. Saimon yangko maa Pita yoom, ye daman Endru yoom, Yems Sebedi ye mingki yoom, ye daman Yoon yoom,

³ Filip yoom Baatolomyu yoom Tomas yoom, Matyu tak od bi karub yoom, Yems Alfeyus ye mingki yoom, Tedeus yoom,

⁴ Saimon nubka oone doberem ande nangboonman yoom, Yudas Iskeriot Yesu yaa ambodangoon ye karub, kui.

⁵ Karub wad ayoob kee Yesumbed kwamunime andi ye weng wenebe dakmi dowad yedmoon, “Kwane, Yuudan yi ambibkin bunangka wanaib, Samariadan yi taun aom kwangkon awunaib.

⁶ Yuudan yaamo winime. Yi kuu sibi bikderebiwen areb kii.

⁷ Yiib winibka weng kuu kekamune kedmengkandime, Godbed yi korok kere oonendaneen yaron dia doreen kii, ande dakmenmo yarebime.

⁸ Bob anikadiibdan kuu ongmenandime, bobnaneen kuu yedmibko wadkerok, kaningki bowiibdan kuu ongmiwo amun kerundok, awad arewa ibnendiwendan kuu yenburiwo angkanime. Yiib kuu munobmo kekamune biwen kowe, kwari kwangkon munobmo bangkandime.

⁹ Yiib kuu ma od goldiib od silvaayiib od kapayiib be yarebaib.

¹⁰ Kwane angki yeman ye men aweneyiib baib, ebkad maayiib baib, yonkad ayoob ayoob bimban, yonamad kandimban, amborom kuu kanembed weng amun deme awinoon kuu animan awene ye kakmaniib kowe.

¹¹ “Kwane, wene taun o kambong kuna aom dawunibka karub amun kuu kane ande kaamonime. Inandibka karub kuyaa wene kwane yambiwoom kumaombed dobirime. Doberenib kumbed wene wini yaron keraneen.

¹² Ambib kumaom awunibka kumaom doriibdan yaa Godbed amun kerundok andime.

¹³ Kwane, yi kuu kubimbed yiib yoom doberenib keroka, yiib amun kerundi angkimborok. Yi kuu kwanaibban keroka, yiib amun kerundi yiibka ika bime.

¹⁴ Ma, kanembed kwane yiib yaa kubiyiibban kerene yiib weng wengamborokban keribka, yiibbed no yaro kumaom koronde yi inamen arewa korokbi dowad yonkadmo wangkiibo ingkud kuu kuri kuburoko burudande winime.

15 Nembed yiid yaa ke anam yedmendaan kei, Godbed wengyundaneen yaron ari Sodomdaniib Gomoradaniib yi dabab kuu yirimbed, ma kambong o taundan yiid weng wengamberedandaniib kuu dabab miin darewoob kandaniiib.

*Yesu Ye Yoman Wini Ye Kiwaan Kuu Yobdood
(Mk 13:9-13, Lk 21:12-19)*

16 “Kedi, nembed yiid ben yedmaana weniib, sibi bene kandune dura anoniib aom kiribemoon areb kerundaane weniib, kowe kaadkerime. Arewayiid amuniib ongme andangke amunmo dobirime. Kumban ambarakmiyibban nangkemmo dobirime.

17 Yiidka kaadkerime, karub yenambred yiid benwene kangdod weng wengyundandaniiwe yi kurikuri ambiwoombed nong dungkun ari yikiib kumbed yenbandaniib.

18 Kwane, yiid kuu ne karub kowe, yiid kuu benmene Yuudaniib Yuudanbaniib korok korokiib kingiib yi murubia arimbed wengyundaniiwe, ne weng yiidbed dakmenabaniib, yi kaadkeri dowad.

19 Kumban yiid kuu kwane awingkane wii aom kaaribka, binangke unaib. Komo weng dakmanuub o komandanuub ande meenaib. Weng korem kuu Godbed yiid yaa weng konde inamen nandaneena dakmaniib.

20 Kuku yiid aromkono yaambred kwane dakmaibban, yiid Ambe God ye Kingkin Karadmombred ibnendene dore yiid yaa daandaneena kwane yedmaniib.

21 “Ambangambred ningkia ambodanganiwa yeene nongkobaniib, ningkiambred ambanga yaa kangkon. Awodkia kangkon yi dana meed yaa ambodanganiwa yeene nongkobaniib. Kwane, dana meed kuu arian yaa manmo kerekorib, yena yi dingki ari nongkobaniiwe yaniiwe duknaniib.

22 Nimakarub korem kuu yiid yaa arud darewoobmo wandembirimaib, amborom kuu yiid kuu ne karuwa nimaya kowe. Kumban, kanambred ne weng awinenmo dobara-neenkob wene yimin wandaneen kuu, Godbed burudande bindaneen.

23 Kwane, yiid kuu kambong maa aom dobiribko yenbandibka, kumaom kuu kiroadmo koronde wene kambong maa aom winime. Nembed yiid yaa ke anam yedmendaan kei, yiid kuu Israeldan yi kambong korem kuu kwane yarebe daande dowan keraibban ye niindem aombred, Karub Ye Mingki, ne mananiin.

24 “Kedmengkandeen ye karub siku aom doreen kuu ye korok bidkone daanaanban. Ma, deme karub mene ye korok burudande kawanaanban.

25 Kwane, kedmengkandeen ye karub kuu ye korok areb keraneen kuu yimin. Ma, deme karub kwangkong ye korok areb keraneen kuu yimin. Yimbed ne yaa eb kuu awad arewa korem yi korok darewoob ande yedmimaib kowe, ne karuwa nimaya yaa weng miin arewa kwangkong daandaniib kii.

God Yaa Meenimo Dobirime
(Lk 12:1-7,51-53)

26 “Kwani kowe, yiib kuu yi yaa unaib, amborom kuu yimbed komo yemyeb kamiwe wedmindu kerenib komo be bikniwen kuu Godbed dianmo nongkobaneen kowe.

27 Kwane kowe, komo kumun aombed dakmaan kuu kande aronkimbon dian angkambed kowe dakmime. Komo ko-raaweng kerendem angkamo wengambereeb kuu kanmene kambong wedangkambed dakmime.

28 “Kanembed yiib id yenbandaniibe duknaniib kumban yiib kingkin yenbandindeban kuyaa unaib. Kumban God yaambedo anam unime, amborom kuu yembedmo yiib idiib kingkiniib yeene monmare be kumbaanban yamotbon yiri kirari kuu yimin kowe.

29 “Yiibkaadoo? Ayari on berekmad ayoob kuu ani yeman berengkimaib kuu od murubkob mimombed, od darewoobban. Kumban, mimo kuu okad yiri ma kombaraanban, yiib Ambe God yekaadkerindombed kuu.

30 Kwane, awung yiib korok ari kuu korem Godbed kimmingkaan

31 kowe, yiib unembaraib. Godbed yiib yaa mimiyob dowaken darewoob kowoon, on berekmad yaa arebban.

Yesu Ye Weng Dakmime

32 “Kwana kowe, kanembed nimakarub yi arinambo arimbed doberene, ne kuu Yesu yaa anam andaan andaneen kuu, nembed ne Ambe Ewen arimbed doreen ye arinambo arimbed ye kuu ne karub andaniin.

33 Kumban kanembed nimakarub yi arinambo arimbed dobere, ne kuu Yesu yaa wunekaraan andaneen kuu, nembed ne Ambe Ewen arimbed doreen ye arinambo arimbed ye kuu wunekaraan andaniin.

34 “Ne kuu okad yiri nangmiyiibban amunmo dobiri dowad manaan kuu kwamune meenaib. Ne kuu nangmiyiibban nangkemmo dobiri dowad minindo, kumana anaya ye dowad manaan.

35 Ne kuu meneni ben amonombaane,
‘dana mingkimbed yaro dore awodki yaa nangmoko,

mungkanbed yaro dorenu awaan yaa nangbuko,
wonongbed yu anodkan yaa nangmuko kami ye dowad
manaan.

³⁶ Karub ye bondan kuu yika yikareb yambib kumaommo.'

³⁷ "Kanembed awodki o awaan yaa mimyob dowaken darewoob kerene ne yaa mimyob dowaken kowi burudandaneen keraneen kuu, ne karub andainban. Kanembed dana mingki o mungkan yaa mimyob dowaken kowi darewoob kerene ne yaa mimyob dowaken kowi burudandaneen keraneen kuu, ne karub andainban.

³⁸ Kwangkon, kanembed ye at ming kankarine ne yoman monokban keraneen kuu, ne karub andainban.

³⁹ Kanembed ye wadkeri amuknaneen kuu wadkeri aron korem korem kandaanban, ma ne dowad yaambbed wadkeri ye meeni kankubunaneen o bobnaneen kuu wadkeri aron korem korem kandaneen.

⁴⁰ "Kanembed kubebdaneen kuu kwangkon ne yaa kubewaneen kii. Kwananeen kuu Godbed yedmoona manaan kowe ye kwangkon God yaa kubenaneen kii.

⁴¹ Kwane, kanembed profesiman kuu wedme ye deme yekaadkere kubene ambiwoom nenwene angkodmenaneen kuu profesiman ye kakman kandaneen kii. Kanembed God ye yorokmo karub yaa wedme ye inamen yekaadkere ambiwoom nenwene angkodmenaneen kuu God ye yorokmo karub ye kakman kandaneen.

⁴² Nembed yiyib yaa ke anam yedmendaan kei, kanembed ne yoman mini ye karub aningkoyiyibbanman wedme ye kuu ne karub yekaadkeraneen kowe yuruk ok yuunde kankonaneen kuu ye kakman kuu biknaanban kandaneen." andoon.

11

Yoon Baptaisman Ye Kaamobi (Lk 7:18-23)

¹ Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan wad ayoob yaa kedmengkandi kee daandene yimin wande, yaro dore ware kuyaambbed kandune Galeli ambibkin aom dewenebe kambongdan yaa weng amun daande kedmengkandoon.

² Kwane, komo deme Yesu Keresumbed awinoon kuu Yoon kuu wii aombbed dobere wengamboroon kowe, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoona miniwen.

³ Menekorib kaamoniwen, "Godbed Kinoona Mananeenman kuu eb dee o karub maa yaa meedmanuub dee?" andiwen.

⁴ Kwanandiiwe, Yesumbed neman inande yedmendoon, "Ika wene komo wedmenib wengambiriib kuye weng kuu Yoon yaa daanime.

⁵ Indob tutdan kuu wedmiib, yon arewadan kuu dodkaib, kaningki bobdan kuu amun kere doriib, kerendem kebengkoondan kuu wengaib, dukniwendan kuu ika dembiwen, kwane God ye weng amun kuu kamboknondan yaa daandeen.

⁶ Kanembed ne komo kamaan kuu wedmekore koronde dowakeniibban kerindo kuu Godbed ye yaa amun kerunaanen." andoon.

Yoon Baptaisman Ye Inamen Amun

(Lk 7:24-35)

⁷ Kwane, Yoon ye weng kanminidan kuu winiwa, Yesumbed amonombe Yoon ye weng kadaareb yaa daandoon, "Amboon angka kuu yuib kuu komo wedmande winiwen? Aroob wuung nuubbed kanwene mene kameen areb ye karub wedmok winiwenoo? Dowan!

⁸ Kwangka kuu komo wedmok winiwen? Karub ebkad amuniibbed inwaroonkob dee? Dowan! Karub ebkad amunmombbed inware dobirimaib kuu kingbed dibeen yambiwoombedmo.

⁹ Kowe, komo wedmok winiwen? Profesiman dee? Ee, anam. Ne yuib yaa ke yedmendaan kei, Yoon kuu profesiman ye deme burudande aningko darewoob keroon.

¹⁰ Ye yaa Godbed kwane andoone wongkiwen kuu kei.

'Nembed ne weng kanwini ye karub yedmaniina

yedin wene eb wananeeb ye kiwaan kuu yembed ongmenekwaneen.' ande wongkiwen.

¹¹ "Nembed yuib yaa ke anam yedmendaan kei, Yoon Baptaisman kuu darewoob, ye areb kwana kuu karub maa ma woonindo. Kumban kane kane kuu Godbed yi korok kere oonimbon aom aningkoyuibban doriib kuu Yoon burudande aningko ari kandiwen.

¹² Yoon Baptaisman doreen yaronbed mene kibikee, Godbed korok kere oonimbon yaa kuu yeremboromdanbed monmarenib korok kerenib kamandamiib kii.

¹³ Kwane, profesidan yi wengiyuib Yuudan yi amowuib kuu, Godbed korok kere ooni ye weng ye dowad dakmenabimaib kii.

¹⁴ Kowe, yuib dowaken wengambere kandibka o korondibka, Yoon kuu Elaidya areb monoon ye karub, God Ye Weng kunduk kumaom ye dowad dakmoon.

¹⁵ Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.

¹⁶ "Kibikee doriibdan kuu komarewa kereni ne kande ibnaniin? Yi kuu dana mana mana areb, animan berengkanabimbon yaa doberemberenib dana amborongaad yena yaa komkanabemoo areb,

¹⁷ 'Nub kuu yuib dowad yurin wurumuwen kumban, yuib ma kube andenabindo,

ma nub kuu mimyob wandi ye damakob wingkuwen kumban, yiiib kuu ma ameng kamindo.' andiwen.

"Yiib kuu kwamune areb kii,

¹⁸ amborom kuu Yoon kuu menene animan amuniib ok amuniib animokban kerene kedmengkandimaan kumban, yiiibed no yedmenimaib, 'Ye kuu awad arewayiib ibnenoon kii!' andimaib.

¹⁹ Ma, Karub Ye Mingki menene animan amuniib ok wainiib anene kedmengkandimaan kumban, yiiibed no yedmenimaib, 'Kedi, ye kuu animan yaamo inamen kowemberene ok arewamo kenambun anemberene kamembirimaan ye karub, angkara ye kuu tak od bidan yoom ambarakmidan yoom yi angkodmi kii.' andimaib. Kumban God ye meeni kangdomdan kuu yi amun amun kami kuu yena yaa korokboka yi kuu yorokmo andi yeman." andoon.

*Anam Andindodan Yaa Butun Kowoon
(Lk 10:13-16)*

²⁰ Kwane, Yesu kuu taun kurin kumaom God yaromkono wedmi yeman yemoon ongmenaboon kumban yi kuu ambarakmi yaa koronde God yaa amonombe winindo kowe, butun yedme kowoon,

²¹ "Korasindan, kaadkerime! Betsedadan kwangkon, kaadkerime! Yiib kuu Yuudan kumban yiib yaa kuu Godbed arewa kerundaneen. Yiib aombed God yaromkono wedmi yeman ongmenabaan kuu kwamune taun Taiyayiib Saidoniib aom kwane ongmenabaan karen kuu, yi kuu Yuudanban kumban unyemanbed yi ambarakmi yaa korondenib ebkad karong korob deebenib mimyob wandi dowad yikbod yi korok ari ben nongkobeniib God yaa amonombiwen karen kii!

²² Kwane kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, wengyundi aron arimbed Taiyadan yoom Saidondan yoom kuu dabab yirimbed kandaniib, yiib kuu dabab darewoob kandaniib.

²³ "Ma Kapeenaumdan kude! Kwane yiib kuu ben Ewen ari kawananeenoo? Dowan! Yiib kuu Yuudan kumban yiib kuu ben kumbaanban yamotbon yiri kiraraneen kii! Yiib aombed God yaromkono wedmi yeman ongmenabaan kuu Sodom taun aom kwane ongmenabaan karen kuu, yi ambarakmi yaa koronde God yaa amonombiwe Godbed yi monmarindo, kibikee wad doriib karen.

²⁴ Kumban, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, God ye wengyundi aron ari kuu Sodomdan yi dabab kuu yirimbed kondaneen, ma yiib yaa kuu dabab darewoob arimbed." andoon.

Yesu Yaa Wini Kuu Amun Yeman
(Lk 10:21-22)

²⁵ Kuye aron Yesumbed God yaa yedmoon, “O Ambe, eb kuu Eweniib okadiib ye Yariman. Ne ewaningko kankoonaan, amborom kuu ebbed kekamune ye inamen kuu ebbed dana areb keriwendan yaamo korokbendewen, kumban kedmengkandi yemoon biwendaniib indengandengdaniib yaa kuu bikderebewen.

²⁶ Ee, Ambe, kwamune kamewen, amborom kuu eb kubi dowaken kerewen kowe.” andoon.

²⁷ Kwane, Yesumbed kadaareb yaa ika yedmoon, “Kaadkeri koremiib aromkono koremiib kuu Nambembed bangkawoon. Ne kuu ye Mingki, ne yaa kuu Nambemo yekaad, yena yikaadban ne yaa. Kwane, Nambe yaa kuu nembedmo nekaad, yena yikaadban kowe, kwamune kane nembed ne dowaken Nambe kaadkerok ande korokbenaan kuu kukui.

²⁸ “Kane kane dabab darewoob awiniwen kuu ne yaa minime. Nembed owongab yiidki kondaniin kii.

²⁹ Ne yoman menenib ne kedmengkandi kuu kaadkerime, amborom kuu ne kuu nangkemmo nekareb kankubunaan kii. Kwananiib kuu yiib niindem aom kuu yiidke nangkemmo kerenib ika aromnaniib.

³⁰ Kwane kowe, ne yaambad ne kedmengkandi awinaniib kuu yobdoodban, ma nembed komo deme kwamune awinime andaniin kuu kwangkon yobdoodban.” andoon.

12

Yesu Kuu Sabat Aron Ye Yariman
(Mk 2:23-28, Lk 6:1-5)

¹ Sabat aron* keruune, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom wene baali mongkobon kuu kiwaan kebed angkara angkara kowe wenonib, ye kedmengkandeendan kuu mungiyiib kowe, baali yob yena kuu biangke ab daadme anande kamiwen.†

² Kwane, Farisidan wedmekorib, Yesu yaa yedmiwen, “Wedmeewoo? Eb kedmengkandeendan kuu Sabat aron arimbed deme awinaib ye amob domokbiwen.” andiwen.

³ Kwane, Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Dewid yoom yangkodmia yoom mungi bobnekorib kwaniwen ye weng kuu yiib kimingkindokowoo?

⁴ Ye wene kurikuri ambiwoom God ye kerebiri arinambo ari nongkobimaib ye om boona aniwen, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridanmo animaib ye om amob.

* **12:1:** Sabat aron kuu Yuudan yi kurikuri aron, yiidki yeman, deme awini kuu amob. † **12:1:** Dingkimbed baali yob biangke ab daadme ani kuu yimin, Yuu yi amob kuyaom kuu. Duteronomi 23:25 kimingke. Kumban Farisidanbed amob maa ari kowiwen.

⁵ “Ma, amob weng Mosesbed wongkoon kuu yiiib ma kim-ingkindokowoo? God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu Sabat aron ari kurikuri boyambib darewoob aom deme awinimaib kowe, Sabat aron ye amob domokbimaib. Kumban kukuu God yaa ambarakmimban, amborom kuu Godbed yi deme kei ande kowoon.

⁶ “Kumban nembed yiiib yaa ke yedmendaan kei, barang maa kurikuri boyambib darewoob yaningko burudande miin darewoob anam yeman kuu ke monoon kei.

⁷ Godbed dakmoone wongkoon kuu ‘Ne dowaken kuu yiiibbed mimyob keendimamime, dingkan nengke agedmo keroka baeb koni kuu ne dowakenban.’ ande wongkoon. Weng id kee yiiibbed kandiwen karen, aniwen kumban ambarakmindodan keyaa wengyunde butun kamindo karen.

⁸ Karub Ye Mingki kuu Sabat aron ye Yariman kowe.” andoon.

Dingki Angkaknoon Ye Karub Ongmoon
(Mk 3:1-6, Lk 6:6-11)

⁹ Kuyaambed yaro dore wenene yi kurikuri ambiwoom wonoon.

¹⁰ Karub dingki biridiib dingki kongiib angkaknoon kuu kumaom dibeen. Karub yena yi meeni dowaken kuu Yesu nenwengyundi ye dowad Sabat aron ari anam ambarakmoon andi ye kiwaan onmiib kowe, yimbed Yesu yaa kaamonniwen, “Sabat aron arimbed karub ongmi kuu amob dee?” andiwen.

¹¹ Kwane, Yesumbed inande yedmendoon, “Kwane, yiiib kanembed ye sibi wene Sabat aron arimbed dem yiri kombaraneen kuu komo kamaniib, kuro nen yaro kowaniib dee, korondaniibkob kuri dobaraneen dee?

¹² Meenime, God ye kiringkono arimbed kuu nimakarub kuu barang darewoob, ma sibi kuu barang embeng mana. Kwane kowe, Sabat aron arimbed karub maa yaa amun kami kuu yimin, amobban.” andoon.

¹³ Kwamunekore, karub kuyaa yedmenoon, “Eb dingki yire.” andoon. Andoone, yembed yiroona korem ibonmo dingki yara areb amunmo keroon.

¹⁴ Kumban Farisidan kuu kuro bunangka angkanenib Yesu aye kowi ye wengiib dakmiwen.

Godbed Kankowoon Ye Deme Karub

¹⁵ Yesu yekaadkeroonbed kowe, kumaom koronde yaro dore wonoon. Nimakarub yemoon kerenenmo yoman wini- iwa bob anikadiibdan korem kuu ongmenaboon.

¹⁶ Ongmekore yi yaa weng yobdoodmo daandimaan, “Kwane, yiiib wene ari karub yena yaa ye wengiib dakmenmo yaraib.” ande daandimaan.

17 Kekee kwamune profesiman Aisaiya kwane wongkoon kuu anam id keroon. Godbed yedmoone wongkoon kuu,

18 “Kekee nembed kankowaan ye deme karub,
ne mimyob dowakeniib ne kubi darewoowiib kowaan
kuu kei.

Ne Kingkin kuu kan ye niindem aom kowaniina,
yembed ne wengyundi amun ye weng kankone ni-
makarub kumundin yaa kowene dakmaneen.

19 Ye kuu kwane wengberenmo yarene, weng baande dak-
menmo yaraanban.

Ye kuu kiwaan yidbon ari baandaneene wengambaraib-
ban.

20 Aroob imkono nikboon kuu yembed domokbaanban,
lem wik amoyidkob amareng deneen kuu kumbaanban,
kwane wene God ye wengyundi amun ye weng kuu
kankoonaneene korem yaa burudande dembaneen.

21 Yaningko yaambéd
ambibkin koremdanbed anam kwananeen ande meed-
maniib.” kwane ande wongkoon.

Yesu Yaromkono Kuu Kuna Yaambéd Kandoon?
(Mk 3:20-30, Lk 11:14-23)

22 Kwane, karub maa kuu awad arewambéd ibnenoon
kowe indob tut wengwaab keroon kumbed nenminiwe,
Yesumbed ongmenoona kwane amun kere weng dakme ko-
robe wedme kamoon.

23 Kwane, nimakarub korem kuu binangkane dakmi-
wen, “Kekee Dewid ye Awo Godbed weng kunduk ande
kowoonoo?” andiwen.

24 Kumban Farisidan kuu wengamberekorib yedmiwen,
“Yii! Kuku no awad arewa yi korok yaningko yaambéd
awad arewa kuu yedmaankob angkanimaib kude!” andi-
wen.

25 Yesu kuu yimbed meenmiib kuu yekaadkeroon kowe,
yi yaa yedmoon, “Ambibkin mimodan andokbe yeka yeka
kere yikanmo nangmiwen karen, korem kuu monmariwen
karen. Kambong mimodan o ambib mimodan kwangkón
andokbe yeka yeka kere yikanmo nangmiwen karen, korem
kuu dobaraibban, yowore dowan keruwen karen.

26 “Kwane, Seten awene kuu yaro yikareb dore
yenburaniib kuu andokbe angkara angkara keru yeman.
Kwananiib kuu yi ooni yaromkonoyiib dobaraniib dee?

27 “Kwane, yiibbed yedmiwen kuu ne kuu awad arewa yi
korok Belsebul‡ yaningko yaambéd awad arewa yenburaan
kowe, ma yiib karub kuu kane yaningko yaambéd yenburi-
wen? Kwana kowe, yi kuu yiib weng wengyundaniib kii.

‡ 12:27: Seten yaningko maa Yuudanbanbed andimaib kuu Belsebul.

28 Kumban God ye Kingkin yaningko yaambed yedme anburimain anam id keraneen kuu Godbed korok kere ooni yeman yiib yaa monoon kii.

29 “Angkon kwamune, karub kanembed karub aromkonoman doreen yambiwoom dawuro yiribman kuu yid be wanaanban, no ambib yariman kuu nongbed yenbe kowekored. Kumbes yaro ambib aande yiribman yid be wananeen.

30 “Karub kanembed ne yaa ibmo kerindo kuu ne bonman kii, karub kanembed ne yoom ne wenori deme awinindo kuu boketawaroon kii.

31 “Kwani kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, korem ambarakmiyiwa God yaningko monmariyiwa kuu are nonondandaneen kuu yimin. Kumban Kingkin Karadmo yaningko monmari kuu are nonondandaanban, angkimbaraneen.

32 “Karub kanembed Karub Ye Mingki yaa weng arewa dakmaneen kuu are nonondandaneen kuu yimin. Kumban kanembed Kingkin Karadmo yaa weng arewa dakmaneen kuu are nonondandaanban, okad kiri kee doruub yaroniwa God mananeen yaron angkara kwangkon are nonondandaanban.

Weng Kuu Inamen Wedmi Yeman

33 “At amun kab arumaneeb kuu ayob amun iraneen, at arewa kab arumaneeb kuu ayob arewa iraneen, amborom kuu at kuu arewa dee amun dee ye wedmi yeman kuu ye ayob yaa.

34 “Yiib kuu niindok yi meed, komarewa kere arewadan yiib kuu barang amun ma ande dakmaniib? Dowan! Meenime, karub ye niindem aombes ben bangkandimaankob ye mongkodkono yaambes dembimaan.

35 Karub amun kuu ye niindem aom amun amun dangoon kumbes inamen amunmo benmenebimaan. Ma karub arewa kuye niindem aom arewa arewa dangoon kumbes inamen arewamo benmenebimaan.

36 “Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, ni-makarub ogood weng dakmiwen kuu, wengyundi yaron arimbes weng korem kuu komande kwanandewen ande ye weng id kuu God yaa dakmaniib.

37 Kwane, yiibbes komo weng dakmiwen kumbes Godbed wedmene wengyundene dabab kondaneen o dabab kondaanban.” andoon.

*Yesu Doboroon Yarondan Yaa Butun Kameron
(Lk 11:29-32, 11:24-26)*

³⁸ Kwane, Farisidan yena yoom Yuudan yi amob ked-mengkandidan yena yoombes Yesu yaa yedmiwen, “Ked-mengkandi korok ee, nub dowaken kuu ebbes dud korokbi maa nub yaa korokbe.” andiwen.

³⁹ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Kukuu no arewa kamenib God yaa angkurom korokbenib kamimaibdan kumbed ne yaa dud korokbe ande kaamowiib kii! Kumban ma dud korokbainban, no profesiman Yonambes dud korokboon kuu korokbaniin, kumbedmo.

⁴⁰ Kedi, Yona kuu amnoon ayoobmim aronki ayoobmim okyiri oon kambari ye kabeyob aom doboroon kwamune areb kumbed, Karub Ye Mingki kwangkoon amnoon ayoobmim aronki ayoobmim kwamune okad niindem yiri angkimbaraneen.

⁴¹ “Kwane, Godbes wengyundaneen yaron ari kuu Nineva taundanbes yaro menenib kibikee doriibdan kuu arewa anam kii andaniib, amborom kuu Ninevadan kuu Yona ye amonombi weng wengamberekorib, yi dohiri arewa yaa amonombiwen kowe. Kumban kibikee barang maa Yona yaningko burudande miin darewoob anam yeman kuu ke monoon kei.

⁴² “Ma, Godbes wengyundaneen yaron ari kuu kan kuri kaaron ye kuinbes yaro menenu kibikee doriibdan kuu arewa anam kii andanuun, amborom kuu okad yimin wandoon yaambes menenu Solomon ye weng kangdom wengambarande muneen kowe. Kumban kibikee barang maa Solomon yaningko burudande miin darewoob anam yeman kuu ke monoon kei.

⁴³ “Ma kei. Kwane awad arewa kuu karub yaambes anburaniiwa yaro wenene bidambibkin koknoon okiibban angka yiidkimbon onmenmo yarebenambaraneenka dobarande yiminban keraneen.

⁴⁴ Kwane, awad arewa yekareb yedmaneen, ‘Ii ambib koronde manaan kumaom kuu ika wene wedma.’ andaneen. Kwamune mene wedmaneene, arenib yiribman kuu nekwane ongme yiribonmo amun keriben kumban ma doborokban kowe,

⁴⁵ ika wene awad miin arewa anam ediib ye arebban kuu benmananeena yi korem kwane kumaom dobaraniib. Kwananiiwa ari karub kuye dohiri kuu kurin arebban, miin arewa anam keraneen. Kuye kumon areb kuu no arewa kamenib kibikee doriibdan kee miin arewa anam keraniib kii.” andoon.

Yesu Ye Enaya Damana
(Mk 3:31-35, Lk 8:19-21)

⁴⁶ Kwane, Yesu kuu kadaareb yaa ambiwoombed weng daandeen ye niindem aom kuu ye ena yoom damana yoom kuu mene bunangka doriib. Yi dowaken kuu wengane weng daanem andiwed.

⁴⁷ Kwane, karub maambed Yesu yaa yedmenoon, “Eb ena yoom damana yoom kuu bunangka doriib, eb wedmebde weng daabdandamiib kii.” andoon.

⁴⁸ Kwane, Yesu inande yedmenoon, “Kane kuu ne ena? Kane kane kuu ne damana?” andekore,

⁴⁹ ye dingki yire ye kedmengkandeendan kuyaa dedmondene yedmoon, “Kekei ne ena yoom damana yoom kei,

⁵⁰ amborom kuu kane kanembed Nambe Ewen ari doreen ye inamen dowaken yaambed kamimaib kuu ne enaya ne aagoroka ne yangkuraya kuu kui.” andoon.

13

Kab Kiradmoon Ye Kuruwak Weng (Mk 4:1-20, Lk 8:4-15)

¹ Kuye aron ari, Yesu kuu ambiwoom koronde wene ok bowan kebed angka diboroon.

² Kwane, nimakarub yemoon menebe ye kanawanewandiwe, ye kuu koronde oon bi motod aom awune diboroon. Kwane, kadaareb kuu ok kaat yaa menebe dohiriwen.

³ Kwane, yembed kuruwak weng yemoon daandene ma yedmoon kuu kei, “Mongkobon yariman kuu yaro ayongmon yeeb angka yob kab kiradmande wonoon.

⁴ Kwane, kab kuu kiradmenmo yaroona, yena kuu kiwaan angka kiroboon kowe, ayari onbed wan menebe ben aniwen.

⁵ Yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari kiroboon. Kwane, kab kuu kirodmo deedereboon, amborom kuu okad kuu ambab yiriban kowe.

⁶ Kumban, aron yaro mene yuruuna, kab korem nuubderebe kokdereboon, amborom kuu yumburum kuu ambab yiri kubunebindo kowe.

⁷ Yena kuu okad yik kawiiib yiri kiroboon kowe, kab kuu yeere demboon kumban yik kabbed kan dabuknandoone idiib kerindo.

⁸ Yena kuu okad amun ari kiroboon. Kwani kowe, id diboroon kuu yemoon, yena id 100iib, yena id 60yiib, yena id 30yiib kwamune ire wonoon.

⁹ “Karub kanembed kerendemiib keroka, kwane wengamborok.” andoon.

Kuruwak Weng Dakmi Ye Dowad

¹⁰ Kwane, ye kedmengkandeendanbed mene kaamoneniwen, “Komandewed kuruwak wengbed yi yaa daandimaab?” andiwen.

¹¹ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman ye weng id angkara kuu yiiB yaa korokben-dadned yiiBkaadkeri yeman, kumban yimanban.

¹² Kane kuu Godbed korok kere ooni yeman yaa yekaad-keroon kuu, Godbed kedmengkandi yena ari konaneene yemoon keraneen. Kumban kane kuu yekaadkerindo kuu ye yiribman korem kuu Godbed yeka baneen.

¹³ “Kuruwak wengbed yi yaa daandimain ye id kuu kei. Kwane yi wedmimaib kumban korobe wedmimokban. Kwane yi wengambirimaib kumban ongme wengambir-imokban.

¹⁴ “Kwani kowe, profesi weng Aisaiyambed yedme wongkoon kuu yi yaa anam id keroon. Wongkoon kuu Godbed yedmoon,

‘YiiB kuu wengamberembirimaib kumban, wengambere id kandimokban kerenib, yiiB kuu wedmembirimaib kumban, id wedmimokban keraniib,

¹⁵ amborom kuu kwamune keyedan kee yi niindem aom kamkono kerenib, yi wengambiri korondenib, yi indob korem imbune winiwen kowe.

Kwanaibban kuu yi indobbed wedmenib, yi kerendembed wengamberenib, yi niindem aombed weng id kandenib, amonombiiwa, nembed ongmandaniin.’ kwane wongkoon.

¹⁶ “Kumban yiiB indobbed wedmenib, yiiB kerendembed wengambirimaib kowe, Godbed yiiB yaa amun kerundoon.

¹⁷ Kedi, nembed yiiB yaa ke anam yedmendaan kei, yi-ibbed wengambere wedme kamiib yaa kuu profesidaniib God ye inamen yorokmodaniib kurin dobiriwen kumbed yi dowaken darewoob kuu kwamune monoko wedmem ande meedmiwen, kumban yi wedmindoo, kwamune wengamberem ande kamiwen kumban yi wengambirindo.” andoon.

Kab Kiradmoon Ye Kuruwak Weng Id

¹⁸ Kwane Yesumbed ika yedmoon, “Kab kiradmoon ye kuruwak weng id kuu wengambirime.

¹⁹ “Nimakarub yena kuu okad kiwaan angka areb, kane kanembed Godbed korok kere ooni ye weng kuu wengamberekorib id kandindo keroone, awad arewa yi korokbed weng amun yi niindem aom angkeen kuu awine buruwandene kanwonoon.

²⁰ “Kwane, nimakarub yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari areb, kane kanembed God Ye Weng wengamberekorib kirodmo kubiyiiB awiniwen.

21 Kumban God Ye Weng kuu yi niindem ambab yiri kubunebindo kowe, awinenib aron doboobban dobaraniib, amborom kuu God Ye Weng yaa arud barang o yenbandi mananeen kuu kwane kirodmo kombiri angkananiib kowe.

22 “Kwane, nimakarub yena kuu okad yik kawiiib ari areb, kane kanembed God Ye Weng wengambiriwen kumban, okad yiri dobiri ye meeni darewoowiib yiribman yemoon baniin kuu nekareb yimin keraniin andi ye dobiriyiib kumbed God Ye Weng dabuknandoon kowe, God Ye Weng kuu idiibban keraneen.

23 “Kumban nimakarub yena kuu okad amun ari areb, kane kanembed God Ye Weng wengamberekorib, korobe meene awine dobiriwen. Yi kuu idiib dibaraniib, yena kuu id 100iib yena kuu id 60yiib yena kuu id 30yiib kwamune areb keraniib.” andoon.

Kab Amuniib Kab Arewayiib Ye Kuruwak Weng

24 Kwane, Yesumbed kuruwak weng maa daandoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kekamune. Kwane karub maa wene wiit kab amunmo arumoon.

25 Kumban amnoombed mongkob yariman awene kuu unuk dangiwen kumaom kuu ye bonmanbed wene yob animokban ye kawiiib ibmo kuri arumenmo yarekore wonoon.

26 “Amaan kuu wiit kab kuu yeere amne id ire wonoone, kab arewa kwangkön ibonmo wiit kab areb kwane dembe wonoon.

27 Deme karub kuu mene yi korok yaa kaamoniwen, ‘Korok, eb kuu wiit kab amunmo mongkobon angka arumewenoo? Kunayambed kab arewa kuu menene dereboon kii?’ andiwen.

28 Yembed inande yedmoon, ‘Ei, kee bonman maambed kameron kii.’ andoon. Kwanandoone, ye demedanbed kaamoniwen, ‘Kwanoka, awine biangke kiradmanuwoo?’ andiwen.

29 Kwane, yi korokbed inande yedmoon, ‘Yii! Korondiiwaa! Amborom kuu kab arewa biangkaniib kumbed wiit yumburumiib kwane biangkaniib kowe.

30 Kwane, korondibka, ibmo kwane dembiiwa, wene id wandi yaron keraneen. Aron arimbed id wandidan yedmaniina, kerek arewa kudin nadme andedmenabe nongkobe amot nengkekorowa, wiit kuu wande benwene ne animan nongkobimbon ambiwom nongkobaniib.’ ” andoon.

Mastet Yob Kab Ye Kuruwak Weng (Mk 4:30-32, Lk 13:18-19)

31 Kwane, Yesumbed angkon kuruwak weng maa daandoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kekamune, at

yaningko mastet ye yob kab karub maambéd kande ye mongkobon angka kibinoon areb.

³² Kwane, mastet yob kab kuu embeng mana, kab yena arebban, kumban ma yeere kainaneen kuu at darewoob at yena mongkobon angka arumenaboob kuu korem yembed burudande wonoon. Kwane, daane darewoob keroon kowe, ayari on maa maa menebe at nondong ari kuu ami yenben-aben wananiib.” andoon.

*Yiis Ye Kuruwak Weng
(Lk 13:18-21)*

³³ Kwane, angkon Yesumbed kuruwak weng maa daandoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kekamune. Wonong maambéd flawa aande oganu bred ongmandamuun kuu flawa kabayingke obo keru yeman ye aningko yiis embeng aande kabed ayoobmim ye flawa aom kowe ongmeen kob, yiisbed flawa aom kabayingke yimin yimin yaa keroon.” andoon.

Biknoon Ye Weng Kuu Kuruwak Weng Yaambéd Dian Kere Daandoon

³⁴ Yesu kuu kuruwak wengbed karuwa nimaya yaa daandimaan, kumbedmo.

³⁵ Kwanoon kowe, profesimanbed kwane dakmoon kuu anam id keroon. Kwane yedme wongkoon kuu, “Ne kuu kwamuneni kuruwak weng yaambéd kande dakmaniin.

Kedmengkandi yena okad ongmoon yaambéd mene kibikee yemyeb bikderebeen kuu, nembed ben dian kere dakmaniin.” ande wongkoon.

Kab Amuniib Kab Arewayiib Ibmo Yeeroon Ye Weng Id

³⁶ Kwane, Yesumbed kadaareb domondekore ambiwoom awunoon. Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yeyiib yaa mene kaamoniwen, “Mongkob angka kab arewa ye kuruwak weng dakmewen kuye id kuu, kedmengkandebko kaadkerem.” andiwen.

³⁷ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Kei, karuwa kab amun arumoon kuu Karub Ye Mingki kii.

³⁸ Mongkobon kuu okad kumundin kangkuun kei, kowe kab amun kuu God yaa anam andiwe Godbed yi korok kere oonoondan kui. Ma, kab arewa kuu awad arewa Seten ye yoman winiwendan kui.

³⁹ Kwani kowe, bonman kab arewa arumoon ye karub kuyaamo Seten kui. Kwane, kab wandi aron kuu keye aron yimin wandanuune, id wandidan kuu God ye engyus kui.

40 “Kwane areb, kab arewa dembe wonoon kuu biangke amot yiri nengkaneen areb kuu, keye aron yimin wandanuun yaambéd kwamune keraneen kii.

41 Kwamune keraneen kuu Karub Ye Mingkimbed ye engyus yedmaneene yimbed wenebenib, okad yimin yimin wandaneen yaambéd nimakarub arewa kamo doriiwiiwa ambarakmok ande kamiiwiiwa kuu korem be nedbekorib,

42 amot arewa yiri be kiraraniwa, amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kame dobaraniib.

43 Kwana kowe, God ye yorokmodan kuu yi Ambe Godbed korok kere oonimbon aombéd aron areb yuraniib.

“Kanembéd kerendemiib keroka, kwane wengamborok.” andoon.

Odamod Bikdereboon Ye Kuruwak Weng Ayoob

44 Kwane, Yesumbéd ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu, odamod okad yiri bikne angkimboroon areb. Kwane, karub maambéd wedmekore, angkon ika kanbiknekore, kubi darewoob kumbéd wene ari yembéd komo awinoon ye yiribman korem kuu ben ari berengke od kandekore, mene odamod biknoon ye okad kuu moonoon.

45 “Ma, Godbed korok kere ooni yeman kuu, berengki karub maa wene bot manimanandeb yaningko peel ande onmenmo yaroon areb.

46 Peel od miin darewoob yeman wedmekore, wene ari ye yiribman korem ben ari berengke od kandekore, mene peel kuu moonoon.” andoon.

Oon Men Ye Kuruwak Weng

47 Kwane, Yesumbéd ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kekamune, oon men nande ok bowan angka nane oon yemoon maa maa boon areb.

48 Kwane, oon yidwaroon kowe, oon men kuu wan yaro kubuk arimbed kowiwen. Kowenib, yi diberenib andangkane oon amun yaa kuu ben kabéd aom kambungke arewa yaa kuu benkirarundiwen.

49 Kwamune areb, keye aron yimin wandanuuna Godbed ye engyus yaa yedmaneena God ye yorokmodaniib arewadaniib kuu andokbenib,

50 arewadan kuu amot arewa denaneen yiri benkiraraniwa, amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kame dobaraniib.” andoon.

51 Kwane, Yesumbéd ye kedmengkandeendan yaa kaamoon, “Yiib kuu kuruwak weng korem kee kuye weng id kandiwen dee?” andoone, “Ee” ande yedmiwen.

52 Kwani kowe, Yesumbéd yi yaa yedmendoon, “Kwane kowe, Yuudan yi amob kedmengkandidan mimo mimo kuu

anam ande Godbed korok kere ooni yeman ye kedmengkandi kandoon kuu kwamune, ambib yariman kurin ye yiribman amuniib kibik ye yiribman amuniib areb, yambiwoom komo yure oonoon kuu ben yaro mananeen.” andoon.

Yesu Nasaret Aom Wonoon
(Mk 6:1-6)

⁵³ Kwane, Yesu kuu kuruwak weng kee daande dowan kerekore, kuyaa koronde yaro wonoon.

⁵⁴ Yaro dore wene ye kambong anam Nasaret aom awune yi kurikuri ambiwoom dawuro kedmengkandoona, yi binangke karekme yikareb yedmiwen, “Karub kee kuna yaambed meeni kangdomiib God yaromkono wedmi yeman ongmi yaromkonoyiib kuu boon kii?”

⁵⁵ Ye kuu no ambib yenbi ye karub ye mingki. Kedi, ye ena yu aningko Meri, kwane ye damana kuu Yems yoom Yosef yoom Saimon yoom Yudas yoom kui.

⁵⁶ Ye yangkuraya kwangkon korem nub yoom ibmo ke doruub kei. Kowe, karub kee kunayambed kwamune aromkonoyiib inameniib kee boon kii?” andekorib,

⁵⁷ ye yaa kubenokban odkeneb keruwen.

Kumban Yesumbed yedmendoon, “Profesiman kuu yemoonbed ye yaa karub amun andimaib kumban, ye kambongdan yoom ye ambanga damana aweneyiib yoom kumbedmo ye yaa karub amun andimokban.” andoon.

⁵⁸ Kwane kuyaa kuu, ye kuu God yaromkono wedmi yeman yemoonban ambangkoon, amborom kuu yi kuu ye yaa anam andindo kowe.

14

Yoon Baptaisman Ayiwen
(Mk 6:14-29, Lk 9:7-9)

¹ Kuye aron aom Galeli ambibkindan yi korok darewoob Erod Antipas* kuu Yesu komo kameen ye weng wengam-berekore,

² ye korok korok yaa yedmoon, “Yesu kuu Yoon Baptaisman bobnoon yirimbed angkon ika demboon kii! Kwanakob God yaromkono wedmi yeman ongmenabimaan.” andoon.

³⁻⁴ Kwanandoon amborom kuu anuk yiri kumbed Erod kuu ye aagorok Filip ye wonongbed yu ambi dankare domonenuune Erodbed yu kuu awanoon kowe, Yoonbed Erod yaa daandimaan, “Ebbed yu awani kuu amob kii!” andimaan. Kwani kowe, Erodbed yedmoonkob ye dememan maambed Yoon awine kan wii aom kaanoona dibeen.

* **14:1:** Erod Antipas kuu King Erod Kayabak ye mingki. Awodki oonoon ye okad kuu andokbe kaningiib kere Erod Antipasbed okad mimo oonoon.

⁵ Erod kuu ayande meenoon kumban, ye kuu unoon, amborom kuu nimakarub yemooonbed Yoon kuu profesiman ande yedmimaib kowe.

⁶ Kwane, Erod ye wooneen ye orok yaron muneen kowe, Erodias yu mungkan koyu menenu menebiwendan yi murubia ari awuderenu ebkad wayirikne andeen kowe, Erod kuu kerengkandi darewoob keroon.

⁷ Kwani kowe, ye amob ongme yedmoon, “Kubbed komo meene yedmaneeb kuu kankabdaniin.” andoon.

⁸ Kwane, yu kuu awaan yu weng kandeen kowe, Erod yaa kwane yedmeen, “Yoon Baptaisman ye korok wande yabad ari kowe kanmene kawe.” andeen.

⁹ Anduuna, King Erod kuu kubiyiibban keroon kumban, amob weng ongme yedmoone yi yoom ane doriibdan wengambiriwen kowe, wonong koyu yu kaamoni yaa ee andekore ye dememan maa yedmoone,

¹⁰ Yoon ye korok kuu wii aombbed wandiwen.

¹¹ Kwane, Yoon ye korok kuu yabad animarimbed kowe kanmene wonong koyu kuyaa kondiwa, yumbed awaan yaa kanmene kondeen.

¹² Kwamuniiwa, Yoon ye id kuu ye kedmengkandeendan menenib kanwene mangkiwen. Mangkekorib wene Yesu yedmeniwen.

*Yesumbed 5,000iib Animan Bangkandoon
(Mk 6:30-44, Lk 9:10-17, Yn 6:1-13)*

¹³ Kwane, Yoon ayiwen ye weng kee Yesu kuu wengamberekore, ye kedmengkandeendan be kuyaa kuu koronde parai motodbed kimyen obonmo yaa wonoon. Kwanoone, nimakarub yemooonmo wengamberekorib, taun dia dia yaambbed ye yoman yonka winiwen.

¹⁴ Kwane, Yesu kuu wirine kadaareb yemooon wedmendekore, mimyob keendoon. Keendekore bob anikadiibdan kuu ongmenaboon.

¹⁵ Kwane oobne aron kubune wenuun yaambbed, ye kedmengkandeendanbed mene Yesu yaa daaniwen, “Keyaa kuu obonmo kambongiibban angkon miriknandameen kii. Amun kuu daandeewo wenebenib, kambong kambong yaa wene yika animan berengkanabe anime.” andiwen.

¹⁶ Kwanandiwe, Yesumbed inandoon, “Kwamunemban. Yiibbed animan bangkandibko anime.” andoon.

¹⁷ Kwane, yimbed inande yedmiwen, “Nub kuu om angkoyiib oon ayoob kembedmo awinuwen.” andiwen.

¹⁸ Kwanandiwe, Yesumbed yedmoon, “Ne yaa benminime.” andoon.

19 Kwane, nimakarub korem yaa yedmendoona kereek ari dibiriwen. Om angkoyiib oon ayoob kuu benkoobe, indob kan ambid ari wedmene eso andekore, om kuu domabangkoon. Kwane, yembed ye kedmengkandeendan yaa bangkandoona, yimbed be ari karuwa nimaya danaya yaa bangkandiwen.

20 Yi korem anenib mikmoniwen. Ari animan dungkun dungkun koronde winiwen kuu ye kedmengkandeendanbed kabed kumaom benkabungke deweniwe kabed wad ayooiib kuu yederebenan wonoon.

21 Karuwa nimaya danaya korem animan aniwen kuu karub 5,000iib areb.

Yesu Ok Ari Dodkan Wonoon
(Mk 6:45-56, Yn 6:16-21)

22 Kwane kuyaambed, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmendoona, yidin parai motod nande bowan yara yanande winiwen. Kwane, kadaareb yaa ika winime ande yedmekore domondoon.

23 Kwane domondekore, wene aangko kaat angka yembedmo kurikuri kerok daanoon.

Kwane, aron kubunenu mirikne wenuuna, Yesu kuu yembirimo keroone,

24 ye kedmengkandeendan kuu motodbed bid domonenib ambab ok wedangka winiwen, kumban yi weniib ye arinambo arimbed nuub kuu yi yaa meneene oknondok darewoob kamenu motod yaa beengkaun.

25 Kwane, amnoom awawini yaa Yesu yiyiib yaa ok arimbed dodkanmo wonoon.

26 Kwane ok arimbed dodkanmo wene yi dia keroone, ye kuu wedmenekorib uni miin darewoob kere "Awadii!" ande komkiwen.

27 Kumban Yesu kirodmo yi yaa baandoon, "Nembed kei. Yiib unaib, yiib niindem aom aromnime." andoon.

28 Kwane, Pitambed baande yedmoon, "Yariman, anam ebbed meneeb keroka, ne yaayiib yedme kowebko, ok ari ewiib yaa mana." andoon.

29 Kwanandoone, Yesumbed "Ee mene." andoon.

Kwane, Pita motod aom koronde kuro ok arimbed dodkanmo Yesuyiib yaa andowe wonoon.

30 Kumban Pita kwane nuuwa oknondoka wedmendekore, unene ok yiri andowe kubune wenene baandoon, "Yariman, ne nenkoone!" andoon.

31 Kwane baandoone, Yesu kirodmo dingki yirene awinene nenkoonekore yedmoon, "Eb anam andi kuu embengmo kii, komande karekmeeb?" andoon.

32 Kwane, yi kuu motod aom awuniwa nuub kuu dowan keroon.

³³ Kwani kowe, yi korem motod aom doriibdan kuu Yesu yaa bumangkane yaningko kankoone yedmiwen, “Anam kai! Eb kuu God ye Mingki kii!” andiwen.

³⁴ Kwane, yi yane wene bowan yara bidambib Genesaret yaa wiriniwen.

³⁵ Kwane, nimakarub kuyaa doriibdan kuu wedmibka, anam Yesu kii andekorib, weng ben nongkobiwa wenebu-una, ambibkin dia dia kuu bob anikaddan korem kuu Yesu yaa benmenebiwen.

³⁶ Kwane, yimbed no eekme yedmimaib, “Bob anikaddan kuu eb ebkad dungkun arimbed angkorokanime.” andimaiwe, kane kane korem Yesu yebkad dungkun yaa angkorokaniwen kuu wadkeriwen.

15

God Ye Amob Yaamo Wengambirime Andoon (Mk 7:1-23)

¹ Kwane, Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandaniib Yerusalem aombed menenib Yesu yaa kaamoneniwen,

² “Komandeniwed eb kedmengkandeedban kuu nub aamkono yi amowamob kuu awinindo kere no domangkimaib? Kedi, yi dingki kuu ogindo kumbed animan kuu awingkonib aniib kii.” andiwen.

³ Kwane, Yesumbed inandoon, “Ma komandiwed yiib kuu God ye amob kuu domabangkanib yiib amowamobmo oone awinimaib?”

⁴ Kedi, Godbed yedmoon, ‘Yiib ambe ena yi weng wengambere awandime.’ andoon. Ma yedmoon kuu, ‘Kanembed ambe ena yaa amkidbaneen kuu ayiwed bobni yeman.’ andoon.

⁵ “Kumban yiibbed kedmengkandimaib kuu kanembed ambe o ena yaa yedmaneen, ‘Ne yiribman yaambad komo yiib yaa awandaniin kuu kan God yaa munob koni yeman kowe, yiib yaa kondindeban.’ andaneen kuu yimin, yiibbed kedmengkandimaib kuu.

⁶ Kumban kwanandaneen kuu ye kuu anam ambe ena yaa oone awandimban. Kwanekob, yiibka God ye amob kuu benkirarundekorib, yiib awoya yi amowamobmo awinimaib.

⁷ Yiib kuu aadidmidan kii! Aisaiyambad yiib dowad profesi weng yedmoon kuu korem weng id anammo keroon. God Ye Weng kwane dakmoon kuu,

⁸ ‘Keye nimakarub kee naningko wengbed kankoonimaib, kumban yi meeni inamen ne yaa kuu ambab anam.

⁹ Kowe, yimbed naningko kankooni kuu yiminban,

amborom kuu yi kedmengkandi kuu karub yi inamenmo kedmengkandimaib kowe.' ” kwane andoon.

10 Kwanandekore, Yesumbed kadaareb yaa baandoona ye yaa miniiwa yedmoon, “Wengambere kandime.

11 Komo komo karub ye mongkodkono aom awunaneen kuu God yaa arewa keru yemanban, kumban komo karub ye mongkodkono aombed deedaraneen kuu God yaa arewa keru yeman.” andoon.

12 Kwane, ye kedmengkandeendan menenib Yesu yaa kaamoniwen, “Eb kuu ma kaadkerewenoo, Farisidanbed weng kee dakmeeb kumbed eb yaa kongebde odkeneb keru wen kii.” andiwen.

13 Kwanandiiwe, yembed inandoon, “Kab korem Nambe Ewen ari doreen kumbed arumindo yaa kuu korem yumburum yirimbed biangkane kiraraneen.

14 Yi kuu domondime. Yi kuu indob tut korok korok kowe. Kudi, kwane indob tut korokbed wene indob tut karub maa nen kinban wananeen kuu yi ayoob kwane wene dem kombaraniib.” andoon.

15 Kwane, Pitambed yedmoon, “Kuruwak weng kuu dakmeeb ye id kuu korokbende.” andoon.

16 Kwanandoone, Yesumbed inande yedmoon, “Yiib kuu weng id kandindebankowoo?

17 Yiibkaad dee? Komo komo mongkodkono awune kawene kabeyob aom awunimaan kuu wene no ot kerimaan.

18 Kumban komo karub yi mongkodkono aombed deediri-maib kuu inamen aombed dembimaib. God yaa arewa keru yeman kuu kui,

19 amborom kuu inamen aombed dembimaan kuu, arewa ye meeni-yiib kuman o kumka ayi ye inameniib nenem kami ye inameniib yid bi ye inameniib weng wiribi ye inameniib wengamborokbanabi-yiib kuu kwamune nimakarub yi niindem aombed dembimaan.

20 Kwane kee dembimaan kumbed God yaa arewa keru yeman. Ma, animan karub dingki ogindombed awingke ananeen kuu God yaa arewa keru yemanban.” andoon.

*Yesumbed Yuudanban Yi Wonong Awandoon
(Mk 7:24-30)*

21 Kwane, Yesu kuu kuyaa koronde yaro dore wene ambibkin Taiyayiib Saidoniib yaa wonoon.

22 Kuyaa Keenandan wonong ambibkin kuyaombed yaro menenu, Yesu yaa baande komkeen, “Yariman, Dewid ye Awo, ne mimyob keewe. Ne dana mungkan kuu awad arewambed ibnendoona miin yiminban arewa anam kereen kii.” andeen.

²³ Kumban Yesu kuu ma inande daandindo kowe, ye kedmengkandeendanbed mene nangkane daaniwen, “Wonong kee yedmendebko, koronde wunuk, amborom kuu komkanmo menuun kowe.” andiwen.

²⁴ Kwani kowe, yembed yu yaa yedmoon, “Ne kuu no Israeldan sibi bikderebiwen areb keruwen yi dowad kan yedme kowoonkob manaan.” andoon.

²⁵ Kwane, wonong kuu Yesu ye dia angkon menenu ye murubia ari bumangkanu yedmeen, “Yariman, awawe.” andeen.

²⁶ Kwananduune, Yesumbed inande yedmoon, “Dana mana ye om kuu bene anon* yaa kiradmi kuu arewa.” andoon.

²⁷ Kwanandoone, wonongbed inande yedmeen, “Yariman, anam kumban, ma anon kuu kangkomanbed animan aneen ye arak dabderem yiri om ambong ambong kuburimaan kuu animaib.” andeen.

²⁸ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Kub kuu anam andi darewoob ye wonong kii! Kwani kowe, komo mene kaamowewen kuu kibireb kwanok.” andoon. Kwane kuyaambed, wonong yu mungkan kuu amun kereen.

Yesumbed Nimakarub Yemoon Ongmenaboon

²⁹ Kwane, Yesu kuu kuyaa koronde ok bowan Galeli kebed yaa wonoon. Wenekore, wene kawene aangko arimbed diboroon.

³⁰ Kuyaambed nimakarub yemoon kai yeyiib yaa menebiwen kuu yon wanadaniib, indob tutdaniib, yona dingkia angkaknoondaniib wengwaabdaniib bob anikad maa maadaniib yemoonmo benminiwen. Yi kwane benmenebenib Yesu ye murubiambon ari kiribiiwa, ongmenaboon.

³¹ Kwane, wengwaabdan kuu weng dakmiiwa, angka-knoondan kuu amunmo keriiwe, yon wanadan kuu yaro yarebiiwa, indob tutdan kuu nande wonoona kereknan winiwa kamenan winiwen. Kwane, yi korem menebiwen kuu wedmekorib binangke Israeldan yi God kubenib yangngko kankooniwen.

Yesumbed 4,000 Ariyiib Animan Bangkandoona Aniwen (Mk 8:1-10)

³² Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa baandoona ye yaa winiwa yedmoon, “Nimakarub kumundin keyaa mimyob keendaan, amborom kuu yi kuu neyiib yaa aronki ayoobmimiib doriwe animaniibban keruwen kowe.

* **15:26:** Yuudanban kuu Yuudanbed anon andimaib, yi kongendi weng, kumban Yesu kuu kuruwak wengmo dakmoon.

Ika winime andi kuu ne dowakenban, amborom kuu yi kuu mungimo wananiib kuu wedya kirobaniib kowe.” andoon.

³³ Kwanadoon kowe, ye kedmengkandeendanbed kaamoniwen, “Nub kuu amboon keyaom kee kunayambed animan kuu benub kadaareb kamune kee bangkandanuubkob ane yimin keraniib?” andiwen.

³⁴ Kwane, Yesumbed kaamondoona, “Yiib kuu om kuu komoyiib awingkiwen?” andoon. Yimbed inandiwen, “Om ediib, okyiri oon embeng yemoonbaniib kumbedmo.” andiwen.

³⁵ Kwane, Yesumbed kadaareb yaa yedmendoona okad yiri dibere winiwen.

³⁶ Yesumbed om ediib okyiri oon embengiib be God yaa eso andekore, domabangkane ye kedmengkandeendan yaa bangkandoona yimbed ari nimakarub yaa kwane bangkandiwen.

³⁷ Yi korem anenib mikmoniwen. Kwane, ye kedmengkandeendanbed animan ane ari koronde winiwen kuu kabed aom benkambungkiiwa kabed ediib yeedere wonoon.

³⁸ Karuwa nimaya danaya yi korem animan aniwen kuu karub 4,000iib.

³⁹ Yaro Yesumbed kadaareb kuu yedme kondoona wenebi- iwa, ye kuu parai motod aom awunoone bowan Galeli yara yane wene bidambib Magadan dia winiwen.

16

Yesu Yaa Yi Komboon Kaamobi (Mk 8:11-13)

¹ Kwane, Farisidan yoom Sedyusidan yoom Yesu yaa mene ye komboon wedmi ye dowad kaamoniwen kuu God yaromkono yaambad dud korokbok andiwed.

² Yesumbed inande yedmoon, “Oobne aron kubunanuun kuu yirim kanabaneen kuu yimbed yedmimaib, ‘Oo kwana kowe awari kuu amiibban keraneen.’ andimaib.

³ Kwane, amkimo yaro kangka kuu amukambidiib ambid dodmoyiib wedme ‘Kibikee am aron kii.’ andimaib. Yiib yiibkaad ambid arimbed komarewa korokbimaane kuu wedme kaadkerimaib, kumban kibikee komo keroon kee wedme id bene kaadkerindo.

⁴ Kuku no arewa kamenib God yaa angkurom korokbenib kamimaibdan kumbed dud korokbe ande onmimo kamiib kii! Kumban ma dud korokbainban, no Yonambad dud korokboon kuu korokbaniin kumbedmo kui.” andoon. Andekore, Yesu kuyaa koronde domonde yaro wonoon.

Dudi Kedmengkandi Yaa Kaadkerime (Mk 8:14-21)

⁵ Kwane, Yesu awene kuu bowan yara yaniwen kumban ye kedmengkandeendan animaniib maan yanindo nonondandiwen.

⁶ Kwane Yesumbed yi yaa yedmoon, “Kaadkerime. Yobdoodmo yiibka oone dobirime, Farisidaniib Sedyusidaniib yi flawa kabayingke obo keru yeman yaa.” andoon.

⁷ Kwane, weng kee yikarebmo id kuu komarewa kii ande andangke yedmiwen, “Anam kuu animan maandindo keruwen kwande dakmeen dee kii?” ande dakmiwen.

⁸ Kwane, dakmiib ye weng id kuu Yesumbed wedmendoon kowe yi yaa kaamondo, “Yiib komandiwed animan maandindo andi ye weng dakmiib? Yiib anam andi kuu embengmo.

⁹ Yiib kuu id meenindoyoo? Meenime, om angkoyiibmo kumbed nimakarub 5,000 ariyiib kuu bangkanduuwe aniwen. Aniiwe, yiib kuu kabed komoyiib animan dungkun dungkun benkabungkiwen?

¹⁰ Ma, om ediibmo kumbed nimakarub 4,000 ariyiib kuu bangkanduuwe aniwen, kwangkong yiib kuu kabed komoyiib animan dungkun dungkun benkabungkiwen?

¹¹ Komarewakob yiib kuu meeninban keruwen? Ne kuu yiib ande animan ye dowad dakmokban. Kumban kaadkerime, yobdoodmo yiibka oone dobirime, Farisidaniib Sedyusidaniib yi flawa kabayingki yeman yaa.” andoon.

¹² Kwane, ye kedmengkandeendan kuu meeni kandiwen, Yesu kuu anam flawa aom kowiwed kabayingki yeman yaa kaadkerime andindo, ye kuu Farisidaniib Sedyusidaniib ye kedmengkandi yaa kaadkerimbed dobirime anded dakmeen.

Pitambed Yesu Kuu God Ye Mingki Andoon
(Mk 8:27-30, Lk 9:18-22)

¹³ Kwane, Yesu wene taun maa Saesaria Filipai dia wenene, ye kedmengkandeendan yaa kaamondo, “Nimakarub kuu Karub Ye Mingki kuu kane andimaib?” andoon.

¹⁴ Andoona, yimbed inande yedmiwen, “Yenambed yedmimaib kuu eb kuu Yoon Baptaisman andimaib, yenambed eb kuu Elaidya andimaib, kumban karub yenambed eb kuu Yeremaiya o profesiman maa ande kamiib kii.” andiwen.

¹⁵ Kwane, Yesu kaamondo, “Ma yiibbed kuu ne kane andiib?” andoon.

¹⁶ Andoona, Saimon Pitambed inande yedmoon, “Ee, eb kuu wad doreen ye God ye Mingki, eb kuu yembed kinoona menewenman Keresu kui.” andoon.

¹⁷ Kwanandoone, Yesumbed inande yedmoon, “Ee, Saimon, Yona ye mingki, eb yaa Godbed amun kerubdoon,

amborom kuu kekee karub maambed eb yaa kwane yedmeb-dokban, Nambe Ewen ari doreen kumbed korokbebdoo kowe.

¹⁸ Kwane, nembed eb yaa yedmaan kuu eb kuu Pita,* eb kuu dumnad. Keye dumnad kwarimbed ne anam andidan ambib areb kuu ambangke kanyenbaniin. Kwane, bobni yaromkonombed monmaraanban.

¹⁹ Nembed Ewen aom ooni yeman yaromkono kabdaniina, kwane ebbed okad kiri kee komo yaa yii andaneeb kuu Ewen aom kwangkong yiminban keraneen. Kwane, ebbed okad kiri kee komo yaa ee andaneeb kuu Ewen aom kwangkong yimin keraneen.” andoon.

²⁰ Andekore, ye kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu ande dakmaib ye weng yedme kowoon, ye kedmengkandeendan yaa.

Yesu Ye Bobnaneen Ye Weng Dakmoon

(Mk 8:31-9:1, Lk 9:22-27)

²¹ Kuyaron yaambed yaro ari kuu Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa andowe dianmo daandoon, ye kuu Yerusalem aom wananeen kumbed Yuudan yi korok korokiib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kumbed ye kuu awinenib durud yewed maa maa konekoriwa, ye kuu ayaniwa bobnaneen kumban aron ayoobmim ari kuu nenkoonaneene ika dembaneen ande daandoon.

²² Kwanandoone, Pitambed Yesu nen angkaro onkane daanoon, “Yariman, kwamune keraneen kuu Godbed kebenok ai! Kwamune kuu eb yaa ma kwanaanban kii!” andoon.

²³ Andoona, Yesumbed neman Pita yaa amonombe inande daanoon, “Eb kuu Seten areb kerewen kii! Ne yaa kuu angkane! Eb kuu ne yaa boknande kombiri yeman kereeb kii! Eb kuu God ye inameniibban, karub yi inamenmo awinewen.” andoon.

Yesu Ye Yoman Wini Kuu Kiwaan Yobdood

²⁴ Kwamunekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa daandoon, “Kwane, karub kanembed ne yoman manandamoka, yekareb ye dowaken ye inamen kankubune yaro ye at ming kankarinekore, ne yoman monok.

²⁵ Karub kanembed yekareb ye wadkeri awinaneen kuu korem bobnaneen, kumban karub kanembed ne dowad yaambed ye wadkeri domonaneen kuu wadkeri anam kandaneen.

²⁶ Karub kuu nimakarub korem yaa burudande dore okad kumundin kiri kee korem yeka oonaneen kumban amaan ye

* 16:18: Pita yaningko ye weng id Gurik wengbed kuu dumnad.

kingkin kuu kumbaanban yamotbon yiri kankoraraneen kuu amun dee? Ye kuu komombed God yaa konekore, ye kingkin kuu kumbaanban yamotbon yiri kankorarakban keraneen? Dowan!

²⁷ “Kwane, Karub Ye Mingki kuu Yawodki ye nambiriyi-ibbed ye engyusiib mananeen kuu nimakarub mimo mimo komo kamiwen ye kakman yi yaa bangkandaneen.

²⁸ Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib yena kane kane keyaa doriibdan kuu bobnaibbanbed wedmaniib kuu Karub Ye Mingkimbed korok kere oonaneen kii.” andoon.

17

Yesu Yaa Nambiri Koonoon
(Mk 9:2-13, Lk 9:28-36)

¹ Aron benmeyiib dowan keruuna arimbed, Yesu yaro Pita yoom Yems yoom Yoon Yems ye daman yoom kwamune be aangko ambab ari daanoon, yimbirimo keriwon.

² Kwane, yi doriywa Yesu yaa God ye nambiri monoon, yeka maaaa keroon. Kwane, ye murubia kuu aron yuremoon areb nambiri darewoob keruune, yebkad kuu kawanmo kawurimbon anam keroon.

³ Kwane kuyaambed, Moses yoom Elaidya yoom kuu angkadere Yesu yoom dobiriiwe, Yesu yoom weng dakmenabiwen.

⁴ Dakmo doriywa, Pitambed Yesu yaa yedmoon, “Yariman, kekee amun, nuwiib ke doboruub kei. Ewiib dowaken kerebka, nembed kombon ayoobmimiib banaba. Ma eb, ma Moses, ma Elaidya.” andoon.

⁵ Pita weng mogeed dakmeen aombed wiib kawanmo kande bokne kebeneen. Ku kebeneen ye niindem aombed wengmo baande daandoon, “Kekee ne Dana, ne mimyob dowakeniib kubiyiib darewoob ye ari kowaan. Ye weng kuu wengambirime!” andoon.

⁶ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu wengamberekoriwa, yi kuu uni darewoob kerenib, murubia ben okad yiri kiribe kirobiwen.

⁷ Kumban Yesumbed mene badmende daandoon, “Yeedirime, unaib.” andoon.

⁸ Kwane, yi deedere korok kankoone ari wedmibka karub yenayiibban, Yesu yembedmo.

⁹ Kwane, kwari koronde aangko ika yiri kamenoniwa Yesumbed wedya daandoon, “Komo wedmiwen kuu karub yena yaa wene ari ogoodmo kwamune dakmenmo yarebaib. Kwane bikniwo wene ari ne bobnaniin yirimbed angkon ika dembaka.” andoon.

¹⁰ Kwane, ye kedmengkandeendan kumbed kaamoneniwen, “Komande kwane Yuudan yi amob kedmengkandandbed Elaidya kuu yedin mananeenkob andimaib?” andiwen.

¹¹ Kwane, Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Kuu anam, Elaidya kuu yedin menene ongmi ye dowad korem nekwa-neen.

¹² Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Elaidya kuu monoona dowan keroon. Monoon kumban korobe wedmenib anam Elaidya kii ande kamindo, no kwane yi meeni dowaken korem kuu ye yaa kwaniwen. Kwamune areb kuu Karub Ye Mingki yaa kangkon durud yewed konaniib.” andoon.

¹³ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu meenenib inamen kandiwen kuu Yesu kuu Yoon Baptaisman ye dowad ande dakmeen.

*Yesu Dana Awad Arewa Ibnenooniib Ongmoon
(Mk 9:14-29, Lk 9:37-43)*

¹⁴ Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom ika kawene kadaareb doriib yaa miniiwa, karub maa mene Yesu ye murubia arimbed bumangke

¹⁵ yedmoon, “Yariman, eb ne dana yaa miniyob keene. Ye kuu kot awarak ayimaun arewa anam wedmimaan kowe, aron yemoon ayene kan ok yiri korare amot yiri korare kamimaan.

¹⁶ Nembed eb kedmengkandeendan yaa nenmanaan, kumban yi ongmenindo yiminban keruwen.” andoon.

¹⁷ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “O nimakarub korem, yiib kuu anam andindebandan wabkaddan kii! Aron komoyiib kwane yiib yoom dobaraniin? Aron komoyiib kwane yiib karekmi wedme dobaraniin? Dana kuu nene.” andoon.

¹⁸ Kwanandekore, Yesumbed awad arewa kuu yedme anbuuroona dana ye niindem aombed yeedoroon. Kwane kuyaambad amun keroon.

¹⁹ Kwane, amaan, ye kedmengkandeendan yoom Yesu yoom kwane karub yenayiibban yimbirimo keriiwe, Yesu yaa kaamoneniwen, “Komoyiibkob nubbed awad arewa kuu yedme anburinban keruwen?” andiwen.

²⁰⁻²¹ Kwanandiwe, Yesumbed inandoon, “Yiib kwanindo keruwen amborom kuu yiib anam andi kuu wuudmo. Kedi, nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib anam andi kuu aromne mastet yob embeng mana areb keraneen kuu aangko yaa baande yedmaniib, ‘Yakuri wene.’ andaniwa

kwananuun. God ye inameniib komo kamandameeb kuu yiminmo.”* andoon.

Yesu Ye Bobnaneen Ye Weng Ika Dakmoon

²² Kuyaambed Yesu ye kedmengkandeendan korem Galeli angka ibmo nedbe doriwa yembed yedmendoon, “Karub Ye Mingki kuu karub maambed ambodangene awine kan karub yena yi dingki ari kowaneen kii.

²³ Kwamunenib ayaniwe bobnaneen, kumban aron ayooobmim ari Godbed bobnoon yirimbed kankoonaneena dembaneen.” andoon. Kwanandoone, ye kedmengkandeendan wengamberekoriwa, miin kubiyiibban kere anam mimyob wandiwen.

Tak Od Kowi Ye Weng

²⁴ Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom Kapeenaum yaa wene dawuniwe, kurikuri boyambib darewoob ye tak od bimaibdan yaro mene Pita yaa kaamoniwen, “Yiib kedmengkandi korok kuu kurikuri boyambib darewoob ye tak od kowimaanoo?” andiwen.

²⁵ Kwane, Pitambed yedmoon, “Eyoka, kowimaanaa.” andoon.

Amaan, Pita kuu ambiwoom dawuro wonoone, Yesumbed yedin Pita yaa yedmoon, “Saimon, eb komarewa meeneeb, kingbed ye tak od kuu karub kane yaambed bimaan, ye mingki yaambed dee, yena yaambed dee?” andoon.

²⁶ Kwane, Pitambed Yesu yaa inande yedmoon, “Yi kuu karub yena yaambed bimaib.” andoon.

Kwanandoone, Yesumbed Pita yaa yedmoon, “Kwana kowe, king yi dana kuu tak od kowaibban.

²⁷ Kumban nub yi yaa kowaubban kuu nub yaa kongendaniib kuu ne dowakenban kowe, wene pating kanwene ok bowan angka kamberene oon ibduruk kandaneeb kuu mongkodkono dankone wedmaneewa, od murubkob angkimbaranuun kuu kanduneb, wene ne tak odiib ewiib kwane kowe.” andoon.

18

Ewen Aom Kuu Kanembed Darewoob Keraneen?

(Mk 9:33-37, Lk 9:46-48)

¹ Kuye aron kuu kedmengkandeendanbed Yesu yaa mene kaamoniwen, “Kanembed Ewen aom kuu aningko darewoob keraneen?” andiwen.

² Kwanandiwe, Yesumbed dana embeng yaa baandoona monoona, yembed nende yi murubia ari kowoone doboroon.

* **17:20-21:** Buk Matyu kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: “Kumban awad kwamuneyiib kuu kurikuriyiib animan korondiyiib kumbed anburi yeman.”

³ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib korobe amonombe dana kamune areb keraniib kumbed Ewen aom awunaniib. Ma kwanokban keraniib kuu awunaibban.

⁴ Kwani kowe, karub kanembed yeka kankubune dana mana keyareb keraneen kumbed Ewen aom aningko darewoob keraneen.

⁵ Karub kanembed naningko yaambad dana mana kee areb yaa kubenaneen kuu ne yaa kwane kubewaneen kii.

Dedmobeniwed Ambarakmi

⁶ “Kumban kanembed dana kamune kere ne yaa anam andoonman keyaa dedmobaneenkob ambarakmaneen kuu, amun kuu ibduruk kuye karub kuu awine bot darewoob kande kongkono yaa borokne kan karamok yiri kaniwed niindem ambab yiri kankubuni kumbed yimin.

⁷ “Okad kiri doriibdan, kaadkerime! Dedmobenako ambarakmok andi yeman yemoon dangoon. Kwane arewa kuu dembimaan, kumban kanembed kwamune arewa kame andaankob kwane dembimaan ye karub kuu durud yewed arewa ye yaa mananeen.

⁸ Kwane, eb yon o dingkimbed dedmonoonkob ambarakmewen keroka, wankorarunde. Kwananeeb kumbed dingki mimomo o yon mimomo kuyiib aron korem korem ye wadkeri kandaneen kuu amun. Ma kwamune yon ayoob o dingki ayoob kuyiib dobaraneeb kuu eb nen kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu arewa.

⁹ Kwane, eb indobbed dedmonoonkob ambarakmewen keroka, biangkande korarunde. Kwananeeb kumbed indob yaramo aron korem korem ye wadkeri kandaneeb kuu amun. Maa kwamune indob ayoowiib dobaraneeb kuu eb nen kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu arewa.

Sibi Biknoon Ye Kuruwak Weng (Lk 15:3-7)

¹⁰⁻¹¹ “Yiib kaadkerime. Aningkoyiibban ne yaa anam andi-wendan keyaa kankubunaib. Kedi, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, nimakarub keyi oonimaib yi engyus Ewen ari doriib kuu Nambe God ye kerebiri ari kwane doberembirimaib.*

¹² “Yiib kuu komarewa meenaniib? Kekamune karub maa sibi 100iib kumban mimo kuu wene biknaneen kuu, ye kwane 99iib kuu aangkombon ari domondekore, wene biknoon kuu kereknanmo yaraneen dee? Kwananeena!

* **18:10-11:** Buk Matyu kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kedi, Karub Ye Mingki kuu awere bikniwendan burudande bindi ye dowad monoon.

13 Kwane, nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, sibi wedmaneen kuu kubi darewoob keraneen, kwane sibi 99iib wene biknindo yaa kuu kubi embengmo.

14 Kwamune areb, yiib Ambe Ewen ari doreen kuu ye dowakenban anam andidan aningkoyiibban mimo ma bikni kuu yiminban.

Angkodmimbed Eb Yaa Ambarakmi

15 “Kwane, anam andi ye karub maambbed eb yaa ambarakmoka, wene yiib ayoobmo keroka komo ambarakmoon kuu daane. Kwane, eb weng wengamboroka, amun eb awaneneb kowe ye o yu kuu eb daman kereeb kii.

16 Ma, ye kuu eb weng kankoraroka, angkon ika karub mimo o ayoob ben eb yaa dabokne wene wengane. Weng korem ku dakmaneeb kuu yi ayoowiib indob indob wedmiib weng wengambere keraniib kowe, yi kuu eb weng ibmo kere dakme korokbi yeman.

17 Yi ayoowiib kwangkon kwane wengambirinban anam keroka weng kanwene kurikuri ye korok korok yaa daande. Kurikuri ye korok korok yi weng kwangkon kwane wunesadmi ye karub keraneen kuu anam andindodan o tak od bidan yaa komo kwanimaab areb ye yaa kwangkon kwame.

Weng Ongmi

18 “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiibbed okad kiri kee komo yaa yii andaniib kuu Ewen aom kwangkon yiminban keraneen. Kwane, yiibbed okad kiri kee komo yaa ee andaniib kuu Ewen aom kwangkon yimin keraneen.

19 Angkon nembed yiib yaa ke yedmaan kei, yiib aombed ayoob kuu komo yaambbed weng kan mimo kerenib God yaa kaamonem andaniib kuu Nambe Ewen ari doreen kumbed yiib dowad kwananeen.

20 Kwane, yiib ayoob o ayoobmim doberenib naningko yaambbed kowenib weng kan mimo keraniib kuu, ne kangkon yi yaa dabokne dobaraniin.” andoon.

Ambarakmi Are Nonondandi Ye Kuruwak Weng

21 Kwane, Pitambbed menene Yesu yaa kaamonoon, “Yariman, nangkodmimbed ne yaa ambarakmaneen kuu, ye yaa are nonondande komoyiib keraniin? Yewudmo kameni kimingke ediib keraniinoo?” andoon.

22 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Eb yaa ke yedmaan kei, yemoonmo are nonondande ediibmomban, 77iib kii.

23 Kwamunekob, Godbed korok kere ooni yeman kuu kwamune areb. King kuu mene ye deme karubbed ye

yaa dungkum keriwèn kuu inewime andi dowad baande kamoon.

²⁴ Kwane, king kuu od andowe boon. Been ye niindem aombed karub mamaa nenminiwen kuu king yaa od gold darewoob yaningko talen 10,000iib[†] kuyaa dungkum keroon.

²⁵ Kumban ye korok yaa od koni kuu yiminban kowe, ye korokbed dungkum karuwiiib ye wonongiib dana meediib ye yiribman koremiib ben ari berengkekore od kanda ye weng kowoon.

²⁶ Kwanandoone, karub kuu kirod bumangkane okad yiri korok kankibinene eekme yedmoon, 'Ne yaa yodbirimbán iwari meedmeewo, eb dungkum ne yaa kuu korem ari inebda.' andoon.

²⁷ Kwanandoona, kingbed ye yaa mimyob keenekore yedmoon, 'Ne dungkum eb yaa kuu korondaan kii. Kowe, eb koronde wene.' andoona wonoon.

²⁸ "Kumban deme karub kuu wene ari yangkodmi deme karub mamaa wedmenoon. Yangkodmi kumbed od silvaa yaningko denari 100iib[‡] dungkum keroon kowe, karub kuu kongkono yaambéd awine kanyobene yedmoon, 'Ne dungkum kuu kankawe!' andoon.

²⁹ Kumban yangkodmi kuu kirod bumangkane eekme yedmoon, 'Ne yaa yodbirimbán iwari meedmeewo, eb dungkum ne yaa kuu ari inebda.' andoon.

³⁰ Kumban yangkodmi ye weng wengambere kankorarekore, yaro awine kanwene wii aom kaanoon, kwane wii aombed dobere dungkum kuu kowe wankarekore yeediri yeman.

³¹ "Kwane, king ye demedan yenambéd komarewa keroon kuu wedmekoriwa, kubiyiibban miin darewoob kandekorib, wene king yaa weng korem daaniwen.

³² Kwane, kingbed ye deme karub kuu ika baandoona awunoona yedmenoon, 'Eb kuu deme karub miin arewa anam. Ne dungkum korem eb yaa angkuun kuu kowaab koronde ande kebenaan, amborom kuu ebbéd ne yaa mimyob keewe ande yedmeeb kowe kwanaan.

³³ Kumban angkon komoyiibkob eb kuu kwane wene eb deme angkodmi yaa mimyob keenokban, nembéd eb yaa mimyob kowaan areb kerindo kerewen?' andoon.

³⁴ Kowe, kwane king kuu arud wandekore yedmoone, karub kuu wii oonidánbed awine nenwene wii aombed yewed konembiriwed, wene ye dungkum korem kuu ingkane dowan keraneen." andoon.

[†] 18:24: Kuku 200 milien Kina areb. [‡] 18:28: Kuku 1,000 Kinamo areb.

³⁵ Andekore, Yesumbed ika yedmoon, “Yiib kuu yiib angkodmia yi ambarakmi yiib yaa kuu anam are nonon-dandaibban kuu, weng kee kwamune areb Nambe Ewen ari doreen kumbed yiib yaa kwananeen.” andoon.

19

Wonong Awanekore Domondi (Mk 10:1-12)

¹ Kwane, Yesu weng ku dakmeen korem dowan kerekore, ye Galeli angka koronde Yudea angka yaro dore wene ok Yooden yara yanoon.

² Kuyaa nimakarub yemoon kai menebe yoman kerenen winiwe, bob anikaddan korem ongmenaboon.

³ Kwane, Farisidan yena kuyaa menenib, Yesu yaa komboon kaamoni ye dowad miniwen. Kwane, yimbed kaamoniwen, “Kekamune kee amob dee? Karub maa ye wonong kuu idiib o idiibbanbed domondaneen kuu yimin dee?” andiwen.

⁴ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Weng kee yiib ma kimingkindokowoo? God Ye Weng aombed wongkoon kuu kwane andowoon yiri kuu Ambengan Godbed ‘karuyiib wonongiib ayoob ongmenaboon’.

⁵ Kwane, Godbed yedmoon, ‘Kwamunekob, karub kuu yawodkia awaana domonde ye wonong yaa daboknaneen, daboknaneena yi ayoob kuu id mimo keraniib.’ andoon.

⁶ Kowe, yi kuu id ayoobban, mimo. Kwana kowe, komo Godbed kandaboknoon kuu karubbed bongme dankorari kuu yiminban.” andoon.

⁷ Kwanandoone, yimbed kaamoniwen, “Kwani kowe, komande Mosesbed amob kee yedme kowoon? Karub kuu ye wonong yaa domondi ye kerekiib wongke kondekore, domondod wini kuu yimin.” andiwen.

⁸ Kwane, Yesumbed neman inandoon, “Mosesbed yiib yaa wonong domondi kuu yimin ande kowoon, amborom kuu yiib niindem aom kuu kamkono kowe. Kumban andowoon yirimbed kuu kiwaan maa, kwamuneyiibban dowan.

⁹ Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, karub kanembed ye wonong domondekore, wonong maa awananeen kuu nenem kamaneeen. Kumban wonongbed nenem kamanu-unkob domondaneen kuu yimin.” andoon.

¹⁰ Kwanandoone, kedmengkandeendanbed ye yaa yedmiwen, “Ambimban yi dobiri kuu kwamune dakmewen areb angkimboroka, amun kuu wonong awanimban korondi kuu yimin.” andiwen.

¹¹ Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Godbed kane kane yaa kuye weng kondoon kuu kwamune dobaraniib. Yena kuu awine dobaraibban.

¹² Kedi, karub yena kuu yi enaya yi kabeyob aombed kubuyowiibban keroon kowe, wonong awanindeban. Yena kuu karub yenambed kubuyob biwen* kowe, kwangkon wonong awanindeban. Yena kuu wonong awani kuu yi dowakenban keriwon, korondiwen amborom kuu yi dowaken darewoob kuu Godbed korok kere ooni yeman ye inamenmo awinandamiib kowe. Kane kane kuu wonong awanimban ye weng kee dowakeniib keraniib kuu awine dobirime.” andoon.

Yesumbed Dana Yaa Amun Kerundoon
(Mk 10:13-16, Lk 18:15-17)

¹³ Kwane, dana bongbong kuu yi arianbed ben Yesu yaa miniwen, yembed dana yi ari dingki awingke amun kerunde kurikuri kamendok andiwed. Kumban kedmengkandeedanbed dana yi arian yaa be winime ande ongkande kebengkiwen.

¹⁴ Kwaniiwe, Yesumbed yedmoon, “Yiib korondiiwo, dana bongbong kuu ne yaa minime yiib kebengkaib. Godbed korok kere ooni yeman kuu dana bongbong kamune yi inamen areb keraniib kumbed awunaniib.” andoon.

¹⁵ Kwane, Yesumbed dana bongbong ari dingki kowe amun kerunde kurikuri kame dowan kerekore, yaro kuyaambed wonoon.

Yiribman Yemoon Ye Kewedman Ye Weng
(Mk 10:17-20, Lk 18:18-23)

¹⁶ Kwane, karub kewedman maa Yesu yaa menene kaamonoon, “Kedmengkandi korok, komarewa kereni amun deme awinini, wadkeri aron korem korem kuu kandaniin?” andoon.

¹⁷ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Komandewed amun ye dowad ebbed ne yaa kaamoweeb? God yembedmo kuu amun. Eb dowaken wadkeri kanda andebka, amob weng wengambere kande.” andoon.

¹⁸ Kwane, kewedmanbed kaamonoon, “Amob kunambed awinaniin?” andoon. Kwane, Yesumbed inandoon, “Kumka o kuman ayaab, nenem kamaab, yid baab, kangdod aom dudi weng dakmaab,

¹⁹ eb ambeya enaya yaa meene wengambere, kwane ebka ebmeren mimyob dowaken kowimaab areb eb dia doriibdan yaa mimyob dowaken keende.” andoon.

* **19:12:** Kuye aron kuu kingbed yi demedan yi kubuyob bimaib, dememo awinime andiwed.

²⁰ Kwane, kewedman inande yedmoon, “Amob korem kee ibmo kwane oone awinaan. Kumban komo maa awinaniin?” andoon.

²¹ Kwane, Yesumbed inandoon, “Eb dowaken eb inamen aom demkoronmo kerande kamebka, wene eb yiribman korem kuu ben ari berengke od bekorewa, od kuu kamboknon-dan yaa bangkandekoreb, eb kakman kuu Ewen aombed angkimbaraneen. Kwananeeb ye yoman ari kuu ne yoman mene.” andoon.

²² Kwane, kewedman kuu kuye weng wengamberekore, kubiyiibban kere koronde wonoon, amborom kuu yiribman yemooniib kowe.

Ewen Awuni Ye Weng

(Mk 10:21-31, Lk 18:24-30)

²³ Kwane, Yesumbed kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiribman yemoon ye karub kuu yekareb kankubunekore Ewen arimbed doreen ye Godbed korok kere ooni yeman aom awuni kuu yobdood.

²⁴ Angkon ma nembed yiib yaa ke yedmaan kei, kemo kuu nidoro dem awunaneen kuu yobdood dee? Yiribman yemoon ye karub kuu yekareb kankubunaneen kumbed Godbed ye korok kere ooni kuu kekamune ye yobdood burudande yobdood aman ari kii.” andoon.

²⁵ Kwane, kedmengkandeendan keye weng wengamberekorib, yi kuu binangki darewoob kerenib kaamoniwen, “Kwana kowe, kane kuu yimin kii? Godbed bobni yaa kuu ma burudande nendaanban kii!” andiwen.

²⁶ Kwane, Yesumbed yi yaa wedmende yedmoon, “Karub yaromkono yaambéd kuu kwanindeban, kumban God yaromkono yaambéd kuu yimin. Godbed komo kamandameen kuu kwananeen.” andoon.

²⁷ Kwane, Pitambéd inande yedmoon, “Kedi, nub kuu yiribman korem kirarunde eb yoman munuwen. Kowe, nub yaa kuu komarewa kerundaneen?” andoon.

²⁸ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, Godbed okad korem kuu yeweb areb ika ongmaneene, Karub Ye Mingkimbed king ye ooni ye dibirimbon arimbed nambiriyiib dibere korem oonaneena, yiib wad ayoowiib ne yoman meniibdan kwangkon korok ye ooni ye dibirimbon amunmo wad ayoowiib arimbed diberenib, Israeldan yi amyenimbon wad ayoowiib kuu oonaniib.

²⁹ “Kowe, karub kane kane ne yoman mini dowad, yi ambiwiib ambang oni damaniib ena ambeyiib danayiib bidambibkiniib domondaniib kuu, yi korem kuu Godbed

yewudmo bangkandaneene kakman 100iib areb keraneen. Angkon Godbed yi yaa wadkeri aron korem korem yeman kondaneen.

³⁰ Kumban yidin ari keriwendan yemoon kuu yoman keraniibe, yoman keriwendan yemoon kuu yidin ari keraniib.” andoon.

20

Nong Yob Demedan Ye Kuruwak Weng

¹ Andekore, Yesumbed ika yedmoon, “Kedi, Godbed korok kere ooni yeman kuu kamune, mongkobon yarimanbed amkimo kaimbed yaro dore wene karub bako, ye nong yob deme awinime ande boon.

² Nong yob deme aronki mimo kuu od silvaa yeman mimo yaningko denarius* kowe, kwane bangkandaniin andekore ben mongkobon angka yedmoona winiwen.

³ Kwane, angkon aron 9 oklok areb yaa wene wedmoonka, animan berengkanabimbon yaa karub ogoodmo demeyiiban doriib.

⁴ Kwane, yembed yedmendoon, ‘Yiib kwangkon wene ne nong yob deme awinime, od kuu yiminmo bangkandaniin yiib yaa.’ andoon kowe,

⁵ yi kwane demembon yaa winiwen. Kwane, angkon aronkobbed ye kuu animan berengkanabimbon yaa ika wenene kwane yedmoone yena winiwen. 3 oklok angkon ika kwamunemo kamoon.

⁶ Kamekore, angkon 5 oklok yaa ika wene wedmoonka, karub yena kuu kwamune animan berengkanabimbon yaa doberenan yarebiib kowe, yembed kaamondoan, ‘Yiib komandiwed aron doboob keyaa nadangke weniib?’ andoon.

⁷ Kwanandoone yimbed inande yedmeniwen, ‘Kwane doruub amborom kuu karub kanembed nub deme awini dowad bindo.’ andiwen. Kwanandiiwa kwane yedmoon, ‘Yiib kwangkon kwane wene ne nong yob deme awinime.’ andoon.

⁸ “Kwane aron oobneya keruuna, mongkobon yariman kuu yaro ye deme karub korok yaa yedmenoon, ‘Baan-deewo deme awiniwendan kuu menebiwo od bangkande, yomanbed baandaan kumbed andowe bangkandenmo wene yiri yidin baandaan yaa nande.’ andoon.

⁹ Kwane, 5 oklokbed boondan kuu menenib od denarius mimo biwen.

¹⁰ Kwane kowe, karub yidin amkimombed boondan kuu kwane wedmiwen kowe od kuu arimbed banuub kii ande meeniwen. Kumban yi korem kuu od denarius mimomo korem kwane bangkandoon.

* **20:2:** Denarius mimo kuu 10 Kina areb kibikee.

¹¹ Kwamune biwen kowe, mongkobon yariman yaa kongene mungkubmangkab kamenib

¹² yedmeniwen, 'Keye karub kuu yi yomanbed aron dukmenmo awiniwen, ma nub kuu aron darewoob amkimombed wene oobneya deme awinuwen, angkon aron angkara aron nimin darewoob kanduwen kumban angkon od kuu yiyiib nuwiib ibmo kwane bangkandeeb kuu yiminban.' andiwen.

¹³ Kumban yembed yi kuyaom kuu mimo yaa inande yedmoon, 'Angkodmi, ne kuu eb yaa ambarakmindu. Ma, angkon eb kuu ee kibikmo od denarius mimo deme awinaniin andewenoo?

¹⁴ Kwana kowe, eb od kabdaan kuu kandekoreb wene. Ne dowaken kuu karub kane yomanbed mene deme awinoonman kwangkon kwane ibmo koni kowe kwanaan.

¹⁵ Neka nod kowe, nembed kan komarewa kereni deme awineni ane dobaraniin kuu yimin. Nembed yena yaa nodbed bangkandeni awandaan kowe ne yaa wungkaweeb dee?" andoon. Andekore,

¹⁶ Yesumbed yeenbon weng daandoon, "Kwani kowe, kane kanembed yi yoman meniibdan kuu arinaniiwa, yidin ariniwen kuu yoman keraniib kii." andoon.

Yesu Ye Bobnaneen Ye Weng Ika Dakmoon
(Mk 10:32-34, Lk 18:31-33)

¹⁷ Kwane, Yesu Yerusalem ari weneen kowe, yembed kedmengkandendan wad ayoob benwene yimbirimombed daandoon,

¹⁸ "Kedi, nub kuu Yerusalem ari wunuub kii. Karub Ye Mingki kuu karub maambed ambodange awine kandene, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandaniib yi dingki ari kowaneen. Kwane, yimbed ayiiwo bobnok ande kowekorib,

¹⁹ Yuudanban yaa kondaniiwa, yimbed ye yaa kan damangkanenib angkurom angka nong yikyikiibbed wangkanenib kan at ming ari bakumbed daaraniiwa bobnaneen. Kumban aron ayoobmimiib ari kuu Godbed nenkoonaneene ika dembaneen." andoon.

Yems Yoom Yoon Yoom Yi Awaan Yu Dowaken
(Mk 10:35-45)

²⁰ Yems yoom Yoon yoom yi awaan yoom winiwa yu dowaken Yesumbed ee kwananiin andok andud mene ye murubia arimbed bumangkenu kaamonuune,

²¹ inande kaamondoon, "Kub dowaken kuu komo?" andoon. Kwane, yumbed yedmeen, "Ee ande weng kunduk kee ongme. Eb king kere oonaneeb kuu ne dana maa korok

kere eb wiwi angka dibaraneen, maa korok kere an angka dibaraneen kui.” andeen.

²² Kwane, Yesumbed inande yedmendoon, “Yiibbed kaamobiib ye id kuu yiibkaadban. Nembed durud yewed kandi ye kiwaan ari wanandamiin kuu, yiib kwangkkon kwane wananiib dee?” andoon. Andoona, yi ayoobbed yedmiwen, “Ee nub kuu yimin.” andiwen.

²³ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Ee, yiib kuu nembed durud yewed kandi ye kiwaan ari wanandamiin yaa yiiwiib kwane wananiib. Kumban, ne wiwi angka o an angka dibiri ye yumbon kuu nembed bangkandi yemanban, yeka Nambe God yembedmo karub kane yaa yi dowad nekwoon kuu kumbedmo.” andoon.

²⁴ Kwane, kedmengkandeendan yena angko angkoyiib kuu wengamberekorib, ayi ningki yoom yaa kuu kongendiwen.

²⁵ Kwane, Yesumbed yi korem baandoona nedbiowa yedmendoon, “Yiib yiibkaad, korok korok okad kiri ooniwen kuu kwamune, ‘Nembedmo yimin ne weng yaambedmo wengambirime.’ andimaib. Kwane yi korok korokbed yi ambibkindan kankubunaiwe korok yi dabderem aom dobir-imaib.

²⁶ “Kumban yiib kuu kwamunemban. Yiib yaa kanembed ye dowaken kuu darewoob kerandamoka yekareb kankubunene yiib dememo awini ye karub kerok.

²⁷ Angkon ari kuu yiib yaa kanembed ye dowaken kuu miin darewoob kere yedin kerandamoka, yeka kankubune yirimbed kerene, yiibkanmo yi dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub kerok.

²⁸ Kwane, Karub Ye Mingki kuu deme kondoko yenambed awinime andi ye dowad minindo, yembed yena yi dabab yaa awandi ye dowad menene nimakarub yemoon bi ye dowad ye wadkerimbed amoddok monoon.” andoon.

Indob Tut Karub Ayoob Ongmenandoon
(Mk 10:46-52, Lk 18:35-43)

²⁹ Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom Yeriko aom domondiiwa kadaareb nokbe kan ye yoman winiwen.

³⁰ Karub indob tut ayoob kuu kiwaan kebed angkambed dibonib wengambiribka, Yesu kuu deweneen kowe, yi baande yedmiwen, “Yariman, Dewid ye Awo, nub yaa mimyob keende awande!” andiwen.

³¹ Kadaareb ku deweniib kumbed ongkande daandiwen, “Komkaib, korondime.” ande kamiwen, kumban yi kuu miinmo naawon komkiwen, “Yariman, Dewid ye Awo, nub yaa mimyob keende awande!” ande kamiwen.

³² Kwane, Yesu yinmonekore, yi yaa baandoon, “Yiib dowaken nembed yiib yaa komo kerok andiwed?” ande kaamondoon.

³³ Kwane, yimbed inande yedmiwen, “Yariman, nub dowaken kuu nub indob ongmenande anduwed.” andiwen.

³⁴ Kwanandiiwe, Yesu yi yaa mimyob keendekore, kwane yi indob yaa angkorokandoona, kirodmo kwamune yi indob kuu amunmo kerunde wonoon. Kwanoona, yiyiib kwane ye yoman winiwen.

21

*Yesu King Areb Kere Yerusalem Aom Awunoon
(Mk 11:1-11, Lk 19:28-38, Yn 12:12-15)*

¹ Kwane, yi kuu Yerusalem nandok menenib aangko Olif ari kambong Betfeg awunandamenib, Yesumbed kedmengkandeendan ayooob yaa yedmoon,

² “Yiib winime. Kambong kee yiib korok kowe weniib ari kumaom aommenib wedmaniiwa, donki kuu nong boroniwena doruun kii. Ingkodiib kowe nong borongkiwen kuu dudmungke benminime, ne yaa.

³ Kwane, karub kanembed weng maa yiib yaa daandoka, ye yaa yedmenime, ‘Yarimanbed ye dowaken kwane benminime andoonkob.’ andime. Kwaniwo, kirodmo ‘Benyuroko benwinime.’ andaneen.” andoon.

⁴ Kekee kwanoon kuu profesimanbed dakmoon ye weng kuu anam id keroon. Keye weng kuu,

⁵ “Yerusalem aom doriibdan yaa yedmende,
‘Wedmime, yiib king ku meneen kui, nangkemmo kerene donki ingkod ari daane diberene yiib yaa meneen kui.’ ” kwane andoon.

⁶ Kwane, kedmengkandeendan kuu wene yembed komo weng daandoon kuu kumbedmo kwane awiniwen.

⁷ Kwane, yi kuu wene donki awaaniib ingkodiib kwane benmene Yesuyiib yaa miniwen. Menenib yi yuruk ebkad kuu biangkane ben donki yi angkurom ari nongkobiwen. Nongkobiwa, Yesu kwari diboroon.

⁸ Diboroone, kadaareb yemoon yi kwangkon yi animari ebkad inwariwen kuu biangkane kiwaan yiri kudmenmo winiiwa, yenambed orom biid awene aangke kiwaan yiri kudmenmo winiiwa kamiwen.

⁹ Kadaareb yena arinambo ari yidin weniibdan yoom ye yoman weniibdan yoom kuu komkanmo winiwen,
“Dewid ye Awo ari ke meneen keye aningko kankoonem!
Karub kee Yariman yaambad meneen kuu amun kerunok.
Karub ke meneen keye aningko miin anammo kankoonem!”
ande kamiwen.

¹⁰ Kwane, Yesu kuu Yerusalem aom aomnoone, taun aom doriibdan kumundin kuu miin kanyerekneen. Kwanuuna kaamobiwen, “Kee karub kane kii?” ande kamiwen.

¹¹ Kadaareb miniwendan yenambed yedmiwen, “Kekee Yesu, profesiman, Galeli aom Nasaret yaambad monoon kui.” andiwen.

Yesumbed Kurikuri Boyambib Darewoob Yaa Woonoon
(Mk 11:15-19, Lk 19:45-48)

¹² Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dawuro wene berengkanabidan yenburoon. Yenburene od ingke bidan yi arakiib on arud berengkidan yi dibiri yemaniib kuu ben amenengkoon.

¹³ Kwanekore, daandoon, “Kekamune, God Ye Weng ku-maom wongkiwen kuu, ‘Ne kurikuri boyambib darewoob kuu kurikuri yambib andaniib.’ kwane wongkiwen, kumban yiib kwanimaib kumbed ‘yid bimaibdan yi ambib’ areb kereen.” andoon.

¹⁴ Kwane, ye doreen yaa kuu indob tutdaniwa yon wanadaniwa menebiiwa, kwane ongmenandoon.

¹⁵ Kwane, dana kuu komkimaib, “Kubem, Dewid ye Awo ari yaningko kankoonem!” ande kamiwen. Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan yi korok darewoob darewoob yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu Yesumbed komo kamooniib dana kwane kamiib kuyiib korem wedmekorib, norin wandiwen.

¹⁶ Norin wandekorib, Yesu yaa kaamoniwen, “Danambad kwane dakmiib kuu wengamberewenoo?” andiwen.

Andiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Ee. Yiib kuu God Ye Weng kee

‘Ebbad kinewenkob dana manayiib dana darewoowiib kuu eb aningko kankoonimaib.’

kuu ma kimingkindokowoo?” andoon.

¹⁷ Kwanandekore, kuyaa koronde yaro dore wene Yerusalem domonde wene kambong maa Betani angka wene angkok woonoon.

Yedob At Koknoon Ye Weng
(Mk 11:12-14,20-26)

¹⁸ Amkimo warewinimbed Yesu angkon ika Yerusalem aom menone mungimo keroon.

¹⁹ Kwane, menene wedya yedob at wedmekore, yedob kuu ma wande ana ande wene wedmoonka idiibban biidmo keroon. Kowe, kwane Yesumbed yedmoon, “Aman ari id angkon dibaraabban kerok!” andoon. Andoona, kirodmo kwane biidiib nuubne wene yedob at kuu koknoon.

²⁰ Kwane, kedmengkandeendan kuu akme binangkekorib, Yesu yaa kaamoniwen, “Komarewakob kwane kirodmo at kuu koknoon kii?” andiwen.

²¹ Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib kuu anam andi kerenib karekmiiyibban kuu kwane at yaa komo keroon kwamunemo kamaniib kuu yimin. Kwamune ari kuu aangko yaa kwangkon kwane yedmaniib, ‘Kub kuu nenwene karamok yiri korarok.’ andaniib kuu Godbed kwananeen.

²² Kwane, yiib kuu anam andaniib kumbed kurikuri aombed God yaa komo kaamobaniib kuu baniib.” andoon.

*Yesu Yaromkono Kuu Kunayambed Boon?
(Mk 11:27-33, Lk 20:1-8)*

²³ Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dawuro wene dore kedmengkandeena, God dore Yu-udan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib aamkono yenayiib kumbed Yesu yaa menenib kaamobeniwen, “Eb kuu kane yaromkono yaambbed kwamune kameeb? Kanembed aromkono kee kabdoonkob?” andiwen.

²⁴ Andiiwa, Yesumbed inande yedmoon, “Neyiib yaa mimo kaamonako inandiwed kumbed ne kuu kanembed deme kine kawoonkob kwamune ambangkain kee yedma.

²⁵ Yoon Baptaisman kuu kane ye aromkonombbed kande baptais kamon? Ewen Ari Doreenman yaambbed dee, karub yaambbed dee?” andoon.

Kwanandoona, yikareb yemyeb yedmiwen, “Kwane Ewen Ari Doreenman yaambbed andanuub kuu angkon kaamon-daneen, ‘Kwana komande ye weng yaa yiib anam andindo keriwen?’ andaneen.

²⁶ Kumban angkon karub ye meenimbed andanuub kwangkon yiminban, amborom kuu nimakarub korem kuu Yoon Baptaisman kuu profesiman andimaib kowe unuwen.” andiwen.

²⁷ Kwana kowe, Yesu yaa inandiwen, “Nubkaadban.” andiwen.

Kwanandiiwa, Yesu kwangkon inande yedmoon, “Ne kangkon kane ye aromkonombbed kwane ambangkain kuu daandainban.” andoon.

Kewed Dana Ayoob Yi Kuruwak Weng

²⁸ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiib komarewa meenaniib? Kwane karub maa kuu ye dana kewed ayoob doriib. Kowe, awodki wene wonobman yaa yedmoon, ‘Ne dana, kibikee eb wene nong yob mongkobon angka deme awine.’ andoone,

29 ‘Yii, korondaan.’ ande inandoon, kumban aman ye inamen amonombe wene nong yob mongkobon angka deme awinoon.

30 Kwane, awodki wene dana mingki ningki yaa kwangkon ayi yaa daanoon areb kwane daanoon. Daanoone, ‘Ee, ambe, kwananiin.’ andoon, kumban ye wene deme kwane awinindo korondoan.

31-32 Kowe, kewed dana ayoob kuu kunambed yambe ye weng wengambere awinoon?” andoon.

Andoone, korok korokbed inandiwen, “Ayi kui.” andiwen.

Kwane, Yesumbed yedmendoon yi yaa, “Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, Yoon Baptaisman ku monoon kuu mene God ye yorokmo ye kiwaan kedmengkandok monoona, yiiib kuu ye weng wengamberedandiwen anam andindo. Kumban tak od bidaniib kiwaan ari nimayiiib kuu weng wengambere anam andiwen kowe, yi kuu yiiib burudan-denib, yidinmo Godbed korok kere oonimbon awunebiib kii. Kwaniwen kuu yiiibbed wedmiwen kumban yiiib amonombindo, Yoon ye weng anam andindo.” andoon.

*Yesu Kuu Wunekaraniib Ye Kuruwak Weng
(Mk 12:1-12, Lk 20:9-19)*

33 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kuruwak weng maa kee wengambirime. Kwane okad yariman maa ye mongkobon angka nong yob kab kibingkoon. Kibingkekore, kuuk wirine kanawanewandoon. Kwane, yob ondoobkene ambodmo bi yeman ye dem nirekore, angkon mongkobon kuyaa kerekne ooni ye boyambib kongam yenboon. Kwamunekore, yaro karub yena yaa ye mongkobon kuu oonime yob yena bangkawime ande yedme weng kondekore, ambab angka wonoon.

34 “Kwane, nong yob yumu wi aron dia kere wunuuna, yariman kuu yaro dore ye demedan yaa yedmoona wene mongkobon oonidan yaa wene ye nong yob bok winiwen.

35 Kwane, mongkobon ooniwendan kumbed yaro deme karub maa kuu anbandenib, maa aye bob kowenib, maa botbed ayenib kamiwen.

36 Kwane, angkon yariman kuu yaro ye demedan yemoon yena ben kiriboona winiwen, kumban ibduruk winiwendan yaa komo kamiwen areb kwamune yenbandiwen.

37 “Kwani kowe, yarimanbed yedmoon, ‘Ne dana kee, yi kuu ye yaa amun amun kamenib ye weng wengambere kwananiib.’ andoona yeenbon wonoon.

38 Kumban, kwamune mongkobon ooniwendan kuu wedmekorib yikareb dakmiwen, ‘Ke meneen kee, yariman ye

yumbon kandi ye karub kii. Wene aye kowekorub, nubbed ye okad kee be nubka oonem.' ande kamiwen.

³⁹ Kwanandekorib, mongkobon aombed awinene kan bunangka korarekoriwa aye kowiwen." andoon.

⁴⁰ Andekore, Yesumbed korok korok yaa kaamoon, "Kwana kowe, kwamune mongkobon yariman mananeen kuu mongkobon ooniwendan yaa komarewa kamandaneen?" andoon.

⁴¹ Andoone, korok korokbed inandiwen, "Ye kuu arewa kamiibdan benmene awine arewa kerundene yeene warekore, mongkobon kuu kandune karub yena kondaneene, yimbed oonenib nong yob wandi aron keranuun kuu wandenib, ye dowad yekayiib konimamaniib." andiwen.

⁴² Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, "Yiib kuu God Ye Weng Karadmo kee ma kimingkindokowoo?

'Bot kuu boyambib yenbidanbed kankorariwen kuu,

ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.*

Kukuu Yarimanbed kwane ongmoon kedi!

Nub indob ari kee wedmuwen kowe, kubi darewoob keruwen kii!' kwane wongkoon.

⁴³ "Kwana kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Godbed korok kere ooni yeman kuu yiib yaa koronde kandune nimakarub yena yaa kuye deme awinenib idiib keraniib yaa kondaneen.

⁴⁴ Kane kane bot kee kwari kirobaniib kuu domabangkenib kuudmo keraneen, ma bot kembed kane kane yanimari kombaraneen kuu beengke monmaraneen." andoon.

⁴⁵ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Farisidan yoombed kuruweng ke dakmoon kee yikaadkeriwen kuu Yesumbed yi dowad dakmoon kowe,

⁴⁶ yimbed awinenub wii aom kaanem ande kiwaan yena onmiwen. Kumban yi kuu kadaareb yaa unendiwen, amborom kuu nimakarub yemoon dakmimaib kuu ye kuu profesiman andimaib kowe awinenindo.

22

Wonong Awani Ye Orokbun Kuruwak Weng
(Lk 14:15-24)

¹ Kwane, Yesumbed angkon kuruwak wengiib yi yaa daandoon,

² "Godbed korok kere ooni yeman kuu kwamune areb. King maa kumbed ye dana wonong awani ye orok nekwoon.

* **21:42:** Keye dongka bot kee miin anam anam. Kuyiibban kuu ambib nandanuun.

³ Nekwekore, ye demedan yedmendoona wene yangkodmia anuk daandoon yaa yedme yedme kamenmo yariwen. Kumban yi dowakenban korondiwen.

⁴ Kwane, ika ye demedan yenayiib ben yedmendoon, 'Orok ari minime andaandan yaa kuu minime andime. Buromakau kowiib yeekori bungeni mengkanabeni animan amun amun nekwe dang keraan kowe, wonong orokbon kuu minime andime.' andoon.

⁵ Kumban ma wengambere winindo, wunesariwen. Kwane, wunesarenib karub maambed koronde ye mongkobon angka wene ye deme awinoone, maa ye od deme awinoone kamiwen.

⁶ Yena korondenib yaro dore demedan awingkenib ben arewa arewa kamenib yenbandiwe yoworiwen.

⁷ "Kwane, king kuu wengamberekore, arud darewoob wandekore, ye ana nangmidan benkiraroone menenib yenbandiwendan kuu yeene nongkobonib yi tauniib amot kowiwe denobeen.

⁸ Kwamunekore, kingbed ye demedan yaa yedmendoon, 'Wonong awani orokbon kuu nekwaan, kumban karub nembad daandaan kuu arewadan kowe,

⁹ kwane wenenib, kiwaan ari bendom bendom yaa wenenib kane kane wedmaniib yaa kuu "Menebenib orok animan anime." ande dakmenmo yarime.' andoon.

¹⁰ Kowe, kwane ye demedan kiwaan maa maa ari wenebenib, karub kane amun arewa ogood wedmiwen kuu benminiwe orok animan ambib kuu diireen.

¹¹ "Kumban king dawuro mene wedmoonka, karub maa wonong awani ye orok ani ye ebkadiib inwarindombad dibeen.

¹² Kowe, kwane kaamonenoon, 'Angkodmi, komarewa kereneb kemaom kee wonong awani orok ani ye ebkadiibban awunewen?' andoon. Andoona, karub kuu kumunmo wengiib andiyiibban kwane no diboroon.

¹³ Kwane, kingbed ye demedan yaa yedmoon, 'Karub kee ye yoniib dingkiyiib nongbed yenbime. Kwane kan bunangka kumun yiri korarime, kumun yiri kurimbed dobere amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kame doborok.' " andoon.

¹⁴ Andekore, Yesumbed ika yedmoon, "Kedi, nimakarub yemoon yaa minime ande baandoon kumban yemoonban kuu kinekore boon." andoon.

Saesaa Yaa Tak Od Nongkobi
(Mk 12:13-17, Lk 20:20-26)

¹⁵ Kwane, Farisidan dangkuro nedbe dorenib inamen nekwanib Yesu birone kobkandunande kamiwen, Yesumbed weng arewa ande andiwed.

16 Kwani kowe, yimbed yi kedmengkandiibdaniib King Erod dabokniwendaniib benyuriiwa miniwen, Yesu yaa. Mene yedmiwen, “Kedmengkandi korok, nub nubkaad, eb kuu anammo dakmi ye karub, dudimokban, angkon eb kuu God yaa dohiri amun ye kiwaan anammo kedmengkandi-maab. Eb kuu karub yaa manmo kerimokban, amborom kuu eb kuu yi yaa kane ande ambengkaabban kowe.

17 Kwana kowe, nub yaa yedmende, ebbed meeneeb kuu tak od Saesaa yaa kowi kuu yorokmo yeman dee arewa dee?” andiwen.

18 Kumban Yesu kuu yi bironandamiib kuu wedmendeen kowe yedmoon, “Yiib kuu aadidmidan kii! Yiib komande ne yaa komboon kaamowiib?”

19 Kwana kowe, tak od kowimaib ye od murubkob kuu kankorokbewiwo wedma.” andoon. Andoona, od murubkob denarius mimo kanminiwen.

20 Kanminiiwa, Yesumbed kaamondoona, “Kane ye korok kuruwakiib aningkoyiib?” andoon.

21 Andoona, yimbed inandiwen, “Saesaa yeman kui.” andiwen.

Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “Saesaa yeman keroka Saesaa yaa bangkanime. God yeman keroka God yaa bangkanime.” andoon.

22 Kwane, yi kuu wengamberekorib binangkiwen. Binangkekorib, kwane Yesu yaa koronde winiwen.

Sedyusidanbed Yesu Bironande Kamiwen
(Mk 12:18-27, Lk 20:27-40)

23 Kuyaronki kuu Sedyusidanbed Yesu yaa kaamonenok miniwen. Sedyusidanbed yedmimaib kuu karub bobnimaib kuu dembimokban andimaib. Kwane menenib Yesu yaa yedmiwen,

24 “Kedmengkandi korok, kurin kuu Mosesbed nub yaa amob ande kowoon kuu kei, kwane karub maa wonong awanekore ye danayiibban bobnaneen kuu wonong irib kuu ye damanbed awane dana woonaneen kuu ayi bobnoon kuye dana ande kowi yeman.

25 “Kwane, karub ayi neredkan ediib dohiriwen nub yoom. Kwane ayidin wonong awanekore, ye danayiibban bobnoon. Kwanoona, ye damanbed wonong irib kuu awanoon.

26 Ye daman kwangkon ayi areb ye danayiibbanbed bobnoon. Kwanoona, ye daman maaaa ayoobmim kangkon kwamune areb keroon. Kwane, yi korem kwanamo kamanmo wene yi ediib korem yoworiwen.

27 Wene ari wonong irib kuyiib bobneen.

28 Kwane, yi korem ediib kuu yu awaniwen kowe, bobni yirimbed dembe yaro dohiri yaron ari kuu kane ye wonong keranuun?" andiwen.

29 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, "Yiib meeni kuu anamban, amborom kuu yiib kuu God Ye Weng Karadmoyi- iwa yaromkonoyiwa kuu yiibkaadban.

30 Kwane, nimakarub bobniwen yirimbed ika dembe yaro dobaraniib kuu awanaibban, yi kuu no God ye engyus areb dobaraniib awanaibban.

31 Kumban ma, yiib kuu bobnekore dembi ye weng Godbed yiib yaa dakmoon kuu ma kimingkindokowoo?

32 Weng kee, 'Ne kuu Abraham ye God, Aisek ye God, Yekob ye God kui.' andoon. Kwanandoon yaron kuu yi kuu yoworiwen kumban yi kingkin kuu wad doriib kowe, ye kuu korem wad doriib yi God." andoon.

33 Kwane, kadaareb yemoon kuyaa doriib kuye weng wengamberekoriwa, ye kedmengkandi yaa binangkiwen.

Amob Darewoob

(Mk 12:28-31, Lk 10:25-27)

34 Kwane, Yesumbed Sedyusi yi mongkodkono kebendoon kuu Farisidan wengamberekorib, menebe nedbe mimo keriw- wen.

35 Yuudan yi amob yekaadmo ye karubbed komboon kaamobi keyiib kaamonoon, Yesu yaa,

36 "Kedmengkandi korok, nuwamob korem kumaom kuu amob darewoob kuu kuna?" andoon.

37-38 Kwane, Yesumbed neman inandoon, "Amob darewoob kuu kei. 'Eb Yariman God yaa eb mimyob kumundiniib eb kingkin kumundiniib eb inamen kumundiniib kwane mimyob dowaken keene.'

39 Ma, amob ayoob kuu kei. 'Eb dia doriibdan kuu mimyob dowaken keende, ebmeren kwanimaab areb.'

40 Amob koremiib profesi weng wongkiweniib kuu amob ayoob keyaambad awiniwen kii." andoon.

Godbed Kinoona Monoonman Kuu Kane Ye Mingki?

(Mk 12:35-37, Lk 20:41-44)

41 Kwane, Farisidan kuu kuyaa nedbiwen kowe, Yesumbed yi yaa kaamondoon,

42 "Yiibbed meeni kuu komandaniib, Godbed kinaneena mananeenman Keresu yaa kuu? Ye kuu kane ye yumbon kandi ye karub?" andoon. Andoona, yimbed inandiwen, "Ye kuu Dewid yawo ari." andiwen.

43 Kwane, Yesumbed yedmendoon, "Ma angkon komanded Dewid kuu God ye Kingkin Karadmo ibnenoonkob Keresu yaa 'Yariman' ande yedmoon? Kukamune Dewidbed yed- moon,

44 ‘Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmoon,
 “Ne wiwi angkambed dibereewo,
 nembed eb bondan korem kuu ben eb yondad dabderem
 yiri kiriba.” ’ ande wongkoon.

45 “Dewid, yembed Keresu yaa Yariman andoon kowe, ma komarewa kerene Keresu kuu Dewid ye awo ari keraneen?” andoon.

46 Kwanandoona, kanembed ma inande weng ma yedminban keriwen. Kwane kuyaambed, kanembed kaamobi yena ma kaamobem ande inamen kowindo koronde wenebiwen.

23

*Amob Kedmengkandidaniib Farisidaniib Yaa Ongkandoon
 (Mk 12:38-40, Lk 20:45-47)*

1 Kwane, Yesumbed kadaareb yaayiib ye kedmengkan-
 deendan yaayiib daandoon,

2 “Yuudan yi amob kedmengkandidaniib Farisidaniib kuu Moses ye yumbon kandiwen kowe, God Ye Weng yaambed kedmengkandimaib.

3 Kwana kowe, yimbed komo kedmengkandiib korem kuu kwane wengambere ambangki yemanmo. Kumban yimbed komo komo doronib deme ambangkimaib kuu kwane yiib kuu kumunkingkaib, amborom kuu yi kedmengkandi kuu no wengmo daandimaib, yikareb ongme awinimokban.

4 Kwane, yi amowamob yemoon kuu nimakarub yaa bangkandimaib kuu dabab darewoob kondi yeman, kumban dabab kondiwendan yaa dingki od ma yire kankoone awandimokban, korondiwen.

5 “Kwane, yi komo komo kamimaib kuu karub yi arinambo arimbed kamiwe yika yi aningko kankoone yeman. Kwane, yi kuu God ye amob weng anded korok ariyiib dingki yaayiib borokimaib kuu karub yena yi anded burudande darewoob ongmimaib. Angkon, yi kuu ebkad wuub bendom bendom yaa yuwengkenabimaib God ye amob awina andi yeman kuu karub yena yi ebkad wuub burudande doboob doboobmo ongmimaib.

6 Kwane, yi dowaken miin darewoob kuu orokbon yaayiib kurikuri ambiwoomiib kuu karub aningkoyiib ye dibiribon ari dibirimaib.

7 Kwane, yi dowaken miin darewoob kuu karub yenambed kambong kidangkambed yi yaa kubendenib ‘kedmengkandi korok’ ande yedmimamime andiwed.

8 “Kumban yiib kuu ‘kedmengkandi korok’ andimban, amborom kuu yiib kedmengkandi korok kuu mimo, ma, yiib korem kuu ambang oni damanmo kowe.

⁹ Ma, okad yiri karub maa yaa ‘ambe darewoob’ andaib, amborom kuu yiiB Ambe Darewoob kuu mimo, ye kuu Ewen ari doreen kumbedmo kowe.

¹⁰ Ma, yiiB kuu ‘korok’ andimban, amborom kuu yiiB Korok kuu mimo, Keresu yembedmo kowe.

¹¹ Kwane, kanembed yiiB yena yiiB deme awini ye karub keraneen kuu aningko darewoob kandaneen,

¹² amborom kuu kane kanembed yikareb yi aningko kankoonaniib kuu Godbed be kubunaneen, ma kane kanembed yi aningko kankubunaniib kuu Godbed yaningko kankoonaneen.” andoon.

¹³⁻¹⁴ Andekore, Yesumbed korok korok yaa yedmoon, “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiiB kuu aadidmidan kui! Godbed yiiB yaa arewa kerundaneen. Nimakarub Godbed korok kere ooni yeman aom awunandamiib kuu yiiBbed kebengkimaib. YiiB kwangkong awunokban kere nimakarub yena kane kane kiwaan onme awunande kamiibdan kwangkong yiiBbed kebengkimaib.*

¹⁵ “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiiB kuu aadidmidan kui! Godbed yiiB yaa arewa kerundaneen. YiiB kuu miin ambab angka wene karamok angkara angkara kere okad maa maa kere onmenib, kwane karub kane Yuumanban kuu Yuudan yi amowamob awinok ande kami-maib. Kwane, ye kuu Yuudan yi amowamob awinaneen kuu, yiiBbed kedmengkanaiwe yiiB inamen arewa kandene burudandene kumbaanban yamotbon ye kiwaan ari dohiri ye karub anam keraneen.

¹⁶ “YiiB kuu indob tut kere kiwaan kei ande ben kinban win-imaibdan kui! Godbed yiiB yaa arewa kerundaneen. YiiBbed kekane yedmimaib, ‘Karub kanembed kurikuri boyambib darewoob yaningko yaambad amob ongmaneen kuu amob bongmi kuu yimin. Kumban kanembed kurikuri boyambib darewoob yu od gold yaningko yaambad amob ongmaneen kuu amob bongmindeban keraneen.’ andimaib.

¹⁷ YiiB kuu indob tut warudkidan kii! Kunambad aningko darewoowiib? Od gold dee, kurikuri boyambib darewoob dee? Od gold kuu kurikuri boyambib darewoob aom nongkobaniib kumbed karadmo keraneen kowe, kurikuri boyambib darewoob kuu aningko darewoowiib kii!

¹⁸ Kwane, yiiBbed kangkong kekamune yedmimaib, ‘Karub kanembed bot wuubimbon ari nengkiwed agedmo kere baeb

* **23:13-14:** Buk Matyu kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiiB kuu aadidmidan kui! Godbed yiiB yaa arewa kerundaneen. YiiB kuu irare nima irib awandi ye kurikuri doboob karub yi murubia ari kamimaib kumban, nima irib yi od animaiwe kamboknon kerimaib. Kwana kowe, yiiB kuu Godbed dabab miin darewoob kondaneen.

God yaa koni yeman ye aningko yaambéd amob ongmaneen kuu amob bongmi kuu yimin. Kumban kanembéd bot wuubimbon kee ari nongkoboon ye munob koni ye yiribman yangingko yaambéd amob ongmaneen kuu amob bongmindeban keraneen.' andimaib.

¹⁹ Yiib kuu indob tutdan kii! Kunambéd aningko darewooyiib? Munob koni yeman dee, bot wuubimbon dee? Munob koni yeman kuu wuubimbon ari nongkobaniib kumbéd karadmo keraneen kowe, bot wuubimbon kuu aningko darewooyiib kii!

²⁰ Kwana kowe, karub kanembéd bot wuubimbon yangingko yaambéd amob ongmaneen kuu komo yiribman kwari dangoon korem kuu daboknoon kowe aningko ayoob yaambéd amob ongmaneen kii.

²¹ Kwane, kanembéd kurikuri boyambib darewoob yangingko yaambéd amob ongmaneen kuu ambib kuye Yariman yangingko kuu daboknoon kowe aningko ayoob yaambéd amob ongmaneen kii.

²² Kwane, kanembéd Ewen yangingko yaambéd amob ongmaneen kuu God ye ooni ye dibirimboniib Godiib kuyiib daboknoon kii.

²³ "Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiib kuu aadidmidan kui! Godbed yiib yaa arewa kerundaneen. Yiibbed God yaa kamaka bawanga animan ari bokni yeman mimimiib andokbe wenore angko angkoyiib kere mimo God yaa konimaib. Kukuu inamen embeng kumban yiib kuu God ye amob darewoob ke dangeen kee yangmadandiwen, wengyundi anam kondiyiib mimyob keene kakman are nonondandiyiib ma korondiyiibban weng awinimo dibiriyiib yaa yangmadandiwen kui. Inamen kuyiib awinime, andokbe wenore angko angkoyiib kere mimo God yaa konimaib kuu kuyiib daboknime.

²⁴ Yiib kuu indob tut kere kiwaan kei ande ben kinban winimaibdan kui. Yiib kuu ambarakmi embeng kebengki-maib kumban ambarakmi darewoob kamimaib. Yiib kuu kekamune kii, yiib ok ani yeman aom kimiring kombere angkimbaraneen kuu emambéd kan angka korarimaib kumban kemo darewoob kuu kwane kan yoobnimaib kii!

²⁵ "Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiib kuu aadidmidan kui! Godbed yiib yaa arewa kerundaneen. Yiib kuu kabusa menekia yi angkamo ogimaib areb keriwén kowe, yiib niindem aom kuu birande yid bi ye inameniib kirim ye inameniib demboon.

²⁶ Farisidan! Indob tutdan kui! Yiib niindem aom kuu arime. Kwananiib kuu yiib niindem aomiib yiib bunangkayyib kuu yiminmo keraneen.

27 “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiiib kuu aadidmidan kui! Godbed yiiib yaa arewa kerundaneen. Yiiib kuu bot bobkonombon areb, bunangkamo are kawan ambe amun amun ongmiwen kumban, niindem aom kuu kono konoyiiib karub id deende weneeniib dangoon.

28 Kwamune areb, nimakarub kuu yiiib kad angka inware dobiri wedmimaib kuu yorokmodan ande yedmimaib kumban, yiiib niindem aom kuu miin arewa kamiyiiib aadidmiyiiib kii.

29 “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiiib kuu aadidmidan kui! Godbed yiiib yaa arewa kerundaneen. Yiiib kuu profesidan yi bot bobkonombon yenbenib God ye yorokmodan yi bobkonombon inwarimaib.

30 Kwane, yiiibbed kangkon yedmimaib kuu, ‘Nub awoya dobiriwen yaron yiri anuk doburuwen karen, nub awoyambed profesidan ku yiiwe dukniwen kuu nub yoom daboknuuwa yindo karen.’ andimaib kui.

31 Kowe, yiiibkareb yiiibmeren dakmiib kuu anam kii! Yiiib kuu profesidan kuman yenbandiwendan yi awoya ari kui.

32 Kwana kowe, yiiib awoya anuk yiri yi ambarakmi deme andowe awiniwen kuu awine dowan kerime!

33 “Yiiib kuu niin arud niin kii! Niindok ye meed arebdan kii! Komarewa kerenib Godbed yiiib ben kumbaanban yamotbon yiri kiraraneen yaa kuu kombiri wananiib?

34 Kedi, kwana kowe, ne kuu kwane God ye deme awinidan maa maa yedmaniina yiiib yaa mananiib, yena kuu profesidan, yena kuu meeni kangdomdan, yena kuu God ye inamen kedmengkandidan kui. Kumban mananiib kuu yiiibbed yena yenbandaniwa duknaniib, yena kuu at ming ari nongkobaniwa yoworaniib, yena kuu nong yikyikiibbed yiiib kurikuri ambib maa maayaombed wangkaniib, yena kuu taun maaya maaya kamenmo yare yenbandenmo yarebaniiwa kirokmonaniib kamaniib kii.

35 Kwana kowe, God ye yorokmodan yi umkan kuburoon ye dowad kuu dabab darewoob yiiib ari kombaraneen. Abel ye umkan kubudoroon kuyaambed mene Berekaiya ye mingki Sekaraiya yiiibbed kurikuri boyambib darewoob dore dingkan nengkimaib ye bot wuubimbon dore wedkuyaa ayiwen ye umkan kuburoon, yi korem yiiwe dukniwen ye dabab kuu yiiib kuu kandaniib.

36 Kwani kowe, nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, dabab ke menebaneen kei, kibik doriibdan yi ari kombaraneen kii.

*Yesu Yerusalem Yaa Mimyob Wandoon
(Lk 13:31-35)*

³⁷“Yerusalem, o Yerusalem, kub aom doriibdanbed profesi-dan yenib nongkobeni, Godbed yedmaana minimaibdan kwangkong kub aom doriibdanbed kwane botbed be yaiwa duknimaib. Aron yemoon kuu ne dowaken kuu ayam mana awaanbed be yu buraab aom kangkukanabekoru dabuni-maun kwamune areb, kub nimaya karuwa yaa be nedbe amuknande kamimain kumban yiiib kuu dowakeniibban kerimaib.

³⁸Kedi, Yerusalem, kub ambib kuu ambib dob keranuun.

³⁹Kowe, nembed yiiib yaa ke yedmendaan kei, ne kuu ika wedmewaibban kwane wene yiiibbed yedmaniib, ‘Ye kuu Yariman yaambbed monoon kowe amun kerunok.’ andaniib yaron keraneen arimbed.” andoon.

24

Yimin Wande Wananeen Yaa Dud Kedmengkandi

(Mk 13:1-23, Lk 21:5-11)

¹ Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob dia doreen kuu koronde yaro dore weneene, ye kedmengkan-deendanbed ye yaa menenib, kurikuri boyambib dare-woowiiwa, ambib dareb dareb dia dorone wenuun kuyiwa amun yenbenabiwen ye dowad korokbeniwen.

² Kumban Yesumbed yi yaa neman yedmendoon, “Boy-ambib darewoob darewoob korem ke doroneen kei wed-miiwoo? Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, bot mimo ma kwane dabokne yiri angkimbere ari angkimbere kamaibban, korem kuu bondanbed ben yiri kiradmaniib.” andoon.

³ Kwane, amaan Yesu kuu aangko Olif ari dibeene, ye kedmengkandeendanbed menenib yemyeb kaamobeniwen, “Nub yaa daande, komo aron arimbed ke dakmeeb kee kwananeen? Komo dud kedmengkaneenkob eb ika mana-neewe okad yimin wandanuun yaron manandamuun kuu wedme nubkaadkeranuub?” andiwen.

⁴ Andiiwe, Yesumbed inande yedmendoon, “Kaadkerime. Karub yenambbed yiiib yaa birandok mananiib kowe kebendime.

⁵ Karub yemoon kuu naningko yaambbed areb menebe dakmenib, ‘Ne kuu Godbed Kinoona Manaanan Keresu kei!’ andenib, nimakarub yemoon birandaniib kii.

⁶ Yiiib wengambaraniwa diayiiib ambab angkambbed ana nangbenabiib kii ande kamaniib kii. Kumban yiiib kuu kuyaa kuu binangke unaib. Kuu kwane kamenan wananeen, kumban yimin wandi yaron kuu kirod manaanban mogeed mananeen.

⁷ Ambibkin maa dore maa dore ana nangmaniwa, gapman maa dore maa dore ana nangmaniwa kamaniib kii. Kwane,

ambibkin yena kumaom kuu animaniibban kere mungimo duknaniiwe, ambibkin yena kuu dowodki menebaneen.

⁸ Kwamaneen kumban, kuu no dana odibin andowe we-moon areb kamaneen.

⁹ “Kwamune keraneen ye aron aombed, yiiib kuu ben karub yena yi dingki ari nongkobaniywa, yiiib yena yaa kuu dabab kondaniiwe, yiiib yena kuu yenib nongkobaniiwe kamaniib kii. Kwane, okad yiridan korem kuu yiiib yaa arud darewoob wandaniib, amborom kuu yiiib kuu ne yoman miniwen kowe.

¹⁰ Kowe, kuyaron aom kuu nimakarub ne yoman miniwendan yemoon kuu yi anam andi yaa kirobenib man ambodangoon man ambodangoon kamenib man arud wandunoon man arud wandunoon kamenabaniib.

¹¹ Kwane, kuyaom kumbed dudanabidan menebenib, ‘Ne kuu profesiman kei.’ andenib, nimakarub yemoon birande ben kiwaan abdon ari nongkobaniib.

¹² Amob korem kiradmi ye inamen kuu darewoob keraneen kowe, nimakarub yemoon kuu yi mimyob dowaken kuu koronde yurukmo kere kubune wananeen.

¹³ Kumban kane kanembed kwane yi anam ande awine dobaraniiwe wene yimin wandaneen kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen.

¹⁴ Kwane, God ye weng amun kee okad yimin yimin yaa ben wenenib ambibkin koremdan yaa yikaadkeri dowad daandaniibkob yimin wandanuun.

¹⁵ “Kwana kowe, profesiman Daniel kurinbed wongkoon ye weng keyaa kaadkere meenime. Kwane wongkoon kuu, ‘Kuman ayi awene kara miin arewa kere korem monmari ye karub’ kuu kurikuri boyambib darewoob karadmo aom dobaraneena yiiib wedmaniib kuu,

¹⁶ Yudea angka doriibdan kuu kirokmone wene aangko angka amboon aom winime.

¹⁷ Kanembed kwane ye ambib wid ari keroka, kombiri kawene ye ambiwoom komo yiribman dangoon kuu ika aomne biyiiibban, kwane no amboon angka kombiri wonok.

¹⁸ Kanembed kwane ye mongkobon angka keroka, ye ika wene yuruk ebkad nandiyiiibban kwane no kombiri wonok.

¹⁹ Kuyaron ari kuu nima oyoomiib enaya dana embeng embengiib kuu dabab darewoob kandaniib.

²⁰ Yiiibbed kurikuri kamibko, kirokmone wini aron kuu yuruk aron arimbed keraan, o Sabat aron arimbed keraan. Kuye dowad kurikuri kerime,

²¹ amborom kuu kuyaron ari kuu dabab darewoob menebaneen kuu okad andowoon yirimbed mene kibikee ye dabab kuu burudande miin darewoob keraneen kowe.

Kwamenan wananeen kwangkön kwana areb ibmo keraanban.

²² Kuyaron kuu Godbed dukmen kowoon, amborom kuu doboob keraneen kuu karub ambong ma dobaraanban kowe. Kumban yembed kinoondan yi dowad yaambéd aron kuu dukmen kowoon.

²³ “Kwane, kwamaneen yaron aombéd karub maambéd yíib yaa yedmendaneen, ‘Wedmime. Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu kekei.’ andaneen, o maambéd yedmaneén, ‘Yangka monoon kii.’ andaneen kuu, kuyaa anam andaib.

²⁴ Kwanaib amborom kuu Yesu areb kere dudenabidaniib dudi ye profesidaniib angkadere mananiib kowe. Kwane mananiib kuu dud korokbi darewoowiib yeka maaaa ye wedme binangki yeman ongmenabaniib. Yi kuu nimakarub yemooñ birandaniwe anam andaniib kumban, yi birandi Godbed kinoondan yaa kuu yiminban keraneen.

²⁵ Kedi, ne yíib yaa daandaan kui, ari komo kere wananeen kuu yíibkaadkeriwen kui.

Yesu Ika Mananeen Yaron
(Mk 13:24-31)

²⁶ “Kwana kowe, karub yenambéd yíib yaa yedmaniib, ‘Keresu kuu amboon angkambéd doboroon kii.’ andaniib kuu kuyaa wene wedmaib. Kwane, angkon ‘Ye kei, ambib niindem aom kii.’ andaniib kuu anam andaib.

²⁷ Kwamaib amborom kuu Karub Ye Mingki mananeen kuu imak areb yuraneen, ambid aombéd angkarambéd yure wene angkara keraneene korem wedmaniib kowe.

²⁸ Kuu kwamune kui, karub yi bob id kunaya dangoon kuu on kanakana kangkon kuyaa menebaniib areb keraneen, on kanakana wedmaniib kuu ‘O bob id angkeen kii.’ andaniib areb.

²⁹ “Dabab menebaneen ye yoman kuu, ‘Aron kuu kumun kerenu,

wood kuu yuraune nambaraunban.

Mindong kuu ambid arimbed kirobaniib.

Aromkonodan ambid aom doriib kuu ben kiringmenabaneen kii!’

³⁰ “Kwananeen ye yoman ari kuu Karub Ye Mingki mananeen ye dowad ambid arimbed dud korokbaneena, ambibkin koremdan kuu wedmekoriwa, ameng kirindaniib. Ameng kirindenib, Karub Ye Mingki kuu wiib arimbed aromkonoyiib nambiri darewoowiib mananeene wedmenaniib.

³¹ Ye engyus yaa yedmene kibi komki darewoowiib kama-neene, okad yimin yimin yaa wenebenib, ye kinoondan kuu ben ambid ari daane nedbaniib.

32 “Meenime, yedob at ye kuruwak weng id yaambéd kandime. Kwane, ye nondong kuu atbiidkad areb kere, yawaak kerimaan kuu biid yeeb dembaane, kwani kowe andowe ire wini aron kuu dia keroon ande yiiibkaadkerimaib.

33 Kwamune wedmaniwe kara kwamune kamenabaneen kuu, kwani kowe aron kuu dia kereen kii ande yiiibka meenaniib.

34 Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, nimakarub okad kiri keyedan kee duknaibbanbed kwamune yedmaan kuu kamaneen.

35 Ambidiib okadiib kuu down keranuun kumban, ne weng kuu down keraanban, aron korem korem angkimbaraneen.

*Yesu Ika Mananeen Yaron Yaa Nekwe Meedmime
(Lk 17:26-27, 12:41-46)*

36 “Kwananeen yaron kuu komo aron arimbed kuu karub maa yekaadban. God ye engyusiib God ye Mingkiyib kangkon yikaadban, kumban Ambe God yembedmo yekaad.

37 Kwane, Karub Ye Mingki ika mananeen yaron kuu Noa doboroon yaron areb keranuun.

38 Kwane ok derebe yuknindo ye niindem aombéd kuu nimakarub kuu animana oka anenib awadmenib kamiwe, Noa kuu motod aom awunoon.

39 Komo kerandameen kuu yikaadban wene urokbed derebenu yukne mene benwuneen. Karub Ye Mingki ika mananeen yaron kuu kwamune arebmo keraneen.

40 Kekamune, karub ayoob kuu mongkobon angka dobaraniib kuu karub maamo nendekore karub maa domone-naneen.

41 Nima ayoob wiit yob beengke dobaraniib kuu wonong maamo nendekore wonong maa domondaneen.

42 “Kwana kowe, kerekbere dobirime, amborom kuu yiiib Yariman mananeen ye aron kuu yiiibkaadban kowe.

43 Kumban kekee kaadkerime, kwamune yid bi ye karub kuu komo aron yaambéd menene ambib aande yid bandameen kuu ambib yariman yekaadkeraneen kuu, oonene korondaana yid karubbed awune yid baanban.

44 Kowe, yiiib kwangkón nekwe meedmiyibbed dobirime, amborom kuu Karub Ye Mingki kuu yiiibbed ye mananeen ande meedmiib yaron arimbed manaanban.

45 “Kedi, karub wengamberene meeni kangdom awini ye deme karub kuu, ye korokbed ‘Eb kuu ne demedan yaa ooneneb aron kerimamuko animaniib odiib bangkandimame.’ andoon ye karub kuu kane?”

⁴⁶ Kwane, ye korokbed deme konekore wananeen kuu aman ika mene wedmaneene no kwane awinaneen kuu kuye karub kuu amun kerunaneen.

⁴⁷ Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, ye korokbed kankowaneena korok ye yiribman korem kuu kuye deme karubbed oonaneen.

⁴⁸ “Kumban deme karub kee karub arewa keraneen kuu, yekareb yedmaneen, ‘Ne korok wonoon kuu aron doboob keraneen.’ andekore

⁴⁹ yaro deme ibonmo karub yena kuu yenbandene ok arewa ane awarak yimaundan yi numun dabokne animan anembere ok arewayiib anembere kame dobaraneen.

⁵⁰ Kuye niindem aombed ye yariman kuu kwamune ika mananeen ye aron meedmokban yaron arimbed dangkara-neen.

⁵¹ Kwanekore, mene aye dabab miin darewoob konekore God yaa aadidmidan nongkobimbon yiri kan barandaneena amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kamenabe dobaraniib kii.” andoon.

25

Nima Koyu Angko Angkoyiib Yi Kuruwak Weng

¹ Kwane, Yesumbed kuruwak weng kee yedmoon, “Kuyaron ari kuu Godbed korok kere ooni yeman mananuun keyareb kei. Nima koyu angko angkoyiib kuu angkadkok benwenenib wonong awanandameenman wenganok winiwen.

² Nima angko angkoyiib kumbed angkoyiib kuu korobe meenindodan, angkoyiib yenamo kuu meeni kangdomdan.

³ Korobe meenindo ye nima kuu yi angkadkok be winiwen kumban angkadkok dini ye amoyok yenayiib be winindo.

⁴ Kumban meeni kangdom ye nima kuu angkadkokiib amoyok yenayiib be winiwen.

⁵ “Kwane, yi korem kuu angkadkok yuudkekoriwa, monok ande meedmo dibonib unuk dangiwen, amborom kuu wonong awanandameen ye karub kuu kirod minindo keroon kowe.

⁶ Kwane, amnomnom yaambbed karub maambbed yaro dore baandoon, ‘Wonong awanandameen ye karub kuu ke meeneen kei! Bunangka mene wenganime.’ andoon.

⁷ Kwane, nima angko angkoyiib kuu ibmo dembenib yi angkadkok nekwiwen.

⁸ “Kwane, korobe meenindo ye nima kuu wedmibka yi angkadkok kuu kumunderebandameen kowe, meeni kangdom ye nima yaa yedmiwen, ‘Nub angkadkok kuu kumunderebandameen kowe, yiib amoyok kuu nuwiib ma bangkandime.’ andiwen.

9 “Kumban meeni kangdom ye nima koyumbed inande yedmiwen, ‘Yiminbanaa, mondaubban, amborom kuu yiiwiib nuwiib kuu amoyok yiminban kerandameen kowe. Kwana kowe, yiiibka amoyok berengkidan yaa wene berengkekoriwa minime.’ andiwen.

10 “Andiwa, kwane korobe meenindo ye nima koyu kuu berengkok winiwen. Kumban, kuye niindem aombed wonong awanandameenman kuu monoona meeni kangdom ye nima koyumbed wenganiiwe, ibmo wene wonong orokbon ambiwom aomniwen. Aomniwa, ambongko nanyaa kebenoon.

11 “Kwane, yomanbed korobe meenindo ye nima koyu kuu miniwen. Mene ambongko yaa wangkanib baandiwen, ‘Yariman, yariman, ambongko nandeewo awuderem.’ andiwen.

12 “Kumban yarimanbed inandoon, ‘Dowan! Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiiib kuu nekaadban.’” andoon.

13 Andekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa daandoon, “Kwana kowe, kerekbere doberembirime, amborom kuu Karub Ye Mingki mananeen ye aron kuu yiiibkaadban kowe.” andoon.

*Deme Karub Ayoobmim Yi Kuruwak Weng
(Lk 19:11-27)*

14 Kwane, Yesu ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kamune areb kii. Karub maa kuu okad maa angka wanandamene ye deme karub yaa ‘Ne yiribman oonime.’ ande kondoon.

15 Deme karub maa yaa od murubkob aningko talen* angkoyiib bangkanene, maa yaa talen ayoob, maa yaa talen mimo kwane bangkandoon. Karub mimo mimo kuu yimbed komo komo deme ambangkimaib yimbed yikaad yaambéd ye dowad kwane bangkandoon. Kwamunekore, okad maa angka wonoon.

16 “Kowe, talen angkoyiib boon ye karub kuu erebnariyiibbanbed od benwene ambangkene od angkon ari talen angkoyiib ben daboknoon.

17 Kwane, talen ayoowiib ye karub kwamunemo kamene talen angkon ari ayoob ben daboknoon.

18 Kumban talen mimo nonoon ye karub kuu talen kanwene okad dem nidke kuri kowe mangke biknoon.

19 “Kwane, deme karub kee yi korok kuu aron doboob ambab wenokore ika monoon. Menene talen ku bangkande

* 25:15: Od murubkob talen mimo silvaambéd ongmiwen kuu 60,000 Kina areb, kumban talen goldbed ongmiwen kuu 1,500,000 Kina areb.

wonoon kuu od ari komoyiib biwen kuyaa darobe kimingke kaadkeranded kowe, baandoona benmenebiwen.

²⁰ Kowe, talen angkoyiib bangkanoon ye karub kuu mene yedmoon, 'Yariman. Wedme, ebbed talen angkoyiib bangkawewen kuu benwene ambangkeni talen angkoyiib yena ari ben daboknaan kii.' andoon.

²¹ "Andoona, ye yarimanbed yedmoon, 'Korem amun anam ambangkewen, eb kuu korondiyiibban wengambere awini ye deme karub amun. Eb kuu yiribman yemoonban yaambad ne weng korondiyiibban wengambere awinewen kowe, yiribman yemoon kuu eb yaa kowaan kii, ebbed ooni yeman. Kwane, ne dobere kubimbon aom eb yoom ibonmo kube doberem.' andoon.

²² "Kwanandoone, angkon talen ayoob bangkanoonman kuu yaro mene yedmoon, 'Yariman. Wedme, ebbed talen ayoob bangkawewen kuu benwene ambangkeni ari talen ari ayoooyiib ben daboknaan kii.' andoon.

²³ "Andoona, ye yarimanbed yedmoon, 'Korem amun anam ambangkewen, eb kuu korondiyiibban wengambere awini ye deme karub amun. Eb kuu yiribman yemoonban yaambad ne weng korondiyiibban wengambere awinewen kowe, yiribman yemoon kuu eb yaa kowaan kii, ebbed ooni yeman. Kwane ne dobere kubimbon aom eb yoom ibonmo kube doberem.' andoon.

²⁴ "Kwane, talen mimo nonoon ye karub kuu mene yedmoon, 'Yariman. Eb kuu nekaad, eb kuu karub kamkono maa, mongkobon kuna yiri ebka kibinindo kumban animan baneebmo, kwane yiribman kuna ebmanban kumban kanwananeeb, kwananeebmo angkeen.

²⁵ Kwana kowe, eb yaa konob uneni, eb talen kanwene okad nidke kuri kowe biknaan. Wedme, ebman kuu kei.' andoon.

²⁶ "Kwanandoona, ye yarimanbed inande yedmoon, 'Eb kuu inamen miin arewaman, eb kuu deme koronde ogoodmo dobiri ye deme karub kui! Eb ebkaad ne kuu kamkono karub, nembed kibinindo kumban baniinmo, nemanban kumban kandaniinmo angkeen kuye karub kuu anam, ne keiyoo? Dowan kii!

²⁷ Kwamune keraan karen, amun kuu od kuu kanweneneb beng aom kowewed bengbed od ariyiib man daboknud kanmene keewewedka.' andoon.

²⁸ "Andekore, yarimanbed deme karub maa yaa yedmoon, 'Talen kuu ye yaa nande, karub maa talen angko angkoyiib kuyaa none.

²⁹ Kanembed ye yaa angkeen kuu ongme awinaneen kuu ari yemoon ye yaa bangkandaneene yiminmo keraneen.

Kumban kanembed ye yaa angkeen kuu awinindo keraneen kuu ye yaa korem kuu baneene dowan keraneen.

³⁰ Kwane, deme karub kubuniibbanman kee bunangka nenwene kumun yiri amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kamimbon yiri korarime.' andoon.

Sibiyiib Naningkodiib Yi Kuruwak Weng

³¹ "Karub Ye Mingki kuu ye nambiri darewoowiib ye engyusiib kwane binmananeen kuu, ye king ye ooni ye dibir- imbon arimbed nambiriyiib dibaraneen.

³² Ambibkin korem ye nimakarub korem kuu ye yaa ben menebaniuwe doraniib. Doraniuwe, yekareb andangkane yeka yeka kamaneen, sibi ooni ye karubbed sibi kuu andokbe yeka kere naningkod kuu yeka kere kamemoon areb keraneen kii.

³³ Sibi kuu andokbe ben wiwi angka yurene, naningkod kuu ben an angka yurene kamaneen.

³⁴ "Kwane Kingbed nimakarub wiwi angka yuroondan yaa yedmaneen, 'Minime, yiib korem kuu Godbed amun kerundoondan kii. Menenib, yiib Ambe God ye dana meed ye yumbon kuu kandime, yiib yumbon kui. Yiib yumbon kuu Godbed korok kere oonimbon kii, okad ongmoon yaron arimbed yiib dowad nekwoon kii.

³⁵ Kandime andaan amborom kuu, ne kuu mungi bobnaana animan kaweewa anaan, ok moom bobnaana ok kawewen, ne norod manaana nenyaro eb ambiwoom nen awunewen,

³⁶ ne ebkadiibban keroona ebkad naweewa angkanaan, ne anikad wandaana oonewewen, ne wii ambiwoom dobaraana mene wedmewok menewen kamenabiwen, yiib kuu.' ande daandaneen.

³⁷ "Kwane daandaneena, yorokmodan ye wiwi angka doriib kumbed King yaa inande yedmaniib, 'Yariman, aron kuna arimbed mungi bobneebkob animan bangkabduwen, o ok moom bobneewa ok kabduwen?

³⁸ Kwane, aron komo arimbed wedmuubkob norod me- neebkob nendawuro nub ambiwoom angkuwen? Aron kunayambbed ebkadiibban keroonkob ebkad bangkabduwen?

³⁹ Kwane, aron komo ari bob anikad wande angkimbiriyi- iwa o wii aom dobiriyiwa kameebkob, mene wedmebdok munuwen?' andaniib.

⁴⁰ "Kwane kaamobaniwa, Kingbed yi yaa inande yedma- neen, 'Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, mungi bobnidaniib ok moom bobnidaniib noroddaniib ebkadiib- bandaniib anikaddaniib wiidaniib kuu ne damana kowe, yi yaa yiibbed komo komo ambangiwen korem kuu yi yaam- ban ne yaa kamiwen kii.' andaneen.

⁴¹ “Andekore, Kingbed ye an angka doriibdan yaa yedmen-daneen, ‘Winime, yiib korem kuu Godbed arewa kerundoon kii. Keyaa koronde kumbaanban yamotbon yiri winime. Yiib yumbon kuu Godbed Seten yoom ye engyus ye yoman winiwen yoom yi dowad ongmene nekwoon.

⁴² Kwane, ne kuu mungi bobnaan kumban yiib kuu animan maawindo, ok moom bobnaan kumban yiib kuu ok maawi-
iwa anindo.

⁴³ Kwane, ne kuu norod manaan kumban ne nen yiib am-biwoom awunindo, ne ebkadiibban keroon kuu yiib ebkad maawiiwa derenindo, ne anikad wandaan kuu yiib kuu ma oonewindo, ne wii ambiwoom dobaraan kuu yiib ma mene wedmewok minindo kere kamiwen.’ andaneen.

⁴⁴ “Kwanandaneene, yi kwangkong inande yedmaniib, ‘Ya-riman, ku dakmeeb kuu aron kunaya arimbed wedmebdu-ubkob mungi bobnewen, o ok moom bobnewen, o norod menewen, o ebkadiibban kerewen, o anikad wandewen, o wii aom doberewen kuu nub mene awabdokban keruwen?’ andaniib.

⁴⁵ “Kwane, Yarimanbed inande yedmaneen, ‘Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib komarewa nimakarub kemaom kuu karub aningkoyiibban maa yaa awanindo kuu ne dowad kamindo keruwen kii.’ andaneen.

⁴⁶ Kowe, kwane yi korem kuu koronde wene durud yewed kandimbon yiri aron korem korem doberembarani-iwe, yorokmodan kuu wadkeri aron korem korem kandaniib kii.” andoon.

26

Yesu Ayi Yeman Ana Ambokariwen

(Mk 14:1-2, Lk 22:1-2)

¹ Kwane, Yesu kuu ye weng korem kee daande downan kerekore, ye kedmengkandeendan yaa yedmoon,

² “Yiib yiibkaad, Burudandoon ye orok ani yeman kuu aron ari ayooob keruun kii. Kuye aron arimbed Karub Ye Mingki kuu awine kankondaniiwa at ming arimbed bakumbed daraniiwa bobnaneen.” andoon.

³ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi ko-rok darewoob Kaiyafas yambib kwaab aombed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi aamkono yenayiib nedbenib,

⁴ Yesu komarewa kerenub yemyebmo awinenenub aye kowanuub andi ye ana ambokariwen.

⁵ Ana ambokarenib yedmiwen, “Orok aron arimbedban, amborom kuu nimakarubbed yirinde baande nub yaa korem monmaraniib kowe.” andiwen.

*Wonong Maambed Yesu Yaa Baeb Amun Ye Ok Ambeneen
(Mk 14:3-9, Yn 12:1-8)*

⁶ Kwane, Yesu awene kuu kambong Betani aom karub maa yaningko Saimon kaningki bobman ongmoon ye karub yambiwoom dibiib.

⁷ Arak ari dibo aniiwa, wonong maa baeb amun od darewoob ye ok botoro kawanmo aom kanmenenu, Yesu ye korok ari bunabe ambeneen.

⁸ Kwane, ye kedmengkandeendanbed komo kamuun kuu wedmekorib, kongendenib yedmiwen, “Komande od darewoob korarewen kii?”

⁹ Kamune, baeb amun ye ok kee kanwene moone ari od darewoobbed kandekoreb kamboknondan yaa bangkandi yeman kumbed ai.” andiwen.

¹⁰ Kwane, yi weng kuu Yesumbed yekaadkeroon kowe yi yaa yedmendoon, “Yiib komande wonong keyaa yewed kondiwen? Yu kuu ne yaa miin amun kameen.

¹¹ Kamboknondan kuu aron korem yiib yoom doberembaraniib, kumban ne kuu yiib yoom aron korem doberembarainban.

¹² Baeb amun ye ok ne id yaa buneen ye dowad kuu, ne id kuu mangkaniib ye nekwi dowad kwaneen.

¹³ Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kwamune okad kunaya kunaya ne weng amun kee kedmengkandaniib kuu, yumbed ne yaa komo amun kameen ye wengyiib yedmaniibe nimakarub kuu meenaniib.” andoon.

*Yudasbed Ambodangi Weng Ongmoon
(Mk 14:10-11, Lk 22:3-6)*

¹⁴ Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan wad ayoowiib kumaambed karub maa yaningko Yudas Iskeriot wenene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yaa wonoon.

¹⁵ Wenene kaamondoan, “Yiib komombed ne kawaniibkob, ne ambodange Yesu kan yiib dingki ari kowaniin?” andoon. Andoona, yi kwane silvaa od murubkob 30yiib koniwen.

¹⁶ Kuyaambed ari kuu Yudas yaro dore komarewa kereni, ambodangeni awine kan yi dingki ari kowaniin ande kiwaan kereknoon.

*Burudandoon Ye Orok Aniwen
(Mk 14:12-25, Lk 22:7-13, 1Ko 11:23-25)*

¹⁷ Kwane, flawa kabayingke obo kerindo ye orok aron ibduruk ari kuu ye kedmengkandeendanbed Yesu yaa meneniib kaamoniwen, “Eb dowaken kuu nub kuu kunayambed Burudandoon ye orok kuu nekwanuubkob ananeeb?” andiwen.

18 Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Siti aom aomne karub maa durunenibka ye yaa yedmenime, ‘Nub kedmengkandeen korokbed yedmoon, “Ne aron Godbed kowoon kuu dia doreen. Ne kuu eb ambiwoombed Burudandoon orok ne kedmengkandiindan yoom dibere ananiin.” andoon kii.’ andime.” andoon.

19 Kwane, komo weng Yesumbed daandoon yaamo kwane kamenib Burudandoon ye orok kuu nekwuwen.

20 Aron kwane mirikne wonoona, Yesu yoom ye karub wad ayoob yoom kuu ambiwoom nedbe animan ani arakbon arimbed dibiriwen.

21 Kwane, yi dibo animan aniib ye niindem aombed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib kuyaom kuu karub maambled ne ambodanganeen.” andoon.

22 Andoona, yi kuu miin kubiyiibban kerenib, yi mimim korem kuu ye yaa kaamobiwen, “Yariman, anam kuu nemban dee?” ande kamiwen.

23 Kwane, Yesumbed neman inandoon, “Karub ne yoom ye yoom sup aom meneki aom ibmo om kambere anuwen kuye karub kumbed ne ambodanganeen kii.

24 Karub Ye Mingki ye dowad kuu God Ye Weng aombed komarewa kurinbed ye ari kwamunaneen ande wongkiwen kuu ye yaa kwane wananeen. Kumban kanembed ye yaa ambodanganeen kuu Godbed arewa kerunaneen kowe, anam kuu kuye karub kuu woonindo karen kumbed amun karen.” andoon.

25 Kwanandoone, Yudas ambodanganeen ye karub kumbed yedmoon, “Kedmengkandi korok, anam kuu nemban dee?” andoon.

Andoona, Yesumbed inandoon, “Ee, ebka ku yedmeeb kui.” andoon.

*Yesumbed Ye Yaa Meeni Ye Orok Ani Kiwaan Korokboon
(Mk 14:22-25, Lk 22:14-20, 1Ko 11:23-25)*

26 Kwamune, kwane animan aniib yaambled Yesu om* kande God yaa eso andekore, domokbene ye kedmengkandeedan yaa bangkandene yedmoon, “Be anime, kekee ne id kii.” andoon.

27 Angkon kabus nande God yaa eso andekore nonde yedmoon, “Kumaombed ok anime, yiib korem.

28 Kekee ne umkan, nimakarub yemoon yi ambarakmi are nonondandi ye dowad onduknaneen. Ne umkan kuu Godbed ye karuwa nimaya yaa amob weng ongmi yeman.

29 Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, ne angkon nongyob ok kee ika anainban, kibik karimbed kee kwane

* 26:26: Gurik wengbed “bred” andoon.

wene aron maa ari Nambe ye oonimbon aombed yiib yoom ibonmo dibere nongyob ok yeeb ananiin kii.” andoon.

³⁰ Kwane, yi kuu kurikuri yook wingkanekorib, yaro angkane wene aangko Olif ari winiwen.

*Pitambed Nekaadban Andaneen Ye Weng
(Mk 14:27-31, Lk 22:31-34, Yn 13:31-38)*

³¹ Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa daan-
doon, “Kibik amnoom kee, ne yaa komo kamaniib kuu yiib
wedmekoriwa ne yaa koronde kirokmonaniib kii, amborom
kuu kurin God Ye Weng wongkoon kuu Godbed yedmoon
kekamune,

‘Nembed sibi oonoonman ayaniine,
ye sibi kuu kirokmonaniib.’ andoon.

³² “Kumban bobnaniin yirimbed ika dembaniin ye yoman
kuu nedin Galeli angka arinambo wananiin.” andoon.

³³ Kwanandoona, Pitambed inande yedmoon, “Eb yaa
komo keraneen ye dowad kuu karub korem kirokmonaniib
kumban, ne kuu kwanainban.” andoon.

³⁴ Kwanandoone, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed
eb yaa ke anam yedmebdaan kei, kibik amnoom ayam
komkindo ye niindem aombed eb kuu Yesu nekaadban ande
dakme ayoobmimiib keraneeb.” andoon.

³⁵ Kumban Pitambed inande yedmoon, “Eb yoom ne yoom
yenbandaniwe yoworanuub kuu yimin, nembed eb yaa
nekaadban andainban ii!” andoone, yi korem kuu kwanemo
yedmiwen.

*Yesu Getsemani Angkambed Kurikuri Keroon
(Mk 14:32-42, Lk 22:39-46)*

³⁶ Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom yaro
dore mongkobon yaningko Getsemani angka weneniwe,
yi yaa yedmoon, “Keyaa dibiribko nembedmo wene
yangkambed kurikuri kera.” andoon.

³⁷ Kwane, ye yaro Pita yoom Sebedi ye meed ayoob Yems
yoom Yoon yoom benwenene miin kubiyiibban kere dabab
darewoob kandoon.

³⁸ Kwane, yembed yi yaa yedmendoon, “Ne niindem aom
kuu dabab ware miin yiminban anam keroon kowe, bob-
nandamaan areb. Kwani kowe, ne yoom keyaa dobere
kereknem.” andoon.

³⁹ Kwanandekore, yaro wene angkambed okad yiri bu-
mangkene korok kankibine kurikuri kere yedmoon, “Nambe,
komo komo kamandameeb kuu yobdoodiibban kowe, ne yaa
durud yewed ye dabab ke monoon kee ebka kande. Kumban
ne dowaken yaambadban, eb dowaken yaambad kerok.”
andoon.

⁴⁰ Kwane, Yesu kuu ika menene wedmoonka ye ked-mengkandeendan ayoobmim kuu unuk dangiwen kowe, yembed Pita yaa yedmoon, “Yiib kuu aron awa mimo kwane aromne kerekne dibaraibbankowoo?”

⁴¹ Kwane, ambarakmi yaa kuu kombaraibban andi ye dowad kurikuri kamenib kerekbirime. Inamen aom kuu dowakeniib kumban id kuu aromnindeban keroon.” andoon.

⁴² Kwanandekore, angkon ika wene kurikuri kere ayooob keroon. Kurikuri kere yedmoon, “Nambe, ebbed meeneeb kuu durud yewed ye dabab ke monoon kee kandaniin kumbedmo yimin ande meeneeb keroka, kwamunemo kerok, eb dowaken yaambbedmo kerok.” andoon.

⁴³ Kwane, ika menene wedmoonka yi korem unukmo dangiwen, amborom kuu unukudbed dabab waroon kowe.

⁴⁴ Kowe kwane kuyaa domonde koronde wene kurikuri ayooobmim kerok wonoon. Wenene, anukbed kurikuri kameen kwana arebmo kurikuri keroon.

⁴⁵ Kwane dowan kerekore, mene wedmoonka yi kuu kwane unukmo dangiwen kowe yedmoon, “Yiib kuu ika danganib yiidkaib dee? Wedmime, Karub Ye Mingki kuu ambodanganib awine ambarakmidan yi dingki ari kowi yaron munee kii!

⁴⁶ Kowe, yaro deediribko wenem. Ne yaa ambodangoonman kuu ke monoon kei.” andoon.

Yesu Awineniwen

(Mk 14:43-50, Lk 22:47-53, Yn 18:1-12)

⁴⁷ Yesu kuu kwane dakmeene, wad ayoob ye karub maa Yudas kumbed mene yi doriib yaa dangkaroon. Kadaareb ye yoom meniib kuu kerewangiib atdebokiib be miniwen. Yi kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoombbed yedmiwa, kwane miniwen.

⁴⁸ Yudas kuu korok korok domondoan yaron arimbed, kadaareb yaa ambodange akme korokbi ye dowad yedmoon, “Kane yaa mandamuk kerunaniin kuu yiib kwane awine nenwinime.” andoon.

⁴⁹ Kwane miniiwe, erebnariyiibbanbed Yesu yaa wenene, “Kedmengkandi korok, amnoom amun!” andekore mandamuk kerunoon.

⁵⁰ Kwanoona, Yesumbed neman inandoon, “Angkodmi, eb komo kerande menewen kuu kwamune awine.” andoon.

Kwanandoona, kadaareb kuu Yesuyiib yaa mene darane awineniwen.

⁵¹ Kuyaambbed Yesu ye angkodmi maambbed yirene ye kerewang nande karub maa God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye deme karub maa narande burusare kenood dandoona komboroon.

⁵² Kwanoona, Yesumbed yangkodmi yaa yedmoon, “Eb kerewang kuu ikakman kud aom kambure nowe, amborom kuu kanembed kerewanga kumana anaya kumbed be nanghi doraniin andaneen kuu doraanban, kerewanga kumana anaya kumbed ayaniwe bobnaneen.

⁵³ Nambe yaa baandaniina erebnarimban ye ana nangmi engyus platun wad ayoowiib yedmaneena neyiib yaa angkaderenib komo andaniin yaa kwananiib kuu yiibkaadbanoo?

⁵⁴ Kumban kee kwane weneen kuu komarewa kerene kurinbed God Ye Weng Karadmo yaa wongkiwen kuu anam kwamune kere wonod kumbed yimin, kiwaan maayiibban.” andoon.

⁵⁵ Andekore, Yesumbed kadaareb yaa yedmoon, “Ne kuu bondan yi korok dee? Komandiwed kerewangiib atdebokiib nekwane mene awinewok miniwen? Aron korem ne kuu wene kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dibere kedmengkandimain kumban, yiib kuyaambed awinewindo.

⁵⁶ Kumban kee kwane weneen kuu profesidanbed kuye dowad kurin God Ye Weng Karadmo wongkiwen kuu kwane anam id kere kwanoon kii.” andoon.

Kwane kuyaambed ye kedmengkandeendan kuu Yesu koronde kirokmone wenebiwen.

Yesu Kuu Kangdod Darewoob Yaa Nenwiniwen

(Mk 14:53-65, Lk 22:66-71, Yn 18:12-13,19-24)

⁵⁷ Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom Yuudan yi aamkono yena yoom kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaningko Kaiyafas yoom yambiwoom nedbe doriib. Kwane, Yesu awineniwendan kuu Kaiyafasyiib yaa nenwiniwen.

⁵⁸ Kumban Pita kuu Yesu ye yoman diamban anukbed menene Kaiyafas yambib kuuk aom awunoon. Awunekore, ambongko oonidan doriib yaa dibere Yesu komo kerandamiib kuyaa wedma anded.

⁵⁹ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi korok korok yena yoom kuu kangdod Sanidirindan kowe, yi korem kuu Yesu ambarakmoon andi ye dudi weng benmenebiwe kangdod aombed wengamberenub aye kowanuub ande kamiwen.

⁶⁰ Kwane, karub yemoon dudi wengiib benmenebe dakmiwen. Kumban, yi weng kuu ibmo kerindo maa maa keriwon kowe, kangdodan kuu Yesu yaa ukum konindeban keriwon.

Yi kwamiib aombed karub ayoob yaro dore korok korok yaa menenib

⁶¹ yedmiwen, “Karub keembed yedmoon kuu ‘Nembed God ye kurikuri boyambib darewoob kuu monmarekori angkon

aron ayoobmimmu ika arume dowan keraniin kuu yimin.' andoon kii." andiwen.

⁶² Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed yaro dore Yesu yaa yedmoon, "Eb ma inandaabbankowoo? Kedi, weng ke benmenebiib kee eb yaamo erengangkaib kudi." andoon.

⁶³ Kumban Yesu kuyaa maa inandundindo, iwari kerundoon.

Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed Yesu yaa yedmoon, "Wad doreen ye God yaningko yaambbed eb yaa yedmaan kuu anammo inande. Eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu, God ye Mingki dee?" andoon.

⁶⁴ Kwanandoona, Yesumbed inandoon, "Ee, ebkareb ku yedmeeb kui. Kumban ne yiib korem yaa ke yedmaan kei, aron aman ari kuu yiib wedmaniiwa, Karub Ye Mingki, ne kuu Aromkonomo ye God ye dingki wiwi angkambbed diberekori, Ewen ari ye wiib arimbed mananiin." andoon.

⁶⁵ Kwanandoona, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed miin kubiyiibban kere ye ebkad birinde yedmoon, "Ye kuu God yaningko monmaroon kuiyoo! Karub komo wedmoon ye weng maa kuu wengambaranuub dee? Dowan! Kedi, yekareb God yaningko monmaroona yiib wengambiriwen.

⁶⁶ Kowe, yiib kuu komarewa meeniib?" andoon.

Andoona, yimbed inandiwen, "Anam ambarakmoon kowe, aye kowi ye ukum kirobi kumbedmo yimin kii." andiwen.

⁶⁷ Kwane, yimbed mene Yesu ye kiringkono ari kamok daadmenenib yi dingki nimingke ayiwen. Yenambbed yakdare

⁶⁸ daaniwen, "Keresu, nub yaa God yaromkono yaambbed daande yaa! Kanembed enbandoon?" ande daaniwen.

Pita Yesu Nekaadban Ande Kamoon

(Mk 14:66-72, Lk 22:54-62, Yn 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Kwane, Pita kuu korok yambib kuuk aom dibeena, deme wonong koyu maa menenu yedmeen, "Ee, eb kuu Yesu Galeliman kuyoom yarimaib kui." andeen.

⁷⁰ Kumban Pitambbed yi kuyaa dibiib yi arinambo ari inande aadikmoon, "Kub komo weng dakmeeb kuu nekaadban." andoon.

⁷¹ Andekore, Pita koronde yaro dore kuuk ambongko yaa wonoon.

Kwane, kuyaa kwangkong wonong koyu maambbed wedmenekoru, nimakarub ku doriib kuyaa daandeen, "Karub kee Yesu Nasaretman yoom yarimaib kii." andeen.

⁷² Anduuna, Pita ambemondene aadikme yedmoon, "Karub nekaadban kii!" andoon.

⁷³ Kuyaom aron dukmenmo dobirindeb kerekorib, angkon karub yena kuyaa doriib kumbed yaro mene yedmiwen, “Anam aa, eb kuu yi yoom mimo kui, amborom kuu nub wedmuub eb weng dakmi kuu Galelidanbed dakmimaib areb kowe.” andiwen.

⁷⁴ Kwane, Pitambed yemeran weng arewa ye woonbi weng dakmekore, yi yaa amob weng areb kowoon, “Karub nekaadban kii.” andoon.

Kwane, erebnarimban ayam komkoon.

⁷⁵ Kwamunoon, Yesu ye weng kunduk dakmoon kuyaa kuu Pitambed ika meenoon. Yesu kwamune anukbed dakmoon kuu, “Ayam komkindo ye niindem aombed, eb kuu ne yaa ye kuu nekaadban andimo kame ayoobmimiib keraneeb.” andoon. Kowe kuyaambed, Pita kuu kuuk aom koronde bunangka angkanene wene ameng darewoob kamoon.

27

Yesu Kuu Pailetiib Yaa Nenwiniwen

¹ Amkimo kaimbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridaniib Yuudan yi aamkono yenayib, kangdoddan korem kui, yi weng dakme kan mimo keriwon, Yesu kuu aye kowi yeman ande yedmiwen.

² Kwane, yimbed Yesu ye dingki nong yenbekorib nenwene Yuudan yi Gavana Romdanbed kowiwen yaningko Paillet ye dingki ari nenkowiwen.

Yudas Yeka Nong Borone Wandoon

³ Kwane, Yudas ambodangoonman kuu wedmoonka Yesu kuu aye kowi yeman ande kowiib kowe, ye kuu komande amarakmaanka ande meeni darewoob keroon. Kwana kowe, wene silvaa od murubkob 30yiib kuu ika be wene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoom yaa kondoon.

⁴ Konde yedmoon, “Amarakmaan, amborom kuu amarakmindoman kuu ambodangaan kowe.” andoon.

Kwane, yimbed inande yedmeniwen, “Kuye dabab kuu nub yaamban, ebkamo kii.” andiwen.

⁵ Kwane, Yudasbed kurikuri boyambib kumaom od kirarundekore yaro wonoon. Ye yaro wene bunangka angkane yekareb ayarimbed nong borone wande bobnoon.

⁶ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed od kuu bekorib yedmiwen, “Kekee kewod kowe, od kuu ika kanwene kurikuri boyambib darewoob ye od nongkobimbon aom kowi kuu amob.” andiwen.

⁷ Kowe, yimbed dakme weng mimo keriwèn kuu “Od kuu kandenub okad nunung be meneki awene ongmi-maib ye okad moonekorub, nubkanmombandan angkambèd mene bobnaniib kuu kanwene okad kuyaombèd mangkima-maniib.” andiwen.

⁸ Kwanakob, kibikee bid okad kukuu umkan kubudoroon ye okad andimaib.

⁹ Kowe, profesiman Yeremaiyambèd kurin dakmoon ye weng kuu ari anam id keroon. Kwane yedme wongkoon kuu, “Yi kuu ye kakman kwamune Yuudanbèd ande kowiwen ye silvaa od murubkob 30yiib kumbèd, be wenenib

¹⁰ okad nunung be meneki awene ongmi-maib ye okad mooniwen kii. Godbèd kwanime ye weng daawoon arebmo kamiwen kui.” ande wongkoon.

Paillet Ye Wengyundi Yesu Yaa

(Mk 15:1-15, Lk 23:1-3,18-25, Yn 18:28-19:16)

¹¹ Kwane, nenwiniwa Yesu kuu Paillet ye kiringkono ari doreena Pailletbèd kaamonenoon, “Eb kuu Yuudan yi King dee?” andoon.

Andoona, Yesumbèd inandoon, “Ee, ebka ku yedmèb kui.” andoon.

¹² Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoombèd kwane ambarakmoon kii andi ye weng Paillet yaa daaniwen kumban, Yesu ye kuyaa ma inandundindo.

¹³ Kwane, Pailletbèd Yesu yaa kaamonenoon, “Dabab weng kee eb ari benmenèbiib kee wengaawoo?” andoon.

¹⁴ Kumban Yesu ye inande ma yedmindò, weng embeng o darewoob ku benmenèbiib kuyaa ma inandindo. Kowe, Paillet kuu binangk miin darewoob keroon.

¹⁵ Kuye aron kuu Gavanambèd ma kwanimaan kuu Yuudan yi Burudandoon ye orok yaron arimbèd nimakarub yemoon menèbiwen yi dowaken yaambèd wii karub mimo nen angka kowaana yeedere yaro winimaan.

¹⁶ Kwane kamiib yaron ari kuu karub maa ambarakmi arewa aningkoman yaningko Barabas kuu wii aom doreen.

¹⁷ Kwane, kadaareb kuu Paillet ye dia nedbe doriwe, kaamondoon, “Yiib dowaken kuu kuna, kane nen bunangka kowaniin? Barabas dee, Yesu ye yaa Keresu andimaib dee?” andoon.

¹⁸ Kwanandoon amborom kuu ye yekaadkeroon, korok korokbèd Yesu yaa wungkanekoriwa ye dingki ari nenkowiwen kowe.

¹⁹ Kwane, Paillet kuu dibere wengyundandi yeman ye dibiri yeman ari kwane dibeene, ye wonongbèd weng koweneen,

“Ma ambarakmindo ye karub kuyaa kuu ma kamaab, amborom kuu ne kuu ye dowad amki kiyuum wedmekori dabab waroona yiminban keraan kowe.” andeen.

²⁰ Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoom kuu kadaareb yaa yiyib kekane daanime, Barabas kankondekoreb Yesu kuu bobnok ayi yeman andime ye weng ande nangkandiiwe, Paillet yaa kwanandiwen.

²¹ Kumban Pailletbed yi yaa kaamondoona, “Karub ayoob kee, kane kuu yiyib yaa kankondaniin?” andoona. Kwanandoona, inandiwen, “Barabas kui!” andiwen.

²² Kwanandiwe, Pailletbed kaamondoona, “Yesu, ye yaa Keresu andimaib kuyaa kuu komo kamaniin?” andoona. Andoona, yi koremmo inandiwen, “Nenwene at ming arimbed ayi yeman kii!” andiwen.

²³ Andiiwe, Pailletbed kaamondoona, “Komoyiyibkob? Komo amob domokboonkob?” andoona.

Kwanandoona kumban, yimbed naawonmo komkiwen, “At ming arimbed ayi yeman kii!” ande komkiwen.

²⁴ Kwane, Paillet kuu wedmoonka komarewa kerene wengambere ye weng kan amun kere onginginban areb keruuna andowe yirinde baande kamiib kowe, koronde ok yuunde ye dingki kuu yi kiringkono arimbed ogoona. Ogekore yedmoon, “Karub keye umkan kubudaraneeen ye dabab kuu ne yaa manaanban, kukuu yiyibka kii!” andoona.

²⁵ Kwanandoona, nimakarub korembed inandiwen, “Kwane, ye umkan ye dabab nub yaa menebok, nub ariyiyib wene nub danaya ariyiyib kwane daboknok!” andiwen.

²⁶ Kwanandiwe, Pailletbed wengamberekore, Barabas kuu wii aombed nandoona yaro yi yaa wonoon. Kumban Pailletbed ana nangmidan yaa yedmoone, Yesu kuu nende nong yikyikiibbed anbandekoriwa nendune bakumbed at ming ari darok nenwiniwen.

Ana Nangmidanbed Yesu Damangkaniwen
(Mk 15:16-20, Yn 19:1-16)

²⁷ Kwane, Paillet ye ana nangmidanbed Yesu nendawuro Romdan yi boyambib darewoob yaningko Pretorium aom awunenib, boyambiwoom ana nangmidan korem yaa baandiwe nedbiwen.

²⁸ Kwane nedbekoriwa, Yesu ye ebkad biangkekorib ebkad doboob dodmo king yebkad areb kumbed kan inwaruniwen.

²⁹ Kwane, ye korok ari kuu nong yikyikiib kumbed bedme ongmekoriwa king ye korok ari dereni yeman areb dereniwen. Kwanekorib, yaro bingko kande king aromkono kuru areb dingki wiwi yaa koniwa kandoona, yimbed ye murubia

arimbed bumangkane damangkane yedmeniwen, “Yuudan yi king oi, eb yaa kubebduub kii!” andiwen.

³⁰ Ye yaa kamok daadmenenib bingko awinoon kumbed kandenib korok ari wangke aye angkon wangke aye kamiwen.

³¹ Kwanekoriwa, ebkad doboob kuu biangkanib yebkadbed ika ben deebenekorib, nenyaro bakumbed at ming ari darok nenwiniwen.

*Yesu Kuu Bakumbed At Ming Ari Dariwen
(Mk 15:21-32, Lk 23:32-43, Yn 19:16-24)*

³² Yi kwane kiwaan yaa yaro weniib aombed karub maa siti Sairinman yangingko Saimon duruneniwen kowe, Yesumbed at ming kanweneen kuu Saimon yaa dedmone ebbled kanwene ande kan dangkoro keeniwa Saimonbed kanwonoon.

³³ Kwane menenib okad aningko Golgota yaa miniwen. (Aningko ye weng id kuu Nangkarakbon.)

³⁴ Kuyaambled Yesu yaa wain ok mung kookiib kankoniwen kumban, kan anekud kaamonekore korondoan.

³⁵ Kwane, Yesu kuu nende at ming ari kowekorib, ye dingkiyiib yoniib kuu bakumbed dare down kere, kankoone kanmaniwen. Kwanekoriwa, Yesu yebkad kuu ana nangmidanbed nekwenib, bot yaa yi aningkoyiib wongkiwen kuu kiradme wenenib ebkad mimo karub mimombled kandimo kamiwen.

³⁶ Kwane, diberenib Yesu yaa ooniwen.

³⁷ Ye korok kowoon ye at dungkun arimbed ambarakmoon andi ye weng wongkiwen kuu “YESU KEKEI, YUUDAN YI KING.” andiwen.

³⁸ Kuyaa kuu karub ayoob yid bidan kuu at ming ayoob ari darekoriwa, maa kankoone Yesu ye wiwi angka kanmaniib maa kankoone Yesu ye an angka kanmaniib kamiwen.

³⁹ Kwane, dangkoro dewene Yesu wedmene kamiibdan kuu damangki weng miin arewa dakmenabenib, korok waaburukme

⁴⁰ yedmiwen, “Ebbled kurikuri boyambib darewoob kuu monmarekoreb aron ayoobmimmo ika yenbeware down keraneeb kowe, ebkareb bobni yaa kuu burudande wadkere yaa! Eb kuu God ye Mingki keroka, at ming arimbed koronde kamene yaa!” ande kamiwen.

⁴¹ Kwane kamiwa, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoom kuu angkon ibmo kwamiib areb kumbed kwangkon Yesu yaa kwane damangkaniwen.

⁴² Kwane yedmeniwen, “Yembed nimakarub yena yaa kuu bobni yaambled ongpendoon kumban, kibireb yeka

yemeren kwani kuu yiminban kii! Ye kuu Israeldan yi King kii, ye kuu at ming arimbed kamonoko wedmekorub anam andem.

⁴³ Ye kuu Godbed oonewimaan andoon. Kowe God kuu ye yaa dowakeniib keroka, yembed mene nen kamonoko wadkerok, amborom kuu karub keembed yedmoon, 'Ne kuu God ye Mingki.' andoon kowe." andiwen.

⁴⁴ Kwane yid bidan at ming arimbed dariwen kumbed korok korok ku kamiib areb kuu kwangk'on kwane Yesu yaa damangkaniwen.

Yesu Bobnoon

(Mk 15:33-41, Lk 23:44-49, Yn 19:28-37)

⁴⁵ Kuyaamb'ed kwane aronk'ob keruune, kumunbed okad korem kuu kebenoon. Kebenoone kwane wene awas ayoob-mim down kereen.

⁴⁶ 3 oklok yaa doruuna, Yesu kankoone baandoon, "*Eli, Eli, lama sabaktani?*" andoon ye weng id kuu "Ne God, ne God, komandewed ne domowewen?" andoon.

⁴⁷ Kwane, kuyaa doriibdan kuu wengamberekoriwa yed-miwen, "Ye kuu Elaidya yaa baandoon." andiwen.

⁴⁸ Kwane, erebnarimban karub maa kumaom doriib kumbed kabaanmo wene ok awinimaan ye obkod kandene wain ok derewiib yiri kaanekore ayari yengbe kan ari konoon, ok anok anded.

⁴⁹ Kwanoona, karub yenamb'ed yedmiwen, "Kwane koronde domoneneewo nub wedmem, anam Elaidya kamenene awanenaneen dee?" andiwen.

⁵⁰ Kwane, Yesu angkon naawon komkanekore ye kingkin Awodki ye dingki ari kowe bobnoon.

⁵¹ Kwane kuyaamb'ed, kurikuri boyambib darewoob yambongko dem kebeni ye dabua nomkonomb'ed ongmiwen kuu arimbed wene yiri kuu birindoon. Kwane, dowodki mene okad kiringmuuna, bot dareb dareb baangke wuneen.

⁵² Kwane, bot bobkonomb'on kwangk'on baangkanan wonoona God ye karadmodan kurin dukniwen yemoon kuu ongmoone wadkeriwen.

⁵³ Kwane, Yesu bobnoon yirimbed nenkoone wadkeroon ye yoman kuu, yi kuu yi bobkonomb'on yiri koronde God ye siti Yerusalem aom winiwa nimakarub durunde durunde wedmende wedmende kamiwen.

⁵⁴ Kwane, Romdan yi ana nangmi korok yoom ye ana nangmidan yoom Yesu yaa oone doriibdan yoom wedmi-wa, dowodkiyiib komo kamoone koremiib kuu wedme une binangki miin darewoob kerekoriwa, "Ii anam, karub kekee God ye Mingki kii." andiwen.

55 Nima yemooon kwangkoon kuyaa yaro wene ambab arebbed doro kerekniib. Yi kuu Galeli angkambed Yesu awanene ibmo ye yoom kwane miniwen.

56 Yi kuyaom kuu Meri Magdalen yoom Meri Yemsa Yosesa yi ena yoom Sebedi ye meed yi ena yoom kwane miniwen.

Yesu Ye Id Kan Mangkiwen

(Mk 15:42-47, Lk 23:50-56, Yn 19:38-42)

57 Kwane oobne wene miriknandamoona, karub kayabak maa Arimateaman yaningko Yosef, ye kuu anuk yiri Yesu ye karub keroon kumbed monoon.

58 Menekore, Yesu ye id kanwene mangkanded kowe, Pailetiib yaa wenene kaamonoon. Kaamonoon, Pailletbed ye ana nangmidan yaa yedmoon, "Wenenib ye id kan kawene Yosef yaa konime." andoon.

59 Kwaniiwe, Yosefbed Yesu ye id kuu kande dabua doboob kawanmo yeeb kumbed andedmoon.

60 Kwane, kanwene Yosef yeka ye mangki yeman yeeb ye aangko yaa botdem nare berekmoon kumaom kowoon. Kwane, bot dabonmo darewoob kumbed bot dem ambongko yaa kanboronmo wene kebene warekore koronde wonoon.

61 Bobkonombon dia kuu Meri Magdalen yoom Meri maa yoom kuu kwane dibiib.

Ana Nangmidanbed Yesu Ye Konombon Oone Dobiriwen

62 Kwane, awari kuu Sabat aron kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Farisidan yoombed Pailetiib yaa winiwen.

63 Wene yedmiwen, "Aamkono, nub meenuub kii, anam kuu Yesu kuu dudanabi ye karub, yembed ye wad doreen yaambed kekane dakmoon kuu 'Ne kuu bobnaniin kumban aron ayoobmim ari kuu ika wadkere dembaniin.' andoon kii.

64 Kwana kowe, weng ke kabduub kee kanduneb ana nangmidan ben yurewo, yi kuu wene Yesu ye konombon oonime. Ooniiwo wene aron ayoobmim kuu dowan keruka. Kwanokban keranuub kuu ye kedmengkandeendanbed menenib Yesu ye id yid kande kanwenenib karub yaa ee Yesu kuu wadkere yaro wonoon ande birondaniib. Kwananiib ye birondi kuu anuk dakmen monoon ye birandi burudande miin arewa anam keraneen." andiwen.

65 Kwanandiwe, Pailletbed inandoon, "Kwana kowe, yiibbed ne ana nangmidan yena benwene Yesu ye konombon yaa yuriiwo dobere oonime. Yid kandaib ande yiibbed meeniwen korem kuu kwamune awinime." andoon.

66 Kwanandoone, yimbed wene Yesu ye bobkonombon botdem ambongko ari kebeniwen ye bot kuu ma nandaan

andi dowad karangmekorib, bobkonombon oone dobiri ye ana nangmidaniib ben yuriiwa dobere ooniwen.

28

*Yesu Bobnoon Yirimbed Ika Demboon
(Mk 16:1-8, Lk 24:1-11, Yn 20:1-8)*

¹ Kwane, Sabat aron dowan keruuna awari amkimo wiibwari arimingku andowe aron Sande munuune, Meri Magdalen yoom Meri maaaa yoom yi ayoob dabokne Yesu ye bobkonombon wedmok winiwen.

² Kwane, bobkonombon kuyaambéd kudmeniibban kumbed dowodki kenambun monoon, amborom kuu God ye engyu maa Ewen arimbed kamenene wene bot darewoob ambongko kebeniwen kuu kanboronmo angkanekore kwari dibeén kowe.

³ Ku dibeénman kuu wedmeni kuu nambirimo, imak areb, kwane yebkad kuu kukdangkayokmo.

⁴ Kwane, Yesu ye konombon oone doriib ye ana nangmidan kuu wedmenib une binangki miin darewoob kere kiringmenabenib bobnemoon areb keriiwen.

⁵ Kwane, engyumbéd nima yaa yedmoon, “Yiib kwane unaib. Ne kuu nekaad, yiib kuu Yesu ande onmenmo meniib, ye at ming ari bakumbed dariwen kwandiwed.

⁶ Ye kuu keyaomban, demboon kii. Yekareb dakmoon arebmo keroon kui. Kowe yiibka menenib, ye kanmene kowiiwa angkimboroon yaa wedmime, dowan kii!

⁷ Kowe, yiib kirodmo wenenib ye kedmengkandeendan yaa daandime, ‘Ye bobnoon yirimbed dembekore, yaro dore yedinmo Galeli angka weneen kii. Kwangkambéd Yesu kuu wengane wedmaniib kii.’ andime. Kedi, weng kuu ku daandaan kui.” andoon.

⁸ Kwanandoon kowe, nima kuu uniyiib kumban kubi darewoobbed kuyaa koronde kibindare wenenib, ye kedmengkandeendan yaa daandok winiwen.

⁹ Yi kwane wedya weniib yaambéd Yesumbéd kudmeniibban wengande yedmoon, “Amkim amun.” andoon. Andoone, yi kuu dia mene bumangkane ye yon kong yiri awingkenib ye yaningko kankooniwen.

¹⁰ Kwane, Yesumbéd yi yaa yedmoon, “Yiib unaib. Winime, wenenib ne damana yaa dakmibko wengambere Galeli angka winime, ne kuu kwangkambéd yi wedmewe wengawaniib kii.” andoon.

Yesu Ye Bobkonombon Oone Dobiriwendan Yi Weng

¹¹ Kwane, nima kuu mogeéd wedya winiiwe, ana nangmidan Yesu ye bobkonombon oone doriib yena kuu siti aom aomnenib, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok

korokiib yaa wenenib, yi oone doriwa komarewa keroon ye weng korem kwane daandiwen.

¹² Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoom ned-bekoriwa, dakme inamen mimo keruwen. Kwana kowe, od darewoob ana nangmidan yaa kondeniib

¹³ yedmiwen, “Kekane dakmime, ‘Nub kuu unuk danguwena Yesu ye id kuu ye kedmengkandeendanbed mene yid kanyaro dore winiwen.’ ande dakmime.

¹⁴ Kowe kwane bobkonombon angkambed komo keroon ye wengbed wene Gavana Paillet ye kerendem aom awuna-neena wengambaraneen kuu nubbed nangkananuuwe yiiib yaa dabab manaana kandaibban.” andiwen.

¹⁵ Kowe, kwane ana nangmidan kuu od kandekoriwa, komo weng daande kondiwen kuu kwamunemo kamiwen. Kwane, dudi weng ongmiwen kee kwane Yuudan kumaom dande yareen, mene kibikee.

Yesu Ye Weng Amun Kanwene Kedmengkandime

¹⁶ Kwane, ye kedmengkandeendan 11iib kuu Galeli angka wene aangko maa Yesumbed kwari minime andoon ari winiwen.

¹⁷ Kwane, kuyaambed wedmenekorib ye aningko kankooniwen, kumban karub yena kuu karekmiwen.

¹⁸ Kwane, Yesu yi dia menene daandoon, “Ewen ariyiib okad yiriyiib ye ooni ye aromkono korem kuu ne yaamo kawoon.

¹⁹ Kwana kowe, ambibkin korem yaa wenenib, ne nimaya karuwa kerime andi dowad ne weng kedmengkandime. Awodki God yaningkoyiib Dana Mingki Yesu yaningkoyiib Kingkin Karadmo yaningkoyiib yaambed baptais kerundime.

²⁰ Kwane, nembed yiib yaa kwamime ye weng komo komo kedmengkande kondaan ye weng korem kuu yi yaa awinime ande kedmengkandime. Kedi, anam anam kuu ne kuu aron korem yiib kuu domondainban kwane doberembaraniinkob, kwane wene okad miin yimin wandanuun kii.” andoon.

Maak

Yesu Ye Weng Amun Maakbed Wongkoon

Maak Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Maak ye kedmengkandi kuu ye weng kimingkidan yaa Yesu Keresu kuu anam God ye Mingki, God ye aromkono awinoon andoon. Maak kuu wedmoon kuu durud yewed menebimaan kuristendan yaa. Kowe, kuristendan yi niindem aom aromni dowad wongkoon, kangdommo doberembirime anded. Wongkoon yaron kuu Romdanbed ambibkin yena yemoon yaa ana nangme burudande doriwen kumbed oonendiwen. Kumban Maak wedmoon kuu Yesu yaromkono kuu arimo, Romdan yi aromkono arebban, Seten yaromkono arebban kwangkon. Maak kuu anam andiwendan Rom aom doriib yi dowad buk kee wongkoon.

Wongkoonman

Maak yaningko anam kuu Yoon Maak. Yesumbed God ye deme awinoon yaron kuu Maak kuu kewedmanmo kowe, Yesu yoom yarindo. Kumban Yerusalem aombed kainoon kowe, Yesu ye weng wengamboroon. Pool yoom Baanabas yoom ibduruk weng amun kanyare dakmiwen kuu Maak nenwiniwen. Amaanbed Maak kuu Pita yoom Rom aombed doboroon. Pitambed ye indobbed komo wedmoon yaambed Maak kuu buk kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 55 areb o AD 65 areb.

Korok Weng

1. Yesu Kuu God Ye Deme Andowe Awinoon (1:1-13)
2. Yesu Kuu Galeli Angka Yarebe Kedmengkandoon (1:14–6:29)
3. Yesu Galeli Koronde Ambibkin Yena Aom Yarebe Kedmengkandoon (6:30–9:32)
4. Yesu Galeli Angka Ika Wene Kedmengkandoon (9:30-50)
5. Yesu Yudeayiib Pereayiib Yaa Yarebe Kedmengkandoon (sapta 10)
6. Yesu Burudandoon Ye Orokbun Arimingku Aom Komo Kamoon (sapta 11–15)
7. Yesu Bobnoon Yirimbed Nenכוןoon (sapta 16)

Yoon Baptaismanbed Yesu Ye Kiwaan Nekwoon (Mt 3:1-12, Lk 3:1-18)

¹ God ye Mingki Yesu Keresu ye weng amun andowoon kei.
² Kekee kurin anuk profesiman Aisaiyambed daande wongkoon kuu Godbed yedmoon,
 “Nembed ne weng yuk kanwini ye karub yedmaniine,

yedin wene eb wananeeb ye kiwaan kuu yembed ongmene nekwaneen.”

³“Amboon angkambed baande daandaneen, ‘Yariman mananeen ye kiwaan nekwime, ye kiwaan yorokmo ongmime.’ andimamaneen.” andoon.

⁴ Kwanekob, amaan arimbed Yoon kuu amboon aom wenekore, ambarakmi yaa koronde amonombenib baptais kerime ande baande daandimaan. Baptais kee, Godbed yi ambarakmi are nonondandi ye dowad.

⁵ Kwanoone, Yudea ambibkin ye kambong mimim koremdan yoom yi siti Yerusalem dan yoom, nimakarub yewudmo kuu yeyiib yaa winiwen. Wenenib, yi ambarakmi kuu dakmiiwe, yembed ok Yooden yirimbed baptais kerundoon.

⁶ Yoon kuu kemo kimimbed profesidan yi ebkad ongmi-maib kumbed derenene, ye koborom yaa kuu dingkan kad ye kobaiknongiyib barimaan. Ye kuu ediib dura in okiibmo animaan.

⁷ Kwane dobere baande daandimaan, “Karub maa ne yoman anuk mananeen kuu korok darewoob aromkonoyiib, ne arebban. Ye yonkad nong kuu nembed yiri bumangke dudmungki deme kuu ne kuu yiminban, amborom kuu yangko kuu ambab ari kowe.

⁸ Nembed yiib yaa kuu okbed baptais kerundimain, kumban yembed yiib yaa kuu Kingkin Karadmoyiib baptais kerundaneen.” andimaan.

Yesu Baptais Keroon

(Mt 3:13–4:11, Lk 3:21-22, 4:1-13, Yn 1:29-34)

⁹ Kwane kuyaronbed, Yesu kuu Galeli ambibkin ye kambong Nasaret domonde ok Yooden yiri wonoone, Yoonbed baptais kerunoon.

¹⁰ Kwane, Yesu kuu ok yirimbed deederene wedmoone, ambid kuu bengkeroone kuyaombed Kingkin Karadmo kuu on arud areb ye ari wan kubudoroon.

¹¹ Kwanoone, ambid arimbed baande dakmi wengmo meneboon, “Eb kuu ne Dana, mimyob dowaken darewoob keebdaan, eb yaa anam kubimain.” andoon.

¹² Kwane kuyaambed erebnariyiibban Kingkin Karadmombed amboon angka wene ande yedmoone wonoon.

¹³ Wenekore, ye kuu aron 40yiib kiib dingkan yi okad yaa doboroon. Kuyaronbed, Setenbed mene ambarakmok ande nemengkanande kamaane, God ye engyus kuu ye yaa mene oonenimo kamiwen.

Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon

(Mt 4:18-22, Lk 5:1-11, Yn 1:35-42)

14 Yoon kuu wii aom kamoniwe daboroon yaron kuu, Yesu kuu wene Galeli aom God ye weng amun baande yedmimaan,
 15 “Amonombi yaron kuu muneen kii! Godbed nimakarub yaa korok kere ooni yaron kuu dia kereen kowe, ambarakmi yaa koronde amonombe weng amun yaa anam andime!” andimaan.

16 Kwane, Yesu kuu bowan Galeli kebed yaa wene wedmoone, Saimon yoom ye daman Endru yoom kuu oon bidan kowe bowan angka oon bi ye men kamobiwe,

17 Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yiib kuu ne yoman minibko, oon bi areb Godiib yaa nimakarub bi ye kiwaan kedmengkanda.” andoon.

18 Andoone, erebnariyiibban yi oon bi ye men kuu kuri nongkobendekorib, ye yoman kedmengkandok ande winiwen.

19 Ambabban kumbed wenenib wedmoone, Sebedi ye meed Yems yoom Yoon yoom kuu oon bi motod aombed oon bi ye men nekwe ongmiib.

20 Kwane wedmendekore, erebnariyiibban yembed yi yaa baandoone, yi ambe yoom yi deme karub yoom kuu domondekorib ye yoman kedmengkandok ande winiwen.

Yesumbed Awad Yedme Anbuuron
 (Lk 4:31-37)

21 Kwane, Yesu yoom ye yoman winiwendan yoom wene Kapeenaum taun yaa nandiiwe, Sabat aron keruune, Yesu kuu wene kurikuri ambiwoom aomnekore, andowe kedmengkandoon.

22 Kwane, nimakarub kuu ye kedmengkandi yaa kuu wengamberekorib binangiwen, amborom kuu God ye deme yaromkonoyiibbed kedmengkandi ye karub areb, Yuudan yi amob kedmengkandidan arebban kowe komarewa kii ande meeniwen.

23 Kwane kuyaambed, karub maa awad arewambed ibnenoon kuu Yuudan yi kurikuri ambib kuyaom mene komkoon,

24 “Yesu Nasaretman, eb kuu nub yaa komo kamandewed? Eb kuu mene nub monmarandewedoo? Eb kuu nekaad, God ye Karadmo Ye Karub kui!” andoon.

25 Andoone, Yesumbed awad yaa yobdoodmo yedmenoon, “Iwari kere! Ye niindem aom kuu koronde angkadere!” andoone,

26 karub kuu awadbed kot ayimaun areb kenambunmo kanyobene kankorarekore, ye niindem aom kuu komke angkadoroon.

²⁷ Kwanoone, nimakarub korem kuu binangki darewoob kerekorib, yikareb kaamobiwen, “Kee komarewa kii! Ked-mengkandi yewewiib, aromkonoyiib kee! Yembed awad arewa yedmendaane, ye weng wengambere kwanimaib kuiyoo!” andiwen.

²⁸ Kowe, Yesu komo kameron ye weng kuu kirodmo Galeli ambibkin aom okad yimin yimin yaa daande yareen.

Yesumbed Yemoon Ongmenaboon

(Mt 8:14-17, Lk 4:38-41)

²⁹ Kwane, Yesu yoom Yems yoom Yoon yoom Saimon yoom Endru yoom kurikuri ambib domonde, Saimon yoom Endru yoom yi ambiwoom winiwen.

³⁰ Saimon ye anodkan kuu anikadiib kowe, angki yeman ari angkuune, yu weng kuu Yesu yaa yedmeniwen.

³¹ Yedmeniiwe, ye kuu yuyiib yaa wene dingki yaambéd awinendoone, anikad kuu dowan keroone, nenkoonoone aromnenu yaro doberekorú, yi yaa animan nekwe age bangkandeen.

³² Kuye aron kubune amnoom yaambéd, taundan yenambéd bob anikaddan koremiib awad arewambéd ibnendiwendan koremiib kuu Yesu yaa benminiwen.

³³ Benminiiwe taundan korem kuu ambib kuyaa mimyamo keriiwe,

³⁴ nimakarub yemoon bob anikad maa maayiiib menebiwen kuu Yesumbed God yaromkonombéd ongmenaboone wadkeriwen. Angkon awad arewa yemoon yedme yenburenaboon kuu yi weng dakmi kuu kebenoon, amborom kuu ye kuu yikaad kowe.

Yesu Obonmo Angkambéd Kurikuri Keroon

(Lk 4:42-44)

³⁵ Kwane warewinimbed, Yesu kuu deedere yaro ambiwoom kuu domonde wene obonmo angkambéd kurikuri keroon.

³⁶ Kwanoone, Saimon yoom yangkodmi yena yoom kuu wene ye ande onmiib.

³⁷ Onmenmo wene ye wedmenekorib, kenambun daaniwen, “Nimakarub korem kuu eb ande onmiib kii!” andiwen.

³⁸ Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “Nub kuu koronde kimyen wunubka, kambong dia dia yaambéd God ye weng amun daanda. Kwani ye dowad kumbéd ne kuu manaan kowe.” andoon.

³⁹ Kowe, Galeli ambibkin aom dewenenib, Yuudan yi kurikuri ambiwoombéd God ye weng amun daandenmo wenene, awad arewa yaa yedme yenburaane angkanimo kamiwen.

Karub Kaningki Bowiib Ongmoon

(Mt 8:1-4, Lk 5:12-14)

⁴⁰ Kwane, karub kaningki bowiib kuu Yesu yaa mene dangbodin yiri bumangkene eekmoon, “Eb dowaken keroka ong-mewebko amun kere ne karub yaa ika dabokna.” andoon.

⁴¹ Kwanandoone, Yesu kuu mimyob darewoob keenekore, ye dingki yire angkoronene, “Ne dowakenaa, amun kerok.” andoon.

⁴² Andoone kwane kuyaambed, kaningki bob kuu dowan keroone amun keroon.

⁴³⁻⁴⁴ Kwanoone, Yesumbed weng yobdood yedmenoon, “Kibireb kee wene, God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub yaamo. Eb amun kerewen kuu korokbene. Kaningki bob aroon ye amob Mosesbed yedme kowoon kuu kwane dingkan nengkebko agedmo keroko God yaa baeb kone eso ande. Kwananeeb kuu eb yaa komarewa keroon kuu yi yaa anam kwanoon ye dowad kowe, kwane. Kumban, eb yaa komarewa keroon kuu karub yena yaa dakmaab! Ma kwamaab!” andoon.

⁴⁵ Andoonkob wonoon kumban karub kuu wene ogoodmo kwane dakmenmo wonoone, weng kuu daande yareen. Kwanoon kumbed Yesu kuu karub murubia ari kambong aom awunindeban, amborom kuu ye yaa mene king kerok andaib anded. Obonmo angka doreen kumban, nimakarub kuu kuyaa kuyaambed ye yaa menebiwen.

2

Yesumbed Id Yidnoonman Ongmoon

(Mt 9:1-8, Lk 5:17-26)

¹ Aron yena dowan keruune, Yesu kuu ika mene Kapeenaum aom yambib yaa nandoon kii andiwe taundan kuu wengamberekorib,

² yemoon nedbiwen kuu ambiwoomiib bunangkayiib kuu muubniwen. Nedbiwe, yembed God ye weng amun daandoon.

³ Daandeene, karub kaningiib yenayiib kuu yimbed id yidnoon ye karub kuu nenminiwen.

⁴ Kumban Yesuyiib yaa kuu nen awunindeban, amborom kuu nimakarub yemoon kowe, ye doreen ye korok arimbed wid yeman kuu bongmekorib, id yidnoon ye karub kuu did ari angeen kumbed nong yaambed awine awine kankubuniwen.

⁵ Kwaniwe, Yesu kuu yi anam andi yaa wedmekore, id yidnoon ye karub yaa yedmenoon, “Ne dana, eb ambarakmi kuu are nonondandoon kii.” andoon.

⁶ Andoone, Yuudan yi amob kedmengkandidan yena kuu kuyaa dibiib kowe, wengamberekorib yikareb meendoben-abiwen,

⁷ “Karub kee komarewa kwane dakmeen kii? Ye kuu God yaningko monmaroon kii. Kanembed amarakmi kuu are nonondandaneen? Godmo kii!” ande meeniwen.

⁸ Kwane kuyaambed, yi niindem aom meendobiib kuu Yesu kuu yekaadkeroon kowe, yembed yi yaa yedmendoon, “Komande yiib niindem aom kwane meendobiib?”

⁹ Id yidnoon ye karub yaa yobdoodban yedmi kuu kunnambed? Eb amarakmi kuu are nonondandoon andi dee? O dembe yaro eb did kande wene andi dee?*

¹⁰ Kumban, Karub Ye Mingki kuu God ye deme yaromkonoyiib amarakmi are nonondandi ye dowad okad yiri monoon kowe, yiib akme kaadkeri yeman kuu kei.” andekore,

¹¹ id yidnoon ye karub yaa yedmenoon, “Nembed ke yedmebdaan kei, dembe yaro eb did kande eb ambiwoom wene.” andoon.

¹² Andoone, yi korem keenombiriwe dembe yaro ye did kandekore wonoon. Kwanoone, yi korem kuu binangkekorib, God yaa kubene yedmiwen, “Nub kuu kee kwamune ma wedmimokban kii.” andiwen.

Livai Yaa Yedme Nendoon
(Mt 9:9-13, Lk 5:27-32)

¹³ Angkon amaan, Yesu kuu bowan kebed angka wonoon. Wonoone, kadaareb kuu ye yaa miniiwe, yembed andowe kedmengkandoon.

¹⁴ Kwane wene wedmoone, Alfeyus ye mingki Livai kuu Saesaa ye tak od bimaib ye ambib mana aom dibeen kowe, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ne yoman mene.” andoone dembe yaro ye yoman wonoon.

¹⁵ Kwane Livai yoom Yesu yoom Livai yambiwoom winiwe, tak od bimaibdan yemooniib Yuudan yikanmo yi amowamob awinindodan yena yemooniib Yesu ye kedmengkandeendaniib kuu ye yoom dibo animan aniib. Yi korem kuu ye yoman winiwen, yi kuu yemoon keroon.

¹⁶ Dibo aniiwe, Yuu yi amob kedmengkandidan yena angkon yi kuu Farisi kowe, yimbed wedmekorib, ye kedmengkandeendan yaa kaamondiwen, “Komande ye kuu tak od bimaibdan yoom amarakmidan yoom dibonib aniib?” andiwen.

* 2:9: Are nonondandoon andi ye weng kuu yobdoodban, amborom kuu are nonondandi ye weng kuu anam dee anamban dee wedmi yemanban kowe.

¹⁷ Kwanandiiwe wengamboroon kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Dokta kuu amundan yi dowadban, bob anikadiibdan yi dowad kowe, ne kee manaan kee yorokmo doriibdan yaa amonombime andi dowadban, ambarakmidan yaa amonombime andi dowad manaan.” andoon.

*Animan Koronde God Yaa Meeni Aron
(Mt 9:14-17, Lk 5:33-39)*

¹⁸ Aronki yena kuu Yoon ye kedmengkandeendan kuu aronki mimo animan koronde God yaa meenimo kami-maib. Farisidan kangkon kwanimaib. Kwanimaib kowe, karub yenambed mene Yesu yaa kaamoniwen, “Yoon ye kedmengkandidaniib Farisi yi kedmengkandidaniib kuu animan koronde God yaa meenimo kamiib kowe, komarewakob eb kedmengkandeendan kuu kwanimokban?” andiwen.

¹⁹ Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Wonong awanandameenman yangkodmia ye yoom doriib kuu komande animan koronde God yaa meenimo kamaniib? Yiminban dowan.

²⁰ Kumban aron kuu mananuun, aron kwane awanandameenman kuu yi yaambad nenwananeen. Kwananeen kumbed animan koronde God yaa meenimo kamaniib.

²¹ “Kuruweng kuu kei. Karub maa ebkad barad yeeb kandene ebkad kurin biringkoon ye dem yaa yoone kaarangkoon karen, ogoone ebkad barad nedbeene ebkad kurin kumbed biringke dem darewoowiib kere arewa keroon karen. Kowe korem kwanimokban.

²² “Kuruweng maa kei. Karub maa wain ok yeeb kande wain ok yowo ba kadbed kurin yeman ongmiwen aom bunoon karen, wain okbed kabayingke kad biringke wain ok kuu onduknoon karen. Kwananeene, wain okiib wain ok yowoyiib kuu arewa keraneen kowe, kwanimokban, wain ok yeeb kuu wain ok yowo yeeb aombad bunimaib.” andoon.

*Sabat Aron Ye Yariman
(Mt 12:1-14, Lk 6:1-11)*

²³ Sabat aron † maaaa arimbed, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom wene mongkobon kuu kiwaan kebed angkara angkara kowe wenonib, ye kedmengkandeendanbed baali yob kuu biangke ab daadme anande kamiwen. ‡

²⁴ Kwamiiwe, Farisidanbed Yesu yaa kaamoniwen, “Komarewa kii, komande Sabat aron arimbed deme awinaib ye amob domokbiib?” andiwen.

† **2:23:** Sabat aron kuu Yuudan yi kurikuri yaron, yiidki yeman, deme awini kuu amob. ‡ **2:23:** Baali yob biangke ab daadme ani kuu yimin, Yuu yi amob kuyaom kuu. Duteronomi 23:25 kimingke. Kumban Farisidanbed amob maa ari kowiwen.

²⁵ Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Dewid yoom yangkodmia yoom kuu animaniibban mungi bobneko-rib kwaniwen ye weng kuu yiib ma kimingkindokowoo?”

²⁶ Weng kei. God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Abiataa doboroon yaron yaambéd, Dewid kuu God ye kurikuri ambiwóom aomnene God ye kerebiri arinambo ari nongkobimaib ye om amob God dore Yuudan dore wedyiri dobiridanmo ani yeman kuu anoon. Anekore, yena kuu yangkodmia yaa bangkandoone aniwen.

²⁷ “Kwane, Sabat aron kuu nimakarub yi dowad Godbed ongmoon. Wengaiwoo? Nimakarub kuu Sabat aron ye amob ye dowad ongmino.

²⁸ Kwani kowe, Karub Ye Mingki kuu Sabat aron kuned ye Yariman kii.” andoon.

3

¹ Sabat aron maaaa, Yesu wene kurikuri ambiwóom aomne, karub dingki biridiib dingki kongiib angkaknoon kuu wedmenoon.

² Kowe, karub yena kuu Sabat aron arimbed ongmoaka wedmekorib, kangdod aom wene yedmem Sabat aron arimbed deme awinoon kowe anam ambarakmoon andi ye dowad keenombiriwen.

³ Kwane Yesumbed karub dingki arewa yaa yedmenoon, “Nimakarub yi arinambo arimbed dembe.” andoon.

⁴ Kwanandekore, yembed keenombiriwendan yaa kaamondo, “Sabat aron ari amob kuu kunambéd, nimakarub yaa amun kami dee, arewa kami dee, o dangkorodore nenkooni dee, aye kowi dee?” andoon, kumban yi kuu inandindo iwari keriwén.

⁵ Kwane, Yesu kuu yi niindem aom wabkad kara kuu yekaad kowe, norin wande miin kubiyiibban kerekore, kereknanabe karub dingki arewa yaa yedmoon, “Eb dingki yire.” andoone kwanoon. Kwanoone, ye dingki kuu kirodmo amunmo keroon.

⁶ Kwanoone, Farisidan kuu koronde wene King Erod dabokniwendan yaa komarewa kere Yesu ayanuub ande dakmiwen.

*Kadaareb Yesu Ye Yoman Winiwen
(Lk 6:17-19)*

⁷ Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuyaa koronde bowan Galeli angka winiiwe, kadaareb kuu ambibkin Galeli yaambéd yi yoman winiwen.

⁸ Yembed komo kamoon ye weng kuu daande yaruune wengamberekorib, angkon Yudeadaniib YerusalemDaniib

Idumea ambibkindaniib ok Yooden yaradaniib awanewan-
deen Taiya taun yoom Saidon taun yoomdaniib nimakarub
yemooon yeyiib yaa miniwen.

⁹⁻¹⁰ Yembed yemooon ongmenaboos kowe, bob anikaddan
kuu ye yaa badmenande kadaareb aom wibdidkanmo wini-
wen. Kwanimaib kowe, nimingkaib andi ye dowad ye ked-
mengkandeendan yaa yedmoone parai motod kanminiwen.

¹¹ Kuyaron kuu awad arewambed karub ibnendiwen
kuu ye wedmenekorib, ye arinambo arimbed bumangke
kirobenib komkanib “Eb kuu God ye Mingki kii!” andimaib,

¹² kumban yembed yi yaa ye kuu God ye Mingki kii andaib
ande weng yobdood yedmendimaan.

Apasodan Kinoon

(Mt 10:1-4, Lk 6:14-16)

¹³⁻¹⁴ Kuye yondem ari kuu Yesu weneene ye yoman
winidan kangkon winiwe aangko angka daanekoriwe, yem-
bed kedmengkandandameen ye karub wad ayoowiib ki-
noone nedbiuwe yi yaa yedmendoon, “Yiib kuu ne apasodan
ande kinaan kii.” andoon. Kuye dowad kuu ye yoom yarenib,
yembed yedmaneena wene ye weng amun kanwene daan-
denib,

¹⁵ ye aromkono kondaneene awad arewa yaa yedme yen-
burimo kamaniib kui.

¹⁶ Wad ayoob kinoondan yi aningko kuu kei, Saimon yoom
(yanningko mamaa Yesumbed konoon kuu Pita),

¹⁷ Sebedi ye meed Yems yoom Yoon yoom (yi aningko
mamaa Yesumbed kondoon kuu Boaneeeges, kuye id kuu arud
nambad areb ye karub),

¹⁸ Endru yoom Filip yoom Baatolomyu yoom Matyu yoom
Tomas yoom Alfeyus ye mingki Yems yoom Tedeus yoom
Saimon nubka oone doberem ande nangboonman yoom

¹⁹ Yudas Iskeriot Yesu yaa ambodangoonman yoom kui.

Yesu Ye Aromkono Kuu God Yaambed Kandoon

(Mt 12:22-29, Lk 11:14-23)

²⁰ Kwane, Yesu kuu ika wene ambiwom aomnoone, ni-
makarub yemooon angkon menebe aomne diiriwen kowe, ye
yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu animan mengke
anindeban keruwen.

²¹ Kwane, ye enaya damana kuu weng kee wengam-
berenib, “Ye kuu warudki keroon kowe, wene nendem.” ande
nendok winiwen.

²² Angkon Yuudan yi amob kedmengkandidan yena
Yerusalem arimbed miniwen kumbed yedmiwen, “Ye
kuu awad arewa yi korok darewoobbed ibnenoon kii.
Awad kee yaromkonoyiib kumbed awad arewa kuu yedme
yenburaane angkanimo kamiib kii.” andiwen.

²³ Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa kuruweng dakmoon, “Wengaiwoo? Setenbed ye awad arewa kuu ma yedme yen-buroone angkaniwenkoo? Dowan!

²⁴ Ambibkin mimodan kuu andokbe yeka yeka kere yikanmo nangmaniib kuu, dobaraibban yowore dowan keraniib.

²⁵ Kwane ambib mimodan kuu andokbe andokbe kamenib yikanmo nangmaniib kuu, dobaraibban yowore dowan keraniib.

²⁶ Seten awene kwangkon andokbe andokbe kamenib yikanmo nangmiwen karen kuu, dobaraibban yaromkono yimin wandi aron muneen karen.

²⁷ Anam kuu kei. Karub maambed karub aromkonoman yambiwoom no bongme aomne ye yiribman bi kuu yiminban, karub aromkonoman kuu oonoon kowe. Ibduruk kuu yembed karub aromkonoman kuu nong yengbe kowekored, yambiwoom bongme aomne ye yiribman bi kumbedmo yimin.

²⁸ “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, nimakarub yi ambarakmiyiib God yaningko monmari wengiib korem kuu are nonondandi kuu yimin.

²⁹ Kumban kanembed Kingkin Karadmo yaningko monmaraneen kuu aron korem korem are nonondandaanban.” andoon.

³⁰ Kwane yedmoon amborom kuu yimbed ye yaa kuu awad arewayiib andimaib kowe.

Yesu Ye Enaya Damana
(Mt 12:46-50, Lk 8:19-21)

³¹ Kwane, Yesu ye ena yoom ye damana yoom kuu mene bunangkambed doberenib karub maa yedmiuwe ambiwoom wene Yesu yedmenok wonoon.

³² Kadaareb kuu ye dia diberenib awanewandiwen kowe, yimbed Yesu yaa yedmeniwen, “Eb ena yoom damana yoom kuu eb wedmebdande bunangka doriib kii.” andiwen.

³³ Kwanandiiwe, yembed kaamonoon, “Ne enaya damana kuu kane kane?” andoon.

³⁴ Kwanandekore, ye dia dibere awanewandiwendan yaa kereknanmo dewene yedmoon, “Ne enaya damana kuu kee dibiib kei.

³⁵ Kane kanembed God ye dowaken yaambed kamimaib kuu ne enaya damana kii.” andoon.

4

Kab Kiradmoon Ye Kuruweng
(Mt 13:1-23, Lk 8:4-15)

¹ Yesu kuu angkon ika bowan angka wenekore, andowe kedmengkandeene, nimakarub yemoon ye yaa menebe

awanewandiib kowe, yi kuu ok kebed yaa kwane dibiriiwe, ye kuu parai motod aombed aomne dome angkaro kebed diambed yinmonekore,

² kuruweng yemooniib yi yaa kedmengkandene ma yedmoon kuu kei.

³ “Wengambirime! Yongbon yariman kuu ayongmon yeeb angka wene yob kab kiradmande wonoon.

⁴ Kwane wene kiradmenmo wonoone, yob yena kuu kiwaan angka kiroboon kowe, onbed wan menebe ane dowan keriwen.

⁵ Kwane, yob yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari kiroboon kowe, kirodmo demboon, amborom kuu okad kuu ambab yiriban kowe.

⁶ Kab kuu demboon kumban okad kuu ambab yiriban kowe, yumburum ambab yiri kubunebindo keroone, aron yaro mene yuruune niminbed kab kuu koknoon.

⁷ Yob yena kuu okad yik kawiiib ari kiroboon kowe demboon. Demboon kumban yik kabbed dabuknandoon kowe idiib kerindo.

⁸ Yob yena kuu okad amun ari kiroboon kowe, dembe deederene idiib kere wonoon. Yena kuu id 30yiib, yena kuu id 60yiib, yena kuu id 100iib keroon.” ande kuruweng dowan kerekore,

⁹ yedmoon, “Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.” andoon.

¹⁰ Amaan, kadaareb wenebiwen ye yoman kuu ye kedmengkandeendan wad ayoob yoom yena ye yoman yarebiibdan yoombed Yesu yaa kuruweng ye id kandi ye dowad kaamoniwen.

¹¹ Kaamoniwe, yembed yedmoon, “Weng id angkara bi-knoon kuu yiib yaa korokbendimain, Godbed korok kere ooni yeman. Kumban ne yaa daboknindodan kuu kuruweng yaambedmoo dakmimain

¹² kowe, God Ye Weng aom wongkoon kuu yi yaa kwamune keroon kuu ke yedmoon kei,

‘Yi kuu wedmimaib kumban akmi ye id kandindeban, wengambirimaib kumban weng id kandindeban.

Kwamune kuu id kandaniib kuu amonombaniiwe Godbed yi ambarakmi are nonondandaneen kui.’ ” andoon.

¹³ Kwanandekore, kedmengkandeendan yaa ika yedmoon, “Kuruweng kee id kandindoyoo? Kee id kandindo kowe, kuruweng maa maa ye idbed kandaniib dee?

¹⁴ Id angkara kuu kei.

“Yongbon yariman kuu God ye weng amun kiradmoon areb.

15 Nimakarub yena kuu okad kamkono kiwaan areb. Yob yena kiwaan angka kiradmoon kuu God ye weng amun wengambiriwen kumban weng yi yaa kiradmoon kuu Setenbed mene benwinimaan.

16 Nimakarub yena kuu dumnad yiri okad darewoobban ari areb. Yob kiradmoon kuu God ye weng amun wengambere kubiwen

17 kumban, yi kuu yumburumiibban areb kowe, aron do-boobban weng amuniib awine dobirimaib. Kuu kwamune, God ye weng amuniib yaa yenbandi o dabab kondi ye arud barang yi yaa manaane kirodmo God ye weng amun yaa kuu korondimaib.

18 Nimakarub yena kuu okad yik kawiiib areb. Yob kiradmoon kuu God ye weng amun wengambiriwen

19 kumban, okad kiri doruub ye meenimo dobiriyiib, yiribman yemoon baan kowe God yaamban yiribman yaamo kubimo dobiriyiib, yiribman maa maa bi ye inameniib kumbed God ye weng amun dabuknandoon kowe, God ye weng amun kuu ye idiibban keriwen.

20 Nimakarub yena kuu okad amun areb. Yob kiradmoon kuu God ye weng amun wengamberekorib, anam andaiwe God ye weng amun ye id kuu yena 30yiib kere, yena 60yiib kere, yena 100iib ika ika keroon kwamune kerimaan areb kii." andoon.

Komo Bangkabdoon Kuu Awine Ambangke

21 Kwane, yembed ika yedmoon, "Lem kuu kanmene meneki wongdem aom kowi dee, angkimbon arak dabderem aom kowi dee? Kwanimokban, lem ye dobirimbon ari kowimaib.

22 Komo biknoon kuu dian yaa kowaneen.

23 Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.

24 "Komo wengambiriwen kuu korobe meenime. Yiibbed yena yaa wengyundimaib kuu Godbed yiib yaa kangkon kwamendiwen kwamune areb yiib yaa wengyundaneen, kumban korobe andangke keenombaraneen kumbed kakman kuu ariyiib yiib yaa kondaneen.

25 Kanembed anam andi yekaad ongme meenaneen kuu Yarimanbed yemoon bangkananeen, kumban kanembed kuyiibban kuu yeman korem kuu ye yaa Yarimanbed yeka baneen." andoon.

Yob Dembi Ye Kuruweng

26 Kwane, yembed ika yedmoon, "Godbed korok kere ooni kuu kekamune areb. Karub maa yob kab okad yiri kiradmoon.

27 Yembed amnoomiib angke awingyawiib dembe kameen kumban komarewa yim deedere kainimaan kuu yekaadban.

²⁸ Okad yuka bangkanimaun. Ibduruk kuu korok aangke deedere imkonoyiib kere norokiib kere idiib kerimaan.

²⁹ Kwane, yob kuu idiib kere amne yumu keraane bimaib.” andoon.

*Mastet Yob Ye Kuruweng
(Mt 13:31-32, Lk 13:18-19)*

³⁰ Angkon ika yembed yedmoon, “Godbed korok kere ooni kuu komo kuruweng yaambéd dakme kwamune areb ande kedmengkanuub?”

³¹ Kuku at mastet areb, ye yob kab embeng embeng, yob kab yena arebban kumbed be wene okad yiri kibingkimaib areb.

³² Kumban mastet yob kab kuu deedere darewoob kere yongbon kab yena arebban kowe, nondong dareb dareb keraane, ayari onbed wanmene kubun aom dibirimaib.” andoon.

³³ Yesumbed kuruweng kee areb kwamune weng yemooniib weng amun dakmoon kuu nimakarub yi kaadkeri ye kumunkingki kuyaambéd kedmengkandoon.

³⁴ Ye kuu kuruwengmo ogood wengiibban yi yaa daandi-man, kumban ye yoom ye kedmengkandeendan yoom yim-birimo keriiwe, weng id korem kuu kedmengkandoon.

*Yesumbed Nuuwa Oknondoka Kebenoon
(Mt 8:23-27, Lk 8:22-25)*

³⁵ Kuyaron oobne yaambéd, Yesumbed ye kedmengkan-deendan yaa yedmoon, “Nub kuu koronde bowan yara yanem.” andoon.

³⁶ Kwanandoone, yi kuu kadaareb domonde kwane parai motod nandekoriwa, yenayiib yi parai motodiib ibnekeriwa, andowe yaniwen.

³⁷ Kwane yaniwe, wedya kuu nuub darewoob kuwengiib wuure kanmonoon kumbed, oknondok kuu motod aom ambungkane amburunande kameen.

³⁸ Yesu kuu motod yibi anukbed korok ambongkoni yemaniib kowekore kwari unuk angkoon kowe, ye kedmengkandeendanbed kaakmenenib yedmiwen, “Kedmengkandi korok oi. Ke ok kubunandamuub kei, eb meenindoyoo?” andiwen.

³⁹ Kwanandiwe, ye kuu dembene nuuwiib oknondokiib yaa yobdood yedmoon, “Iwari ema kerime!” andoon. Kwanandoone, nuub kuu dowan keroone kwane ok kuu yewenub kereen.

⁴⁰ Kwane, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Yiib kuu komande undeek keruwen? Anam andindokowoo?” andoon.

⁴¹ Kwanandoone, yi kuu binangke uni darewoob keriwèn kowe, yikareb kaamobiwèn, “Kee kane kii? Nuuwiib oknon-dokiib kuu ye yaa wengambaraniibmo kowe yii!” andiwèn.

5

Awad Arewayiib Ibneniwenman Ongmoon

(Mt 8:28-34, Lk 8:26-39)

¹ Kwane Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom bowan Galeli yara Gerasin ambibkin yaa yaniwèn.

² Kwane yanekoriwa, Yesu kuu parai motod aombed angkadoroone, karub awad arewayiib ibneniwen ye karub kuu botdem bob konombon aombed mene ye yaa durunandé monoon.

³⁻⁴ Karub kee botdem bob konombon aombed dobirimaan. Aron yemooon karub yenambéd ye dingki yaa sein nongbéd yenbenekorib yeeng baradbed ye yon ayoob dange yenbimaib, kumban nong kuu buruwadmene yeeng barad kangkon monmare dudmungskimaan. Ye aromkono kuu karub korem burudandoon kowe, awine yengbenindeban yiminban keriwèn.

⁵ Aron korem awingyawiib amnoomiib kuu kwane botdem bob konombon aomiib aangko ariyiib kwangkambéd doberemberene komkimame bot baradbed yemeren bungenabimaan.

⁶ Kwane ye kuu ambabbed Yesu wedmenekore, kabaanmo mene ye murubia arimbed dangbodin yiri bumangkoon.

⁷⁻⁸ Bumangkoone, Yesumbed yedmenoon, “Awad arewa, karub ye niindem aom kuu angkadere.” andoone, naawonmo baandoon, “Yesu, Korem Burudandoon Arimbed Ye God ye Mingki! Ebbéd ne yaa komo kamandewéd? God yaningko yaambéd yedme kowe, ne yaa yewéd darewoob kawé monmaruwaab!” andoon.

⁹ Yesumbed kaamonenoon, “Ewaningko kuu kane?” andoon. Andoone, yembéd inandoon, “Naningko kuu Kadaareb, nub kuu yemooon kowe.” andoon.

¹⁰ Kwanandekore, Yesu yaa ambibkin bunangka benkiradmaab ande angkon ika ika eekmoon.

¹¹ Awon amongkob wad yemooon kuu aangko kaat ok kebed yaambéd anengkanan yarebiib kowe,

¹² awad arewambéd Yesu yaa eekme yedmiwèn, “Nub kuu awon niindem aom winime ande yedmebko wenem.” andiwèn.

¹³ Kwanandiiwe, yembéd kwanime ande weng kondooone, angkadere wene awon niindem aom aomniwèn. Awon wad yemooon korem kuu 2,000iib areb aangko kaat angkambéd kirokmone ok yiri kabaane bubke konok anenib dukniwèn.

¹⁴ Kwaniwe, awon yi arian kuu kabaanmo wene taun-daniib okad angkadaniib yaa daandiiwe, wengamberekorib wene komarewa keroon ande ika wedmok miniwen.

¹⁵ Kwane, mene Yesuyiib yaa nandekorib wedmiwe, awad arewa yemoonbed ibneniwen kumbed angkadiriwen ye karub kuu inwaroon kumbed inamen amunmo kuyaa dibeen kowe, yi kuu uniwen.

¹⁶ Kwane, wedmiwendanbed awad arewambed ibneniwen kumbed angkadiriwen ye karub ye wengiib awon yaa komarewa keroon ye wengiib kuu menebiwendan yaa dakmiwen.

¹⁷ Kuyaambed nimakarubbed yi ambibkin aom kuu koronde wonok ande yobdoodmo kaamoniwen, Yesu yaa.

¹⁸ Kwane, Yesu kuu parai motod aom aomnoone awad arewambed ibneniwen angkadiriwen amun keroon ye karub kuu mene Yesu yaa eekme ne yoom wenem andoon.

¹⁹ Kumban, Yesumbed yedmoon, "Yii, eb ambiyoom wene Yarimanbed eb yaa komarewa kere mimyob keebdene eb dabab arene ongmebdoon kuu wene eb ambe awene yaa daande." andoon.

²⁰ Kwanandoone, karub kuu koronde wene ambibkin Dekapolis aom Yesumbed ye yaa komarewa kerunoon ye weng kuu andowe daandoon. Kwane daandoone nimakarub korem kuu binangkiwen.

Wonong Koyu Anam Bobneen Yoom Anikad Ye Wonong Yoom

(Mt 9:18-26, Lk 8:40-56)

²¹ Kwane, Yesu kuu parai motodbed ika bowan yara yane bid yaa doroona kadaareb yemoon kuu menebe ye angkara awanewandiwen.

²² Kuyaambed kurikuri ooni ye karub maa yaningko Yairus kuu kuyaa mene Yesu wedmenekore, ye yon yiri bumangkene okad yiri korok kankibine

²³ Yesu yaa yobdoodmo eekme yedmenoon, "Ne dana mungkan bobnandamuun kowe, anam mene eb dingki yu yaa kowebko amun kerenu wadkeruk." andoon.

²⁴ Andoone, Yesu kuu ye yoom winiwen.

Winiwe, kadaareb yemoon kuu ye yoman wene nimingke awanewandiwen.

²⁵ Kuyaa kuu wonong maa yu kuu wood andemwuroon kuu down kerindeban. Weeb wad ayoowiib kwamune doruun.

²⁶ Yu kuu doktadan yaa od kowaune ongmimaib kumban down kerindeban yu od down kereen, kumban yu durud yewed kuu darewoob kereen.

²⁷ Kwane, Yesu ye weng wengamberekoru, nimingkaib aombed yoman yaro mene yebkad yaa ema angkoroneneen,

28 amborom kuu yumbed meeneen kuu “Yebkad yaa angkoronaniin kuu amun keraniin.” andeen.

29 Kwane kuyaambed yu wood kuu kirod down keroone, yukareb meeneen, “Anam, ne kuu kuye durud yewed kara kuu down keroon kii!” andeen.

30 Kuyaambed Yesu kuu meenoon ye ongmi yaromkonombed maa yaa amun kerunoon kowe, amonombene kadaareb aom kaamondoona, “Kanembed ne ebkad yaa angkorowoon?” andoon.

31 Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed yedmiwen, “Eb wedmeewoo? Nimakarub eb yaa nimingkaib kowe, komande eb kuu kanembed angkorowoon andeeb kii?” andiwen.

32 Kumban Yesu kuu kanembed kwanoon ande kereknanmo deweneboon.

33 Kwane, wonong yu yaa komo keroon kuu yukaadkereen kowe, mene ye yon yiri bumangkenu, kiringmiyiib uniyiib kumbed korem anammo daaneen.

34 Kwane, yembed yu yaa yedmendoon, “Ne dana, kub anam andimbed ongmebdoona wadkereeb kowe, durud yewediibban dore amunmo wene.” andoon.

35 Yesu kuu kwane dakmeene, karub yena kuu Yairus yambiwoombed miniwen. Mene yedmiwen, “Eb dana kuu bobneen kii. Kwani kowe, Kedmengkandi korok kuu domone-neewo, maa yaa wonok.” andiwen.

36 Kwane, Yesu kuu yi weng wengamberedandekore, Yairus yaa yedmenoon, “Eb meenaab. No anam ande meene.” andoon.

37 Kwanekore, Pita yoom Yems yoom Yems ye daman Yoon yoom yaa wenem ande, karub yena kuu dobirime andoone, dobiriiwe winiwen.

38 Kwane wene Yairus yambib yaa nandekorib, Yesu kuu wedmoone nimakarub kuu wayirindenib amengiib naawonmo yuudiyiib kamiib

39 kowe, ye kuu ambiwoom wene yi yaa yedmoon, “Kee komarewa kwane wayirindenib yuudiyiib kamiib? Wonong koyu kee bobnindo, no unuk angkeen.” andoon.

40 Kumban yi kuu ye yaa ambon baaneniwen.

Kwaniib kowe, “Bunangka angkanime.” andoone, yi korem kuu angkaniwe, Yesu yoom awodki yoom awaan yoom ye kedmengkandeendan ayoobmim yoom kumbedmo koyu yu bob angkuun aom awuniwen.

41 Awunenib, yembed yu dingki yaambed awinendekore yedmoon, “*Talita kum.*” andoon ye weng id kuu “Dana, dembe.” andoon.

⁴² Kwane kuyaambed koyu kuu dembenu andowe dodkanmo dewenebeen. Kuyaambed yi kuu binangki darewoob keriwen. Yu kuu weeb wad ayoowiib.

⁴³ Kwaniiwe, yembed weng yobdood yi yaa yedmendoon, “Karub yena yaa kuye weng kuu dakmaiwe yikaadkeraiib.” andekore, “Animan maa kondibko anuk.” andoon.

6

Yesu Ye Kambongdan Kuu Ye Yaa Kubindo (Mt 13:53-58)

¹ Kwane, Yesu kuu kuyaa koronde ye kedmengkandeendan be ye kainoon ye kambong yaa be wonoon.

² Kwane, Sabat aron keruune, kurikuri ambiwoombed andowe kedmengkandoone, yemoon kuu wengamberenekorib binangkiwen.

Binangkekorib, yikareb kaamoniwen, “Karub kee, kedmengkandi kee kunambed boon? Inamen mengmeng kara kee kanembed konoonkob, God yaromkono wedmi yeman kuu ongmimaan kii!

³ Ye kuu no ambib yenbi ye karub kuda! Ye kuu Meri yu dana, Yems yoom Yosef yoom Yudas yoom Saimon yoom yi aagorok kedi! Ye yangkura kuu nub yoom keyaa doruuwa!” andekorib, ye yaa kongeniwen.

⁴ Yesumbed yi yaa yedmoon, “Profesiman kuu yemoonbed karub amun andimaib kumban, ye kambongdaniib ye karubkimiib ye ambanga damana aweneyiib kumbedmo ye yaa karub amun andimokban.” andoon.

⁵ Kowe, ye kuu God yaromkono wedmi yeman kuu ye kambong kumaom ma korokbindo. Bob anikaddan mimim kumbedmo arimo ye dingkimbed ari kowe ongmoone amun keriwen.

⁶ Kwane ye kuu binangkoon, yi kuu ye yaa anam andindo kowe.

Yesumbed Wad Ayoob Yedmoone Ye Wengiib Kanwiniwen (Mt 10:1-14, Lk 9:1-5)

Kwane, Yesu kuu wene kambong kambong yaa kedmengkandenmo yaron.

⁷ Kedmengkandeendan wad ayoob kuu yedmoone, ye yaamo keriiwe, awad arewa yenburi yaromkonoyiib kondene ayoob ayoob nekwoon kuu wenebe weng amun dakmi ye dowad.

⁸ Nekwekore, yembed kwamunime andi ye weng daandoon, “Yiribmaniib ma be wanaib, kungkang atmo. Omiibban meniibban odiibban, kui.

⁹ Yonkad deebime kumban ebkad maayiib maandaib.

¹⁰ Kambong maa aomnibko, karub maambed nambiwoom miniiwo doberem andoonka, kwane kuyaom dobirime. Doberenib kumbed wene kambong kuyaom domondi yaron keraneen, ambib maa yaa wene dobaraib.

¹¹ Kambong maa aomnibko, yiib yaa kubendokban kere wengamberendokban keribka, yiib yon dabderem yiri ingkud kuu wangkibko kiroboko koronde winime. Kwananiib kuu yi inamen arewa kuu yika akmi ye dowad.” andoon.

¹² Kwane daandoone, yi kuu wenebe nimakarub yaa ambarakmi yaa kuu koronde amonombime ande kedmengkandiwen.

¹³ Kedmengkandenib, yimbed awad arewa yemoon yenburenib, bob anikaddan yemoon kuu yi korok ari olif yob ambod ok amun kerundi yeman kumbed bunabende kurikuri keriiwe, God yaromkonombed amun keriiwen.

Yoon Baptaisman Ye Korok Wandiwēn

(Mt 14:1-12, Lk 9:7-9)

¹⁴ Yesu ye weng yirin daande wuneen kowe, King Erod kangkon wengamboroon. Yenambed dakmiwen, “Ye kuu Yoon Baptaisman bobnoon yirimbed demboon kii. Kwanekob God yaromkono wedmi yeman korokbimaan.” andiwen.

¹⁵ Kwanandiwen kumban, yenambed yedmiwen, “Ye kuu Elaidya kii!” andiwen. Kumban yenambed dakmiwen kuu “Ye kuu profesiman maa, kurin anuk yiri doriib kwamune areb kii!” andiwen.

¹⁶ Kwane dakmimaib kowe, Erod kuu wengamberekore yedmoon, “Ye kuu nembēd Yoon ye korok wandaane bobnoon kumbed demboon kii!” andoon.

¹⁷ Anuk yiri kuu King Erod yembēd kwanime andi ye weng kondoonkob, Yoon kuu awinene nong yengbe kanwene wii aom kowiwen. Yembēd kwanoon amborom kuu ye aagorok Filip ye wonong Erodiasbed yu ambi dankare domonenuune Erodbed yu kuu awanoon kumbed

¹⁸ Yoonbed Erod yaa yedmimaan, “Eb aagorok ye wonong awani kuu amob! Eb aagorok bobnindo kowe.” andoon.

¹⁹ Kwaniiwe, Erodiasbed Yoon yaa arud wandunekoru ayande kameen kumban, yu kuu kwanindeban,

²⁰ amborom kuu Yoon kuu inamen yorokmo awinene karadmo ye karub kowe, Erod kuu unekore Erodias yu arud kuu kebende ye oonoon. Erod kuu Yoon ye weng wengamberene ne kiwaaniibban ee ande kirinwimaan kumban ye dowaken ye yaa wengambarande kamimaan.

²¹ Amaanbed, King Erod ye wooneen yaron ani orok ani yeman yaron muneen kowe, Erodiasbed kibikee ne aron kii ande meeneen. Erod ye korok korok darewoowiib ana

nangmidan yi korok korokiib Galelidan yi korok korokiib kuu yambiwoom animanbon kowoon yaamo keriwen.

²² Kwaniiwe, Erodias yu mungkan kuu mene awuderenu ebkad wayirikni andi andeen. Kwaneen kuu Erod yoom ye owod mene animan aniibdan yoom kuu kubiwen.

Kwane, King Erodbed wonong koyu kuyaa yedmendoon, “Kub dowakenmo, komo ne yaa kuu kaamowebko nembed kub yaa kabda.” andoon.

²³ Andekore yu yaa wiim aangki areb yedme kowoon, “Komo kaamonaneeb kuu kabdeni, nembed oonaan yambibkin kangkon andokbe angkara kuu kub kabdaniin.” andoon.

²⁴ Andoone, yu kuu yi domonde wene yu awaan yaa kaamondeen, “Ne kuu komo kawok andaniin kii?” anduune, awaanbed inande yedmeen, “Yoon Baptaisman ye korok kii.” andeen.

²⁵ Kwananduune, kiromdo koyu kuu wengiib king yaa kanwene yedmeen, “Ne dowaken kuu kibirebyamo Yoon Baptaisman ye korok kuu yabad arimbed kowe kawe.” andeen.

²⁶ Anduune, King Erod kuu ye inamen aom kuu yiminban darewoob keroon kumban, ye wiim aangkiyib ye yoom aniwon kuu ye weng wengambiriweniib kuyaambed yu weng wengamberedandi kuu yiminban keroon.

²⁷ Kowe kwane yembed korok wi ye karub yaa daanoon, “Wene Yoon ye korok wanmene.” andoone, wene wii aombed Yoon ye korok kuu naroon.

²⁸ Narekore, korok kuu yabad arimbed kanmonoone kande koyu yaa kondoone, yumbed kanwene yu awaan yaa kondeen.

²⁹ Kwane, Yoon ye kedmengkandidan kuu weng kee wengamberekorib, ye id kuu kanwene bobkonombon ye botdem aom kowe mangkiwen.

Yesumbed 5,000iib Animan Bangkandoon

(Mt 14:13-21, Lk 9:10-17, Yn 6:1-13)

³⁰ Apasodan kuu wenebekorib, Yesu yaa ika mene awanewandenib, yimbed komarewa kamenib kedmengkandiwen kuu ye yaa daaniwen.

³¹ Kwane, nimakarub yemoon kuu mene wene kamiib kowe, yi kuu animan anindeban. Kwani kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Yiibbedmo ne yaa minibko wene kuweng aweneyiibban yaambed dibere yiidkem.” andoon.

³² Andoone, yimbedmo parai motod aombed wene obonmo yaa andowe winiwen.

³³ Kumban motod aom awuniwe, yemoon kuu wedmendekorib yi kuu yikaadkeriwon kowe, taundan kuu yonka

kabaanmo wene Yesu awene wanandamiib yaa yidin wene kuyaa doriib.

³⁴ Kwane, Yesu awene kuu wene wirinekoriwa, Yesu kuu kadaareb kuu wedmendekore, yi yaa minyob keendoon, amborom kuu yi kuu sibi areb kumban ooni ye karuwiibban areb. Kowe, yembed weng yemoon kedmengkandoon.

³⁵ Wene oobnone, ye kedmengkandeendan mene ye yaa yedmiwen, “Keyaa kuu obonmo kambongiibban, angkon miriknandameen kii!

³⁶ Kowe, nimakarub kee yedmendebko, wenebenib awanewandeen ye okad angkayiiib kambong kambong yaa wenebe yikareb animan berengkanan anime.” andiwen.

³⁷ Kumban yembed yedmoon, “Yiibbed animan bangkandibko anime.” andoon. Kwanandoone, yimbed ye yaa yedmeniwen, “Nimakarub korem yi animan berengkane kuu od darewoob kii! Od kuu wood kaningkaningiib deme ye kakman areb kii! Nub kuu wene kwamune animan kuu berengkane bangkandanuubkob ananiib dee? Yiminban oi!” andiwen.

³⁸ Kwanandiiwe, yembed kaamondoone, “Yiib kuu om komoyiib? Wene wedmime.” andoon. Kwane wene wedmekorib, yimbed yedmiwen, “Om angkoyiib okyiri oon ayoowiib kii.” andiwen.

³⁹ Kwane, Yesumbed nimakarub yaa yedmoon, “Wadbed nekwane kerek ari dibirime.” andoon.

⁴⁰ Andoone, yi kuu yikareb nekwane wad mimo kuu 100iib kere wad maa kuu 50yiib kere kwamune nekwanno wene dibiriwen.

⁴¹ Kwaniiwe, yembed om angkoyiib oon ayoowiib kuu bene ambid ari wedmene God yaa eso andekore, omiib ooniib kuu domangkoon. Kwanekore, ye kedmengkandeendan yedmoone, nimakarub yaa benbangkandenmo yariwen.

⁴² Yi korem kuu ane mikmoniwen.

⁴³ Anekoriwa, ye kedmengkandeendanbed omiib ooniib dungkun dungkun kuu ben kabed aom kambungke dewene kabed wad ayoowiib kuu ambonmo wire wonoon.

⁴⁴ Nimakarub korem animan aniwen kuu karub 5,000iib.

*Yesu Ok Animari Dodkanmo Wonoon
(Mt 14:22-36, Yn 6:16-21)*

⁴⁵ Kwane kuyaambed Yesu kuu ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Motodbed Betsaida yaa yiibdin yanime.” andoone winiwe, angkon kadaareb yaa ika winime ande yedmekore domondoone.

⁴⁶ Kwane domondekore, aangko ari wene kurikuri kerok wonoon.

⁴⁷ Kwane miriknoone, ye kedmengkandeendan kuu motodiib bowan wedangka domenmo weniib. Yesu kuu bid yaa yembirimo keroon.

⁴⁸ Kowe, ye kedmengkandeendan kuu wedmendoone, ud yaa yobdoodmo awingke dongmenabiwen, amborom kuu nuubbed yi yaa naawonmo dedmonoon kowe. Amnoon warewini yaambbed yiyiib yaa bowan animarimbed dodkanmo wonoon. Wene yi kuu burudandokandoon

⁴⁹⁻⁵⁰ kumban, yi kuu ye wedmeniwe ok animari dodkanmo meneene, yimbed meeniwen kuu ye kuu awad manok ande unekorib komkiwen.

Kwane kuyaambbed, yi yaa daandoon, “Nembed kei, yiyib unaib, yiyib niindem aom aromnime.” andoon.

⁵¹ Kwanekore, yiyiib yaa motod aom aomnoone nuub kuu dowan keroon. Kwanoone yi kuu binangki darewoob keriwon,

⁵² amborom kuu yi kuu omdini aniwen ye weng id anam kandindo, yi mimyob kuu kebeniwen kowe.

Bob Anikaddan Ongmenaboon

⁵³ Kwane, yara yane bidambib Genesaret yaa wirine kuyaa motod nong boroniwen.

⁵⁴ Kwane kuyaambbed, nimakarub kuu Yesu wedme yikaadkeriwen

⁵⁵ kowe, kabaanmo wene ambibkin kuyaom bob anikaddan korem yi did arimbed be kunaya winimaan yaa be minimaib.

⁵⁶ Yesu kunaya winimaan, kambong aom o taun aom o ambibkin angka o kunaya winimaan kuu bob anikaddan kuu yenambbed be mene kambong wedya nongkobimaib. Kwane yi kuu badmendok ande eekmimaib, yebkad doboob dungkun yaa kangkon, korem kane kanembed ye yaa badmeniwen kuu amun keriwon.

7

God Ye Amob Yaamo Wengambiri (Mt 15:1-20)

¹ Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidan yenayiib Yerusalem yaambbed mene, Yesu yaa awanewande

² wedmiwe, ye kedmengkandeendan yena kuu yi dingki ogindo kumbed aniib kowe, oo God yaa meenindo kumbed aniib ande meeniwen.

³ (Yuudan yoom yi Farisidan yoom yi korem kuu yi aamkono yi amowamob awinimaib kowe, animokban yi dingki kuu kurikuri kere ogekoriwed.

⁴ Kwane, animan berengkimaibbon yaambbed minimaib kuu animokban yika ogekoriwed. Angkon, yi kuu aamkono

yi amowamob yena yemoon yaambbed awinimaib, meneki awene ogi ye kara kuyiib kui.)

⁵ Kwani kowe, Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoombed Yesu yaa kaamoneniwen, “Komoyi-ibkob eb kedmengkandeedban kuu aamkono yi amowamob yaambbed dorokban, kurikuri kere dingki ogindombbed yi animan animaib?” andiwen.

⁶ Kwanandiiwe, yembed inande yedmoon, “Yiib kuu aadidmidan kii! Aisaiya kuu unyeman profesi weng wengambere dakmoon kuu yiib yaa anammo keroon. Dakme wongkoon kuu,

‘Nimakarub kee, naningko wengbed kankoonimaib, kumban yi mimyob kara ne yaa kuu ambab.

⁷ Yi kedmengkandi kuu karub yi inamenmo kedmengkandi-maib kowe,

yimbed naningko kankooni kuu yiminban keroon.’ andoon.

⁸ “Yiib kuu God ye amob kuu korondiiwe wene angkanoona, karub yi kedmengkandi yaambbed awiniwen.” andoon.

⁹ Andekore, yembed yi yaa ika yedmoon, “Yiib kuu God ye amob kuu kan angka kowene yibka yiib amowamob yaamo awinimaib. Kumban yibbed inamen keyaa kuu kiwaan amun ande meenimaib kii!

¹⁰ Mosesbed yedmoon, ‘Yiib ambeya enaya yaa wengambere awandime. Kanembed yambeya enaya yaa amkidbaneen kuu aye kowi yeman.’ andoon.

¹¹ Kumban yibbed kedmengkandimaib kuu kanembed awodki yaa o awaan yaa yedmaneen kuu, ‘Nembed yiib yaa komo awandaniin kuu God yaa munob kowi yeman ande kowaan kowe, yiib yaa kondindeban.’ andaneen kuu

¹² yibbed ye arian awandi kuu kebenimaib amob weng andewen kowe andimaib.

¹³ Yiib kwamimaib kumbed yibbed God Ye Weng awine kankubunene yiib amowamobmo awinimaib. Yiib kuu kwamune maa maa kamimaib kii!” andoon.

Nimakarub Yi Mimyob

¹⁴ Andekore, kadaareb yaa yedmoon, “Minime. Yiib korem ne weng kee wengamberenib meene weng id kandime.

¹⁵⁻¹⁶ Bunangka yeman maa karub ye mongkodem aom awunimaan kuu God yaa arewa keru yemanban. Kumban, komo karub ye niindem aombbed angkadirimaan kuu God yaa arewa keru yeman.”* andoon.

* **7:15-16:** Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: “Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.”

¹⁷ Kwane, kadaareb kuu domonde ambiwoom aomnoone, ye kedmengkandeendanbed ye yaa kuruweng ye id kuu kaamoneniwen.

¹⁸ Kaamoneniwe, angkon neman yembed yedmoon, “Yiib kuu weng id kandindebankowoo? Bunangka yeman maa karub mongkodem aom aomnimaan kuu ye nen God yaa arewa kerunindeban,

¹⁹ amborom kuu ye mimyob aom awunimokban, ye kabey-obmo aom aomnimaan, kwane ot kerimaan kowe.” andoon. Kwane Yesumbed dakmene animan korem kuu ani yeman, amowiibban ande kowoon.

²⁰ Kwane, ika yedmoon, “Komo karub ye mimyob aombed angkadirimaan kumbed kuu God yaa arewa keriyeman.

²¹ Kwanayiibkob, karub yi mimyob yaa kwane kuyaombed meeni inamen angkadirimaan kuu inamen miin arewayiib nenem kamiyib yid biyib kumka kuman yenbandi inaminiib

²² barang yemoon be amukniyib maa yaa norin angkimberembiriyiib dudanabiyiib nima yi weng dakmenabiyiib maa ye barang yaambed wungkandiyiib wengamborokban-abiyiib kerengkani karayyib inameniibban karayyib, kui.

²³ Kwamune ye kara arewa korem kee karub mimyob aombed angkadirimaan kumbed God yaa arewa kerimaan kii.” andoon.

Yuudanban Ye Wonong Yu Anam Andi

(Mt 15:21-28)

²⁴ Yesu kuyaa kuu domonde wene Taiya taun ye kambong dia dia yaa wonoon. Wene ambiwoom aomne dobaran-dameen kowe, ye dowakenban karub yena yikaadkeruni kuu. Kuned ye kuyaa doboroon kuu biknindeban.

²⁵ Kwane kuyaambed, wonong yu kuu ye weng wengamberekoru, yu wonong dana awad arewambed ibnendoon kowe, mene Yesu yaa ye yon yiri bumangke korok okad yiri kankubuneen.

²⁶ Yu kuu Yuudan yi wonongban kambong Taiya diambed wooneen yu wonong. Yumbed Yesu yaa eekmeen kuu yu dana yu niindem aom awad arewa kankorarok andud.

²⁷ Yesumbed yu yaa yedmoon, “Dana yi om kuu be wene yi anon yaa ogood kiradmi kuu arewa kowe, ibduruk kuu animan kondibko dana kuu ane mikmoniwed.” andoon.

²⁸ Andoone, yumbed inande yedmeen, “Yariman ee. Kwanandeeb kuu anam kumban, dana yi animan ambong ambong kuu arak arimbed dabderem yiri kirobaankob anonbed animaiib.” andeen.†

† 7:28: Kuruweng kemaom kuu dana kuu Yuudan areb, anon kuu Yuudanban areb.

²⁹ Kwananduune, yembed yu yaa yedmendoon, “Kub kwamune inandewen kuu amun kowe, ambiwoom wene. Awad arewa kub dana yaa kuu domonde wonoon kii.” andoon.

³⁰ Kwanandoone, yu kuu wene ambiwoom wedmuune, anam, angkimbon arak ari angkuun, awad arewa kuu angkanoon kowe.

Karub Kerendem Kebengkane Ong Duknoon Kuu Ongmoon

³¹ Kwane, Yesu kuu Taiya taun dia koronde Saidon taun burudande, bowan Galeli angkara wene Dekapolis ambibkin aom wonoon.

³² Kuyaambed, karub yenambed karub kerendem kebengkane ong duknoon ye karub kuu nenmenenib, yimbed ye yaa karub ari dingki kowe God yaromkonombed ong mok ande eekmiwen.

³³ Kwane, Yesumbed kadaareb aom kuu koronde nen angkaro angkambed ye dingki odbed karub ye kerendem aom dedmobaon. Kwanekore, yembed kamok dare karub ye ong yaa badmenoon.

³⁴ Badmenene, niindem inum nare ambid ari indob kankoone wedmene yedmoon, “*Efata*” andoon ye weng id kuu “Nandok!” andoon.

³⁵ Kuyaambed, karub ye kerendem kuu nandene ye ong kuu oroknoone weng amunmo dakmoon.

³⁶ Yesumbed yi yaa dakmaib ande amob kowoon, kumban yembed yemoon kwane kamoon kuu yimbed ogood kwane yemoon dakmiwen.

³⁷ Weng kee wengambiriwendan korem kuu binangki miin darewoob keruwen. Yikareb dakmiwen, “Yembed korem kuu yiminmo ambangkoon kii! Ye kuu kerendem kebengkoon dan ongmaane wengambiri yimin kerimaib, angkon weng dakmindebandan kuu ongmaane dakmimaib kii!” andiwen.

8

Yesumbed 4,000iib Animaniib Bangkandoon
(Mt 15:32-39)

¹ Aron yemoonban dowan kere wuneene, kadaareb maa Yesuyiib yaa nedbiwen. Kwane yi animaniibban kowe, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa baande ye yaamo kere yedmoon,

² “Ne kuu nimakarub keyaa mimyob keendaan. Yi kuu ne yoom aron ayoobmimiib dohiriwen kowe, yi animan kuu dowan keroon.

³ Nembed yi kuu ambiyoom winime andaniin kuu yi mungimo wene kiwaan wedya kirobaniib, amborom kuu yena kuu ambabbed miniwen kowe.” andoon.

⁴ Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed inandiwen, “Kumban, amboon keyaom kee kunayambed animan kuu benub bangkandanuuwe ane yimin keraniib?” andiwen.

⁵ Kwanandiwe, Yesumbed kaamondoone, “Yiib kuu om kuu komoyiib?” andoone. Andoone, “Ediib.” andiwen.

⁶ Yembed kadaareb kuu “Okad yiri dibirime.” andoone. Kwanekore, om ediib kuu bene God yaa eso andekore, yembed domangkene, nimakarub yaa bangkandime ande ye kedmengkandeendan yaa yedmoone kwaniwen.

⁷ Yi kwangkong okyiri oon embeng embeng yemoonbaniib kowe, yembed bene God yaa eso andekore, ye kedmengkandeendan yaa yedmoone nekwane bangkandiwen.

⁸ Kwane nimakarub kuu ane mikmoniwen. Kwanekorib, ye kedmengkandeendanbed animan dungkun dungkun dangoon kuu kabed ediib aom benkambungkiwe deedere ambonmo keroon.

⁹ Nimakarub korem aniwen kuu 4,000iib areb. Kwane yedmendoone wenebiwe,

¹⁰ ye kuu ye kedmengkandeendan yoom parai motod aom aomnekorib, Dalmanuta ambibkin yaa winiwen.

Farisidan Yi Kaamobi
(Mt 16:1-12)

¹¹ Winiwe, Farisidanbed mene ye komboon wedmi ye dowad Yesu yaa kaamoneniwen kuu God yaromkono yaambed dud korokbok andiwed.

¹² Kwaniwe, ye kuu niindem aom inum darewoob nare kubiyiibban kerekore, yedmoon, “Nimakarub korem kibikee doriib kee, komo dowad God yaromkono wedmi yemanmo dud korokbok ande kaamobiib? Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, dud korokbi kuu ma kondaanban.” andoone.

¹³ Kwane, Farisidan awene kuu domondoone, ye kedmengkandeendan yoom wene parai motod aom aomnekorib, yara yaniwen.

Farisidan Yoom King Erod Yoom Yi Inamen Kandaib

¹⁴ Ye kedmengkandeendan kuu animaniib ma winindo nonondandiwen, kumban parai motod aom aomniwen kuu flawa mimoyiib.

¹⁵ Aomne winiwe, Yesumbed yi yaa kaadkerime andi ye weng daandoone, “Korobe kaadkerime, Farisidan yi flawa kabayingke obo keru yemaniwa Erod ye flawa kabayingke obo keru yemaniwa kuu.”* andoone.

* **8:15:** Farisidan yoom Erod yaa dabokniwendan yoom kuu Yesu yaa anam andindo. Kwane, yi inamen kuu Yesu ye dowakenban.

¹⁶ Andoone, yikareb andangke yedmiwen, “Kwanandoon ye amborom kuu nub kuu flawayiibban kowe.” andiwen.

¹⁷ Kwane yika dakmiib kuu Yesu kuu yekaadkeroon kowe, yi yaa kaamondoon, “Yiib komande flawayiibban ande dakmiib? Yiib kuu kwane wedme kaadkerindokowoo? Yiib mimyob kuu kebenoonkowoo?”

¹⁸ Yiib kuu indowiib kumban wedmimokban dee? Keren-demiib kumban wengambirimokban dee? Yiib kuu meenindokowoo?

¹⁹ Nembed om angkoyiib karub 5,000iib yi dowad domangkeni bangkandaan kuu kabed komoyiib yiibbed benib animan dungkun dungkun kuu benkambungkiwe daadere ambonmo keroon?” andoone, yimbed inandiwen, “Kabed wad ayoowiib.” andiwe,

²⁰ yedmoon, “Kwane, nembed nimakarub 4,000iib yi dowad om ediib domangkeni bangkandaan kuu kabed komoyiib yiibbed benib animan dungkun dungkun kuu benkambungkiwe daadere ambonmo keroon?” andoone, yimbed inandiwen, “Kabed ediib.” andiwen.

²¹ Kwanandiwe, yembed yi yaa kaamondoon, “Yiib kuu kwane ma wedme kaadkerindo keriwenkowoo?” andoon.

Indob Tut Ye Karub Ongmoon

²² Yi kuu kwane mene kambong Betsaida yaa nandiwe, karub yenambed indob tut ye karub kuu nenmenekorib, Yesumbed ye yaa angkoronok ande eekmiwen.

²³ Kwane, yembed indob tut ye karub kuu dingki yaambed awinenekore, kambong bunangka nenwonoon. Nenwenene, karub ye indob yaa kamok darunekore, ye dingki kuyaa nongkoboan. Kwanekore kaamonenoon, “Eb kuu ma wedmeneewoo?” andoon.

²⁴ Andoone, kankoone wedmene yedmoon, “Ne kuu ni-makarub kuu wedmendiin, kumban yi kuu at areb dodkanmo dewenebiiwe wedmiin kii.” andoon.

²⁵ Angkon ika Yesu ye dingki karub ye indob yaa nongkoboan. Kwanoone, ye kuu indob nandoone korem kuu dianmo wedmoon.

²⁶ Kwane, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ambiwoom wenebka, kambong aom kadaarewiib yaa ika wanaab.” andoon.

Pita Ye Anam Dakmi Yesu Yaa (Mt 16:13-16, Lk 9:18-22)

²⁷ Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu kambong Saesaria Filipai angkara angkara yaa winiwen. Wenonib, wedyambed yembed yi yaa kaamondoon, “Nimakarubbed ne yaa kuu kane andimaib?” andoon.

²⁸ Kwanandoone, yimbed yedmiwen, “Yena kuu eb kuu Yoon Baptaisman andiwe, yena kuu eb kuu Elaidya andiwe, yena kuu eb kuu profesiman maaaa andiwe kamimaib kii.” andiwen.

²⁹ Kwamiiwe, yembed kaamondoone, “Kumban angkon yiiib kude? Yiiibbed ne yaa kuu kane andaniib?” andoone. Andoone, Pitambed yedmoon, “Eb kuu Keresu, Godbed Kinoona Menewenman kii.” andoone.

³⁰ Yesumbed kaadkeri weng yedmendoone, “Weng kee wene karub maa yaa daanaib.” andoone.

Yesu Ye Bobnaneen Ye Weng Dakmoon

(Mt 16:21-28, Lk 9:22-27)

³¹ Kwane, yembed yi yaa andowe kedmengkandoone, “Karub Ye Mingki kuu durud yewed yemoon kandaneene, Yuudan yi aamkono yoom God dore Yuudan dore wedyiri do-biridan yi korok korok darewoob yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoombbed kan angka kaarenib aye kowaniib, kumban aron ayooobmim dowan keranuune ika dembaneen.” andoone.

³² Weng kuu yembed dianmo bikni bikniyiibban kwane daandoone. Daandoone, Pitambed nen angkaro wene andowe onkanoone.

³³ Kumban, Yesu kuu amonombe ye kedmengkandeedan yena yaa wedmendekore, yembed Pita yaa onkane daanoone, “Eb kuu Seten areb kerewen kii! Ne yaa kuu angkane! Eb kuu God ye inameniibban, karub yi inamenmo awinewen.” andoone.

³⁴ Kwanekore, yembed kadaarewiib ye kedmengkandeedaniib kuu baandoone ye yaamo keriiwe yedmoon, “Karub kanembed ne yoman manandamoka, yekareb ye inamen kankubune yaro ye at ming kankarinekore, ne yoman monok.

³⁵ Kanembed ye wadkeri yeka awinaneen kuu korem bobnaneen, kumban kanembed ye wadkeri kuu ne yaa kawene weng amun ye dowad domonaneen kuu wadkeri anam kandaneen.

³⁶ Karub kuu nimakarub korem yaa burudande dore okad kumundin kiri kee korem yeka kandaneen kumban, amaan ye kingkin kuu kumbaanban yamotbon yaa kankoraneen kuu amun dee? Dowan!

³⁷ Karub kuu komombbed God yaa konekore, ye kingkin kuu kumbaanban yamotbon yaa kankorarokban keraneen? Dowan!

³⁸ Okad kumundin kiri kee ye nimakarub korem kuu ambarakmenib God anam kuu domonene maa maa yi yoman yarebimo kamimaib kowe, kwanimaib yaron aombbed doruub kii. Kwane kumaom kuu kanembed Karub Ye Mingki

yaayiib ye wengiib yaa karak bobnaneen kuu, yembed yambe God ye nambiriyiib God ye engyus karadmoyiib be ika mananeen yaron kuu, karak bobnoonman yaa kuu ika yembed karak konekore ambid ari nenwanaanban.” andoon.

9

¹ Andekore, yembed yi yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib yena kiri doriib kee bobnaibban yaron kuu Godbed korok kere ooni yeman aromkonoyiib mananeenkob wedmaniib.” andoon.

Yesu Yaa Nambiriyiib Koonoon
(Mt 17:1-13, Lk 9:28-36)

² Aron benmeyiib dowan keruune, Yesumbed Pita yoom Yems yoom Yoon yoom kuu bindore aangko ambab ari daanoon. Kwari kuu obonmo. Kuyaambed ye yaa God ye nambiri monoone, yeka maaaa keroon.

³ Kwane, yebkad kuu nambiri darewoob menengmenengmo kerekore, kawanmo dangkorong ongmimaib yeman korem kuu burudandoon.

⁴ Kwarimbed wedmiiwe, Elaidya yoom Moses yoom kurin kurin dobiriwen kumbed angkadiriwe Yesu yoom dakmiib

⁵ kowe, Pitambed Yesu yaa yedmoon, “Kedmengkandi korok ee! Nub kuu keyaa kee munuwen kuu amun kii! Kowe, nubbed kombon ayoobmim ebmaniib Moses yemaniib Elaidya yemaniib kwane ongmem.” andoon.

⁶ (Ye kuu ongme meene yedmindo, amborom kuu kedmengkandeendan ayoobmim kee uni darewoob keruwen.)

⁷ Kwane, wiibbed mene dabunendeen. Kwamune wiib aombed wengmo meneboon, “Kekee ne Dana, ye yaa ne mimyob dowaken kowaan. Ye weng wengambirime!” andoon.

⁸ Kwane kuyaambed wiiwiib nambiriyiib dowan keroone kirodmo yi kuu kereknanabiwen kumban, Mosesiib Elaidyayiib kuu wedmendindo, Yesumo wedmeniwen.

⁹ Yesu yoom ye kedmengkandeendan ayoobmim yoom kuu kwane aangko arimbed ika kubudoronib, Yesumbed yi yaa daandoon, “Komarewa wedmiwen kuu karub yena yaa dakmaib, kwane wene Karub Ye Mingki kuu bobnaneen yirimbed demboked.” andoon.

¹⁰ Andoone, yi kuu “Ee, yena yaa dakmaubbanaa.” andekorib, bobnaneen yirimbed dembaneen andi ye weng id kuu komarewa kii ande yikareb andangkiwen.

¹¹ Kwane, yimbed ye yaa kaamoneniwen, “Komoyiibkob Yuudan yi amob kedmengkandidanbed ‘Elaidyadin ika mananeenkob, Keresu kuu yoman mananeen.’ andimaib?” andiwen.

¹² Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Anam kuu Elaidyadin mene ongmi ye dowad korem nekwaneenkob, kumban komoyiibkob kwane wongkoon kuu Karub Ye Mingki kuu durud yewed darewoob konenib, ye weng wunekaraniib?

¹³ Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Elaidya kuu ika monoone dowan keroon. Kwamune yi meeni dowaken korem kuu ye yaa kwaniwen kowe, God Ye Weng aombed unyeman ye dowad wongkoon kuu anam id keroon.” andoon.

*Dana Awad Arewambed Ibnenoon Kuu Ongmoon
(Mt 17:14-21, Lk 9:37-43)*

¹⁴ Kwane, yi kuu aangko arimbed kamene wedmiiwe, kedmengkandeendan yena yaa Yuudan yi amob kedmengkandidanbed wengberendiwe, kadaareb kuu yi angkara awanewandiwen.

¹⁵ Kwane, nimakarub korem kuu Yesu wedmenekorib, karub yeka maaa ande binangki ye inamenbed meeniwen kowe, ye yaa kabaanmo wene kubenok winiwen.

¹⁶ Winiwe, yembed ye kedmengkandeendan yaa kaamondo, “Yiib kuu komo dowad yi yaa wengberendiib?” andoon.

¹⁷ Andoone, karub maa kadaareb aombed inandoon, “Kedmengkandi korok ee. Ne dana kuu eb yaa nenmanaan, ye kuu awad arewambed ibnenoone weng dakmindeban keroon kowe.

¹⁸ Kwane, ibnene kankoraraane okad yiri kombirimaan, komberene kamoka ongkewa ningkambo kabanga kamene id karungnimaan kowe, nembed eb kedmengkandeendan yaa awad arewa kuu yedme anburime ande yi yaa kaamondaan kuu, yi kuu kwanandamiib kumban kwanindeban keriwen.” andoon.

¹⁹ Andoone, Yesumbed inandoon, “O nimakarub korem kibikee doriib kee, yiib kuu anam andi awinimokbanaa! Aron komoyiib yiib yoom dobaraniin? Aron komoyiib yiib ambarakmi wedme dobaraniin? Dana kuu ne yaa nenminime.” andoon.

²⁰ Andoone ye yaa nenminiwe, kwane awad arewa kuu Yesu wedmenekore, kwane kuyaambed karub dana kuu kot ayimaun areb kwane kankoraron. Kwane, okad yiri kombere boronmo dewenebene ongkewiib kamokiib kamoon.

21 Kwamoone, Yesumbed dana yawodki yaa kaamonoon, “Aron komoyiib kwamune kamembirimaan?” andoon. Andoone, yembed inandoon, “Dana mana yaambed kwamune kii!

22 Kwane, aron yemoon amot aom kankorarene ok yiri kankorarene aye kowande kamimaan. Kumban, eb kuu yimin keroka, nub yaa mimyob keende awande.” andoon.

23 Yesumbed ye yaa yedmoon, “Eb meeni kuu ne kuu yiminban dee? Kanembed anam andekore, komo komo meenaneen kuu kwananeen.” andoon.

24 Kwane kuyaambed dana yawodkimbed naawonmo baande yedmoon, “Ne anam andaan, kumban ne yaa awawe, ne anam andi kuu darewoob kerok kii!” andoon.

25 Kwane Yesu kuu wedmoone, nimakarub yemoon kuu kabaanmo mene yembed kwameen yaa wedmenande meniib kuu ye dowakenban kowe, awad arewa yaa yedme anburene yedmoon, “Eb kuu kerendem kebengkoon weng dakmindeban ye awad, nembed eb yaa yedme kowaan kuu dana ye niindem aom kuu angkadere, angkon ika ye niindem aom awunaab.” andoon.

26 Kwanandoone, awad arewa kuu naawon komkene kenambun kankorarekore angkadoroon. Kwanoone, dana kuu bobne at dumbab areb keroon kowe, yemoonbed yedmiwen, “Bobnoon kii!” andiwen.

27 Kumban Yesumbed ye dingki yaa awine nenkoonoone yaro doroon.

28 Kwanekore, Yesumbed wene ambiwoom aomnoone, ye kedmengkandeendan kwangkon aomne yemyeb ye yaa kaamoniwen, “Nub kuu komoyiibkob yedme kankaarindo keruwen?” andiwen.

29 Yembed inandoon, “Kekamune ye kara kee kurikuri keraniibkob angkadaraneen.” andoon.

Yesumbed Ye Bobni Weng Ika Yedmoon

30-31 Kwane kuyaa kuu koronde wene ambibkin Galeli angkara yaa winiwen, amborom kuu Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa kedmengkandeen kowe, ye dowakenban karub yena yimbed weniib yaa yikaadkerundi kuu. Yembed yi yaa yedmoon, “Karub Ye Mingki kuu ambodange karub yena yi dingki ari kowaneene, yimbed ayaniwe bobnaneen kumban, aron ayoobmim dowan keranuune ika dembaneen.” andoon.

32 Kumban yi kuu yembed weng kee dakmeen ye id kuu kandindo. Yi kuu uniwen kowe, kuye id kuu kaamonindo.

Kane Kuu Arimbed?
(Mt 18:1-5, Lk 9:46-48)

³³ Kwane, yi kuu Kapeenaum taun yaa miniwen. Mene ambiwoom kerekorib, yembed yi yaa kaamondoone, “Yiib komo weng yaambéd kiwaan yaa kuu wengberenmo miniwen?” andoone.

³⁴ Kumban yi kuu iwari keriwén, amborom kuu yi kuu kiwaan wedyambéd kane kuu arimbed ande wengbiriwén kowe.

³⁵ Kwane Yesumbéd diberekore, ye karub wad ayoowiib yaa baandoone nedbiwe yedmoon, “Kanembed ari kerandamoka, ye kuu korem yi dabderem yiri kerene nimakarub korem yaa kangkon awandok.” andoone.

³⁶ Andekore, dana mana nende yiyiib aom kowoone doboroon. Doboroone, ye dingki aom nenkonekore, yi yaa yedmoon,

³⁷ “Kanembed ne yaa mimyob dowaken kowi ye dowad dana embeng embeng keyaa kubendaniib kuu ne yaa kubewaniib kii. Kumban ne yaamomban, yembed yedmewoona manaan ye God yaa kangkon kubenaniib kii.” andoone.

Nub Yaa Bon Kerindoman Kuu Nub Angkodmi
(Lk 9:49-50)

³⁸ Yoonbed yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, nub kuu karub mamaa wedmenuub, eb aningko yaambéd awad arewa yedme yenbureene nubbed koronde ande yedmenuwén, amborom kuu ye kuu nub yoom yarindo kowe.” andoone.

³⁹ Kwanandoone, Yesumbéd yedmoon, “Kwane kebenaib. Kanembed naningko yaambéd God yaromkono wedmi yeman dud korokbaneen kuu kwananeen ye yoman kumbéd ne yaa weng arewa ma yedmaanban,

⁴⁰ amborom kuu kanembed nub yaa manmo kerindo kuu nub angkodmi kowe.

⁴¹ Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kanembed eb kuu Keresu ye karub ande yekaadkerekore, naningko yaambéd ok yuun kabdaneen kuu anam kuu ye kakman kuu Godbed kowaneen.” andoone.

Dedmobeniwed Ambarakmi

⁴² “Kowe karub o wonong o dana aningkoyiibban ne yaa anam andiwéndan mim keyaa kanembed dedmonaneenkob ambarakmaneén kuu amun kuu ibduruk kuu kuye karub kuu kongkono yaa bot darewoob yengbekore karamok yiri korarok.

⁴³⁻⁴⁴ Eb dingkimbed dedmonooneenkob ambarakmewén keroka nare wankare. Dingki mimomo aron korem korem ye wadkeri kandi kumbéd yimin. Kwanindo kere eb dingki

ayoowiib kuu kumbaanban yamotbon yiri wananeeb kowe, kuu arewa kii.*

⁴⁵⁻⁴⁶ Angkon eb yonbed dedmonoнокob ambarakmewen keroka nare wankare. Yon mimomo aron korem korem ye wadkeri kandi kumbed yimin. Kwanindo kere yon ayoowiib kuu kumbaanban yamotbon yiri kankaaraneen kowe, kuu arewa kii.†

⁴⁷ Angkon eb indobbed dedmonoнокob ambarakmewen keroka biande. Indob mimomo God yambibkin aom awuni kumbed yimin. Kwanindo kere indob ayoowiib kuu kumbaanban yamotbon yiri kankaaraneen kowe, kuu arewa kii.

⁴⁸ Kuyaa kuu

‘karub bob id animaib ye eekbad duknaibban anembaraniiwiib

angkon amot kumbaanbaniib kui.’

⁴⁹ “Kwani kowe, animan korem kuu karamiib boknimaib, kwamune areb nimakarub korem kuu amot yumbu aombed dewananiib, arewa nengki ye dowad.

⁵⁰ “Karam kuu amun kumban, ye ambod dowan keraneen kuu komo kere ika karam ambod kuu ongmaniib? Yiib niindem aom kuu karamiib areb keroko, yewenubmo neman neman kame dobirime.” andoon.

10

Wonong Awanekore Domondi

(Mt 19:1-9)

¹ Kwane, Yesu awene kuu kuyaa koronde wene Yudea ambibkin burudande wene ok Yooden yara yaa winiwen. Winiwe, kadaareb yemoon kuu ye yaa miniiwe, ye koobdande yi yaa kedmengkandoon.

² Kedmengkandeene, Farisidan yenambed menenib komboon kaamon ye dowad ande kaamoniwen, “Karubbed ye wonong awanekore domondi kuu amob dee?” andiwen.

³ Andiiwe, yembed inande yedmoon, “Mosesbed kuu komo amob yedme kowoon?” andoon.

⁴ Andoone, yimbed yedmiwen, “Mosesbed karub yaa yedmoon kuu domondi yeman ye kerek karubbed wongke kondekored domondi kuu yimin andoon.” andiwen.

⁵ Andiiwe, Yesumbed yedmoon, “Yiib niindem aom kuu kamkono kowe, Mosesbed amob kee yiib dowad wongkoon.

* **9:43-44:** Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kuyaa kuu karub bob id animaib ye eekbad duknaibban anembaraniiwiib angkon amot kumbaanbaniib kui. † **9:45-46:** Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kuyaa kuu karub bob id animaib ye eekbad duknaibban anembaraniiwiib angkon amot kumbaanbaniib kui.

⁶ Kumban yimin yiri andowoon kuu Godbed ‘karuwiib wonongiib ayoob ongmenaboon’.

⁷ ‘Kwamunekob, karub kuu yawodkia awaana domonde ye wonong yaa daboknaneen,

⁸ daboknaneena yi ayoob kuu id mimo keraniib.’ Kwani kowe, yi kuu id ayoobban, id mimo kui.

⁹ Kwanikob, Godbed yi ayoob be daboknoon kowe, yi kuu nimakarubbed ben andokbe yeka yuka keru yemanban.” andoon.

¹⁰ Kwane, yi kuu angkon ika ambiwoom aomnekorib, ye kedmengkandeendanbed keye weng id kuu Yesu yaa kaamoneniwen.

¹¹ Kaamoneniwe, yembed yedmoon, “Kanembed ye wonong domondekore wonong maaaa awananeen kuu nenem kara kowe, ibduruk awanoon ye wonong yaa ambarakmaneen.

¹² Angkon yu kangkon yu karub domonekoru karub maaaa yaa awanunuun kuu nenem kara kowe, ye yaa ambarakmanuun kii.” andoon.

Yesu Yoom Dana Yoom
(Mt 19:13-15, Lk 18:15-17)

¹³ Kwane, nimakarub kuu danaya Yesumbed ye dingki ari kowe amun kerundok ande ye yaa be menebiwe, ye kedmengkandeendanbed yi yaa be winime ande ongkande kebengkiwen.

¹⁴ Kwamiiwe, Yesu kuu wedmendekore kongendoon kowe, yembed yi yaa yedmendoon, “Kebendaib. Korondibko dana kuu kwane ne yaa menebime, amborom kuu Godbed korok kere ooni aom dobiri ye yumbon kuu dana kee areb keriwendan yiman.

¹⁵ Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib kuu dana areb kere God ye dabderem aom dobiribko, Godbed yiib korok kerok. Kwamaibban kuu God yambibkin aom awunaibban.” andoon.

¹⁶ Andekore, dana kuu be ye dingki aom kerekore, yi yaa amun kerundoon.

Kewedman Yiribman Yemoon
(Mt 19:16-30, Lk 18:18-30)

¹⁷ Kwane Yesu kuu andowe wonoone, karub maa kabaanmo wene ye yaa dangbodin yiri bumangkene kaamonoon, “Kedmengkandi korok amun. Komo kerenid wadkeri aron korem korem yeman kuu kandaniin?” andoon.

¹⁸ Andoone, Yesumbed yedmoon, “Komandewed ne yaa amun andeab? Nimakarub korem kuu amuniibban, Godmo amun.

¹⁹ Amob weng kuu ebkaad. Kumka o kuman ayaab, nenem kamaab, yid baab, ambarakmoon ye dudi weng daandaab,

karub maa yaa birande barang baab, eb ambeya enaya yaa meene wengambere.” andoon.

²⁰ Andoone, yembed dianmo dakmoon, “Kedmengkandi korok, korem kee ne kewed keraan yaambed awinaan kii.” andoon.

²¹ Andoone, Yesu kuu ye yaa wedmenekore, mimyob dowaken keene yedmenoon, “Eb kuu inamen maa kee awinindo. Wene, eb yiribman korem kuu berengkekoreb, od kuu kamboknondan yaa bangkande. Kwananeeb kuu Godbed eb kakman Ewen ari kowaneen. Bangkandekoreb, ne yoman mene.” andoon.

²² Kwanandoon kumbed karub kuu kubiyiibban kere wonoon, amborom kuu ye kuu yiribman yemooniib kowe.

²³ Kwane, Yesu kuu kereknanmo dewenebene ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Yiribman yemoondan yikareb kankubunekoriwa Godbed korok kere ooni yeman aom awuni kuu miin yobdood kii!” andoon.

²⁴ Ye kedmengkandeendan kuu kuye weng yaa binangkiwen, kumban Yesumbed angkon ika yedmoon, “Danaya, kane kuu yekareb kankubune God ye dabderem aom doboroked Godbed ye korok kere ooni kuu miin yobdood kii!

²⁵ Kemo kuu nidoro dem kuu awunaneen kuu yobdood dee? Yiribman yemoon ye karub kuu yekareb kankubune God ye dabderem aom doboroked Godbed ye korok kere ooni kuu kekamune ye yobdood burudande yobdood aman ari kii.” andoon.

²⁶ Andoone, ye kedmengkandeendan kuu miinmo binangkiwen kowe, “Kane kuu yimin kii! Godbed bobni yaa kuu ma burudande nendaanban kii!” andiiwe,

²⁷ Yesumbed yi yaa wedmendekore yedmoon, “Karub yaromkono yaambed kuu kamune kuu yiminban anam, kumban God yaromkono yaambed kuu yimin. Komo komo Godbed kamandameen kuu kwananeen.” andoon.

²⁸ Andoone, Pitambed ye yaa yedmoon, “Kedi, nub kuu barang korem kuu domondekoruwed, eb yoman munuwen.” andoon.

²⁹ Andoone, Yesumbed inandoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kane kanembed yambiyiib ye anbangayiib ye oniyayiib ye damanayiib ye enayayiib ye ambeyayiib ye danayayiib ye okadiib kuu domonde ne dowadiib ne weng amun dakmi ye dowadiib yaambed ne deme awinon kuu,

³⁰ kibireb kiri doruub kee yi yaa Godbed yewudmo bangkandaneene kakman 100iib keraneen. Ambiyiib anbangayiib oniyayiib damanayiib enayayiib danayayiib

okadiib kui. Angkon kwane durud yewed konde yenbandi kuyiib kui. Angkon aron maaaa ari kuu wadkeri aron korem korem yeman ye yaa konaneen.

³¹ Kumban yidin ari keriwendan yemoon kuu yoman keraniwe, yoman keriwendan yemoon kuu yidin ari keraniib.” andoon.

Yesu Ye Bobni Ye Weng Ika Dakmoon
(Mt 20:17-19, Lk 18:31-33)

³² Yi kuu Yesu yedin keroone Yerusalem ari weniib. Kwane, Yerusalem angka wanandamoon yaa ye kedmengkandendan kuu binangkiwen, yena ye yoman weniibdan kangkon uniwen. Kwane, yembed ye karub wad ayoowiib kuu bin angkaro angkambed ye yaa komarewa keraneen ye weng kuu angkon ika daandoon,

³³ “Kedi, nub kuu Yerusalem ari wenuub kii. Karub Ye Mingki kuu karub maambed ambodange awine kandene, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoowiib Yuudan yi amob kedmengkandaniib yi dingki ari kowaneen. Yimbed ayiiwo bobnok ande Yuudaban yaa kondaniwe,

³⁴ ye yaa kuu damangkanenib kamok daadmenenib angkurom angka nong yikyikiibbed wangkanenib aye kowaniwe bobnaneen. Kwane, aron ayoobmim down keranuune, ika dembaneen.” andoon.

Yems Yoom Yoon Yoom Yi Kaamoni
(Mt 20:20-28)

³⁵ Kwane, Sebedi ye meed Yems yoom Yoon yoombd mene Yesu yaa yedmiwen, “Kedmengkandi korok, nub dowaken kuu nubbed eb yaa komo ongme ande kaamonubka kwane ongme.” andiwen.

³⁶ Kwanandiiwe, yembed yi yaa neman kaamondoon, “Yiib dowaken kuu nembed yiib yaa komo kamok andiwed?” andoon.

³⁷ Andoone, yimbed inandiwen, “Ebbd korem yi korok kere nambirimo kere kwari kuu, nub ayoob maa nende eb wiwi angka koweewo korok keroko, angkon maa nende eb an angka koweewo korok keroko anduwed.” andiwen.

³⁸ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiibbed kaamoniib ye id kuu yiibkaadban. Yiib kuu nembed durud yewed kandi ye kiwaan ari wanandamaan yaa yiiwiib kwane wananiib dee?” andoon.

³⁹ Andoone, yimbed yedmiwen, “Nub kuu yimin.” andiwen.

Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Anam, yiib kuu nembed durud yewed kandi ye kiwaan ari wanandamiin yaa yiiwiib kwane wananiib kii.

⁴⁰ Kumban ne wiwi angka dibiri ye yumboniib ne an angka dibiri ye yumboniib kuu nembed kondi yemanban. Ku yeman kukuu Godbed kane kane kine nekwoon kumbedmo.” andoon.

⁴¹ Kwanandoone, ye kedmengkandeendan yena angko angkoyiib kuu wengamberekorib, Yems yoom Yoon yoom yaa kongendiwen.

⁴² Kwaniiwe, Yesumbed korem baandoone mimyamo keriwe yedmoon, “Yiibkaadkeriwen kuu ambibkin yena yi korem kuu korok korokiib, angkon korok kee ‘Nembedmo korok, nembedmo yimin, ne weng yaambedm wengambirime.’ andimaib, yi korem. Kwane ambibkindan kee korokbed kankubundaane korok ye dabderem aom dohiri-maib.

⁴³ Kumban yiib kuu kwamunemban. Kwani kowe, yiib yaa kanembed ye dowaken kuu aningko darewoowiib kerandamoka, yiib dememo awini ye karub kerok.

⁴⁴ Angkon ari kuu kanembed ye dowaken kuu aningko miin darewoowiib kere yedin kerandamoka, yiibkanmo yi dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub kerok.

⁴⁵ Karub Ye Mingki kuu deme kondoko yenambed awinime andi ye dowad minindo, yembed yena yi dabab yaa awandi ye dowad menene nimakarub yemoon bi ye dowad ye wadkerimbed amoddok monoon.” andoon.

Baatimeus Ye Indob Nandoon
(Mt 20:29-34, Lk 18:35-43)

⁴⁶ Kwane yaro, yi kuu kambong Yeriko yaa miniwen. Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kadaareb yemoon yoom kuu kambong domonde winiwe indob tut ye karub Baatimeus Timeus ye mingki kuu kiwaan kebed yaa od kawime ande eekme dibeen.

⁴⁷ Kwane wengamboroonka, Yesu Nasaretman menea kowe, andowe komkoon, “Yesu, Dewid ye Awo ari! Ne yaa mimyob keewe awawe!” andoon.

⁴⁸ Andoone, yemoon kuu ye yaa “Sssp. Komkaab. Iwari kerok!” ande kamiwen, kumban ye kuu angkon ika naawonmo komkoon, “Dewid ye Awo ari! Ne yaa mimyob keewe awawe!” ande kamoon.

⁴⁹ Kwane Yesu kuu yinmonekore yedmoon, “Ye yaa mene andime.” andoon. Kowe, yimbed karub kee yaa yedmiwen, “Arudne, dembe yaro dore mene. Ye kuu eb yaa mene andoon kowe.” andiwen.

⁵⁰ Kwanandiwe, ye yuruk ebkad kuu kan angka bian korarekore, korongberenande yaro dore Yesuyiib yaa monoon.

⁵¹ Monoone, Yesumbed ye yaa kaamonenoon, “Eb dowaken kuu nembed komo keruwok andewed?” andoon. Andoone

yedmoon, “Kedmengkandi korok ee! Ne dowaken kuu wedmandid.” andoon.

⁵² Kwane, Yesumbed yedmoon, “Wene, eb anam andimbed ongmebdoon kii.” andoon. Kwanandoone kwane kuyaambed, ye indob kuu amun keroone, Yesu awene yoom kwane kiwaankamo winiwen.

11

*Kubi Darewoowiib Yerusalem Aom Awuniwen
(Mt 21:1-9, Lk 19:28-38, Yn 12:12-15)*

¹ Kwane, Yerusalem yaa nandok wenenib aangko Olif ye kambong Betfegiib Betaniyiib dia miniiwe, Yesumbed ye kedmengkandeendan ayoob yaa

² yedmoon, “Wene kambong kuyaa awune wedmaniiwe, donki ingkod kuyaa boroniwen kuu karub maa ma kwari dibere yarindo, kowe dudberekorib keyaa kanminime.*

³ Kwaniwo, karub maa yiib yaa ‘Komande kwamuniib?’ ande kaamondoka, ye yaa yedmenime, ‘Yarimanbed yedmoonkob kowe aron doboobban angkon ika keyaa kanmananuub.’ andime.” andoon.

⁴ Kwane daandoone, yi kuu wene wedmiiwe donki ingkod kuu kiwaan ari ambib ambongko kiwaan yaa boroniwen. Kwane yimbed nong dudbiriwe,

⁵ karub yena kuyaa doriib kumbed kaamondiwen, “Yiib kuu komandiwed donki ingkod kuu dudmungkaib?” andiwen.

⁶ Kwanandiwe, Yesumbed yedmendoon areb yimbed kwane yedmendiwe, karubbed “Ee, yimin kanwinime.” andiwe kanwiniwen.

⁷ Kwane, donki ingkod kuu kanmene Yesuyiib yaa kerekorib, yi ebkad doboob kuu ben donki ingkod ye angkurom ari nongkobiwe, ye kuu yaro kwari diboroon.

⁸ Nimakarub yemoon yi ebkad doboob kuu kiwaan ari kudmiiwe angkon yena kuu dura dia orom biid awene wadme biwen kuu be mene kudmenmo winiwen, kuu ye yaa kubi ye dowad.

⁹ Yidin weniibdaniib yoman weniibdaniib kuu komkiyiib kamiwen,

“Karub ke meneen keye aningko kankoonem.

Karub kee Yariman yaambed meneen kuu amun kerunok.

¹⁰ Nub awo Dewid ye ooni ye yumbon kumbed ika kanmanandamoon kuu amun kerunok!

Karub ke meneen keye aningko miin anammo kankoonem!” ande kamiwen.

* **11:2:** God Ye Weng kuu Yuudan yi king kuu donki arimbed Yerusalem aom aomnaneen. Sekaraiya 9:9

¹¹ Kwane, Yesu kuu Yerusalem yaa nandekore, God ye kurikuri boyambib darewoob yaa wonoon. Wene yiribmana karuwa korem yaa kereknanmo deweneboon kumban aron dowan kereen kowe, ye kedmengkandeendan wad ayoowiib yoom Betani angka winiwen.

Yesumbed Inamen Arewadan Yenburoon
(Mt 21:12-22, Lk 19:45-48, Yn 2:13-16)

¹² Aron mimo keruune, yi kuu Betani yaa kuu domonde wenonib, Yesu kuu mungiyiib keroon.

¹³ Mungiyiib kowe, ambab angkambed dore wedmoonka yedob at kuu biidiib kowe, yembed idiib manok ande wedmok wonoon. Wene dia dore wedmoonka idiibban bidmo, amborom kuu ayob ire wini aronban kowe.

¹⁴ Kwane, yembed at yaa yedmoon, “Eb yob kuu karub maa wan anaanban kerok.” andoon. Kwanandoone, ye kedmengkandeendan kuu wengambiriwen.

¹⁵ Kowe wene Yerusalem yaa nandekorib, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom wene awunekore, yembed kuyaom berengkimaibdan kuu andowe yenburoon. Yembed od ingke bidan yi arakiib on arud kab kabed aombed be mene berengkimaibdan yi dibiri yemaniib kuu ben amenengkoon.

¹⁶ Kwane, yembed kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed yedmoon, “Yiib yiribman bewene kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed nare angka naib, amob!” ande kowe yi korem kwamune meniib yaa daande kebengkoon.

¹⁷ Kwane, yembed yi yaa kedmengkande yedmoon, “God Ye Weng yaa anam wongkoon kuu ‘Ne kurikuri boyambib darewoob kuu ambibkin koremdan yi kurikuri ambib andaniib.’ ande wongkoon. Kumban yiibbed kwaniwen kumbed ‘yid bimaibdan yi ambib’ areb kereen.” andoon.

¹⁸ Kadaareb kuu ye kedmengkandi yaa wengamberekorib binangke ye yoman wanandamiib kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoowiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu kuye weng wengamberekorib, ye yaa unene aye kowem andi ye kiwaan onmiwen.

¹⁹ Kwane oobnone, Yesu awene kuu taun aom kuu koronde bunangka winiwen.

Anam Andi Yaromkono
(Mt 21:19-22)

²⁰ Amkimombed kwane wenonib wedmiiwe, yedob at kuu yumburum yirimbed wene biid ari kuu korem koknoon.

²¹ Kowe, Pita kuu Yesumbed komo yedmoon kuu meenekore, Yesu yaa yedmoon, “Kedmengkandi korok ee,

wedme! Ebbed yedob at yaa butun kamenewen kuu koknoon kii!" andoon.

²² Andoone, Yesumbed inandoon, "God yaambéd anam andime.

²³ Nembed yíib yaa ke anam yedmendaan kei, kanembed ye niindem aom kuu karekmiyíibban inamen mimo kere, komo andaneen kuu kwananeen andi ye meenimbed aangko keyaa 'Ub kuu nenwene karamok yiri korarok.' ande yedma- neen kuu Godbed kwamune kamaneen.

²⁴ Kwanakob, nembed yíib yaa ke yedmendaan kei, komo kandande kurikuri kere kaamonaneeb kuu, anam kandaniin ande meene kwananeeb kumbed Godbed kabdaneen.

²⁵⁻²⁶ Kwane kurikuri kerebka, karub maa yaa kongenewen kuu ika meenebka, yambarakmi eb yaa kuu are nonon- dande ande. Kwananeeb kumbed eb Ambe Ewen ari doreen kumbed eb ambarakmi kuu are nonondandaneen."[†] andoon.

Yesu Kuu Kane Yaromkonoyiib?

(Mt 21:23-27, Lk 20:1-8)

²⁷ Kwane, yi kuu angkon ika Yerusalem aom menenib, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dodkanmo weneena, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoob yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom aamkono aamkono yoom kuu yeyiib yaa miniwen.

²⁸ Menenib, yimbed ye yaa kaamoneniwen, "Eb kuu kane yaromkonombéd kwamune kameeb? Angkon deme kee kanembed kine kabdoonkob kwamune kameeb?" andiwen.

²⁹ Kwanandíiwe, Yesumbed inandoon, "Neyiib yaa mimo kaamonako inandiwed kumbed ne kuu kanembed deme kine kawoonkob kwamune ambangkain kee yedma.

³⁰ Yoon ye baptais kerundimaan yaromkono kuu God yaambéd dee, karub yaambéd dee? Yedmewime!" andoon.

³¹ Kwanandoone, yi kuu yikareb kuyaom andangkenib yedmiwen, "Ambid Ari ye God yaambéd andanuub kuu yembed nub yaa kaamondaneen, 'Yiib kuu ye yaa komande meenenindo keríwen?'

³² Kumban angkon karub yaambéd andanuub kuu yimin- ban." andiwen, amborom kuu nimakarub korem kuu Yoon kuu profesiman anam God yaromkonoyiib ande dakmimaib kowe uniwen, korok korok kuu.

³³ Kwana kowe, yimbed Yesu yaa inandiwen, "Nubkaad- ban." andiwen.

Kwanandíiwe, Yesumbed yedmoon, "Ne kangkon kane ye aromkonombéd kwane ambangkain kuu daandainban." an- doon.

[†] 11:25-26: Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: "Ebbéd are nonondandaabban kuu eb Ambe Ewen ari doreen kuu eb ambarakmi are nonondandaanban."

12

Yesu Kuu Wunekaraniib Ye Kuruweng (Mt 21:33-46, Lk 20:9-19)

¹ Kwane, Yesumbed Yuudan yi korok korok miniwen yaa kuruweng daandoon, “Karub maa ye mongkobon angka nong yob kab kibingkoon. Kwanekore, kuuk wirine awanewandene, yob ondoobkene ambodmo bi yeman ye dem dumnad aombed nidkekore, angkon mongkobon kuyaa kerekne ooni ye boyambib kongam yengboon. Kwanekore, karub yena yoom weng ongmiwen. Yi kuu mongkobon yaa oonene yob yemoon kuu benberengkenib yob yena kuu mongkobon yariman yaa bangkandimamime andi ye weng ongmiwen. Kwanekorib, mongkobon yariman kuu yangkodmia ambab doriib yaa wonoon.

² Kwane, yob kuu yumune wi yaron keruune, yembed ye deme karub yedmenoone, wene mongkobon oonidaniib yaa yob yena bande wonoon, weng kwamune ongmiwen kowe.

³ Kwane, yiyiib yaa wonoon kumban, yimbed awinene ayekorib, domoneniiwe yowiiiban dingkirud ika monoon.

⁴ Kwane, mongkobon yarimanbed angkon deme karub maa yedmenoone, yiyiib yaa wonoon. Wonoone, korok ari aye ingmenib karak koniwe ika monoon.

⁵ Angkon ika deme karub maa yedmenoone wonoon. Ku wonoon kuu aye kowiwen. Kwaniwe, ye deme karub yemoon yena yedmoone mimim wenebiwen. Wenebiwe, oonidanbed yena kuu yenbandenib, yena kuu bobmo yengkadmiwen.

⁶ Kwaniwe, yariman ye mimyob keenoon ye dana mingki kuu karub yeenbon yedmaneena wananeen ye karub kumbedmo. Kwani kowe, yarimanbed yedmoon, ‘Ye kuu ne dana kowe, yi kuu ye yaa amun amun kamene ye weng wengambere kwananiib.’ andoona yeenbon wonoon.

⁷ Kumban mongkobon oonidanbed wedmenekorib yedmiwen, ‘Ke meneen kei, yariman ye yumbon kandi ye karub kowe, wenem. Wene aye kowekorub, nubbed ye yumboniib okad keyiib kee bem.’ andiwen.

⁸ Kwanandekorib, yimbed awinene aye kowekorib, ye bob kuu mongkobon bunangka kankorariwen.” andoon.

⁹ Andekore, Yesumbed Yuudan yi korok korok yaa kaamondo, “Kwani kowe, mongkobon ye yariman kuu komo keraneen? Ye kuu mene mongkobon oonidan kuu yengkadmekore, nong yob kab ye mongkobon kuu karub yena yaa konde weng maa ongmaneen.

¹⁰ Yiib kuu God Ye Weng Karadmo kee ma kimingkiwenoo? ‘Boyambib yenbimaibdanbed bot kankaariwen kuu

ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.’*
andoon.

11 ‘Kee Yarimanbed kwanoon kedi!

Nub indob ari kee wedmuwen kumbed binangkuwen kowe, ye yaa kubem!’ ” andoon.

12 Yembed Yuudan yi korok korok yi inamen arewa yaambed kuruweng ke dakmoon kee yikaadkeriwen kowe, yimbed awinenem ande kiwaan yena onmiwen. Kumban yi kuu kadaareb yaa unendiwen kowe, ye kuu domonenekorib winiwen.

Tak Od Kowi Ye Kaamoni
(Mt 22:15-22, Lk 20:20-26)

13 Amaan, Yuudan yi korok korokbed Farisidaniib King Erod ye inamen yaa dabokneniwendaniib yaa yedmiuwe Yesuyiib yaa wene kobkandem ande winiwen.

14 Kwane, yi kuu mene yeyiib yaa kerekorib yedmiwen, “Kedmengkandi korok ee, nubkaad eb kuu anammo dakmi ye karub, dudimokban. Eb kuu karub yaa manmo kerimokban, amborom kuu eb kuu yi yaa kane ande ambengkaabban kowe. Angkon eb kuu God yaa dobiri amun ye kiwaan anammo kedmengkandimaab. Kwani kowe, Saesaa† yaa tak od kowi kuu amowiib dee?

15 Tak od kuu kowanuub dee kowaubban dee?” andiwen.

Kumban Yesu kuu yi nemengkandi kara kuu yekaadkeroon kowe, yembed yi yaa kaamondoone, “Yiib komande ne yaa komboon kaamowiib? Od murubkob kuu ne yaa kanminibko wedma.” andoon.

16 Andoone, yimbed ye yaa kanwiniuwe, yembed yi yaa kaamondoone, “Kane ye korok kuruwakiib aningkoyiib?” andoone, yimbed inandiwen, “Saesaa yeman kui.” andiwen.

17 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Saesaa yeman keroka Saesaa yaa bangkanime. God yeman keroka God yaa bangkanime.” andoon. Andoone, yi kuu ye yaa binangkiwen.

Bobne Dembaneen Yaa Kaamoni
(Mt 22:23-33, Lk 20:27-40)

18 Kwane, Sedyusidanbed karub bobnimaib kuu dembimokban andimaib kowe, Yesu yaa kaamonenok miniwen.

19 Menenib yimbed yedmiwen, “Kedmengkandi korok, kurin kuu Mosesbed nub dowad amob wongkoon kuu karub bobne ye wonong domonde wananeen kumban danayiibban kowe, ye damanbed wonong irib kuu awanekore, dana wanabaneen kuu ye aagorok bobnoon ye dana ande kowi yeman.

* **12:10:** Keye dongka bot kee miin anam anam. Kuyiibban keraneen kuu ambib nandanuun. † **12:14:** Saesaa kuu Romdanbed nangmenib korok keruwen ye ambibkin koremdan yi king darewoob.

20 “Kwane, ayi neredkan ediib, ibduruk kuu ayidin wonong awanekore, danayiibban kumban bobnoon.

21 Kwanoone, angkon ye ningkimbed irib kuu awanoon, kumban ye kangkon danayiib wanabindo kumbed bobnoon. Angkon, ye ningki maa ayoobmim kangkon kwamune areb keroon.

22 Kwane, yi korem ediib kuu danayiibbanbed dukniwen. Kwane wonong irib kuu yeenbon arimbed yu kuu bobneen.

23 Yi korem ediib kuu yu yaa awaniwen kowe, bobni yir- imbed dembe yaro dobiri yaron ari kuu kane ye wonong keranuun?” andiwen.

24 Kwanandiwe, Yesumbed inandoon, “Yiib meeni kuu anamban, amborom kuu yiib kuu God Ye Weng Karadmoyi- iwa yaromkonoyiwa kuu yiibkaadban kowe.

25 Kwane, nimakarub bobniwen yirimbed dembaniib kuu awanaibban, God ye engyus yi dobiri areb keraniib.

26 Ma kei, bobnekore dembi ye weng kuu yiib kuu Moses ye buk wongkoon kuu ma kimingkindokowoo? Amanayod aombed amot denene Godbed Moses yaa kwamune daanoon kuu ‘Ne kuu Abraham ye God, angkon Aisek ye God, angkon Yekob ye God!’ andoon.

27 Kwanandoon yaron kuu yi kuu dukniwen kumban yi kingkin kuu wad doriib kowe, ye kuu wad doriibdan korem yi God. Kwani kowe, yiib meeni kuu miin anamban kii!” andoon.

Amob Darewoob

(Mt 22:34-40, Lk 10:25-27)

28 Kwane, Yuudan yi amob kedmengkandi ye karub ma- maambed yaro monoone anuk yedme ari yedme kameniwen kuu wengaboroon. Kwane meenoon kuu Yesumbed yi yaa kuu yiminmo inandoon kowe, yembed Yesu yaa kaamobi ma kaamonenoon, “Nub amob korem kumaom kuu, amob darewoob kuu kuna?” andoon.

29 Andoone, Yesumbed inandoon, “Amob darewoob kuu kei. Israeldan, wengambirime, nub Yariman nub God, ye kuu mimo.

30 Eb Yariman God yaa eb mimyob kumundiniib eb kingkin kumundiniib eb inamen kumundiniib eb aromkono kumun- diniib mimyob dowaken keene.

31 Angkon maa kuu kei. Eb dia dia doriibdan kuu mimyob dowaken keende, ebmeren kwanimaab areb. Amob yena kuu yirimo.” andoon.

32 Andoone, karubbed Yesu yaa inandoon, “Yiminaa. Ked- mengkandi korok, eb kuu anam dakmewen, God kuu mimo, god yenayiibban, yembedmo.

³³ Ye yaa kuu yiiib mimyob koremiib yiiib inamen meeni koremiib yiiib aromkono koremiib mimyob dowaken keenime andoon. Angkon, yiiib dia dia doriibdan yaa mimyob dowaken keendime, yiiibmeren kwanimaib areb andoon. Amob ayoob kee miin anam, dingkan nengke agedmo keroone baeb God yaa koniyiib, animan andokbe yena kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan ani dowad God yaa bangkandiyiib kuu yirimo.” andoon.

³⁴ Kwane, Yesu kuu wedmoone, karub kuu inamen amunmo inandoon kowe, yembed ye yaa yedmoon, “Eb kuu Godbed korok kere oonimbon dia arimbed doreeb kii.” andoon. Kwane kuyaambéd nare ari kuu karub ma kanembed ye yaa kaamoneni kuu yiminban, uniwen kowe.

*Keresu Godbed Kinoona Monoonman Kuu Kane Ye Dana?
(Mt 22:41-46, Lk 20:41-44)*

³⁵ Yesu kuu kwane kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed kedmengkandoon yaron aombed kaamondoan, “Komanদিwed Yuudan yi amob kedmengkandidanbed ‘Keresu Godbed Kinoona Monoonman yaa kuu no Dewid ye Awo ari.’ andimaib?”

³⁶ Kedi, Dewid kuu Kingkin Karadmombéd daanoonkob dianmo dakmoon,
‘Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmenoon,
“Ne wiwi angkambéd dibereewo,
kwane nembed eb bondan kuu ben eb yondad dabderem yiri kiriba.” ’ andoon.

³⁷ “Dewid, yembed Keresu yaa Yariman andimaan kowe, komo kere ye awo ari keraneen?” andoon. Andoone, kadaareb yemoon kuu kubiyiib ye weng wengambiriwen.

*Yuudan Yi Amob Kedmengkandidan Yaa Ongkandoon
(Mt 23:1-7, Lk 20:45-47)*

³⁸ Kwane, Yesumbed kedmengkandene yedmoon, “Kaadkerime, Yuudan yi amob kedmengkandidan yaa. Yi kuu ebkad manimanandeb doboobmo inwarekorib, animan berengkimbon aom dewenebaiwe yenambéd nub yaa kubendime ande kamimaib.

³⁹ Kwane angkon, yi kuu kurikuri ambiwoom o orokbon yaa kuu aningko darewoobdan yi dibirimbon arimbed diberem ande kamimaib. Kwamimaib kuu yi kubi yeman.

⁴⁰ Kumban, yi kuu birandidan kowe, nima irib awandi ye meeni areb karub yi murubia ari kurikuri doboob kami-maib kumban, yi kuu nima irib yi od animaiwe kamboknon kerimaib. Kwamimaibdan kuu dabab miin arewa Godbed kondaneen.” andoon.

Wonong Irib Yu Koni Kara
(Lk 21:1-4)

⁴¹ Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob ye od be mene nongkobimaibbon kiwaan angkara diboroon. Kwane, kadaareb kuu od nongkobimbon kuyaom nongkobiwe keendomboroon. Keendomboroone, yiribman yemoondan kuu mene od darewoob nongkobiib.

⁴² Kumban wonong irib kamboknon kuu menenu od murubkob ayooob od embeng mana koween.

⁴³ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu minime andoone, mimyamo keriiwe yembed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, irib kamboknon kee od koween kuu karub korem yena od nongkobiwen kuu burudandeen,

⁴⁴ amborom kuu karub yena yi yiribman yemoon yaambéd kuu barang mimo o ayooob areb kowiwen, yiribman yemoon kwane dangoon kuu kowindo. Kumban yu kuu kamboknon kuned kumundin ari moone ane dobaranuun yemaniib korem kwane koween.” andoon.

13

Yimin Wande Wananeen Yaa Dud Kedmengkandi
(Mt 24:1-25, Lk 21:5-11)

¹ Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob domonde weneene, ye kedmengkandeen ye karub mamaambéd yedmoon, “Kedmengkandi korok ee! Kurikuri ambib darewoob ye bot darewoowiib kee wedme! Yenbenmo daaniwen kee miin amun kii!” andoon.

² Andoone, Yesumbed inandoon, “Eb kuu wedmeewoo? Ambib darewoob ke yengbenabiwen kei, bot mimo ma kwane dabokne yiri angkimbere ari angkimbere kamaibban, korem kuu bondanbed ben yiri kiradmaniib.” andoon.

³ Kwane, Yesu kuu taun domone aangko Olif ari daane di-bone bid yara kurikuri boyambib darewoob yaa wedmoone, Pita yoom Yems yoom Yoon yoom Endru yoombéd yemyeb kaamoniwen,

⁴ “Nub yaa yedmende, aron komo arimbed weng kee kwamune dakmewen kee dembe wananeen? Kwane, komo komo dud kedmengkandaneenkob, anam kwane wanandameen kui andanuub?” andiwen.

⁵ Kwanandiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Kaadkerime. Karub yenambéd yiib yaa nemengkandok mananiib kowe kebendime.

⁶ Karub yemoon kuu mene naningko yaambéd areb dakmenib ‘Ne kuu Keresu kei!’ andenib, nimakarub yemoon kuu nemengkandaniib kii.

⁷ Kwane, yiid kuu wengambiriiwoo diayiid ambab angkayiid ana nangbenabiyid kii andaniid kuu yiid unaib. Kwane kamenabaneen kumban, yimin wandi aron keraunban.

⁸ Ambibkin maaaa dore maaaa dore ana nangbenabiyiid, angkon gapman maaaa dore maaaa dore ana nangbenabiyiid kamaniid. Kwane, ambibkin yena kuu dowodkiyid keraneen, angkon ambibkin yena kumaom kuu animaniidban mungimbed duknaniid. Kwamaneen kuu dana andowe woonimaib ye odibin areb kamaneen.

⁹ “Yiid kuu yiidmeren oone kangkadme dobirime. Yiid kuu yenambed awingkandekorib, wengyundimbon aom be wene wengyundenib, kurikuri ambiwoombed nong yikyikiibbed yiid angkurom angka wangkanenib kamaniid kii. Yiid kuu ne dowad oonidaniid korok darewooyid yi arinambo ari dobere ne weng amun dakmaniid.

¹⁰ Kumban, ibduruk kuu ne weng amun kuu ambibkin korem yaa kedmengkandaniidkob, yimin wandi aron keranuun.

¹¹ Kwane, kunayambed yiid kuu awinendekorib, wengyundimbon aom benwene yi arinambo ari kowibka, komo andanuub kee ande meenaib. Kuyaron arimbed yiid inamen aombed komo kondaneen kuu kwane dakmime. Kuu yiidbed dakmaibban, Kingkin Karadmombed kowe.

¹² “Ambangambed ningkia ambodanganiiwa yeene nongkobaniid, ningkiambed ambanga yaa kangkon. Awodkia kangkon yi dana meed yaa ambodanganiiwa yeene nongkobaniid. Kwane, dana meed kuu arian yaa manmo kerekorib, yena yi dingki ari nongkobaniuwe yaniuwe duknaniid.

¹³ Nimakarub korem kuu yiid yaa arud wandembaraniid, amborom kuu yiid kuu ne yoman miniwen kowe. Kumban kane kanembed kwane yi anam ande awine dobaraniuwe wene yimin wandaneen kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen.

¹⁴ “Kwane, yiid kuu weng kee ongme kimingke weng id kandime. ‘Kuman ayi awene kara miin arewa kere korem monmari ye karub’, ye kuu kurikuri boyambib darewoob aom doboroko wedmibka, Yudea aom doriidban kuu koronde kirokmone aangko angka amboon aom winime.

¹⁵ Kwane, karub kanembed yambib wid angka keroka ika kawene yambiwoom yiribman maandekorika andaan, no amboon angka kombiri wonok.

¹⁶ Kwane, kanembed mongkobon aom doreen keroka ika ambiyoom wene yuruk ebkad kandekorika andaan, no kombiri wonok.

17 Kuyaron ari kuu nima oyoomiib enaya dana embeng embengiib kuu dabab darewoob kandaniib.

18 Yiibbed kurikuri keribko, kwamune kamaneen kuu yuruk aron arimbed kwanokban kerok,

19 amborom kuu kuyaron ari kuu dabab darewoob yemoon menebaneen kuu Godbed yimin yiri okad ongmoon kumbed mene kibikee ye dabab korem kuu burudande miin darewoob keraneen kowe. Kuyareb keraneen kuu ika ma kwanaanban.

20 "Aron kee Godbed dukmen kowoon, amborom kuu doobob keraneen kuu karub maa kwari doborokban kere korem duknaniib kowe. Kumban, yembed kingkoon ye nimakaruiibkob aron kuu dukmen kowoon.

21 "Kwane, karub maa yiib yaa yedmaneen, 'Wedmime. Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu kekei.' andaneen o maambed yedmaneen, 'Wedmime, ye kuu yakui.' andaneen kuu kuyaa meenaib.

22 Kwane, Yesu areb kere dudenabidaniib dudi ye profesidaniib kuu mene dudiib yeka maaaa ye wedme binangi yemaniib kamenib, Godbed kingkoon ye karuwa nimaya yaa kuu nemengkandok mananiib kii. Yi kuu nimakarub yemoon nemengkandaniib kumban, yi nemengkandi Godbed kingkoon ye karuwa nimaya yaa kuu yiminban keraneen.

23 "Kwani kowe, yiibmeren oone kaadkerime. Ne kuu weng korem daandaankob kuyaron kuu mananuun kowe, yiibkaadkeriwen.

*Yesu Ika Mananeen Yaron
(Mt 24:26-35)*

24 "Dabab menebaneen ye yoman kuu 'Aron kuu kumun kerenu, wood kuu yuraune nambaraunban.

25 Mindong kuu ambid arimbed kirobaniib.

Aromkonodan ambid ari doriib kuu ben kiringmenabaneen kii.'

26 "Kuyaron arimbed nimakarub kuu wedmaniiwe, Karub Ye Mingki kuu wiib arimbed aromkono darewoowiib nambiri darewoowiib mananeene wedmenaniib.

27 Kwane, yembed ye engyus yedmaneene, mene yembed kingkoon ye nimakarub bid yimin yimin yaa okad dungkun dungkun korem yaa kuu bok wananiib.

28 "Meenime, yedob at ye kuruwak weng id yaambed kandime. Kwane, ye nondong kuu atbiidkad areb kere, yawaak kerimaan kuu biid yeeb dembaane, kwani kowe andowe ire wini aron kuu dia keroon ande yiibkaadkerimaib.

²⁹ Kwamune wedmaniiwe kara kwamune kamenabaneen kuu, kwani kowe aron kuu dia kereen kii ande yibka meenaniib.

³⁰ Nembed yib yaa ke anam yedmendaan kei, nimakarub okad kiri keyedan kee duknaibbanbed kwamune yedmaan kuu kamaneen.

³¹ Ambidiib okadiib kuu dowan keranuun kumban, ne weng kuu dowan keraanban, aron korem korem angkimbaraneen.

Kwananeen Yaron Karub Maa Yekaadban
(Lk 12:35-40)

³² “Kwananeen yaron kuu komo aron arimbed kuu karub maa yekaadban. God ye engyusiib God ye Mingkiyiib kangkon yikaadban, kumban Ambe God yembedmo yekaad.

³³ Kwani kowe, korobe kaadkerenib nekwime. Kwane mananeen yaron kuu yibkaadban kowe.

³⁴ “Kukuu karub maa owod wonoon areb. Kwane, yambib kuu ye deme karub yaa ‘Nambib oonime.’ andekore, yena kuu deme yeka yeka bangkandoon. Kwanekore, wene ambongko yaa oonoon ye karub kuu ‘Kerekniyiib dobere.’ andoon.

³⁵ Kwani kowe, yib kuu korem kereknembirime, amborom kuu yibkaadban ambib yariman ika mananeen yaron kuu oobne yaambbed o annomnom angkambbed o ayam baandaneen yaron yaambbed o aron yaro mananuun yaambbed keraneen kowe.

³⁶ Kwane kuyaambbed, kudmeniibban mene yib kuu unuk danganiiwe wedmaneen kuu miin arewa.

³⁷ Nembed yib yaa ke yedmaan kei, yib yaayiib korem yaayiib, ‘Kerekne dobirime.’ ande yedmaan.” andoon.

14

Yesu Kuu Wonong Maambbed Baeb Ok Buneen
(Mt 26:1-9, Lk 22:1-6, Yn 12:1-8)

¹ Kwane, Yuudan yi Burudandoon ye orokiib Kabayingke obo kerindo ye flawa ye orokiib ani yaron kuu ari ayooobmo keruune, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu Yesu yaa nemengkane yemyeb awinenub aye kowem andi ye kiwaan onmiwen.

² Kumban yimbed yedmiwen, “Orok aron arimbedban, amborom kuu nimakarubbed yirinde baande nub yaa korem monmaraniib kowe.” andiwen.

³ Kwane, Yesu kuu Betani yaa Saimon maa kaningki-bob dowan keroonman yambiwoom dibo animan aniiwe, wonong maa kuu baeb ok amun od darewoob yeman botoro

kawanmo aom naad ambodmo ongmawen kumbed kanmuneen. Kanmenenu botoro munid ari kuu dookbekoru, baeb amun yeman kuu ye korok ari buneen.

⁴ Kwanuune, karub yena kumaom dibiib kumbed yu yaa kongende yikareb neman yedmenoon yedmenoon kamiwen kuu, “Komo kamuunka, baeb amun yeman kee? Od darewoob korarewen kii!

⁵ Baeb ok kee weeb mimo deme ye odbed mooni yeman, angkon od kuu kande kamboknondan yaa bangkandi yeman kumbedaa!” andekorib yu yaa norin wande ongkandiwen.

⁶ Kumban Yesumbed yi yaa yedmoon, “Korondime. Yiib komande yu yaa yewed kondiwen? Yu kuu ne yaa miin amun kameen.

⁷ Kamboknondan kuu aron korem yiib yoom doberembaraniib kowe, aron komoyiib awandandamiib kuu yiib dowakenmo awandaniib, kumban ne kuu yiib yoom aron korem dobarainban.

⁸ Kowe, wonong kee yu meenimbed kwaneen kuu, yumbed ne bobnindo yaronbed ne id yaa baeb amun buneen kuu wene ari ne mangkaniib yaa ye dowad nekween.

⁹ Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, okad kuna kunaya weng amun kedmengkandaniib kuu, wonongbed ke kameen kee yedmaniwe, nimakarub kuu meenaniib.” andoon.

*Yudasbed Yesu Yaa Manmo Keroon
(Mt 26:14-16, Lk 22:3-6)*

¹⁰ Kwane, kedmengkandeendan wad ayoob aom karub maa Yudas Iskeriotbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yaa wene Yesu ye ambodangi dowad wonoon.

¹¹ Yi kuu kwane wengambere kubekorib, ye yaa od kabanuub ande yedme kowiwen. Kwaniwe, “Ye kuu ne aron keruko awinene nenkonda.” ande meenoon.

*Yesumbed Ye Yaa Meeni Ye Orok Ani Kerekmen
(Mt 26:17-30, Lk 22:7-20, 1Ko 11:23-25)*

¹² Kwane, flawa kabayingke obo kerindo ye orok aron ibduruk ari kuu sibi mana yeene nengkanabe animaiib yaron kereen. Kwani kowe, Yesu ye kedmengkandeendanbed ye yaa kaamoneniwen, “Eb dowaken kuu nub kuu wene kunayambed Burudandoon ye animan ongme nekwanuubkob ananeeb?” andiwen.

¹³ Kwanandiwe, yembed ye kedmengkandeendan ayoob yaa daandoon, “Wene siti aom aomne wedmaniwe, karub kuu ok yuundi yemaniibbed durundaneen kuu kwane ye yoman winime.

¹⁴ Wene ambiwoom awunoka, ambib ye yariman kuyaa yedmenime, ‘Kedmengkandi korokbed kaamonoon kuu ne

yoom ne kedmengkandiindan yoom diberenub Burudandoon ye orok ananuub ye wadnari kuu kuna?' andime.

¹⁵ Kwananiib kuu yembed daane arimbed wadnari darewoob kuu korokbendaneen. Kuyaom kuu dibere ani yeman arak awene kundukmo dangoon kowe, kuyaombed nub ani yeman kuu nekwe ongmime." ande daandoone winiwen.

¹⁶ Kwane wene taun aom awune wedmibka, Yesumbed daandoon areb kwamune kowe yimbed Burudandoon ye orok nekwiwen.

¹⁷ Oobnon yaambbed, Yesu kuu ye kedmengkandeendan wad ayoob yoom mene ambib yaa nandiwen.

¹⁸ Kwane, yi kuu ane dibonib, yembed yedmoon, "Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib kuyaom kuu karub maambbed ne ambodanganeen, ye kuu ne yoom dibo anuub kui." andoon.

¹⁹ Kwanandoone, miin kubiyiibban kerekorib, yi korem kuu ye yaa mene "Anam kuu nemban dee?" ande kamiwen.

²⁰ Kwamiiwe, yembed inandoon, "Kuu yiib wad ayoowiib mim kuyaom, ye kuu nangkodmi areb ne yoom meneki wongdem aombed om kuu sup aom kamonekore ananeen kui.

²¹ Kedi, Karub Ye Mingki ye dowad God Ye Weng aombed komarewa kurinbed ye ari kwamunaneen ande wongkiwen kuu ye yaa kwane wananeen. Kumban, kanembed ye yaa ambodanganeen kuu Godbed arewa kerunaneen kowe, anam kuu kuye karub kuu woonindo karen kuu kumbed amun karen." andoon.

²² Kwane anonib, Yesumbed om* kande God yaa eso andekore, domokbene ye kedmengkandeendan yaa bangkandene yedmoon, "Kandime, kekee ne id kii." andoon.

²³ Angkon kabus nande God yaa eso andekore, yi yaa nondoone, ane kone ane kone yi korem kuu aniwen.

²⁴ Kwane, yembed yi yaa yedmoon, "Kekee ne umkan, nimakarub yemoon yi dowad onduknaneen. Ne umkan kuu Godbed ye karuwa nimaya yaa amob weng ongmi yeman.

²⁵ Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, ne angkon ika nong yob ok anainban kwane wene kuyaron keranunkob, God ye oonimbon aombed ananiin." andoon.

²⁶ Kwane, yi kuu kurikuri yook wingkanekorib, yaro angkane wene aangko Olif angka winiwen.

Pita Yaa Ari Kwamaneeb Kii Ande Daanoon
(Mt 26:31-35, Lk 22:31-34, Yn 13:31-38)

²⁷ Wenekorib, Yesumbed yi yaa yedmendoon, "Yiib korem kuu kirokmonaniib, amborom kuu kurin God Ye Weng kwane wongkoon kuu Godbed yedmoon kekamune,

* 14:22: Gurik wengbed "bred" andoon.

'Nembed sibi oonoonman ayaniine,
ye sibi kuu kirokmonaniib.' andoon.

²⁸ "Kumban, bobnaniin yirimbed ika dembaniin ye yoman kuu nedin Galeli angka arinambo wananiin." andoon.

²⁹ Andoone, Pitambéd yedmoon, "Korem kuu kirokmonaniib kumban ne kuu kwanainban." andoon.

³⁰ Kwanandoone, Yesumbed inandoon, "Nembed eb yaa ke anam yedmebdaan kei, kibik amnoom ayam komkane ayooob keraanban kuu eb kuu Yesu nekaadban ande dakme ayooobmimiib keraneeb." andoon.

³¹ Kumban, Pitambéd aromkono inandoon, "Eb yoom ne yoom yenbandaniwe duknanuub kuu yimin, nembed eb yaa nekaadban andainbanii." andoone, yi korem kuu kwanemo yedmiwen.

*Yesu Getsemani Angkambéd Kurikuri Keroon
(Mt 26:36-46, Lk 22:39-46)*

³² Kwane wene Getsemani andimaib yaa nandekorib, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, "Keyaa dibiribko, ne kuu wene kurikuri kera." andoon.

³³ Kwanandekore, yembéd Pita yoom Yems yoom Yoon yoom kuu be wonoon. Kwane, ye niindem aom kuu miin kubiyiibban kere dabab darewoob kerunoon.

³⁴ Kowe, yembéd yi yaa yedmoon, "Ne niindem aom kuu dabab ware yiminban miin anam keroon kowe, bobnandamaan areb. Kwani kowe, keyaa dobere kereknime." andoon.

³⁵ Kwanandekore, yaro wene angkambéd okad yiri bumangkene korok kankibine kurikuri kere yedmoon, "Kiwaan wedmebka, aron kee ne yaa kuu burudanduk.

³⁶ Ambe,† Ambe, komo kamandameeb kuu yobdoodiibban kowe, ne yaa durud yewed ye dabab ke monoon kee ebka kande. Kumban, ne dowaken yaambédban, eb dowaken yaambéd kerok." andoon.

³⁷ Kwane, Yesu kuu ika menene wedmoonka ye kedmengkandeendan ayooobmim kuu unuk dangiwen kowe, yembéd Pita yaa yedmoon, "Saimon, eb kuu angkewenoo? Eb kuu aron awa mimo kwane aromne kerekne dibaraabankowoo?"

³⁸ Kwane, ambarakmi yaa kuu kombaraibban andi ye dowad kurikuri kamenib kerekbirime. Inamen aom kuu dowakeniib kumban id kuu aromnindeban keroon." andoon.

³⁹ Angkon amaniib wene anak kurikuri keroon areb kwane keroon.

† 14:36: Kuuu Aram wengbed *Abba* ande wongkoon.

⁴⁰ Kwanekore, ika mene wedmoone, yi kuu unuk dangiwen, amborom kuu unukudbed dabab waroon kowe. Yi kuu “Anam ambarakmuwen.” ande meenekorib, inandindo keriwen.

⁴¹ Kwane, Yesu angkon ika wene ayoobmim yeenbon kurikuri kerekore, mene wedmoone dangiwen kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Yiib kuu ika dangenib yiidkaib dee? Yimin kui! Wedmime, Karub Ye Mingki kuu ambodangenib awine ambarakmidan yi dingki ari kowi yaron muneen kii!

⁴² Kowe, yaro deediribko wenem. Ne yaa ambodangoonman kuu ke monoon kei.” andoon.

Yesu Awineniwen

(Mt 26:47-56, Lk 22:47-53, Yn 18:1-12)

⁴³ Yembed kwane dakmeene, wad ayoob ye karub maa Yudas yoom kadaareb yoom kuu kerewangiib atdebokiib kumbed Yesu aweneyiib yaa mene angkadiriwen. Yi kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoob yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoombbed yedmiwenkob, miniwen.

⁴⁴ Yudas kuu korok korok domondekore, kadaareb yaa ambodange akme korokbi ye dowad yedmoon, “Kane yaa mandamuk kerunaniin kuu awine nenwinime.” andoon.

⁴⁵ Kwane, menenib Yudasbed erebnariyiibban kumbed Yesu yaa mene “Kedmengkandi korok ee.” ande yedmekore, mandamuk kerunoon.

⁴⁶ Kwanoone, karub miniwen kumbed Yesu wii aom kowi ye dowad awineniwen.

⁴⁷ Kwane, ye kedmengkandeen ye karub maambbed ye kerewang ye kobaiknong yaambbed awine biandekore, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye deme karub ye kenood dankaroon.

⁴⁸ Awineniwe, Yesumbed yedmoon, “Ne kuu bondan yi korok dee? Komandiwed kerewangiib atdebokiib kwane awinewok miniwen?

⁴⁹ Aron korem ne kuu yiwiib yaa mene kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom kedmengkandembirimain kumban, yiib kuu kuyaambbed awinewindo. Kowe God Ye Weng Karadmo ye weng id kuu anam keroonkob kii.” andoon.

⁵⁰ Andoone, ye yoman winiwendan korem kuu kirokmone kabaanmo wenebiwen.

⁵¹ Kewedman maaaa Yesu ye yoman wonoon kuu ebkad doboob kawanmo derene doreen. Ye kwangkon Yesu ye yoman wonoone awineniwen kumban, ebkad yaamo awinewen kowe,

⁵² moradmoone ebkad kuu biandiiwe, ebkadiibban otkadmo kombiri wonoon.

*Kangdod Sanidirin Wengyundi**(Mt 26:57-68, Lk 22:66-71, Yn 18:12-13,19-24)*

⁵³ Yimbed Yesu nen God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaa winiwen. Kwani kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korokdan korem yoom Yuudan yi aamkono korok korok korem yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan korem yoom menebe nedbiwen.

⁵⁴ Kwane, Pita kuu Yesu ye yoman diamban anukbed menene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yambib kuuk aom awunoon. Kuyaambed korok ye ambib ye ambongko oonidan yena doriib kowe, yiyiib wene amot dia dibere yuruk dorokaan.

⁵⁵⁻⁵⁶ Korok korok nedbiwen kuu kangdod Sanidirindan andimaib. Kwane, yi kuu Yesu ye ambarakmi miin arewa weng wengamberem ande dibiib, amborom kuu aye kowi ye ukum kowandamiib kowe. Karub yemoon mene dudanabe kwane ambarakmoon kii andi ye weng dakmiwen kumban, weng maa maa keriwen. Karub kuu yi weng ayoob ibmo kerindo kowe, aye ukum kowindeban keriwen.

⁵⁷ Kwane, karub yenambed yaro mene dudi weng kee dakmiwen,

⁵⁸ “Nubbed wengamburuwen kuu yembed yedmoon, ‘Nembed kurikuri boyambib darewoob karubbed yenbiwen kee monmarekori, aron ayoobmimmu karubbed yenbindo ye kurikuri boyambib darewoob yenbaniin.’ andoon.” andiwen,

⁵⁹ kumban yi weng dakmiwen kuu karub yenambed dakmiwen arebban.

⁶⁰ Kwani kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed yaro yi arinambo arimbed dembene Yesu yaa kaamonoon, “Eb kuu inandaabbankowoo? Karub kee kwane dakmiib kuu wengamberewenoo?” andoon,

⁶¹ kumban Yesu kuu iwarimo kere inandindo.

Kwane, angkon ika Yesu yaa kaamonoon, “Eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu, God ye Mingki dee?” andoon.

⁶² Andoone, Yesumbed inandoon, “Ne kukui. Angkon Karub Ye Mingki ne kuu yiib wedmaniwe God ye wiwi angkambed diberekori, wiib arimbed mananiin.” andoon.

⁶³ Kwanandoone, korok darewoob kuu God yaningko monmari ye weng wengambaran ande meenoon kowe yeka ye ebkad birindekore, korok korok yaa kaamondoone, “Karub maa ye weng maa wengambaranuub dee? Dowan!

⁶⁴ God yaningko monmaroone wengamburuwen kii! Kwani kowe, yiib meeni kuu komo?” andoon. Andoone, korok korok korembed yedmiwen, “Anam ambarakmoon

kowe, aye kowi ye ukum kirobi kumbedmo yimin kii!" andiwen.

⁶⁵ Kwane, yenambed ye yaa kamok daadmenenib ebkad baradbed ye indob kebengkanekorib yi dingki nimingke ayenib kaamoneniwen, "God yaromkono yaambed dakme, kanembed kii, ande yaa!" ande kamiwen. Kwane, wii oonidanbed nenwene yakdariwen.

Pitambed Yesu Nekaadban Andimo Kamoon
(Mt 26:69-75, Lk 22:54-62, Yn 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Kwane, Pita kuu ambib kuuk aom doreene, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye deme wonong koyu maaaa kuu kuyaa muneen.

⁶⁷ Menenu wedmuune, Pita kuu amot dia dibere yuruk dorokaan kowe, angkon ika ongme wedmenekoru yedmeen, "Eb kuu Yesu Nasaretman yoom dohiriwen kii!" andeen.

⁶⁸ Kumban yembed inandoon, "Ne nekaadban, kub weng kuu weng idiibban." andekore, kuuk ambongko yaa wonoon.

⁶⁹ Kwane, yumbed kuyaa doboroone wedmekoru, mene kuyaa doriibdan yaa yedmeen, "Karub kee Yesu ye karub kii!" andeen.

⁷⁰ Anduune, yembed angkon yedmoon, "Nemban kii!" andoon.

Kumban aron doboobban keruune, kuyaa doriibdanbed yedmeniwen, "Anam, eb kuu Yesu ye karub, amborom kuu eb kuu Galeliman kowe." andiwen.

⁷¹ Kwanandiiwe, yembed yemeren weng arewa ye woonbi weng dakmekore, yi yaa amob weng areb yedme kowoon, "Karub yiibbed kee daaniib kuu ne nekaadban kii!" andoon.

⁷² Andoone, erebnariyiibban ayam kabang ayoob andi kamoon. Kwanoone, Pita kuu Yesumbed ye yaa kwane dakmoon kuu "Eb kuu ne yaa ye kuu nekaadban andimo kame ayoobmimiib keraneebkob ayam kabang kuu ayoob keraneen." ande yedmoon kuu ika meenekore, kubiyiibban darewoob kere ameng kamoon.

15

Paillet Ye Wengyundi Yesu Yaa
(Mt 27:11-26, Lk 23:1-3,18-25, Yn 18:28-19:16)

¹ Amkimo kaimbed, kangdod Sanidirindan korem, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok kumbed Yuudan yi aamkono korok korokiib Yuudan yi amob ked-mengkandidaniib kuu weng mimo keruwen. Kwane, Yesu kuu yengbekorib nenwene Yuudan yi korok Rom ye karub yaningko Paillet ye dingki ari kowiwen.

² Kwane, Pailletbed ye yaa kaamonenoon, “Eb kuu Yuudan yi king dee?” andoon. Andoone, Yesumbed inandoon, “Ee, ebka ku yedmeeb kui.” andoon.

³ Kwanandoone, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed Yesu kuu kwane ambarakmoon kii andi ye weng yemoon Paillet yaa daaniwen

⁴ kowe, Pailletbed angkon ika Yesu yaa kaamonoon, “Eb kuu inandaneeb dee? Yi weng yemoon kuu wengamberewenoo?” andoon

⁵ kumban, Yesu kuu inandokban keroone, Paillet kuu bi-nangkoon.

⁶ Kuyaron doriib kumaom kuu Burudandoon ye orok ane dowan kerekorib, Yuudan yaa ooni ye korok darewoob Romdan nenkowiwen kumbed Yuudan yi dowaken weng wengamberekore, wii aom doriib ye karub mimo nen bunangka kowimaan.

⁷ Anuk yiri kuu karub maa yaningko Barabas yoom karub yena yoom kuu gapman yaa bon kere nangmene karub maa ogoodmo aye kowiwen kowe, ye kuu wii aom doreen.

⁸ Kwane, kadaareb kuu Pailletiib yaa menenib karub wii aom ma nen bunangka kowi ye dowad nedbe mene ye yaa kaamoniwen.

⁹⁻¹⁰ Kumban, ye kuu yekaadkeroon kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok kuu Yesu yaa wungkanekorib, Paillet ye dingki ari nenkowiwen kowe, kadaareb yaa kaamondoone, “Yiib dowaken kuu karub nen bunangka kowaniin kuu Yuudan yi kingoo?” andoon.

¹¹ Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed kadaareb yaa kwananuub kuu amun kii andi ye weng yedmendiwe, kadaarebbed yedmiwen kuu “Yesumban, Barabas kii.” andiwen.

¹² Kwani kowe, Pailletbed yi yaa kaamondoone, “Yiibbed ye yaa Yuudan yi king andimaib kowe, ye yaa kuu komo kamaniin?” andoon.

¹³ Andoone, yimbed komkiwen, “Ye kuu aye at ming arimbed kinime!” andiwen.

¹⁴ Andiiwe, Pailletbed kaamondoone, “Komandiwed kii! Komo ambarakmoon kee?” andoon kumban, yimbed naawonmo komkiwen, “Ye kuu aye at ming arimbed kinime!” andiwen.

¹⁵ Kwanandiwe, Paillet ne yaa kubewime dowad kuu yi dowaken yaambbed wengamberekore, Barabas nen bunangka kowekore, Yesu kuu ana nangmidan yaa nenkonde yedmoon, “Nong yikyikiibbed ye angkurom angka wangkanibko bakumbed at ming ari darime.” andoon.

Ana Nangmidanbed Yesu Damangkaniwen

(Mt 27:27-31, Yn 19:1-16)

¹⁶ Kwane, ana nangmidanbed Yesu nenwene king ye boy-ambib darewoob yaningko Pretorium aom aomnekorib, Pretorium aom ana nangmidan korem yaa baandiiwe nedbiwen.

¹⁷ Nedbekorib, ebkad doboob minodminodiib king yebkad areb kande Yesu yaa deebenib, nong yikbed korok ari dereni yeman ongmekorib ye yaa dereneniwen.

¹⁸ Kwane, “Eb kuu Yuudan yi king oi, eb yaa kubebduub kii!” ande yedmenib,

¹⁹ ye korok ari bingkombed ika ika ayenib, kamok daadmenenib, bumangke dingki ari kankoone korok okad yiri badmendenib ye yaa damangkanenib kamiwen.

²⁰ Kwane kame dowan kerekorib, ebkad doboob minodminodiib kuu biandekorib, Yesu yebkadbed ika dereneniwen. Kwane, bakumbed at ming ari dari dowad nenwiniwen.

Yesu Kuu Bakumbed At Ming Ari Dariwen

(Mt 27:32-44, Lk 23:32-43, Yn 19:16-24)

²¹ Siti Sairinman maa yaningko Saimon, Aleksandee yoom Rufus yoom yi awodki kuu kambong maa yaambed mene ana nangmidan kee burudandandamoone, yimbed ye kuu awinekorib, yedmeniibkob Yesu ye at ming kuu yembed kankarine wonoon.

²² Kwane, ana nangmidanbed Yesuyiib at ming karinon ye karuwiib kuu be Golgota yaa benwiniwen. Golgota ye weng id kuu Nangkarakbon.

²³ Benwiniwa, wain ok yewed kebeni yeman ye muramurayyib yuundekorib, Yesu yaa anak ande kamiwen, kumban korondon anindo.

²⁴ Kwane, Yesu kuu nende at ming ari kowekorib, ye dingkiyib yoniib kuu bakumbed at ming yaa darekorib, kankoone maniwen. Kwane, Yesu yebkad kuu ana nangmidanbed nekwenib, bot yaa aningkoyiib kuu kirare ebkad mimo karub mimombed kandimo kamiwen.

²⁵ Bakumbed dariwen yaron kuu amkimo 9 oklok.

²⁶ Kumbed, at ming ari yembed kwane ambarakmoon ye kerekiib kwane wongkiwen kuu “YUUDAN YI KING” ande wongkiwen.

²⁷⁻²⁸ Angkon, yimbed Yesu ye wiwi angkayyib ye anangkayyib kuu yid be yenbandimaib ye karub ayoob kuu at ming yaa bakumbed darekorib, bendariwen.*

---

* **15:27-28:** Buk Maak yenamo kurin kurin wongkiwen kuu weng keyiib: Kwani kowe, God Ye Weng Karadmo kuu anam id keroon kuu “Ye kuu amob domangkidaniib yaa kumaom nenkowiwen.”

²⁹ Kwane, yena kuu burudandande wenonib, Yesu yaa yi korok waaburukme damangkani weng daaniwen kuu “Kedi, eb kuu kurikuri boyambib darewoob monmarekoreb, aron ayooobmimmo kurikuri boyambib darewoob yeeb arumaneeb kowe,

³⁰ at ming arimbed kameneyaa, ebkareb bobni yaa kuu burudande wadkereyaa!” ande kameniwen.

³¹ Kwamune dakmenabiwen areb kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kangkon yikareb Yesu yaa damangkani weng arewa dakmiwen, “Yembed nimakarub kuu bobni yaambéd ongmendoon kumban yekareb kwani kuu yiminban kii!

³² Ye kuu Keresu kere Yuudan yi King keroon kowe, at ming arimbed kamonok. Kwananeene wedmanuub kuu nub kuu ye yaa anam andanuub.” andiwen. Ayooob at ming arimbed dariiwe doriibdan kwangkón ye yaa damangkani weng arewa dakmiwen.

Yesu Kuu Bobnoon

(Mt 27:45-56, Lk 23:44-49, Yn 19:28-37)

³³ Kwane aronkob keruune, kumunbed okad korem kuu kebenoon. Kebenoone kwane wene awas ayooobmim down kereen.

³⁴ Kwane, Yesumbed naawon komkoon, “*Eloi, Eloi, lama sabaktani?*” andoon ye weng id kuu “Ne God, ne God, komandewed ne domowewen?” andoon.

³⁵ Kwanandoone, ye dia dobiriwendan kuu wengamberekorib yedmiwen, “Wengaiwo, Elaidya yaa baandoon kii!” andiwen.

³⁶ Kwane, karub maambéd kabaanmo wene ok awinimaan ye obkod kande ok wain derewiib kuu kankubune bingko ari yengbekore, Yesu yaa kanwene ok konako anak anded. Kwane ok anoone, yembed yedmoon, “Ye domonenekorub, wedmem. Elaidyambéd mene ye nenkamonok mananeen dee?” andoon.

³⁷ Kwane, Yesu kuu inum yeenbon nare kabang darewoob andekore bobnoon.

³⁸ Kwane, kurikuri boyambib darewoob yambongkodeb yaa kebeni ye dabua nomkonombéd ongmwiwen kuu arimbed wene yiri kuu birindoon.

³⁹ Kwane, Romdan yi ana nangmi korok kuu Yesu ye murubia ari doberene wengamboroone yembed komarewa kabang andene bobnoon kuu wedmoon kowe yedmoon, “Ii anam, karub kekee God ye Mingki kii!” andoon.

⁴⁰ Nima yena kwangkón kuyaa yaro wene ambab arebbéd doro kerekniib. Yi kumaom kuu Meri Yems embeng yoom

Yoses yoom yi awaan yoom Meri Magdalen yoom Salome yoom kui.

⁴¹ Galeli angka Yesu awene yoom doriib yaronbed Yesu awene yaa nima keembed animan awene bangkandimaib. Nima yemoon yena yoom Yesu yoom Yerusalem aom miniwendan kwangkön kuyaa doriib.

Yesu Ye Id Kuu Mangkiwen

(Mt 27:57-61, Lk 23:50-56, Yn 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Yosef Arimateaman ye kuu kangdod Sanidirin aom kuu ye kuu aningkoyiib, angkon ye kuu Godbed korok kere ooni yaron mananuun ande meedmi ye karub. Kwane, Sabat ye nekwi aron kereen kowe, oobnone ye kanangkod Pailetiib yaa wene Yesu ye bob mangki dowad kaamonoon.

⁴⁴ Kwane, Pailit kuu Yesu kirod bobnoon ye weng wengamberekore binangkoon kowe, ana nangmidan Yesu nenwiniwen yi korok yaa mene andoone monoone kaamonoon.

⁴⁵ Kaamonooone, "Ee bobnoon kii." andoone Pailitbed Yosef yaa yedmoon, "Ee, yimin, ye bob kuu kande." andoon.

⁴⁶ Kwanandoone, Yosefbed dabua doboob kawanmo moonekore, Yesu ye bob kande dabuambed bedmenekore, dumnad aom aangko kaat angka anuk niriwen ye bobkonombon dem kumaom kanwene kowoon. Kankowekore, bot dabonmo darewoob kumbed bot dem ambongko yaa kanboronmo wene kebenoon.

⁴⁷ Kwane, Meri Magdalen yoom Yoses yawaan Meri yoom kuu mangkiwen kuyaa wedmiwen.

16

Bobnoon Yirimbed Demboon

(Mt 28:1-10, Lk 24:1-11, Yn 20:1-8)

¹⁻² Kwane, Sabat aron dowan keruune, awari amkimo aron yaro menuun yaambéd Meri Magdalen yoom Yems yawaan Meri yoom Salome yoom kuu bobkonombon botdem yaa wene Yesu ye bob id yaa baeb amun yeman mooniwen kuu ambenem ande winiwen. Wenonib, wedyambéd

³ yikareb kaamobiwen, "Kanembed bobkonombon botdem yambongko kebeniwen ye bot kuu mondare kan angkara kawaneen kee?" andiwen.

⁴ Kumban, yi indob kankoone wedmiwen kuu botdem ambongko kebeniwen ye bot kuu miin darewoob kumban kanboronmo angkanoon.

⁵ Kwane, bobkonombon botdem aom aomnekorib, wedmiwen kuu kewed areb ebkad doboob kawanmo inwaroon kumbed wiwi angka dibeen kowe, kwane wedmekorib, binganke uniwen.

⁶ Kwaniwe, yembed yi yaa yedmoon, “Binangke unaib. Yiib kuu Yesu Nasaretman at ming arimbed dariwen kui ande wedmok miniwen, kumban ye kuu demboon kii! Kemaomban. Wedmime, ye bob id kanwene kowiwen kuyaa kuu. Dowan!

⁷ Kwani kowe, wene Pita yoom Yesu ye kedmengkandeendan yena yoom yaa yedmibko, ‘Galeli yaa winime, yedin kuyaa weneen kowe. Ye weng kunduk anuk yedme kowoon kwamune kowe, yiib kuu kuyaambed wedmenaniib kii.’ andime.” andoon.

⁸ Kwane, nima kuu binangki darewoowiib kiringmiyiib bobkonombon ye botdem aombed bunangka wene kirokmone winiwen. Kwane, wene karub maa yaa daandindo, amborom kuu uni darewoob keriwene kowe.*

⁹ Yesu kuu Sande amkimo kaimbed demboon. Dembekore, ibduruk kuu wene Meri Magdalen yaa angkanoon. Kurin kuu yu kuu awad arewa ediib ibnendiwen kowe, yembed yedme yenburoon.

¹⁰ Kwane, angkanoone, yumbed wenenu ye yoom dobiriwendan kuu yuudiyiib amengiib kamiib yaa wene daandeen.

¹¹ “Yesu kuu wad doreene wedmena kii!” ande daandeen kumban, yi kuu yu weng kuu anamban ande meeniwen.

¹² Kwanoon ye yoman kuu karub ayoob dura kiwaan ari winiwe, Yesu kuu yi yaa angkanoon, kumban ye kuu karub maaa ande meeniwen.

¹³ Kwane, yi ayoobmim dakmekorib, Yesu kuu domondoone yi kuu wene kedmengkandeendan yena yaa komo keroon kuu daandiwen, kumban yi weng kwangkoon anamban ande meeniwen.

¹⁴ Amaan, Yesu ye kedmengkandeendan 11iib kuu animan aniwe, Yesu kuu yi yaa angkanekore ongkandoon, amborom kuu yi anam andi kuu embengmo kowe yenambed yi yaa mene “Yesu demboone wedmuwen kii!” ande yedmiwen, kumban yi mimyob kuu kamkono kere wengamberedandiwen kowe.

¹⁵ Kwane, yembed yi yaa yedmoon, “Okad yimin yimin yaa wene ne weng amun nimakarub korem yaa daandime.

¹⁶ Kanembed anam andekore baptais kerundaneen kuu, nembed bobni yaa kuu burudande nenwananiin. Kumban kanembed anam andaanban kuu ukum konaniin.

¹⁷ Ne weng wedme anam andi yeman kuu anam andiwendanbed dud korokbaniib kuu kei. Ne aromkono yaambed awad arewa yaa yedme yenburaniwe angkanimo kamaniib. Angkon weng yeeb dakmaniib.

* **16:8:** Buk Maak kurin kurin wongkiwen yemoon kuu ves 9bed wene ves 20iibban.

¹⁸ Angkon niin arud niin kuu yi dingkimbed kandenib bobni ok anenib kamaniib kumban bobnaibban amunmo do-baraniib. Angkon bob anikaddan yaa kuu yi dingkimbed yi ari nongkobe kurikuri keraniiwe wadkeraniib, kui.” andoon.

¹⁹ Yariman Yesu kuu kwamune daande dowan keroone, ye kuu Ewen ari nen daanoone God ye wiwi angkambed dibeen.

²⁰ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu okad yemoon kuna kuna yaa wenebe Yesu ye weng amun dakmenmo yarebiwe, Yariman yaromkonombed awande ye dud kedmengkandi ongmenaboon kowe, ye weng amun kuu weng anam ande korokbendoon.

Luk **Yesu Ye Weng Amun Lukbed Wongkoon**

Luk Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Lukbed Rom ye karub maa aningkoman Tiofilus yaa wongkoon. Tiofilus yaningko ye weng id kuu “God yaa mimyob dowaken keenoonman”. Kowe kuye weng id angkara kuu Lukbed anam andiwendan korem yaa wongkoon. Tiofilus kuu Yesumbed okad ari yaroon yaa wedmindo kowe, Lukbed kuu kwamune kei andi ye weng yenayib ambobanoon. Luk ye dowaken kuu Tiofilus kuu Yesu ye weng kumundin, Ye woonindombed wene Ewen ari daanoon ye weng kui, kaadkerok anded. Kwane, Luk korokboon kuu Yesu kuu Yuudan yi dowadmomban nimakarub korem yi dowad biddok monoon.

Wongkoonman

Luk kuu Yuu karubban, ye kuu Gurikman. Kwane, ye kuu dokta. Ye kuu Pool ye angkodmi maa (Kolosedan 4:14). Aron yena Pool yoom weng amun kanyare dakmiwen (Kwamiwen 16:10bed ari). Luk kuu Yesumbed komo komo kamena-boon kuu wedmindo kumban, indobbed wedmeniwendan yemoon yi weng boon kumbed wongkoon. Wongkoon ye web kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Andowi Weng Ibduruk (1:1-4)
2. Yesu Monoon Ye Weng (1:5–2:52)
3. Yesu God Ye Deme Awini Ye Kiwaan Ongmoon Ye Weng (3:1–4:13)
4. Yesu Galeli Angka Yarebe Kedmengkandoon (4:14–9:9)
5. Yesu Galeli Koronde Ambibkin Yena Aom Yarebe Kedmengkandoon (9:10-50)
6. Yesu Wene Yudea Aom Yarebe Kedmengkandoon (9:51–13:21)
7. Yesu Wene Perea Angka Yarebe Kedmengkandoon (13:22–19:27)
8. Yeenbon Aronki, Ye Bobniyiib Dembooniib Ye Weng (19:28–24:53)

Andowe Wongki Ye Weng

(Kw 1:1)

¹ Tiofilus, karub amun yeman.

Nub aombed komo komo anam id keroon ye weng kuu karub yemoonbed kwamune andowe wongkande kamiwen.

² Kwane, kane kane yi indob arimbed komo keroonkob wedmekorib, weng kee kwane daandaiwe wengambirimaub kuu weng kuu mimo, ibmo.

³ Kwane, andowoon yirimbed mene kibikee, komo keroon kuu nembed weng kee ongme andangkaan kowe, nembed meenaan kuu kei. Amun kuu weng kee bene nekdane ong-mekori, eb yaa wongkaan kuu kei.

⁴ Kwamune ke wongkaan kee ebkaadkere anam andi darewoob keru yeman.

Yoon Baptaisman Woonanuun Ye Weng

⁵ Erodbed Yudeadan yi king kere doboroon yaron kumaom kuu, God dore Yuudan dore wedyiri dohiri ye karub maa doreen, yaningko kuu Sekaraiya. Ye kuu Eeron ye awo ari Abidyaman, ye wonong Elisabet kwangkong God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan yi ambokab Eeron amaan ari ye awo.

⁶ Yi ayoob kuu God ye yorokmodan, God ye amob korem yaamo wengambere kwanimaib.

⁷ Kumban Elisabet kuu kurong kowe, danayiibban kere yi ayoob kuu kiomniwen.

⁸ Aron maa, ye yoom ye karubkim yoom kuu God ye nengki deme God ye kurikuri boyambib darewoob kuuk aom awiniwen kowe,

⁹ bot yaa aningkoyiib korokbi dowad kuu kirare Sekaraiya nendiiwa, ye kuu wene kurikuri ambiwoom baeb amun yeman nengkande aomnoon.

¹⁰ Kuyaron kuu nimakarub yemoon kuu bunangka nedbe kurikuri kamenib, God yaningko kankoonenib kamiib.

¹¹ Kamiwe, engyu kuu Sekaraiya yaa angkane kurikuri boyambib darewoob aom God yaa baeb amun yeman nengke nongkobimaibbon ye wiwi angkambed doboroon.

¹² Kwanoone, wedme binangke uni darewoob keroon.

¹³ Kumban engyumbed ye yaa yedmoon, "Sekaraiya, un-aab. Eb kurikuri kuu God kuu wengamboroon. Eb wonong Elisabet kuu dana mingki woonanuun. Kwanuko yaningko kuu Yoon ande kowe.

¹⁴ Ye dowad kuu kubi darewoob keraneeb. Angkon ye wooni aron ari kuu nimakarub yemoon kuu kubaniib,

¹⁵ amborom kuu ye kuu God ye murubia arimbed karub amun kere aningko darewoob keraneen. Kwane, ye kuu ok wainiib ok arewayiib animokban ye karub kerene ye wooni aron yaambad Kingkin Karadmombed ye yaa ibnenaneen, domonenaanban.

¹⁶ "Kwane, ye kuu Israeldan yaa awande daandaneene yemoon kuu yi Yariman God yaa ika amonombe wananiib.

17 Kwane, ye kuu yedin Yariman yaa wananeen, ye kuu Elaidya ye inamen aromkonoyiib kamimaan areb dobaraaneen. Ye kuu awodkia yaa amonombime ande daandaneene yi danayiib yaa wene amunmo dobaraniib. Ma, ye kuu God Ye Weng wengamberedandidan yaa amonombime ande daandaneene God ye inamen yorokmo awinaniib. Kwanaaneen kumbed Yariman ye dowad wengambiridan kuu nekwananeen.” andoon.

18 Kwanandoona, Sekaraiyambed engyu yaa kaamonoon, “Ne yoom ne wonong yoom kuu kiomnuwen kowe, komarewa kere eb weng kuu anam andaniin?” andoon.

19 Kwane, engyumbled inande yedmoon, “Ne kuu Gabriel. Ne kuu God ye kerebiri ari dobirimain. Godbed yedmewoona weng amun kee eb yaa kanmanaan.

20 Godbed komo aron kinoon arimbed weng kee anam id keraneen, kumban eb kuu anam andokban kowe, dakmindeban kereeb kii, wene weng kee kwananeen.” andoon.

21 Kwane, bunangka doriibdan kuu Sekaraiya yaa meedmenib dakmiwen, “Komarewa kere aron doboob kurikuri boyambib darewoob aom kwane doboroon kii?” ande kamiwen.

22 Kwane kamiwe, Sekaraiya kuu angkadoroon kumban yi yaa dakmindeban kerene dingkimo kedmengkoon kowe, “Anam kuu Godbed ye yaa kurikuri boyambib darewoob aom wane korokbenoon kii!” ande dakmiwen.

23 Kwane, ye deme kurikuri boyambib darewoob aom awini yaron kuu down keruune, ye kuu ambiwoom ika wonoon.

24 Kwane amaanbed, ye wonong Elisabet kuu oyoomiib kereen. Oyoomiib kerenu, yu kuu ambiwoommo wood angkoyiib dobureen.

25 Kwane, yumbled yedmeen, “Nimakarubbed ne yaa karak kawiwon kumban, Yarimanbed mimyob keewe awawekore, ne yaa kurong ye karak kuu kankaaroon.” andeen.

Yesu Woonanuun Ye Weng

26 Kwane, yu kuu wood benmeyiiib kuu oyoomiib dobureen kumaom kuu Godbed engyu Gabriel yaa yedmoona, kambong Nasaret Galeli ambibkin aom wenene,

27 karub maa yoom dobirindo ye wonong koyu Meri yaa dakmok wonoon. Yu kuu king Dewid amaan ari ye awo Yosef yaa awani ye dowad boriwen.

28 Kwane, engyu kuu yuyiib yaa mene yedmoon, “Kube. Kub yaa kuu Godbed oone amun darewoob kerubdoon kowe.” andoon.

29 Kwanandoona, yu kuu meeni darewoob kere komarewa kwanandoon kii ande meeneen.

³⁰ Kwani kowe, engyumbed yu yaa yedmoon, “Meri, unaab. Kub yaa meene wedmekore amun kerubdoon.

³¹ Kub kuu oyoombiib kerekoreb dana mingki woonaneeb. Yaningko kuu Yesu ande kowaneeb.

³² Ye kuu aningko miin darewoob keraneene ye yaa Ambab Ari Ye God Ye Mingki andimamaniib. Kwane, ye awo anuk yiri king Dewid ye ooni yumbon kuu Yariman Godbed ye yaa konaneene,

³³ yembed Israeldan yi korok keraneen kuu yimin wandindeban.” andoon.

³⁴ Andoone, Merimbed neman kaamoneen, “Komarewa keraneen, ne kuu karub maa yoom dobirindo kowe?” andeen.

³⁵ Anduune, engyumbed inande yedmoon, “Kingkin Karadmombed kub yaa menene Ambab Ari Ye God yaromkonombed ongmaneen. Kwani kowe, dana karadmo woonaneeb kuu God Ye Mingki andimamaniib kii.

³⁶ Wengambere. Kub karubkim Elisabet kuu kiomneen yaambed dana woonanuun. Kurin kuu yu kuu kurong kumban, kibikee yu kuu oyoombiib kere doruun kuu wood benmeyiiib dobureen.

³⁷ Godbed komo komo kamandameen kuu no kwananeen kii.” andoon.

³⁸ Kwanandoone, Merimbed inande yedmeen, “Ne kei. Ne kuu Yariman ye dabderem aom doriin. Komo yedmewen kuu kwane kerok.” andeen. Anduune, engyu kuu domonde wonoon.

Merimbed Elisabet Yaa Wengandok Wuneen

³⁹ Kwane, Meri kuu yaro Elisabet yu kambong Yudea koodbon ambibkin aom kirod wene nandekoru,

⁴⁰ Sekaraiya yambiwoom wene Elisabet yaa baandeen.

⁴¹ Baanduune, wengambereen kuu Elisabet yu dana yu kabeyob aombed kube yodkanmoone Kingkin Karadmoyiib Elisabet yaa ibnendoone,

⁴² yumbed naawon baande yedmeen, “Kub kuu Godbed amun darewoob kerubdoon, nima yena arebban. Kub dana woonaneeb kwangkong Godbed amun darewoob kerunoon.

⁴³ Kub kuu ne Yariman ye ena kowe, ne yaa menewen kuu amun kii!

⁴⁴ Kubbed baande yedmeweewe wengambaraan kuu ne dana kabeyob aombed kubi ye dowad yodkanmoon.

⁴⁵ Yarimanbed kub yaa komo keraneen andi ye weng yaa anam andewen kowe amun kerubdoon kii!” andeen.

Meri Kube Yedmeen

(1Sa 2:1-10)

⁴⁶⁻⁴⁷ Kwane, Merimbed yedmeen,

“Ne niindem aombed kube Yariman yaningko kankoonaan,
ye kuu ne Bobni Yaa Burudande Nendi Ye God kowe.

48 Kubaan amborom kuu ne kuu ye dabderem aom doriina
wedme meenoon kowe.

Kibireb ari kuu nimakarub korem ne yaa kuu Godbed amun
kerundoon kii andimamaniib,

49 amborom kuu Aromkono ye Godbed miin darewoob
ye barang ne yaa kawoon kowe.

Yaningko kuu karadmo kii.

50 Kane kane God ye dabderem aom doriib kuu yembed
mimyob keendembirimaan.

51 God yaromkono darewoob yaambad kamimaan kuu kei.
Kanembed nub kuu yimin ande dakmimaibdan kuu be
boketawerene,

52 king darewoob yi ooni ye dibirimbon arimbed kawene
kankubunene,

ye dabderem aom doriibdan kuu be ari nongkobene,

53 mungimo doriibdan kuu yiribman amun bangkan-
dene,

yiribman yemoondan kuu ne yaa dingkirudmo
angkanime andimo kamene kamimaan.

54-55 Yembed ye demedan Israel ye karuwa nimaya yaa awan-
dene,

ye weng kunduk nub awoya yaa yedme kowoon areb kuu
mimyob keendimaan,

Abrahambad mene ye awoya ari yi korem yaa mimyob
keendimaan kii.” andeen.

56 Andekoru, Meri kuu Elisabet yoom dobiriwen. Dobiri-
uwe, wood ayoozmim down keruune, yu kuu yu ambiyoom
ika wuneen.

Yoon Baptaisman Kuu Wooneen

57 Kwane, Elisabet yu dana wooni aron munuune, karub
dana wooneen.

58 Yarimambad yu yaa mimyob keendoone danayiib kereen
kuu yu karubkim yoom yu dia doriibdan yoom kuu wengam-
berekorib, yu yoom kubiwen.

59 Kwane, ye wooneen yaron kuu aron kaning kaning
dowan keruune, karub dana ye kad wande akme kubi
ye dowad menebenib yawodki Sekaraiya yaningko ande
kowandamiib,

60 kumban yawaanbad yedmeen, “Yii! Yaningko kuu Yoon
ande kowi yeman kii.” andeen.

61 Kwananduune, yimbed inande yedmiwen, “Yiib
karubkim kumaom kuu aningko keyiibban.” andiwen.

62 Andekorib, awodki yaa yaningko kane kowaneeb ande
dingkimo kedmengkiwe,

⁶³ wongki yeman kawime ande dingkimo kedmengkoone koniiwe, “Yaningko kuu Yoon.” ande wongkoone binangkiwen.

⁶⁴ Kwane erebnariyiibban, ye ong kuu oroknoone God yaa kubi ye wengiib dakmenaboon.

⁶⁵ Kwane, dia doriibdan kuu meeni darewoob keriiwe, komo keroon ye weng kuu Yudea koodbon ambibkin aom daande yareen.

⁶⁶ Kwane, nimakarub korem kuu wengambere binangke meeni darewoob kere yikareb kaamobiwen, “Dana kee, komarewa keraneen kii?” ande kamiwen, amborom kuu God yaromkonoyiib dana yaa konoon kowe.

Sekaraiya God Yaa Kuboon

⁶⁷ Kwane, dana yawodki Sekaraiya kuu Kingkin Karad-mombed ibnenoone, God yaromkono yaambéd komarewa keraneen ye weng kuu yedmoon,

⁶⁸ “Yariman, Israeldan yi God, ye yaa kubem, amborom kuu yembed ye karuwa nimaya yaa mene oonene bobni yaambéd bidoon kowe.

⁶⁹ Godbed ye dabderem aom dobiri ye karub Dewid ye awoya ari aombéd nendekore, karub kuu Godbed nub yaa bobni yaa kuu burudande bindi ye karub kondoon.

⁷⁰ Yembed ye weng kunduk kurin kurin yedmoone ye profesi-dan karadmo kumbéd wongkiwen kui.

⁷¹ Bondan yi aromkono yaambéd nub kuu burudande bindaneen.

⁷² Nub awoya anuk yiri kuu mimyob keendemboroon.

Kwane, amob weng yi yaa ongmoon kuu nonondandaan-ban.

⁷³ Godbed nub awo Abraham yaa amob weng ongmoon kui.

⁷⁴⁻⁷⁵ Yembed bondan yi aromkono yaambéd nub kuu burudande bene oonaneene,

ye kerebiri arimbed inamen karadmoyiib inamen yorokmoyiib aron korem doberenub,

uniyiibban kurikuri kere yaningko kankoonima-manuub, kui.

⁷⁶ Ne dana, eb yaa kuu Ambab Ari Ye Profesiman andimaniib,

amborom kuu ebdin wene Yariman wananeen ye ki-waan nimakarub yaa ongmenekwaneeb kowe.

⁷⁷ Kwanekoreb, God ye karuwa nimaya yaa amonombiwed Godbed yi amarakmi are nonondandene bobni yaa kuu burudande bindi ye kiwaan kedmengkandaneeb.

⁷⁸ Nub God kuu mimyob keendembiri ye God kowe, karub mananeen kuu aron ye nambiri areb, yaro yeedere Ewen arimbed nub yaa mananeen.

⁷⁹ Bobni kurumbon yiri doriibdaniib kumun yiri doriibdaniib yaa mene yurekore, nangkem yewenubmo ye inamen kedmengkandaneen.” andoon.

⁸⁰ Kwane, dana kuu kaine ye niindem aomiib ye inameniib kuu yiminmo keroon. Kwane, ye kuu amiibban ye amboon angka doroone, wene Israeldan yi murubia arimbed andowe kedmengkandi yaron kuu muneen.

2

Yesu Wooneen

¹ Kuyaron arimbed Saesaa Agustusbed weng kowoon, “Nimakarub korem Romdanbed ooneen yambibkin korem aom kuu aningko bi yeman.” andoon.

² Kwirinius kuu Siria ambibkin aom korok kere oonoon yaron yaambed aningko kee ibduruk boon.

³ Kwani kowe, nimakarub korem kuu yi kambong kambong yaa aningko bi ye dowad wenebiwen.

⁴ Kwane, Yosef kangkon kambong Nasaret Galeli ambibkin aom domonde Yudea ambibkin kuri Dewid ye taun Betlehem yaa wonoon, amborom kuu Dewid awene kuu yi mimo kowe.

⁵ Ye kuu Meri yoom aningko kondok winiwen. Yu kuu ye yaa awani yeman boriwen kumban yu kuu oyoomiib kereen.

⁶ Kwane kuyaa doriib kumbed, dana wooni aron kereen kowe,

⁷ yumbed karub dana wonob wooneen. Kwane, ebkad baradbed bedmenekoru, dingkan animan bangkandimbon aombed koween, amborom kuu ambib korem aom kuu diiriwen kowe, dingkan ambiwoombed dobiriwen.

Sibi Oonidan Yoom Engyus Yoom

⁸ Kuyaa kuu sibi oonidan yena kuu dia dura angka amnoom doronib yi sibi yaa ooniwen.

⁹ Kuyaombed Yariman ye engyu kuu yi yaa angkadoroone, Yariman ye nambiri kuu yi yaa yure awanewandoone, yi kuu uniwon karakwon keruwen.

¹⁰ Kumban engyumbed yedmendoon, “Yiib unaib. Ne kuu yiib yaa kubi darewoob ye weng amun kanmeniin, nimakarub korem yaa daandi yeman.

¹¹ Kibikee Dewid ye taun aom kuu yiib Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub wooneen, ye kuu Yariman Keresu.

¹² Kekee yiib yaa dud korokbi yeman. Yiib kuu wedmaniwe, dana kuu ebkad baradbed bedmiwen kumbed dingkan animan bangkandimbon aombed angkimbaraneen kii.” andoon.

13 Kwane kuyaambed, engyus yemoon wad darewoob kuu ambid arimbed mene ibduruk monoon yaa daboknenniwe God yaningko kankoone yedmiwen,

14 “Ewen ari ye God yaningko kankoonem.

Kwane God ye dowaken kerundoondan okad yiri doriib yaa dobiri yewenubmo bangkandok.” andiwen.

15 Kwane, engyus kuu domonde Ewen aom ika daaniiwe, sibi oonidan kuu yikareb man yedmenoon yedmenoon kamiwen, “Nub kuu Betlehem yaa komarewa keroon kuu Yari-manbed nub yaa daandoon kowe wene wedmem.” andiwen.

16 Kwanandekorib, yi kuu kirod wene Meri yoom Yosef yoom wedmiiwe, dana kuu dingkan animan bangkandimbon aombed angkeen.

17 Kwane yi kuu dana wedmenekorib, engyumbed yi yaa daandoon kuu kwane dakmenmo winiwen.

18 Dakmiiwe, kane kane weng kee wengambiriwen kuu binangkiwen.

19 Kumban Meri kuu yu niindem aombed anam andekoru, komo keroon yaa kuu kube meenmembureen.

20 Kwane, sibi oonidan kuu ika wenenib komo wengamberenib wedmiwen kuu God yaa kubiyiib eso andiyiib kamiwen, amborom kuu komo keroon kuu engyumbed yedmendoon arebmo keroon kowe.

Yesu Kurikuri Boyambib Darewoob Yaambed God Yaa Koniwen

21 Ye wooneen yaron kuu aron kaning kaning dowan keru-une, ye kuu kad wandiwe, yaningko kuu Yesu andiwen, ye woonindo yaronbed engyumbed aningko kuu konoon kowe.

22 Kwane, Mosesbed kedmengkandoon kwamune dana wooneen ye dowad God yaa minindeban yaron dowan keru-une, Yosef yoom Meri yoom kuu Yesu nenwene Yerusalem yaa Yariman yaa konande winiwen,

23 amborom kuu Yariman ye amob yaa wongkoon kuu karub dana wonob kuu Yariman yaa koni yeman andoon kowe.

24 Kwane, Meri yoom Yosef yoom kuu Yariman ye amob wongkoon kuu on arud ayoob kuu yeeneb ne yaa nengkebko agedmo keroka baeb kawe andoon kowe, kwanande winiwen.

25 Kuyaron kuu karub maa yaningko Simeon kuu Yerusalem aom doreen. Ye kuu yorokmo ye karub, God yaamo wengambiri ye karub. Ye kuu Godbed Israeldan yaa awandaneen yaron meedmo doreen. Kwane, ye kuu Kingkin Karadmombed ibnenoon.

²⁶ Kurin kuu Kingkin Karadmombed ye yaa yedmenoon, “Bobnaabbanbed Yarimanbed Kinoona Mananeen ye Karub kuu wedmaneeb.” andoon.

²⁷ Kwane, Kingkin Karadmombed Simeon kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom nenwonoon. Kwanoone, dana yarian kuu Yuudan yi amob yaa yedmoon kwamune ongmeme ande dana Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob yaa nenwiniwen.

²⁸ Kwane, Simeonbed dana kuu nende ye dingki ari kowekore, God yaa eso ande yedmoon,

²⁹ “O Yariman, ebbed weng kunduk ne yaa yedme kowewen kuu anam id keroon kowe, eb dabderem aom doriinman, ne yaa komo aron arimbed kubiyiib bobnaniin kuu yimin.

³⁰ Kuu yimin amborom kuu Bobni Yaa Kuu Burudande Bindi Ye Karub ebbed kondewen kuu ne indobbed wedmaan kowe.

³¹ Kwane, ambibkin koremdan yi indob arimbed ong-mewen kowe,

³² ye kuu nambiri Yuudanban yi nimakarub wedmi yeman.

Ye kuu eb nimaya karuwa Israeldan yi aningko darewoob keru yeman.” andoon.

³³ Kwanandoone, Yesu yambeya enaya kuu binangkiwen.

³⁴ Kwane, Simeonbed yi yaa amun kerundekore, Meri yaa yedmoon, “Dana kee, yembed Israeldan yemoon kuu andokbaneene, yena kirobaniib yena ari daananiib kamaniib kii. Ye kuu Godbed wedme kaadkeru yeman korokboon kumban, yemoon kuu ye yaa bon keraniib kowe,

³⁵ nimakarub yemoon komo komo kamande bikderebiwen kuu dian keraneen. Kwane, barang yena dembe wananeen kumbed kub mimyob yaa kubiyiibban keraneeb.” andoon.

³⁶ Kwane kuyaa kuu wonong maa yu aningko Ana, yu kuu profesi weng wengambere dakmimaun. Yu kuu Fanuel ye mungkan, yu amaningko kuu Aser. Yu kuu kionneen. Kurin kuu yu kuu karub awanekoru weeb ediib kerenu,

³⁷ yu karub bobnoone, yumbedmo dobere wene weeb 84yiib kereen. Yu kuu kurikuri boyambib darewoob kuu domondimokban, animan korondekoru amnoomiib awingyawiib kurikuri kamenu God yaningko kankoonembiri-maun.

³⁸ Simeon yoom Yosef awene yoom doriib yaron aombed, yu kuu yiyiib yaa menenu God yaa eso andeen. Kwanekoru, yumbed Yerusalem aom Godbed amodde wankare ben yeedorok ande meedme doriibdan korem yaa dana Yesu ye weng dakmeen.

³⁹ Kwane, Yosef yoom Meri yoom kuu Yariman ye amob yaa dakmoon areb kwane ambangke dowan kerekorib, angkon ika yi kambong Nasaret yaa Galeli ambibkin aom winiwen.

⁴⁰ Kwaniwe, dana kuu kaine aromkonoyiib inamen amun-moyiib keroone, Godbed amun kerundi karayiib kwane ib-nenoon.

Kewedman Yesu

⁴¹ Kwane, weeb mimo mimo korem kuu yawodkia awaana kuu Yerusalem yaa Yuudan yi Burudandoon orok ani dowad winimaib.

⁴² Kwane, ye kuu weeb wad ayoowiib keroone, anuk kwan-imaib kwamune Yuudan yi Burudandoon orok ani dowad winiwen.

⁴³ Kwane, orok aron kuu dowan keruune, yarian kuu ika kambong yaa winiwe, Yesu kuu Yerusalem aom doboroon, kumban yarian kuu yikaadkerindo.

⁴⁴ Yimbed meeniwen kuu karub yena yi yoom weniib yaa kuyaom manok andiwen kowe, aron mimo no weniib, onmindo. Aron mimo dowan keruune, kwane ye ande yi angkodmiayiib yi karubkimiib yaa onmiwen.

⁴⁵ Kumban ye kuu wedmenindo kerekorib, angkon ika Yerusalem yaa onmenmo winiwen.

⁴⁶ Kwane, aron ayoobmim dowan keruune, kurikuri boy-ambib darewoob kuuk aom deawune wedmibka, ye kuu Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom dibonib yimbed ye yaa kaamobiwe inandekore yembed yi yaa kaamobeene inandiiwa kamiib.

⁴⁷ Yi korem kuu yembed weng id yiminmo inandimaan kowe binangkiwen.

⁴⁸ Kwane, yarian kuu ye wedmenekorib binangkiwen. Kwanekorib, awaanbed ye yaa yedmeen, “Ne dana, eb kuu komande nub yaa kwamune kerewen? Ambe yoom ne yoom kuu eb ande meeni darewoob keruwen kowe, nub kuu eb ande onmuub kii.” andeen.

⁴⁹ Kwananduune, Yesumbed kaamondo, “Yiib komande ne ande onmiib? Yiibkaadkerindokowoo, ne kuu ne Ambe yambiwoom kee?” andoon.

⁵⁰ Kumban yi kuu yembed daandeen ye weng id kuu kandindo.

⁵¹ Kwane, Yesu kuu Nasaret yaa wenenib arian yi wengmo wengambirimo kamoon. Kwane, yawaan kuu komarewa kamoon kuu yu niindem aom kubenu meenmembureen.

⁵² Yesu kuu inamen amuniib ye idiib kwane kainoon. Ni-makarub yi indob ariyiib God ye indob ariyiib kuu yiminmo doboroone ye yaa kubeniwen.

3

Yoon Baptaismanbed Kiwaan Ongmoon
(Mt 3:1-12, Mk 1:1-8)

¹ Kwane, Romdan yi korok Saesaa Taiberiusbed oonoon kuu weeb 15iib keroon kuyaombed, Pontius Paillet kuu Yudea ambibkin aom oonoone, Erod Antipas kuu Galeli ambibkin aom oonoone, ye aagorok Filip kuu Iturea ambibkiniib Trakonaitis ambibkiniib aom oonoone, Laisanias kuu Abilin ambibkin aom oonoon.

² Kwane kuyaron aombed, Anas yoom Kaiyafas yoombed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok keriiwe, amiibban ye amboon aombed God ye weng kuu Sekaraiya ye mingki Yoon yaa daanoon.

³ Kwani kowe, ye kuu wene ok Yooden yu ambibkin aom angkuun kumaom kuu dewenebene, “Ambarakmi yaa koronde amonombe baptais kere dobirime.” ande daandimaan.

⁴ Kwane, profesiman Aisaiyambed wongkoon kuu anam id keroon, Yoon yaa. Kwane wongkoon kuu, “Karub maa amboon angkambed baande daandaneen kii, ‘Yariman mananeen ye kiwaan nekwime, ye kiwaan yorokmo kerime.

⁵ Kwane, okad kankubune wunen yiri korem kuu daubenib, aangko koremiib koodbon koremiib kuu nire dabonmo ongmaniib.

Kiwaan unitawiib kuu ongme yorokmo kerenib, kiwaan ari boknandiyiib kuu dabonmo amunmo ongmaniib.

⁶ Nimakarub korem Godbed bobni yaa kuu burudande bindi ye kiwaan kuu wedmaniib.’ ” ande wongkoon.

⁷ Kwane, Yoonbed kadaareb menebe baptais kerandamiib yaa yedmoon, “Yiib kuu niin arud niin kii! Kanembed daandeenkob God ye norin mananeen yaa kuu kirokmone wanandamiib?

⁸ Yiibka anam nub ambarakmi yaa kuu koronduwen ande amun amunmo kamime. Abraham kuu nub ambe andaib, amborom kuu nembed yiib yaa ke yedmaan kei, bot keembed Abraham ye dana Godbed ongmi kuu yimin kowe.

⁹ Kapak kuu kundukmo at ambokab yaa angkuun kowe, at korem kee id amuniibban keraneen kuu nare ben amotbon aom kiraraneen.” andoon.

¹⁰ Andoone, kadaarebbed Yoon yaa kaamoneniwen, “Kwani kowe, komo keranuub?” andiwen.

¹¹ Kwanandiiwe, yembed yi yaa yedmoon, “Kanembed ebkad doboob ayoob keroka, maa kuu ebkadiibban ye karub yaa nonok, animan iniyiib kangkon kwamune kerime.” andoon.

¹² Andoone, tak od bimaibdan kangkon baptais kerande mene ye yaa kaamoniwen, “Kedmengkandi korok, komo keranuub?” andiwen.

¹³ Andiiwe, Yoonbed yi yaa yedmoon, “Nimakarub yaa od kuu yiiib meeniyyib arimbed yedme baib, korok korokbed komo andiwen kuu kuyaamo bime.” andoon.

¹⁴ Andoone, ana nangmidanbed ye yaa kaamoneniwen, “Nub kangkon komo keranuub?” andiwen. Andiiwe, yembed yedmendoon, “Karub maa yaa ambarakmoon ye dudi weng dakmaib. Aniin kowe od kawe ande kamimbed od baib. Yiiib deme ye kakman odbed kandimaib kuu yimin andimamime.” andoon.

¹⁵ Kwane, nimakarub korem kuu Godbed kinaneene mananeenman Keresu monok ande meedmiib yaambed kowe, yimbed meeniwen kuu Yoon kuu Keresu manok andiwen.

¹⁶ Kwaniiwe, Yoonbed yi yaa inandoon, “Ne kuu yiiib yaa okbed baptais kerundimain, kumban karub maa mananeen kuu korok darewoob aromkonoyiib ne arebban. Ye yonkad nong kuu nembed dudmungki kuu yiminban, amborom kuu yaningko kuu ambab ari kowe. Ye kuu Kingkin Karadmoyiib amoyiibbed yiiib yaa baptais kerundaneen.

¹⁷ Ye mananeen kuu andokbi dowad mene yob nekwane kad kuu kirarundekore id amunmo bene ye animan nongko-bimbon ambiwoom nongkobene kad kuu bene kumbaanban yamotbon yiri kiradmaneen.” andoon.

¹⁸ Andekore, kwane yembed yi yaa weng amun kedmengkandene weng yenayiib daandene ongkandoon.

¹⁹ Kumban Yoonbed korok darewoob Erod yaa butun kameron, amborom kuu Erod kuu ye aagorok ye wonong Erodias awanene ambarakmi yemoon yenayiib kameron kowe.

²⁰ Kwanoone, Erodbed ambarakmi maa kameron ambarakmi yena ari nongkoboan kuu Yoon kuu nende wii aom kowoon.

Yesu Kuu Yoonbed Baptais Kerunoon
(Mt 3:13-17, Mk 1:9-11, Yn 1:29-34)

²¹ Nimakarub korem kuu Yoonbed baptais kamendoon yaron kuu Yesu kangkon yembed baptais kerunoone, ye kuu kurikuri kameene ambid kuu bengkeroone,

²² Kingkin Karadmo kuu on arud areb ye ari wan kubudoroon. Kwanoone, ambid arimbed wengmo meneboon, “Eb kuu ne Dana, mimyob dowaken darewoob keebdaan, eb yaa anam kubimain.” andoon.

Yesu Ye Awoya Yiri
(Mt 1:1-17)

²³ Kwane, Yesu kuu weeb 30yiyib kerekore, God ye deme kuu andowe ambangkoon. Nimakarubbed meeniwen kuu ye kuu Yosef ye dana mingki manok andiwen.

Yosef kuu Heli ye dana mingki,

²⁴ Heli kuu Matat ye dana mingki,

Matat kuu Livai ye dana mingki,

Livai kuu Melki ye dana mingki,

Melki kuu Yannai ye dana mingki,

Yannai kuu Yosef ye dana mingki,

²⁵ Yosef kuu Matatias ye dana mingki,

Matatias kuu Amos ye dana mingki,

Amos kuu Nahum ye dana mingki,

Nahum kuu Esli ye dana mingki,

Esli kuu Nagai ye dana mingki,

²⁶ Nagai kuu Maat ye dana mingki,

Maat kuu Matatias ye dana mingki,

Matatias kuu Semein ye dana mingki,

Semein kuu Yosek ye dana mingki,

Yosek kuu Yoda ye dana mingki,

²⁷ Yoda kuu Yoanan ye dana mingki,

Yoanan kuu Resa ye dana mingki,

Resa kuu Serubabel ye dana mingki,

Serubabel kuu Sealtiel ye dana mingki,

Sealtiel kuu Neri ye dana mingki,

²⁸ Neri kuu Melki ye dana mingki,

Melki kuu Adi ye dana mingki,

Adi kuu Kosam ye dana mingki,

Kosam kuu Elmadam ye dana mingki,

Elmadam kuu Er ye dana mingki,

²⁹ Er kuu Yosua ye dana mingki,

Yosua kuu Eliesee ye dana mingki,

Eliesee kuu Yorim ye dana mingki,

Yorim kuu Matat ye dana mingki,

Matat kuu Livai ye dana mingki,

³⁰ Livai kuu Simeon ye dana mingki,

Simeon kuu Yuda ye dana mingki,

Yuda kuu Yosef ye dana mingki,

Yosef kuu Yonam ye dana mingki,

Yonam kuu Eliakim ye dana mingki,

³¹ Eliakim kuu Melea ye dana mingki,

Melea kuu Mena ye dana mingki,

Mena kuu Matata ye dana mingki,

Matata kuu Netan ye dana mingki,

Netan kuu Dewid ye dana mingki,

³² Dewid kuu Yesi kuu ye dana mingki,

Yesi kuu Obed ye dana mingki,
 Obed kuu Boas ye dana mingki,
 Boas kuu Salmon ye dana mingki,
 Salmon kuu Nason ye dana mingki,
³³ Nason kuu Aminadab ye dana mingki,
 Aminadab kuu Rem ye dana mingki,
 Rem kuu Hesron ye dana mingki,
 Hesron kuu Peres ye dana mingki,
 Peres kuu Yuda ye dana mingki,
³⁴ Yuda kuu Yekob ye dana mingki,
 Yekob kuu Aisek ye dana mingki,
 Aisek kuu Abraham ye dana mingki,
 Abraham kuu Tera ye dana mingki,
 Tera kuu Nahoo ye dana mingki,
³⁵ Nahoo kuu Serug ye dana mingki,
 Serug kuu Reu ye dana mingki,
 Reu kuu Peleg ye dana mingki,
 Peleg kuu Eber ye dana mingki,
 Eber kuu Sela ye dana mingki,
³⁶ Sela kuu Kainan ye dana mingki,
 Kainan kuu Arfaksad ye dana mingki,
 Arfaksad kuu Sem ye dana mingki,
 Sem kuu Noa ye dana mingki,
 Noa kuu Lamek ye dana mingki,
³⁷ Lamek kuu Metusela ye dana mingki,
 Metusela kuu Enok ye dana mingki,
 Enok kuu Yared ye dana mingki,
 Yared kuu Mahalalel ye dana mingki,
 Mahalalel kuu Kenan ye dana mingki,
³⁸ Kenan kuu Enos ye dana mingki,
 Enos kuu Set ye dana mingki,
 Set kuu Adam ye dana mingki,
 Adam kuu God ye dana mingki, kui.

4

*Yesu Kuu Setenbed Ambarakmok Ande Kamoon
(Mt 4:1-11, Mk 1:12-13)*

¹ Kwane, Yesu kuu Kingkin Karadmombed ibnenoone ok Yooden angkambed monoon. Monoone, Kingkin Karadmombed nendore amboon angka nen dewonoon.

² Kuyaambed, Yesu kuu aron 40yiyib animaniib animban mungimo doboroon. Kuyaron kuu Setenbed ambarakmok ande biranande kamoon.

³ Setenbed Yesu yaa yedmoon, “Eb kuu God ye Mingki keroka, bot kee yedmebko om keroko ane.” andoon.

⁴ Andoone, Yesumbed inandoon, “God Ye Weng yaambéd wongkoon kuu ‘Nimakarub kuu animaniibmo ane dobaraibban.’” andoon.

⁵ Kwanoone, Setenbed aangko ambab arimbed nenwene kirodmo ok yimin kayimin wande wonoon yambibkin koremiwa gapman koremiwa yaa korokbenekore,

⁶⁻⁷ yembed ye yaa yedmenoon, “Korem kee yi yumboniib, yi aromkonoyiib, yi nambiriyiib korem ne yaa kawoon kowe, kane konandamaniin kuu kwane ye yaa konaniin. Kwani kowe, ne yaa bumangkane naningko kankoonaneeb kuu korem kee kabdaniina ebman keraneeb kii.” andoon.

⁸ Andoone, Yesumbed inandoon, “God Ye Weng yaambéd wongkoon kuu ‘Yiib Yariman God yaamo bumangkane yangkomo kankoonenib, ye yaamo wengambere kwamembirime.’ ande wongkoon.” andoon.

⁹ Kwanoone, Setenbed ye kuu nendore Yerusalem yaa kurikuri boyambib darewoob aminim dungkun angka wene dobere ye yaa yedmoon, “Eb kuu God ye Mingki keroka, karimbed kuri korongbere,

¹⁰ amborom kuu God Ye Weng yaambéd wongkoon kuu, ‘Godbed ye engyus yedmaneena, yimbed eb yaa ongme oonebdaniib.

¹¹ Kwane yi dingkimbed eb awine kankoonaniiwa, eb yon kuu bot arimbed wowaanban.’ kwane wongkoon.” andoon.

¹² Kumban Yesumbed inandoon, “God Ye Weng yaa yedmoon kuu, ‘Yiib Yariman God yaa komboon kaamobaib.’ ande dakmoon kii.” andoon.

¹³ Kwane, Seten kuu birani kiwaan korem kame downan kerekore, koronde wene doboroone wene ye aron keraneen yaa meedme doboroon.

Yesu Kuu Nasaret Aombed Kan Angka Kariwen

¹⁴ Yesu kuu Kingkin Karadmo yaromkonombéd Galeli yaa wonoone, ambibkin kuyaom kuu komo kamoon ye weng kuu daande yareen.

¹⁵ Kwane, yi kurikuri ambiwoombéd yembed kemengkandimaane yi korem kuu ye yaa kubiwen.

¹⁶ Kwane, Yesu kuu ye kainoon ye kambong Nasaret yaa wonoone, Sabat aron keruune, ye koobdande kurikuri ambiwoom awunoon. Kwane, yaro kimingkande demboon kowe,

¹⁷ profesiman Aisaiyambéd wongkoon ye buk bedmiwen kuu ye yaa koniwen. Koniwe, dudmungkene kwane wongkoon kuu onmene wedmekore kimingkoon kuu,

¹⁸ “Yariman ye Kingkin kuu ne yaa doreen,

amborom kuu kamboknondan yaa weng amun ked-
mengkandi ye deme dowad kuu
yembed ne korok ari amob ok bune kinoon kowe.

Godbed yedmoona manaan kuu

bonmanbed karuwa nimaya yembed boon yaa kuu be
yeedere wananeen ye wengiib
indob tutdan kuu ongmaneene ika wedmaniib ye
wengiib be meneni,

dabab wayiroondan yaa kuu ben yeedereni,

¹⁹ Yarimanbed amun kerundaneen kuye dakmi ye dowad
manaan.” andoon.

²⁰ Kwane, Yesu kuu buk kuu bedme kebenekore, yi yaa ika
konde yiri diboroon. Kwanoone, yi korem kurikuri ambi-
woom kuu ye yaa nengmone keenombiriwen.

²¹ Kwaniiwe, yembed yi yaa daandoon, “God Ye Weng
Karadmo kibirebya wengambiriib kukuu anam kere wonoon
kii.” andoon.

²² Kwanandoone, nimakarub korem kuu kubenib, weng
amun yeman dakmoon yaa binangkenib yedmiwen, “Kee
Yosef ye danamo kii.” andiwen.

²³ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Nekaad, yiib kuu ne
yaa ongkandi weng yedmaniib, ‘Eb kuu dokta kowe, ebmeren
ongme.’ andaniib areb, ne yaa. ‘Kambong Kapeenaum
yaambad kwane kamewen kuu wengamburuwen kowe, eb
kambong keyaom kangkon kwane kame.’ ande ne yaa yed-
mewaniib.

²⁴ “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, profesidan
kuu yi kambongdan aom kuu dowakenban kerundimaib.

²⁵ Ke yedmaan kee anam kii, Elaidya doboroon yaron
yaambad Israel aom kuu am yongkonboone, weeb ay-
oobmim burudande kaningiib wedya keroone, ambibkin
kuyaom korem kuu animaniibban keroon kuu nima irib
yemoon Israel aom doboriwen.

²⁶ Kumban Godbed yedmoona Elaidya kuu Yuudan yi nima
irib ku doriib kuyaa ma winindo. Ye kuu Godbed yedmoona,
ambibkin maa Saidon, kambong maa Sarefaddan yi wonong
irib maa yaamo wonoon.

²⁷ Ma, profesiman maa Elaisa, Israel aom doboroon yaron
kuu Yuudan yemoon kuu kad yaa kangingki bowiib dobori-
wen. Kumban yi korem kuu ma ongmenabindo, Siria amb-
bibkin ye karub Naemenmo ongmoone amun keroon.” an-
doon.

²⁸ Kwanandoone, nimakarub korem kurikuri ambiwoom
kuu kuye weng wengamberekorib, norin darewoob keruwen.

²⁹ Kwanekorib, Yesu yaa dedmone wene ande kamenib, aangko angka taun kwarimbed nenwene aangko arimbed aangkodem yiri korarande kamiwen.

³⁰ Kumban ye kuu kadaareb yi niindem aombed koronde wonoon.

Yesumbed Awad Arewa Yedme Anburoon
(Mk 1:21-28)

³¹ Kwane, Yesu kuu Galeli ambibkin aom taun mamaa Kapeenaum yiri wenene Sabat aron arimbed yembed ni-makarub yaa kedmengkandoon.

³² Kedmengkandoone, yi kuu binangkiwen, amborom kuu ye kuu deme konoon ye karubbed dakmeen kowe.

³³ Kwane, kurikuri ambib kuyaom kuu karub maa awad arewambed ibnenooniib kowe yembed naawonmo komkoon.

³⁴ “Woyoi! Yesu Nasaretman, eb kuu nub yaa komo kamandewed? Eb kuu mene nub monmarandewedoo? Eb kuu nekaad, God ye Karadmo Karub kii!” andoon.

³⁵ Kwanandoone, Yesumbed yobdoodmo yedmoon, “Iwari kere! Ye niindem aom kuu koronde angkadere!” andoon. Kwanoone, nimakarub yi indob ari awad arewambed karub kuu kankoraroone komboroone angkadoroon kumban karub kuu ma ayindo.

³⁶ Kwanoone, nimakarub korem kuu wedmekorib, binangkenib neman yedmenoon yedmenoon kame yedmiwen, “Kee komarewa kii! Deme konooniib aromkonoyiib kowe, awad arewa yaa yedmimaane angkadirimaib kii!” andiwen.

³⁷ Kwane, ye weng kuu kambong korem ambibkin aom daande yareen.

Yesumbed Yemoon Ongmenaboon
(Mt 8:14-17, Mk 1:29-34)

³⁸ Kwane, Yesu kuu kurikuri ambiwoom koronde Saimon yambiwoom wonoon. Kwane, Saimon ye anodkan kuu anikad darewoob angkuun kowe, yembed mene ongmendok ande ye yaa yedmiwen.

³⁹ Kwane, yu diambed mene doberene anikad yaa yedmoone, kirodmo anikad kuu dowan keroone yaro yi yaa animan nekween.

⁴⁰ Kwane aron kubuneen yaambed, bob anikaddan yemoon kuu ye yaa be menebaiwe, ye dingkimbed yi yaa kowe ongmimo kamoon.

⁴¹ Kwanaane, karub yi niindem aombed awad arewa kuu angkaderenib komkimaib, “Eb kuu God ye Mingki kii!” andimaib, kumban Yesumbed awad arewa yaa dakmaib andi ye weng yobdood yedmimaan, amborom kuu yi yikaad ye kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kowe.

⁴² Amkimo kaimbed Yesu kuu obonmo angka wonoon. Kwane, nimakarub kuu ye ande onmenmo mene wedmenekorib, domonde wanaan kwane doborok ande kamiwen.

⁴³ Kumban yembed yedmoon, “Ne kuu taun yena yaa kangkon Godbed korok kere ooni ye weng amun ked-mengkanda, amborom kuu kuye dowad kumbed yedmoona manaan kowe.” andoon.

⁴⁴ Andekore, Yudea kurikuri ambiwoombed kwane ked-mengkandenmo dewonoon.

5

Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon (Mt 4:18-22, Mk 1:14-20, Yn 1:35-42)

¹ Aron mamaa, Yesu kuu bowan Galeli kebed angkambed doreene, nimakarub yemoon kuu ye yaa mene awanewande God ye weng wengamberenib yeyiib yaa nimingkiwen.

² Kwaniiwe, Yesu kuu wedmoone ok kebed yaambbed parai motod ayoob kuu dangeen. Motod kuu oon bidanbed nongkobekorib oon bi ye men ogaib.

³ Kowe, Yesu kuu Saimon ye parai motod aom aom-nekore yedmoone, yembed mondaroone angka angkamuune, kuyaombbed diberene nimakarub bid yaa doriibdan yaa ked-mengkandoon.

⁴ Kwane kedmengkande dowan kerekore, Saimon yaa yedmoon, “Parai motod kee nanwene ok ambab yirimbed oon bi ye men kuu kamone oon be.” andoon.

⁵ Kwanandoone, Saimonbed inandoon, “Yariman, am-noom doboob kuu yiidkiyiibban kamberemburuwen kumban ooniib maandindo, kumban ebbbed yedmeeb kowe, kwananiin.” andoon.

⁶ Kwane, oon bidan kuu Yesumbed yedmoon areb kwamune kerenib oon yemoon biwen. Kwane oon bi ye meniib birindok andiwen.

⁷⁻¹⁰ Kowe yi amborongaad Sebedi ye meed Yems yoom Yoon yoom kuu parai motod mamaa aom doriib yaa baandiwe mene yiyiib oon kuu benkambungkiiwe yi motod ayoob kuu oon ye dabab darewoobbed amburunok andeen.

Kwanoone, Saimon awene yoom ye amborongaad yoom oon yemoon kuu wedmekorib binangkiwen. Kwane, Saimon kuu wedmekore Yesu yaa bumangkene yedmoon, “Yariman, ne yaa kuu koronde wene, ne kuu ambarakmi ye karub kowe.” andoon. Kwanandoone, Yesumbed Saimon yaa yedmoon, “Eb unaab, kibikbed ari kuu nimakarub bi ye karub keraneeb kowe.” andoon.

11 Kwane, yi motod awene kuu be mene bid yaa nongkobendekorib, yi yiribman korem kuu kiribende ye yoman winiwen.

Kaningki Bowiib Ye Karub
(Mt 8:1-4, Mk 1:40-45)

12 Yesu kuu kwane taun maaaa aom doreene, karub maa ye kuu kaningki bowiib kumbed mene Yesu wedmenekore, bumangke ye kiringkonombed okad yiri badmendekore ye yaa eekmoon, “Yariman, eb dowaken keroka, ongmewebko amun kere ne karub yaa ika dabokna.” andoon.

13 Kwanandoone, Yesu ye dingki yire karub kuyaa angkoronenekore yedmoon, “Ee, ne dowaken keraan. Amun kerok.” andoone, kwane kuyaambéd kaningki bob kuu dowan keroon.

14 Kwanoone, Yesumbed ye yaa weng yobdood yedmenoon, “Wene karub maa yaa dakmaab. God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub yaamo korokbenekoreb, kaningki bob aroon ye amob Mosesbed yedme kowoon kuu kwamune dingkan aye nengke baeb kone. Kwananeeb kuu eb yaa komarewa keroon kuu yi yaa anam kwanoon ye dowad kowe, kwane.” andoone wonoon.

15 Kuned Yesu ye weng kuu kunaya kunaya kuu daande yaruune kadaareb yemoon kuu ye yaa wengamborok menenib yi bob anikad kuu ongmenabok ande miniwen.

16 Kuyaron kuu Yesu kuu wene obon angkambéd kurikuri kerok winimaan.

Yesumbed Id Yidnoon Ye Karub Ongmoon
(Mt 9:1-8, Mk 2:1-12)

17 Aron maaaa, Yesu kuu nimakarub yaa kedmengkan-deene Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu Galeli ambibkin aom taun koremiib Yudeayiib Yerusalemiib aombéd miniwen kowe, yiyiib kuyaa dibiib. Yariman yaromkonombéd konoon kowe, nimakarub bob anikaddan kuu ongmenaboon.

18 Kuyaambéd karub yenambéd id yidnoon ye karub kuu did arimbed kanmenenib Yesu doreen yiri kowande kamiwen.

19 Kumban kadaareb nimingkaib kowe yiminban keroone, ambib aminim angka daanenib wid yeman* kuu bongmiwen. Kwanekorib id yidnoon ye karub kuu did ari angkimboroone nong yaambéd awine awine kankawene Yesu doreen ye arinambo arimo kowiwen.

* 5:19: Yi wid yeman kuu okad dodmombéd kokne dene ongmiwen.

20 Kwaniwe, Yesu kuu yi anam andi kara kuu wedmendekore yedmoon, “Angkodmi, eb ambarakmi kuu are nonondandoon.” andoon.

21 Kwanoone, Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkan-didaniib kuu yikareb meendobiwen, “Karub kee komande God yaningko monmaroon kii? Ambarakmi kuu karub kanembed are nonondandaanban, Godmo kii.” andiwen.

22 Kwanandiwe, yimbed komarewa meeniwen kuu Yesu kuu yekaadkeroon kowe, yembed yi yaa kaamondo, “Yiib komande yiib niindem aom kwane meendobiib?”

23 Kunambed yobdoodban? Eb ambarakmi kuu are nonondandoon kii andi dee, o dembe yaro wene andi dee?

24 Kumban Karub Ye Mingki kuu okad kiri kee ambarakmi yaa are nonondandi ye deme konoon kuu yiibkaadkeri yeman kuu kei.” andekore, yembed id yidnoon ye karub yaa yedmoon, “Nembed eb yaa ke yedmebdaan kei, dembe yaro eb did kandekoreb eb ambiwoom wene.” andoon.

25 Kwanandoone, karub kuu kadaareb yi indob arimbed dembe yaro dore ye did kandekore God yaa kubenenmo wonoon.

26 Kwanoone, nimakarub kuu binangkekorib, God yaa kubeniwen. Kwane, yi korem kuu yaningko kankoone yedmiwen, “Kibikee yeka maaaa keroone wedmuwen kii.” andiwen.

Yesumbed Livai Yaa Yedme Nendoon
(Mt 9:9-13, Mk 2:13-17)

27 Kwanekore, Yesu kuu wene wedmoone, tak od bi ye karub maa yaningko Livai kuu dibere tak od bimaib ye kombon aom dibeen kowe, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ne yoman mene.” andoon.

28 Andoone, Livai kuu ye barang kirarundekore ye yoman wonoon.

29 Kwane, Livai yambiwoombes orok darewoob nekwoone ye yoom Yesu yoom tak od bimaibdan yemoon yoom karub yena yemoon yoom nedbenib animan aniwen.

30 Kumban Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkan-didan Farisidan yaa dabokniwen yoombed kuyaa wedme kongendekorib, Yesu ye kedmengkandeendan yaa yedmiwen, “Yiib komande tak od bimaibdan yoom, ambarakmidan yena yoom dibonib aniib?” andiwen.

31 Kwane Yesumbed inande yedmoon, “Dokta kuu amunmo doriibdan yi dowadban, bob anikaddan yi dowad kowe,

32 ne manaan kuu yorokmodan kuu amonombime andi dowadban, ambarakmidan kuu amonombime andi dowad manaan.” andoon.

Animan Koronde God Yaa Meeni Aron
(Mt 9:14-17, Mk 2:18-22)

³³ Kwane, yimbed Yesu yaa yedmiwen, “Yoon ye kedmengkandidan kuu animan koronde God yaa meenimo kamimaib, Farisidan kwangkön kwanimaib. Kumban eb kedmengkandeendan kuu aron korem animan animaib.” andiwen.

³⁴ Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Wonong awanandameen ye karub yangkodmia ye yoom doriib kuu animan koronde God yaa meenimo kamaniwoo? Dowan!

³⁵ Kumban amaan, awanandameen ye karub yi yaamben nwananeen kwarimbed, animan koronde God yaa meenimo kamaniib.” andoon.

³⁶ Andekore kuruweng maa dakmoon, “Karub kanembed ebkad yeeb yaamben barad birinde kandene ebkad kurin biringkoon yaa yone karangkoon karen, ebkad barad yeeb kuu biringkoone ebkad kuriniib yeewiib kuu amunban keroon karen. Kwani kowe, korem kwanimokban!

³⁷ “Ma, karub maa wain ok yeweb kandune wain ok yowo ba kadbed kurin ongmiwen aom bunoon karen, wain ok kabayingke kad biringke wain ok kuu onduknoone wain ok yowo korem arewa keroon karen. Kwani kowe, kwamimokban.

³⁸ Nimakarub kuu wain ok yeeb kuu no wain ok yowo yeeb aomben bunimaib.

³⁹ Kwane, karub kanembed wain ok kurin anakore wain ok yeeb kuu dowaken keraanban, amborom kuu yembed yedmaneen, ‘Wain ok kurin kee amun kii.’ andaneen.” andoon.

6

Sabat Aron Ye Yariman (Mt 12:1-14, Mk 2:23-28)

¹ Sabat aron maa arimbed, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu wene baali mongkobon kuu kiwaan kebed angkara angkara kowe wenonib, ye kedmengkandeendanbed baali yob kuu biangke ab daadmekorib, yob kuu be aniwen.

² Ane kamiwe, Farisidanbed kaamondiwen, “Komande Sabat aron arimbed deme awinaib ye amob domokbiib?” andiwen.

³ Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Dewid yoom yangkodmia yoom mungi bobnekorib kwaniwen ye weng kuu ma kimingkindokowoo?

⁴ Yembed God ye kurikuri ambiwom aomnekore God ye kerebiri arinambo ari nongkobimaib ye om amob God dore Yuudan dore wedyiri dobiridanmo ani yeman kuu anoon. Anakore, yena kuu yangkodmia yaa bangkandoone aniwen.” andoon.

⁵ Andekore Yesumbed yi yaa ika yedmoon, “Karub Ye Mingki kuu aron Sabat ye Yariman.” andoon.

⁶ Kwane, Sabat aron maaaa keruune, Yesu kuu wene kurikuri ambiwoom aomne kedmengkandoone, karub maa dingki wiwi angka angkaknoon kangkon kuyaom dibeen.

⁷ Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu Yesu yaa Sabat aron arimbed ongmoka wedmekorub anam amarakmoon kowe kangdod yaa nenwenem ande ongme keenombiriwen.

⁸ Kumban Yesu kuu yi inamen komarewa meendobiib kuu yekaadkeron kowe, dingki angkaknoon ye karub yaa yedmoon, “Dembe yaro nimakarub yi arinambo ari dobere.” andoone kwanoon.

⁹ Kwanoone, Yesumbed yi yaa kaamondoone, “Sabat aron ari kuu kunambed amob, amun kami dee, o arewa kami dee? Dangkorodore nenkooni dee, o aye monmari dee?” andoon.

¹⁰ Kwane, yembed yi korem yaa kerekanmo dewenebekore, dingki angkaknoon ye karub yaa yedmenoon, “Eb dingki yire.” andoon. Kwanandoone, kwane dingki yiroone amun keron.

¹¹ Kumban Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu norin wandekorib, Yesu yaa komo kerunanuub kee ande man yedmenoon yedmenoon kamiwen.

Ye Apasodan Wad Ayoob Kinoon

(Mt 10:1-4, Mk 3:16-19, 6:8-11)

¹² Kwane kamiib kuyaron aombed, Yesu kuu aangko angka wene amnoon mimo God yaa kurikuri kamemboroon.

¹³ Kwane amkimo keruune, yembed ye kedmengkandee dan yaa baandoone, ye yaamo keriiwe wad ayoob kinekore boon. Kwanekore, yi kuu apasodan ande aningko kondoon.

¹⁴ Yi kuu Saimon (yaningko maaaa Yesumbed konoon kuu Pita) yoom ye aagorok Endru yoom Yems yoom Yoon yoom Filip yoom Baatolomyu yoom

¹⁵ Matyu yoom Tomas yoom Yems Alfeyus ye mingki yoom Saimon nubka oone doberem ande nangboonman yoom

¹⁶ Yudas Yems ye mingki yoom Yudas Iskeriot ambodangoon ye karub yoom kui.

Yesu Ye Kedmengkandiyiib Ongkandiyiib

(Mt 5:1-12)

¹⁷ Kwane, yi yoom ibmo aangko arimbed yiri kawene ye kuu dabonmo arimbed doboroon. Kadaareb ye yoman winimaib kuu kuyaa doriwe nimakarub yemoon kuu Yudea ambibkiniib Yerusalemiib karamok kebed yaa taun Taiyayiib Saidoniib yaambd menebiwen.

18 Yi korem kuu mene Yesumbed kedmengkandeen yaa wengamberenub bob anikad ongmendok andiwed miniwen. Yembed awad arewambed ibnendiwen kuu ongmenaboon.

19 Yiminban kere weneendan korem kuu ye yaa badmenande kamiwen, amborom kuu aromkono kuu ye yaambed menebene yi korem ongmenabeen kowe.

20 Kwane, ye kedmengkandeendan yaa wedmendene yedmoon,

“Kamboknondan, yiiib kuu Godbed amun kerundoon,
amborom kuu Godbed korok kere ooni ye yumbon kuu yiiibman kowe.

21 Kibik mungimo doriibdan, yiiib kuu Godbed amun kerundoon,
amborom kuu yiminmo keraniib kowe.

Kibik ameng kamiibdan, yiiib kuu Godbed amun kerundoon,
amborom kuu ambon kamaniib kowe.

22 Karub Ye Mingki kuu kankubuni ye dowad karub yenambed yiiib yaa arud wandenib,
yiiib yaa yi angkurom korokbendenib damangkanenib,
yiiib yaa arewadan andaniib kuu,

Godbed yiiib yaa amun kerundaneen.

23 “Kuyaron ari kuu kubi darewoob kere andenabime, amborom kuu yiiib kakman darewoob kuu Ewen aombed kandaniib kowe. Meenime, arewa kerundidan yi awoyambed profesidan yaa kuu yewed kondimaib kwamune areb yiiib yaa kwananiib kowe.

24 Kumban yiribman yemoondan, yiiib kuu Godbed arewa kerundaneen,
amborom kuu yiiib kuu yewenubmo dobiri kandiwen kowe.

25 Animan yiminmo doriibdan, yiiib kuu Godbed arewa kerundaneen,
amborom kuu yiiib kuu mungimo keraniib kowe.

Kibik ambon kamendiibdan, yiiib kuu Godbed arewa kerundaneen,
amborom kuu yiiib kubiyiibban kere ameng kamaniib kowe.

26 Karub yenambed yiiib yaa yiiib kuu karub amun ande dakmaniib kuu Godbed arewa kerundaneen,
amborom kuu yi awoya anuk yirimbed dudi god yi profesidan yaa yi kuu kwamune karub amun ande dakmimaib kowe.

*Bondan Yaa Mimyob Dowaken Keendime
(Mt 5:43-48)*

27 “Ne weng wengambiriibdan yaa ke yedmendaan kei, yiib bondan yaa mimyob dowaken keendime. Yiib yaa arud wandimaibdan yaa kuu amun amun kamendime.

28 Yiib yaa weng arewa ye woonbi weng dakmiibdan yaa amun kerundok ande yedmime. Yiib yaa yewed kondimaibdan yaa kurikuri kerundime.

29 Kanembed eb angkatom yaa yakdaroka, angkarayiiib konebko yakdarok. Kanembed eb yuruk ebkad kandoka, eb ebkad korok ari kandi kuu kebenenaab, konebko kwane nandok.

30 Kanembed eb yaa mene kawe ande kaamobdoka, kone. Eb yiribman kanwonoka, kaamone ika kawe andaab.

31 Eb dowaken yaambbed karubbed eb yaa komo kamimaib kuu yi yaa kwane kame.

32 “Ma, yiib yaa mimyob dowaken keendiwen yaamo yiibbed mimyob dowaken keendaniib kuu Godbed kakman yiib yaa kondaneen dee? Dowan! Kudi, ambarakmidan kangkon kanembed yi yaa mimyob dowaken keendimaib kuu neman kangkon kwanimaib.

33 Yiib yaa amun amun kamiibdan yaamo yiibbed amun amun kamendaniib kuu, Godbed kakman yiib yaa kondaneen dee? Dowan! Kudi, ambarakmidan kuu kwanimaib.

34 Karub yena yaa od araben bangkandekorib angkon ika nub yaa bangkandaniib ande meedmaniib kuu, Godbed kakman yiib yaa kondaneen dee? Dowan! Kudi, ambarakmidan kuu ambarakmidan yena yaa kondekorib komoyiib kondiwen kuu angkon nub yaa ika bangkandaniib ande meedmaib.

35 “Kwanimaib kumban yiib kuu bondan yaa mimyob dowaken keendenib amun amun kamenib yi yaa yiib yiribman araben bangkandime. Kwanekorib angkon ika kandi ye inamen kowaib. Kwananiib kumbed kakman darewoob kandaniib. Kwane, yiib kuu Korem Burudandoon Arimbed ye God ye dana keraniib, amborom kuu God kuu eso andimokban ambarakmidan yaa amun amun kamimaan kowe.

36 Yiib Ambembed mimyob keendimaan areb kwane korem yaa mimyob keendime.

Yena Yaa Wengyundi
(Mt 7:1-5)

37 “Karub yena yaa wengyundandaab. Wengyundaabban kuu eb yaa wengyundabdaanban. Yena yaa nima arewa karub arewa andaab. Kwane andaabban kuu eb yaa kangkon karub arewa andaanban. Yena yi ambarakmi yaa are nonondandaneeb kuu eb ambarakmi yaa kangkon are nonondandaneen.

38 Yena yaa bangkandebko Godbed eb yaa bangkabdok. Nimakarub yaa awandaneeb kuu Godbed eb yaa yewudmo bangkabdene eb men aom yewudmo onduknaneen. Kedi, ebbed yena yaa kumunkingkimaab ye at kumbed kandene eb yaa inande kumun kinaneen.” andoon.

39 Andekore kuruwak weng dakmoon, “Indob tut ye karubbed ye amborongki indob tut kuu nenwananeenoo? Yii! Yiminban. Yi ayoob kuu dem yiri kirobaniib.

40 Ma, kedmengkandeenman kuu yirimo, ye kedmengkani korok kuu ari. Kumban kanembed kaadkere andoon kuu ye kedmengkani korok areb keraneen.

41 “Ma, komandewed eb angkodmi ye indob yaamo at mon embeng kuu wedme meene doreeb, kumban eb indob aom at kuruk darewoob kuu meenimokban?

42 Kedi, eb indob aom kuu at kuruk darewoob kwane angkeen kuu eb wedmenokban kowe, komandewed eb angkodmi yaa yedmenaneeb, ‘Angkodmi, korondeewo nembed at mon eb indob aom kuu kankorara.’ andaneeb? Eb kuu aadidmi ye karub, ibduruk kuu eb indob aomdin at kuruk kuu kankaare dian wedmekorewed, eb angkodmi ye indob aom at mon kuu kankaaraneeb kuu yimin.” andoon.

At Ye Yob Ye Kuruweng
(Mt 7:15-20)

43 “At amun kuu yob arewa iraanban, at arewa kangkon yob amun iraanban.

44 At mimim kuu ye yob yaambbed wedme kaadkerimaib. Nimakarub kuu yiriwad yaambbed yedob kuu bimokban, yikiib nong yaambbed munid kuu bimokban.

45 “Karub amun kuu ye niindem aom amun amun dangoon kumbed inamen amunmo benmenebimaan. Ma karub arewa kuye niindem aom arewa arewa dangoon kumbed inamen arewamo benmenebimaan. Karub kuu ye niindem aombed ben bangkandimaankob ye mongkodkono yaambbed dembimaan.

Dobiri Ayoob
(Mt 7:24-27)

46 “Yiib ne yaa ‘Yariman Yariman’ ande kamimaib kumban, komoyiibkob nembed yedmimain yaa kuu yiibbed kwanimokban?

47-48 Kanembed mene ne weng yaa wengamberene awine kandaneen kuu karubbed ambib yengbimaan areb. Ye kuu okad kamkono arimbed dem ambab yiri nidkanabekore daroon kowe, urok derebeen kumban kiringmindu, amborom kuu ambib kuu okad kamkono arimbed yengbe ongmoon kowe.

49 Kumban kanembed ne weng wengamberekore wunekarimaan kuu karub yambib kuu okad animarimo no dedmobekore yengboon areb. Yengboone, urok derebenu ambib kuu kirodmo nandenu kuweng darewoowiib korem monmareen.” andoon.

7

Romdan Yi Ana Nangmi Ye Korok Ye Anam Andi (Mt 8:5-13)

¹ Yesu kuu kwane nimakarub yaa daande dowan kerekore, Kapeenaum yaa wonoon.

² Kuyaom kuu Romdan yi ana nangmi korok maa doboroon. Ye kuu ye deme karub maa ye yaa mimyob dowaken keenimaan. Ye deme karub kee anikad kerunoone bobnandameen kowe,

³ ana nangmi ye korok kuu Yesu ye weng wengamбороон kumbed, Yuu yi aamkono yena yaa yedmoone Yesuyiib yaa winiwen. Ye dowaken kuu wene Yesu yaa yedmibko mene ye deme karub ongmenok anded.

⁴ Kwane, aamkono kuu wene Yesu yaa eekmenib yedmiwen, “Ana nangmi korok ye meeni kuu ebbed awanene,

⁵ amborom kuu yembed nub Yuudan yaa mimyob dowaken keendimamene nub kurikuri ambib yengboon kowe.” andiwen.

⁶ Kwanandiiwe, Yesu kuu yi yoom winiwen.

Wene dia doriwe ana nangmi korokbed angkodmia yena yedmoone wene Yesu yaa yedmeniwen, “Nub korokbed yedmoon, ‘Yariman, eb kuu nambiwoom manaab. Ebbed nambiwoom mini kuu yiminban, amborom kuu ewaningko kuu ari, ne kuu yirimo kowe.

⁷⁻⁸ Kwanikob nekareb eb yaa minindo keraan. Ne kangkon ne korokbed deme kawiwon yi dabderem aombed doriin, kwane angkon ana nangmidan ne dabderem aom doriib. Karub mimo yaa wene andimain kuu winimaan, maaaa kangkon mene andaine minimaan. Ne deme karub yaa kangkon kwane andaine kwanimaan. Kumban wengbed yedmaneeb kuu ne deme karub kuu wadkeraneen.’ andoon.” andiwen.

⁹ Kwanandiiwe, Yesu kuu kwane wengamberekore ye anam andi wedme binangkoon. Kwanekore, amonombene kadaareb ye yoman weniib yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, kekee anam andi darewoob kii! Israel-dan kuu kekamune areb ne ma wedmindoo.” andoon.

¹⁰ Kwane, karub mene Yesu yaa yedmeniwendan kuu ika ambiwoom wene wedmiiwe, ana nangmi korok ye deme karub anikad kerunoon kuu wadkeroon.

Wonong Irib Yu Mingki Ongmoon

11 Kwanekore, Yesu kuu taun yaningko Naen yaa wonoone, ye kedmengkandeendan yoom kadaareb yoom kuu ye yoman winiwen.

12 Kwane, ye kuu mene taun ambongko yaambéd dorone wedmoone taundan yemoon yoom wonong irib yu yoom kuu yu mingki ye bob mangkok kanweniib. Ye kuu wonong irib yu dana mimo yembedmo.

13 Kwane, Yesu kuu wedmendekore yu yaa mimyob keenedene yedmoon, "Ameng kamaab." andekore,

14 yaro wene bob did yaa angkoronenoone kanweniibdan kuu yinmoniwe yedmoon, "Kewedman, nembed eb yaa ke yedmaan kei, yaro dembe!" andoon.

15 Kwanandoone, karub kuu dembe yaro dibere andowe dakmoone ika awaan yaa kondoon.

16 Kwanoone, nimakarub kuu wedmekorib binangki darewoob kere God yaa kubenib yedmiwen, "Profesiman darewoob kuu nub yaa monoon kii! Godbed ye nimakarub yaa awandoon kii!" andiwen.

17 Kwane, Yesumbed komo kamoone ye weng kee Yudea ambibkin aomiib ambibkin dia dia kuyaomiib kwane daande yareen.

*Yesu Yoom Yoon Baptaisman Yoom
(Mt 11:1-19)*

18 Yoon ye kedmengkandeendanbed Yesu kuu komarewa kamoonekob wedmiwen kuu kwane Yoon yaa daaniwen. Kwane, yembed ye kedmengkandeendan ayoob yaa baande

19 yedmoon, "Yariman Yesu yaa wene kaamonime, 'Godbed Kinoona Mananeenman kuu eb dee o karub maa yaa meedmanuub dee?' andime." andoon.

20 Kwanandoone, karub ayoob kuu mene Yesu yaa yedmiwen, "Yoon Baptaismanbed 'Wene eb yaa kaamonime 'Godbed Kinoona Mananeenman kuu eb dee o karub maa yaa meedmanuub dee?' andime.' andoonekob, eb yaa menuub." andiwen.

21 Kuyaron aom kuu Yesumbed bob anikaddaniib bob bobdaniib awad arewambéd ibnendoondaniib indob tutdaniib kuu yemoon ongmenaboone.

22 Kwane, yembed Yoon ye kedmengkandeendan yaa yedmendoon, "Ika wene komo wedmenib wengambiriwen kuu kwane Yoon yaa daanime. Indob tutdan kuu wedmiib, yon arewadan kuu dodkaib, kaningki bobdan kuu amun kere doriib, kerendem kebengkoondan kuu wengaib, dukniwendan kuu ika dembiwen, kwane God ye weng amun kuu kamboknondan yaa daandeen.

23 Karub kanembed ne yaa karekmi kerindo kuu Godbed amun kerunoon.” andoon.

24 Kwane, Yoon ye kedmengkandeendan kuu winiiwe, Yesumbed kadaareb yaa Yoon ye weng andowe dakmoon, “Amboon angka kuu yiiB kuu komo wedmande winiwen? Aroob wuung nuubbed kanwene mene kameen areb ye karub wedmok winiwenoo? Dowan!

25 Kwangka kuu komo wedmok winiwen? Karub ebkad amun inwaroonkob dee? Dowan! Karub ebkad amun debenib od darewoob ye barang berengkimaib kuu king yambiwoommo dobirimaib.

26 Kowe, komo wedmok winiwen? Profesiman dee? Ee, anam. Nembed yiiB yaa ke yedmendaan kei, Yoon kuu profesiman ye deme burudande aningko darewoob keroon.

27 Kekee Yoon ye dowad wongkoon,
‘Nembed ne weng yuk kanmini ye karub yedmaniina,
yedin wene eb wananeeb ye kiwaan kuu yembed
ongmene nekwaneen.’ ande kwane wongkoon.

28 Nembed yiiB yaa ke yedmendaan kei, Yoon kuu darewoob, ye areb kwana kuu karub maa ma woonindo. Kumban kane kane kuu Godbed yi korok kere ooni yeman aom aningkoyiiBban doriib kuu Yoon burudande aningko ari kandiwen.” andoon.

29 Kwane, nimakarub koremiib tak od bimaibdaniib kwangkoon Yesu ye weng wengamberekorib, God ye inamen kuu yorokmo andiwen, amborom kuu yi kuu Yoonbed baptais kerundoondan kowe.

30 Kumban Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandaniib kuu God ye weng amun kuu wengamberedandiwen, amborom kuu Yoon kuu yi kuu ma baptais kerundindo kowe.

31 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Nimakarub kibik doriib kee komo areb andaniin? Yi kuu kane areb?

32 Yi kuu dana areb, yimbed animan berengkimbon aombed diberenib, dana yena yaa baande yedmimaib,

‘Nub kuu yurin wurumuwen,
kumban yiiB kuu kube andenabindo.
Nub kuu mimyob wandi ye damakob wingkuwen,
kumban yiiB kuu ameng kamindo.’ andimaib.

33 “Meenime, Yoon Baptaisman kuu mene animan amuniib wain okiib anindo kumbed yiiBbed yedmimaib, ‘Ye kuu awad arewayiiB ibnenoon kii!’ andimaib.

34 Kwane, Karub Ye Mingki mene animan amuniib wain okiib animaan. Kwanaane, yiiBbed yedmimaib, ‘Kedi, ye kuu animan yaamo inamen kowemberene ok arewamo kenambun anemberene kamimaan ye karub, angkara ye kuu tak od bimaibdaniib ambarakmidaniib yi angkodmi kii!’ andimaib.

35 Kumban God ye meeni kangdom awinimaibdan komo komo kamimaib kuu meeni kangdom ande korokbi yeman.” andoon.

Wonong Maa Yesu Yaa Mimyob Keeneen

36 Kwane, Farisi karub maambed Yesu yaa yambiwoom wene animan anem ande kaamonenoone, ye yoom wene arak yaa anande dibiriwen.

37 Kwane, ambarakmi wonong maa taun kuyaom doruun kuu Yesu kuu Farisiman yambiwoom animan aniib ye weng kuu yu kaadkereen kowe, yumbed baeb amun yeman botoro kawanmoyiib kanmuneen.

38 Kanmenenu, Yesu ye yondad yaa bumangke ameng kamenu yu inok kuu ye yondad yaa kirobeen. Kiroboona, yu awungbed inok arekoru, ye yon ayoob yaa mandamuk keene baeb amun yeman yon ayoob yaa bunabeen.

39 Kwanuune, Farisiman kuu kwane wedmekore yekareb yedmoon, “Anam kuu ye kuu profesiman karen kuu wonongbed ye yaa badmenuun kuu ambarakmi wonong kowe ye kaadkeroon karen kii.” andoon.

40 Yekareb kwanandoone, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Saimon, ne kuu eb yaa weng maa yedmandamiin.” andoone, yembed inande yedmoon, “Kedmengkandi korok, yedme.” andoon.

41 Kwanandoone, Yesumbed yedmenoon, “Karub ayoob yi kuu od oonoon ye karub yaa dungkum dangoon. Karub maa ye dungkum kuu od silvaa 500iib, karub maa ye dungkum kuu od silvaa 50iib.*

42 Kwane, karub kuu odiibban keroone ika od oonoon ye karub yaa konindeban keruwen kowe, yembed yi yaa yedmoon, ‘Od ine waib.’ andoon. Kwani kowe, yi ayoob kuyaa kuu kanembed od ooni ye karub yaa kubi darewoob keraneen?” andoon.

43 Kwanandoone Saimonbed inandoon, “Mokuro, dungkum darewoob ye karub kui.” andoone, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Eb kuu yiminmo yedmewen.” andoon.

44 Kwanekore, Yesu kuu amonombene wonong yaa wedmendekore Saimon yaa yedmoon, “Eb kuu wonong kee wedmendeewoo? Eb ambiwoom manaan kumban, eb kuu yon ogi yeman ok ma kowindo, kumban yumbed yu inokbed ne yon yaa ogekoru yu awungbed areen.

45 Eb kuu ne yaa kubeweneb mandamuk keewindo, kumban awudaraana wonong kee mene kwane ne yon yaa mandamuk yemoon kereen.

* 7:41: Od silvaa 500iib kuu 5,000 Kina areb, od silvaa 50iib kuu 500 Kina areb.

⁴⁶ Eb kuu ne yaa kubeweneb ne korok ari olif ambod bunindo, kumban yumbed baeb amun yeman ne yon ari buneen.

⁴⁷ Kwamunekob, ne eb yaa ke yedmaan kei, yu ambarakmi yemoon kuu are nonondandoon kowe, yu mimyob dowaken kuu darewoob kereen kii. Kumban kane kane yaa karub maambed are nonondandi embengmo keroon kuu ye mimyob dowaken kangkon embengmo keroon.” andoon.

⁴⁸ Kwanekore, Yesumbed yu yaa yedmoon, “Kub ambarakmi kuu are nonondandoon kii.” andoon.

⁴⁹ Kwanandoone, dibo aniibdan kuu yikareb andowe yedmenoon yedmenoon kamiwen, “Karub kee kane? Komarewa ambarakmi are nonondandaneen?” andiwen.

⁵⁰ Kwane, Yesumbed wonong yaa yedmoon, “Kub anam andimbed bobni yaa kuu burudande nenkoonoon kowe, yewenubmo wene.” andoon.

8

Yesu Ye Yoman Winiwen Ye Nima Yena

¹ Kwanekore, Yesu kuu tauniib kambong kambongiib yaa dewenene Godbed korok kere ooni ye weng amun kedmengkandoon. Ye kedmengkandeendan wad ayoob kangkon ye yoom yarebiwen.

² Kwane, nima yena bob anikad ongmenaboondaniib awad arewambed ibnendiiwe ongmenaboondaniib kuu yi yoom yarebiwen. Maa kuu Meri Magdalen andimaib, awad arewa ediib kuu yu niindem aombed angkadiriwen.

³ Nima yena kuu Erod ye deme karub Kusa ye wonong Yoana yoom Susana yoom nima yena awene yoom kangkon yi yoom yarebiwen. Ku yarebiwen kuu nima yikareb yi odbed Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom yaa awandiibkob yarebiwen.

Kab Kiradmoon Ye Kuruweng (Mt 13:1-23, Mk 4:1-20)

⁴ Kwane, kadaareb taun maa maa yaambed Yesuyiib yaa menebiiwe kuruweng kee daandoon,

⁵ “Yongbon ye karub maa ayongmon yeeb angka wene yob kab kiradmande wonoon. Kwane, wene kiradmenmo wonoon kuu yob yena kuu kiwaan angka kiradmoon kowe, karubbed dewenebenib dodkiiwe ayari onbed wanmene ane dowan keruwen.

⁶ Yob yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari kiroboon kowe, demboon kumban okiibban kowe kokdereboon.

⁷ Yob yena kuu okad yik kawiiib yiri kiroboon kowe, demboon kumban yik kabbed dabuknandoon.

⁸ Yob yena kuu okad amun ari kiroboon kowe, dembe iroon kuu kab mimim kuu 100iib 100iib kamoona.” andoon. Kwane kuruweng kuu dakme dowan kerekore, nimakarub yaa baande yedmoon, “Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.” andoon.

⁹ Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed kaamoneniwen, “Kuruweng ye weng id kuu komarewa?” andiwen.

¹⁰ Andiiwe, yembed yedmoon, “Godbed korok kere ooni ye inamen biknimbon kuu yiybkaadkeri yemanmo. Kumban nimakarub yena yaa kuu kuruwak weng yaambad dakmiin kowe,

wedmaniib kumban akme ye id kandaibban,

kwane wengambaraniib kumban id kandaibban.

¹¹ “Kuruwak ye weng id kuu kei. Yob kab kuu God ye weng kui.

¹² Nimakarub yena kuu okad kiwaan angka areb. Yi kuu wengambiriwen, kumban Setenbed mene yi niindem aom weng amun kuu kanwonoon. Kowe, anam andindo, bobni yaa kuu burudande bindaanban kui.

¹³ Yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari areb. Yob kiroboon kuu kane kanembed weng kuu wengambiriwen kuu kubiyiib anam andiwen. Kumban anam andi ye yumburum kuu ambab yiri kubunimokban kowe, anam andi yi komboon kaamobi yaron manaune kombiri winimaib.

¹⁴ Okad yik kawiiib ari kiroboon ye id kuu God ye weng wengambiriwen, kumban okad kiri ye meenembiriyiib ye yiribman yemoon ye inameniib ye kubi inameniib kumbed dabuknandaane, God ye weng kuu kainimokban kere idiibban kerimaan.

¹⁵ Kumban yob okad amun ari kiroboon ye id kuu kane kanembed yi niindem aom kuu inamen amuniib wengambiri ye inameniib doriib, kui. Yi kuu God ye weng wengamberekorib, awinimo kamaiwe, yob amunmo irimaan.

Nambiri Ye Kuruweng

¹⁶ “Nimakarub kuu lem kuu yure kandene meneki wongdem aom o angki ye arak dabderem aom kowimokban. Kuned lem kuu kande lem ye dobirimbon ari kowimaib. Kwananiib kuu kane kane mene awudaraniib kuu dianmo wedmaniib.

¹⁷ Inamen o komo komo kamiwen bikdereboon korem kuu dian keraneen. Biknoon yeman korem kuu kaadkeraniib.

¹⁸ “Kwanikob, komarewa wengambiriwen kuu korobe meenime. Kanembed kuyiib kuu Godbed yemoon konaneen. Kumban karub kanembed kuyiibban kuu komo ye yaa embengmo kandaan ande meenoon kwangkong Godbed yekareb kandaneen.” andoon.

Yesu Ye Enaya Damana
(Mt 12:46-50, Mk 3:31-35)

¹⁹ Kwane, Yesu ye ena yoom damana yoom kuu mene wedmenande kamiwen, kumban kadaareb nimingkaib kowe wedmenindeban keriwen.

²⁰ Kwaniiwe, karub maambéd ye yaa yedmoon, “Eb enaya damana kuu eb wedmebde ande mene bunangka doriib kii.” andoon.

²¹ Kwanandoone, Yesumbed inandoon, “Ma kuu kei. Ne enaya damana kuu God ye weng wengamberekorib awinimo kamimaibdan kui.” andoon.

Yesumbed Nuuwa Oknondoka Kebenoon
(Mt 8:23-27, Mk 4:35-41)

²² Aron mamaa, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Nub kuu bowan ok yara yanem.” andoone, parai motod aom awunekorib, ok yara yanande kamiwen.

²³ Kwane yaniiwe, Yesu kuu unuk angkoon. Kwanoone, nuub darewoob kuu ok animarimbed wuure monoone motod kuu oknondokbed amburunande kameen. Kwane yi kuu ok arud aom awuniwen.

²⁴ Kwani kowe, ye kedmengkandeenbed wene ye yaa kaakmenenib yedmiwen, “Korok ee! Nub kuu ok kubunandamuub kii!” andiwen. Kwanandiiwe, dembene nuuwiib oknondokiib yaa yobdoodmo yedmoone, okiib nuuwiib kuu yewenub kereen.

²⁵ Kwanuune, yembed yedmoon, “Yiib anam andi kuu kuna?” andoon. Andoone, yi kuu binangke uniyiib kumbed yikareb neman kaamonenoon kaamonenoon kame yedmiwen, “Nuuwiib oknondokiib kuu ye weng wengambaraniibmo kowe, karub kee kane kii?” andiwen.

Awad Arewambéd Ibneniwen Ye Karub Ongmoon
(Mt 8:28-34, Mk 5:1-20)

²⁶ Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu Galeli ambibkin yaambéd wene bowan yara Gerasin ambibkin yaa yaniwen.

²⁷ Kwane, Yesu kuu parai motod aombéd bid yaa yaro doroone, taun ye karub maa awad arewambéd ibnenoon ye karub kuu ye yaa monoone. Aron doboob kuu ebkadiib derenimokban kere ye kuu ambiwoom dobirimokban, botdem bob konombon aombéd dobirimaan.

²⁸⁻²⁹ Aron yemoon kuu awad arewayiib kwane ibnenoon kowe, ambiwanbed awinenekorib dingkia yona kuu seinbed yengbe oonimaib kumban, sein kuu buruwadmane awad arewambéd nendore amboon angka nenwinimaan.

Kwane, Yesu wedmenekore kabangangkene ye yon yiri bumangkene okad yiri korok kankibinoone, Yesumbed awad

arewa yaa “Karub ye niindem aom kuu angkadere.” ande yedmendoone, karub kuu naawon komkoon, “Yesu, Korem Burudandoon Arimbed Ye God Ye Mingki, eb kuu ne yaa komo kamandewed? Eb kuu ne yaa yewed kawe monmaruwaab.” andoon.

³⁰ Kwanandoone, Yesumbed ye yaa kaamonenoon, “Eb aningko kuu kane?” andoon. Andoone, yembed inandoon, “Naningko kuu Kadaareb.” andoon, amborom kuu awad arewa yemoon ye niindem aom awuniwen kowe.

³¹ Kwanandoone, awad arewambed ika ika eekme yedmiwen, “Nub yaa dem kongdem yiri wene dobirime andaab.” andiwen.

³² Awon yemoon kuu aangko kaad angkambed anengkanan yarebiib. Kowe, awad arewa kuu Yesumbed awon niindem aom wene awunime andoko awunem ande eekmiwe, kwanime andoone kwaniwen.

³³ Kwane, awad arewa kuu karub ye niindem aombed angkaderenib awon yi niindem aom aomniwen. Kwaniwe, awon kuu aangko kaat angkambed kirokmone wene bowan ok yiri bubke konok ane dukniwen.

³⁴ Kwaniwe, awon yarian kuu wedmekorib, kabaanmo wene taun aomiib kambong angkayib yaa komarewa keroon kuu daandiwen.

³⁵ Daandiiwe, nimakarub kuu wene komarewa keroon ande wedmok winiwen. Kwane, mene Yesuyiib yaa wedmiiwe karub kuu awad arewa kuu angkaniwen kowe, inwarekore inamen amunmo kumbed Yesu ye dia dibeene, nimakarub kuu wedmenekorib uniwen.

³⁶ Kane kane Yesumbed karub yaa komarewa kamoonekob wedmiwen kuu nimakarub menebiwen yaa daandiwen.

³⁷ Kwane, Gerasindan korem wonok ande kamiwen, amborom kuu yi kuu uni darewoob keruwen kowe, Yesu kuu parai motod aom wanande aomnoon.

³⁸ Aomnoone, awad arewa angkaniwen ye karub kuu ye yoom wenem ande eekmoon. Kumban Yesumbed ye yaa yedmoon,

³⁹ “Ambiyoom ika wene. Godbed eb yaa komarewa keroon kuu daande.” andoon. Kwanandoone, karub kuu wene taun aom korem yaa Yesumbed ye yaa komarewa keroon kuu daandoon.

*Wonong Koyu Bobneen Yoom Anikad Wonong Yoom
(Mt 9:18-26, Mk 5:21-43)*

⁴⁰ Kwane, Yesu kuu ika Galeli yaa wonoone, kadaareb kuu ye ande meedmiibbed kowe ye yaa kubeniwen.

⁴¹ Kwane, kurikuri ooni karub yaningko Yairus kuu mene Yesu ye yon yiri bumangkene yambiwoom monok ande eekmoon,

42 amborom kuu ye dana mungkan mimo kuu bobnandamuun kowe. Yu kuu weeb wad ayoowiibmo. Yesu kuu Yairus yambib yaa wene wedya weneen yaambed nimakarub kuu ye yaa nimingke awanewandiwen.

43 Kuyaom kuu, wonong maa yu kuu wood andemwuroon kuu dowan kerindeban kwane wene weeb wad ayoob kereen. Kumban karub kanembed ongmindeban kowe,

44 Yesu ye yoman anukbed yaro menenu, yebkad doboob dungkun yaa angkoronenuune kuyaambad kwane yu wood kuu dowan kereen.

45 Kwanuune, Yesumbed yedmoon, “Kanembed ne yaa angkorowoon?” andoon. Kwanandoone, nimakarubbed yedmiwen, “Nub kuu ma badmebdindo.” andiwe, Pitambad yedmoon, “Korok, nimakarub kee nimingkaib kumbad eb yaa dedmone dedmone kamiib kii.” andoon.

46 Kumban Yesumbed yedmoon, “Ne nekaad, ne ongmi yaromkonombad maa yaa amun kerunoon kowe, karub maambad angkorowoonkob.” andoon.

47 Andoone, wonong kuu aadikmindeban kowe, kiring-miyiib kumbad kadaareb yi arinambo arimbed ye yon yiri bumangkenu komo dowad angkoronuunkob kwane yu yaa kirodmo dowan keroon kuu dakmeen.

48 Kwanuune, yembed yu yaa yedmoon, “Ne dana, kub anam andimbed ongmebdoona wadkereeb kowe, yewenubmo wene.” andoon.

49 Ye kuu kwane doro dakmeene, karub maa kuu kurikuri ooni ye karub Yairus yambiwoombad monoon. Menene yedmoon, “Eb dana kuu bobneen kowe, kedmengkandi korok yaa kwane daanembaraab.” andoon.

50 Kwanandoone, Yesu kuu wengamboroon kowe, yembed Yairus yaa yedmoon, “Unaab, no anam ande, yu kuu ongma-neena wadkeranuun.” andoon.

51 Kwane wene Yairus yambiwoom aomniwen kuu karub yemoon awunindo, Pita yoom Yoon yoom Yems yoom dana yu awodkia awaana yoommo ben awunoon.

52 Awune wedmoone, nimakarub kuu yuudi ameng kamenabiib kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Ameng kamaib, dana kuu bobnindo, no unuk angkeen.” andoon.

53 Kwanandoone, nimakarubbed ye yaa ambon kameniwen, amborom kuu yi yikaad, dana kuu bobneen kowe.

54 Kumban yembed dana yu dingki yaa awindekore yedmoon, “Ne dana, dembe.” andoon.

55 Kwanandoone, yu kingkin kuu ika mene ubderenoone erebnariyiibban dembe yaro doruun. Kwanuune, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Animan maa kondibko anuk.” andoon.

⁵⁶ Kwanoone, dana yu arian kuu wedmekorib, binangkiwen. Kumban yembed yi yaa yedmendoon, “Komarewa keroonkob wedmiwen kuu karub yena yaa dakmaib.” andoon.

9

*Wad Ayoob Yesu Ye Wengiib Kanwiniwen
(Mt 10:1-15, Mk 3:16-19, 6:8-11)*

¹ Kwane, Yesumbed ye karub wad ayoob yaa baandoone mimyamo keriiwe, aromkonoyiib awad arewa benkiradmene bob anikaddan ongmenabiyiib kwane kondoon.

² Kondekore, yedmoon, “Wenebime. Godbed korok kere ooni ye weng kedmengkandime. Bob anikaddan ongmenabime.

³ Winibka barang yenayiib be wanaib, yonamadiibban meniibban omiibban odiibban ebkad maayiibban.

⁴ Ambib kunayaom wene aomnibka, kwane kuyaom dobirime. Kwane doberenib wene kambong kuyaom kuu domonde wini yaron keruk, ambib maa yaa angkok wanaib.

⁵ Nimakarubbed yiib yaa kubendokban keribka, yiib yondad aom ingkud kuu wangkibko kiroboko kambong kuyaom kuu koronde winime, kwananiib kuu yi inamen arewa yaa yika akmi ye dowad.” andoon.

⁶ Kowe, yi kuu wene kambong kambong yaa nimakarub kunaya kunaya dange yariib kuu weng amun kedmengkan-denib bob anikaddan kuu ongmenabiwen.

⁷ Kwamiwe, king Erod kuu komo keroon ye weng wengamberekore kerebkarab kmoon, amborom kuu yenambed Yoon Baptaisman kuu bobnoon yirimbed demboon kii ande dakmiwe,

⁸ yenambed kuu Elaidyambed demboon kii andiwe, angkon yenambed kuu profesiman maa unyeman yiri bobnoon kumbed ika demboon kii andiwe kamiwen kowe.

⁹ Kumban Erodbed yedmoon, “Yoon Baptaisman kuu nembed ye korok wandaan. Kuned kwane wengambaraan kowe, karub kuu kane?” ande wedmenande kmoon.

*Yesumbed 5,000iib Animangbangkandoon
(Mt 14:13-21, Mk 6:30-44, Yn 6:1-13)*

¹⁰ Kwane, apasodan wad ayoob kuu ika menenib, yimbed komarewa ambangkiwen kuu kwane Yesu yaa daaniwen. Kwane, yi kuu Yesumbed bindore taun maa Betsaida yaa yimbedmo winiwen.

¹¹ Kumban kadaareb kuu yikaadkeriwen kowe, ye yoman winiwen. Kwane winiwe, yembed yi yaa kubendekore, Godbed korok kere ooni ye weng daandene kane kane ong-mendok ande meeniwendan kuu ongmenandoon.

¹² Oobnon yaambed, Yesu ye karub wad ayoob kuu Yesuyiib yaa menenib yedmiwen, “Keyaa kee obon kowe, kadaareb kee yedmebko, wenenib kambong dia diayiib, okad angka angkayiiib yaa animaniib dangimboniib kuu onmime.” andiwen.

¹³ Kwanandiwe yembed inandoon, “Yiibbed yi animan bangkandibko anime.” andoon. Andoone, yimbed inandiwen, “Nub kuu om angkoyiib oon ayoowiibmo kowe, kadaareb yeman kuu wene berengkekoruwed dee?” andiwen.

¹⁴ (Kadaareb korem kuyaa kuu karub 5,000iib areb.)

Kwanandiwen kumban yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Yedmendibko nekwane wadbed dibirimo dibirimo kame 50yiib areb kerime.” andoon.

¹⁵ Kowe, yedmoon areb ye kedmengkandeendanbed kwa-mune nekwiiwe nimakarub kuu yiri dibere winiwen.

¹⁶ Kwaniiwe, Yesumbed om angkoyiib oon ayoowiib kuu bene ambid ari wedme God yaa eso andekore, yembed domangkekore ye kedmengkandeendan yaa bangkandoone nimakarub yaa bangkandiwen.

¹⁷ Kwaniiwe, yi korem kuu ane yimin keriiwe, ye kedmengkandeendanbed kabed wad ayoob benib animan ambong ambong kuu be kabed aom dewene kambungkiwe ambonmo wire wonoon.

*Yesu Kuu Godbed Kinoona Monoonman
(Mt 16:13-16, 16:21-28, Mk 8:27–9:1)*

¹⁸ Aron maaaa, Yesu kuu yembirimo kurikuri kameene, ye kedmengkandeendan kuu yeyiib yaa miniiwe, yembed yi yaa kaamondoone, “Kadaareb kuu ne yaa kuu kane andimaib?” andoon.

¹⁹ Kwanandoone, yimbed inandiwen, “Yenambed kuu Yoon Baptaisman andiiwe, yenambed kuu Elaidya andiiwe, angkon yenambed kuu profesiman maa kurin yiri bobnoon kumbed ika demboon kii andiiwe kamiwen kii.” andiwen.

²⁰ Kwanandiwe, Yesumbed yi yaa kaamondoone, “Angkon yiib kude, ne yaa kuu kane andimaib?” andoon. Kwanandoone, Pitambed inandoon, “Eb kuu Godbed Kinoona Mewenman Keresu kii.” andoon.

²¹ Andoone, Yesumbed karub yena yaa dakmaib ande weng yobdood kondoon.

²² Kwanekore yembed yedmoon, “Karub Ye Mingki kuu durud yewed yemoon kandeene, aamkono aamkonoyiib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniibbed kanangka kaarenib aye kowaniib, kumban aron ayoobmim arimbed ika dembene wadkeraneen.” andoon.

²³ Kwane dakmene yi korem menebiwen yaa yedmoon, “Kanembed ne yoman manandamoka yekareb ye inamen kuu kankubune aron korem yeman yekareb bobni dowad ye at ming kankarine ne yoman monok.

²⁴ Kanembed ye wadkeri yeka awinaneen kuu korem bobnaneen, kumban kanembed ne dowad yaambd ye wadkeri domonaneen kuu wadkeri anam kandaneen.

²⁵ Karub kuu nimakarub korem yaa burudande dore okad kumundin kiri kee korem yeka kande korok keraneen, kumban amaan ye kingkin kuu kumbaanban yamotbon yaa kankoraneen kuu amun dee?

²⁶ Kanembed neyib ne wengiib yaa karak bobnaneen kuu ye yaa karak konaneen, Karub Ye Mingki kuu kwane ye nambiriyiib Yambe God ye nambiriyiib engyus karadmoyiib mananiib yaambd karak konaneen.

²⁷ “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib yena kiri doriib kee duknaibbanbed Godbed korok kere ooni aron kuu wedmaniib.” andoon.

Yesu Yaa Nambiriyiib Koonoon
(Mt 17:1-8, Mk 9:2-13)

²⁸ Yesumbed kwane dakmoone, aron kaning kaningiib areb dowan keruune, yembed Pita yoom Yoon yoom Yems yoom kuu bindore aangko angka daane kurikuri kerok wonoon.

²⁹ Kwane wene kurikuri kamene, ye murubia kuu yeka maaa keroone, ye ebkad yaa kuu imak ye nambiri areb kawure kawanmo dangkorong keroon.

³⁰ Kwane kuyaambd, karub ayoob Moses yoom Elaidya yoom kuu

³¹ angkadere Ewen aom ye nambiriyiib miniiwe, Yesu yoom Yerusalem aombd ye bobnaneen ye weng dakmiwen.

³² Kowe Pita yoom ye angkodmia yoom kuu unukudmo keroon, kumban kerekne wedmiuwe nambiri aombd karub ayoob kuu Yesu yoom doriib.

³³ Kwane, karub kuu Yesu domonenande kamiuwe, Pita mbd yedmoon, “Korok ee, nub kuu keyaa doruub kee amun kii. Kowe nubbed kombon ayoobmim ongmenabem, ebmaniib, Moses yemaniib, Elaidya yemaniib kui.” andoon. (Pita kuu komo dakmeen ye weng id kuu yekaadban.)

³⁴ Pita kuu kwane dakmeene, wiibbd mene kebendeen. Kwanoone, Pita awene kuu uniwen.

³⁵ Kwaniuwe, wiib aombd wengmo dakmoone menebene yedmoon, “Kekee ne Dana, ye kuu nembed kinaan kowe ye weng kuu wengambirime.” andoon.

³⁶ Kwane dakme dowan keroone, wedmiwen kuu Yesu yembedmo keroon. Kwanoone, komo keroonkob wedmiwen

kuu kuyaron ari yimbedmo yikaadkeriwen, karub yena yaa dakmindu.

Dana Awad Arewayiib Kuu Ongmoon

(Mt 17:14-18, Mk 9:14-29)

³⁷ Kuye awari kumbed, Yesu awene kuu aangko angkambed kaminiwe, kadaareb kuu ye yaa miniwen.

³⁸ Kwane, karub maa kadaareb aombed baande yedmoon, “Kedmengkandi korok, ne eb yaa eekmaan kuu ne dana yaa wedmene, amborom kuu mimo yembedmo kowe.

³⁹ Awad arewambed mene ibnenaane, kot ayimaun areb kabangangkene komberene kamokiib ongekwiib kamimaan. Awad arewa kuu kwane kamembirimaan, domonimokban kerene monmarande kamimaan.

⁴⁰ Nembed eb kedmengkandeebdan yaa awad arewa kuu kankaarime andaan kumban, kwanindeban keruwen.” andoon.

⁴¹ Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “O nimakarub korem, yiib kuu anam andindebandan wabkaddan kii. Aron komoyiib yiib yoom dobereni, yiib karekmi kara wedmaniin? Eb dana kuu keyaa nenmene.” andoon.

⁴² Andoone, kwane karub dana kuu nenmeneene awad arewambed kot ayimaun areb kwane kankoraroone okad yiri komboroon. Kumban Yesumbed awad arewa yaa yedme anburekore dana kuu ika awodki yaa konoon.

⁴³ Kwanoone, yi korem kuu God yaromkono wedmekorib binangkiwen.

Yesumbed Ye Bobnaneen Ye Weng Ika Daandoon

Kwane, nimakarub korem kuu Yesumbed ongmoon yaa kee komarewa kii ande meendobiwe, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon,

⁴⁴ “Korobe wengambirime, nembed yiib yaa ke yedmandamiin kei. Karub Ye Mingki kuu karub maambed ye yaa ambodangene karub yena yi dingki ari kowaneen.” andoon.

⁴⁵ Kumban yi kuu weng id kandindo. Weng id kuu yi yaa biknoon kowe, yi kuu uniyiib keruwen kowe ye yaa kaamonenindo.

Kanembed Ari Keraneen?

(Mt 18:1-5, Mk 9:33-37)

⁴⁶ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yikareb kanembed ari ande andowe wengbiriwen.

⁴⁷ Kwane, Yesu kuu yi inamen kuu yekaadkeroon kowe, dana nende ye angkara kowoone doboroone,

⁴⁸ yembed yi yaa yedmoon, “Kanembed naningko yaambed dana mana keyaa kubeneen kuu ne yaa kubewaneen kii. Kumban ne yaamomban, yembed yedmewoona manaan ye

God yaa kubenaneen kii. Kowe yiib kuyaom kuu kanembed karub yi indob arimbed yiri keroon kuu ye kuu God ye indob arimbed ari keroon kii.” andoon.

49 Kwanandoone, Yoonbed yedmoon, “Korok ee, nubbed karub maa wedmuuwe eb aningko yaambad awad arewa kuu benkiradmeene kebenenande kamuwen, amborom kuu ye kuu nub yoom yarimokban kowe.” andoon.

50 Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Kebenenaib. Kanembed yiib yaa manmo kerindo kuu yiib angkodmi.” andoon.

Samariadan Yena Yesu Yaa Dowakenban Keriwen

51 Kwane, Yesu kuu Ewen ari nen daani yaron dia keruun kowe, Yerusalem yaa wana andi ye meeni darewoob keroon.

52 Kowe ye yuk kanwinidan yedmoone, yidin weng kanwiniwen. Kwane wene wedya kuu Samaria kambong maa yaa wenenib ye dowad nekwem andiwed,

53 kumban nimakarub kuyaom kuu ye yaa kubenindo keruwen, amborom kuu ye kuu Yerusalem yaa weneen kowe.

54 Kwane, ye kedmengkandeendan Yems yoom Yoon yoom kuu wedmekorib kaamoniwen, “Yariman, eb dowaken kuu nubbed amot yaa baandanuuwe ambid arimbed kamenene yi denendaneenoo?” andiwen.

55 Kumban Yesumbed yi yaa amonombene ongkandoone*

56 kambong maaaa yaa winiwen.

*Yesu Ye Yoman Wini Kuu Dabawiib
(Mt 8:18-22)*

57 Kwane, kiwaan yaa wenonib, karub maambad ye yaa yedmoon, “Kuna yaa wananeeb kuu ne kuu eb yomanmo yarebaniin.” andoon.

58 Andoone, Yesumbed inandoon, “Ba oot kuu yi demiib, ayari on kangkon yi amiyiib, kumban Karub Ye Mingki kuu ye yiidkimboniibban.” andoon.

59 Kwanandekore yembed karub maa yaa yedmoon, “Ne yoman mene.” andoon. Kumban karub kumbad ye yaa inandoon, “Yariman, ee andebko ibduruk kuu domowewo wene nambe mangkekorid, eb yoman mana.” andoon.

60 Andoone, Yesumbed ye yaa yedmenoon, “Korondebko dukniwendan kuu yikareb yi bob kuu yika mangkanabime, kumban eb kuu koronde wene Godbed korok kere ooni ye weng dakme.” andoon.

* 9:55: Buk Luk kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keeyiib: ongkande yedmoon, “Yiib inamen ongme yiibkaadban. Karub Ye Mingki karub monmari dowad minindo, bobni yaa kuu burudande bindi dowad monoon.” andoone,

⁶¹ Angkon karub mamaambéd yedmoon, “Yariman, ne kuu eb yoman yarebaniin, kumban ibduruk kuu wene ne arian awene yaa daandekorika.” andoon.

⁶² Andoone Yesumbed inandoon, “Karub kanembed ne karub kere ne deme awinoon kumban ne karub keroon ye yoman anuk yiri kerekne ika meendobaneen kuu Godbed korok kere ooni yeman ye deme awini kuu korem yiminban.” andoon.

10

Karub 72yiib Yesu Ye Wengiib Kanwiniwen

¹ Kwanekore, Yariman Yesumbed karub 72yiib benekore, yembed yarebande meenoon ye taun aomiib kambong kambongiib yaa ayoob ayoob yidin wini yeman boon.

² Kwane, yembed yi yaa yedmendoon, “Nimakarub bi yeman kuu yemoon, kumban demedan kuu mimimmo. Kowe nimakarub bi ye Yariman yaa kurikuri kerime, ye deme karub yemoon wenebenib nimakarub bi ye dowad.

³ Winime. Yiib kuu sibi mana areb dura anon arudiib aom areb nembed yedmaane winiib kii.

⁴ Od paosiibban, meniibban, yonkad maayiibban winime. Kwane wene wedyambéd yinmone karub maa yaa ogood weng daanaib.

⁵ “Wene ambiwoom aomnibka, ambibdan yaa yewenub kerundok andime.

⁶ Yewenub ye karuwiib kuyaa doboroka, yiib yewenub kerunde andi kuu ye yaa angkimborok. Ma, ye kuu kwanayiibban keraneen kuu yewenub kerunde andi kuu angkon ika yiib yaa mananeen.

⁷ Kwane ambib kuyaom doberenib, animaniib okiib komo kondibka kwane ane dobirime, amborom kuu deme kuu kakmaniib kowe. Ma, koronde ambib maa yaa dobere, koronde ambib maa yaa dobere kamaib.

⁸ “Kwane wene taun aom aomnibko yiib yaa amun amun kame kubendenib animan komo kondibka, kwane anime.

⁹ Kwane, bob anikaddan kuyaom kuu ongmendenib yedmendime, ‘Godbed korok kere ooni yeman kuu yiib dia kii.’ andime.

¹⁰ Kumban wene taun aom aomnibko yiib yaa amun amun kame kubendokban keribka, wene yi kiwaan arimbed yedmime,

¹¹ ‘Nub yondad dabderem aom ingkud kuu angkon ika yiib yaa wangkuub kii, kumban Godbed korok kere ooni yeman kuu yiib dia kereen kii.’ andime.

12 Nembed yiyb yaa ke yedmendaan kei, wengyundi aron keranuun kuu taun kuyaom ye nimakarub kuu Sodom areb-ban dabab miin arewa kandaniib.

*Yesumbed Anam Andindodan Yaa Ongkandoon
(Mt 11:21-27)*

13 “Korasindan, kaadkerime! Betsaidadan, kwangkon, kaadkerime! Yiyb kuu Yuudan kumban yiyb yaa kuu Godbed arewa kerundaneen. Yiyb aombed God yaromkono wedmi yeman ongmenabaan kuu kwamune taun Taiyayiyb Saidoniib aom kwane ongmenabaan karen kuu, yi kuu Yuudanban kumban unyemanbed yi ambarakmi yaa korondenib ebkad karong korob deebenib mimyob wandi dowad yikbod yi korok ari ben nongkobeniib God yaa amonombiwen karen kii!

14 Kumban wengyundi aron arimbed Taiyadan yoom Saidondan yoom kuu dabab embeng kandaniib, yiyb kuu dabab miin darewoob kandaniib.

15 “Ma Kapeenaumdan kude! Kwane yiyb kuu ben Ewen ari kawananeenoo? Dowan! Yiyb kuu Yuudan kumban yiyb kuu ben kumbaanban yamotbon yiri kiraraneen kii!” andoon.

16 Andekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Yiyb kuu ne karub kowe, kanembed yiyb weng yaa wengambaraneen kuu ne weng yaa wengambaraneen. Kanembed yiyb weng yaa wengamberedandaneen kuu ne weng yaa wengamberedandaneen. Kwananeen kuu yembed yedmoona manaan ye God ye weng yaa kangkon wengamberedandunaneen kii.” andoone, karub 72yiyb wenebiwen.

Karub 72yiyb Ika Miniwen

17 Kwane, karub 72yiyb kuu kubiyiyb ika mene yedmiwen, “Yariman, eb aningko yaambéd nubbed awad arewa kuu nub weng yaa wengambiriwen.” andiwen.

18 Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “Nembed wedmaane Seten kuu Ewen arimbed imak areb kubudoroon kii.

19 Nembed yiyb yaa aromkono kondaan kuu niiniib kakiib yi animari dorene bonman ye aromkono kuu burudandaniib kowe, komombed yiyb kuu yaanban.

20 Kuned awad arewa kuu nub weng wengambiriwen ande kubaib, kumban yiyb aningko kuu Ewen ari wongkoon kuyaambéd kubime.” andoon.

21 Kuyaron arimbed Yesu kuu Kingkin Karadmo yaromkonombéd kubimo kerekore yedmoon, “O Ambe, eb kuu Eweniib okadiib ye Yariman. Ne ewaningko kankoonaan, amborom kuu ebbed kekamune ye inamen kuu ebbed dana areb keriwendan yaamo korokbendewen, kumban kedmengkandi yemoon

biwendaniib indengandengdaniib yaa kuu bikderebwen. Ee, Ambe, kwamune kamewen, amborom kuu eb kubi dowaken kerewen kowe.” andoon.

²² Andekore, yi yaa yedmoodon, “Kaadkeri koremiib aromkono koremiib kuu Nambembed bangkawoon. Ne kuu ye Mingki, ne yaa kuu Nambemo yekaad, ne kuu yena kuu yikaadban. Kwamune Nambe yaa kuu nembedmo nekaad, yena yikaadban. Kwamune kane kane yaa kuu nembed ne dowaken Nambe kaadkerok ande korokbendaniin kuu yikaadkeraniib kui.” andoon.

²³ Kwanandekore, amonombe ye kedmengkandeendan yaa yemyeb yedmoon, “Godbed yiib yaa amun kerundoon kowe, komo keroon kuu yiib indobbed wedmiib kii!

²⁴ Nembed yiib yaa ke yedmaan kei, profesidan yemooniib king yemooniib kuu yiibbed wedmiwen kwamune wedmenib wengambarandamiib kumban kwanindo.” andoon.

Samariaman Amun Ye Kuruweng

(Mt 22:34-40, Mk 12:28-31)

²⁵ Aron maaaa arimbed, amob kedmengkandi ye karubbed dembene Yesu yaa kobkandunande yedmoon, “Kedmengkandi korok, komo kerenidned wadkeri aron korem korem yeman kuu kandaniin?” andoon.

²⁶ Andoone, Yesumbed inande kaamonoon, “God Ye Weng wongkoon yaambbed amob kuu kuna? Kimingke kaadkerewen kuu daawe.” andoon.

²⁷ Kwanandoone, karubbed inandoon, “Eb Yariman God yaa eb mimyob kumundiniib eb kingkin kumundiniib eb aromkono kumundiniib eb inamen kumundiniib kwane mimyob dowaken keene. Ma kuu ebmeren mimyob dowaken kowimaab kwane eb dia dia doriibdan kuu mimyob dowaken keende.” andoon.

²⁸ Kwanandoone, Yesumbed ye yaa inandoon, “Eb kuu yiminmo inandewen. Kowe kwamaneeb kumbed wadkeri aron korem yeman kandaneeb.” andoon.

²⁹ Kumban karub kuu ye inamen kuu yiminmo andime ande Yesu yaa kaamonoon, “Kane kane yaa kuu ne dia doriibdan andaniin?” andoon.

³⁰ Kwane, Yesumbed kuruwengbed inande yedmoon, “Karub maa Yerusalem arimbed Yeriko yaa weneene, ye kuu yid bidanbed awineniwen. Awinenekorib, ebkad biringkenib aye kowiiwe bobne wandoone, winiwen.

³¹ Kwanoone, God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub kuu kiwaan kumbed monoon. Kwane wene karub kuu wedmenekore kiwaan angkarambed wene burudandoon.

³² Kwanoone, amaan kurikuri boyambib darewoob awandi karub maa kuu monoon. Kwane wene karub kuu wedmenekore, kiwaan angkarambed wene burudandoon.

33 “Kumban Samariamana kuu kwane kiwaan kumbed mene karub angkeen yaa monoon. Kwane, karub kuu wedmenekore mimyob keenoon.

34 Kwane, ye yaa wenene aye kad wadmenabiwen yaa kuu olif ambodiib ok wainiib bunabene ebkad baradbed ongmenoon. Kwanekore, karub kuu nende ye donki ari kowekore, nenwene araben dobiri ye ambiwoom kowekore oone keenomboroon.

35 Kuye awari kumbed od silvaa yeman ayoob* bene ambiwoom oonoon ye karub yaa bangkanekore yedmoon, ‘Ye yaa oone. Ye dowad eb od komoyiib kiradmaneeb kuu mananiin yaambad kwamune kabdaniin kii.’ ” andoon.

36 Andekore, Yesumbed amob kedmengkandi ye karub yaa kaamonoon, “Ebbad meeneeb kuu karub ayoobmim keyaa kee, yid ye karubbed ayiwen ye karub yaa kuu kane kuu ye dia doreen ye karub keroon?” andoon.

37 Andoone, amob kedmengkandi ye karubbed inandoon, “Ye yaa mimyob keene awanenoon ye karub kui.” andoon. Kwanandoone, Yesumbed ye yaa yedmenoon, “Wene kwamunoon areb kame.” andoon.

Maata Yoom Meri Yoom

38 Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu wenonib, kambong maaaa aom aomniwen. Aomniwe, wonong maa yaningko Maatambad yu ambiwoom yi yoom dobiri yeman be awuneen.

39 Maata kuu yu daman yaningko kuu Meri. Meri kuu Yesu ye yon yiri dibonu yembed dakmeen yaa wengaun.

40 Kumban Maata kuu animan deme awini yeman yaambad yumbedmo kowe Meri yaa kongendeen. Kowe, wenenu Yesu yaa yedmeen, “Yariman, eb dowaken kuu domowanuunkob nembedmo deme ambangkaniin dee? Yedmendebko ne yaa awawuk!” andeen.

41 Kwananduune, Yarimanbed inandoon, “Maata, Maata, kub kuu meeni yemoon yaambad meeneneb dowakeniibban kerewen kii.

42 Kumban inamen mim kumbedmo anam anam. Meri kuu inamen yiminmo meeneen kowe, yu yaa kuu maambad kandaanban.” andoon.

11

Yesumbed Kurikuri Kara Kedmengkandoon

(Mt 6:5-13, 7:7-11)

1 Aron maaaa, Yesu kuu yembedmo kurikuri kamoon. Kwane, kurikuri kere dowan keroone, ye kedmengkandeen ye karub maambad ye yaa yedmoon, “Yariman, kurikuri kara

* 10:35: Denarius ayoob, 20 Kina areb.

kuu nub yaa kedmengkande, Yoonbed ye kedmengkandee-dan yaa kedmengkandoon kwamune kui.” andoon.

² Andoone, yembed yi yaa yedmendoon, “Kwane kurikuri keribka, kamune yedmime, ‘Ambe, ewaningko kuu karadmo ande kankoonuub. Ebbed korok kere ooni yeman kuu munuk.

³ Aron mimim anembaranuub ye animan kuu bangkandem-bere.

⁴ Nub ambarakmi komo kamuwen kuu are nonondande, amborom kuu kane kanembed nub yaa komo ambarak-miwen kuu are nonondanduwen kowe.

Kwane, nub ben ambarakmaniib dee andi ye kiwaan ari nongkobaab.’ andime.” andoon.

⁵⁻⁶ Kwanandekore, yembed yi yaa yedmoon, “Kuruwak weng kei. Karub maa yangkodmiyiib yaa amnoombed wene ye yaa yedmaneen, ‘Angkodmi, nangkodmi maa ne owod monoone animan ananuuwiibban kowe, om ayoob-mim dungkum kere benbangkawe.’ andaneen.

⁷ Kumban ye angkodmi ambiwoom doroon kumbed inandaneen, ‘Ne yaa kwamaab. Ambongko kuu kebenekori karangmaan, kere ne dana awene kuu neyiib yaa dangiwen kowe, dembeni om kuu man kabdainban kii.’ andaneen.

⁸ “Ne yiib yaa yedmaan kuu, ye kuu yangkodmi kuned dembeni man kona andaanban, kumban yangkodmi monoon kuu arudkonoyiib ika kaamoboan kowe, dembene yemoon benbangkananeen.

⁹ “Kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, God yaa kawee ande kaamone. Kaamonaneeb kuu kabdaneen. Onme. Onmaneeb kuu Godbed korokbebdaneene wedmaneeb. Ambongko yaa wangke. Wangkaneeb kuu Godbed eb yaa nandaneen.

¹⁰ Karub korem kanembed kaamonaneen kuu kandaneeen, kanembed onmaneeen kuu wedmaneeen, kanembed ambongko yaa wangkaneen kuu ye yaa nandaneen.

¹¹ “Ambeya, danambed okyiri oon kawee ande kaamobdaneen kuu komombed konaneeb? Niin arud niinbed konaneeb dee?

¹² O, danambed on wini ande kaamobdaneen kuu kakbed konaneeb dee?

¹³ Kwane, yiib kuu arewadan kumban, yiib dana yaa munob bangkandi amun kuu benbangkandi kuu yiibkaad kowe, yiib Ambe Ewen ari doreen kuu yiib inamen burudandene, kane kanembed ye yaa kaamonaniib kuu ye Kingkin Karadmo kondaneen.” andoon.

*Yesu Ye Aromkono Kuu God Yaambed
(Mt 12:22-29, 12:43-45, Mk 3:20-30)*

¹⁴ Aron maaaa, Yesumbed weng waab ye karub yaa awad arewa kankoraron. Kwane, awad arewa kuu angkanoone, weng waab ye karub kuu weng dakmoone, kadaareb kuu binangkiwen.

¹⁵ Kumban yenambed yedmiwen, “Ye kuu awad arewa yi korok darewoob yaromkono yaambéd awad arewa karub yi niindem aom kuu benkiradmeen kii.” andiwen.

¹⁶ Kwane, karub yena kuu Yesu ye komboon wedmi ye dowad, “God yaambéd dud korokboko wedmem.” ande kaamoneniwen.

¹⁷ Kumban Yesu kuu yimbed komo meeniwen kuu yekaad-keroon kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Ambibkin mimodan andokbe yeka yeka kere yikanmo nangmiwen karen, korem kuu monmariwen karen. Kwane, ambib mimodan andokbe yeka yeka kere yikanmo nangmiwen karen, korem kuu do-baraibban, yowore dowan keriwén karen.

¹⁸ Kowe Seten awene andokbe yikanmo nangbaniib kuu yembed oonoon ye yumbon kuu komo kere aromkonoyiib dobaraneen? Yiibbed yedmimaib kuu ne kuu awad arewa yi korok Belsebul* yaromkonombéd awad arewa kuu ben kiradmimain andimaib kowe, kwane kaamonaan kui.

¹⁹ Kumban ne kuu Belsebul yaromkono yaambéd awad arewa benkiradmimain karen kuu, angkon yiib karub kuu kane yaromkonombéd benkiradmimaib? Kwamune kowe, yiib karubbed yiib yaa kuu anam ambarakmiib kii andaniib.

²⁰ Kuned ne kuu God yaromkono anam yaambéd awad arewa kuu ben kiradmiin kowe, Godbed korok kere oonim-bon kuu yiib yaa muneen kii!

²¹ “Kwane, karub aromkonoman yambib yaa arud barang yemoon be oone dobaraneen kuu ye yiribman kuu yiminmo danganeen.

²² Kumban karub aromkono darewoob ye karubbed menene nangbe burudandaneen kuu mene arud barang yemoon yambib yaa ooni yeman nongkobooniib odamodiib kuu be wenekore ye angkodmia yaa bangkandaneen.

²³ “Karub kanembed ne yaa ibmo kerindo kuu manmo keroon. Kanembed ne yoom wenori deme awinindo kuu boketawaroon kii.” andoon.

*Awad Arewa Angkanoon Ye Karub
(Mt 12:43-45)*

²⁴ “Kwane, awad arewa karub niindem aombéd anbu-raniib kuu bidambibkin koknoon okiibban angka yiidkim-bon onmenmo yaremaraneenka, dobarande yiminban kere

* **11:18:** Seten yanginko maa Yuudanbanbed yedmimaib kuu Belsebul andimaib.

dowakeniibban keraneen kowe yekareb yedmaneen, 'Nam-bib domonde manaan yaa ika wana.' andaneen.

²⁵ Kwane ika mene wedmaneene karub niindem aom kuu arenib nekwane yirimbonmo amun keriwen kowe,

²⁶ kwane wene awad arewa ediib miin arewa anam ye arebbaniib benmananeen. Kwane yi korem kuu karub ye niindem kuyaom dobaraniib. Kwananiiwe, karub kuu anuk doboroon arebban, miin arewa anam keraneen." andoon.

Kane Kane Kuu Amun Kerundoon?

²⁷ Yesu kuu kwane kuye weng dakmeene, wonong maa kadaareb aombéd ye yaa baande yedmeen, "Eb ena kuu Godbed amun kerundoon amborom kuu eb woonenu muk koween kowe." andeen.

²⁸ Kumban yembed yu yaa yedmoon, "Yii, maa, anam kuu kei. Kane kanembed God ye weng wengamberekorib anam andenib awiniwen kuu Godbed amun kerundoon kii." andoon.

Dud Wedmandiweddan Ongkandoon

(Mt 12:39-42)

²⁹ Kwane, nimakarub yena yemoon kuu kadaareb yaa kwane dabokniwe, Yesumbed yedmoon, "Kibik doriibdan ye nimaya karuwa kuu ambarakmidan. Yi kuu dud korokbok ande kaamonimaib, kumban yi yaa kuu dud korokbaanban, Yona yaa kwanoon areb korokbaneen, kumbedmo.

³⁰ Yona yaa kwanoon kuu Ninevadan yaa dud korokboon. Kwamune areb kuu Karub Ye Mingki kangkon kibik doriibdan yaa korokbaneen.

³¹ "Kwane Godbed wengyundaneen yaron ari kuu, ambab kuri ye kuinbed menenu 'Kibik doriibdan kuu arewa anam kii.' andanuun, amborom kuu yu kuu miin ambab kurimbed menenu Solomon ye kedmengkandi amun wengambarande muneen kowe. Kumban karub maa Solomon yaningko burudande miin darewoob yeman kuu ke monoon kei!

³² "Kwane, Godbed wengyundaneen yaron ari kuu, Ninevadanbed menenib 'Kibik doriibdan kuu arewa anam kii.' andaniib, amborom kuu yi kuu Yonambéd amonombime ande kedmengkandoon yaambéd amonombiwen kowe. Kumban karub maa Yona yaningko burudande miin darewoob yeman kuu ke monoon kei!" andoon.

Nambiri Kuu Komo Yeman?

(Mt 6:22-23)

³³ "Nimakarub korem kuu lem yurekore kanwene biknimbon aom o meneki wongdem aom kowimokban. Kwani kuu koronde ye dobirimbon ari kowaane, kane kane awudiri-maib kuu nambiri kuu wedmimaib.

34 “Yiib indob kuu yiib id kumundin ye nambiri kii. Yiib indob amun keraneen kuu yiib id kumundin kuu nambirimo keraneen. Kumban indob arewa keraneen kuu yiib id kumundin kuu kumunmo keraneen.

35 “Kowe kaadkerime! Kumunmo keraib.

36 Yiib id kumundin kuu nambirimo kere ma mirikniyi-ibban keraneen kuu yiib yaa kuu dianmo nambaraneen, nambiri darewoob areb yiib yaa nambaraneen.” andoon.

Yesumbed Butun Kamoon

37 Kwane, Yesu kuu dakme dowan keroone, Farisimanbed ye yoom animan anem ande yedmoon kowe, ye kuu wenene arak dia yaa diboroon.

38 Kumban, Farisiman kuu wedmoone, Yesu kuu Yuudan yi amowamob yaambéd dingki ogindombéd animan anan-dameen kowe binangkoon.

39 Kwanoone, Yariman Yesumbed ye yaa yedmoon, “Farisidan, yiib kuu kabusiib meneki wongdemiib kuu bunangkamo ogimaib areb. Kowe yiib niindem aom kuu nubka barang yemoon bem andi ye inameniib ambarakmi inameniib kumbéd demboon kui.

40 Yiib kuu inameniibbandan kii! Bunangka ongmoon ye God kuu kwane niindem aom ongmoon kowe, yiib niindem aom kuu yekaad kii.

41 Kowe yiib kabus aomiib meneki aomiib komo dangoon kuu kamboknondan yaa bangkandime. Kwananiib kuu yiib kuu korem karadmo keraniib kii.

42 “Farisidan, yiib kuu kaadkerime, amborom kuu yiib mongkobon angkambéd animan ari bokni yeman mimimiib andokbe wenore angko angkoyiib kere mimo God yaa kon-imaib kumban, yiib kuu wengyundi amun kamimokban kerenib God ye mimyob dowaken kuu yena yaa kondimokban kowe. Korem kee kwamaniib kumbéd yimin keraniib.

43 “Farisidan, kaadkerime, amborom kuu yiib kuu kurikuri ambiwoom kuu karub aningkoman ye dibirimbon amun arimbed dibiriyiib animan berengkimbon aombéd yenambéd yiib yaa kubendiyiib kuu yiib kubi darewoob yeman, yena kuu yirimo.

44 “Yiib kaadkerime, amborom kuu yiib kuu bob konombon areb kumban nimakarub kuu yikaadban kumbéd, animari dodkanmo dewenebimaib kowe.” andoon.

45 Kwanandoone, Yuudan yi amob kedmengkandi ye karub maambéd yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, weng kee dakmeeb kee nub yaa kwangkón damangkandewen kii.” andoon.

46 Kwane Yesumbed inandoon, “Amob kedmengkandidan, yiib kaadkerime, amborom kuu yiibbed nimakarub yaa

amob yobdood yemoon ongmimaib kumban, yiiib kuu yi yaa awandimokban.

⁴⁷ “Yiib kaadkerime, amborom kuu yiib ambeyambed profesidan kuu kurin yiiwe dukniwe yi bob konombon kuu yiiibed manimanandeb ongniwen kowe.

⁴⁸ Kwane, yiib ambeyambed komarewa kamiwen kuu yibka anam amun ande korokbiib kui. Yimbed ambarakmiwen kuu yiiibed ibmo keruwen.

⁴⁹ “Kwamunekob, God yeka ye meeni kangdom yaambed yedmoon, ‘Nembed profesidaniib apasodaniib yedmaniine yi yaa wananiib. Kwananiib kumban, yena kuu yaniwe duknaniib, angkon yena kuu yaniwe durud yewed kandaniib.’ andoon.

⁵⁰ “Kwamunekob yiib kibik doriibdan kee dabab darewoob kandaniib. Yimin andowoon yirimbed mene kibikee, profesidan kuu yiiwe dukniwen kowe, yi dabab kumbed yiib kuu kandaniib.

⁵¹ Ibduruk kuu Abel ayiwen. Yeenbon kuu Sekaraiya kuu dingkan nengkimaib ye bot wuubimbon dore kurikuri boyambib darewoob dore wedyirimbed ayiwen kui. Eyokee, ne yiib yaa yedmaan kuu, kuye dowad kumbed kibik doriibdan yaa kuu dabab kondaneen.

⁵² “Amob kedmengkandidan, kaadkerime, amborom kuu yiiibed God yaa kaadkeri ye kiwaan kuu kanbikniwen kii, yiib kangkon kiwaan kee ari winindo kerenib nimakarub yena yi kiwaan wini kuu kebendiwen kii!” andoon.

⁵³ Kwanekore, Yesu kuu domonde wanandamoone, Yuudan yi amob kedmengkandidaniib Farisidaniibbed manmo kerekorib, Yesu yaa kaamobi yobdood yemoon kaamobiwen,

⁵⁴ amborom kuu Yesu kuu weng arewa maa yedmoko awinenem ande kamiwen kowe.

12

Yesumbed Kaadkeri Weng Ongkandoon (Mt 10:26-33)

¹ Kwane, kadaareb yemoon kuu nimingkenib dorenoon dorenoon kamiwen. Kwamiwe, Yesumbed ibduruk kuu ye kedmengkandeen yaa daande yedmoon, “Kaadkerime, Farisidan yi flawa kabayingke obo keru yeman yaa. Kuku aaidmi kui.

² “Komo komo bikdereboon kuu korokbaneen, komo komo kanbiknoon kuu kaadkeraniib.

³ Amnoombed dakmewen kuu awingyabbed karub yenambed dakmaniib. Ambiwoombed koraaweng dakmewen kuu kambong kidangkambed komkaniib.

⁴ “Nangkodmia, nembed yuib yaa ke yedmendaan kei, karub yaa unendaib, id kuu ayaniib kumban, aman ari kuu ma kamaibban kowe.

⁵ Kumban kane ye yaa unaniib ye karub kuu nembed korokbenda. God, ye yaamo unime. Yembed yuib yeenekore ben kumbaanban amotbon yiri kiradmi kuu yimin kowe. Eyokee, nembed yuib yaa yedmaan kuu, ye yaambéd unime.

⁶ “On berekmad angkoyuib kuu od murubkob ayoobmo berengkimaib. Kumban God kuu yi kuu nonondandaanban.

⁷ Anam, yuib korok ari awung kuu Godbed kimingkoon kowe unembaraib. Godbed yuib yaa mimyob dowaken darewoob kowoon, on berekmad yaa arebban kowe.

Yesu Yaa Karak Bobnaib

⁸ “Nembed yuib yaa ke yedmendaan kei, kanembed nimakarub yi arinambo arimbed doberene, ne kuu Yesu yaa anam andaan andaneen kuu, nembed God ye engyus yi arinambo arimbed ye kuu ne karub andaniin.

⁹ Kumban kanembed nimakarub yi arinambo arimbed dobere, ne kuu Yesu yaa wunekaraan andaneen kuu, nembed God ye engyus yi arinambo arimbed ye kuu wunekaraan andaniin.

¹⁰ “Kanembed Karub Ye Mingki yaa weng arewa dakmaaneen kuu are nonondandaneen kuu yimin. Kumban kanembed Kingkin Karadmo yaa yaningko monmaraneen kuu are nonondandaanban.

¹¹ “Kwane, eb kuu karubbed kangdod dowad awine kurikuri ambiwoom o korok korokiib yaa o oonidaniib yaa nenwinibka, uneneb komo inande yedmaniin kee ande kamaab,

¹² amborom kuu kuyaron ari kuu Kingkin Karadmombéd kwane dakme ande kedmengkabdaneen kowe.” andoon.

Kirim Kara Ye Kuruweng

¹³ Kwanoone, karub maa kadaareb aombéd Yesu yaa yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, nub ambe bobnoon kowe, ne aagorok yedmenebko ye yiribman dangoon kuu nekwane neman kuu bangkawok.” andoon.

¹⁴ Kwanandoone, Yesumbéd yedmoon, “Ne kuu kanembed yedmoonkob yuib wengyundi yeman keraan?” andoon.

¹⁵ Andekore, yembed kadaareb yaa yedmoon, “Yiribman yemoon bi ye inamen kuu yuibmeren oone kangkadme dobirime, karub ye wadkeri kuu ye yiribman oonoon yaambéd kumun kinimban.” andoon.

¹⁶ Kwanekore, kuruweng kee dakmoon, “Barang yemoon ye karub maa ye okad yiri kuu animan amun amun yemooniib demboon.

¹⁷ Kowe yekareb meenoon, 'Ne mongkobon angka animan kee komo keraniin? Animan kee ben nongkobaniin ye yum-boniibban kowe.' andoon.

¹⁸ Andekore yekareb yedmoon, 'Nekaad, animan nongkobi ye ambib kuu bongmekori, darewoob aruma. Kwanekori animan koremiib yiribman yenayiib kuu kuyaomben ben nongkoba.

¹⁹ Kwanekori nekareb yedmaniin, "Kuned kii animan ambiwoom weeb yemoo yeman animan nongkobaan kowe, dibere yiidkeni animan aneni ok aneni kubeni kwamunemo dobaraniin kuu yimin kii." ' andoon.

²⁰ "Kumban Godbed kuye karub yaa yedmenoon, 'Inameni-ibbanman! Kibik amnoon kee bobnaneeb kowe, eb barang ebkareb ye dowadmo nekwewen kuu kanembed baneen?' " andoon.

²¹ Andekore, kadaareb yaa kedmengkandoon, "Kanembed yekareb ye dowadmo barang yemoo kere, God yaa an keraneen kuu kekamune keraneen." andoon.

Meenembaraib (Mt 6:25-34)

²² Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, "Kwamune kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib wadkeri ye dowad animan awene yaa meenembaraib. Yiib id ye dowad yaa kwangkong, ebkad awene yaa meenembaraib.

²³ Wadkeri yaa ambangki ye deme kuu yemoo, animan-momban. Angkon id yaa ooni ye deme kuu ebkadmomban.

²⁴ "Meenime, ayari on kuu kab kibingkenib yob kuu waane be animan ambiwoom nongkobimokban, kuned yi kuu Godbed animan bangkandimaan. Kumban Godbed meenimaan kuu yiib kuu barang darewoob, on kuu barang embeng.

²⁵ Kanembed kwamune meenmembaraneen kuu kwane aron awa mimo kande ye wadkeri yaa daboknaneen dee? Dowan!

²⁶ Yiib kuu barang embeng mana kee kwane ongmindeban kowe, komandiwed barang yena korem yaa meenmembiri-maib?

²⁷ "Nong wuung amuniib bore weneen kuu wedmime. Yi ebkad kuu yikareb ma ongminimokban. Kumban ne yiib yaa yedmaan kuu, kumkam manimanandeb ye king Solomon kuu nong wuung amun yeman kamune areb inwarindo.

²⁸ Godbed nong wuung kuu manimanandewiib ongmi-maan, kumban yi kuu barang embeng kowe, kibikmo yeedere awari dene dowan kerimaan. Kumban yiib kuu barang darewoob God yaa kowe, yiib yaa Godbed ongme

oonembirimaan kii. Yiib anam andi kuu embengmo kowe, darewoob kerime!

²⁹ “Kwane, yiib meeni kuu animaniib okiib ani yeman kuyaamo meenembaraib.

³⁰ Okad kiri ye nimakarub korem kuu yiribman kee kereknanmo yarebimaib, kumban yiib ari komarewa kere dobaraniib ye yiribman dowad kuu yiib Ambe God yedin yekaadkeroon.

³¹ Kwane, Godbed korok kere ooni ye inamen yaa kereknime. Kwananiib kuu yiribman kee yiib yaa bangkandaneen.

Ewen Ari Odamod Nongkobime

³² “Ne danaya, yiib unaib, yiib Ambe ye dowaken kuu yembed korok kere oonimbon kuu yiib yaa kondandameen kowe.

³³ Yiib barang kuu nekwane kamboknondan yaa bangkandimamime. Kwananiib kuu dowan keraanban ye od paos kandenib, dowan keraanban ye odamod Ewen aom nongkobaniib. Kuyaom kuu yid ye karub kuu yid baanban, bebed kangkon monmaraibban.

³⁴ Yiib mimyob kuu yiib odamod kunaya dangoon yaa keraneen.

Kereknembirime
(Mk 13:32-37)

³⁵ “Deme awini dowad nekwime! Yiib lem kuu yurem-borok.

³⁶ Demedanbed lem nekwenib yi korok yaa wonong awani orokbon yaambled monok ande meedmimaib kwamune kerime. Kwananiib kuu yi korokbed mene ambongko yaa wowaneen kuu ye deme karub kuu kirod ambongko nandaniib.

³⁷ “Ye mananeen yaron kuu kwananiib kuu amun yeman. Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kwane keraneen kuu ye kuu demedan ye ebkad inwarekore, yedmendaneene mene arak dia dibaraniiwe, yembed animan nekwe bangkandaneen.

³⁸ Demedan kuu yi korok monok ande amnomnom o warewenembiri yaa mananeen ande nekwekorib, meedmaniiwe mene wedmendaneen kuu kubi darewoob keraniib.

³⁹ “Kumban kekee meenime, ambib yariman kuu yid ye karub mananeen ye aron yekaadkeraneenbed kuu korondaane yid ye karubbed ye ambiwoom aomnaanban.

⁴⁰ Kwamune areb kowe, yiib kangkon nekwiyiib dobirime, amborom kuu Karub Ye Mingki mananeen yaron kuu yi-ibkaadban kowe.” andoon.

Deme Karub Amun Kuu Kane?
(Mt 24:36-51)

41 Andoone, Pitambed kaamonoon, “Yariman, kuruweng dakmewen kuu nub yaamo dee nimakarub korem yaa dee?” andoon.

42 Kwanandoone, Yarimanbed inandoon, “Karub wengamberene meeni kangdom awini ye deme karub kuu, ye korokbed ‘Eb kuu ne demedan yaa ooneneb aron kerimamuko animaniib odiib bangkandimame.’ andoon ye karub kuu kane?”

43 Kwane, ye korokbed deme konekore wananeen kuu aman ika mene wedmaneene no kwane awinaneen kuu kuye karub kuu amun kerunaneen.

44 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, korokbed kankowaneena korok ye yiribman korem kuu kuye deme karubbed oonaneen.

45 “Kumban deme karub kuu inamen arewayiib keraneen kuu, yekareb yedmaneene, ‘Ne korok wonoon kuu aron dooboo keraneen.’ andekore, deme karuwiib deme nimayiib kuu yenbandene animaniib awarak ok anyiib kamaneen.

46 Kuye niindem aombed ye yariman kuu kwamune ika mananeen ye aron meedmokban yaron arimbed dangkaraneeen. Kwanekore, mene aye dabab miin darewoob konekore anam andindodan nongkobimbon yiri kan barandaneen.

47 “Ma kuu kei. Deme karub kuu ye korokbed komo andoon kuu yekaad kumban, kwane ambangke nekwokban keraneen kuu ayene wangke yemooon keraneen.

48 Kumban yekaadbanbed dabab kandi ye barang yaa kamooon kuu ayene yemooonban wangkaneen. Nimakarub kane yaa yemooon bangkandaneen kuu deme yemooon ikakman awine kawime andaneen. Nimakarub kane yaa ne barang yemooon kee ongme oonime andaneen kuu deme yemooon ikakman awine kawime andaneen.” andoon.

Yesumbed Andokbe Yeka Yeka Keraneen
(Mt 10:34-36)

49 Yesu kuu kwane dakmoon, “Ne kuu okad yiri doriibdan yaa manaan kuu amot nengkemooon areb kanmanaan kumban, ne dowaken kuu amot kuu yedin deneen kii.

50 Kumban, ne niindem aom kuu miin kubiyiibban kerenee dabab kandaniin aron kuu dowan kerudned.

51 “Yiibbed meeniib kuu ne kuu mene okad kumundin kiri kee yewenub kondok manaan dee? Dowan! Ne kuu okad kumundin kiri kee andokbe yeka yeka kerenee ye dowad manaan.

52 Kibikbed ari kuu awodki awaan meedma yi angkoyiib kuu andokbe yeka yeka keraniib, ayoobmimbed ayoob yaa bon keraniwe, ayoobbed ayoobmim yaa bon keraniwe kamaniib kii.

⁵³ Yikareb andokbe, awodki yoom dana mingki yoom neman neman bon keraniwe, awaan yoom yu mungkan yoom neman neman bon keraniwe, wonong yoom yu ambi ye awaan yoom neman neman bon keraniwe kamaniib.” andoon.

Kamenanweneen Yaa Meene Kaadkerime

⁵⁴ Kwanandekore, kadaareb yaa yedmoon, “Kwane wedmaiwe kangkambed wiib kuu dewenebaane, kirodmo yedmimaib, ‘Am manandamuun kii.’ andaiwe kwanimaun.

⁵⁵ Angkon kurimbed nuub wuure kanmanaane yedmimaib ‘Nimin kerandamuun kii.’ andaiwe kwanimaun.

⁵⁶ “Aadidmidan! Wiiwa ama komarewa kerimaan kuu yibkaad kumban, komoyiibkob kibikee kamenan weneen yaa meene kaadkerimokban keriwen?”

Dabab Ongmime

⁵⁷ “Yiminmo kami kuu komoyiibkob yibkareb meene andangkindeban keriwen?”

⁵⁸ “Kwane, karub maambed eb kuu nen wengyundimbon aom nenweneene ye yoom weniib keroka, kirod wedya weniib kumbad ongmime. Kwanokban keraneeb kuu wengyundi ye karubbed nende wii ye korok yaa konaneene, yembed nende wii aom kowaneen.

⁵⁹ Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, eb kuu kirod dembaabban, kwane dobereneb od murubkob yeenbon kuu kowaneeb kumbad yimin.” andoon.

13

Ambarakmi Yaa Koronde Amonombime

¹ Kuyaron ari kuu karub yena kuu Yesuyiib yaa kuyaa doriib. Kwane, yimbed Yesu yaa daaniwen kuu Galelidan yena kuu kurikuri kamiwe, Pailletbed yedmoone ye ana nangmidanbed yiiwe dukniwen kowe, yi umkaniib God yaa baeb amun koni ye dingkan be miniwen yi umkaniib dabokniwen.

² Kwanandiiwe Yesumbed yedmoon, “Yiibbed meeniib kuu yi kuu Galelidan yena arebban ambarakmi miin arewadankob yi yaa kwanoon dee?”

³ Dowan, yi kuu kwamunemban! Yiib kangkon yiib ambarakmi kuu koronde God yaa amonombokban keraniib kuu kwamune monmaroon areb keraneen kii!

⁴ “Angkon Yerusalem aom kuu karub 18iib Sailoom angka boyambib kongam yengbiiwe nande dubundune dukniwen kuu yiibbed meeniib kuu Yerusalem dan yena arebban yi kuu ambarakmi miin arewadankob yi yaa kwanoon dee?”

⁵ Dowan, yi kuu kwamunemban! Kumban yiyib kangkon yiyib ambarakmi yaa koronde God yaa amonombokban keraniib kuu monmaraneen kii!" andoon.

Yowiibban Ye At Ye Kuruweng

⁶ Kwanekore, yembed kuruweng kee daandoon, "Karub maa ye mongkobon angka yedob at anukbed kibinoona kainoon. Kowe yowiib manok ande wene wedmoon kumban yowiibban.

⁷ Kowe yembed mongkobon oonoon ye karub yaa yedmoon, 'At kee weeb ayoobmimiib keraan kuu yowiib manok ande mene wedmaanka dowan yowiibban. Kowe nare kankaare! Komande dobaraneenkob okad kuu ambodiibban keranuun?' andoon.

⁸ Kwanandoone, oonoon ye karubbed yedmoon, 'Korok ee, mokorondebko, weeb mimo doboroko okad nidkanmo dewenebekori, kaine idiib kerok yeman bangkana.

⁹ Mok weeb maaaa arimbed idiib keraneen manok. Kuuu amunaa. Ma kwanokban keroka, nare kankaare!' " andoon.

Sabat Aron Ari Wonong Ongmoon

¹⁰ Sabat aron arimbed, Yesu kuu Yuudan yi kurikuri ambib maaaa aombed kedmengkandoon.

¹¹ Kuyaom kuu wonong maa awad arewayiyib ibnendoone yu angkuromkono kuu nikboon kowe yaro yorokmo do-birindeban, weeb 18iib kereen.

¹² Kwane, Yesu kuu wedmendekore, yu yaa mene ande baande yedmoon, "Wonong, kub yaa yiminban keroon kuu Godbed kankoraron kii!" andoon.

¹³ Kwanandekore, ye dingki wonong ari kowoone kirodmo amun keroone, yaro dorenu God yaa kubeneen.

¹⁴ Kwanoone, kurikuri oonoon ye karubbed Yesu yaa kongenoon, amborom kuu Sabat aron arimbed ongmoon kowe, yembed nimakarub yaa yedmoon, "Aron kungiyib kuu deme aron kowe, kuyaombed kuu mene ongmi yeman, kurikuri aron arimbedban." andoon.

¹⁵ Andoone, Yarimanbed ye yaa inandoon, "Yiyib kuu aadidmidan kii! Yiyib korem kuu kurikuri aron arimbed yiyib deme ye dingkan kuu borobkiwen yaambad dudmungkekorib be wene ok bangkandimaib kii!

¹⁶ Abraham ye awoya ari ye wonong kee, yu kuu Setenbed yengbendoon kuu weeb 18iib kereen kowe, anam kuu Sabat aron arimbed yu yiminban keroon yaa ongmi kuu ambarakmimban, yimin kii!" andoon.

¹⁷ Yesumbed kwane yedmoon kowe, dedmone daaniib yeman kuu yereniwen, kumban nimakarub kuu Yesumbed amun amun kamoon yaa kuu kubiwen.

God Ye Oonimbon Ye Kuruweng Ayoob
(Mt 13:31-32, Mk 4:30-32)

¹⁸ Kwane Yesumbed kaamonoon, “Godbed korok kere oonimbon kuu komo areb? Komo yareb ande dakmaniin?”

¹⁹ Godbed korok kere ooni yeman kuu at mastet ye yob embeng mana areb, karub maambéd kanwene ye mongkobon angka kibinon. Kwane dembene at keroone, ayari onbed ye nondong nondong aom kuu ami yenbenabiwen kwamune areb.” andoon.

²⁰ Kwanandekore ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu komo areb andaniin?”

²¹ Wonong mamaambéd kabéd ayoobmim ye flawa aom yiis embengiib kowekoru, ongmeene flawa korem kuu kabayingkoon areb kii.” andoon.

Ambongko Embeng Mana

²² Kwane, Yesu kuu Yerusalem yaa wenone taun aomiib kambong kambongiib yaa kedmengkandenmo wonoon.

²³ Kwanoone, karub maambéd Yesu yaa kaamonenon, “Yariman, nimakarub mimimmo kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen dee?” andoon.

Kwanandoone, Yesumbed yi yaa kuruwak weng kee yedmoon,

²⁴ “Ambongko embeng mana daandoon kuu aromnenib awunime! Ne yiib yaa yedmaan kuu nimakarub yemoon kuu kuyaom awunande kamaniib, kumban awunindeban keraneen.

²⁵ Kwane, ambib yarimanbed yaro ambongko kebenaaneen kuu, yiib kuu bunangka doberenib ambongko yaa wangkenib eekme yedmaniib, ‘Yariman, nub yaa ambongko daandebko awuderem.’ andaniib kumban, yembed inandaneen, ‘Yiib kuu nekaadban, kunayambéd miniwen kuu nekaadban.’ andaneen.

²⁶ “Kwanandaneene, yiibbed yedmaniib, ‘Eb yoom nub yoom dibere animaniib okiib anuwen, angkon nub taun kiwaan arimbed kedmengkandewen kuda.’ andaniib.

²⁷ Kumban yembed inande yedmendaneen, ‘Yiib kuu nekaadban, kunayambéd miniwen kuu nekaadban. Angkane winime! Yiib kuu ambarakmidan kowe!’ andaneen.

²⁸ “Yiib kuu ben bunangka kiradmaneén kumbéd Abraham yoom Aisek yoom Yekob yoom profesidan korem yoom kuu God ye oonimbon aom doriib kuu yiib kuu wedmendekorib, amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kamaniib kii.

²⁹ Nimakarub kuu kangkayiib kaomiib kariyiib kuriyiib kwane menebaniib, kwane yi kuu God ye oonimbon aom orok yaa ibmo dibaraniib.

³⁰ Anam, kane kanembed yoman keruwen kuu yidin arinaniib, angkon yidin ariniwendan kuu yoman keraniib.” andoon.

*Yesu Yerusalem Yaa Mimyob Kowoon
(Mt 23:37-39)*

³¹ Kuyaron arimbed Farisidan kuu mene Yesu yaa yedmiwen, “Keyaa kee koronde kimyen yaa wene, Erodbed eene kowandameen kowe.” andiwen.

³² Kwanandiiwe Yesumbed inandoon, “Wene kobkobman Erod kuu yedmenime, ‘Kibikiib awariyiib awad arewa ben kiradmeni nimakarub yi niindem aom ongmandaniin. Kwane aron ayoobmim ari kuu ne deme kuu dowan keraneen.’ kowe ye yaa kwanandime.

³³ Kuned kibikiib awariyiib awariyayiib kuu ne kiwaan weniin ari kowe kwane wana, amborom kuu anam kuu profesidan yaiwe duknimaibbon kuu Yerusalem aom kii!

³⁴ “Yerusalem, Yerusalem, kub aom doriibdanbed profesidan yeenib nongkobeniib, Godbed yedmaana minimaibdan kwangkong kub aom doriibdanbed kwane botbed be yaiwa duknimaib. Aron yemoon kuu ne dowaken kuu ayam mana awaanbed be yu buraab aom kangkukanabekoru dabuni maun kwamune areb, kub karuwa nimaya yaa be nedbe amuknande kamimain kumban yiib kuu dowakeniibban kerimaib.

³⁵ “Kedi, Yerusalem, kub ambib kuu ambib dob keranuun. Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, ne kuu ika wedme waibban kwane wene yiibbed yedmaniib, ‘Ye kuu Yariman yaambbed monoon kowe amun kerunok.’ andaniib yaron keraneen arimbed.” andoon.

14

Bobob Yingkanabi Ye Karub Ongmoon

¹ Sabat aron mamaambbed, Yesu kuu wene Farisi yi korok darewoob maa ye ambiwoom animan ani yeman wonoon. Wonoone, nimakarub kuu ye yaa korobe keenombiriwen.

² Kwane, karub maa bobob yingkanabiyiib kuu Yesu ye arinambo ari diboroon.

³ Kwane, Yesumbed Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib yaa kaamondo, “Sabat aron arimbed ongmi kuu amob dee amobban dee?” andoon.

⁴ Kumban yi kuu ma inandindo. Kowe yembed karub kuu nende ongmenekore wene andoone wonoon.

⁵ Kwane, Yesumbed yi yaa kaamondoona, “Yiib dana o buromakau areb kurikuri aron arimbed dem yiri kombaraneen kuu, kiromo wene kan ari kowaniib dee kwanaibban dee?” andoon.

⁶ Kumban yi kuu wengiibban keruwen.

Ebbedmo Yimin Andaab

⁷ Kwane Yesu kuu wedmoonka, owodan animan animbon yaa miniwen kuu wedme andangkenib aningkoyiibdan yi dibirimbon amun arimbed wene dibiriwen, kowe yembed kuruweng kee dakmoon,

⁸ “Kwane karub maambed wonong awani ye orokbon yaa mene ande baandoko wenebka, dibirimbon amun yeman arimbed dibaraab, amborom kuu mok orok yarimanbed eb aningko burudandoona ye karub maa baandoona mananeen kowe.

⁹ Kwane, amun yeman arimbed dibaraneeb kuu orok yarimanbed mene ‘Ebbed dibeeb kuu kan karub keyaa kone.’ andaneen kowe, kwananeene eb kuu yidbobnekoreb koronde kubuniibbandan yi dibirimbon yiri wene dibaraneeb.

¹⁰ “Kwani kowe, ewiib baandoka, wene kubuniibbandan yi dibirimbon arimbed dibere. Kwananeeb kuu orok yarimanbed menene eb yaa yedmaneen, ‘Angkodmi, eb kuu irin daane amunbon karimbed dibere.’ andaneen. Kwananeene, yena ku menebiwen kuu eb kuu karub amun andaniib.

¹¹ “Karuwa nimaya kanembed yeka ye aningkomo ari kowaneen kuu Godbed kankubunaneen. Kumban karuwa nimaya kanembed yekareb kankubunaneen kuu Godbed aningko ariyiib kerunaneen.” andoon.

Eb Kuu Kakman Kabdaneen

¹² Kwane, Yesumbed ye nenmoonon ye karub yaa yedmoon, “Aronkob animan o oobneya animan ani yeman baandebka, eb angkodmiayiib aagorokayiib karubkimiib barang yemoondan eb dia doriwiib kumbedmo baandaab. Kwananeeb kuu man kwanewen ye kakman orokbon baandaniib kowe.

¹³ “Kumban eb orokbon baandebka, kamboknondaniib yon aandemdaniib dingki aandemdaniib indob tutdaniib kwamunembed baande.

¹⁴ Kwananeeb kumbed eb yaa amun kerubdaneen, amborom kuu yi kuu nemaniib kakman kabdaibban, kuned anam andiwendan dukniwen yirimbed dembaniib yaron yaambad kakman kuu Godbed kabdaneen kowe.” andoon.

Orokbon Darewoob Ye Kuruweng

(Mt 22:1-14)

¹⁵ Kwanandoone, karub maa arak yaa dibeen kuu Yesu ye weng kee wengaboroon kowe, yembed Yesu yaa yedmoon,

“Karuwa nimaya kanembed God ye oonimbon aombed orok ananiib kuu amun kerundaneen.” andoon.

¹⁶ Andoone, Yesumbed ye yaa kuruwengiib inande yedmoon, “Karub maambéd orok darewoob nekwekore ni-makarub yemoon baandoon.

¹⁷ Kwane orok ani aron keruune, ye deme karub yaa yedmoone, weng yuk kanwene daandoon, ‘Minime, barang korem kuu nekwoon kowe.’ andoon.

¹⁸ “Kumban yi korem kuu yikareb nub kuu deme kwana kwanayiib kowe manaubban andi ye weng daandiwen. Karub ibduruk wenganoon kumbed yedmoon kuu, ‘Ne kuu mongkobon moonan kowe wedmok wanandamaan kowe, korok yaa sori ande.’ andoon.

¹⁹ Andoone, karub maambéd yedmoon, ‘Kibireb kee buro-makau angko angkoyiib berengkaan kowe, wene yi komboon darobe wedmok wanandamaan kowe, korok yaa sori ande.’ andoon.

²⁰ Kwane, karub maaaa kangkon yedmoon, ‘Wonong yeeb awanaan kowe manainban.’ andoon.

²¹ “Kwanandiwe, deme karub weng yuk kanwonoon kuu ika wene weng kuu kwane daanoon. Kwanoone, orok yariman kuu norin wandekore, ye deme karub yaa yedmoon, ‘Kirod, taun kiwaan darewoowiib kiwaan embengiib ari wene kamboknondaniib yon aandemdaniib dingki aandemdaniib indob tutdaniib kwane bemene.’ andoon.

²² Andoone, kwane wenene kamekore, ye deme karubbed menene yedmoon, ‘Korok ee, ebbéd yedmewen kuu kwanaan, kumban ambiwoom kuu diirindo.’ andoon.

²³ “Kwanandoone, ye korokbed yedmenoon, ‘Taun bunangka wene kiwaan darewoowiib dura kiwaaniib yaa wene kane kane kuyaa doriib kuu awing Kane bemene. Kwanebko nambib kuu aom diiruk.

²⁴ Ne eb yaa yedmaan kuu, karub ibduruk baandaane korondiwendan kuu ne yoom dibere ma anaubban kii!’ ” andoon.

Korobe Meenekorewa Yesu Ye Yoman Wene

²⁵ Kadaareb kuu Yesu ye yoman winiwe, yembed amonombe yi yaa yedmoon,

²⁶ “Kanembed yambeya enaya ye wononga danaya yambanga oniya ye wadkeriya yaa mimyob kankubunindo keraneen kuu ne kedmengkandi ye karub kerindeban.

²⁷ Kwane nimaya karuwa kanembed yekareb bobni ye dowad ye at ming kankarine ne yoman monokban kuu ne kedmengkandi ye karub kerindeban.

²⁸ “Kuu kwamune kui. Yiib yaa karub maa ye dowaken kuu kerekni ye boyambib kongam yengbandamaneen keraneen kuu diberene barang korem kuu od komoyiibbed

berengkaniin ande meenmekored. Kwane ambangke dowan keraneen ye od kuu yimin dee yiminban dee kuyaa wedmekored.

²⁹ Kumban, deme kuu andowe ambangkaneen kuned ambangke dowan kerindeban keraneen kuu nimakarub korem kuu wedmaniib kuu ye yaa ambon baaneniib

³⁰ yedmaniib, 'Karub kee andowe yengboon kumban dowan kerindeban kii!' andaniib.

³¹ "O, king mamaambed mamaa yaa nangbandamaneen kuu, ibduruk kuu diberene meenme dang kerekored. Kwane ye ana nangmidan kuu 10 tauseniibmo keraneene king mamaa kuu 20 tauseniib keraneen kuyaa kuu nangbe burudandaniin dee ande meenmekored.

³² Kwane nangbe burudandindeban keraneen kuu meenekore, karub yena yedmaneene kirodmo wene king arudiib meneen yaa komo kabdaneenkob yewenubmo dobaranuub andi ye weng kaamonenaniib.

³³ "Kwamune areb kuu, yiib yiribman korem kuu korondaibban keraneen kuu ne kedmengkandi ye karub kerindeban kii!"

Yiib Anam Andi Kerekmen Kuu Domonaib

³⁴ "Karam kuu amun kumban, ye ambod dowan keraneen kuu, komarewa kere karam ambod ika ongmaniib?"

³⁵ Kwane ambodiibban keraneen kuu kankorari yeman.

"Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok!" andoon.

15

Sibi Biknoon Ye Kuruweng (Mt 18:10-14)

¹ Kwane, tak od bidan yemooniib Yuudan yikanmo yi amowamob awinindodaniib kuu mene Yesu yaa awanewande ye weng wengambarande kamiwen.

² Kwaniiwe, Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu ye yaa dowakeniibban kerenib yedmiwen, "Karub kee amarakmidan kuu kubendeene yi yoom animan aniib kii!" andiwen.

³ Kwanandiwe, Yesumbed kuruweng kee yi yaa dakmoon,

⁴ "Kwane, yiib yaa karub maa ye kuu sibi 100iib kumban mim kuu biknaneen. Kwananeen kuu yena 99iib kuu domondekore wene biknoon kuu onmaneen. Kwane onme wedmenekored.

⁵ Kwane wedmenaneen kuu, ye kuu kubene kwane kande ye kandom ari kowekore,

⁶ ambiyoom wananeen. Kwanekore, yangkodmiayiib yambib dia dobiriibdaniib yaa baande mimyamo kere yedmaneen, 'Yiib yoom ne yoom kubem, sibi biknoon kuu wedmaan kowe!' andaneen.

⁷ "Kwamune areb kuu, ne yiib yaa yedmaan kuu, ambarakmi ye karub mimo ye ambarakmi yaa koronde God yaa amonombaneen kuu Ewen aom kubi darewoob keraniib. Yi kubi kuu God ye weng wengambere awinimaibdan 99iib amunmo doriib ye Ewen aom ye kubi kuu burudandaneen.

Od Murubkob Bikneen Ye Kuruweng

⁸ "O, wonong maaaa yu od murubkob silvaa kuu angko angkoyiib, kumban mimo kombere biknanuun kuu amot yure kande ambiwoom are yarenu kereknanuun. Kwane korobe kereknenu wedmekorud.

⁹ Kwane wedmanuun kuu yu angkodmiayiib yu ambib dia dobiriibdaniib yaa baande mimyamo kere yedmanuun, 'Yiib yoom ne yoom kubem, murubkob mimo bikneen kuu wedmaan kowe!' andanuun.

¹⁰ "Kwamune areb kuu, ne yiib yaa yedmaan kuu, ambarakmi ye karub mimo ye ambarakmi yaa koronde God yaa amonombaneen kuu engyus kuu kubaniib kii." andoon.

Dana Biknoon Ika Monoon Ye Kuruweng

¹¹ Kwane, Yesumbed kuruwengiib dakmoon, "Karub maa, ye kuu karub dana ayoob.

¹² Kwane ningkimbed awodki yaa yedmoon, 'Ambe, eb bobnaneewe eb barang andokbe wenore neman keraneen kuu benbangkawe.' andoon. Kwanandoone, awodkimbed barang kuu nekwane ayi kere ningki kere keroon.

¹³ "Kwanoone, aron yemoonban dowan keroone, ningki kuu ye barang korem kuu nekwane benekore, ambibkin ambab angka wonoon. Kwane wene kuyaambed doberene, ye oda baranga korem kuu ogood arewa kwane nare kande yaroone kiradme dowan keroon.

¹⁴ Kwane, ye od kuu kiradme dowan keroone, ambibkin kuyaom kuu amiibban kere okad koknene animaniibban keroon. Kwanoone, ye kuu odiib animaniib ande kirinwoon.

¹⁵ "Kowe wene ambibkinman maa yaa wonoone, awon animan bangkandi deme konoone, awoniib yaa wonoon.

¹⁶ Kumban karub kanembed ye yaa animan ma konimokban kowe, awonbed aniib ye animan kuu anikin keremboroon.

¹⁷ "Aron maa, inamen nandekore yekareb yedmoon, 'Nambe ye demedan kuu animan yemoon, kumban ne kuu keyaa daroni mungimbed bobnandamiin kii.

18 Kwana kowe, keyaa kee koronde ika nambeyiib yaa wana. Weneni ye yaa yedma, “Ambe, ne kuu God yaa ambarakmeni, eb yaa arewa keraan.

19 Kwane ne kuu karub amunban kowe, ne yaa ne dana andaab. Kowe, ee andebka eb deme ye karub areb kera.” ande yedmena.’ ande meenoon.

20 “Kwanekore, dana kuu koronde awodkiyiib yaa ika wonoon. Wonoone, awodki kuu ambabbed wedmenoon. Wedmene mimyob keenekore, kabaanmo wene nenkangkune mandamuk keenoon.

21 Kwanoone, mingkimbed yedmoon, ‘Ambe, ne kuu God yaa ambarakmeni, eb yaa arewa keraan kii. Kwane, ne kuu karub amunban kowe, ne yaa ne dana andaab.’ andoon.

22 “Kumban awodkimbed ye deme karub yaa yedmoon, ‘Kirod ebkad amun yeman kanmene derenenenib, dingki kandingiib yonkadiib bemene dingki yaa derene yon yaa derene kerime.

23 Ma, wene nub buromakau mana kowiib ayekorib kanminime. Kwaniwa, orok ongmekorub kube anem.

24 Ne dana kuu bobnemoon keroon kumban, kibikee ika monoon! Ye kuu biknoon kumban, ika wedmenuwen kii!’ andoone, kubi darewoowiib kwane andowe orok nekwiwen.

25 “Kwane ayi kuu mongkobon angkambed mene dia kere kuweng wengamboroon kuu wangkanabi andenabiyiib kamiib.

26 Kowe yembed deme karub maa baandoone monoone kaamonenoon, ‘Kuu komo yeman kamiib?’ andoon.

27 “Andoone, deme karubbed ye yaa yedmoon, ‘Eb daman kuu monoon kowe, eb ambembed buromakau mana kowiib ayoonkob kamiib, amborom kuu eb daman kuu amunmo yaro monoon kowe!’ andoon.

28 “Kwanandoone, ayi kuu norin wandoon kowe animanbon aom awunindo. Kowe awodkimbed dangkaro awunok ande nangkanoon.

29 “Kumban ayimbed awodki yaa yedmoon, ‘Ne kuu weeb yemoon kakmaniibban ye deme eb yaa ambangkembir-main. Eb weng kuu ma wabkad kere wengamberedandindo. Kumban eb kuu ne yaa naningkod mana maa kwaneewe nangkodmia yoom orok anindo.

30 Kumban eb dana maaa kuu kiwaan ari ye kara yaambbed odmo kiradme down kerene kwane monoonkob, buromakau mana kowiib kuu ye dowad ayewen kedi!’ andoon.

31 “Kwanandoone, awodkimbed ye yaa yedmoon, ‘Ne dana, eb kuu aron korem ne yoommo doburuwen. Ne barang korem kuu ebman kii.

³² Kuned nub kuu orok ongmenub kubi yeman, amborom kuu eb daman kuu bobnemoon keroon kumban ika monoon, ye kuu biknoon kumban wedmenuwen kowe.' ” andoon.

16

Yiribmana Oda Yaa Ongme Meenime

¹ Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa kuruwengiib yedmoon, “Karub mamaa, ye kuu yiribman yemoon ye karub. Kwane, ye yiribman ooni ye deme karub nendoon. Kumban yiribman yemoon ye karub kuu amaanbed kaadkeroon kuu ye yiribman ooni ye deme karub kuu ye korok ye yiribmaniib odiib ben kiradmoon.

² Kowe yembed ye yiribman oonoon ye karub kuu baandoone awunoone ye yaa yedmenoon, ‘Ne kuu eb yaa weng arewa wengambaraan kowe, ne od kuu kande komarewa kamewen ye weng kuu ne yaa daawe, amborom kuu eb kuu ne deme yaa kuu dankaraan kowe.’ andoon.

³ “Kwanandoone, deme oonoon ye karub kuu yekareb meenoon, ‘Komo keraniin? Ne korokbed ne deme kuu dankaroon kowe. Nidki deme kuu naromkonoyiibban. Angkon eekmi kuu karak bobne yerenaan kii.

⁴ Nekaad! Inamen maa awina, kwane awine down keraniin kuu nimakarub yi ambiwoombd nen amun amun kamewaniib.’ ande meenoon.

⁵ “Kowe deme oonoon ye karubbed nimakarub korem kane kane korok yaa dungkum keriwen kuu baandoon. Kwane karub ibduruk monoon yaa kaamonenoon, ‘Ne korok yaa kuu od komoyiib dungkum kerewen?’ andoon.

⁶ Andoone karubbed inande yedmoon, ‘Olif ambod ok kuu galon 800iib kui.’ andoon. Andoone, deme oonoon ye karubbed ye yaa yedmoon, ‘Kirod, eb dungkum wongkoon ye kerek kande dibere 400iib ande wongke.’ andoon.

⁷ Kwane karub mamaa monoone kaamonenoon, ‘Eb kuu od komoyiib dungkum kerewen?’ andoon. Andoone karubbed inandoon, ‘Wiit yob kabed darewoob darewoob 1,000iib kui.’ andoon. Kwanandoone, deme oonoon ye karubbed yedmoon, ‘Eb dungkum wongkoon ye kerek kande 800iib ande wongke.’ andoon.

⁸ “Kwanoone, ye korokbed aadidmi ye karub yaa kubenoon, amborom kuu inamen bangbangiib kwane ambangkoon kowe. Eyokee, okad yiri ye nimakarub kuu yikanmo yaa inamen bangbang darewoob keriwen, anam andiwendan arebban.

⁹ “Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, okad yiri ye yiribmanbed nimakarub noroddan yaa angkodmendime. Kwane,

kuye yiribman kuu dowan keraneene, yiiib yaa kuu dowan keraanban ye ambibkin aombed kubendaniib.

¹⁰ “Kane kanembed yiribman yemoonban yaa ongme oonaniib kuu yiribman yemoon yaa kangkon ongme oonaniib. Kane kanembed yiribman yemoonban yaa birande arewa kerundaniib kuu yiribman yemoon yaa kangkon birande arewa kerundaniib.

¹¹ Kwani kowe, yiiib kuu okad yiri ye yiribman yaambbed ongme oonaibban keraneen kuu Godbed yiribman anam kuu yiiib yaa ooni dowad kondaneen dee?

¹² Kwane, karub maa ye yiribman yaa ongme oonaibban keraneen kuu Godbed yiribman kuu yiiib yaa ma bangkandaneene yiiibman keraneen dee?

¹³ “Deme karub maa kuu yariman maa ye deme kumundin awine yariman maa ye deme kumundin awine kamindeban. No ma koronde kongenekore, korondene maamo kube kone amun amunmo kamaneen. Yiiib kuu God kuu yiiib yariman kerene angkon od kuu yiiib yariman kerene kamindeban.” andoon.

¹⁴ Kwanoandooone, Farisidan kuu kwane wengamberekorib Yesu yaa ambon baaneniwen, amborom kuu yi kuu od yaamo meeniwen kowe.

¹⁵ Kwaniiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yiiib kuu karub yi arinambo ari kuu yiiibedmo amun areb kamimaib. Kumban yiiib niindem aom komarewa kuu God kuu yekaadkeron. Nimakarubbed yiribman amun yeman andiwen kuu God yaambbed kuu miin arewa keroon.

God Ye Amob Kuu Amonombaibban

¹⁶ “God ye amob weng Mosesbed wongkooniib profesi-danbed God Ye Weng wongkiweniib kuu baande daandimo kamiwe kwane Yoon Baptaisman kuu monoon. Kwane, Yoon monoon yaambbed Godbed korok kere ooni yeman ye weng amun kuu baande daandimaib. Kwanikob, nimakarub korem Godbed korok kere ooni yeman aom awunandaniib kuu aromkonoyiib awunimaib.

¹⁷ “Kwane, God ye amob weng yaambbed kuu wongki ambong embeng mana kuned ma biknindeban. Okadiib ambidiib dowan keru kuu yobdoodban, kumban God Ye Weng kuu kwamunemban, dowan kerindeban.

Dankare Yeeb Awani

¹⁸ “Karub kanembed ye wonong dankarekore, wonong maa awananeen kuu nenem kara kowe amarakmaneen. Kwane, karub kanembed dankaroon ye wonong awananeen kuu nenem kara kowe amarakmaneen.” andoon.

Yiribman Yemoon Ye Karub Yoom Lasares Yoom

19 Kwanandekore, Yesumbed kuruwengiib yedmoon, “Karub maa ye kuu ebkad amun amunmo deebene aron korem kuu yiribman yemooiib doberembirimaan.

20 Kuyaa kuu karub maa ambokda yaningko kuu Lasares. Ye id korem yaa kuu bobob yidwaroon. Ye kuu yiribman yemooon ye karub ye ambib kuuk ambongko yaambad eekme angkemberembirimaan.

21 Ye dowaken kuu yiribman yemooon ye karub ye arak arimbed animan ambong ambong kiroboko be ananded. Kwanaane, anonbed mene ye bob oka kana kuu arangki-maib.

22 Amaanbed Lasares kuu bobnoone, engyusbed Abrahamiib yaa nenwene ye dingki aom kowiwen. Kwane, yiribman yemooon ye karub kangkon bobnoone mangkiwen.

23 “Kumban ye kuu amotbon yiri wenene durud yewediib doberemboroon. Kwane, wedmoone Lasares kuu ambab arimbed Abraham ye dingki aombad doreen.

24 Kowe yembed baandoon, ‘Ambe Abraham, ne yaa mimyob keewe! Lasares yedmenebko ye dingki od kuu ok aom kamonekore ne ong ari deroko yurukmo kerok, amborom kuu ne kuu amotbon aom durud yewed kandaan kowe.’ andoon.

25 “Kumban Abrahambed yedmoon, ‘Ne dana, anuk yiri doberewen kuu meeneewo? Ku doberewen kuu eb yaa kuu barang amun amunmo kumban Lasares yaa kuu barang arewa arewamo ye yaa meneboon. Kowe kibikee Lasares kuu keyaa oonaane amunmo doboroone, eb kuu durud yewed kandeeb kii.

26 Kwane, nub dore eb dore wedyiri kuu dem darewoowiib. Kowe karub maa keyaambad ewiib yaa minindeban. Kwane neman kwangkong kuyaambad koronde keyaa minindeban.’ andoon.

27 “Andoone, yiribman yemooon ye karubbed yedmoon, ‘Kwani kowe, anam kuu Lasares kuu yedmebko nambe ye ambiyoom okad yiri wonok!

28 Ne damana kuu angkoyiib kowe, Lasaresbed kwane wene ongkande daandoko, “Kaadkerime. Durud yewedbon yiri keru manaib.” andok.’ andoon.

29 “Kumban Abrahambed inandoon, ‘Yi kuu Moses ye amowiib profesidanbed wongkiweniib kuu yi yaa angkeen kowe kimingkime. Kwane kuyaambad kaadkerime!’ andoon.

30 “Andoone, yiribman yemooon ye karubbed yedmoon, ‘Yii, ambe Abraham! Karub maa bobnoon yirimbed yi yaa wene daandaneen kumbad yi ambarakmi yaa kuu koronde amonombaniib.’ andoon.

31 “Kumban Abrahambed ye yaa yedmoon, ‘Eb damana kuu Moses yoom profesidan yoom yi weng wengamborokban keraniib kuu, bobnoon yirimbed dembaneen ye karub ye weng kangkon wengambaraibban kii.’” andoon.

17

Ambarakmiyib Are Nonondandiyib Ye Weng

1 Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa kuruweng kee yedmoon, “Dedmobenako ambarakmok andi yeman kuu yemoon dangoon. Kwamune arewa kuu dembimaan kumban kanembed kwamune arewa kame andaankob kwane dembimaan ye karub kuu durud yewed arewa ye yaa mananeen.

2 Ne yaa anam andoon ye karub maa keyaa kanembed dedmobaneenkob ambarakmaneen kuu amun kuu mogeed dedmobindo yaron arimbed karub kuu awine bot darewoob kande kongkono yaa borone kan karamok yiri kaniwed kumbed yimin.

3 Kwani kowe, yiibmeren oone kangkadme dobirime.

“Yiib angkodmimbed ambarakmoka, ‘Eb kuu ambarakmewen kii.’ ande yedmenime. Kwaniiwo, yekareb mimyob kowekore ambarakmi yaa korondoka, are nonondandunime.

4 Kwane, yiib angkodmimbed aron mimo arimbed yiib yaa ambarakme ediib kerekore, mimim kuyaom kuu ‘Sori, anam ambarakmaan kowe are nonondande.’ andimo kame ediib keroka are nonondandunime.” andoon.

5 Kwanandoone, ye apasodanbed Yariman yaa yedmiwen, “Nub anam andi kara kuu yenayiib bendabokne!” andiwen.

6 Kwanandiiwe, Yarimanbed yedmoon, “Yiib anam andi kara kuu at mastet yob kab ye embeng areb keroka, kwane at keyaa yedmenaniib, ‘Ebkareb nidke biande kanwene karamok yiri kibine.’ andaniib kuu, at kuu yiib weng wengambere kwananeen.

Deme Karub Amun Keri

7 “Kwane, yiib kuu yiib deme karub maa mongkob deme arumi o sibi yaa ooni kerekore, demembon yaambad mene daadaraneen kuu ‘Aomdere dibere ebdin ane.’ ande yedmenaniiwoo?

8 Kwanaibban, yiibbed yiib deme karub yaa yedmenaniib, ‘Okambe inwarene naniman kuu ongmekorewa, kawe. Kwaneeowo, ne kuu animaniib okiib ane down keraka, eb kuu ane.’ andaniib.

9 Kwane, deme karub kuu ye korok ye weng wengambere kwananeen kuu korokbed ye yaa eso andaneen dee? Yii, down.

10 “Kwamune areb kuu yiib kangkon. Godbed komo komo ambangkime ande yedmendoon kuu ambangke dowan keribka yiibka yedmime, ‘Nub kuu deme karub yirimodan kowe, nub kuu ye weng wengambere kwanuwen kumbedmo kii.’ andime.” andoon.

Eso Andime

11 Yesu kuu Yerusalem yaa wenone Galeli dore Samaria dore dewonoon.

12 Kwane, wenene kambong maa aom awunandamoone, karub angko angko kaningki bobowiibdan kuu mene duruneniwen, kumban yi kuu ye dia minindo, amborom kuu yi kuu bobowiib kowe.

13 Kuned yimbed ye yaa baandiwen, “Korok ee! Yesu! Nub yaa mimyob keende!” andiwen.

14 Kwanandiiwe, Yesu kuu wedmendekore yedmendoon, “Wenenib yiibkareb God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yaa korokbendime.” andoon. Andoone, karub angko angkoyiib kuu winiwe wedyambed ongmoon.

15 Kwane, karub maambed wedmoone ye yaa kuu ongmoon kowe, ika Yesuyiib yaa wenene yembed naawonmo God ye aningko kankoonimo kamenmo wonoon.

16 Kwane wene Yesu ye yon yiri bumangkene ye yaa eso andoon. (Karub kuu Samariam, Yuumanban kui.)

17 Kwanandoone, Yesumbed nimakarub kuyaa doriib yaa kaamondoone, “Karub angko angkoyiib kuu ongmoon, kowe karub yena 9iib kude?”

18 Nubkanmomban Samaria ye karub kee yembedmokob, ika mene God yaa eso andok monoon dee?” andoon.

19 Kwanandekore, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Dembeneb yaro wene, eb kuu anam andewen kumbed ongmoon kii.” andoon.

God Ye Oonimbon Kuu Kuna?

20 Aron mamaa, Farisidan yenambed Yesu yaa kaamoniwon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu aron komo arimbed mananuun?” andiwen.

Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Godbed korok kere ooni yeman mini ye kiwaan kuu yiib indobbed wedmaibban.

21 Karub kuu yedmaibban, ‘Wedmime, kuu kei!’ o ‘Yakui!’ andaibban. Godbed korok kere ooni yeman kuu yiiwiib kuyaom monoon kii.” andoon.

Yesu Ika Mananeen Yaron (Mt 24:36-39)

22 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Aron ari mananuun kuu, yiibbed Karub Ye Mingki yaron keruko wedmem ande meenaniib, kumban kwane kamaniib kuyaron arimbed yiib kuu wedmaibban.

²³ Nimakarubbed yiid yaa yedmaniib, ‘Wedmime, ye kuu yakui!’ o ‘Ye kuu kei!’ ande kamaniib. Kumban yi weng wengamberekoriwa kuyaa wanaib.

²⁴ Yi yoman wanaib, amborom kuu Karub Ye Mingki ika mananeen ye aron kuu imak areb yuraneen, ambid aombed angkarambed yuraneen kuu wene angkara keraneen.

²⁵ Kumban ibduruk kuu, Karub Ye Mingki kuu durud yewed yemoon kandaneene kibik doriibdan ye nimakarubbed kanangka kaaraniib.

²⁶ “Kwane, Karub Ye Mingki ika mananeen yaron kuu Noa doboroon yaron areb keranuun.

²⁷ Noa doboroon yaron kuu, nimakarub kuu animana oka anenib, nima awadmenib kamiwe, wene Noa kuu motod aom awunoon. Kuned kwane kwamiwe urok derebenu nimakarub korem kuu yeen.

²⁸ “Lot doboroon yaron kangkon ibmo kii. Kuye nimakarub kuu animaniib ok arewa anengkenabiyyib, mooniyiib, berengkiyyib, kibingkiyyib, ambib arumenabiyyib kamiwen.

²⁹ Yi kuu kwane kamiwe, Lot kuu Sodom domonde wonoon. Kwanoone, amoyiib bot sulfaayiib kuu ambid arimbed kiobene nimakarub korem kuu yeene down keroon.

³⁰ Kwanoon areb kuu Karub Ye Mingki mananeen yaron kuu kudmeniibban kwananeen kii.

³¹ “Kuyaron ari keraneen kuu, karub kuu aminim angkambed keroka, ambiwoom daumdo nub yiribman bekoruwa andaib. Karub kuu mongkobon angkambed keroka, ika ambiyoom wanaib.

³² Meenime, Lot ye wonong yaa kuu komo keroon?

³³ “Kanembed ye wadkeri yaa yeka awinaneen kuu wadkeri anam yaa kandaanban, kumban karuwa nimaya kanembed ye wadkeri yaa yeka awinaanban kuu wadkeri anam kandaneen.

³⁴ Kwane, ne yiid yaa yedmaan kuu kuye amnoon ari kuu karub ayoob angkimbon mimo arimbed danganiib kuu karub maamo nendekore karub maa kuu domonenaneen.

³⁵⁻³⁶ Kwane, nima ayoob kuu wiit yob beengke dobaraniib kuu maamo nendekore maa kuu domondaneen.”* andoon.

³⁷ Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed Yesu yaa kaamoneniwen, “Yariman, kwane keraneen kuu kunayambed?” andiwen. Kwanandiwe, yembed inandoon, “Karub yi bob id kunaya dangoon kuu on kanakana kangkon kuyaa menebaniib areb keraneen, korem wedmaniib.” andoon.

---

* **17:35-36:** Buk Luk kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: “Kwane, karub ayoob kuu mongkobon angka dobaraniib kuu maamo nendekore maa kuu domonenaneen.”

18

Godbed Ye Karuwa Nimaya Yaa Inandaneen

¹ Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa kedmengkandako aron korem kurikuriyib kamimamime korondaib ye dowad kuu kuruweng kee dakmoon,

² “Kwane, taun mamaa aom wengyundi ye karub mamaa doboroon. Ye kuu God yaa meenimokban kere, nimakarub yi weng yaa meenimokban keroon.

³ Kwane, taun kuyaom kuu wonong irib mamaa, yu kuu wengyundi ye karub yaa menebemberenu yedmimaun, ‘Karub maa ne yaa bon keroon kuu wengyunde weng anam kawel’ andimaun.

⁴ “Kumban, wengyundi ye karub kuu yu yaa awandi kuu ye dowakenban keroon. Kwane, aron doboob kerekore, yekareb meenoon, ‘Ne kuu God yaa meenimokban. Kwane ne kuu nimakarub yi weng yaa meenimokban.

⁵ Kumban wonong irib kee ne yaa korem eekmuunmo kowe, wedmendeni yu yaa anam weng kuu konda. Kwanainban kuu kwane eekmembaranuune ne kuu yiminban keraniin kii.’ andekore kwanoon.” andoon.

⁶ Andekore, Yarimanbed yedmoon, “Wengambirime, wengyundi ye karub arewambed yedmoon kuu.

⁷ “Meenime, Godbed kinoon ye nimakarub kuu annoomiib awingyawiib ye yaa wengyundi dowad amengiib baandembirimaib kuu Godbed inande weng anamiib wengyundaneen dee? Ee, kwananeen. Kwane, amaanbed amaanbed andimaan dee?

⁸ Nembed yiib yaa yedmendaan kuu, dowan, God kuu ye nimakarub yaa kirodmo awandimaan!

“Kuned Karub Ye Mingki okad yiri ika menene wedmaneen kuu, ye yaa anam ande meeniwendan kuu dobaraniwoo?” andoon.

God Yaa Yiminmo Keri

⁹ Kwane, karub yena kuu yimbedmo yorokmodan ande meenimaib kowe, karub korem yena yaa kuu kubuniibbandan ande meenimaib. Kwane, Yesumbed kuruweng kee yi yaa daandoon,

¹⁰ “Aron mamaa Farisiman yoom tak od bi ye karub yoom, yi ayooob ibmo wene kurikuri boyambib darewoob yaa kurikuri kerande winiwen.

¹¹ “Wene Farisiman kuu yembedmo angkambed doberene kurikuri kere yedmoon, ‘God, ne kuu eb yaa eso andaan, amborom kuu ne kuu ambarakmidan arebban kowe. Ne kuu yid bi ye karubban, arewa kami ye karubban, nenem kami ye karubban, tak od bi ye karub kwamune keyaa doboroon arebban kui.

12 Ne kuu arimingku mimim kumaom kuu aron ayoob arimbed animan animokban koronde eb yaa kurikuri kereni, komo kandimain kuu andokbe angko angkoyiib wenore anded mimo kuu eb yaa kabdimain kii!" andoon.

13 "Andoone, tak od bi ye karub kuu angkambed doboroon. Kwane, yidbobne ye murubia kankoonindo kumbed ye abad-kono yaa wowekore kurikuri kere yedmoon, 'God, ne yaa mimyob keewe, ne kuu ambarakmi ye karub kowe.' andoon.

14 "Ne yiib yaa yedmaan kuu, karub kee ambiwoom wonoon kuu God yaa yiminmo keroon, kumban Farisiman kuu God yaa kuu yiminmo kerindo. Kanembed yekareb yaningko ari kowaneen kuu Godbed kankubunaneen, kumban kanembed yekareb kankubunaneen kuu Godbed aningkoyiib kerunaneen." andoon.

Kanembed God Ye Oonimbon Aom Awunaneen?
(Mt 19:13-15, Mk 10:13-16)

15 Kwane, nimakarub yenambed yi dana mana mana kuu Yesumbed amun kerundok ande yeyiib yaa be menebiwen. Kwaniiwe, ye kedmengkandeendanbed wedmendekorib, yimbed nimakarub yaa kwamaib andiwen.

16 Kumban Yesumbed dana kuu baande ye yaamo kerekore, ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, "Korondibko, dana embeng embeng kuu ne yaa menebime. Yi yaa kebendaib, amborom kuu Godbed korok kere ooni yeman aom kuu karub kane kanembed dana keyareb keraneen kuu yiman kii.

17 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, Godbed korok kere ooni yeman aom awunandamiibdan kuu dana areb keraibban kuu awunaibban kii!" andoon.

Yiribman Yemoon Ye Karub Ye Kaamoni
(Mt 19:16-22, Mk 10:17-20)

18 Kwane, Yuudan yi korok maambed Yesu yaa kaamonoon, "Kedmengkandi korok amun ee, komo kerenid wadkeri aron korem korem yeman kandaniin?" andoon.

19 Kwanandoone, Yesumbed ye yaa inandoon, "Koman-dewed ne yaa amun andeep? Karub kanembed amuniibban, Godmo amun.

20 Amob kuu ebkaad. Nenem kamaab, kumka kuman ayaab, yid baab, ambarakmoon ande dudi weng dakmaab, eb ambeya enaya yaa meene wengambere." andoon.

21 Kumban korokbed inande yedmoon, "Ne kewed keraan yaambed amob korem kee awinaan." andoon.

22 Kwane, Yesu kuu wengamberekore korok yaa yedmenoon, "Kumban inamen mimo kuyiib kwananeeb kumbed. Wene, eb yiribman korem kuu berengkekoreb,

od kuu kamboknondan yaa bangkande. Kwananeeb kuu Godbed eb kakman kuu Ewen ari kowaneen. Kwanekoreb, ne yoman mene.” andoon.

²³ Kumban karub kuu weng kee wengamberekore, miin kubiyibban keroon, amborom kuu ye kuu yiribman yemoon kai ye karub kowe.

*Kane Kane Kuu Godbed Baneen?
(Mt 19:23-30, Mk 10:21-31)*

²⁴ Kwane, Yesumbed karub kuu wedmenekore yedmoon, “Yiribman yemoondan kuu yikareb kankubunekoriwa Godbed korok kere ooni yeman aom awuni kuu miin yobdood kii!

²⁵ Kemo kuu nidoro dem aom awunaneen kuu yobdood dee? Yiribman yemoon ye karub kuu yekareb kankubunene Godbed korok kere ooni yeman aom awuni kuu kekamune ye yobdood kuu burudande miin yobdood keroon kii.” andoon.

²⁶ Kwane, nimakarub kuu wengamberekorib kaamoniwen, “Kane kuu yimin kii? Godbed bobni yaa kuu ma burudande nendaanban kii!” andiwen.

²⁷ Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Karub yaromkono yaambéd kuu kamune kuu yiminban anam, kumban God yaromkono yaambéd kuu yimin.” andoon.

²⁸ Kwanandoone, Pitambéd yedmoon, “Wedme, nub yiribman korem kiribendekorub, eb yoman munuwen kii!” andoon.

²⁹ Andoone, Yesumbed inandoon, “Nembéd yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kane kanembéd yi ambiwa wononga damana ambeya enaya danaya domonde Godbed korok kere ooni yeman ye dowad yaambéd ne deme awiniwen kuu

³⁰ kiri doriib kee Godbed yewudmo yi yaa bangkandaneen. Kwane, bobnaniib kuu Godbed wadkeri aron korem korem yeman bangkandaneen.” andoon.

*Yesu Kuu Bobnaneen Yirimbed Ika Dembaneen Ye Weng
(Mt 20:17-19, Mk 10:32-34)*

³¹ Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan wad ayoob bin dangkaro angkambéd daandoon, “Wengambirime. Nub kuu Yerusalem yaa wunuub kii. Godbed ye profesidan yaa daandoonkob Karub Ye Mingki ye dowad wongkiwen kuu kwananeen kii!

³² Kwane, ye kuu awinenib Yuudanban yaa kondaniiwe, yimbéd ye yaa damangkanenib amkidbenib kamok daadmenenib

³³ nong yikyikiibbed wangkenib aye kowaniiwe bobnaneen. Kumban, aron ayoobmim ari kuu bobnaneen yirimbed ika dembaneen.” andoon.

³⁴ Kwanandoon kumban, ye kedmengkandeendan kuu weng id kandindo. Yi kuu yiminban, amborom kuu weng id yi yaa kuu biknoon kowe.

Indob Tut Ye Karub Ongmenoon
(Mt 20:29-34, Mk 10:46-52)

³⁵ Kwane, Yesu kuu mene Yeriko siti dia nandoon. Kuyaa kuu indob tut ye karub maa kiwaan kebed ari dibone od kawime ande eekmeen.

³⁶ Kwane, kadaareb kuu kiwaan yaa miniiwe, ye kuu wengamberekore kaamondo, “Kuu komo keroonkob?” andoon.

³⁷ Kwanandoone, yimbed yedmeniwen, “Yesu Nasaretman kuu meneen kii.” andiwen.

³⁸ Kwanandiiwe, indob tut ye karubbed baandoon, “Yesu, Dewid ye Awo ari, ne yaa mimyob keewe!” andoon.

³⁹ Kwanandoone, nimakarub yidin kiwaan ari weniibdan kumbed indob tut ye karub yaa “Komkaab, iwari kere!” ande kamiwen, kumban yembed naawonmo komke komke kamoon, “Yesu, Dewid ye Awo ari, ne yaa mimyob keewe!” andoon.

⁴⁰ Kwane, Yesu kuu yinmonekore yedmoon, “Ye kuu nen-ninime.” andoon. Kwanandoone, dia monoone, Yesumbed kaamonenoon,

⁴¹ “Eb dowaken kuu nembed eb yaa komo keruwok andewed?” andoon.

Andoone, yembed inande yedmoon, “Yariman, ne dowaken kuu wedmandid.” andoon.

⁴² Kwane, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Kwane wedme! Eb kuu ongmoon kii, amborom kuu eb kuu anam andeeb kowe.” andoon.

⁴³ Kwane kuyaambed, karub kuu kereknoon. Kwanekore, Yesu ye yoman wenene God yaningko yaa kube kankoonoon. Kwanoone, nimakarub korem kuu wedmekorib, yi kangkon God yaningko yaa kube kankooniwen.

19

Sakius Anam Andoon

¹ Kwane, Yesu kuu Yeriko siti aom aomdere wonoon. Kwane, dangkoro deweneen.

² Yeriko aom kuu karub maa yaningko Sakius. Ye kuu yiribman yemooniib, kwane tak od bidan yi korok.

³ Ye dowaken kuu Yesu kuu wedmenande kamoon, kumban ye kuu dukmen kowe, kadaareb yi korok ari kuu burudande wedmindeban.

⁴ Kwanoone, yembed yekaad, Yesu kuu kuyaa mene yaadaraneen andekore, yedin kabaanmo wene at yaningko sikamoo arimbed daane Yesu wedmenande daanoon.

⁵ Kwane, Yesu kuu wene kuyaa nandekore, kankoone wedmoone Sakius kuu at ari kowe, Yesumbed yedmenoon, “Sakius, kirod kamene! Kibikee ne kuu eb ambiwoom dobaraniin kowe.” andoon.

⁶ Kwanandoone, Sakius kirod kamenene Yesu yaa kubenoon.

⁷ Kwanoone, nimakarub kuu wedmekorib kongeniwen, “Wedmime, karub kane arekbob Yesu yoom dobiriib. Sakius kuu ambarakmi ye karub kuda!” ande kamiwen.

⁸ Kumban Sakiusbed Yariman yaa yedmoon, “Yariman, wedme. Ne yiribman kuu andokbe angkara kuu kamboknon-dan yaa bangkandaniin. Kwane, nembed karub kane yaa biranaan kuu ye yaa birani ye kakman nongkobe kaningiib inendaniin.” andoon.

⁹ Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Kibikee, anam andoonkob Godbed bobni yaa kuu burudande nendoon kii, amborom kuu karub kee Abraham areb anam andoon kowe.

¹⁰ “Kwane, Karub Ye Mingki kuu mene bikderebe winiwendan kuu onme wedmene bobni yaa kuu burudande bindi dowad monoon.” andoon.

Demedan Od Ooniwen Ye Kuruweng
(Mt 25:14-30)

¹¹ Yesu kuu Yerusalem dia doroon kowe, nimakarub yenambed meeniwen kuu Godbed korok kere ooni yeman kuu kirod kerandamuun manok andiwen.

Kwane, Yesu kuu yekaadkeroon, nimakarub kuu kwane meeniwen kowe, yembed kuruweng kee yi yaa dakmoon,

¹² “Korok darewoob kuu ye ambibkindan korem yi king kerandamoon kowe, wenene ambibkin yemoon oonoon ye king darewoobbed ne yaa kinok ande wonoon. ‘Kwanekori, ika mene ne nimakarub yaa oona.’ ande meenoon.

¹³ Kowe, yembed ye deme karub angko angkoyiib yaa baandoone, mimyamo keruwen. Kwaniiwe, yembed mimim kuu od murubkob aningko mina* mimim bangkandekore yedmendoon, ‘Od kee bewene ari deme ambangkibko ika mana.’ andoon. Andekore wonoon.

¹⁴ “Kumban ye ambibkindan yena kuu ye yaa dowakenban keruniwen kowe, yimbed karub yena yedmiuwe ye yoman wene king darewoob yaa yedmiwen, “‘Karub kee nub korok keru kuu nub dowakenban.’ ande yedmiib kii.’ andiwen.

¹⁵ Kumban king darewoob kinoona, karub kuu ye ambibkindan yi king keroon.

“Kwanekore, ika monoon kuu yembed yedmoon, ‘Karub kane kane ne od be wenebiwen kuu baandibko menebime.

* 19:13: Mina mimo kuu 1,000 Kina areb.

Ne dowaken kuu ambangkiwen kuu ari komoyiib biwen kuyaa kaadkerandamiin.' andoon.

16 "Kwanandoone, deme karub ibduruk kuu mene yedmoon, 'Korok ee, ne kuu od mina mimo kawewen kuu ambangkeni ari od mina angko angkoyiib baan kii!' andoon.

17 "Kwanandoone, kingbed ye deme karub yaa yedmoon, 'Yimin kerewen, eb kuu ne deme karub amun kii, amborom kuu eb kuu barang embengiib ongme ambangkewen kowe, siti angko angkoyiib ebbed oone.' andoon.

18 "Kwanandoone, deme karub mamaambed mene yedmoon, 'Korok ee, eb od mina mimo kawewen kuu ambangkeni ari od mina angkoyiib baan kii!' andoon.

19 "Kwanandoone, kingbed yedmoon, 'Eb kuu siti angkoyiib oone.' andoon.

20 "Kwane, deme karub maa kuu mene yedmoon, 'Korok ee, eb od mina kuu kei. Ebkad baradbed bedmekori kankowe biknaan.

21 Ne kuu eb yaa unaan, amborom kuu eb kuu yobdood ye karub kowe. Ebka ari ma ambangkindo ye od bimaab, kwane ebka kibinindo ye animan be wenorimaab kowe.' andoon.

22 "Kwanandoone, kingbed ye deme karub yaa inande yedmoon, 'Eb kuu deme karub arewa! Ebka eb weng dakmewen kumbed kwane wengyunda. Ebbed yedmeeb kuu ne kuu yobdood ye karub. Kwane yedmeeb kuu neka ari ma ambangkindo ye od beni, neka kibinindo ye animan wenorimainoo?

23 Anam kwana karen kuu ne od kuu kanwene od beng aom kowewedka. Kwane, ne ika manaan kuu ne od kuu ariyiib kan dabokniwedned.' andoon.

24 "Andekore, kingbed demedan yena yaa yedmoon, 'Karub keyaa od mina kee nan angkaro deme karub maa ambangkene od mina angko angkoyiib boon ye karub yaa nonime!' andoon.

25 "Kumban yimbed yedmiwen, 'Korok ee, karub kee ye kuu od mina angko angkoyiib keroon kii!' andiwen.

26 "Kwanandiiwe, kingbed yedmoon, 'Kanembed ye yaa angkeen kuu ongme awinaneen kuu ari yemoon ye yaa bangkananeen. Kumban kanembed ye yaa angkeen kuu awinindo keroon kuu ye yaa korem kuu beene dowan keraneen.

27 Karub kane kane ne yaa king keraan ande bon keriwendan kuu kuna? Keyaa be mene ne arinambo arimbed yenib nongkobime.' " andoon.

*Kubi Darewoowiib Yerusalem Aom Awuniwen
(Mt 21:1-9, Mk 11:1-11, Yn 12:12-15)*

28 Yesu kuu kwane dakme dowan kerekore, yedin wene Yerusalem yaa nandok wonoon.

29 Kwane, Yesu kuu mene aangko Olif dia kambong Bet-fegiib Betaniyiib yaa nandoon.

Kwanekore, ye kedmengkandeendan ayoob yaa yedmoon,

30 “Wene kambong kuyaa awune wedmaniwe, donki ingkod kuu kuyaa boroniwen kii. Donki kwari kuu karub maa, ma kwari dibere yarebindo. Wedme dudberekorib, keyaa kanminime.

31 Karub kanembed yiib yaa ‘Komo dowad dudbarandiwed?’ andoka yedmenime, ‘Yarimanbed ye deme yaa kankowanded.’ andime.” andoon.

32 Kwanandoone, ye kedmengkandeendan ayoob kuu kambong aom winiwen. Kwane, wene wedmiwen kuu donki kuu Yesumbed dakmoon arebmo.

33 Kowe, kwane nong kuu dudmungkaiwe, kangkodanbed yi yaa kaamondiwen, “Yiib kuu komandiwed donki kuu kwane dudmungkaib?” andiwen.

34 Kwanandiiwe, yimbed inandiwen, “Yarimanbed ye deme yaa kankowanded.” andiwen.

35 Kwane, Yesuyiib yaa kanminiiwe, ye kedmengkandeendan yi yuruk ebkad kuu biangke ben donki ye angkurom ari nongkobekorib, Yesu kuu kwari nenkowiiwe diboroon.

36 Kwane, Yesu kuu Yerusalem yaa wene doroone, ni-makarub kuu yi yuruk ebkad kuu biangke ben kiwaan yiri ye arinambo ari kudmenmo winiwen.

37 Kwane, wene ye kuu mene aangko Olif kankoonimbon dia menene aangko dabon yiri Yerusalem nandi ye kiwaan wanandamoon. Kwane, kadaareb ye yoman winimaibdan kuu God yaa kube baande kankooniwen, amborom kuu God yaromkono wedmi yeman yemoon ongmenaboon kuu wedmiwen kowe.

38 Kwane, kubenenib yedmiwen, “King kee Yariman yaambéd ke meneen kee amun kerunok! Ewen ari kuu yewenubmo kere God yaa kuu nambirimo kerundok!” ande kamiwen.

39 Kwane, Farisidan yenambéd nimakarub wedang-kambéd Yesu yaa yedmiwen, “Kedmengkandi korok! Eb kedmengkandeebdan kuu yedmende kwane dakmaib!” andiwen.

40 Kumban Yesumbed inandoon, “Iwari keraniib kuu botbed ne yaa kubi weng komkaniib.” andoon.

Yesu Kuu Yerusalem Yu Dowad Ameng Kamoon

41 Kwane, Yesu kuu Yerusalem dia menene, siti kuu wedmekore yu dowad ameng kamoon.

42 Kwane, yembed Yerusalem yaa yedmoon, “Kub dore God dore yewenub yeman kub yaa kibik meneen kumban, kubkaadkerindo kowe kub yaa biknoon.

⁴³ Aron kuu mananuun kwane kub bondanbed kub kuuk dungkun ari damkamenmo daani yeman ongmenib, kub yaa dewene awanewandenib, yiriyiib ariyiib kebed angkayiiib kwane awinebdaniib.

⁴⁴ Kwane, yimbed kub yoom kub nimakarub yoom dana yoom kub kuuk aom kuu okad yiri benkiradme mon-maraniib. Ku yenbewen ye bot kuu korem benkiradmenib ma korondaiwe maaaa yaa dabokne angkimbaraanban. Korem kamaneen kee amborom kuu Godbed kub yaa monoon yaron kuu kub wedmewen kumban kubkaadban kerewen kowe.” andoon.

Yesu Kurikuri Boyambib Darewoob Yaa Woonoon
(Mt 21:12-16, Mk 11:15-19)

⁴⁵ Kwanandekore, kurikuri boyambib darewoob yaa woonoon. Kwane, yembed karuwa nimaya barang kuyaom berengkanabiib kuu andowe ben kiradmoon.

⁴⁶ Kwanekore yedmoon, “God Ye Weng yaa wongkoon kuu, ‘Ne kurikuri boyambib darewoob kuu kurikuri yambib keranuun.’ kumban yiibbed ‘yid bimaibdan yi ambib’ areb keriwen kii!” andoon.

⁴⁷ Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob yaambd aron korem kedmengkandemboon. Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib korok korok yenayiibbed Yesu ayande kamiwen.

⁴⁸ Kuned yembed dakmeene wengambiriibdan kuu ye yaa dowaken keruniwen kowe, ongme wengaomiib doriib. Kwani kowe, korok korok kuu ayanuub andi ye kiwaan wedmindoo.

20

Korok Korokbed Yesu Yaa Kaamoneniwen
(Mt 21:23-27, Mk 11:27-33)

¹ Aron maaaa, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuyaambd dorone nimakarub yaa kedmengkandene God ye weng amun yi yaa daandoon. Kwanoone, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib Yuudan yi aamkono aamkonoyiib kuu mene ye yaa dakmande miniwen.

² Kwane, yimbed yedmiwen, “Nub yaa yedmende. Eb kuu kane yaromkono yaambd kwamune kameeb? Kanembed aromkono kee kabdoonkob?” andiwen.

³ Kwanandiiwe, Yesumbd inandoon, “Angkon nembed yiib yaa kaamondandamaan kowe yedmewiwa.

⁴ Yoonbed nimakarub yaa baptais kerundoon kuu, Ewen ari doreen ye God yaromkono yaambede dee o karub yaambede?" andoon.

⁵ Kwanandoone, yikareb yedmenoon yedmenoon kame andangkenib yedmiwen, "Kwane inandanuub, 'Yoonbed baptais kamoon kuu God yaambede.' andanuub kuu yembed yedmaneen, 'Komoyiibkob Yoon ye weng yaa anam andindo keriwene?' andaneen.

⁶ Kumban nubbed 'Karub yaambede.' andanuub kuu nimakarubbed botbed nub yaa yaniib, amborom kuu Yoon kuu profesiman ande meenimaib kowe." andiwen.

⁷ Kwana kowe, Yesu yaa inande yedmiwen, "Nubkaadban." andiwen.

⁸ Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, "Ne kangkon kane ye aromkonombede kwane ambangkain kuu daandainban." andoon.

*Yesu Kuu Wunekaraniib Ye Kuruweng
(Mt 21:33-46, Mk 12:1-12)*

⁹ Kwane, Yesumbed kuruweng kee nimakarub yaa dakmoon, "Karub maa ye mongkobon angka nong yob kab kibingkoon. Kwanekore, mongkob oonidan yaa yob yena kuu neyiib bangkawimamime andi ye weng ongmekore, aron doboob wonoon.

¹⁰ "Amaanbed, nong yob kuu yowiib kere wi aron kereen kowe, karub kuu ye deme karub yedmoone, wene mongkob ooniwendan yaa ye man bok wonoon. Kumban deme karub kuu ayekorib domoneniibe dingkirud wonoon.

¹¹ "Kwane, deme karub maaa yedmoone wonoon. Kwangkong yimbed aye ingme karak konenib domoneniibe dingkirud wonoon.

¹² "Kwanoone, deme karub maa ayoobmim andi yaa yedmoone wonoon. Wonoone, mongkob ooniwendanbed aye monmarenib nen angka korariwen.

¹³ "Kwaniibe, nong yob yarimanbed yedmoon, 'Kwani kowe, kibikee komo keraniin? Ne dana ne mimyob keenaan ye karub yedmako wonok. Mok kwaniin kumbed wengamberenaniib manok kii!' andoon.

¹⁴ "Kumban, mongkob ooniwendan kuu karub kuu wedmenekorib, yikareb yedmenoon yedmenoon kamiwen, 'Kekee yariman ye mingki. Nong yob mongkobon kee ye man keraneen kowe, aye kowanuub kuu nubmanmo keranuub kii!' andiwen.

¹⁵ Kwanandekorib, ye kuu mongkobon aombede kan angka korarekorib aye kowiwen.

"Kwani kowe, nong yob yariman kuu komo keraneen?"

16 Yembed mene mongkob ooniwendan kuu yengkadma-
neen kii! Kwanekore, nong yob mongkobon kuu kande
mongkobon oonimaibdan yena yaa kondaneen.” andoon.

Kwanandoone, nimakarub kuu Yesu ye weng kee wengam-
berekorib yedmiwen, “Yii! Kekamune kee ma kwanaan.”
andiwen.

17 Kumban Yesumbed yi yaa keendomberene kaamon-
doon, “Kwani kowe, God Ye Weng wongkoon kee,
‘Boyambib yengbimaibdanbed bot kankaariwen kuu
ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon
kii.’* andoon
kuye weng id kuu kuna?

18 Kanembed bot kwari kombaraneen kuu ayene moradme
kurubkurub keraneen. Kwane, bot kumbed kane ari kom-
baraneen kuu beengkaneen.” andoon.

19 Kwanandoone, Yuudan yi amob kedmengkandaniib
God dore Yuudan dore wedyiri dobiridaniib kuu Yesumbed
kuruweng kee dakmoon kuu wengamberenib yikaadkeri-
wen, kuruweng weng id kee yi inamen arewa yaa daandeen
kowe, yi dowaken kuu kirodmo awinenem ande kamiwen.
Kumban yi kuu nimakarub yaa unendiwen kowe kwanindo.

Tak Od Kowi Ye Kaamoni
(Mt 22:15-22, Mk 12:13-17)

20 Kowe, kwane wene aron ari keruko awinenem ande
meedmiwen. Kwane, yimbed darobidan yena yedmiwe, yi
kuu karub amun areb aadidme miniwen. Yi dowaken kuu
Yesu kuu weng arewa maa dakmaneen kuu awinenekorub
nenwene Gavana Paillet ye dingki ari konem andiwed.

21 Kwani kowe, Yesu yaa kaamoneniwen, “Kedmengkandi
korok ee, nubkaad, eb kuu anammo kedmengkandeneb dak-
meeb. Eb kuu nimakarub yaa kane ande ambengkaabban,
angkon eb kuu God yaa dohiri amun ye kiwaan anammo
kedmengkandimaab.

22 Kowe, tak od Saesaa yaa kowi kuu yorokmo yeman dee
arewa dee?” andiwen.

23 Kumban yi nemengkandi inamen kuu Yesu kuu yekaad-
keroon kowe, yembed yi yaa yedmoon,

24 “Od murubkob kuu ne yaa korokbime. Od murubkob yaa
kekane ye korok kuruwakiib aningkoyiib?” andoon.

Kwanandoone, yimbed yedmiwen, “Saesaa yeman kui.”
andiwen.

25 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Kwani kowe, Saesaa
yeman keroka Saesaa yaa bangkanime. God yeman keroka
God yaa bangkanime.” andoon.

* 20:17: Buk Yook 118:22 Aminim kowi ye bot kee miin anam anam. Kuyiibban
keraneen kuu ambib nandanuun.

²⁶ Kwanandoone, karub kuu yembed inandoon yaa kuu binangkiwen kowe, yi kuu wengiib ma inandindo. Kwane, yi kuu nimakarub yi arinambo arimbed komo kere kaamobi yobdood ye yaa konindeban keruwen.

*Sedyusidanbed Yesu Yaa Biranande Kamiwen
(Mt 22:23-33, Mk 12:18-27)*

²⁷ Sedyusidanbed meenimaib kuu nimakarub dukniwen yirimbed kuu ika dembimokban andimaib. Kowe yimbed Yesuyiib yaa mene kaamoniwen,

²⁸ “Kedmengkandi korok, kurin kuu Mosesbed nub dowad amob wongkoon kuu, karub maa bobne ye wonong kuu danayiibbanbed domonde wananeen kuu, wonong irib kuu ye damanbed awanekore dana wanabaneen kuu ye aagorok bobnoon ye dana ande kowi yeman.

²⁹ “Aron mamaa, ayi neredkan ediib. Kowe ayidin awanoon kumban, danayiibbanbed bobnoon.

³⁰ Kwanoone, ningkimbed wonong irib kuu awanoon kumban bobnoon.

³¹ Bobnoone, mamaambéd awanoon kumban yangkon bobnoon. Kwane, neredkan yena yiri kangkon kwamune keruwen. Yi korem kuu danayiibbanbed dukniwen.

³² Kwane, wonong kuu yeenbon arimbed bobneen.

³³ Kumban yi korem ediib kuu awaniwen kowe, bobni yirimbed dembaniib yaron ari kuu wonong kuu kane ye wonong keranuun?” andiwen.

³⁴ Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Okad yiri ye nimakarub kuu awadmimaib.

³⁵ Kumban kane kane Godbed yimin andene bobni yirimbed benmananeene ika dembaniib kuu awanaibban.

³⁶ Ku wadkere dobaraniib kuu God ye engyus areb keraniib, bobnaibban. Yi kuu God ye dana meed, amborom kuu dukniwen yirimbed benmananeene dembaniib kowe.

³⁷ “Meenime, Mosesbed dianmo korokboon kuu dukniwendan kuu ika dembi yeman, amborom kuu amanayod aombed amot denoon ye weng wongke yedmoon kuu ‘Yariman kuu Abraham ye God, Aisek ye God, Yekob ye God.’ andoon kowe.

³⁸ Kwanandoon yaron kuu yi kuu dukniwen kumban yi kingkin kuu wad doriib kowe, ye kuu wad doriib yi God, amborom kuu yembed wedmoon kuu God ye nimaya karuwa korem wad doriib kowe.” andoon.

³⁹ Kwanandoone, Yuudan yi amob kedmengkandidan yenambéd yedmiwen, “Kedmengkandi korok, ebbéd inandewen kuu amun kii.” andiwen.

⁴⁰ Kwane, karub kanembéd kanangkod kere kaamoni maa ma kaamonenindo.

Godbed Kinoona Monoonman Kuu Kane Ye Dana?
(Mt 22:41-23:7, Mk 12:35-40)

⁴¹ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Komandiwed Godbed kineene mananeenman Keresu kuu no Dewid ye Awo ari andimaib?”

⁴² Buk Yook aom Dewid, yembed anukbed yedme wongkoon,

‘Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmoon,

“Ne dingki wiwi angka dibereewo,

⁴³ nembed eb bondan kuu beni eb yonbed animari dori yeman ongma.” ’ andoon.

⁴⁴ “Dewidbed Keresu yaa kuu ‘Yariman’ andoon kowe, komarewa kere ye awo ari keraneen?” andoon.

Yesumbed Korok Korok Yaa Ongkandoon

⁴⁵ Kwane, nimakarub kuu kwane wengaiwe, Yesumbed ye kedmengkandee dan yaa yedmoon,

⁴⁶ “Kaadkerime, Yuudan yi amob kedmengkandidan yaa. Yi kuu ebkad manimanandeb doboobmo inwarekorib, animan berengkimbon aom dewenebaiwe yenambed nub yaa kubendime ande kamimaib. Kwane, kurikuri ambiwoom o orokbon yaa kuu yi kuu aningko darewoobdan yi dibirimbon arimbed diberem ande kamimaib. Kwanimaib kuu yi kubi yeman.

⁴⁷ Kumban, yi kuu birandidan kowe, nima irib awandi ye meeni areb karub yi murubia ari kurikuri doboob kamimaib kumban, yi kuu nima irib yi od animaiwe kamboknon kerimaib. Kwamunimaibdan kuu dabab miin arewa Godbed kondaneen.” andoon.

21

Wonong Irib Yu Koni Kara
(Mk 12:41-44)

¹ Kwane, Yesu kuu wedmoone, karub yena yiribman yemoondan kuu kurikuri boyambib darewoob ye od nongkobimbon aom od be mene nongkobiwen.

² Kwane, wedmoone, wonong irib kamboknon kuu murubkob embeng embeng ayoob be mene od nongkobimbon aom nongkobeen.

³ Kwanuune, yembed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, wonong irib kamboknon kee murubkob embeng embeng ayoobmo nongkobeen kumban, yu kuu yiribman yemoondan od nongkobiwen kuu burudandeen.

⁴ Yiribman yemoondan kee yi yiribman yemoon yaambed kuu barang mimo o ayoob areb kowiwen, yiribman yemoon kwane dangoon kuu kowindo. Kumban yu kuu kamboknon

kuned kumundin ari moone ane dobaranuun yemaniib korem kwane koween.” andoon.

*Yimin Wande Wananeen Yaa Dud Kedmengkandi
(Mt 24:1-25, Mk 13:1-23)*

⁵ Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan yenambed kurikuri boyambib darewoob yaa bot manimanandewiib God yaa munob bangkaniwen ye yiribmanbed inwarundiweniib ye dowad yaa dakmiwen.

Kumban Yesumbed yedmoon,

⁶ “Aron keranuun kuu ambiwiib yiribman koremiib kee wedmiib kuu aron ari mananeen kuu bot mimo ma kwane dabokne yiri angkimbere ari angkimbere kamaibban, korem kuu bondanbed ben yiri kiradmaniib!” andoon.

⁷ Kwanandoone, ye kedmengkandeendan yenambed ye yaa kaamoneniwen, “Kedmengkandi korok ee, aron komo arimbed kwamenan wananeen? Kwane, komo komo dud korokbendaneenkob anam kwane wanandameen kui andanuub?” andiwen.

⁸ Kwaniiwe, Yesumbed yedmoon, “Kaadkerime! Yenambed yiib yaa birandande mananiib kowe. Karub yemooon kuu naningko yaambed areb kowenib mene yedmaniib, ‘Ne kuu Keresu, aron anam kuu muneen kii!’ andaniib. Kuned yi yoman wanaib.

⁹ Kwane, gapman maa dore gapman maa dore ana nangmiyiib gapman yaa nangme yika korok keriyiib kamiiwo wengambiribka unaib. Ibduruk kuu kudin kwamenan wananeenkob, yomanbed kirodban yeenbon aron mananuun.” andoon.

¹⁰ Andekore, yembed yi yaa yedmoon, “Ambibkin maambed maa yaa nangbaniib. King maambed king maa yaa nangbaniib.

¹¹ Kwamaniwe, dowodki darewoowiib mungimbed dukniyiib bob anikadiib okad yena yaa kamenan wananeen. Kwane, okad yena yaa nimakarub kuu uni yemaniib Ewen arimbed dud kedmengkandi darewoowiib kuu menebaneen.

*Yesu Yaromkonoyiib Aromne Dobirime
(Mt 10:16-22, Mk 13:9-13)*

¹² “Kumban barang kee kwamenabindo yaron kuu karubbed yiib awingkandekorib be wene yenbande arewa kamaniib. Kwane, yimbed yi kurikuri ambiwoombed wengyundande be wene wii aom kamobaniib. Yiib kuu wengyundi dowad kingiib gapmaniib yi arinambo ari be mananiib. Yimbed yiib yaa kwamendaniib, amborom kuu yiib kuu ne yoman miniwen kowe.

¹³ “Kuned kwamaneen yaron kuu yiib kuu ne weng dakmaniib.

14 Kwane, kangdod aom kuu komo yedmanuub kii ande meenaib.

15 Nembed inamen kangdom kondeni kwane kwane dakmime ande kamaniin kowe, yuib bondanbed yuib wenggiwa inameniwa yaa kuu burudandindeban.

16 “Kumban, yuib ariana aagoroka oniya damana karubkima angkodmia kwangkong yuib yaa ambodanganiib. Yimbed yuib yena kuu yengkadmaniib.

17 Nimakarub korem kuu yuib yaa arud darewoob wandembaraniib, amborom kuu yuib kuu ne yoman miniwen kowe.

18 “Kuned barang kee yuib yaa anam ma yaanban.

19 Kwamenabaneen kuu yuib kuu meeni anam yaambed aromne dobereniwed wadkeri aron korem korem yeman kandaniib.” andoon.

Yerusalem Kuu Monmaraniib

20 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kwane, yuib wedmaniiwe, ana nangmidan kuu Yerusalem yaa awanewandaniib kuu yuibkaadkeraniib, ‘Kwani kowe, Yerusalem kuu monmarandaniib kii.’ ande meenaniib.

21 Kuyaron ari keruka, nimakarub Yudea ambibkin aom doriibdan kuu kirokmone aangko ari winime. Yerusalem aom doriibdan kuu angkanime. Yi kuu siti dia doriib keroka, kuyaom awunaib!

22 “Kwanandaan amborom kuu keye dabab aron kuu ukum darewoob God Ye Weng yaa wongkoon kuu anam keraneen.

23 Kuyaron keranuun kuu nima oyoomiib o dana muk yaayuib kuu dabab darewoob kandaniib! Ambibkin kee korem aom kuu dabab darewoob mananeen, kwane kuye nimakarub kuyaa kuu arud barang yemoon menebaneen.

24 Kwane, yena kuu kerewangbed yengkadmenib yena kuu wiidan areb ambibkin maaaa yaa be wananiib. Yerusalem kuu Yuudanbanbed monmaraniiwe, kwane wene yi aron kuu burudandanuunkob.

Yesu Ika Mananeen Yaa Nekwiyuib Kerime

25 “Dud korokbi yeman kuu aron yaayuib wood yaayuib mindong yaayuib kamaneen. Okad yiri kuu ambibkin maa maadan kuu karamok ye kuweng kamenabiyuib oknondok beengkanabiyuib yaa kerebkarab kere unaniib.

26 Nimakarub kuu korem uni darewoob kere bobne wandaniib. Yi kuu no kerebkarab kamenib okad kumundin kee komo kerandamuun kee ande kamaniib, amborom kuu mindong ambid aom dangoon kuu kiringmenabaniib kowe.

27 “Kuyaron kuu, nimakarub kuu wedmaniiwe Karub Ye Mingki kuu wiib aombed aromkonoyuib nambiri darewoowiib mananeen.

28 “Kwane, barang korem kee kwamenaboka unaib. Yaro dembe kubiyiibbed yiiib korok kankoonime, amborom kuu Godbed yiiib benwini yaron kuu dia keranuun kowe.” andoon.

29 Kwane, Yesumbed kuruweng kee dakmoon, “Yedob ayiib at yenayiib kee wedmime.

30 Kwane, biid yeeb dembimaan kuu yiiibka meenimaib, ‘Kwani kowe ire wanandamoon kii.’ andimaib.

31 Kwamune areb kuu, wedmaniiwe barang kee kwamenan wananeen kuu yiiibka meenaniib, ‘Kwani kowe Godbed korok kere ooni yeman kuu manandamuun kii.’ andaniib.

32 Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, nimakarub okad kiri keyedan kee duknaibbanbed kwamune yedmaan kuu kamaneen.

33 Ambidiib okadiib kuu dowan keranuun kumban, ne weng kuu dowan keraanban, aron korem korem angkimbaraneen.

34 “Kereknembere oonime! Kwanaibban kuu orokbona awarak ok aniya yaa kamemberenib, okad yiri ye barang yaa meenmembaraniwe, yiiib kuu nekwindo aron arimbed kudmeniibban kuyaron keranuun kii,

35 amborom kuu okad yiri nimakarub korem yaa kwamunemo mananuun kowe.

36 Kwani kowe, aron korem kuu kereknembirime. Kwane kurikuriyib kamime, barang kee kwamenabaneen kuu yiiib yaa manaanban ye dowad. Kwane, kurikuriyib kamime, yiiib kuu yiminmo Karub Ye Mingki ye arinambo ari dobaraniib ye dowad.” andoon.

37 Kwane, awingyab kuu Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob yaambbed kedmengkandoon. Kwane amnoom kuu siti aom kuu koronde wene aangko Olif arimbed doboroon.

38 Kwane, amkimo kuu nimakarub korem kuu dembekorib wene kurikuri boyambib darewoob yaambbed ye weng yaa wengambirimo kamiwen.

22

Ambodangi Ye Kiwaan Yudasbed Onmoon (Mt 26:1-5, Mk 14:1-2)

1 Kwane, Yuudan yi flawa kabayingke obo kerindo ye orokbon yaningko Burudandoon ye aron kuu dia kereen.

2 Kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandaniib kuu karuwa nimaya yaa unendiwen kowe, aye kowem andi ye kiwaan yemyeb nuubnaan kamiwen.

3 Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan wad ayoowiib karub maa yaningko kuu Yudas Iskeriot. Kwane Setenbed Yudas ye niindem aom ibnenoone,

⁴ wene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib kurikuri boyambib darewoob yaa oonimaib ye ana nangmidan yi korok korokiib yaa wonoone, yembed Yesu ambodange nende yi yaa kondi ye kiwaan onme dakmiwen.

⁵ Kwane, yi kuu kubi darewoob kerekorib, od kabdanuub ande yedme kowiwen.

⁶ Kwaniwe, Yudas kuu ee andekore, domonde wenene “Yesu kuu yembirimo kadaarewiibban kere, ne aron amun ari keruko awineni nende konda.” ande meedmoon.

*Burudandoon Orok Nekwiwen
(Mt 26:17-25, Mk 14:12-21)*

⁷ Kwane, flawa kabayingke obo kerindo ye orok aron ibdu-ruk ari kereen. Kuyaron kuu Yuudan yi Burudandoon orok ye sibi mana aye nengke animaib.

⁸ Kowe, Yesumbed Pita yoom Yoon yoom yaa yedmoon, “Wene Burudandoon animan nekwiwiko anem.” andoon.

⁹ Kwanandoone, yimbed kaamoneniwen, “Eb dowaken kuu kunayambed nekwiime andewed?” andiwen.

¹⁰ Kwanandiiwe, yembed yedmoon, “Wene siti aom aomne wedmaniiwe, karub kuu ok yuundi yemaniibbed durundaneen kuu kwane ye yoman winibko wene ambiwoom aomnok.

¹¹ Kwanoko, ambiwoom aomnoon ye yariman kuyaa yedmenime, ‘Kedmengkandi korokbed kaamonoon kuu ne yoom ne kedmengkandiindan yoom diberenub Burudandoon ye orok ananuub ye wadnari kuu kuna?’ andime.

¹² Kwananiib kuu yembed daane arimbed wadnari darewoob kuu korokbendaneen. Kuyaom kuu dibere ani yeman arak awene kundukmo dangoon kowe, kuyaombed Burudandoon animan kuu nekwe ongmime.” andoon.

¹³ Kwanandoone, Pita yoom Yoon yoom kuu winiwen. Winiwen kuu Yesumbed dakmoon areb kwamunemo keroon. Kowe, yimbed Burudandoon orok kuu nekwiwen.

*Yesu Yaa Meendobi Ye Animani Ani Ye Kiwaan
(Mt 26:26-30, Mk 14:22-25, 1Ko 11:23-25)*

¹⁴ Kwane ani aron keruune, Yesu yoom ye apasodan yoom kuu menenib arak dia dibiriwen.

¹⁵ Kwane dibonib, yembed yi yaa daandoon, “Ne dowaken darewoob kuu Burudandoon orok yiyib yoom ke anuub kee kwanekorid durud yewed kandain andid.

¹⁶ Kedi, nembed yiyib yaa ke yedmendaan kei, ne kuu angkon ika aman Burudandoon orok maaaa anainban kwane wene God ye oonimbon aombed orok kuu id anam keraneene wedmekoruwed.” andoon.

17 Kwane, yembed kabus nandene God yaa kuye dowad eso andekore daandoon, “Kabus kee nandekorib, yiiib korem anakore nonoko anakore nonoko kamime.

18 Kedi, nembed yiiib yaa ke yedmendaan kei, ne angkon ika nong yob ambod ok kee ika anainban kwane wene God ye oonimbon mananuunkob.” andoon.

19 Kwanandekore, yembed om* kande kuye dowad eso andekore, domabangke ye kedmengkandeendan yaa bangkandene yedmoon, “Kekee ne id, nembed yiiib dowad dookbi yeman ande kondaan kii. Kwamune kamimamime, ne yaa meeni ye dowad.” andoon.

20 Kwane orok aniiwe, kwamune areb Yesumbed kabus nande yedmoon, “Kabus keye ok kee Godbed amob weng yeeb ongmoon. Amob weng yeeb kee ne umkanbed yiiib dowad onduknaneen kumbed ongmaneen.” andoon.

Kanembed Yesu Yaa Ambodanganeen?

(Mt 26:21-24, Mk 14:18-21, Yn 13:21-30)

21 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiiib kuyaa karub mim kuu ne dowad ambodanganeen kii. Ye kuu arak keyaa neyiiib yaa kei.

22 Karub Ye Mingki kuu Godbed komarewa yedme kowoon yaambéd ambangkaneen. Kumban kanembed Karub Ye Mingki nende aye kowi yeman yaa kondaneen kuu dabab darewoob kandaneen.” andoon.

23 Kwanandoone, ye kedmengkandeendan kuu yikareb eb dee ne dee kame kaamobiwen, “Nub keyaa kee kanembed kwamune kamaneenka?” ande kamiwen.

Yiibka Kankubune Yena Yi Deme Karub Areb Kerime

(Mt 20:25-28, Mk 10:42-45)

24 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yikareb kanembed ari ande andowe wengbiriwen.

25 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yuudanban yi king kuu yi nimakarub yaa yedmimaib, ‘Nubbedmo korok, nubbedmo yimin, nub weng yaambédmo wengambirime.’ andimaib. Angkon, karub kanembed korok keriwén kuu kerengkan wengiib ‘Nub kuu nimakarub yi awandidan kii.’ ande yedmimaib.

26 Kumban yiiib kuu kwamune areb keraib. Yiiib kuyaom kanembed ari keroka, dana areb kerok. Kwane, korok keroka, yena yi deme awinimo ye karub areb kerok.

27 Kane kuu ari, arak yaa dibeen ye karub dee o animan nekwi ye karub dee? Arak yaa dibeen kumbed ari kui. Kumban ne yiiib yaa kemaom manaan kuu animan nekwi ye karub areb kereni manaan, yirimo kui.

* 22:19: Gurik wengbed “bred” andoon.

28 “Yiib kuu ne yaa dabab meneboon kuu yiibbed awawiwe dobaraan.

29 Nambembed aromkonoyiib oonimboniib bangkawoon kowe, yiib kangkon nembed kwamune areb bangkandaan.

30 Kwananiin kuu yiib kuu ne oonimbon aom ne arak yaambbed animaniib okiib ananiib, kwane yiib kuu king yi ooni ye dibirimbon arimbed diberenib amyenimbon wad ayoob Israeldan yaa wengyundaniib kii.” andoon.

*Yi Anam Andi Yaa Setenbed Komboon Kaamondaneen
(Mt 26:31-35, Mk 14:27-31, Yn 13:31-38)*

31 Kwane Yesumbed Pita yaa yedmoon, “Saimon, Saimon, Setenbed yiib korem yiib anam andi komboon kaamobi dowad God yaa yimin dee ande kaamonoone ee andoon.

32 Kwanoone, ne kuu eb dowad kurikuri keraan kuu eb anam andi kara yaa korondaab andid. Angkon ika ne yaa amonombaneeb kuu eb angkodmia yaa yi anam andi aromni dowad awande.” andoon.

33 Kumban Pitambbed Yesu yaa yedmoon, “Yariman, ne kuu nekwaan kowe, eb wii aom kamonaniib kuu ne yoom wananuub. Ne kuu kwane eb ene kowaniib kuu ne kangkon ne yoom duknanuub kii!” andoon.

34 Kumban Yesumbed yedmoon, “Pita, nembed ke yedmebdaan kei, kibik amnoon ayam komkaanbanbed eb kuu Yesu nekaadban ande dakme ayoobmimiib keraneeb kii!” andoon.

Dabab Mananeen Yaron Kuu Nekwime

35 Kwanekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Anuk yiri kuu nembed od paosiibban meniibban yonkadiibban winime andaane winiwen kuu barangiibbedned andiwenoo?” andoon.

Kwanandoone, yimbed yedmiwen, “Yii, yiminmo kii.” andiwen.

36 Kwane, yembed yi yaa yedmoon, “Kumban kibikee yiib kuu od paosiib o meniib keraniib kuu ben yarime. Kwane, kerewangiibban keroka, yiib yuruk ebkad kuu biande kande moonime.

37 Kwane, God Ye Weng yaambbed wongkoon kuu, ‘Ye kuu amob dookbidan areb dabab koniwen.’ kwane wongkoon. Keye weng kuu ne yaa anam id keraneen. Kuku kibireb kwanandamoon kii.” andoon.

38 Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed yedmiwen, “Yariman, ke kerewang ayoob kei!” andiwen. Kwanandiwe, yembed yi yaa yedmoon, “Kuu yimin kui.” andoon.

*Yesu Aangko Olif Arimbed Kurikuri Keroon
(Mt 26:36-46, Mk 14:32-42)*

39 Kwane, Yesu kuu ye koobdande siti domonde wene aangko Olif ari daanoon. Kwane, ye kedmengkandeendan kangkon yi yoom winiwen.

40 Kwane, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Ambarakmi yaa kuu kombaraib ye dowad kurikuri kerime.” andoon.

41 Kwanekore, yi kuu domonde wene ambabban angkambed yiri bumangkene kurikuri kere yedmoon,

42 “Ambe, kekee eb dowaken keroka, ne yaa durud yewed ye dabab ke monoon kee ebka kande. Kumban ne dowaken yaambédan, eb dowaken yaambéd kerok.” andoon.

43 Kwanandoone, engyu kuu Ewen arimbed kubuderene ye yaa awanene aromkono konoon.

44 Kwane, Yesu ye niindem aom kuu miin yiminban keroon kowe, kwane aromkonomo kurikuri kamemboroon. Kwane, kamene nimin ok kuu umkan areb okad yiri kiroboon.

45 Kwane, kurikuri kame dowan kerekore, ye kedmengkandeendaniib yaa wonoon. Yi kuu mimyob wandoonkob aromkonoyiibban keriwén kowe unuk dangiwen.

46 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yiib komande unuk dangiwen? Dembenib, ambarakmi yaa kombaraib andi ye dowad kurikuri kerime.” andoon.

Yesu Awineniwen

(Mt 26:47-56, Mk 14:43-50, Yn 18:1-12)

47 Yesu kuu kwane dakmeene, kadaareb kuu yaro miniwen. Ye kedmengkandeendan wad ayoob ye karub maa Yudasbed kadaareb kuu ben kinban monoon. Kwane, Yesu yaa mandamuk keeni ye dowad dia monoon,

48 kumban Yesumbed ye yaa kaamonoon, “Yudas, eb kuu Karub Ye Mingki yaa mandamuk keenaneeb kumbed ambo-danganeewoo?” andoon.

49 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu komo kerandameen kuu yikaadkerekorib, Yesu yaa yedmeniwen, “Yariman, nub kuu kerewang keembed yanuuwoo?” andiwen.

50 Kwanandiwe, karub maa kuu ye kerewang kandene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok ye deme karub maa ye kenood wiwi angka kuu nare dankaroon.

51 Kwanoone, Yesumbed yedmoon, “Kwamaib!” andekore, yembed deme karub ye kenood yaa badmenekore ongmoon.

52 Awinenok miniwendan kumaom kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib ana nangmidan kurikuri boyambib darewoob oonimaib yi korok korokiib Yuu yi aamkono korok korokiib kwane miniwen.

Kowe Yesumbed yi yaa yedmoon, “Ne kuu bondan yi korok dee? Yiib komande kerewangiib atdebokiib keyaa be miniwen?”

⁵³ Ne kuu yiib yoom aron korem kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dobirimain kumban, yiib kuu kuyaambed awinewindo. Kumban kibireb kee yiib aron kowe, kumun aronbed korok keruun kii.” andoon.

*Pitambed Yesu Nekaadban Andimo Kamoon
(Mt 26:69-75, Mk 14:66-72, Yn 18:15-18,25-27)*

⁵⁴ Kwane, yimbed Yesu awinenekorib, nenwene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yambiyoom nenwiniwen. Kwaniiwe, Pita kuu yi yoman diamban anukbed wonoon.

⁵⁵ Kwane, nenminiwendan yena kuu korok ye ambib kuuk aom amot nengkiiwe denoone mimyamo dibiriwen. Kwane, Pita kuu menene yiyiib yaa diboroon.

⁵⁶ Kwanoone, deme wonongbed wedmuune, Pita kuu nambirimbon yaa dibeen kowe, yumbed diambed ye murubia wedmenekoru yedmeen, “Karub kee ye kangkon yeyiib kii!” andeen.

⁵⁷ Kumban Pitambed yedmoon, “Wonong ai! Ye kuu nekaadban!” andoon.

⁵⁸ Kwane, aron doboobban kere karub maambed Pita wedmenekore yedmoon, “Eb kangkon eb yoom kii!” andoon.

Kumban Pitambed yedmoon, “Karuwai! neyiibban ee!” andoon.

⁵⁹ Kwane, awa mimo areb kere karub maambed yedmoon, “Anam, karub kee ye yoom, amborom kuu ye kuu Galeliman kii!” andoon.

⁶⁰ Kumban Pitambed yedmoon, “Karuwai! Ebbed ku dakmeeb kuu nekaadban kii!” andoon. Kwane erebnarokban, Pita kuu kwane dakmeene ayam kuu komkoon.

⁶¹ Kwane, Yariman Yesu kuu amonombene Pita yaa wedmenoon. Kwanoone, Pita kuu Yarimanbed anuk kwane daanoon kuu “Kibik amnoom ayam komkaanban kuu eb kuu ne yaa nekaadban andimo kame ayoobmim keraneeb kii!” ande yedmoon kuu ika meenoon.

⁶² Kwane meenekore, Pita kuu ye mimyob wandone wene bunangkambed ameng darewoob kamoon.

*Nen Ooniwendanbed Yesu Yaa Damangkaniwen
(Mt 26:67-68, Mk 14:65, Yn 18:22-23)*

⁶³ Kwane, karubbed Yesu yaa nen ooniwen kuu kekamune damangkanenib anbandiwen.

⁶⁴ Kwane, ye indob kuu kebengkiwen kowe, yi yaa kuu wedmendindeban keroon. Kwane, karub maambed ayoone yedmiwen, “God ye aromkono yaambed yedme, kanembed enbandoon?” ande kamiwen.

⁶⁵ Kwane, yimbed Yesu yaa damangkani weng miin arewa yena daaniwen.

Yesu Kuu Korok Korok Yi Arinambo Ari
(Mt 26:57-66, Mk 14:53-65, Yn 18:12-13,19-24)

⁶⁶ Kwane ware amkimo keruune, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob ked-mengkandidan yi korok korokiib Yuudan yi wengyundi korok korok kui, yi kuu mimyamo keruwen. Kwane, andiibkob Yesu kuu oonidanbed yi arinambo ari nenminiwen.

⁶⁷ Kwane, korok korokbed yedmiwen, “Eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu keroka, ne kuu kui ande yed-mende!” andiwen.

Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa kwanandaniin kuu, yiib kuu ne weng yaa anam andaib-ban.

⁶⁸ Kwane, nembed yiib yaa kaamondaniin kuu, yiib kuu ne yaa inandaibban.

⁶⁹ Kumban kibikbed ari kuu, Karub Ye Mingki, ne kuu Aromkono Darewoob ye God ye dingki wiwi angkambed dibaraniin.” andoon.

⁷⁰ Kwanandoone, yi korembded ye yaa kaamoneniwen, “Kwani kowe, eb kuu God ye Mingkiyoo?” andiwen.

Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Eyokee, yiib kuu yimin yedmiwen, ne kuu kui.” andoon.

⁷¹ Kwane, yimbed yedmiwen, “Nub kuu nimakarub yenambded ambarakmoon ye weng yedmaniibkob ye dabab weng kuu wengyundanuub dee? Dowan! Yeka yedmoone wengamburuwen kowe ye dabab weng kuu konem!” andiwen.

23

Gavana Paillet Ye Kaamoni Yesu Yaa
(Mt 27:11-14, Mk 15:1-15, Yn 18:28–19:16)

¹ Kwane, nedbiwendan kuu dembenib, Yesu nendore Pailletiib yaa winiwen.

² Kwane, yimbed Yesu ye dabab weng kuu Paillet yaa daani-wen, “Karub ke awinenuwen kei, yembed nub nimakarub kuu kiwaan abdon ari ben wanandameen. Kwane, Saesaa yaa tak od kowimban ande yedmene yekareb ye kuu Keresu, king maa andimaan.” andiwen.

³ Kwanandiiwe, Pailletbed Yesu yaa kaamoonon, “Eb kuu Yuudan yi king dee?” andoon.

Andoone, Yesumbed inandoon, “Ebka ku yedmeeb kui.” andoon.

⁴ Kwane, Pailletbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib nimakarub menebiweniib yaa yedmoon, “Karub keye ambarakmi kuu ne ma wedmindoo.” andoon.

⁵ Kumban yimbed angkon ika ika dakmiwen, “Kuned yembed Yudea ambibkin kumundin aom kuu nimakarub yaa nubka ooni ye weng dakmenaboone ye kedmengkandi yaambd yirinde baande kamiwen. Galeli yaambd andowe mene keyaa kei!” andiwen.

Yesu Kuu Erod Yaa Nenwiniwen

⁶ Kwane, Paillet kuu wengamberekore kaamondoone, “Ye kuu Galeliman dee?” andoona,

⁷ “Ee” andiwe, “Anam, ye kuu Erod ye aromkono dabderem yirimbed dohiri yeman.” ande meenoon. Kuyaron kuu Erod kuu Yerusalem aom doreen kowe, Pailletbed yedmoon, “Yesu kuu ye yaa nenwinime.” andoone, nenwiniwen.

⁸ Kwane, Erod kuu Yesu wedmenekore, kubi darewoob keroon, amborom kuu aron doboob kuu Yesu wenganande kamembirimaan kowe. Erod kuu Yesu komo kamoon kuu wengamboroon kowe, ye dowaken kuu Yesumbd God yaromkono wedmi yeman ambangkoko wedma ande kamoon.

⁹ Kwane, Erodbd Yesu yaa kaamobi yemoon kamoon, kumban Yesu kuu wengiib ma inandindo.

¹⁰ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu kuyaa doberenib, arud darewoowiib anam ambarakmoon kii andi ye weng korok yaa dakmenabiwen.

¹¹ Kwane, Erod yoom ye ana nangmidan yoombd Yesu yaa damangkanenib ambon baaneniwen. Kwanekorib, yimbed ebkad manimanandeb doboob derenenekorib, “Ika Paillet yaa nenwinime.” ande yedmiwe, nenwiniwen.

¹² Anuk kuu Paillet yoom Erod yoom kuu bon kerimaib, kumban kuyaron ari kuu angkodmi keruwen.

Yesu Kuu Bobnok Andiwd

¹³ Kwane, Pailletbed nimakaruwiib God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan yi korok korokiib Yuudan yi korok korok yenayiib kuu baandoone mimyamo keruwen.

¹⁴ Kwaniwe, yembed yi yaa yedmoon, “Yiibbed karub kee ne yaa nenmenenib yedmiib kuu ‘Karub kee nimakarub yaa oneki weng dakmene “Gapman yaa nangme nubka oonem.” ande yedmimaan.’ andiib. Kumban anuk kuu yiib kiringkono arimbed kaamonenaan kuu yiibbed dakmiwen ye ambarakmi kuu ne ma wedmindo.

¹⁵ Kwane, Erod kangkon ye ambarakmi ma wedmindo kowe, angkon ika yedmoona nub yaa ke nenminiwen kei. Wedmime, ye kuu aye kowi dowad ma ambarakmindo!

16-17 Kowe, ukum maa konekori, domonenaniine wana-
neen kii.” andoon.*

18 Kumban nimakarub korem ibmo komkiwen, “Ye kuu
aye kowi yeman kui! Barabas kuu domonenebko wonok!”
andiwen.

19 (Barabas kuu wii aom kamoniwen, amborom kuu yem-
bed Yerusalem aombed gapman yaa bon kere nangmene
karub maa aye kowoon kowe.)

20 Paillet ye dowaken kuu Yesu domonenako wonok ande
meenoon kowe, yembed yi yaa ika yedmendoon,

21 kumban yimbed ika komkenabiwen, “Ye kuu aye at
ming arimbed kinime! Aye at ming arimbed kinime!” ande
kamiwen.

22 Kwane, ayoobmim andi Pailletbed yi yaa yedmoon, “Ko-
moyiibkob? Ye ambarakmi kuu komo kamoonekob? Ne kuu
aye kowi yeman ye id kuu ma wedmindu. Kowe, nembed
ye kuu ukum maa konekori domonenaniine wananeen kii.”
andoon.

23 Kumban yimbed kwane ika naawonmo komkiwen, “Yesu
kuu aye at ming ari kowi yeman!” ande kamiwen. Kwani
kowe, yi wengbed maa ye weng maa ye weng burudande yi
komkimo keruon.

24 Kowe, Paillet kuu ye inamen kuu korondene, “Kwane
ambangka.” ande yedmoon.

25 Kwanandekore, yi dowaken keruwen ye karub arewa,
ye kuu nen bunangka kowoon kumban, ana nangmidan yaa
yedmoon, “Yesu kuu ye dowaken yaambede ukum konime.”
andoon.

Yesu Kuu At Ming Arimbed Aye Kowiwen

(Mt 27:32-44, Mk 15:21-32, Yn 19:16-24)

26 Kwanoone, ana nangmidanbed Yesu kuu nenwini-
wen. Kuyaron ari kuu siti Sairinman yaningko Saimon kuu
Yerusalem aom aomnene meneen. Kwane, ana nangmi-
danbed awinenekorib, Yesu ye at ming kankarine wonok
andede dedmobeniiwe, kankarinene Yesu ye yoman doruone
winiwen.

27 Nimakarub yemoon kuu Yesu ye yoman weniib. Nima
yena kuu mimyob kowekorib, yuudaneniib ameng kamiwen.

28 Kumban Yesumbed amonombe yi yaa yedmoon,
“Yerusalem nima, ne dowade ameng kamaib, yiibka yiib
dowadiib yiib danaya yi dowadiib yaa ameng kamime,

29 amborom kuu dabab darewoob ye aron mananuune ni-
makarubbed yedmaniib, ‘Kabeyob aom wanabindu ye nima

* **23:16-17:** Buk Luk kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Yuudan
yi Burudandoon ye orok yaron ari kuu korok kuu Yuudan yi dowaken weng
wengamberekore, wii aom doriib ye karub mimo nen bunangka kowimaan.

kuu amun kerundoon! Dana muk anindo ye nima kuu amun kerundoon!' andaniib kowe.

³⁰ Kwane, nimakarubbed aangko aangko yaa yedmaniib, 'Nub ari kombere dabundime!' andaniib.

³¹ At awoyeeb areb ne yaa kwane kamiib kowe, at kok areb yiiib yaa kuu komo kamaniib?" andoon.

³² Kuyaa kuu amob dookbidan ayoob kangkon Yesu yoom be winiwen, yenib nongkobi dowad.

³³ Kwane, Yesu yoom amob dookbidan ayoob yoom kuu benwene duknimbon yaningko Nangkarak ari winiwen. Kwarimbed ana nangmidanbed Yesu kuu at ming yaa bakumbed darekorib kankoone maniwen. Kwane, amob dookbidan ayoob kangkon yi at ming yaa dariwen. Mamaa kuu Yesu ye angkara wiwi angka maniib, angkon mamaa kuu an angka maniib keruwen.

³⁴ Kwaniiwe, Yesumbed yedmoon, "Ambe, yimbed kwamiib yaa are nonondandunde, yimbed kwamiib kuu yikaadban kowe." andoon. Kwane, yebkad kuu ana nangmidanbed nekwenib, bot yaa yi aningkoyiib wongkiwen kuu kirare ebkad mimo karub mimombed kandimo kamiwen.

³⁵ Nimakarub kuyaa doro kerenib, korok korokbed damangkane yedmiwen, "Ye kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu keroka, karub yena kuu bobni yaambad ongmendimaan kowe, dabab keyaa yekareb yemeren awanenokaa!" andiwen.

³⁶ Kwane, ana nangmidan kangkon ye yaa menenib, wain ok kankoone

³⁷ damangkane yedmiwen, "Eb kuu Yuudan yi king keroka, ebkareb ebmeren bobni yaa kuu awanene yoo!" andiwen.

³⁸ Yesu ye at ming ari kuu kerekiib "KEKEE YUUDAN YI KING" ande wongkiwen.

³⁹ Kwane, amob dookbi ye karub maambad Yesu yaa baande damanganon, "Eb kuu Keresumbankowoo? Ebkareb ebmeren awanenyaa! Kwane, nuwiib bobni yaa kuu awandeyaa!" andoon.

⁴⁰ Kumban amob dookbi ye karub maambad yedmoon, "Kwamaab! Eb kuu God yaa unindokowoo? Ye dabab kandoon areb kwamune eb kangkon kandewen kui.

⁴¹ Anam, nub kuu ambarakmuwen kowe, nubbed bobni kuu yimin. Kumban karub kee ye kuu ma ambarakmindoo kii!" andoon.

⁴² Kwanandekore, Yesu yaa yedmoon, "Yesu, eb oonimbon aom menebka ne nonondanduwaab." andoon.

⁴³ Kwanandoona, Yesumbed ye yaa yedmoon, "Nembed ke anam yedmebdaan kei, kibikee eb kuu ne yoom amunbon aombad dobaranuub kii!" andoon.

*Yesu Bobnoon**(Mt 27:45-56, Mk 15:33-41, Yn 19:28-37)*

⁴⁴ Kwane aronkob keruune, kumunbed okad korem kuu kebenoon. Kebenoone kwane wene awas ayoobmim down kereen.

⁴⁵ Kwaneen kuu aron yurindo. Kwane, kurikuri boyambib darewoob niindem aom ye ambongko dem yaa kebeniwen ye dabua nomkono kuu biringkane ayoob keroon.

⁴⁶ Kwanoone, Yesu kuu naawonmo komkoon, "Ambe, ne wadkeri kuu eb yaa kabdaan." ande inum yeenbon narekore bobnoon.

⁴⁷ Kwanoone, Romdan yi ana nangmi korok kuu kuyaa doreen kumbed komarewa kamoon kuu wedmekore, God yaningko kankoonene yedmoon, "Anam kuu karub kee yorokmo ye karub kii!" andoon.

⁴⁸ Kwane, nimakarub yemoon kuu komarewa kamaneen kuu wedmi dowad kuyaa nedbe keenombiriwen. Kwane, komarewa kamoon kuu wedmekorib, mimyob wande abadkono yaa wangkanabe ika ambiwoom winiwen.

⁴⁹ Kwane, Yesu yangkodmia korem kangkon kuyaa doriib. Yena kuu nima Galeli yaambéd ye yoman miniwendan. Yi korem kuu ambab areb dobere komarewa kamoon yaa keenombiriwen.

*Yesu Ye Id Kuu Mangkiwen**(Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Yn 19:38-42)*

⁵⁰⁻⁵¹ Yuudan yi taun Arimateaman maa yaningko Yosef kangkon kuyaa doreen. Ye kuu yorokmo ye karub amun. Ye kuu Godbed korok kere ooni yaron munuk ande meedmeen ye karub. Ye kuu Yuudan yi korok korok wengyundidan Sanidirin aom kuu ye aningkoyiib, kumban ye kuu korok korok yenambéd Yesu ayem ande dakmiwen kuu ye ee andindo.

⁵² Kwane, ye kuu wene Paillet yaa kaamonoone ee andoone, Yesu ye bob id kandande wonoon.

⁵³ Kowe, Yosef kuu Yesu ye bob id at ming arimbed kan kubuderene dabua doboob kawanmombéd bedmenoon. Kwane kore, Yesu ye bob id kuu kanwene dumnaddem baangke nidke ongmiwen aom kowoon. Bobkonombon dem kee karub bob maa kuyaom kowindo.

⁵⁴ Aron kee Sabat ye nekwanabi aron. Aron kubunan-damuun kowe, Sabat aron kuu andowandamuun.

⁵⁵ Kwane, nima Galeli yaambéd Yesu yoom miniwendan kuu Yosef ye yoman winiwen. Kwane dem kuu wedmenib, Yesu ye bob id kumaom komarewa kowoone angkimboroon kuu wedmiwen.

⁵⁶ Kwane korib, nima kuu ambiyoom winiwen. Wenekorib, baeb amun yemaniib bob id yaa ambeni yeman ye muramurayiyib nekwiwen. Kwane, Sabat aron ari kuu Moses ye amob yaa yedme kowoon kwamune dibere yiidkiwen.

24

Bobnoon Yirimbed Ika Demboon
(Mt 28:1-10, Mk 16:1-8, Yn 20:1-8)

¹ Kwane, Sande ari amkimo kaimbed, nima kuu baeb amun yeman nekwiwen kuu benib dumnaddem bobkonombon yaa winiwen.

² Wene wedmiiwe, dumnaddem bobkonombon ambongko kebeniwen ye bot kuu kan boronmo angkanoon.

³ Kumban kuyaom awuniwen kuu Yariman Yesu ye bob id kuu wedmindoo.

⁴ Kowe, yi kuu kwane komarewa keroon kii ande kerebkarab kamiwe, kwane kuyaambed karub ayoob yi ebkad yaa nambirimo kumbed mene yi angkara dohiriwen.

⁵ Kwaniwe, nima kuu uni darewoowiib kumbed bumangkenib korok kan kubune okad yiri badmendiwen.

Kumban karubbed yi yaa yedmiwen, “Yiib kuu komandiwed wad doreen ye karub yaa kuu bobkonombon aombed ande onmiib?”

⁶ Ye kuu keyaomban, demboon kii! Ye kuu yiib yoom Galeli yaambed komo yedmendoon kuu meenime. Kwane yedmoon kuu

⁷ ‘Karub Ye Mingki kuu ambarakmidan yi dingki ari kowaniwe, at ming arimbed aye kowaniwe bobnaneen, kumban aron ayoobmim arimbed ika dembaneen.’ andoon kui.” andiwen.

⁸ Kwanandiwe, yi kuu Yesumbed anuk yi yaa kwane daandoon ye weng kuu meeniwen.

⁹ Kwane, bobkonombon yirimbed ika miniwen kuu kedmengkandeendan 11iib yoom yena kuyaa doriib korem yoom yaa weng korem daandiwen.

¹⁰ Nima winiwen kuu Meri Magdalen yoom, Yoana yoom, Yems yawaan Meri yoom, nima yena yoombbed ye apasodan keyaa kwamune daandiwen.

¹¹ Kumban yi kuu nima yi weng kuu anamban andiwen, amborom kuu nima yi weng yi yaa daandiwen kuu idiibban areb ande meeniwen kowe.

¹² Kumban Pita kuu yaro kabaanmo wene bobkonombon yiri wonoon. Wene ambongko yaambbed awunbe dumnaddem bobkonombon aom wedmoon kuu ye id yaa bedmiwen ye ebkadmo angkeen. Kwane, ika wenene komarewa keroon kee ande kerebkarab kamenmo wonoon.

Kambong Emayus Kiwaan Ari

13 Kwane kuyaron arimbed, Yesu ye kedmengkandeendan ayoob kuu Yerusalem yaambéd kambong Emayus kiwaan ari winiwen. Yonka wini kuu awas ayoob yeman.

14 Kwane wedya kuu, yi kuu komarewa keroon kuu yikareb neman daanoon daanoon kamiwen.

15-17 Kwane, yikareb kubiyiibban dakmenib andangkaiwe, Yesu kuu yekareb kwane angkadere yi diambéd ye yoom kwane winiwen. Kumban Yesu kuu yikaadkeruni kuu Godbed kebendoon kowe, ye kuu karub maa ande meeniwen.

Kwane, Yesumbed yi yaa kaamondoan, “Yiib kuu ibmo wenonib komo dowad andangkiwen?” andoon.

Kwanandoone, yi kuu yinmone dobiriiwe,

18 yi ayoob ye karub maa yaningko Kileopas kumbed kaamonenoon, “Eb kuu Yerusalem yaa owod weneeb manok kuu kuyaom komarewa keroon kuu ebkaadbankowoo?” andoon.

19 Kwanandoone, Yesumbed yi yaa kaamondoan, “Komarewa keroonkob?” andoon.

Kwanandoone, yimbed inandiwen, “Yesu Nasaretman kui. Ye kuu profesiman, ye kuu God ye aromkono yaambéd kami yemooniib wengiib ongmenaboon. Nimakarub kuu ye kuu karub amun yeman andimaib.

20-21 Nubbed meenuwen kuu yembed Israeldan kuu yi anbarakmi yaa biddaneen ye karub kii. Kumban ye kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib nub korok korok yenayiibbed wengyundanenib aye kowi yeman ande yedmiwen. Kwane, yimbed Romdan yi dingki ari kowiwe, ye kuu at ming yaa bakumbed dariiwe bobnoon. Kedi. Bobnoon yaambéd mene kibikee aron ayoobmim kereen.

22 “Ma, nub nima yenambéd nub yaa binangki weng yena daandiwen. Kibik amkimo bobkonombon aom winiwen,

23 kumban ye bob id kuu wedmindó. Kuned engyus wane wedmendiwe yimbed nima yaa yedmendiwen kuu ‘Ye kuu wadkeroon kii.’ andiwe, nimambéd yi weng kuu nub yaa kanmene daandiwen.

24 Kwane, nub angkodmia yena kangkon wene konombon yiri wedmiwen kuu nimambéd dakmiwen areb keroon kowe, ye kuu wedmenindo.” andiwen.

25 Kwanandiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yiib kuu ongme meenimokbandan kere profesidanbed dakmiwen yaa kuu anam andindodan areb keruwen.

26 Yimbed yedmiwen kuu ‘Godbed kinaneena mananeenan Keresu kuu kwamune durud yewed kandekored ye nambiri aom aomnaneen.’ andiwen.” andoon.

²⁷ Kwanekore, Yesumbed ye dowad Moses ye wengiiib profesidan yi wengiiib ibduruk kedmengkandekore, God Ye Weng Karadmo kumundin yaambéd kedmengkandoon.

²⁸ Kwane, yi kuu mene kambong Emayus dia nandiwen. Kwanekorib, Yesu kuu Emayus burudande wanande kamemoon areb kamoon.

²⁹ Kumban yi ayoobbed ye yaa nangkane yedmiwen, “Aron kubuneen miriknandamuun kowe, nub yoom doberekorua.” andiwen. Kwanandiwe, ye kuu yi yoom dohiri yeman wonoon.

³⁰ Kwane, ye kuu yi yoom arak yaa diberenib, om kande eso andekore, domangkane yi yaa bangkandoon.

³¹ Kwanoone, yi inamen kuu nandoone, ye kuu Yesu kii ande kaadkere meeniwen. Kwaniwe, yi indob arimbed ye kuu angkanoon.

³² Kwanoone, yikareb man yedmenoon yedmenoon kamiwen, “Kwane, Yesumbed kiwaan ari yarene nub yaa God Ye Weng Karadmo yaambéd daandoon kuu, amot areb komberene nub niindem aom denemoon areb keroon kii.” andiwen.

³³ Kwane kuyaambéd, yaro dore ika wene Yerusalem nandekorib, kedmengkandeendan 11iib yoom karub yena yoom nedbiwen yaa winiwen.

³⁴ Winiwe, nedbiwendanbed yedmiwen, “Yariman kuu anam bobnoon yirimbed demboon kii! Yekareb Saimon yaa korokbenoon.” andiwen.

³⁵ Kwanandiwe, karub ayoobbed kiwaan wedyambéd komarewa keroon kuu daandiwen. Kwane, yembéd om domangkekore bangkandoone, yi inamen nandoone ye kuu Yesu ande kaadkere meeniwen ye weng kangkon dakmiwen.

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Yaa Angkadoroon

³⁶ Kwane, karub ayoob kuu kwane dakmiwe, Yesu kuu yekareb mimyamo keruwen aom dangkaro doberene yedmoon, “Yiib yaa yewenub kerok.” andoon.

³⁷ Kwanoone, yi kuu unenib binangkiwen, amborom kuu yimbed meeniwen kuu ye kingkin wedmenuwen manok andiwen.

³⁸ Kumban yembéd yi yaa yedmoon, “Yiib komande uniwen? Ku wedmiwen yaa kuu komande kerebkarab kamiib?”

³⁹ Ne dingkia yona yaa wedmime. Nembéd kei! Badmewe wedmime. Kingkin kuu yoma konoyayiiiban, ne kee wedmewiib arebban.” andoon.

⁴⁰ Yesu kuu kwane dakmekore, ye dingkia yona yaa kuburu kuu korokbendoon.

⁴¹ Ye kedmengkandeendan kuu binangkiyib kubiyiib kumbéd kerebkarab kamekorib, anam ande meenindo

keriwen kowe, Yesumbed yi yaa kaamondoone, “Yiib kuu keyaa kee animaniiwoo?” andoon.

⁴² Kwanandoone, yimbed oon arab kamiwen kuu barad baan koniwen.

⁴³ Koniiwe, yi indob arimbed oon kuu anoon.

⁴⁴ Kwane, yembed yi yaa yedmoon, “Anuk kuu ne kuu yiib yoom doburuwen kuu kekee dakmaan, Moses ye amob wengiib profesidan yi wengiib kurikuri yokiib yaa weng ko-rem ne dowad wongkiwen kuu anam id keraneen.” andoon.

⁴⁵ Kwane, yembed yi inamen nandoone God Ye Weng Karadmo ye weng id kuu meeniwen.

⁴⁶ Kowe, yembed yi yaa daandoon, “Kwane wongkiwen kuu Godbed Kinaneena Mananeenman Keresu kuu durud yewed konenib aye kowaniwe bobnaneen, kumban aron ayooobmim arimbed ika dembaneen.

⁴⁷ Kwane, ambarakmi yaa koronde God yaa amonombiwed are nonondandi ye weng kuu ye aningko yaambéd ambibkin koremdan yaa kedmengkandaniib. Kwane, Yerusalem yaambéd andowe kedmengkandaniib.

⁴⁸ “Kowe, komarewa kamoone kuu yiib kuu wedmiwendan kui.

⁴⁹ Nambembed yedme kowoon kuu nembed yiib yaa bangkandaniin kowe, Yerusalem aom dobaraniwe, Ewen aom yaromkono kondaneenkob.” andoon.

Yesu Ewen Ari Nen Daanoon

⁵⁰ Kwane, yembed bindore wene Betani diambéd ye dingki kankoone yi yaa amun kerundoone.

⁵¹ Kwane, amun kerundeene, Yesu kuu Ewen ari nen daanoone.

⁵² Kwane, yi kuu ye aningko kankoonekorib kubi darewoowiib Yerusalem yaa ika miniwen.

⁵³ Kwanekorib, yi kuu kwane doberenib kurikuri boyambib darewoob yaambéd God yaa kubenimo kamiwen.

Yoon

Yesu Ye Weng Amun Yoonbed Wongkoon

Yoon Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Yoon ye buk andowoon yiri kuu Keresu kuu kane kuu ambobandoon. Yoon ye dowaken kuu ye buk kimingkaibdan kuu Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu, Ye kuu God ye Mingki kii ande anam andibka Ye yaambed wadkeri kandime anded (20:31). Kwane, Yesu komo komo kamena-boon kuye id kuu Yoonbed korokboon. Kwane, Yuudan yi korok korok yedmimaib kuu Yesu ye yoman winiwendan kuu arewa andimaib kowe, Yoonbed inande Yuudan yi inamen kuu arewa ande korokboon.

Wongkoonman

Yoon kuu Yesu ye kedmengkandeendan wad ayoob kuyaom kuu ye kuu maa. Kowe, ye indobbed komo keroon wedmenaboon kuu wongkoon. Yoon kuu “Yesumbed ye mimyob dowaken keenembirimaan ye karub” (13:23, 19:26, 20:2, 21:7,20,24). Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Yesu Kuu Kane Andi Ye Weng (1:1-18)
2. Yesu Kuu God Ye Deme Andowe Awinoon (1:19-51)
3. Yesu Kidangkambon God Ye Deme Awinoon (sapta 2—11)
4. Yesu Burudandoon Ye Orokbon Arimingku Aom Komo Kamoon (sapta 12—19)
5. Yesu Bobnoon Yirimbed Nenkoonoon (20:1-29)
6. Buk Kee Komo Dowad Wongkoon Ye Weng Kowoon (20:30-31)
7. Yesu Galeli Angkambed Angkadoroona Ye Karub Ediid Wedmeniwen (sapta 21)

Weng Kuu Karub Keroon

¹Yimin andowoon yiri kuu Weng doreen, kwane Weng kuu God yoom ibmo dobiriwen, kwane Weng kuu God.

²Andowoon yiri kuu ye kuu God yoom ibmo dobiriwen.

³Kumkam korem kuu Weng ye yaambed kowene ong-menaboon, yeyiibbanbed kuu ma ongmino kuu.

⁴Weng kuu wadkeri ye ambokab, kwane kuye wadkeri kuu nimakarub korem yi nambiri.

⁵Kumun aom kuu nambiri yuroon, kumban kumonbed nambiri kuu kebenenindeban keroon.

⁶Karub maa God yaambed kowoona monoon kuu, yangko kuu Yoon.

⁷ Ye kuu kuye nambiri ye dowad Godbed yedmenoona wengamboroon kuu daandok monoon. Kwanikob ye komo daandoon yaambéd nimakarub korem anam andiwed yimin.

⁸ Yoon ye kumbed ye kuu nambirimban. Ye kuu nambiri ye weng daandi ye dowadmo monoon.

⁹ Nambiri anam kee nimakarub korem yaa nambiri kondimaan kuu okad kiri monoon kii!

¹⁰ Kwane, ye kuu okad kiri menene doboroon. Okad kiri kuu ye yaambéd ongmoon kumban, okad kiridanbed ye kuu kuiyoo ande kaadkerune baamonindo.

¹¹ Ye kuu yekanmo yaa monoon, kumban yi kuu wedmendandiwen.

¹² Kuned kane kanembed ye weng wengambere awinenib ye yaa anam andiwen kuu, yembed yi kuu God ye dana meed keru ye dowad kingkoon.

¹³ Yi kuu God ye dana meed keru kuu ayowa ayowa dobere dobere miniwen yaambédban o ambimban yi dowaken yaambédban o karub ye dowaken yaambédban, kuu God yaambéd kui.

¹⁴ Weng kee karub kerekore nub aom doboroon. Ye aromkono nambiri kuu wedmuwen, God ye Mingki mimo ye aromkono nambiri kui, ye kuu Ambe God yaambéd monoon. Ye kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib anam anamiibbed ibnenoon.

¹⁵ Yoonbed ye dowad daande baandoon, “Ne yoman mananeen ye karub kuu darewoob arimbed, ne arebban, amborom kuu yedin anukbed doboroon kowe ande daandimain kuye karub kukei.” andoon.

¹⁶ Ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib anam anamiibbed ibnenoon yaambéd nub yaa amun kerundi yemoon kondimaan.

¹⁷ Kedi, amob kuu Moses yaambéd kowe kondoon, kumban kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib anam anamiibbed kuu Yesu Keresu yaambéd kowe kondoon.

¹⁸ Kane kane mim kuu God ma wedmenindo, kumban ye Dana Mingki mimo, ye kuu God kumbed ye yoom Ambe God yoom kuu ibmo kowe, ye kuu God kuu komarewa nub yaa korokbendoon kui.

Yesu Ye Dowad Yoonbed Dakmoon

¹⁹ Ke Yoon ye weng kei. Yuudan yi korok korok Yerusalem aom doriib kumbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yenayiib kurikuri awandidan yenayiib ben Yooniib yaa kiribiiwa menenib kaamoniwen, “Eb kuu kane?” andiwen.

²⁰ Kwanandiwa, Yoonbed nindorokiibbed yi yaa ongme inandoon, “Ne kuu Godbed kinaneena mananeenman Keresumban.” andoon.

²¹ Kwanandoona, yimbed ika kaamoneniwen, “Kwani kowe, ma eb kuu kane? Eb kuu Elaidyayoo?” andiwen. Kwanandiwa, Yoonbed yedmoon, “Ne kuu kuimban.” andoona kaamoneniwen, “Kwani kowe, eb kuu profesiman ande meedmuub kuiyoo?” andiwa, Yoonbed inandoon, “Yii.” andoon.

²² Kwane, yimbed yedmiwen, “Kwani kowe, eb kuu kane kui? Ebmeren ye dowad inande kondebko, wene karub nub ben kiribiiwa munuwendan kuu ika wene yedmendem.” andiwen.

²³ Kwane, Yoonbed profesiman Aisaiya ye weng keyiib kwane yedmendoon, “Ne kuu karub amboon angkambed baande daandimain, ‘Kwane, Yariman ye dowad kiwaan kuu yorokmo ongmime.’ andimain.” andoon.

²⁴ Kwanandoona, Farisidan yena ben kiribiiwa miniwen kumbed

²⁵ Yoon yaa kaamoniwen, “Kwani kowe, ebka dakmeeb kuu eb kuu Godbed kinaneena mananeenman Keresumban, eb kuu Elaidyamban, eb kuu profesiman ande meedmuubban. Kowe, komande nimakarub kuu baptais kamendeeb?” andiwen.

²⁶ Kwane, Yoonbed inande yedmendoon, “Ne kuu okbed baptais kamendiin, kumban karub mimo yiib aom doreen kuu yiib yiibkaadban.

²⁷ Ye kuu ne yoman mananeenman kui. Nembed ye yonkad nong dudmungki kuu ne yiminban, ye kuu aningko ambab ariyiib kowe.” andoon.

²⁸ Kee kwane wonoon kuu ok Yooden kebed yarambed kambong Betani dia Yoonbed baptais kamendimaan kuyaa kwanoon.

Yesu Kuu God Ye Sibi Mana

²⁹ Kuye awarimbed Yesu kuu Yooniib yaa meneena wedmenekore yedmoon, “Kee God ye Sibi Mana, okad ye nimakarub korem yi ambarakmi araneenman kii!

³⁰ Nembed kamune yedmaan kui, ‘Ne yoman mananeen ye karub kuu darewoob arimbed, ne arebban, amborom kuu yedin anukbed doboroon kowe.’ andaan kuye karub kukei.

³¹ Ne kangkon ye kuu ne nekaadban kumban, nembed okiib baptais kerundimain kuye dowad kuu Israeldan yaa ye nen korokbenaneen.” andoon.

³² Kwanandekore, Yoonbed weng kekane yedmendoon, “Kingkin Karadmo kuu wedmaane ambid aombled on arud areb kumbed kamene ye ari doreen.

³³ Ye kuu ne nekaadban kumban okiib baptais kerune ande yedmewoon ye Godbed ne yaa yedmoon, ‘Karub kane kuu Kingkin Karadmombled kamene ye ari dibaraneen kuu Kingkin Karadmoyiib baptais kerunaneen.’ andoon, ne yaa.

³⁴ Kwamunemo wedmaan kowe, dakmiin kuu karub kee God ye Mingki kii.” andoon.

Yesu Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon

(Mt 4:18-22, Mk 1:14-20, Lk 5:1-11)

³⁵ Kwane kuye awarimbed, Yoon kuu ye kedmengkandaneendan ayoob yoom angkon kuyaa doriwa,

³⁶ Yesu kuu meneen. Meneene, Yoonbed wedmenekore yedmoon, “Kedi, yakuu God ye Sibi Mana meneen kii!” andoon.

³⁷ Kee kwane Yoonbed yedmoona ye kedmengkandaneendan ayoob kuu kwane Yesu ye yoman winiwen.

³⁸ Kwaniwe, Yesu amonombe anuk yi ayoob ku meniib yaa wedmendene kaamondo, “Yiib kuu komarewa?” andoon.

Andoona, yimbed inandiwen, “Rebai.” (weng id kuu kedmengkandi korok) “Eb kuu kunayambed dobirimaab?” andiwen.

³⁹ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Yiibka mene wedmime.” andoon. Kwane, yi kuu wene yembed dobirimaan kuu wedmiwen. Kwane, aron kuu 4 oklok areb yaa doreen kowe, kuye aronki kuu ye yoom dohiriwen.

⁴⁰ Yesu ye yoman wonoon karub mim maa kuyaa kuu Saimon Pita ye aagorok Endru kui.

⁴¹ Endrumbet ibduruk awinoon kuu ye aagorok Saimon kerekanmo wene yedmenoon, “Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu wedmenuwen kii.” andoon. (Keresu Hibru wengbed kuu “Mesaiya” kui.)

⁴² Kwanandekore, nen Yesuyiib yaa wonoona Yesumbed Saimon yaa wedmene yedmoon, “Eb kuu Yoon ye mingki Saimon. Kumban eb kuu Sefas yedmimamaniib kii.” andoon. (Aningko kuye weng id kuu Pita.)

Filip Yoom Natenio Yoom Yaa Baandoon

⁴³ Kwane kuye awari, Yesu kuu Galeli angka wanandamene meenoon. Kwane, Filip wedmenekore yedmenoon, “Eb ne yoman mene.” andoon.

⁴⁴ Filip yoom Endru yoom Pita yoom kuu kambong mimodan, kambong Betsaidadan kui.

⁴⁵ Kwane, Filipbed Natenio wedmenekore yedmoon, “Mosesbed ye amob weng aombet wongkoon ye karub, profesianbed ye dowad kwangkon wongkiwen kuu wedmenuwen. Kuu Yesu Nasaretman, Yosef ye mingki kui.” andoon.

⁴⁶ Kwanandoona, Nateniombet kaamonoon, “Nasaret kuyaombet kwamune ye karub ma mananeenoo?” andoon. Kwane, Filipbed inande yedmoon, “Mene wedme.” andoon.

⁴⁷ Kwane, Natenio meneena Yesumbed wedmene yedmoon, “Karub kee Israelman anam kii. Ye yaa kuu dudiyiibban.” andoon.

⁴⁸ Kwanandoona, Nateniombed kaamonoon, “Komarewa kere ne kuu ebkaadkerewen?” andoon.

Andoona, Yesumbed man inande yedmoon, “Filipbed eb yaa baandindo kumbed eb kuu yedob at kubun yiri doreeb kuu wedmebdaan.” andoon.

⁴⁹ Kwanandoona, Nateniombed yedme nare yedmoon, “Kedmengkandi korok, eb kuu God ye Mingki, kwane eb kuu Israeldan yi King kii!” andoon.

⁵⁰ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Eb kuu yedob at kubun aom doreewa wedmebdaan andaan kumbed eb ne yaa anam andeewoo? Kedi, ke kwanandaan kee burudande yeka maaa yeman yena kwane korokbebdaniina wedmaneeb.” andoon.

⁵¹ Kwanandekore, yi yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, yiib kuu wedmaniiwa ambid arimbed ambongko maa nandaneena engyus kuu Karub Ye Mingki ari kubune daane kamaniib.” andoon.

2

Yesumbed Ok Kuu Amonombe Wain Ok Ongmoon

¹ Aron ayoobmim arimbed kambong Kena Galeli angka wonong orok derebi andowiwen kowe, Yesu ye awaan kuu kuyaa wuneen.

² Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kwangkong yiyiib wonong orokbon kuyaa minime ande dowok keendiiwe miniwen.

³ Kwane, wain ok kuu orokdanbed yoobkane down kerwen kowe, Yesu ye awaanbed ye yaa yedmeneen, “Yi wain ok kuu down.” andeen.

⁴ Kumban Yesumbed inande yedmoon, “Ena, neyiib nen kumaom daboknewaab, amborom kuu ne aron kuu mokabik minindo kowe.” andoon.

⁵ Kwane, awaanbed demedan yaa yedmeen, “Yembed komo dakmoka, kuyaamo kwane awinime.” andeen.

⁶ Ok yeman botbed ongmiwen kumbed Yuudan yi amowamob yaambad oganabi yeman benmeyiiib dia dangoon. Ok kuyaom yuungkimaib kuu mimo aom kuu 20 o 30 galon areb kuyaa.

⁷ Kwane, Yesumbed demedan yaa yedmendoon, “Ok kuyaom bunabime.” andoon. Kwane, yimbed bunabiwe daamene yaro badbadmo keroon.

⁸ Kwanekore, yembed yedmoon, “Ok bunabiwen kuu yena kuu orok yariman yaa konime.” andoon. Kwane,

demedanbed ok yuundenib wene orok yariman yaa koniwen.

⁹ Kumban ok kuu amonombe wain ok keroon. Kwane, orok yariman ane wedmoon kumban, wain ok kee kunayambed monoon kuu yekaadban, demedan yimbedmo yi yikaadkeriwen. Kwane, orok yarimanbed wonong awanandameen ye karub yaa baandekore

¹⁰ yedmenoon, “Orokbon yaa kuu wain ok amun kudin bangkandaiwe ane dowan kere awarak yaane yomanbed od embeng ye wain ok ambod amunban bangkandimaib. Kumban eb kuu ambod amun yeman ye wain ok kuu kibireb-mombed bangkandeeb kii.” andoon.

¹¹ Kee Yesumbed ibduruk yeka mamaa ye dud kami ongmoon kuu kambong Kena Galeli angkambed. Kwane, ye aromkono nambiri korokboona, ye kedmengkandeendan kuu wedmekoriwa ye yaa anam ande meeniwen.

¹² Kuye yoman kuu Yesu yoom ye awaan yoom Yesu ye damana yoom ye kedmengkandeendan yoom kambong Kapeenaum yiri wene kuyaa kuu aron yemoonban dobiriwen.

*Yesumbed Kurikuri Boyambib Darewoob Aroon
(Mt 21:12-22, Mk 11:12-19, Lk 19:45-48)*

¹³ Yuudan yi Burudandoon ye orok aron dia kere wenuun kowe, Yesu kuu Yerusalem aom wonoon.

¹⁴ Kwane, kurikuri boyambib darewoob kuuk aom wedmoonka, karub yena kuu buromakauyiib sibiyyiib on arudiib berengkanabiwe kwane karub yena kuu arak yaa dibonib od ingke baib.

¹⁵ Kowe, Yesumbed nong wurud kandene karub buromakauyiib sibiyyiib berengkaib korem kuu yenburoona angkanebiiwa, od murubkob kuu ben boketawere kwane od ingke baibdan yi arak kuu ben amonombenaboon.

¹⁶ Kwane, on arud berengkaibdan yaa yedmoon, “Keyaom kee angkanime! Komoyiibkob ne Ambe ye ambiwoom kuu berengkimbon keriiwen?” andoon.

¹⁷ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu God Ye Weng aom kurin kwane wongkoon, “Ne mimyob darewoob kuu eb kurikuri yumbon ye dowadbed ne kuu amot areb denobewoon.” ande wongkoon kuu meeniwen.

¹⁸ Kwane, Yuudan yi korok korokbed Yesu yaa yobdoodmo kaamoneniwen, “God ye aromkono wedmi yeman komarewa ongme korokbaneebkob, anam ebbled kee kwane ambangkeeb kuu yimin andanuub?” andiwen.

¹⁹ Kwane, Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Kurikuri boyambib darewoob kee monmaraniib kuu aron ayoobmim aombled ika yenbaniin.” andoon.

²⁰ Kwane, Yuudanbed inandiwen, “Kurikuri boyambib darewoob kee weeb 46iibbed yenbiwen, kumban ebbbed yed-meeb kuu aron ayoobmimmombbed yenbaniin andeewoo?” andiwen.

²¹ Kumban kurikuri boyambib darewoob Yesumbed meene dakmeen kuu yeka ye id ande dakmeen.

²² Kowe, Yesu bobnoon yiri ika demboon kuye yomanbed, Yesu ye kedmengkandeendan kuu Yesumbed kwane dakmoon kuu monkone meenekoriwa, God Ye Weng Karad-moyiib Yesu komo yedmoonib kuu anam ande meeniwen.

²³ Yuudan yi Burudandoon ye orok aron aombbed, Yesu kuu Yerusalem aom dorene yeka maaaa ye dud kami ongmena-boone nimakarub wedmekoriwa ye yaa anam andiwen.

²⁴ Kumban Yesu kuu nimakarub yi inamen korem kuu yekaadkeron kowe, yi yaa daboknindo.

²⁵ Nimakarub yi kerekmen kuu karub maambbed yedmenod kaadkerimban, amborom kuu Yesu kuu nimakarub yi inamen meendobenabi korem yi niindem aom kuu yekaadkeron kowe.

3

Nikodemus Yaa Kedmengkanoon

¹ Yuuman maa yaningko Nikodemus, ye kuu Farisiman kerene Yuudan korem ooni yi kaunsolman keroon.

² Ye kuu annoombbed Yesuyiib yaa mene yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, nub nubkaadkeruwen kuu eb kuu kedmengkandi korok Godbed nenkowoona menewen kui. Amborom kuu yeka maaaa ye dud kami kuu Godiib eb yaa doreenkob kwamune kuu ongmiimaab.” andoon.

³ Kwane, Yesumbed neman inande yedmoon, “Nembed ke anammo yedmebdaan kei, God ye oonimbon aom kuu angkon ika woonaneeb kumbed wedmaneeb.” andoon.

⁴ Kwanandoone, Nikodemus neman kaamonoon, “Karub kaine aamnoon kuu komarewa kere angkon woonaneen? Kowe komo kere ika awaan yu kabeyob aom kuu awunekore ika kuu woonaneenka? Yiminbanii!” andoon.

⁵ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed ke anammo yedmebdaan kei, karub mim kanembed God ye oonimbon aom kuu aomnaanban, kumban okiib Kingkiniib yaambbed woonaneen kumbedmo.

⁶ Nimakarub kuu okaddanbed woonimaib. Kwane kowe kingkin kuu Kingkin Karadmo yaambbed woonimaan.

⁷ Kowe, ika woooni ye weng kee dakmiin keyaa binangkimban.

⁸ Nuub kuu ye dowakenmo kunaya awuune wanandameen kuu kwane kuyaa winimaan. Kwane kuna weneen o kunayambed monoon kuu baamonindeban. Kowe nimakarub korem Kingkin Karadmo yaambéd wooniwen kuu kwamune.” andoon.

⁹ Kwanandoone, Nikodemusbed neman kaamonoon, “Kee komarewa kwananeen?” andoon.

¹⁰ Kwane, Yesumbed man inandunoon, “Eb kuu Israeldan yi kedmengkandi korok darewoob kumbed akee, komande kaadkerindo kerewen?

¹¹ Nembed ke anammo yedmebdaan kei, nub kuu komo nubkaadkeriwen kumbed dakmimaub. Kwane nuwiib wedmimaub kumbed dakme korokbimaub. Kumban yiib kuu nubbed komo dakme korokbimaub kuu ma wengambere awine kandimokban.

¹² Ne kuu okad kiri ye dobiri yaambéd koweni dakmaan kumban, eb kuu ne yaa anam anduwokban. Kwani kowe, Ewen ari ye dobiri ye kerekmen yaambéd dakmaniin kuu komarewa anam kiya anduwaneeb? Dowan!

¹³ Karub mim kanembed Ewen aom kuu ma winindo kumban, karub mim yembedmo Ewen aombéd monoon kuu Karub Ye Mingki yembedmo kui.

¹⁴ “Mosesbed amiibban ye amboon angka niin kuu at arimbed kankoonoon areb kuu, Karub Ye Mingki yaa kwangkón kwananiib.

¹⁵ Kuyaa kuu kane kanembed ye yaa anam andaniib kuu wadkeri aron korem korem kandaniib.

¹⁶ Kwamune, God kuu okad nimakarub yaa ye mimyob dowaken darewoob keendoon kumbed ye Mingki mimo kondoon. Kowe, kane kanembed ye yaa anam andaniib kuu bobnaibban, wadkeri aron korem korem kandaniib.

¹⁷ Kwane, God kuu ye Mingki okad nimakarub yaa kowoona monoon kuu ye yaambéd bobni yaa burudande bindi ye dowad monoon, wengyunde dabab kondi dowad minindo.

¹⁸ “Kane kane ye yaa anam andaniib kuu yi yaa wengyunde dabab kondaanban, kumban kane kanembed God ye Mingki mimo yaa anam andaibban kuu yi yaa wengyunde dabab konde dowan keroon kii.

¹⁹ Wengyundi ye weng kuu kamune kii, Nambiri kuu okad yiri monoon, kumban nimakarub kuu nambiri korondenib kumunbed yi dowaken darewoob keriwén, amborom kuu yi kuu arewamo kamimaib kowe.

²⁰ Karub korem kanembed arewa kamimaib kuu nambiri yaa kuu arud wandembirimaib kowe, nambiri yaa kuu manaiibban keriwén, amborom kuu komo ambangkiwen kuu ben dian yuraan andiwéd kowe uniwen.

21 Kumban kane kanembed anam anam yaambéd awine dobirimaib kuu nambiri aom aomdaraniib. Kwane, komo kamiwen kuu God yaambéd kwaniwen kuu dianbonmo keraneen.” andoon.

Yoon Baptaismanbed Yesu Ye Dowad Dakmoon

22 Keye yoman, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu siti domonde Yudea ye kambong kambong yaa winiwen. Kwane kuyaambéd aron yena yi yoom doberene kuyaambéd nimakarub baptais kerimaan.

23 Kuyaron kuu Yoon kuu kambong Salim dia Aenon yaambéd nimakarub yemoon baptais dowad womoniyiiban menebiwa baptais kamenandeen, amborom kuu kuyaa kuu ok yemoon kowe.

24 Kwanoon kuu Yoon kuu wii aom kankamonindo yaron yaambéd.

25 Kwane, Yoon ye kedmengkandeendan dore Yuuman maa dore okambe yimin kere kurikuri kami ye amowamob yaambéd wengbiriwen.

26 Kwane, Yoon yaa menenib yedmiwen, “Kedmengkandi korok ee, Yooden yara wim yaa menene ewiib yaa doboroon ye karub, ebbéd ye dowad dakme korokbendewen kui, ye kuu baptais kameena nimakarub korem kuu ye yaa wenebiib kii.” andiwen.

27 Kwane kuyaa kuu Yoonbed inandoon, “Karub kuu Ewen arimbed komo konoon kumbedmo awine kandaneen.

28 Nembed yedmaan, ‘Ne kuu Godbed kinoona monoonman Keresumban, kumban ne kuu ye dowad nedin Godbed nenkwoonkob manaan.’ andaan kuu yiib yiibkaadkeriwen kui.

29 Wonong boriwen kuu karub kane yaa boreniwen kuu kuye wonong. Ye awani ye angkodmi awanimbon kuyaa wonoon kuu boriwenman yaa wengambarande meenme dibirimaan. Kowe ye wengiib wengambirimaan kuu kubi darewoob kerimaan. Ne kubi kuu kwamune areb, yiminmo keroon.

30 Yesu kuu darewoob ari keraneene, ne kuu embeng yiri keraniin.” andoon, Yoonbed.

31 Arimbed monoonman kuu ye kuu arimbed korem kuu burudadmoon. Ma okad kirimbed monoonman kuu okad kiriman kowe, ye dakmi kuu okad kiridanbed dakmimaib kwanemo. Ewen arimbed monoonman kuu yembedmo korem burudandoon arimbed.

32 Yembed wedmooniiib wengamborooniib kuu dakme korokbendoon kumban, nimakarub korem kuu wengamberedandiwen ma awine kandindo.

³³ Kowe kane kanembed arimbed monoonman ye weng wengambere awine kandiwen kuu “God kuu anammo kii.” andiwen.

³⁴ Kane kuu Godbed nenkwoona monoon kuu God ye weng dakmimaan, amborom kuu God kuu ye Kingkin yimino konoon kowe.

³⁵ Awodki kuu Dana Mingki yaa mimyob dowaken keenoon kowe, kumkam korem kuu ye dingki ari wuroon.

³⁶ Kane kanembed Dana Mingki yaa anam andiwen kuu wadkeri aron korem yeman kuu kandiwen, kumban kane kanembed Dana Mingki ye weng wengambere awine kandindo kuu wadkeri kuu wedmaibban, amborom kuu God ye norin arud darewoob kuu yi ari kowaneene angkimbaraneen.

4

Yesu Yoom Samaria Wonong Yoom

¹ Yariman Yesu kuu Yoon burudande kedmengkandeendan yemoon yemooniib bene baptais kamoon kuu Farisidanbed wengambiriwen.

² Anam kukuu baptais kamendiib kuu ye kedmengkandeendanbed kamiib, Yesu yembedban.

³ Kwane, wengambiriwen kuu yekaadkerekore Yudea domonde ika yookmen Galeli angka wonoon.

⁴ Kuned Yudea dore Galeli dore wedya kuu ambibkin Samaria kowe, Samaria nandoon.

⁵ Kowe, ye kuu mene Samaria aom taun maa Saikaa andimaib yaa monoon. Kuye dia okad kuu Yekobbed ye dana Yosef yaa konoone,

⁶ kuyaa kuu Yekob ye okdobon angkuun. Kwane, kiwaan meniib kumbed Yesu kuu yonka ambab monoon kowe, aromkono dowan kerene aronkob arimbed okdobon kuyaa dibeen.

⁷⁻⁸ Ye kedmengkandeendan kuu taun aom animan berengkok winiwen. Winiwena, Samaria wonong kuu ok yuundok muneen. Menuune, Yesumbed yedmendoon, “Ubbed ok maa yuun kawaneewa ananiinoo?” andoon.

⁹ Kumban Yuudaniib Samariadaniib kuu ma dabokne wimokban kowe, Samaria wonongbed Yesu yaa inandeen, “Ma eb kuu Yuuman, ne kuu Samaria wonong kowe, komo dowad ‘Ne yaa ok maa yuun kawaneewa ananiinoo?’ ande kaamowewen?” andeen.

¹⁰ Anduune, Yesumbed inandundoon, “Ub kuu Godbed komo munob kondooniib ne kuu kaneyiib kuu ubkaadkerewen karen, ub kuu kaamoweewa wadkeri ok kabdaana anewen karen.” andoon.

11 Kwane, wonongbed man inandeen, “Korok aa, ma ok kuu kongdem yiri kereene eb kuu yuungki yeman ma maandindo. Kwani kuu wadkeri ok kee kunayambed yuundaneeb?”

12 Nub awo aman yiri Yekob kuu ye okdobon kee yeyiib animamoone, ye meediib ye sibi kawiiib buromakauyiib kuu kuyaambed animaiwe, nub awoya yaa kondoonaa! Ebbed ye burudande ebbed darewoob kerandewedoo?” andeen.

13 Kwananduune, Yesumbed inandoon, “Ok kekeembed ananiib kuu ika ok moom keraniib,

14 kumban kane kuu nembed ok konaniin kumbed ananeen kuu ika ok moom ma keraanban. Anamaa, nembed ok kee konaniin kuyiib kuu kirubdem kere yingke kamenene wadkeri aron korem yeman keraneen.” andoon.

15 Kwane, wonongbed yedmeneen, “Korok ee, ok kuu neyiib maaweewa, ok moomiib kerimban kereni, okdobon keyaa mene yuungkanabembiri kuu koronda.” andeen.

16 Kwananduuna, Yesumbed yedmendoon, “Wene ub karub yedmenebko, ye yoom ikakman minime.” andoon.

17 Kwane, yumbed man inandeen, “Ne kuu ne ambiyiibban.” andeen.

Kwane, Yesumbed yedmendoon, “Ubbed ne ambiyiibban ande yedmeeb kuu yorokmo weng.

18 Kumban anam kuu ubbed anukbed karub awanmewen kuu angkoyiib kerewen kii, kwane kibireb kuu ub karub yoom dibeeb kuu ub ambimban, awanindo kii. Ke yedmeeb kee anamaa.” andoon.

19 Kwanandoone, wonongbed yedmeen, “Korok ee, nembed meene wedmaan kuu eb kuu profesiman kii.

20 Nub awoya yiri kuu aangko karimbed God yaningko kankoonimaib. Kumban yiib Yuudan kuu Yerusalem aombed yaningko kankoonime andimaib.” andeen.

21 Kwane Yesumbed yedmoon, “Wonong ee, ne weng kee awine. Nimakarub kuu aangko kwarimbedban Yerusalem aombedban kuu Ambe God yaningko kankoonaniib kuye aron kuu mananuun kii.

22 Yiib Samariadan kuu yiib koronbed no God yaningko kankoonimaib. Ma, nub Yuudan kuu kane yaa yaningko kankoonimaub kuu nub nubkaad, amborom kuu bobni yaa kuu burudande bindi ye weng kuu Yuudan yaambed kowe.

23 Kumban aron kuu menuun kukuu kibireb kee muneen kii, Ambe God yaningko kankoonimaibdan anam kuu kingkiniib anammoyiib yaambed yaningko kankoonaniib, amborom kuu nimakarub kwamunemo kuu ye dowaken kowe.

²⁴ God kuu kingkin ye kerekmen angka doreen kowe, yangingko kankoonidan kuu kingkiniib anammoyiib yaambéd yangingko kankoonime.” andoon.

²⁵ Kwane wonongbed inandeen, “Nekaadkeraan kuu Godbed Kinaneena Mananeenman, Keresu kui, ye kuu mananeen. Yembed menene inameniiwa meenyiwa korem kuu nub yaa ambobande kedmengkandaneen.” andeen. (Keresu Hibu wengbed kuu “Mesaiya” kui.)

²⁶ Kwananduune, Yesumbed nadwarene yedmoon, “Ubbéd kuu dakmeeb ye karubka ne kei, ne andewéd kii.” andoon.

²⁷ Kwane, kuyaambéd Yesu ye kedmengkandeendan kuu ika mene wedmibka, Yesu kuu wonong yoom dakmiib kowe, yi kuu binangki darewoob keriwén, kumban “Eb kuu komo dowaken kerewenka?” o “Komandé yu yoom dakmibka?” ande kamindo.

²⁸ Kwane, wonong kuu yu ok yuundi yeman kuri keende ika taun aom wenenu nimakarub yaa dakmeen,

²⁹ “Mene wedmime, karub kee nembéd komo kamaan korem kuu daawoon. Kowe kee Godbed Kinoona Monoonman Keresu keraneen dee kii?” andeen.

³⁰ Kwane, yi kuu taun aombéd angkadere Yesuyiib yaa andowe winiwen.

³¹ Kwane kuye aronbed ye kedmengkandeendanbed yedmiwen, “Kedmengkandi korok ee, animan kee ma ane.” andiwen.

³² Kumban Yesumbed yedmendoon, “Ne kangkon ne animaniiwa kuu yiib koron yeman kumbéd ne kuu animain.” andoon.

³³ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yika neman kaamonenoon kaamonenoon kamiwen, “Komarewa karub maa animan kuu kanmene konoonkoo?” andiwen.

³⁴ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Ne animan kuu ne nenkwoona manaan ye God ye dowaken kui, ye deme awine dowan kera.

³⁵ Yiib kuu wood kangingiib dowan keranuun kuu yumu wandi aron kuu kamune ma yedmimaiwoo? Ee, kui. Kwani kowe nembéd yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib indob nandenib wedmime, Godbed nimakarub yi niindem aom nekwoon kowe idiib keroon areb yumunoon kowe wandi aron kereen kii.

³⁶ Kedi, kibireb kwangkon yumu wandi ye karub kwangkon ye kakman kuu kandimaan. Kwane kibireb kwangkon, ye kuu wadkeri aron korem ye dowad kab wandimaan. Kwani kowe, kibingkoonmaniib yumu wandi ye karuwiib kuu ibmo kubaniib.

³⁷ Keye weng kee, karub maambéd kab kibingkoone karub maambéd yumu wandoon kuu anamaa.

38 Yiiib arumindo kuyaa kuu nembed ‘Wene kab wandime,’ ande yedmaan. Kowe karub yena yi yobdood deme ye id kuu yiiibbed wande biwen kui.” andoon.

39 Kwane, wonongbed “Komo kamaan korem kuu dakme-woon.” ande yedmeen kumbed Samariadan taun keyaom doriib yemoon kuu Yesu yaa anam andiwen.

40 Kwane yi ku miniwen kumbed Yesu yaa nangkane yedmeniwen, “Eb kuu nub yoom doberem.” ande kamiib kowe, Yesu kuu aron ayoob yi yoom doboroon.

41 Kwane, ye weng ku dakmoon kumbed angkon ni-makarub yena yemooiiib anam andiwen.

42 Kwane wonong kuyaa yedmendiwen, “Ubbbed dakmewen kumbedmo nub anam andokban, amborom kuu nubka nubkarewiib wengamberenub kwane kaadkeruwen kuu, anam kuu ye kuu okaddan Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub kii.” andiwen.

Yesumbed King Ye Korok Maa Ye Mingki Ongmoon

43 Aron ayoob dowan keruuna, Yesu kuu Galeli angka wonoon.

44 Anuk kuu Yesu yekareb korokboon kuu, profesidan kuu yika ye ambibkindanbed yi kuu wedmendandimaib.

45 Kwane, Galeli aom mene awudoroon kuu Galelidanbed kubeniwen, amborom kuu Yuudan yi Burudandoon ye orokbon Yerusalem aom yiyiib winiwen kumbed Yesumbed komo ambangkoon korem kuu wedme yikaadkeriwen kowe.

46 Kowe angkon ika yookmen mimo kambong Kena Galeli angka wonoon. Anuk kuu kuyaambbed ok amonombe wain ok ongmoon. Kwane, king ye korok maa kuu kuyaa doboroona ye dana mingki kuu taun Kapeenaum aom anikad angkeen.

47 Kwane dana kuu bobnandamoon kowe, karub kee wengamboroonka Yesu kuu Yudea angkambbed Galeli aom monoon kowe, ye kuu Yesuyiib yaa wonoon. Wenene, yiri wunubko ebbbed ne dana ongme ande nangkanoon.

48 Kwane, Yesumbed yedmenoon, “Yiib kuu yeka maaa ye dud kamiyiib yeka maaa ye wedme binangki yemaniib kuu wedmekoriwed kumbed yiib kuu anam andandiwedoo?” andoon.

49 Kumban king ye korokbed yedmoon, “Korok, ne dana bobnindo keye aron keembed wenemaa.” andoon.

50 Kwane Yesumbed inandoon, “Eb dana kuu amun kere wadkeraneen kowe meenimban, wene.” andoon.

Kwane karub kee Yesu ye weng wengambere awine kande wonoon.

⁵¹ Kwane, karub kuu kiwaan yaa weneena, ye demedanbed weng kanmene kiwaan wedyambéd durunene dana wadnoon ye weng kuu ye yaa yedmeniwen.

⁵² Kwanandiiwa kaamonendoon, “Aron komo yaambéd kuu kwanoon?” andoona, yedmeniwen, “Kinon aron kuu 1 oklok yaambéd anikad dowan keroon.” andiwen.

⁵³ Kwane, awodki kuu meenoon, “Aron kuu kuyaambéd, Yesu kuu ‘Eb dana kuu wadkeraneen.’ ande yedmewoon kiyo.” andoon. Kwanoon kumbéd ye yoom ye nimadana yoom korem yambiwoom doriibdan kuu anam andiwen.

⁵⁴ Kowe, Yesu kuu Yudea domonde Galeli ambibkin aom monoon kuu kami yeka mamaa ye dud kuu ayoob ongmenaboön.

5

Okwumbon Diambon Id Yidnoon Ye Karub Ongmoon

¹ Kuye yoman kuu Yesu kuu Yuudan yi Burudandoon ye orok dowad Yerusalem ari wonoon.

² Yerusalem aom siti kuuk ye sibi ambongko dia kuu okwumbon angkuun. Yangingko Hibru wengbed kuu Bet-sata andimaib. Kuyaa kuu bot dongka emekdem angkoyiib dowadbed dare kanawanewandiwen.

³⁻⁴ Yumbon keyaa kee indob tutiib wana kerewononiib id yidnooniib kuu karub yemoon dangembirimaib.*

⁵ Karub maa kuu weeb 38iib id yidnoon kuu kuyaa angkeen.

⁶ Kwane, Yesumbed menene karub kee wedmenekore, karub maa yaambéd wengamboroon kuu karub kee kamune aron doboob id yidnoon kowe, Yesumbed kaamonoon, “Eb dowaken amun kera ande meenewenoo?” andoon.

⁷ Kwane, id yidnoonmanbed inandoon, “Korok, ne kuu karub maa kanembed okwumbon buudmimaan kuyaom kuu awawe nen kamoni ye karuwiibban. Kwane, ne kuu kumaom aomnande kaimain kumban, karub maambéd yedin kuyaom aomnimaan.” andoon.

⁸ Kwane, Yesumbed yedmenoon, “Yaro yeedere. Eb keta nande wene.” andoone,

⁹ kwane kirodmo amunmo keroona, ye keta nande wonoon.

Kee kwanooniib kuu Sabat aron arimbed.

* **5:3-4:** Buk Yoon kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Yi kuu ok buudmi dowad meedmimaib. Aron yabyeb mimo mimombéd Yariman ye engyumbéd okwumbon yiri buudmimaan. Kwane, kanembed ibduruk okwumbon aom aomnimaan kuu komo arewa keroon kuu wadkere amun kerimaan.

¹⁰ Weneene, Yuudan yi korok korokbed ye yaa yedmeniwēn, “Amobbed yedmoon kuu Sabat aron ari kuu eb keta nan wanaabban.” andiwen.

¹¹ Kwanandiiwe, neman inandundoon, “Ne ongmewoon ye karubbed ‘Eb keta nande wene.’ ande yedmewoon.” andoon.

¹² Kowe ye yaa kaamoneniwen, “Karub kuu keta nande wene andoon kuu kane yee?” andiwen.

¹³ Karub kanembed ye ongmoon kuu ye koron, amborom kuu Yesu kuu karub yemoon nimingkaib aom andokbe aomnoon kowe.

¹⁴ Kwane, amaanbed kurikuri boyambib darewoob yaa Yesumbed karub kuu wedmenekore yedmenoon, “Meenme, eb kuu angkon ika amun kerewen kowe. Amarakmi yaa deerewande. Arewa yaa korondaabban kuu dabab darewoob eb anak yiri ye dabab arebban kandaneeb.” andoon.

¹⁵ Kwane, karub kumbed Yesu domonene Yuudan yi korok korok yaa wenene Yesumbed ne ongmewoon ande daandoon.

Yesu Yoom God Yoom Kuu Ibmo

¹⁶ Kwane, Yesumbed kwanoon kuu Sabat arimbed kowe, Yuudan yi korok korokbed Yesu yaa manmo keriwēn.

¹⁷ Kumban Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Ne Ambe kuu aron korem kwamune ambangkimaan mene kibikee kowe, ne kangkon kwamunemo ambangkimain.” andoon.

¹⁸ Yesu kuu Sabat ye amob domabangkimaan kuye dowadiib God kuu ye Awodki andimaan kowe God kuu ye yoom ibmo ande korokbimaan kuye dowadiib kumbed Yuudan yi korok korokbed aye kowi ye inamen darewoob keriwēn.

¹⁹ Kwane, Yesumbed inandundoon, “Nembed yiiib yaa ke anammo yedmendaan kei, Mingki kuu yeka ye kabamoonmo kuu awinaanban. Kwane, Awodkimbed komo awinimaan kumbedmo wedmene kwane ambangkimaan. Awodkimbed komo ambangkimaan kuu Dana Mingki kwangkōn ibmo kere ambangkimaan,

²⁰ amborom kuu Awodkimbed Dana Mingki yaa mimyob dowaken keenimaan kowe, yembed komo awinimaan korem kuu korokbenimaan. Ee, kwane yiiib kuu binangkaniib kii, ye yaa kami darewoob darewoob kamunemban yena arimbed Dana Mingki yaa korokbenaneen kowe.

²¹ Awodkimbed bobni yiri kankoone wadkeri kondimaan kowe, ye Mingki kwangkōn kamunemo kane kane yaa wadkeri kondande dowaken keroon kuyaa kondimaan.

²² Awodki kuu wengyunde dabab ma kondimokban, wengyundi deme korem kuu kande Dana Mingki ari kowoon.

²³ Kwanoon ye dowad kuu nimakarub korem kuu Awodki yaningko kankoonimaib areb kwane, Dana Mingki yaningko kwangkon kankoonime anded. Dana Mingki kuu Awodkimbed nenkwoona monoon kowe, kane kanembed Dana Mingki yaningko kankoonokban kuu Awodki yaningko kwangkon kankoonokban keriwen.

Dukni Ye Kiwaaniib Wadkeri Ye Kiwaaniib

²⁴ “Kwani kowe, nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed ne weng wengambere Godbed ne nenkwoona manaan yaa anam andoon kuu, wadkeri aron korem kuu kandoon kii. Kowe ye kuu dabab kandaanban, kwane bobni yaa domone wadkeri yaa yanoon.

²⁵ Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, aron menuun kuu kibireb kee muneen. Aron kuu kei, kane kane amarakme kingkin ye kerekmen yaambad bobnemoon areb keriwendan kuu God ye Mingki ye weng wengambere awine kandaniib kuu wadkere doraniib.

²⁶ Awodki ye kuu yeka wadkeri ye ambokab kowe, ye Dana Mingki yaa konoone kamunemo keroon.

²⁷ Kwane, ye yaa kuu wengyunde dabab kondi ye aromkonoyiib konoon, amborom kuu ye kuu Karub Ye Mingki kowe.

²⁸ “Weng keyaa binangkanabaib. Aron menuun kuu dukniwendan kwangkon ye weng wengamberenib,

²⁹ yi bobkonombon yirimbed ika dembaniib. Kwane, amun amun kamiwendan kuu wadkeri kandi ye dowad dembaniib, kumban arewa kamiwendan kuu bene dabab kondaneen ye dowad dembaniib.

³⁰ Neka ne kabamoonmo kuu awinainban. God ye weng wengambirimain kumbed wengyundimain. Ne wengyundi kuu yorokmo, amborom kuu neka ne kubi dowadban kwainmain, yedme kwoona manaan ye God ye kubi dowad kwainmain.

Yesu Kuu God Ye Mingki Kwane Dakmiibdan

³¹ “Neka nemeren ne dowad daandaniin kumbedmo kuu yiminban keraneen.

³² Kumban karub maambad ne dowad yaa daandimaan, ye kuu God kui. Ne nekaad, ye weng ne dowad dakmeen kuu yiminmo yee.

³³ “Yoon, ye yaa kuu yiibbed weng yuk benbidan yedmendiibkob winiwe, kwane weng anam kuye dowad kuu daandoon.

³⁴ Nimakarub yi weng ne dowad kuu ne weng yimin keriyemanban, kumban Yoon ye weng dakmaan kuu yiib ne yaa anam andibka bobni yaa burudande bindok andid.

35 Yoon kuu lem areb, namberene deneen. Ye weng kuu nambiri areb kumbed yuib kuu aron dukmen nambiri kuyaa dowaken kerenib kubiwen.

36 “Kumban ne dowad daandoon yeman maambed Yoonbed ne dowad daandoon burudande darewoob arimbed kukei. Ne Ambembed deme kawoona awinaan kuu yembed nenkwoona manaan ye korokbendi yeman kui.

37 Ne Ambe yembed ne nenkwoona manaan kuu ye kangkon ne dowad daandoon. Kumban yuib kuu ye weng yuudiib ye murubiayuib kuu ma wedmimokban kerenib,

38 ye weng kuu wengambere kande yuib mimyob aom amuknimokban keriwen, amborom kuu Ambembed ne nenkwoona manaan kuyaa kuu yuibbed anam andenindo kii.

39 Yuib kuu God Ye Weng Karadmo kuu kimingke andangkembirimaib kumbed wadkeri aron korem yeman kandanuub manok ande kamimaib. Kedi, God Ye Weng Karadmo kee dakmeen kuu ne dowad dakmeen,

40 kumban yuib kuu mene wadkeri kandi dowad kuu ne yaa wunekariwen.

41 “Ne kuu karubbed kubewe amun andewime ande meenimokban,

42 kumban yuib meeni kuu nekaad. Ne nekaad kuu God ye mimyob dowakeniib yuib niindem aom ma angkokban keriwen.

43 Ne kuu Ambe yaromkonombed manaan, kumban yuib kuu ne yaa anam ande awinindo. Kwane, yuib kuu karub mamaambed yeka yaromkonombed mananeen kuu ye yaa wengambere amun ande awinenaniib kii.

44 Yuib kuu karub yuib amborongaad yaambed neman karub amun ande kubenoon kubenoon kamimaib. Kumban yuib kuu yembedmo ye God ye dowaken yaambed doburubko nub yaa karub amun ande kubendok andimokban. Kwaniyuib kowe, komarewa kere ne yaa anam anduwaniib?

45 “Kwani kowe, nembed Ambe ye arinambo ari yuib wengyundandaniin ande meenaib. Yuibka mene anam andiwen kuu Moses kuu nub awandi ye karub kuyaa kowiwen kowe, Mosesbed yuib yaa kuu wengyundandaneen kii.

46 Yuib kuu Moses yaa anam anduniwen karen, ne yaa kangkon anam andiwen karen, amborom kuu Moses ye kuu ne dowad wongkoon kowe.

47 Kumban yuib kuu yembed wongkoon ande anam andunindo kowe, komarewa angkon ne weng kee dakmiin keyaa kee wengambere anam andaniib? Dowan.” andoon.

6

*Yesumbed 5,000iib Animan Bangkandoon
(Mt 14:13-21, Mk 6:30-44, Lk 9:10-17)*

¹ Kee kwanoon kuye yoman, Yesu kuu ok bowan Galeli yara yanoon. (Kuu ok bowan Taiberias andimaib.)

² Kwane, kadaareb yemoon Yesu ye yoman winiwen, amborom kuu wedmeniiwa yeka mamaa ye dud kamimbed bob anikad korere ongmenaboona amun keriwen kowe.

³ Kwane, Yesu kuu wene aangko kawene aangko kebed yaa ye kedmengkandeendan yoom dibiriwen.

⁴ Yuudan yi Burudandoon ye orok kuye aron kuu dia dore wenuun.

⁵ Kwane, Yesu kankoone wedmoon kuu kadaareb yemoon kuu yeyiib yaa menebiib kowe, Filip yaa kaamonenoon, “Animan kuu nimakarub keyi dowad kuu kee kunayambed berengkanoob?” andoon.

⁶ Yesu kuu yemeren ye meeni aom komo kerandameen kuu yekaadkeroon, kumban Filip ye komboon kaamoneni dowadmo kwanandoon.

⁷ Kwane Filipbed inandunoon, “Wood kaning kaningiib ye deme kakman kandaneeb kumbed karub mimim yi korem yi animan berengkaneeb kuu yi korem kuu embengmo ben ananiib.” andoon.

⁸ Kumban ye kedmengkandeenman maa Saimon Pita ye aagorok Endrumbed kankoone dakmoon,

⁹ “Kei dana kee baali ye om angkoyiib okyiri oon embeng ayoowiib benmonoon kumban, nimakarub korem kee nekwanuub kuu yimin keraanban kii.” andoon.

¹⁰ Kwane Yesumbed yedmoon, “Nimakarub kuu awinandibko dibirime.” andoon. Kereekbonmo kowe nimakarub korem kuu kwari dibiriwen. Karubmo kimingki kuu 5,000iib areb.

¹¹ Kwane, Yesumbed om kandene God yaa eso andekore nimakarub diberiiib yaa yi dowaken ane iib keraniib yaambad bangkandenmo yaron. Kwane areb kuu okyiri oon kwangkong kwamune keroon.

¹² Kwane, yi korem kuu anenib mikmone yimin keriwen kowe, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Animan korondiwen ye dungkun dungkun kuu anwaubban kowe, ben wenorime.” andoon.

¹³ Kwane, om angkoyiib ane korondiwen ye dungkun dungkun biwen kuu ben kabed darewoob wad ayoowiib aom kambiriiwe ambonmo wirewonoon.

¹⁴ Kwane, nimakarub kuu kami yeka mamaa dud kuu Yesumbed ongmoona wedmekorib yedmiwen, “Profesiman

darewoob kuu okad yiri mananeen andimaib kuu anam kuu ye keiyo.” andiwen.

¹⁵ Kwane, nimakarub yi dowaken kuu Yesu kuu nende king kowem ande meeniwen kuu ye yekaadkeroon kowe, Yesu kuu yekirimo koronde aangko angka wonoon.

Yesu Ok Ari Dodkanmo Wonoon
(Mt 14:22-33, Mk 6:45-56)

¹⁶ Mirikne wonoone ye kedmengkandeendan kuu bowan yiri winiwen.

¹⁷ Kwane, yi kuu wene ud motod aom aomnekeriwa, bowan kuu andowe yane ika Kapeenaum yaa yane weniib kumban, Yesu kuu yiyiib yaa mene durunde daboknindo kwane miriknoon.

¹⁸ Kwane, nuub darewoob wuruwoone ok ari kuu oknon-dok kameen.

¹⁹ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu ud domenmo weniib ye ambab kuu kilomita benmeyib areb kere wed-mibka, Yesu kuu ok ari dodkanmo meneen kowe, uni miin darewoob keriwen.

²⁰ Kumban Yesumbed yi yaa yedmoon, “Unaib, nembed kei.” andoon.

²¹ Kwane, dowakeniib kerenib Yesu nendenib motod aom kamoniib kumbed erebnarimban kwane motod kuu yimbed domenmo weniib kuye okbon yaa yaro wirineen.

²² Kwane kuye awarimbed, kadaareb ok yara kuyaa dori-ibdan kuu meene kaadkeriwen kuu motod mimo dobureen kumbed ye kedmengkandeendan yimbirimo Yesuyiibban motod aom kuu awune winiwen.

²³ Kwane, Taiberiasdan kuu yi motod yenambed yaro Yari-man Yesumbed animan be God yaa eso ande bangkandoona aniwen ye yumbon yaa wiribiwen.

²⁴ Kwane, yikaadkeriwen kuu Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu kuyaamban keroona yi kuu motod aom aomne Yesu ande Kapeenaum yaa yane onmenmo winiwen.

Yesu Kuu Wadkeri Ye Om

²⁵ Kwane ok bowan yarambed wedmenekoriwa kaamoneniwen, “Kedmengkandi korok, eb kuu keyaa kee aron komo arimbed menewen?” andiwen.

²⁶ Kwane, Yesumbed yi yaa inandunde yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, yiib kuu nembed yeka maaa ye dud kami ongmenabaan wedmiwen kwande ne ande onmenmo yarokban. Yiib kuu animan anene yimin keroona korondiwen kwandiwed kei.

²⁷ Kwani kowe, arewa kere deendaneen ye animan ye dowadbed deme awinaib. Kumban arewa kere deendaanban ye animan ye dowadbed deme awinime. Kuku wadkeri aron korem ye animan Karub Ye Mingkimbed kondaneen

kui. Kedi, Ambe Godbed ye yaa kuu dowakeniib kowene kine kowoonman kui.” andoon.

²⁸ Kwane, yimbed kaamoniwen, “Komo komo deme God ye dowaken yaambbed ambangkanuub?” andiwen.

²⁹ Kwane Yesumbed inandundoon, “God ye dowaken ambangki yiiib yaa kuu, yembed yedme kowoona monoonman yaa anam andime anded.” andoon.

³⁰ Kwane yimbed inandiwen, “Komo kami yeka mamaa ye dud kuu ongmaneebkob wedmekorub, nub kuu eb yaa anam andanuub? Kwani kowe komo kamaneeb?”

³¹ Nub awoya aman yiri kuu amiibban ye amboon angkambbed om mena kuu aniwen. God Ye Weng Karadmombbed kwane ‘Ewen arimbed yi yaa Mosesbed om animan bangkandoona aniwen.’ ande wongkoon.” andiwen.

³² Kwanandiwe, Yesumbed yedmendoon, “Nembed yiiib yaa ke anammo yedmendaan kei, Ewen arimbed om animan kuu yiiib yaa bangkandoon kuu Mosesbedban. Kukuu ne Ambe Godbed Ewen arimbed om animan anam yiiib yaa bangkandimaan,

³³ amborom kuu God ye om animan anam kuu Ewen arimbed kamenene okaddan yaa wadkeri kondi ye karub kui.” andoon.

³⁴ Kwanandoone yimbed yedmeniwen, “Yariman, kwani kowe om animan kee kwane nub yaa bangkandembere.” andiwen.

³⁵ Kwane Yesumbed yi yaa yedmoon, “Ne kuu wadkeri ye om animan. Kane kanembed ne yaa mananeen kuu ma mungi bobnaanban. Kane kanembed ne yaa anam andaneen kuu ma ok moom bobnaanban.

³⁶ Kuned yiiib yaa anukbed yedmendaan kuu kamune ika yedmendaniin kei, yiiib kuu ne kee wedmewiib kumban anam andewaibban.

³⁷ Nimakarub korem kane kane kuu ne Ambembed bangkawoon kuu ne yaa mananiib. Kowe kanembed ne yaa monoon kuu dankarenainban.

³⁸ “Ne kee Ewen arimbed kee kamanaan kuu neka ne dowaken ambangki dowad minindo. Ne nenkowoona manaan ye God ye dowaken yaambbed ambangkok manaan.

³⁹ Yembed ne nenkowoona manaan ye God ye dowaken kuu kei, yembed ne yaa ben kawoondan kuu mimo ma bikne nombaraanban, kwane wene aron yeenbon keraneene yi korem ben yeedere wadkeri kondaniin.

⁴⁰ Amborom kuu ne Ambe ye dowaken kuu nimakarub korem kanembed ne yaa wedmewe anam andaniib kuu wadkeri aron korem yeman kandaniib kowe. Kwane aron yeenbon yaambbed yi kuu benkoobaniin.” andoon.

41 Ne kuu Ewen arimbed kamoon ye om animan kui ande Yesumbed yedmoon kuye dowadbed Yuudan kuu ye yaa andowe kankowe daani yeman keruwen.

42 Kwane yimbed yedmiwen, “Akee Yosef ye mingki Yesu kuiyoo? Ma, ye awodkia awaana kuu nub nubkaad kuda. Komarewakob ne kuu Ewen arimbed kamanaan ande yedmoon ee?” andiwen.

43 Kwane Yesumbed inandoon, “Yiibkanmo kuyaom kankowe daani yeman keraib.

44 Karub kanembed ye dowakenmo ne yaa mini kuu yimban, Ambembed ye inamen konaneene ne yaa mananeen kumbedmo. Kwane aron yeenbon arimbed ye kuu nen yeedere wadkeri konaniin.

45 Profesidanbed wongkiwen kuu, ‘Yi korem kuu Godbed kedmengkandaneen.’ ande wongkiwen kui. Karub kanembed Ambe ye weng wengamberene ye kedmengki awine kandaneen kuu ne yaa mananeen.

46 Karub mimo kanembed Ambe kuu ma wedmenindo, kumban karub mimo Ambe God yaambbed monoonman yembedmo Ambe kuu wedmenoon.

47 “Kowe nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed anam andoon kuu aron korem ye wadkeri kandoon kii.

48 Ne kuu wadkeri ye om animan kii.

49 Yiib awoya aman yiri kuu amiibban ye amboon angka om mena aniwen kumban yi kuu dukniwen.

50 Kumban kekei Ewen arimbed kamoon ye om animan kuu karub kanembed kee ananeen kuu bobnaanban.

51 Ne kuu wad doreen ye om animan Ewen arimbed kamoon kui. Kane kuu keye om ananeen kuu aron korem dobaraneen. Om kee ne id kui. Kuku okaddan korem yaa wadkeri dowad kondaniin.” andoon.

52 Kwane, Yuudan yikanmo kuyaom wengberenabiwen, “Karub kee komarewa kere ye komkad kuu kondaneenkob nub kuu ananuub?” ande kamiwen.

53 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, yiib kuu Karub Ye Mingki ye idiib umkaniib anaibban keraniib kuu wadkeraibban.

54 Kowe, karub kanembed ne idiib umkaniib ananeen kuu aron korem ye wadkeri kandaneen, kwane aron yeenbon arimbed ye kuu nen yeedere wadkeri konaniin.

55 Amborom kuu ne id kuu animan anam, ne umkan kuu ok anam kui.

56 Karub kanembed ne idiib umkaniib ananeen kuu ye kuu ne aom doreena ne kuu ye aom doriin kii.

57 Kwane, ne Ambe wad doreenmanbed ne nenkonoonana manaan kowe, ne kuu wad doriin. Kwani kowe, kanembed

ne idiib umkaniib yaambéd ane dobaraneen kuu wad dora-
neen.

⁵⁸ Keye om kee Ewen arimbed kamoonon kui. Yiib awoya aman yiri kuu om mena aniwen kumban dukniwen. Kumban kanembed om keyaambéd ananeen kuu bobnaanban, aron korem korem wad dobaraneen.” andoon.

⁵⁹ Yesumbed kee kwane kedmengkande dakmoon kuu kurikuri ambib embeng Kapeenaum aombéd dakmoon.

Yemoon Kuu Yesu Domonene Wenebiwen

⁶⁰ Kwane dakmoone wengambiriwen kuu ye kedmengkan-
deendan yemoonbed yedmiwen, “Keye kedmengki kuu yob-
doodii. Kanembed kuyaa kuu awine kandaneen?” andiwen.

⁶¹ Kwane, Yesu kuu yi mungkubmangkab kuu yekaad-
keroon kowe kaamoonon, “Weng kee yiib yaa kaarun-
doonoo?”

⁶² Ma, yiib kuu Karub Ye Mingki kuu kamoonon yaa ika
kuyaa kawananeene wedmaniib kuu komarewa meenaniib?

⁶³ Wadkeri kuu God ye Kingkinbed kondimaan, karub
yi aromkono kuu ma ambangkindeban. Yiib yaa ne idiib
umkaniib anime ande dakmaan kuye weng kuu kingkin
kerekmen yeman, angkon wadkeri kandi yeman kui.

⁶⁴ Kumban yiib yena kuu anam andindo.” andoon.
Kwanandoon amborom kuu andowiwen yirimbed Yesu kuu
kane kanembed anam andaibbaniwa kanembed ambodan-
ganeeniwa kuu yekaadkeroon kowe.

⁶⁵ Kwane ika yedmoon, “Kuye dowad kuu yiib yaa kwa-
mune daandaan kei, ne yaa mini kuu karub ye dowak-
enmo kuu yiminban, Ambembed yimin dowakeniib kona-
neen kumbed yimin.” andoon.

⁶⁶ Kwane, keye aron yaambéd ye kedmengkandeendan
yemoon kuu ye yoman wini kuu koronde amonombe
wenebiwen.

⁶⁷ Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan wad ay-
oob yaa kaamonendoon, “Yiib kwangkon koronde wanaib-
bankowoo?” andoon.

⁶⁸ Kwane, Pitambéd inandoon, “Yariman, eb kuu wadkeri
aron korem kondi ye wengiib kowe, nub kuu koronde kane
yaa wananuub?”

⁶⁹ Eb kuu God ye Karadmoman ande kaadkere anam an-
duwen.” andoon.

⁷⁰ Kwane, Yesumbed inandoon, “Yiib wad ayoowiib kuu
nembed kingkaan kumban, yiib korem mimo kuyaa kuu
awad arewa kii!” andoon.

⁷¹ Ye kuu Saimon Iskeriot ye dana mingki Yudas ande dak-
meen. Yudas kuu kedmengkandeendan wad ayoowiib kuyaa
mim maaaa yembed amaan Yesu ambodanganeenman kui.

7

Kombon Aom Dobiri Ye Orokbon Yaa Woonoon

¹ Keye yoman, Yudea aom yarebi kuu korondo, amborom kuu Yuudan yi korok korokbed ye kuu aye kowem ande kamiib kowe, kuye dowadbed Yesu kuu Galeli angka yareboon.

² Kwane, Yuudan Kombon Aom Dobiri ye orokbon kuye aron kuu dia kerewenuun kowe,

³ Yesu ye damanambed ye yaa yedmeniwen, “Eb kuu ke-maom kee koronde Yudea aom wenebko eb yoman weniib-dan kuu dud kami yeka mamaa ebbed ongmenabaneeb kuu wedmenabime.

⁴ Kane kuu kidangka dobiri ye karub kerande dowaken ker-imaan kuu yemyeb biknende ambangkimbokban. Dud kami yeka mamaa kwane ambangkaab keroka okaddan korem yaa kuu ebka korokbende.” andiwen.

⁵ Kwanandiwen amborom kuu Yesu ye damana kumbed ye yaa anam andunindo kowe.

⁶ Kwanikob Yesu kuu yi yaa yedmendoon, “Ne aron minindo, mogeed, kumban yiib yaa kuu aron korem kuu yiminmo.

⁷ Okad kiridan kuu yiib yaa arud wandembirindeban kumban, ne yaa kuu arud wandembirimaib, amborom kuu yi arewa kami kara yaa korokbende dakmiin kowe.

⁸ Yiib kuu orokbon kuyaa winime. Ne aron kuu minindo kowe, ne kuu orokbon kuyaa kuu wanainban.” andoon.

⁹ Kee kwane yedmekore koronde Galeli angka kwane doboroon.

¹⁰ Kwane, Yesu ye damanambed orokbon yaa winiwen ye yoman kuu, Yesu kuu yemyebbed orokbon yaa woonoon.

¹¹ Yuudan yi korok korokbed orokbon kuyaa kuu Yesu an-denib onme kereknonib, “Karub ye kuu kunaya kee?” ande kaamobiwen.

¹² Kwane, kadaareb yemoon ku mene nedbiwen kwaom kumbed yika man yi angkodmia yaa koraawengbed yed-menoon yedmenoon kamenabiib. Nimakarub yenambed kuu “Ye kuu karub amunaa.” andaiwa, kwane nimakarub yenambed kuu “Ye kuu nimakarub birande abdon benwe-neenaa.” andaiwa kamiwen.

¹³ Kumban karub mim kanembed yaro dore nimakarub yemoon ku nedbiwen kuyaom kuu ma mongkod daande ye dowad ma dakmindo, amborom kuu yi kuu yi korok korok yaa unendiwen kowe.

Orokbon Yaa Kedmengkandoon

14 Orokbon yaron wedya doriwen kumbed Yesumbed mene kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom aomdere andowe kedmengkandoon.

15 Kedmengkandeena, Yuudan yi korok korok kuu binangkanabenib dakmiwen, “Karub kuu siku ma winindo kumbed ye kaadkeri kuu komarewa kaadkeron kii?” andiwen.

16 Kwanandiiwe, Yesumbed man inandundoon, “Nembed kee kedmengkandiin kuu ne yaambesban. Ne nenkwoona manaanman kuyaambes menebeen.

17 Karub kane kuu dowaken kerene Godbed ye dowaken keroon yaa ambangkaneen kuu, nembed kee kedmengkandiin kuu God yaambes monoon dee, neka ne meeni dakmiin dee kuu yekareb andangke yekaadkeraneen.

18 Karub kanembed yeka ye aromkonombes dakmane kuu yeka ye aningko kankooni yeman. Kumban karub kanembed ye nenkwoona monoonman kuye aningko kankooni dowad ambangkaneen kuu anam anam ye karub, kowe ye yaa kuu dudanabiyiibban.

19 Mosesbed yiib yaa amob kondoonoo? Eeyoo? Kumban yiib mim kuyaa kane kane kuu amob kuu awine kandindo. Komande ne kuu ayubko bobnok andiwed?” andoon.

20 Kwanandoone, kadaarebbed inanduniwen, “Eb kuu kanembed andameen kii? Awad arewa kuu eb niindem aom doreeni!” andiwen.

21 Kwane Yesumbed man inandoon, “Ne kuu dud kami yeka maaa mimo ongmaana yiib korem kuu binangkiwen.

22 Mosesbed kuu yiib karub dana yi kad wanabime andi ye weng kondoon. (Kumban anam kuu Mosesbedban, yiib awoya unyeman yirimbed andowiwen kii.) Kwani kowe, yiib kuu yiib karub dana yi kad kuu Sabat aron arimbed wanabimaib kii.

23 Moses ye amob domokbaub andi ye dowad kuu karub dana kad kuu Sabat aron arimbed wanabimaib. Kwani kowe, komande yiib kuu nembed Sabat arimbed karub ongmaana korem amun keroon kuye dowadbed ne yaa norin wanduwiwen?

24 Kwani kowe, bunangkamo wedmenib wengyundaib. Kwane yorokmo wengyundi ye kerekmen yaambes wengyundime.” andoon.

Yesu Kuu Godbed Kinoona Monoonman Dee Ande Kamiwen

25 Kwane, Yerusalem dan yenambes kekane yedmiwen, “Karub kuu korok korokbed ayem ande kamiib kuu keiyoo?

26 Kedi, ye kuu kadaareb yi arinambo ari dakmeen kumban, korok korokbed kuu ye yaa weng ma inande yedmenindo. Kowe, Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman

Keresu kui ande meedmuub ye karub kuu yikaadkeriwen dee?

²⁷ Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu mananeen kuu, ye kambong kuu kane kuu karub korem kuu koron keraniib kumban, karub keye kambong kuu nubkaadkeruwen.” andiwen.

²⁸ Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom kedmengkandeen yaambéd inande baande yedmoon, “Ne kuu yibkaadkeriwenoo? Ne kambong kangkon yibkaadkeriwenoo? Ne kiri manaan kuu ne kabamoon minindo, kuned ne nenkwoona manaanman kuu anam. Ye kuu yibkaadban,

²⁹ kumban ye kuu nekaad, amborom kuu ne kuu ye yaambéd manaan, yembed nenkwoona manaan kii.” andoon.

³⁰ Kwane, yi kuu Yesu awinenande kamiib kumban, yim-inban keruwen, amborom kuu ye awineni ye aron kerindo kowe.

³¹ Kunéd nimakarub yemoon kuu ye yaa anam andiwen. Kwane yimbed yedmiwen, “Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu ye kuu Yesu kee burudande yeka mamaa ye dud kami yemoon yemoon kamaneen dee? Kowe Yesu kuu Keresu dee?” andiwen.

³² Kadaareb kuu Yesu ye dowad kwamune koraaweng dakmenabiiwa Farisidan wengamberekoriwa, kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana nangmidan ben nongkobiwe mene Yesu awinenok miniwen.

³³ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Ne kuu yib yoom aron doboobban dobaraniin. Kwanekori, ne nenkwoona manaanman kuyaa yeyiib yaa wananiin.

³⁴ Yiib kuu ne ande kereknaniib kumban, yiib kuu ne wedmewaibban. Angkon nembed wananiin kuyaa kuu yiib kuu winindeban keraniib.” andoon.

³⁵ Kwane Yuudan yi korok korok kuu yikanmo dakmenabe yedmiwen, “Nubbed wenenub ye wedmenaubban yaa kuu kunaya wanandamonéd kii? Nub karub buyokbayok kere Gurik yi kambong kambong yaa doberiwaniib yaa wene Gurikdan yaa kedmengkandéd dee?

³⁶ Yembed kwane yedmoon kuu nub kuu ye ande kereknanuub kuu wedmenaubban, kwane ye wananeen kuyaa kuu winindeban keranuub kwanandoon kuye id kuu komo?” andiwen.

³⁷ Kwane, orokbon ye aronki yeenbon kuu darewoob arimbed kowe, kuyaron kuu Yesu yaro dorene naawon baande yedmoon, “Kane kanembed ok moom bobniwen kuu ne yaa mene ok anime.

38 Kwane, kane kanembed ne yaa anam andaniib kuu God Ye Weng Karadmo aom wongkiwen areb kuu yi mimyob aombed wadkeri ok kuu iringkobanuun.” andoon.

39 Kee kwane yedmoon kuu Kingkin Karadmo anded. Kane kanembed ye yaa anam andiwen kuu kandaniib. Kuye aron yaa kuu Kingkin Karadmo kuu kondindo, amborom kuu Yesu kuu bobne yeedere nambiri ye yumbon yaa winindo kowe.

40 Kwane, yembed dakmeen kuu wengamberekorib, karub yenambed yedmiwen, “Kwana kowe, anam kuu profesiman darewoob kiyoo!” andiwen.

41 Kwane karub yenambed yedmiwen, “Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu ye kei.” andiwen. Kwane karub yenambed yedmiwen, “Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu Galeli angkambed mananeenoo? Dowan!

42 God Ye Weng Karadmombed kwane ande wongkoon kuu Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu Dewid ye awo awoya aman ari kui. Kwane, Dewidbed doboroon ye kambong Betlehem yaambed woonanuun kui. Kowe, ye kuyoo? Dowan kii!” andiwen.

43 Kowe, nimakarub korem kuu mene nedbiwen kuyaom kuu Yesu ye dowadbed wengbere andokbiwen.

44 Karub yena kuu Yesu awinenandamiib kumban, ye yaa karub mim ma awinenindo.

Yuudan Yi Korok Korok Yi Anam Andinban

45 Kwane, kurikuri boyambib darewoob ooni ye ana nangmidan kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Farisidaniib yaa ika winiwe korok korokbed kaamonendiwen, “Komoyiibkob Yesu kuu nen monokban keriiib kee?” andiwen.

46 Kwane, ana nangmidanbed inandundiwen, “Karub ma kanembed yembed dakmeen kamune ye kiwaan kuu dakmimokban.” andiwe,

47 Farisidanbed yedmiwen, “Kwani kowe, yembed yiib kangkon birande ben ereknewandundoon manoka?

48 Yiib kuu ma yiibkaadkeriwa korok korok o Farisiman mimo awene ma Yesu yaa anam andoonoo? Dowan!

49 Kadaareb kee Moses ye amob kuu ma yikaadkerindo keriiwe, God ye butun kuu yi ari kowoon kii.” andiwen.

50 Kwane, Farisiman maa Nikodemus kuu aron maa anuk Yesuyiib yaa wonoon kumbed, ye amborongaad yaa yedmoon,

51 “Kwani kowe, nub amobbed yedmoon kuu karub komo kamoon ye weng kuu yeka dakmaneene kaadkerekoruwed dabab koni kuu yimin.” andoon.

⁵² Kwane yimbed inandiwen, “Kwani kowe, eb kwangkon Galelimanoo? God Ye Weng aom kuu ongme andangke kaadkere ebka wedme. Profesiman kuu Galeli angkambed ma mananeen andindo.” andiwen.*

⁵³ Kwane karub korem kuu yi ambiwoom wenebiwen.

8

Nenem Kameen Ye Wonong

¹ Kumban Yesu kuu aangko Olif angka wonoon.

² Kwane amkimo kaimbed Yesu kuu ika kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom monoone, nimakarub korembed ye kuu kanawanewandiiwe, dibere andowe yi yaa kedmengkandoon.

³ Kwane, Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoombed wonong nenembon yirimbed awinende nenminiwen. Kwane, nenmene nimakarub kuu nedbiwen kuyi arinambo ari domondiiwa doburuuna,

⁴ kwane Yesu yaa yedmeniwen, “Kedmengkandi korok ee, wonong kee nenembon yirimbed awinenduwen.

⁵ Kowe Moses ye amobbed kwanime andoon kuu wonong kee botbed barambere weene kowi yeman. Kowe yu dowad kuu eb komo andundaneeb?” andiwen.

⁶ Yi kaamoni kumbed ye kuu kebenenub, kwane kuyaambed nenwene kangdod kerunem ande meeniwen.

Kumban Yesu kuu ambokibine, dingkiodbed okad yiri wongkanaana,

⁷ ye yaa kwane kaamobenibmo kamiwa, yaro korok kankoone yi yaa yedmendoon, “Yiib mim kane ye kuu ambarakmiyiibban kuu yedin bot kande yu yaa korare wok.” andekore,

⁸ ye kuu ika okad yiri ambokibine wongkaan.

⁹ Kwane, yi kuu ye weng wengambiriweniib kuu karub aamkonodandin wenebiiwe, kwane kobkandidan yi korem kuu mimo mimo wenebe down kere, kuri kuu Yesu yoom wonong kuyoommo domondiwen.

¹⁰ Kowe Yesu kuu yaro dore wonong kuyaa kaamondoon, “Karub korem kuu kuna? Ub yaa dabab ma kabdindoyoo?” andoona,

¹¹ yumbed inanduneen, “Yariman, down.” andeen.

Anduune, Yesumbed yedmendoon, “Kwani kowe, nangkon ub yaa dabab kabdainban. Kumban wene, ub ambarakmi dobiri kara kuu deerewande.” andoon.

Yesu Kuu Okaddan Korem Yi Nambiri

* 7:52: Buk Yoon yemoon kurin kurin wongkiwen kuu 7:53bed wene 8:11 kuyiibban.

¹² Kwane, Yesumbed nedbiwendan yaa ika dakmoon, “Ne kuu okaddan ye nambiri kii. Kowe kanembed ne yoman mananeen kuu kumun aom wanaanban kuned wadkeri ye nambiri kandaneen.” andoon.

¹³ Kwane Farisidanbed Yesu yaa yedmiwen, “Ebbed ebka ebmeren dakmeeb kowe, kangdod aom anam kerindeban.” andiwen.

¹⁴ Kwane, Yesumbed neman inandundoon, “Neka nemeren dakmaniin kwangkong kangdod aom anam keraneen, amborom kuu ne kuu kunayambed manaaniwa angkon kunaya wananiiniwa kuu nekaad kowe. Yiib kuned kuu ne kunayambed manaaniwa kunaya wananiiniwa kuye inamen kuned kuu yiibkaadban.

¹⁵ Yiib kuu karub yi inamen yaambedm wengyundimaib. Kumban ne kuu karub kane yaa ma wengyundokban.

¹⁶ Kumban nembed wengyundaniin kuu weng yorokmo ongmaniin, amborom kuu ne kuu ne kirimomban, ne kuu ne nenkwoona manaanman Nambe yaa doriin kowe.

¹⁷ Yiibka yiib amob aombed yedmoon kuu karub ayoobbed dakmi kuu kangdod aom anam keraneen andoon.

¹⁸ Ne kuu neka nemeren dakmiina, Ambembed ne nenkwoona manaanman kwangkong ye kuu ne kerekmen dowad kuu dakmeen.” andoon.

¹⁹ Kwanandoone, yimbed kaamoneniwen, “Eb ambe kuu kuna?” andiwen.

Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Yiib kuu ne yoom ne Ambe yoom kuu yiib koron. Kwane kuu ne kuu yiibkaadkeraniib kuu Ambe kwangkong yiibkaadkeraniib.” andoon.

²⁰ Kee kwane kedmengkande dakmoon kuu kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom God yaa kubi ye od benmene bangkaniimaib ye yumbon yaambed dobere dakmoon. Kumban karub mim kanembed ye awinenindo, amborom kuu ye awineni yaron kuu minindo kowe.

²¹ Kwane, Yesumbed yi yaa angkon yedmoon, “Wananiin kowe yiib kuu ne ande kereknaniib kumban, yiib kuu ambarakmimaib kumbed duknaniib. Kwane, nembed wananiin yaa kuu yiib manaibban.” andoon.

²² Kwanandoon kowe, Yuudan yi korok korokbed yedmiwen, “Yembed yedmoon kuu yembed wananeen kuyaa kuu nub kuu wanaubban kuye meeni id kuu, yeka yemeran aye kowandameenkob dee?” andiwen.

²³ Kumban Yesumbed inandundoon, “Yiib kuu kiridan, ne kuu arimbed manaan. Yiib kuu okad kirikeedan. Ma, ne kuu okad kirikee ye karubban.

²⁴ Yiib kuu ambarakmimaib kumbed duknaniib kuu kwanandaan kii. Kedi, ne kuu kane andimain yaa anam

andokban keraniib kuu, anamaa, yiib kuu ambarakmimaib kumbed duknaniib.” andoon.

²⁵ Kwane yimbed kaamoniwen, “Eb kuu kane?” andiwen.

Kwane Yesumbed inandundoon, “Ne kane kuu, anukbed kuu dakmenmo meniin kui.

²⁶ Ne kuu yiib yaa wengyundi yemooniib kumban ne nenkwoona manaanman, ye kuu anam kii. Ye yaambd wengambaraan kumbedmo kwane okad kiridan yaa dakmain.” andoon.

²⁷ Yesu ye Ambe ye dowad andene dakmeen kuu yikaadkerunindo.

²⁸ Kwanikob Yesumbed yedmoon, “Yiibbed Karub Ye Mingki at ming ari kankoonaniib kuyaambd, ne kuu kane andimain kuu yiibkaadkeraniib. Kwananeene angkon ari yiibkaadkeraniib kuu ne ambangki korem kuu ne kabamoonmomban, Ambembd komo kedmengkawoon kumbedmo dakmimain kui.

²⁹ Kwane ne nenkwoona manaanman kuu ne domowindo, neyiib yaa doreen, amborom kuu nembd ambangkimain kuu yembd kubi dowakeniib keroon yaambd awinaan kowe.” andoon.

³⁰ Yesu kuu kwane dakmeene nimakarub yemoon kuu ye yaa anam andiwen.

Abraham Ye Awoya Ari Kuu Kane?

³¹ Kwane, Yesumbed Yuudan ye yaa anam andiwen yaa yedmoon, “Yiib kane kane ne kedmengkandi wengambere awine kandiib kuu yiib kuu ne kedmengkandiindan anam kii.

³² Kwane, yiib kuu anam anam yaa yiibkaadkeraniibe anam anam yaambd Godbed yiib dudbaraneen kii.” andoon.

³³ Kwane yimbed inandiwen, “Nub kuu Abraham ye awoya kei. Kowe, nub kuu karub mamaa ye dabderem yiri dobere ye dememo awinembiri yaa ma yerengkindo. Kowe komande nub yaa kuu Godbed nub dudbaraneen ande yedmewen?” andiwen.

³⁴ Kwane, Yesumbed inandundoon, “Nembd yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub korem kanembd ambarakmoon kuu ambarakmimbbed ye yenboone, ye kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobere ambarakmi ye dememo awinembiri ye karub keroon.

³⁵ Kedi, dabderem yiri dobere dememo awinembiri ye karub kuu ye kuu ye yariman ye dana arebban kowe, ye yariman ye nimadana yaa kuu ye yumboniibban, kumban yariman ye dana kuu dowan kerindeban ye yumboniib.

³⁶ Kwani kowe, Dana Mingkimbed yiib dudbaraneen kuu, anamaa, ambarakmi ye yenbi yiib yaa kuu korem dowan keraneen.

³⁷ Yiib kuu Abraham ye awoya ari kuu nekaadkeraan kumban, yiib kuu ne kedmengkandi awine kandindo kowe, yiib kuu ne yaa aye kowi ye inamen kowiwen.

³⁸ Ne Ambembed ye kerebiri arimbed komo wedmaan kuu yiib yaa ku dakmendiin kui. Kwane, yiib ambembed komo yedmendoon kuu yiib kamune ambangkimaib kui.” andoon.

³⁹ Kwane yimbed inandiwen, “Abraham kuu nub ambe kii!” andiwen.

Kwanandiwe Yesumbed yedmendoon, “Yiib kuu Abraham ye awoya ari keruwen karen, yembed ambangkoonkin kwane kamimaib karen.

⁴⁰ Ne kuu anam anam kuu God yaambbed wengambaran kuu yiib yaa dakmaan, kumban yiib kuu ne yaa aye kowi ye inamen darewooyiib kowiwen. Abraham kuu kamune ma ambangkindo.

⁴¹ Yiib kuu yiib awodkimbed awinoonkinmo kwane kami-maib.” andoon.

Kwane, Yuudan inandiwen, “Nub kuu nenem danambanaa! God yembedmo kuu nub Ambe kii!” andiwen.

Seten Ye Meed Kuu Kane?

⁴² Kwane, Yesumbed yi yaa inandundoon, “God kuu yiib Ambe kuu anam keraneen kuu yiib kuu ne yaa mimyob dowaken keewaniib, amborom kuu ne kuu God yaambbed manaan kowe. Ne kuu ne kabamoon minindo. Ne kuu yembed nenkwoonkob manaan.

⁴³ Yiib kuu komoyiibkob, ne dakmi ye id kuu ongme kaadkeruwindo? Yiib kwane keruwen amborom kuu yiib kuu ne weng dakmi kuu wengambere awinindeban keruwen kowe.

⁴⁴ Kwani kowe yiib kuu yiib ambe Seten ye meed kii, kwane yiib ambe kuye dowaken yaamo awine kanwenemberem ande kamimaib kii. Ye kuu andowoon yirimbed kumka kuman yenbandi ye karub. Ye kuu anam anam yaa awinindeban, amborom kuu ye niindem aom kuu anamiibban kowe. Kwane dudanabi kuu ye weng anam, amborom kuu ye kuu dudanabi ye karub, kwane ye kuu dudanabi korem kuye awodki kowe.

⁴⁵ Kuned nembed anam anam kuu yedmendaan kumbed yiib kuu ne yaa anam andewimokban.

⁴⁶ Yiib kuyaa kuu kanembed ne kuu ma ambarakmewen ande korokbendaneen? Dowan! Kwane, nembed anam anam kuu dakmimain kowe, komande ne yaa anam andewimokban?

47 Kane ye kuu God ye karub keroon kuu God ye weng wengambirimaan. Kwani kowe, yiib kuu wengambere awine kandimokban ye id kuu, yiib kuu God ye karuwa ni-mayamban kowe.” andoon.

Yesu Yeka Koromone Inandoon

48 Kwanandoone, Yuudanbed damangkane inandiwen, “Kwani kowe, nubbed ke yedmuub kei, eb kuu Samarianan, eb kuu awad arewayiib ibnebdoon kii! Anamoo?” andiwen.

49 Kwane Yesumbed inandundoon, “Ne kuu awad arewambed ma ibnewindo. Ne kuu ne Ambe ye aningko kankoonaan kumban, yiib kuu ne aningko kan kubuniwen.

50 Ne kuu neka nambiri kandi dowad onmokban. God yembed ne yaa nambiri kawi ye kiwaan onmimaan. Yembedmo wengyundandimaan.

51 Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed ne kedmengkandi yaa awine kandaneen kuu bobnaanban.” andoon.

52 Kwanandoone, Yuudanbed yedmiwen, “Kedi, kwamune dakmewen kowe anammo nub nubkaadkeruwen kuu eb kuu awad arewayiib ibnebdoon kii! Nub awo Abraham kuu bobnoon kuda. Kwane profesidan kwangkong kwaniwen kuda. Kumban ebbed kuu karub kanembed ne kedmengkandi yaa awine kandaneen kuu bobnaanban andeewoo?

53 Ebbed nub awo Abraham burudande darewoob kerewenoo? Ye yoom profesidan yoom dukniwen. Kowe, ebbed meeneeb kuu eb kane?” andiwen.

54 Kwane Yesumbed inandundoon, “Neka nameran nambiri kowaniin kuu idiibban keraneen. Kumban ne Ambe kui, yiibbed nub God ande yedmiib kumbed naningko kankoonoon.

55 Ye kuu yiib koron kumban ye kuu ne nekaad. Kwane God kuu ne nekaadban andaniin kuu yiibbed dudanabimaib kwamune keraniin. Kumban ye kuu ne nekaadkereni, ye wengmo wengambere awine kandimain.

56 Yiib awo Abraham kuu ne mini aron wedmoon kuu kubi darewoob keroon. Kee wedmoon kuu ye kuu dowakeniib keroon.” andoon.

57 Kwane, Yuudanbed Yesu yaa yedmeniwen, “Eb weeb kuu 50 ari ma daanindo kumbed Abraham kuu wedmemaan andeeb deeka?” andiwen.

58 Kwanandiiwe Yesumbed inandoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, Abraham kuu woonindombbed ne kuu dobaraan.” andoon.

59 Kwanandoon kowe, yi kuu Yesu ayande bot yiri ben barambarandamiwe, Yesu kuu yaro bikne wenene kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aombbed domonde wonoon.

9

Indob Tutnoonman Kuu Ongmoon

¹ Kwane, Yesu wenone karub wooneen yaambéd indob tutnoon kuu wedmenoon.

² Kwane, Yesu ye kedmengkandeendanbed kaamoniwen, “Kedmengkandi korok, karub kee wooneen yaambéd indob tutnoon kuu arian yi ambarakmimbed dee, karub yeka ye ambarakmimbed dee?” andiwen.

³ Kwane Yesumbed inandoon, “Indob tutnoon kuu karub kuye ambarakmimbedban, arian yi ambarakmimbedban. Kee kwanoon kuu ye wadkeri yaa God ye aromkono korokbi dowad keroon.

⁴ Aronbed namberemoon areb, denekmen aroniib angkuun kumbed ne nenkwoona manaan ye God ye deme kuu ambangkem. Kwane amaan miriknemoon areb denekmen aroniibban keraneen kowe, nimakarub kuu deme kuu awinindeban keraniib.

⁵ Ne kuu okad kiri dobaraan ye aron kuyaom kuu ne kuu okaddan yi nambiri kui.” andoon.

⁶ Yesumbed kee kwane yedmoon ye yoman kuu okad yiri kamok darene, ongkeb kumbed birin ongme kandene karub kuye indob yaa kowekore

⁷ yedmenoon, “Wene, Sailoom ok wumbon yiri ambe are.” andoon. (Sailoom ye weng id kuu “Yedme kwoona wonoon.”) Kwane karub kuu wene amboone indob kuu nandoona kerekanmo ambiwoom wonoon.

⁸ Wonoone, yambib dia dobirimaibdan yoom kuu wedmenenib dakmiwen, “Karub kuu eekmimaan kukuiyoo?” andiwen.

⁹ Kwane yenambéd “Ye kuiyaa.” andiiwe, yenambéd kuu “Ye murubia areb kumban karub maaaa.” andiiwe kamiwen.

Karub indob tut amun keroon kumbed yedmoon, “Ne kuu ne kei.” andoon.

¹⁰ Kwane yimbed yedmiwen, “Komo keroonkob eb indob kuu nandoon?” andiwen.

¹¹ Kwane yembed inandundoon, “Karub kuu Yesu ande yedmimaib kumbed birin ongme ne indob yaa kowekore, ne yaa yedmoon, ‘Wene Sailoom ok wumbon yiri ambe.’ andoon kowe, wene ambaankob ne indob kuu nandoone ne kee kereknain.” andoon.

¹² Kwane yimbed karub kuyaa kaamoniwen, “Karub kuu ye kuu kuna?” andiiwe, “Ne kaadban.” ande inandundoon.

Farisidanbed Ongmoon Ye Dowad Yunbiwen

¹³ Kwane, indob tut ye karub kuu yimbed Farisidaniib yaa nenwiniwen.

14 Yesumbed birin ongmene indob tut karub yaa kowene ongmoone amun keroon kuye aron kuu Sabat aron arimbed.

15 Kwanakob Farisidan kangkon ye yaa ye indob ongmoon ye dowad kaamoneniwe, karub kumbed inandundoon, “Yembed birin kandene ne indob yaa kowoone wene okambaan kumbed ne kuu kereknain.” andoon.

16 Kwanandoone, Farisidan yenambed yedmiwen, “Karub kuu Sabat aron ye amowamob kuu awinindo kowe, ye kuu God yaambad minindo.” andiwe, yenambad yedmiwen, “Ambarakmi ye karub kuu komarewa yeka mamaa ye dud kami ongmenabaneen? Dowan!” andiwen. Kwane, yikanmo kumaom kuu andokbiwen.

17 Kwane, karub kuyaa ika kaamoneniwen, “Ye kuu eb indob ongmoon kowe, ye dowad komo andaneeb?” andiwen.

Kwane, karub kumbed man inandundoon, “Ye kuu profesiman.” andoon.

18 Kumban Yuudan yi korok korok kuu karub kuu anak kuu ye indob kuu tut keroon ande ma anam andunindo. Kowe karub kuye ambe ena weng yuk yedme keendiiwa miniwen.

19 Kwane, korok korokbed kaamondiwen, “Karub kee yiyib dana mingki kuiyoo? Yiyibbed kwane yedmimaib kuu wooneen yaambad indob tut keroon ye karub kukeiyoo? Komo keroonkob ye kuu wedme kereknoon?” andiwen.

20 Kwane ambe enambad inandiwen, “Nub nubkaad karub kee nub dana kii. Kowe ye kuu wooneen kuu indob tut kwane wooneen.

21 Kumban komarewa kere ye indob kuu nandoon kuu nub koron. Kanembad ye indob kuu nandoon kangkon nub koron. Kowe yeka ye yaambad kaamonenime, ye kuu amnoon kowe yeka ye dowad dakmi kuu yimin.” andiwen.

22 Karub kuye ambe ena kuu kwane yedmiwen amborom kuu Yuudan yi korok korok yaa unendiwen kowe. Yuudan yi korok korokbed weng mimo keruwen kuu kane kanembad Godbed Kinoona Monoonman kuu Yesu kui ande yedmaneen kuye karub kuu kurikuri ambiwoom wini kuu dankoraraniiib.

23 Kwanikob ye ambe ena kuu “Amnoon kowe ye yaa kaamonenime.” ande yedmiwen.

24 Kwane, korok korokbed karub indob tut wooneen kuyaa angkon ika baandiiwe monoone yedmeniwen, “God ye arinambo arimbed weng anammo dakme. Nubkaad kuu ku dakmeeb ye karub kuu ambarakmi karub kui.” andiwen.

25 Kwane, karub kumbed inandundoon, “Ye kuu ambarakmi karub deeyo kuu ne nekaadban kumban, nembad nekaadkeraan kuu ne kuu indob tut kumban kibik kee ne kuu kerekne wedmiin.” andoon.

26 Kwane yimbed ye yaa kaamoneniwen, “Ye kuu eb yaa kuu komo kamebdoon? Kwane eb indob kuu komo kere nandoon?” andiwen.

27 Kwane yembed inandundoon, “Anuk yaa yedmendaan kumban yiib kuu wengambirindo. Komo dowad yiib kuu angkon ika wengamberem andiwed? Kwani kowe, yiib kwangkon ye kedmengkandeendan kerandiwedoo?” andoon.

28 Kwane, yimbed ye yaa arandarune nongdomatom ande yedmiwen, “Eb kuned kuu karub kuye kedmengkandeenman kui. Ma, nub kuu Moses ye kedmengkandi awinidan kuda.

29 Nubbed nubkaad kuu Moses yaa kuu Godbed dakmoon kumban, karub keyiib kee ye kuu kunayambed monoon kuu ma nubkaadkerindo.” andiwen.

30 Kwane, karub kumbed inandundoon, “Ai, binangkaan amborom kuu ye kuu kunayambed monoon kuu yiib yiibkaadban kumban, ne indob tut kuu yembed nandoon.

31 Nub nubkaad kui, God kuu ambarakmidan yaa kuu wengamberendimokban. Kumban God ye kerekmen ye kiwaan ari doriibdan kwane Godbed dowakeniib keroon yaa awinimaib kuu Godbed wengamberendimaan.

32 Karub woonimaib yaambbed indob tut kuu karub mim kanembed ma nandoona kerekne wedmoon ande ma yedmindoo.

33 Kwani kowe, karub kee God yaambbed minindo karen kuu kekamune kuu ma ongmaanban karen.” andoon.

34 Kuye kerekmen kuu yimbed inandiwen, “Eb kuu ambarakmi ye niindem aombbed wooneen. Kamune kumbed ebbbed nub yaa kedmengkandandewedoo?” andiwen. Andenib kurikuri ambib embeng aombbed dankorariwen.

Kingkin Ye Kerekmen Ye Indob Tut

35 Kwane, Yesu wengamboroonka karub kuu dankorariwen kowe, ye kuu wene durunene wedmenekore kaamonenoon, “Eb kuu Karub Ye Mingki yaa kuu anam andewenoo?” andoon.

36 Kwane, karub kumbed kaamonenoon, “Ye kuu kane? Yedmewebko ye yaa anam anda.” andoon.

37 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Karub ye kuyiib kuu kibireb wedmeneeb. Anamaa, yembed eb yaa ke daabdeen kei.” andoon.

38 Kwane, karub kumbed Yesu yaa yedmenoon, “Yariman, ne eb yaa anam andaan.” andekore, ye yaa bumangke ye aningko kankoonoon.

³⁹ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Wengyundi dowadbed ne kuu okad yiri manaan. Kwanako indob tut kuu wedmiiwo, yena wedmiib kuu tut kerewonoko.” andoon.

⁴⁰ Kwane, Farisidan yena kuu kee kwane Yesu wengambereniwen kowe kaamoneniwen, “Komarewa kii? Nub kwangkön indob tutnuwenkoo?” andiwen.

⁴¹ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiib kuu indob tutniwen karen kuu ambarakmi ye dabab yiib yaa daboknindo karen. Kumban yiib kuu yimin kereknaub andiib kowe, yiib ambarakmi ye dabab kuu angkeen.” andoon.

10

Sibi Ooni Ye Yariman Ye Ooni Kerekmen

¹ “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed sibi kuu bot kuuk wiriniwen ye ambongkumbed aomdorokban keraneen kerene kiwaan yenambéd aomdaraneen kuu yid bi ye karub kii.

² Karub ambongkumbed aomdirimaan kuu sibi yi ooni ye karub kui.

³ Kowe, ye dowadbed ambongko oonimaan ye karub kuu ambongko nandimaan. Kwane, sibi kuu yi ooni ye karub ye weng yuud kumbed wengambaraniib kuu yeyiib yaa winimaib. Kwane, yi aningkumbed baande ben angkanimaan.

⁴ Kwane, ye sibi baande ben angkadirimaan kuu yembed yi kuu arine ben winimaan. Ye weng yuud kuu yi yikaad kowe, wengambere ye yoman winimaib.

⁵ Kumban yi kuu norod karub ye yoman kuu wanaibban, yi kuu koronde kirokmone wenebaniib, amborom kuu norod karub ye weng yuud kuu wengambere kaadkerunaibban kowe.” andoon.

⁶ Yesumbed kuruwak wengbed dakmoon kumban ni-makarub yoom korok korok yoom kuu yi yaa komo daandeen kuu kaadkerunindo.

⁷ Kwani kowe, Yesumbed ika yedmendoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, ne kuu sibi yi ambongko.

⁸ Korem kane kane yidin miniwen kuu yid benabidan kowe, sibi kuu yi weng wengambere awine kandindo.

⁹ Ne kuu ambongko kowe, kane kanembed ne yaambéd awudaraniib kuu, yi kuu bobni yaa burudande bindaneen. Kwane, yi kuu awune angkane yedaraniibe animbon amun yaa benwananiine animamaniib.

¹⁰ Yid karub minimaan kuu yid biyiib yenbandiyiib mon-mariyiib ye dowadbed minimaan. Kumban ne manaan kuyiib kuu yi kuu wadkeri kumundinmo kandime andi ye dowadbed manaan.

11 “Ne kuu sibi ooni yariman amun. Sibi ooni yariman amun kuu sibi yi dowadbed ye wadkeri kondaneen.

12 Araben mene ooni karub kuu sibi yariman arebban. Ye kuu od dowadmo deme awinimaan kowe, dura anon wedmaana manaana, sibi domonde kombiri winimaan. Kwanaana dura anonbed yenbandaane yena kuu ben buyok-bayok kerimaib.

13 Karub kuu araben dememan kowe, ye kuu sibi yaa meenimokban, kombere winimaan.

14-15 “Ne kuu sibi ooni yariman amun. Ambe kuu ne nekaad angkon ne kuu Ambe ye yekaad kamune areb kuu, ne sibi kuu nekaad, angkon ne kuu yi yikaad. Kowe, ne sibi dowadbed ne wadkeri kondaniin.

16 Ne kuu sibi yena kuuk kemaomban, kwangkon yi kuu ben kuuk kemaom ben awudaraniin. Kwane, yi korem kuu sibi ooni yariman mimo keraniib, sibi yi kuu dabokne mimo keraniib. Kwane, ne weng yuud yaa kuu yi korem wengambaraniib.

17 “Ne Ambembed ne yaa mimyob dowaken keewoon, amborom kuu neka ne wadkeri yiri kankowaniin, ika kande kankooni dowadbed.

18 Karub maambed ne yaa ne wadkeri kandi kuu yiminban, kumban neka ne inamen ongmekorid yiri kankowaniin. Ne kuu yimin kwani ye aromkonoyiib kui, kandune yiri kowiyiib ye aromkonoyiwa, ika kankooniyiib ye aromkonoyiwa kui. Kwane, wadkeri yiri kan kowekore ika kande kankoone andi ye weng kuu Ambembed ne yaa kawoon.” andoon.

19 Weng kee wengambiriweniib kuu Yuudan kuu ika wengbere andokbiwen.

20 Kwane, yi yemoonbed yedmiwen, “Ye kuu awad arewambed ibnenoonna korem warudki keroon kowe, ye weng kuu wengamberenaubban.” andiwen.

21 Kumban yi yenambed yedmiwen, “Awad arewambed ibnenoonman kuu kamune dakmaanban. Kwane, awad arewambed ibnenoonman kuu indob tut nandaneenoo? Dowan!” andiwen.

Yesu Yoom Ambe God Yoom Kuu Mimo

22 Yuruk yaron kuyaa kuu, Yerusalem aom kuu Kurikuri Boyambib Darewoob God Yaa Kowiwen ye orokbon aron kereen.

23 Kowe, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom Solomon ye bot dongka emekdembon yiri yareena,

24 Yuudan Yesuyiib yaa mene nedbe kanawanewandenib kaamoneniwen, “Eb kuu kane ande meedmuub wene aron doboob kereen kii! Eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu keroka, angme idmo yedmende.” andiwen.

²⁵ Kwanandiiwe, Yesumbed man inandoon, “Ne kuu kane kuu yiiB yaa yedmendaan. Kumban yiiB kuu ma anam andindo. God yaromkono wedmi yeman nembed ne Ambe yaambed ongmimain kuu ne dowad dakmeen kii.

²⁶ Kumban yiiB anam andokban amborom kuu yiiB kuu ne sibimban kowe.

²⁷ Ne sibi kuu ne nekaad. Kwane, ne sibi kuu ne weng yuud wengamberenib yi kuu ne yoman minimaib.

²⁸ Yi kuu nembed wadkeri aron korem kondaniina, kwane yi kuu ma bobnaibban. Kane karub maambed ne dingki aom kuu burudande ma baanban.

²⁹ Ne Ambe yembed yi ne yaa ben bangkawoon kuu, korem yaa kuu yembedmo miin darewoob arimbed. Kanembed yi kuu ma ne Ambe ye dingki aom kuu burudande ma baanban.

³⁰ Ne yoom Ambe yoom kuu mimo.” andoon.

³¹ Kwane, Yuudanbed ika bot benib Yesu ayande kamiwen.

³² Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Ne kuu kamenabi amun amun yemooon Ambe yaambed yiiB yaa kedmengkandaan. Mimo kuna ye dowadbed botbed ne kuu nandiwed?” andoon.

³³ Kwanandoona, Yuudanbed man inandiwen, “Kamenabi amun amun ye dowadban. Eb kuu karub kabamoon kumbed ne kuu God ande kameeb kumbed God yaningko monmarewen kowe andamuub kii.” andiwen.

³⁴ Kwane, Yesumbed yi yaa inandundoon, “YiiBka God Ye Amob Weng kande oonimaib kumaombed Godbed yedmoon kuu ‘Nembed yedmaan, “YiiB kuu goddan.”’ ande wongkoon kui.

³⁵ Yi kuu goddan ande yedmendoon kuu Godbed ye weng ande kowoon. God Ye Weng Karadmo kee domokbindeban kowe,

³⁶ ‘Ne kuu God ye Dana Mingki.’ ande yedmaan kuu komande yiiB kuu ne yaa ‘God yaningko monmarewen.’ ande yedmiib? Ne kuu Ambembed yeka ye dowad nenkine kowekore okad yiri nenkwoona manaan.

³⁷ Kowe, ne Ambe ye dowaken yaambed ambangkaka kumbed ne yaa anam andime. Kwanainban kuu anam andaib.

³⁸ Ne yaa kuu anam andewokban keroka, nembed ye dowaken yaambed ongmimain kuye kamenabi amun amun kuu meenme anam andime. Kwananiib kumbed Ambe ne niindem aom doreena, ne kuu Ambe ye niindem aom doriin kuu kaadkerenib kuye inamen kandaniib.” andoon.

³⁹ Kwanandoone, ye kuu yimbed ika awinenande kamiwen, kumban ye kuu yi yaambed mondokbe wonoon.

⁴⁰ Kwane, Yesu kuu ok Yooden yara ikakman wene Yoonbed aron ibduruk yiri anuk nimakarub baptais kamendoon yebon yaa yane wonoon. Kuyaombed doboroon

⁴¹ kwane nimakarub yemoon ye yaa menebiwen. Kwane yimbed dakmiwen, “God yaromkono wedmi ye dud mamaa kamune kuu Yoon kuu ma kamune ma ongmenabindo. Kumban karub keye dowad Yoonbed dakmoon ye weng korem kuu anam id keroon.” andiwen.

⁴² Kwane, yumbon kuyaa kuu nimakarub yemoonbed Yesu yaa anam andiwen.

11

Lasares Bobnoon

¹⁻² Karub maa yaningko Lasares kuu anikad yiminban keroon. Ye oniya kuu Meri yoom Maata yoom. Yi kuu kambong Betanidan. Meri kee Yesu ye yon ari baeb amun ye ok bunenenu yu awung doboobbed anmeen kui.

³ Kwane, ye oniyambed Yesu yaa weng kowiwen, “Yariman, ebbed mimyob dowaken keenimaab ye karub kuu anikad yiminban keroon kii.” andiwen.

⁴ Yesu kekee kwane wengamberekore yedmoon, “Anikad kee bobni yemanban. Yii, kwanoon kuu God ye nambiri kankooni dowad kumbed God ye Mingki kuu kuyaambed nambiri kandaneen.” andoon.

⁵ Maata yoom Meri yoom Lasares yoom kuu Yesumbed yi yaa kuu mimyob dowaken keendembirimaan.

⁶ Kuned Yesu kuu Lasares kuu anikad yiminban keroon ye weng wengaboroon kuu, ye kuu doreen kuyaa aron ayoowiib ika doboroon.

⁷ Kwane, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Kwane, ikakman Yudea aom wenem.” andoon.

⁸ Kwanandoone yedmeniwen, “Kedmengkandi korok, amun kumban, aron dukmen mana anuk yirimbed Yuudan yi korok korokbed botbed andamiiwa menewen kii! Kowe komande kuyaom ikakman wanandameeb?” andiwen.

⁹ Kwane, Yesumbed inandundoon, “Awingyab kuu awas wad ayoowiib, eeyoo? Karub kanembed awingyabbed winimaan kuu boknande kombirimokban, amborom kuu aron okad ye nambirimbed ye kuu wedme winimaan kowe.

¹⁰ Kuned annoombed wananeen kuu ee nambiriyiibban kowe boknande kombaraneen.” andoon.

¹¹ Kee kwane dakmekore angkon ari yedmendoon, “Nub angkodmi Lasares kuu unuk angkoon, kumban ye kuu kaakmenako dembok ande kuyaa wanandamiin.” andoon.

¹² Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed inandiwen, “Yariman, ye angkoon keraneen kuu ye kuu amun keraneen.” andiwen.

¹³ Ye kedmengkandeendanbed meeniwen kuu unuk angki ande meeniwen kumban, Yesu kuu Lasares ye bobni ye kerekmen dowad dakmeen.

¹⁴ Kwani kowe, dianmo yedmendoon, “Lasares kuu bobnoon kii.

¹⁵ Kuyaa winindo kuu ne kubaan, amborom kuu komo wedmaniib kuu yiiib anam andi darewoob keru yeman kowe, yeyiib yaa wenem.” andoon.

¹⁶ Kwane, Tomas yaningko maa kuu Didimus andimaib kumbed Yesu ye kedmengkandeendan amborongaad yaa yedmendoon, “Nub kangkon nub yoom wenenub ye yoom ibmo duknem.” andoon.

Yesu Kuu Lasares Ye Oniya Yaa Awandok Woonoon

¹⁷ Yesu monoonkin wedmoonka Lasares kuu aron kaningiib kuu bobkonombon yiri mangkiwen.

¹⁸ Yerusalem yaambad Betani yaa kuu ambabban, yonka wini kuu awa mimo areb.

¹⁹ Yuudan yemoon kuu Maata yoom Meri yoom yi daman Lasares bobnoon kuye dowad awandem ande menebiwen.

²⁰ Kwane, Maata kuu wengamburuunka Yesu kuu meneen kowe, yu kuu wene wedya ye durunenok wuneen, kumban Meri kuu ambiwoom dobureen.

²¹ Kwane, Maata kuu yeyiib yaa wenekoru yedmeen, “Yariman, ewiib doberewen karen, ne daman kuu bobnindo karen.

²² Kumban ne nekaad, kibireb kwangkong komo God yaa kaamonaneeb kuu eb yaa kabdaneen.” andeen.

²³ Kwane, Yesumbed yu yaa yedmendoon, “Ub daman kuu bobnoon yiri kuu ika dembaneen.” andoon.

²⁴ Kwanandoone, Maatambad inanduneen, “Ne nekaadaa, ye kuu aron yimin wandaneen yaambad dukniwen yiri ika dembi yaron kuu ye kangkon ika dembaneen.” andeen.

²⁵ Kwane, Yesumbed yu yaa yedmendoon, “Ne kuu bobne ika dembi ye ambokab, angkon ne kuu wadkeri ye ambokab. Kane kanembed ne yaa anam andaniib kuu duknaniib kumban dobaraniib.

²⁶ Kwane, kane kanembed ne yaa anam ande dobaraniib kuu yi kingkin kuu duknaibban. Keyaa kee ub kuu anam andeewoo?” andoon.

²⁷ Kwanandoone, Maatambad ye yaa inandune yedmeen, “Ee, Yariman, anam andaan kuu eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu, God ye Mingki, eb kuu okad kiri menewen kui.” andeen.

28 Kwanandekoru, ika wene yu daman Meri nen angkane wengande yedmeen, “Kedmengkandi Korok kuu keyaa monoon kii. Ub ande baandoon kii.” andeen.

29 Kee kwane wengamberekoru, kirodmo yaro dore Yesuyiib yaa wuneen.

30 Yesu kuu kambong aom wene awunindo, ye kuu Maatambed duruneneen kuyaa kuri kwane doreen.

31 Kwane, Yuudan yemoon Meri awandi dowad miniwen wedmendiwen kuu yu kuu kirodmo yeedere yaro angkane wuneen kowe, yimbed meeniwen kuu bobkonombon yaa ameng kamok wenuun ande yu yoman yiyiib winiwen.

32 Kwane, Meri wene Yesumbed doreen yaa nande Yesu wedmeneenkin bumangke korok kankibinenu ye yaa yedmeen, “Yariman, ewiib doberewen karen, ne daman kuu bobnindo karen.” andeen.

33 Yesu Meri wedmendoonka yuudi ameng kamuuna kwane Yuudan yu yoom meniib kwangkong yuudi ameng kamiib kowe, ye niindem aom mimyob dabab kandoon.

34 Kwane, yi yaa kaamondoan, “Bob kuu kunaya mangkiwen?” andoon.

Kowe, yimbed man inanduniwen, “Yariman, ke mene wedme.” andiwen.

35 Kwane, Yesu kuu yuudi inok woon.

36 Kwanoone, Yuudanbed yikanmo yedmiwen, “Kedi, Lasares yaa mimyob dowaken darewoob keenoon.” andiwen.

37 Kumban yi kuyaom yenambed yedmiwen, “Yembed indob tut karub nandoona kereknoon. Kowe, ye kuu Lasares bobnindo yaronbed monoon karen ongmenoona wad doreen karen. Anam deeka?” andiwen.

Yesumbed Lasares Bobnoon Yiri Nen Demboon

38 Kwane, Yesu ye niindem aom ika mimyob dabab kandedkore, bobkonombon yaa wonoon. Ye bobkonombon kuu botdem, kuye ambongkodem kuu botbed kebeniwen.

39 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Bot kan angka angkanime.” andoon.

Kwanandoone, Maatambed yedmeen, “Yariman, ye kuu aron kanangiibbed mangkuwen kowe, aniib arewa kamaaneen.” andeen.

40 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Anam andaneeb kuu God ye aromkono nambiriyiib wedmaneeb andaan, eeyoo?” andoon.

41 Kwane yimbed bot kan angkaniwe, Yesumbed indob kankoone yedmoon, “Ambe, eb kuu ne wengaweeweb kowe eso andaan.

42 Ne nekaad, eb kuu wengamberewimaab kumban, ni-makarub dooberiib keyi dowadbed kwamune andaan kuu,

ne kuu ebbed nenkoweewa manaan kuu yimbed anam andime andid.” andoon.

⁴³ Kee kwane yedmekore, naawonmo baande yedmoon, “Lasares, eb yaro angkadere.” andoon.

⁴⁴ Kwanandoone, Lasares kuu ye yona dingkia mangkanabi ye ebkadiib murubia dabuni ye ebkadiibbed bedme yenbiwen kumbed yaro mene angkadoroon. Kwane, Yesumbed yedmoon, “Mangkanabi ye ebkad dudmungkanibko wonok.” andoon.

Yuudan Yi Korok Korokbed Yesu Yaa Nuubnaan Kamiwen

⁴⁵ Kwane, Yuudan Meriyiib yaa miniwen kumbed Yesumbed komo ambangkoon kuu wedmiwen kowe, yemoon ye yaa anam andiwen.

⁴⁶ Kumban yena kuu ika wene Yesumbed komo ambangkoon kuu Farisidan yaa yedmendiwen.

⁴⁷ Kwane, Farisidaniib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok mene nedbe Sanidirin kangdod keruwen. Kwane nedbekoriwa yedmiwen, “Ye yaa ma kamuwen dee? Dowan! Karub kee yeka mamaa ye dud kami yemoon ongmenaboon kii!

⁴⁸ Kee kamune korondanuwa ambangkembaraneen kuu, nimakarub korem kuu ye yaa anam andaniwa Romdanbed menenib nub kurikuri boyambib darewoowiib nub ambibkindaniib monmaraniib kii.” andiwen.

⁴⁹ Kwanandiwe, yi kuyaom kuu karub maa yaningko Kaiyafas, ye kuu kuye weeb yaa God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob keroon kumbed yedmoon, “Yiib kuu inamen mim maa yiib koron.

⁵⁰ Nub ambibkindan korem monmari kuu yiminban kowe, amun kuu karub mimombed nimakarub yi dowad bobnaneen kumbed yimin.” andoon.

⁵¹ Weng kee yedmoon kuu ye inamenmo meene yedmindoo, ye kuu kuye weeb yaa God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob keroon kumbed Yesu kuu Yuudan yi dowad bobnaneen ye profesi weng kee kande yedmoon.

⁵² Kee Yuudanmomban, God ye dana meed ambibkin korem yaa buyokbayok keruwen kuyiib ben wenore ben dabokne mimo keranded.

⁵³ Kowe kuye aron yaambad ari kuu Yesu kuu korok korokbed nuubnaan kamiwen.

⁵⁴ Kwani kowe, Yesu kuu Yuudan kuyaom kuu dian yarebindo. Ye kuu koronde wene amboon dia kambong yaningko Efraim aombad ye kedmengkandeendan yoom dobiruwen.

⁵⁵ Kwane, Yuudan yi Burudandoon ye orokbon yaron dia keruune, God ye indob ari Yuudan yi ambarakmi arodned

orok kandi dowad, nimakarub yemoon kuu kambong mimim kuyaombed Yerusalem ari menebiwen.

⁵⁶ Kwane, yi kuu Yesu ande kereknenib kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom nedbenib yikanmo neman “Komo meenewen? Yesu kuu orokbon yaa mananeen dee koronoon dee?” ande kaamonenoon kaamonenoon kamiwen.

⁵⁷ Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Farisidan yoombod karub yena yaa Yesu kuu wedmenibka mene nub yaa yedmendime ye weng kondiwen, awineni dowad.

12

Yesu Ari Baeb Amun Ye Ok Buneen
(Mt 26:6-13, Mk 14:3-9)

¹ Kwane, Yesu kuu Yuudan yi Burudandoon ye orok yaron kerindo, aron benmeyib dangeen kumbed kambong Betani yaa wonoon. Lasares bobnoon yirimbed nenkoonoon ye ambiwoom wonoon kui.

² Oobnon yaa animan kuu yimbed Yesu yaa kubiwen ye orok nekwiwen. Kwane, animan kuu Maatambod konduune, arakbon yaa Yesu yoom dibiib kuu Lasares kuyaa diboroon.

³ Kwane, Meri kuu od darewoob ye baeb amun ye ok aningko naad botoro mimombod kumundinmo kanmene Yesu ye yon ari bunekoru yu awungbed anmeen. Kwane, baeb amun yeman kuu ambiwoom kuu derenkoroon.

⁴ Kumban Yesu ye kedmengkandeenman yembod amaan Yesu yaa ambodanganeen ye karub Yudas Iskeriot kumbed yedmoon,

⁵ “Komoyiibkob baeb amun kee moone od kande kamboknondan yaa bangkandokbanka? Kuye od kuu weeb mimo ye deme ye kakman areb kii.” andoon.

⁶ Kee kwane yedmoon kuu kamboknondan yaa meenende yedmokban. Yened kuu yid ye karub kowe, Yesu awene yi od yowo ooni ye deme nenkowiwen kumbed yeka yemyeb od yid bimaan. Kwamune ye inamen kumbed kwanandoon.

⁷ Kwane, Yesumbod yedmoon, “Yu yaa koronde. Kwaneen kuu ne bobnaniine mangkaniib yaron ye dowad kui, kekee yumbod awinuk.

⁸ Kamboknondan kuu aron korem yiib yoom doberembaraniib, kumban ne kuu yiib yoom aron korem doberembarainban.” andoon.

⁹ Kwane, Yuudan kadaareb yemoon kuu wengambiribka Yesu kuu Betani kuyaa doreen kowe Yesuyiib yaa miniwen. Kuu Yesu ye dowadmomban, Lasares Yesumbod nenkoone wadkeri konoon kuye karub kuyiib wedmenok miniwen.

¹⁰ Kwani kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok kuu Lasares aye kowi ye inameniib kangkon nekwiwen,

¹¹ amborom kuu Lasares yaa kwanoona wedmiwen kumbed Yuudan yemoon kuu korok korok yaa dabokniwen kuu korondenib Yesu yaa anam andenib ye yaa doriwen kowe.

*Yesu King Areb Kere Yerusalem Aom Awunoon
(Mt 21:1-9, Mk 11:1-11, Lk 19:28-38)*

¹² Kuye awarimbed, kadaareb yemoon Yuudan yi Burudandoon ye orok ani dowad menebiwen kuu wengambiribka, Yesu kuu Yerusalem ye kiwaan ari wedya meneen kowe,

¹³ yuum biida orom biida kwamune awene benib Yesu durunenande komkanmo winiwen,

“Karub ke meneen keye aningko kankoonem.

Karub kee Yariman yaambed meneen kuu amun kerunok, Yuudan yi King kukui!” ande kamiwen.

¹⁴ Kwane, Yesu kuu donki ingkod wedmekore kwari diboroon. Kukuu God Ye Weng aombed ande wongkoon kuu,

¹⁵ “Yerusalem dan, unaib,
wedmime, yiiib king ku meneen kii,
donki ingkod ari dibo meneen kii.” ande wongkoon.

¹⁶ Kwanoone, ye kedmengkandeendan kuu ibduruk wedmiwen kuu ye inamen kaadkerunindo. Kumban Yesu nenkoone nambiri konoon kumbed yi meeniwen kuu weng kee wongkoon kuu ye dowadbed wongkoone ye yaa kwamunemo kamiwen kuu kuiyoo andiwen.

¹⁷ Kwane, kadaareb Yesuyiib yaa doriwa yembed Lasares bobkonombon aombed angkeen yaa baande bobnoon yirimbed nen yaro wadkeri konoon wedmiwen ye nimakarub kuu, Yesu ye weng kee dakmenmo yariwen.

¹⁸ Kowe, nimakarub yemoon kuu God yaromkono korokbi yeman kee Yesumbed korokboon ye weng kee wengambiriwenkob yi kuu Yerusalem bunangka durunenande winiwen.

¹⁹ Kwani kowe, Farisidanbed yika neman yedmoon yedmoon kamiwen, “Wedmiiwoo? Nub ye kebenande kamuwen kuu korem kwaninban keroon. Kedi, kakumundin kuu ye yoman winiwen kii!” andiwen.

Yesu Kuu Bobnaniin Ye Weng Daandoon

²⁰ Yerusalem ari orokbon menebe God yaningko kankoonok miniwen kuu karub yena kuyaom kuu Gurikdaniib.

²¹ Kwane, yi kuu Galeli ye kambong Betsaida ye karub Filipiib yaa menenib yedmeniwen, “Aamkono yee, nub dowaken kuu Yesu wedmandamuub.” andiwen.

²² Kwane, Filipbed wene Endru yedmenoona kwane yi ayooob kuu wene Yesu yedmeniwen.

²³ Kwanandiwe, Yesumbed inandundoon, “Karub Ye Mingki nambiri kandi yaron kuu muneen kii.

²⁴ Nembed yiyb yaa ke anammo yedmendaan kei, wiit yob mimo kuu kwane yob mimo angkimbaraneen kuned, okad yiri kombere bobnaneen kumbed yeedere amne id yemoon keraneen.

²⁵ Karub kanembed ye okad yiri doreen ye wadkeri dowadmo kube meenaneen kuu ye wadkeri kuu kombere biknaneen, kumban karub kanembed okad kiri ye kiwaan yaa bon keraneen kuu ye wadkeri kuu biknaanban, amonombe wadkeri anam keraneen.

²⁶ Karub kanembed ne deme awinandamoka ne yoman monok. Kwane, ne kunaya dobaraniin kuu ne dememan neyiyb dobaraneen. Kwane, karub kanembed ne deme awinaneen kuu ne Ambembed ye aningko kuu darewoob ari kankowaneen.

²⁷ “Kibireb kee ne mimyob kuu dabab keroon. Kowe, ne kuu kee komarewa yedmaniin? ‘Ambe, keye aron kuu ne yaa manaun, ne yaa nen burudande.’ andaniin dee? Yii, ne manaan kuu kwane keye aron ye dowadmo manaan.

²⁸ Ambe, komo kamandameeb kumbed ewaningko yaa nambiriyiyb kerok.” andoon.

Andoona, Ewen aombed weng yedmoon, “Nembed kuyaa nambiri konaan, angkon ikakman ari konaniin.” andoon.

²⁹ Kwane, kadaareb kuu doriib kuyaa weng wengambiriwen kuu, yenambed kuu nambad andiwe yenambed yedmiwen kuu God ye engyumbed Yesu yaa daanoon andiwe kamiwen.

³⁰ Kwane, Yesumbed neman yi yaa yedmendoon, “Weng yuud kuu ne dowadban, kee yiyb dowad dakmoon.

³¹ Kibik aron kee okad kiri wengyundi yaron kii. Kwane, okad kiri oonoonman kuu Godbed kan bunangka koraneen.

³² Kumban, ne kuu okad kirimbed nenkoonaniib kuu nimakarub korem kuu ben wenoraniin.” andoon.

³³ Kee kwane yedmoon kuu bobnaneen ye kiwaan ye dowad dedmone korokboon.

³⁴ Kwane, kadaareb ku nedbiwen kumbed inanduniwen, “God ye amob aombed nub wengamburuwen kuu Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu aron korem dobaraneen kowe, komarewa kere ebbed ‘Karub Ye Mingki kuu

nenkoonaniib.’ ande yedmebka? Karub Ye Mingki kuu kane?” andiwen.

³⁵ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Nambiri kuu yiyiib aom kuu aron doboobban angkimbaraneen. Kwane, kumunbed mene dabundandameen kowe, nambiriyiib kembed yarime. Karub kanembed kumun aom winimaan kuu yembed kunaya weneen kuu yekaadban kowe.

³⁶ Nambiri kuu yiib yoom yeyiib doreen kumbed ye yaa anam andime. Kwananiib kuu yiib kuu nambiri ye ni-makarub keraniib.” andoon. Kwanandekore, yiyiib yaa koronde wene biknoon.

Yesu Yaa Yenamo Anam Andiwen

³⁷ Yeka mamaa ye dud kami korem kee yi kerebiri arimbed ongmenaboon kumban, yi kuu ye yaa ma anam andindo.

³⁸ Kwamune keriwon kuu profesiman Aisaiya ye weng maa yi yaa anam id keroon, ke yedmoon kei, “Yariman, weng yedmenuwen kuu kanembed wengambere awinoon? Dowan!

Angkon, eb aromkono korokbendewen kuu kanembed wedme anam andoon? Dowan!” andoon.

³⁹ Yi anam andindeban keriwon keye dowad kee, Aisaiya ye profesi weng maa yi dowad kekamune yedmoon,

⁴⁰ “Godbed yi indob kebendene, yi niindem aom ongmoone kamkono keroon.

Kwanindo kuu yi indobbed wedmenib, yi niindem aom kaadkerenib amonombaniiwe, Godbed yi ongmenaba ande ongmaneen.” andoon.

⁴¹ Aisaiyambed kwanandoon amborom kuu Yesu ye nambiri kuu wedmene ye dowad dakmoon kowe.

⁴² Kuned kuyaron kuu Yuudan yi korok korok kuyaom kuu yemoon kuu Yesu yaa anam andiwen. Kumban “Nub dianmo dakmanuub kuu Farisidanbed kurikuri ambiwoom nub dankirarenib nub ika mini kebendaniib.” ande uniwen kowe, Yesu yaa anam andiwen ye weng dianmo dakmindo.

⁴³ Amborom kuu yi yaa karubbed kubendime ye meeni kuu arimo, yi yaa Godbed kubende ye meeni kuu yirimo kowe.

⁴⁴ Kwane, Yesumbed baande yedmoon, “Karub kanembed ne anam andoon kuu ne yaamomban, yembed ne nenkwoona manaan ye yaayiib anam andoon.

⁴⁵ Karub kanembed ne wedmewoon kuu ne nenkwoona manaan ye karub kwangkon wedmenoon.

⁴⁶ Ne kuu okad kiri kee nambiri areb kere manaan kowe, karub kanembed ne yaa anam andoon kuu ye kuu kumun aom dobaraan andid.

⁴⁷ “Ma, karub kanembed ne weng kuu wengamberekore awine amukderebindo kuu, ne kuu ye yaa wengyundokban,

amborom kuu okad yiridan yaa wengyundi dowad minindo, bobni yaa burudande bindi dowad manaan kowe.

⁴⁸ Kumban wengyundaneenman ku doreen kui, karub kanembed ne wunekarene ne weng wengamberedandaneen kuu, ne weng dakmaan kumbed aron yeenbon arimbed ye yaa wengyunde dabab konaneen.

⁴⁹ Amborom kuu ne kuu neka ne aromkonombed dakmokban, Ambembed ne nenkwoona manaan kumbed 'Weng kee dakme, kwamune areb daande.' ande yedmewaane dakmimain.

⁵⁰ Ne nekaad, yembed kwane kame andi ye weng ye yoman wini kuu wadkeri aron korem kandi ye kiwaan. Kowe, nembed komo dakmimain kuu Ambembed kwane dakme ande yedme woon kumbedmo." andoon.

13

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Yi Yon Oganandoon

¹ Yuudan yi Burudandoon ye orok yaron diamo kereen kowe, Yesu kuu okad kiri kee koronde Ambeyiib yaa wini yaron kuu muneen yekaadkeron. Ye karuwa nimaya okad kiri doriib yaa mimyob dowaken keendimaan kuu kwane wene bobnoon yaron yimin, ma korondaanban.

² Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom oobnon amnoon yaa animan aniib. Kuye anuk kuu, awad arewambed Yesu ambodangi ye inamen kuu Saimon ye mingki Yudas Iskeriot ye niindem aom konoon.

³ Ambe Godbed kumkam korem kuu Yesu ye aromkono dabderem yiri nongkobooniib, ye kuu God yaambbed monooniib, ye kuu ikakman Godiib yaa wananeeniib kuu Yesu yekaadkeron.

⁴ Kowe, kwane animan aniib yaambbed, Yesu kuu yaro dore animari dereni ebkad biande kowekore, dawero kande koborom yaa boronoon.

⁵ Boronekore, meneki kobukmo aom ok bunekore, ye kedmengkandeendan yi yon andowe ogandene dawerombbed anmenandimo kamoan.

⁶ Kwane kamenmene Saimon Pitayiib yaa monoona kaamononon, "Yariman, ebbbed ne yon kuu ogawandewedoo?" andoona,

⁷ Yesumbed inandunoon, "Nembed ke awinaan kee eb kuu inamen kaadkerindo, kumban amanbed eb ebkaadkeraneeb." andoon.

⁸ Kwane, Pitambbed yedmoon, "Ebbbed ne yon ogawi kuu ma kwanuwaabban kii!" andoon.

Kwane Yesumbed inandunoon, "Ogabdokban keraniin kuu ne karub keraabban, ne yaa doombaraneeb." andoona,

⁹ Pitambed inandunoon, “Kwani kowe, Yariman, ne yonmomban, ne dingkiyib korokiib korem ambewe!” andoon.

¹⁰ Kwane, Yesumbed inandunoon, “Karub kanembed kumundin okamboon kuu ye id kumundin kuu koroomiibban, yonka monoon kumbed ye yonmo okambi yeman. Yiib korem kuu koroomiibban kumban karub mimo kumbedmo.” andoon.

¹¹ Kwanandoon amborom kuu kanembed ye ambodanganeen kuu ye yekaadkeroon kowe, karub mimo kuu koroomiibban kerindo ye weng ande yedmoon.

¹² Ye kuu yi yon oganabe dowan keroonkin, ye bunangka ebkad nan derenekore, ye dibirimbon yiri ika wene diboroon. Kwane, yi yaa kaamondo, “Yiib kuu nembed yiib dowad komo ambangkaan kuu id kande kaadkeriwen dee?”

¹³ Yiibbed ne yaa ‘Kedmengkandi Korok’ o ‘Yariman’ andimaib. Kuu anam, ne kuu kwamune kukui.

¹⁴ Ne kuu yiib Yariman kere Kemengkandi Korok kumbed kibirebya yiib yon ogandaan kowe, yiib kwangkong yiibka kankubune yiib yon neman oganoon oganoon kwamime.

¹⁵ Nembed kee korokbendaan kuu, yiibbed kwane ambangkime ye dowadbed kumunkine korokbendaan.

¹⁶ Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, deme karubbed ye yariman yaa kuu darewoob arimban, kwane angkong weng yuk kanwini ye karubbed ye nenkwoon ye korok yaa kuu darewoob arimban.

¹⁷ Kibireb kee inamen kee yiibkaadkeriwen kowe, kee awine kwamune ambangkaniib kuu yiib yaa amun kerundaaneen.

Ye Ambodanganeen Ye Weng Kuu Yesumbed Daandoon

¹⁸ “Ne kuu yiib korem yaa weng kee yedmendokban. Kane kane kuu nembed kingkaan kuu nekaad. Kumban, kwamune yedmaan kuu God Ye Weng Karadmo mim kuyaom yedmoon kuu anam id keru yeman. Weng yedme wongkoon kuu, ‘Ne yoom animan ibmo animaub ye karub kuu amonombe ne yaa manmo keroon.’ andoon.

¹⁹ Kee kwanindo kumbed ke yedmaan kei, amborom kuu kwananeen kumbed yiib kuu ne kuu ne kane kuu anam andaniib.

²⁰ Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, kane kanembed nembed nenkowanina mananeen ye karub yaa kubene nendaniib kuu ne kangkong kubewe nendaniib. Kwane, kane kanembed ne yaa kubewe nendaniib kuu nenkwoona manaanman yaa kangkong kubene nendaniib.” andoon.

²¹ Kwanandekore, ye kingkin aom dabab kandoon kowe dianmo yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, yiib mim kuyaa kumbed ne ambodanganeen kii.” andoon.

²² Ye kedmengkandeendan kuu man kerenomboroon kerenomboroon kamiwen. Kanembed kwanandameen kuu yikaadkerindo kowe, wutewate kamiwen.

²³ Yesumbed ye kedmengkandeenman maa yaa mimyob dowaken keenembirimaan ye karub kuu Yesu ye dia yone dibeen.

²⁴ Kwane, Saimon Pitambéd keye karub keyaa dingki ok dome yedmenoon, “Kane anded dakmeen kuu ye yaa kaamone.” andoone,

²⁵ ika wene Yesu yaa yone kaamonenoon, “Karub kuu kane kii?” andoon.

²⁶ Kwane, Yesumbed inandoon, “Karub kuyaa om dibinekori kan konaniin kuu kukui.” andekore, om barad kuu dibinekore kande Yudas Iskeriot Saimon ye mingki yaa konoon.

²⁷ Kwane, Yudas kuu om kandoon kuu ye niindem aom Seten aomnoon.

Kwane, Yesumbed ye yaa yedmenoon, “Komo ambangandameeb kuu kirod kwane.” andoon.

²⁸ Animan aniib kuyaa kuu Yesumbed Yudas yaa komo yedmenoon kuu yi mim kuyaa kuu ongme kaadkerindo.

²⁹ Yudas, ye kuu od yowo oonoon ye karub kowe, yenambéd meeniwen kuu Yesumbed ye yaa yedmenoon kuu orok animan berengke o kamboknondan yaa konde andoon manok ande kamiwen.

³⁰ Kwane, Yudas kuu om kandoonkin, ye kuu bunangka angkane wonoon. Kuku amnoombéd.

*Pitambéd Aadikmaneen Dowad Yesumbed Yedmoon
(Mt 26:31-35, Mk 14:27-31, Lk 22:31-34)*

³¹ Kwane Yudas wonoon ye yomanbed, Yesumbed yedmenoon, “Kibirebya kee, Karub Ye Mingki kuu nambiriyiib kandaneene ye yaambéd God kangkon nambiriyiib kandaneen.

³² God kuu ye yaambéd nambiriyiib kandaneen kuu yeka ye yaambéd ye Mingki yaa nambiriyiib konaneen, erebnarokban kumbed nambiriyiib konaneen kii.

³³ “Ne danaya, yiib yoom kuu aron dukmenmo dobaranuub. Yiib kuu ne ande onmenabaniib kowe, Yuudan yaa yedmendaan kwane yiib kibireb ke yedmendandamaan kei, nembed wananiin yaa kuu yiib kuu minindeban keraniib kii.

³⁴ “Kwanime ye weng yeeb kee yiib yaa kondandamaan kii, yiib kuu neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime. Yiib yaa nembed mimyob dowaken keendaankin,

yiib kwangkön neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime.

³⁵ Yiib kuu mimyob dowaken keenoon keenoon kamaniib kumbed nimakarub yena kuu wedme yikaadkeraniib kuu anam yiib kuu Yesu ye kedmengkandeendan andendaniib kii." andoon.

³⁶ Kwane, Saimon Pitambéd Yesu yaa kaamonenoon, "Yariman, eb kuu kunaya wanandameeb?" andoon.

Kwane, Yesumbéd inandunoon, "Kunaya wananiin kuu kibireb kee yiib manaibban, kumban amanbed yiib kuu ne yoman mananiib." andoon.

³⁷ Kwane, Pitambéd kaamonoon, "Yariman, komoyiibkob kibireb kumbed eb yoman manainban? Ne kuu eb dowad bobnaniin ande nekwaan." andoon.

³⁸ Kwane, Yesumbéd inandoon, "Eb kuu ne dowad bobnaniin andewen kuu anam nekewen dee? Nembéd ke anammo yedmebdaan kei, ayam kuu komkaanbanbed eb kuu Yesu nekaadban ande dakme ayoobmimiib keraneeb kii!" andoon.

14

Yesu Kuu Ambe Godiib Yaa Wini Ye Kiwaan

¹ Kwane, Yesumbéd ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, "Yiib kuu niindem aom korondaiwe yiib mimyob dabab keraib. Godbed anam nub oonaneen ande dobirime. Ne yaa kangkon kwanime.

² Ne Ambe yambiwoom kuu wadnarimbon yemoon. Kwamunemban karen yiib yaa kee kwane daandindo karen. Kedi, ne kuu kuyaom yiib dowad yumbon nekwandok wananiin.

³ Kwane, ne kuu wene yiib dowad yumbon nekwandeni dowan keraniin kuu, ne ika meneni yiib kwangkön neyiib yaa dobaraniib ye dowad yiib be wananiin.

⁴ Kuyaa wananiin ye kiwaan wuneeen kuu yiibkaadkeriwen." andoon.

⁵ Kwane, Tomasbed Yesu yaa yedmoon, "Yariman, nub kuu ebbéd kunaya wananeeb kuu nub koron kowe, komarewa kere kiwaan kee nubkaadkeranuub?" andoon.

⁶ Kwane, Yesumbéd inandoon, "Nembédmo kuu kiwaaniib anamiib wadkeriyiib. Ambe yaa wananiib kuu ne yaambéd dore dangkoro wananiib, kumbedmo.

⁷ Ne kuu yiib korobe yiibkaadkeraniib kuu ne Ambe kangkon yiib korobe kaadkerunaniib. Kibireb ari kuu ye kuu wedmenenib yiibkaadkeruniwen." andoon.

⁸ Kwane, Filipbed yedmoon, "Yariman, Ambe kuu nub yaa korokbende. Kwananeeb kumbed nub yaa kuu yimin keraneen kii." andoon.

⁹ Kwanandoone, Yesumbed inandoon, “Filip, ne kuu yiiib yoom aron doboob dobaraan kumban, ne kuu eb koronoo? Karub kane kane ne wedmewiwen kuu Ambe kuu wedmeniwen kii. Kowe, eb komande ‘Ambe kuu nub yaa korokbende.’ andewen?

¹⁰ Ne kuu Ambe ye niindem aom doriina, Ambe kuu ne niindem aom doreen kii. Kuyaa kuu eb anam andindoyoo? Weng yiiib yaa yedmimain kuu neka ne meenimbedmomban, kukuu Ambe ne niindem aom doreen kumbed ye deme awinimaan.

¹¹ Ne kuu Ambe ye niindem aom doriina, Ambe kuu ne niindem aom doreen ye weng yedmaan yaa anam andime. Kumban kuyaa kuu yiiib anam andi yiminban keriiikob God ye aromkono wedmi yeman maa maa kedmengkandaan yiiibbed wedmiwen kumbed anam andime.

¹² Nembed yiiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed ne yaa anam andiyiiib keroon kuu, nembed ambangkain kukwane kuu yembed awinaneen. Ne kuu Ambeyiiib yaa wanandamiin kowe, anam andoonman kuu kekwanemomban kami arimbed darewoowiib kwangkon ambangkaneen.

¹³ Kwane, yiiib kuu naningko yaambbed komo kaamowaniib kuu kwananiin. Kukuu Ambe ye Mingki nembed ye yaa nambiri koni yeman kui.

¹⁴ Yiiib kuu kumkam korem dowad naningko yaambbed kaamowaniib kuu kwane ambangkaniin.

Yesumbed Kingkin Karadmo Kondaneen

¹⁵ “Ne yaa mimyob dowaken keewaniib kuu kwamime andi ye weng yedme kowaan kuu wengambere awinaniib.

¹⁶ Kwane, nembed Ambe kaamonaniina yembed yiiib yaa Awandi ye Karub maa kondaneene yiiib yoom aron korem dobaraneen.

¹⁷ Kukuu anam anam korokbi ye Kingkin. Okad yiridan kuu ye wedmenokban kere kaadkerunokban kowe, yi mimyob aom nenkowindeban keriwen. Kumban yiiib kuu yiiibkaadkeruniwen, amborom kuu ye kuu yiiib yoom doreen kuned yiiib niindem aom dobaraneen.

¹⁸ Ne kuu wananiin kumban, yiiib kuu yiiib kirimo anenab areb domondainban. Ne kuu yiiib yaa angkon ika mananiin.

¹⁹ Aron doboobbanbed okad yiridan kuu wedmewaibban keraniib kumban, yiiib kuu ne wedmewaniib. Kwane, ne kuu wadkere doraan kowe, yiiib kwangkon dobaraniib.

²⁰ Kuyaron kuu yiiibkaadkeraniib kuu ne kuu Ambe ye niindem aom doriina yiiib kuu ne niindem aom doriinwa kwane ne kuu yiiib niindem aom doriin.

21 Kane kanembed nembed kwamime ye weng kuu wengambere awine kandaniib kuu, yi kuu ne yaa mimyob dowaken keewimaib. Kane kanembed ne yaa mimyob dowakenbed kawaniib kuu, ne Ambembed yi yaa mimyob dowaken keendaneene, ne kangkon yi yaa mimyob dowaken keendeni ne kane kuu yi yaa korokbendaniin.” andoon.

22 Kwane, Yudas Iskeriotban, Yudas maambéd yedmoon, “Yariman, komoyiibkob ebkareb nub yaamo korokbendandameeb kumban okad yiridan yaa korokbendaabban?” andoon.

23 Kwane, Yesumbed inandoon, “Kane kanembed mimyob dowaken keewaniib kuu ne kedmengkandi kuu awine kandaniib. Kwane, ne Ambembed mimyob dowaken kondaneene, ne Ambe yoom ne yoom menenub yi yoom doberembaranuub.

24 Kane kanembed ne yaa mimyob dowaken kawokban keraniib kuu, ne kedmengkandi kuu awine kandaibban. Weng kee wengambiriib kee neka nemanban, kukuu Ambe yembed ne nenkowoona manaan kumbed.

25 “Weng kee ne kuu yiib yoom doburuwen kuyaambéd yiib yaa dakmendaan kui.

26 Kumban Ambembed naningko yaambéd Awandi ye Karub kondaneen kuu Kingkin Karadmo kii. Yembed yiib yaa kumkam korem kedmengkandene nembed yiib yaa komo komo dakmendaan korem kuu monkone korokbendaneene meenme yiibkaadkeraniib.

27 Yewenubmo dohiri kuu yiib yaa kowaan, ne yewenubmo ye inamen yiib yaa kowaan kii. Okad kiridanbed kondimaib arebban kowaan. Kowe, yiib niindem aom dabawiib kere meeni darewoob keraib, kwane unaib.

28 “Yiib kuu anuk wengamberewiwa kekane yedmaan, ‘Ne kuu wananiin, kumban angkon yiiwiib yaa ika mananiin.’ andaan. Yiib kuu ne yaa mimyob dowaken keewimaib keraniib kuu, Ambe yaa wananiin ye weng yaa kubaniib, amborom kuu Ambe kuu darewoob arimbed ne arebban kowe.

29 Kee kwane winindombéd ne kuu kibireb kee yiib yaa yedmendaan kei. Kowe nembed kwananiin andaan kuu yiib kuu wedme anam andi dowad.

30 Ne kuu yiib yoom aron doboob kekamune dakmaubban, amborom kuu okad kiri oonoonman kuu meneen kowe. Ye kuu ne yaa kukwane kekwane kamindeban,

31 kumban nembed Ambe yaa mimyob dowaken keeneni yembed kwame ande yedmoon korem anammo awinaan kuu, okad yiridan yaa korokbendako yikaadkerime andid.” andoon.

Kwanandekore, ika yedmoon, “Minibko, keyaa koronde wenem.” andoon.

15

Nong Ambokawiib Ye Nondongiib Ye Kuruweng

¹ Kwanekore, ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Ne kuu nong ambokab anam, kwane ne Ambe kuu yongbon yariman kii.

² Yembed ne yaa nondong idiib kowimokban kuu nanme ben kiranmimaan. Kwane, nondong yena korem id irimaan kuu id yemooonmo irok ande kidaye arimaan.

³ Yiib kuu nembed komo weng daandaan kumbed yiib kuu aroon.

⁴ Kwane, yiib kuu ne niindem aom yone doberembirime. Kwananiib kuu ne kuu yiib niindem aom yone doberembaraniin. Nondong kuu yekamo kuu id iraanban, nong ambokab yaa yone dobaraneen kumbed idiib iraneen. Kwane kuu yiib kwangkone ne yaa yone doberembaraniib kumbed idiib keraniib, yone dobaraibban kuu id iraiibban.

⁵ “Ne kuu nong ambokab, yiib kuu nondong. Karub kanembed ye kuu ne niindem aom yone doberembaraneena ye niindem aom yone doberembaraniin kuu ye kuu id yemooon iraneen. Kumban neyiibban kuu yiib kuu ma ambangkaibban.

⁶ Kane kanembed ne yaa yone dabokne dorokban kuu nondong kankorariwe koknimaan areb. Keye nondong kuu ben wenore amot yiri kiraraiwa denimaan.

⁷ Kwane, yiib kuu ne niindem aom yone doberembaraniwe ne weng kuu yiib niindem aom angkimbaraneen kuu, komo komo dowakeniib kere kaamonaniib kuu kandaniib.

⁸ Yiib kuu id yemooon iraniib kumbed yiib kuu ne yoman minidan ande korokbaniib. Kee kwananiib kumbed ne Ambe yaa kuu nambiri konaniib.

⁹ “Ne Ambembed ne yaa mimyob dowaken keewoon areb ne kwangkone yiib yaa mimyob dowaken keendaan. Kowe, ne mimyob dowaken aombed yone doberembirime.

¹⁰ Ne kuu ne Ambembed kwane kame andoon ye weng kuu wengambere awine kandeni, ye mimyob dowaken aombed yone doberembaraan. Kwamune areb kuu yiib kuu nembed kwamime ye weng awine kandaniib kuu, yiib kuu ne mimyob dowaken aombed yone doberembaraniib kii.

¹¹ Weng keyiib kee yiib yaa daandaan kuu, ne kubi kuu yiib niindem aom angkimboroko yiib kubi kuu yiminmo kerok andid.

12 “Kwamime andi ye weng nembed yedme kowaan kukei. Nembed yiid yaa mimyob dowaken kondaan areb neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime.

13 Mimyob dowaken korem burudandoon kukei, karub maambed ye angkodmia yi dowad bobnaneen.

14 Yiid kuu nembed kwamime andaan kuu awine kandaniib kuu ne angkodmia keraniib kii.

15 Kibireb kee yiid kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiridan andundainban, amborom kuu demedan kuu yi yarimanbed komo komo ambangkimaan kuu yi yikaadban kowe. Kumban kibireb kee yiid kuu nangkodmia andundaniin, amborom kuu Ambe yaambad komo komo wengambaran korem kuu yiid yaa daandaane wengambiriwen kowe.

16 Yiidbed ne kuu kine nendindo, nembed yiid kuu kingkekori wene dowan keraanban ye id irime andaan. Kwamaniib kuu naningko yaambad komo komo kaamonaniib kuu Ambembed kondaneen.

17 Kwane, nembed kee kwamime ye weng yedme kowaan kukei. Neman neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime.” andoon.

Kedmengkandeendan Yaa Ongki Weng

18 Kwane, Yesumbed ika yedmoon, “Okad kiridanbed yiid yaa arud wandembiribka, meenime, ibdurukbed ne yaa arud wandembiriwen kowe.

19 Yiid kuu okad yiridan yi karub keruwen karen, okad yiridan kuu yiid yaa yiman ande mimyob dowaken keendimaib karen. Kumban yiid kuu okad yiridan yimanban, yiid kuu yi yaambad neman keridowad bindaan. Kwanakob okad yiridanbed yiid yaa kuu arud wandembirimaib.

20 Nembed komo weng yiid yaa dakmendaan kuu ika meenime. Weng kukei, ‘Dabderem yiri dobere no deme awinembiridan kuu yi yariman yaa ma burudandindo, yi korem kuu yirimo.’ andaan. Kwane, okad yiridan kuu ne yaa durud yewed kowiwen kowe, yiid yaa kwangkondurud yewed kondaniib. Yi kuu ne kedmengkandi kuu awine kandiwen karen, yiid kedmengkandi kwangkondurud awine kandaniib karen.

21 Kumban yiid kuu naningko yaambad ambangkaniib kowe, kekamune korem kuu yiid yaa kwamendaniib, amborom kuu yi kuu ne nenkwoona manaan ye God kuu yikaadban kowe.

22 “Ne kuu yi yaa kekamune mene dakmendindo karen, amarakmi ye dabab kuu yi kandindo karen. Kumban kibikee nub koronkob amarakmuwen andaibban, yikaad kumbed amarakmiwen.

²³ Kane kanembed ne yaa arud wandembirimaib kuu ne Ambe yaa kwangkon arud wandembirimaib.

²⁴ Yi aom nembed komo komo ambangkaan kuu karub maa kwamune ma awinindo. Ne kuu kekwane ambangkindo karen ambarakmi ye dabab kuu yi kandindo karen. Kumban yimbed God ye aromkono korokbi yeman ongmenabaan kee wedmiwen kuned, ne yoom ne Ambe yoom yaa kuu arud wandembiriwen.

²⁵ Kowe, yi amob aombed wongkoon kuu anam id keroon. Wongkoon kei, 'Yi kuu ne yaa ogoodmombed arud wandembiriwen.' andoon.

²⁶ Awandi ye Karub kuu nembed yiib yaa nenkowaniin. Ye kuu anam anam korokbi ye Kingkin, Ambe yaambed wenebimaan kui. Ye mananeen kuu ne dowad dakme korokbendaneen.

²⁷ Kwane, yiib kwangkon karub yena yaa ne dowad dakme korokbendime, amborom kuu nembed andowe ked-mengkandaan yaronbed ari kuu yiib yoom kowe.

16

¹ "Yiib yaa dakmendaan keyiib kei, yiib anam andi yaa kimyen wene korondaib ye dowadbed.

² Yimbed yiib kuu kurikuri kerekmen yaa kuu daanme ben bunangka nongkobaniib kii. Kwane, anam kuu, karub yenambed yiib kuu mene yaniiwa bobnaniiwa yimbed nub kuu God ye deme awinuwen ande meene kamaniib yaron kuu menuun kii.

³ Yi kuu Ambe yi koron kere ne kangkon yi koron kowe, kee kwamune kamaniib kii.

⁴ Kumban keye weng kee yiib yaa dakmendaan kowe, kuye aron mananuun kuu yiib kuu nembed ongakandi kuu daandoon ande meenaniib. Ibduruk andowuwen yiri kuu weng keyiib kee ne kuu yiib yedmendindo, amborom kuu ne kuu yiib yoom doriin kowe.

Kingkin Karadmo Ye Deme

⁵ "Kumban kibireb kee ne kuu ikakman ne nenkowoona manaanmaniib yaa wananiin kuned, yiib kanembed mim kuu ne yaa 'Kunaya wananeeb?' ande ma kaamowokban.

⁶ Weng kee kibireb yiib yaa dakmaan kumbed kubiyiibban ye mimyob yiib niindem aom demboon.

⁷ Kumban ne kuu anam yiib yedmendaan kei, yiib amun keru dowadbed ne kuu wananiin. Ne wananiin kumbed Awandi ye Kingkin kuu nenkowaniinkob yiib yaa mananeen. Ne wanainban kuu ye kuu yiib yaa manaanban.

⁸ Mananeen kuu ambemondaneen, ambarakmiwen andi ye dowadiib yorokmo inamen awinindo andi ye dowadiib yi yaa wengyunde dabab kondaneen andi ye dowadiib kui.

⁹ Yi kuu ne yaa anam andindo kowe, ambarakmi ye dowad ambemondaneen.

¹⁰ Ne kuu yorokmoman kowe Ambeyiib yaa wananiine yi kuu wedmewindeban keraniib kowe, yorokmo inamen awinindo ye dowad ambemondaneen.

¹¹ Okad kiri oonoonman kuu Godbed ye yaa wengyundene ambarakmoonman andoon kowe, yi yaa wengyunde dabab kondaneen andi ye dowad ambemondaneen.

¹² Ne kuu yiib yaa weng yemoon dakmandamaan kumban, kibireb kee yiib niindem aom kuu miin kubiyiibban kowe yiibbed wengambere awine kandi kuu yiminban.

¹³ Kumban anam anam korokbi ye Kingkin mananeen kuu yiib ben kinban wenene anam anam korem kuu korokbendaneen. Kwane, ye kuu yeka ye inamen yaambbed dakmaanban, ye kuu komo wengambaraneen kumbedmo dakmaneen, aman ari komarewa keraneen kuu yiib yaa dakmaneen.

¹⁴ Ye kuu neman yaambbed kandene yiib yaa korokbimamaneen kumbed ne yaa nambiri kawaneen.

¹⁵ Kumkam korem ne Ambe yeman keroon kuu neman. Kwanikob kekwane yedmaan, Kingkin kuu neman yaambbed kandene yiib yaa korokbimamaneen.” andoon.

Kedmengkandeendan Yi Kubiyiibban Kuu Ikakman Kubi Monoon

¹⁶ Kwanandekore ika yedmoon, “Yiib kuu aron dukmenmo arimbed ne wedmewaibban, kwane aron dukmenmo amanbed yiib kuu ne wedmewaniib.” andoon.

¹⁷ Kwanandoone, kedmengkandeendan yenambbed yika yikanmo yaa kaamoniwen, “Yembed ‘Yiib kuu aron dukmenmo arimbed ne wedmewaibban, kwane aron dukmenmo amanbed yiib kuu ne wedmewaniib.’ ande yedmoon kuye id kuu kuna? Yembed kangkon ‘Amborom kuu Ambe yaa wananiin.’ ande yedmoon kuye id kuu kuna kii?” andiwen.

¹⁸ Kwane, yi kuu yika yikanmo yaa kaamoniwen, “Yembed ‘aron dukmenmo’ ande yedmoon kuye id kuu kuna? Yembed dakmeen ye weng id kuu nub koronii!” ande kamiwen.

¹⁹ Yi kuu Yesu yaa kaamonandamiib kuu yekaadkeroon kowe yedmendoon, “ ‘Yiib kuu aron dukmenmo arimbed ne wedmewaibban, kwane aron dukmenmo amanbed yiib kuu ne wedmewaniib.’ ande yedmaan kuye dowadbed yiibka yiibkanmo yaa ‘Kuye weng id kuu kuna?’ ande kamiwoo?”

²⁰ Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, yiib kuu amengiib yuudanabiyyib kamaniiwe okad yiridan kuu

kubenabaniwa kamaniib kii. Yiib kuu miin kubiyiibban ye dabawiib keraniib kumban, yiib kubiyiibban kuu amonombe kubi dowaken keraneen.

²¹ Meenime. Wonong kuu dana woonande kamimaun kuu wooni aron keraune yewed darewoob kandimaun. Kumban dana woonanuunbed kuu yu yewed kuu nonondandimaun, amborom kuu yu dana wooneen kowe kubiyiib kereen.

²² Kwamune areb kuu kibireb kee yiib kuu kubiyiibban doriib, kumban yiib kuu angkon ika wedmendaniina kubi dowakeniib keraniib. Kuye kubi dowaken kuu karub kanembed ma de kanwanaanban.

²³ Kuye aron mananuun kuu ne yaa ma kaamowaibban. Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, naningko yaambekomo komo kaamonaniib kuu ne Ambembed kondaneen.

²⁴ Yiib kuu anukbed mene kibireb kee naningko yaambekomo komo dowad ma kaamonindo. Yiib kuu kaamonaniib kumbed yiib kubi kuu yiminmo keraneen.

²⁵ “Ne kumunkingki kowe dakmi ye wengbed dakmendiin. Kumban aron ku menuun kuu kamune ye wengbed dakmainban, ne Ambe ye kerekmen kuu dianbonmo dakmendaniin.

²⁶⁻²⁷ Yiib kuu ne kuu ye yaambekomanaan kuu anam andekoriwa ne yaa mimyob dowaken keewimaib kowe, Ambe, yeka kuu yiib yaa mimyob dowaken keendimaan. Kwani kowe, aron ku mananuun kuu naningko yaambekomanaan Ambe yaa kaamonaniib, nembed ye yaa yiib dowad kaamonainban.

²⁸ Ambe yaambekomanaan meneni okad yiri kemaom manaan. Kwane, okad kee domonde Ambeyiib yaa ika wananiin.” andoon.

²⁹ Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed yedmeniwen, “Eb kuu kibireb kee dianbonmo dakmendeeb, kwane eb kuu kumunkingki ye wengbed dakmokban.

³⁰ Kibireb kee nubbed wedmuub kuu meeni korem kuu eb ebkaadmo. Kwane, karub kane eb yaa kaamobdindo yaron kuu ebbekomandi kuu yimin. Kowe keyiib kembed korokboona anam anduub kuu eb kuu God yaambekomanaan menewen ande meenuub.” andiwen.

³¹ Kwane, Yesumbed inandundoon, “Kibireb kembedmo yiib kuu anam andiib kiyoo?”

³² Aron menuun kuu kibireb kee muneen kuu, yiib korem kuu buyokbayok kere wenebe yiib mimim yiwambiwoom dobere wananiib kii. Yiib kuu ne kirimo domowaniib kii. Kumban ne Ambe kuu ne yoom kowe, ne kuu ne kirimomban.

³³ “Nembed weng kee dakmenabaan kee ne yaambekomanaan yiib niindem aom yewenubmo kerok andid. Okad kiri dobiri kuu

dabab kandi yeman. Kumban yiyb niindem aom aromnime, okad kiri kee nembed burudandaan kowe.” andoon.

17

Yesumbed Yeka Ye Dowad Kurikuri Keroon

¹ Yesu kee kwane dowan keroonkin, ye ambid ari wedmene kurikuri kere yedmoon, “Ambe, aron kuu muneen. Eb Dana Mingki yaa nambiri kone. Kwanebko eb Dana Mingkimbed eb yaa kangkon nambiri kabdok.

² Amborom kuu ebbled nimakarub korem yi korok keru ye aromkono konewen kowe, eb karuwa nimaya konewen korem kuyaa kuu eb Dana Mingkimbed wadkeri aron korem kondaneen.

³ Wadkeri aron korem kukei, God mimo anam eb yaayiyb, ebbled nenkoweewa monoonman Yesu Keresu yaayiyb yikaadkerundi.

⁴ Deme ebbled kankawewen kuu ambangke dowan keraan kowe, okad kari kee nambiri kabdaan.

⁵ Ambe, okad ongmino yaronbed nambiri awinaan kumbed eb kerebiri arimbed kibireb kee nambiri kawe.

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Yi Dowad Kurikuri Keroon

⁶ “Okad kiridan aombed kane kane ben ne yaa bangkawewen kuu nembed eb kuu yi yaa korokbendaan. Yi kuu ebka ebman, ebbled ne yaa bangkaweewe eweng wengambere awine kandiwen.

⁷ Kumkam korem ebbled ne yaa bangkawewen kuu yi yikaadkeriwen kuu eb yaambled menebeen,

⁸ amborom kuu ebbled weng ne yaa kawewen kuu ni-makarub keyaa kondaane awine kandiwen kowe. Yi kuu anammo yikaadkeriwen kuu ne kuu eb yaambled manaan. Kwane, ebbled ne nenkowewen kuyaa anam andiwen.

⁹ Yi dowad nembed kibireb kurikuri kerundaan. Nembed kurikuri keraan kuu okad kiridan yi dowadban, ebbled ne yaa ben bangkawewendan yi dowad, amborom kuu yi kuu ebman kowe.

¹⁰ Nembed neman korem kuu ebman, kwane ebbled ebman korem kuu neman. Kwane, nambiri kuu yi yaambled ne yaa meneboon.

¹¹ “Kibikbed ari kuu ne kuu okad yiri dobarainban, kumban yi kuu okad yiri dobaraniib. Kwane, ne kuu eb yaa mananiin. Ambe Karadmo, ewaningko ye aromkono kumbed yi yaa dorondare. Kwanebko, eb yoom ne yoom nub mimo areb kuu yi kwangkong mimo kerok. Ewaningko kee ebbled kawewen.

¹² Ne yi yoom doboruwen kuu ewaningko kawewen kuye aromkonombled dorondaraan. Yi korem kuu ma biknokban,

God Ye Weng Karadmo yaa yedmoon kuu anam id keridowad karub mimo monmari kiwaan ari nenkwoon ye karub kumbedmo.

¹³ “Kibirebya ne kuu ewiib yaa manandamiin kii. Kumban weng keyiib kee ne kuu okad yiri doriin yaron kumbed dakmiin kuu, kwanako yi niindem aom kuu ne kubimbed derendarok dowad dakmiin.

¹⁴ Eb weng kuu nembed yi yaa kondaane, okad yiridanbed yi yaa arud wandembiriwen, amborom kuu yi kuu okad kiridanban ne areb kowe.

¹⁵ Ne kaamobdi kuu ebbled yi kuu okad kari kee ben angkanimban. Kuku miin arewaman yaa dorondare yi kuu awande.

¹⁶ Ne kuu okad kirimanban areb anam yi kangkon okad kiridanban.

¹⁷ Eweng kuu anam anam kii. Kuyaa kumbed ebbled yi kuu ben are karadkonomo kerunde.

¹⁸ Ebbled ne nenkoweewa okad yiri manaan kwamune areb, nembed yi kwangkon ben okad yiri nongkobaana weniib kii.

¹⁹ Yi dowadbed ne kuu neka are karadmo kere eb inamenmo awinaan. Kwanaan kumbed yi kwangkon anammo are karadkonomo kere eb inamenmo awinidan kerok andid.

Yesumbed Anam Andidan Korem Yi Dowad Kurikuri Kerundoon

²⁰ “Ne kedmengkandaandanmo kurikuri kerundokban. Yi weng yaambled kane kane ne yaa anam andaniibdaniib yi dowad kangkon kurikuri kerundaan.

²¹ Ambe, nembed kurikuri keraan kuu eb kuu ne niindem aom doreewa ne kuu eb niindem aom doriin kwane areb kuu yi kwangkon mimo kerime andid. Yi kwangkon nub niindem aom dobiribko okad yiridan kuu ne kuu ebbled nenkoweekob manaan ande anam andime.

²² Ebbled nambiri kawewen kuu ne yaa anam andiwendan yaa kondaan, eb yoom ne yoom mimo kwane yi kwangkon mimo keridowad.

²³ Ne kuu yi niindem aom doriina eb kuu ne niindem aom doreeb kui. Kwamune kumbed yi kuu mimo kai kerok. Kwanibko, okad yiridanbed wedmekoriwa, ebbled ne nenkoweneb ebbled ne yaa mimyob dowaken keewimaab areb eb karuwa nimaya keyaa kwamunemo keendimaab kuu okad yiridanbed yikaadkerime.

²⁴ “Ambe, ne dowaken kuu ne yaa ben bangkawewendan kuu nembed dobaraniin ye yumbon kuyaa kuu yiyiib doberenib ne nambiri wedmaniib kii. Nambiri kee ebbled kawewen, amborom kuu okadiib ambidiib ongmenabindombled eb kuu ne yaa mimyob dowaken keewewen kowe.

²⁵ Ambe Yorokmo, okad kiridan kuu eb kuu yi koron, kumban eb kuu ne nekaad. Kwane, ne karuwa nimaya kee yikaadkeriwen, ne kuu ebbed nenkowieebkob manaan.

²⁶ Nembed eb kane kuu yi yaa korokbendaan. Kee kwane kamembaraniin kumbed eb mimyob dowaken ne yaa keewewen kuu yi niindem aom angkimboroko, ne kangkon yi niindem aom dobara.” andoon.

18

Yesu Awineniwen

(Mt 26:47-56, Mk 14:43-50, Lk 22:47-53)

¹ Yesu kuu kurikuri kere dowan keroonkin, yembed ye kedmengkandeendaniib benwenene dabon Kidron yiri kubune yara daaniwen. Kuyaa kuu at olif ye mongkoboniib kowe, ye yoom ye kedmengkandeendan yoom kuyaom wene aomniwen.

² Ambodangoonman Yudas kuu mongkobon kuu ye yekaad, amborom kuu aron yemoon Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu kuyaambed durunimaib kowe.

³ Kwane, yembed wonoone God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Farisidan yoomben ben nongkobiibe, Yudas kuu Rom ana nangmidan yenayiib kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana nangmidan yenayiib kwane ben kinban mongkobon angka monoon. Yi kuu angkadkokiibe lemiibe kumaniibe benminiwen.

⁴ Yesu kuu ye yaa komo komo kere wanandameen kuu yekaadkeroon kowe, yaro wenene yi yaa kaamondoan, “Yiibe kuu kane ande kereknanmo yariibe?” andoon.

⁵ Kwane, yimbed “Yesu Nasaretman anduwed.” ande inanduniwen. Ambodangoonman Yudas kuu yi aom kuyaom kuu yeyiibe doreen.

Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “Ne kei.” andoona,

⁶ yi kuu ikakman irinambene okad yiri kirobiwen.

⁷ Kwane, Yesumbed ikakman kaamondoan, “Yiibe kuu kane ande kereknaibe?” andoon.

Kwane, yimbed “Yesu Nasaretman anduwed.” ande inanduniwen.

⁸ Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “ ‘Ne kei.’ ande yedmaan. Yiibe kuu ne ande kereknanmo meniibe keroonka, yiibe yena ne yoom doriibe kee domondibe winime.” andoon.

⁹ Kee kwane yedmoon kuu anukbed yedmoon, “Ebbe bangkawewendan kuu ma biknaanban.” andoon kuu anam id keroon.

¹⁰ Kwane, Saimon Pita kuu ye kerewangiibe kowe, yembed nandune God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok

darewoob ye dememan ye kenood wiwi angka nare daan-doon. Kuye karub yaningko kuu Malkus.

¹¹ Kwane, Yesumbed Pita yaa yedmenoon, “Eb kerewang nande yu kud aom kowe. Ebbed meeneeb durud yewed ye dabab kee ne Ambembed kawoon kuu awinainban manok andewedoo?” andoon.

¹² Kwane, Rom ana nangmidan yoom yi korok yoom kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana nangmidan yoombbed Yesu awinene nongangke yenbeniwen.

Yesu Kuu Anasiib Yaa Nenwiniwen
(Mt 26:57)

¹³ Kwane, ibduruk kuu Yesu kuu Anasiib yaa nenwiniwen. Anas kuu Kaiyafas ye wonong yu ambe. Kaiyafas kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob kuye weeb yaa kinoonman.

¹⁴ Yembed Yuudan yaa anukbed yedmoon, “Karub mimombbed nimakarub korem yi dowad bobnaneen kuu amun.” andoon kuu ye kumbed yedmoon.

Pitambbed Yesu Nekaadban Andoon
(Mt 26:69-71, Mk 14:66-68, Lk 22:54-57)

¹⁵ Kwane, Saimon Pita yoom kedmengkandeenman maa yoom kuu Yesu nenwiniweniib ye yondem kerenden winiwen. Kedmengkandeenman kee God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed yekaadkerunoon kowe, ye kuu korok keye ambib ye kuuk aom Yesu ye yoman yeyiib wonoon,

¹⁶ kumban Pita kuu korokbed yekaadban kowe bunangkamo yinmone kuuk ambongko diambbed doboroon. Kwane, kedmengkandeenman aomnoon ye karub kuu ikakman mene ambongko ooni ye deme wonong koyu yaa daandekore Pita nende kuuk aom aomnoon.

¹⁷ Kwane, wonong koyumbbed Pita yaa, “Eb kuu karub keye kedmengkandeenman dee?” ande kaamonuune, Pitambbed inandundoon, “Yii, neyiibban.” andoon.

¹⁸ Kuye annoom kuu yurukiib kowe, demedan yena yoom kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana nangmidan yenambbed amot nengkekoriwe kuyaa dobere kanawanewande dorokanabiib. Pita kwangkon kuyaa dorone yeyiib yuruk dorokaan.

Anasbed Yesu Kaamoboon
(Mt 26:57-68, Mk 14:53-65, Lk 22:66-71)

¹⁹ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed Yesu yaa ye kedmengkandeenaniib ye kedmengkandiyiib ye kerekmen yaa kaamoboon.

²⁰ Kwane, Yesumbed inandune yedmoon, “Ne kuu nimakarub korem yaa kuu dianbonmo dakmendimain. Kwane, Yuudan nedbimaib ambib embeng embeng aomiib Yuudan korem nedbimaib kurikuri boyambib darewoob yaayiib kedmengkandimain, ma bikne dakmindoo.”

²¹ Kowe komande ne yaa kaamoniib? Kedi, karub ne dakmaane wengambiriwen kuu yikaad kowe, yi yaambad kaamondime.” andoon.

²² Kwanandoone, kurikuri boyambib darewoob ye ooni ana nangmi ye karub kuu Yesu ye dia doreen kumbed Yesu ye angkatom yakdarekore yedmoon, “God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaa kuu weng kwamune dakmimaibkowoo?” andoon.

²³ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed weng abdon dakmaan keroka, abdon kuna kuu yedme. Kumban nembed komo dakmaan kuu anam keroonka, komande ne kuu neeb?” andoon.

²⁴ Kwane, Anasbed yedmoonkob Yesu nong yenbiweniib kumbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Kaiyafas yaa nenwiniwen.

Pitambad Angkon Ika Yesu Kuu Nekaadban Andoon
(Mt 26:71-75, Mk 14:69-72, Lk 22:58-62)

²⁵ Kwane, Pita kuu kuyaa yeka yuruk dorokane doreena, yenambad ye yaa kaamoniwen, “Eb kuu karub yakuye kedmengkandeenman dee?” andiwe, Pitambad bironde yedmoon, “Yii, neyibban.” andoon.

²⁶ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye dememan maa kuu kuyaa doreen. Karub kee karub Pitambad kenood daandoon kuye karubkim kumbed aromne dakmoon, “Eb kuu at olif mongkobon aom kuu ewiib wedmebdaan kii.” andoon.

²⁷ Kwane, Pita angkon kwane anamban kii ande bironoona erebnarimbanbed ayam komkoon.

Yesu Paillet Ye Arinambo Ari Nenwiniwen
(Mt 27:11-18, Mk 15:1-15, Lk 23:1-3,18-25)

²⁸ Kwane, Yesu kuu Kaiyafas yambiwoom kuu koronde Yuudan yi Gavana Romdanbed kowiwen ye karub ye boyambib kwaab yaningko Pretorium yaa nenwiniwen. Kuyaron kuu amkimo kai kowe, Yuudan yi korok korok ye ambiwoom aomnindo bunangkambad dohiriwen, amborom kuu aomnaniib kuu Yuudanban daboknaib ye amowamob domokbaniib kowe Yuudan yi Burudandoon ye orok anindeban keraniib.

²⁹ Kowe Pailletbed mene angkaderene ye yaa kaamondoon, “Karub keyaa kee komo dabab weng koniwen?” andoon.

³⁰ Kwanandoone, yimbed inanduniwen, “Ye kuu amob domokboon ye karubban karen, ye kuu nenmene eb yaa kabdindo karen.” andiwen.

³¹ Kwane, Pailletbed yedmoon, “Yiibka nenwene yiiwamob yaambbed wengyundime.” andoon.

Kwanandoone, yimbed inanduniwen, “Kumban nubka nubbed karub mim aye kowi ye dabab koni kuu yiminban.” andiwen.

³² Keyiib kee kwanodned Yesumbed komo ye yaa kamuneene ye bobni ye kerekmen bobni ye kiwaan dakmoon kwamune id kere wonodned yimin.

³³ Kwane, Pailletbed ye ambiwoom aomne Yesu baandoona wonoona kaamonenoon, “Eb kuu Yuudan yi king dee?” andoon.

³⁴ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kee eb kaamoni dee, o karub yenambbed ne dowad ma yedmebdiwen dee?” andoon.

³⁵ Kwane, Pailletbed inandoon, “Ne kuu Yuumanoo? Dowan! Ebka eb ambibkindan yoom yi korok korok yoombbed neyiib yaa kuu nenminiwen. Kowe eb kuu komo ambarakmi kamewen?” andoon.

³⁶ Kwanandoone, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed korok kere oonimbon kuu okad kiri yemanban. Okad kiri yeman keroon karen Yuudanbed ne awine nenminiwen kebeni dowad ne demedanbed nangbiwen karen. Kumban ne oonimbon kuu ambibkin kimyen maaaa yaambbed.” andoon.

³⁷ Kwane Pailletbed yedmoon, “Kowe, eb kuu king kii!” andoon.

Kwane, Yesumbed inandoon, “Ebbbed ne kuu king andeeb kuu anam yedmeeb kii. Anam kuu kuye dowadbed ne kuu wooneen kii. Kwane, anam anam ye weng dakme korokbendi dowad okad kiri manaan. Nimakarub korem anam anam ye kerekmen angka doriib kuu ne yaa wengambere-waniib.” andoon.

³⁸ Kwanandoone, Pailletbed kaamonoon, “Anam anam kuu kuna?” andekore, Yuudan yaa angkon angkane wene yedmendoon, “Ne kuu ambarakmi yaambbed dabab koni yeman karub keyaa ma wedmokban.

³⁹ Yiib koobdande kwanimaib kuu Yuudan yi Burudan-doon orokbon yaron arimbed daawaiwe wii karub mimo bunangka obon keru dowad yiib dingki ari nenkowimain. Kwane, yiib dowaken kuu ‘Yuudan yi king’ nenkondani-ino?” andoon.

⁴⁰ Kwane, yimbed baande komkane inandiwen, “Yii, yem-banii! Barabas nub yaa nenkondeyaa!” andiwen. Barabas kuu anukbed gapman yaa bon keroon kowe wii aom nenkaaniwen.

19

Yesu Ayi Dowad Nenkowiiwa Woonoon
(Mt 27:27-31, Mk 15:16-20)

¹ Kwane, Yesu kuu nong yikyikiibbed angkurom angka ayi dowad Pailletbed yedmoon na nenwene kwane ayiwen.

² Kwane, ana nangmidanbed nong yikyikiibbed korok ari dereni yeman bedmekoriwa, Yesu ye korok ari derene kowiwen. Kwane, ebkad doboob minodminodiib kuu kanmene ye yaa kan inwarunekoriwa,

³ ye dia mene “Yuudan yi king, amkim amun eb yaa!” ande ye murubia ari yakdanme ayimo kame ika ika yemoon kameniwen.

⁴ Kwane, Pailletbed ikakman angkadere Yuudan yaa yedmoon, “Kedi, karub ke nen angkuro manaan kei, ye yaa dabab koni ye ambarakmi ye id kuu ne ma wedmindoo.” andoon.

⁵ Kowe, Yesu kuu nong yikyik bedmiwen ye korok ari derene ebkad doboob minodminodiib derenoon kumbed mene angkadoroon kuu Pailletbed yi yaa yedmendoon, “Karub kuu kekei!” andoon.

⁶ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom yi ana nangmidan kurikuri boyambib darewoob oonimaib yoom Yesu wedmenekoriwa, erebnarimban komkane yedmiwen, “Ye kuu aye at ming arimbed kinime! Ye kuu aye at ming arimbed kinime!” ande kamiwen.

Kumban Pailletbed yi yaa inandundoon, “Yiibka nenwene at ming arimbed kinime. Ne kuu dabab koni ye ambarakmi ye id kuu ma wedmindoo kowe.” andoon.

⁷ Kwanandoone, Yuudanbed aromkonomo nangkane yedmiwen, “Ye kuu God ye Mingki andoon kowe, nub amobbed yedmoon kuu ye kuu aye bob kowi yeman.” andiwen.

⁸ Paillet kuu kee kwane wengamberekore ye uni kuu ari keroon.

⁹ Kwanekore boyambib kwaab aom ika aomne Yesu yaa kaamonoon, “Eb kuu kunayambbed menewen?” andoon. Kumban Yesu kuu ma inandunindo.

¹⁰ Kwane, Pailletbed ye yaa yedmoon, “Eb kuu dakmewokban kereewoo? Eb koronduwed wini ye kerekmeniib eb at ming arimbed ayuwed bobniyiib kuye aromkono kuu ne yaambbed angkeen kuu ebkaadbanoo?” andoon.

¹¹ Kwane, Yesumbed inandoon, “Eb aromkono kandewen ne yaa kuu ari doreen ye God yaambbed kii. God yaambbedban karen ne yaa ma kamaabban karen. Kwanekob, karub kanembed ne nende eb yaa kabdoon kuu ambarakmi darewoob kamoon, eb arebban.” andoon.

¹² Kuyaambed ari kuu Paillet ye dowaken Yesu korondenod wini yeman kamoon kumban, Yuudanbed komkane dakmiwen, “Eb kuu karub kee domonene korondaneewa wanaaneen kuu, eb kuu Saesaa yangkodmimban. Karub kanembed yeka ‘King keraan kii.’ andaneen kuu, Saesaa yaa bon keroon.” andiwen.

¹³ Paillet kuu weng kee kwane wengamberekore, Yesu nenmene angkaderekore, Bot Kudmiwenbon kwarimbed wengyundi ye dibirimbon ari wene diboroon. (Bot Kudmiwenbon kuu Hibru wengbed kuu Gabata andimaib.)

¹⁴ Kuye aron kuu Yuudan yi Burudandoon ye orok nekwenabi ye aron. Kuku aronkob yaa kereen. Kwane, Pailletbed Yuudan yaa yedmendoon, “Yiib king kuu kei.” andoon.

¹⁵ Kumban yimbed komkane yedmiwen, “Nenwene! Nenwene! Aye at ming arimbed kine!” andiwen.

Kwanandiiwe, Pailletbed kaamonendoon, “Yiib dowaken kuu yiib king aye at ming arimbed kinaniinoo?” andoon.

Kwane God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok dareb darebbed inande yedmiwen, “Nub king kuu yenayiiban, Saesaamo.” andiwen.

¹⁶ Kwane, Paillet kuu yi weng wengamberekore, yeenbon arimbed at ming arimbed aye kowi dowad ana nangmidan yaa nenkondoon.

Yesu At Ming Arimbed Dare Kanmaniwen

(Mt 27:32-44, Mk 15:21-32, Lk 23:32-43)

Kowe, Romdan yi ana nangmidanbed Yesu nenwenib

¹⁷ at ming kankoniwe, yeka Nangkarakbon yaa kankarine wonoon. (Nangkarakbon kuu Hibru wengbed kuu Golgota andimaib.)

¹⁸ Kwane, kwari kumbed ye kuu at ming arimbed bakumbed dare kankoone maniwen. Kwane, karub ayoob kuu ben at ming ayoob arimbed bakumbed darekorib Yesu ye angkara angkara benkoobe dariwen.

¹⁹ Pailletbed kerek yaa korok weng kwamune wongkoon, “YESU NASARETMAN, YUUDAN YI KING”. Kerek kee kondoon at ming dungkun ari deriwen.

²⁰ Weng kee Hibru wengbed Romdan yi weng Latinbed Gurik wengbed wongkanaboon. Kwane, weng kee Yuudan yemoon kimingkiwen, amborom kuu Yesu aye at ming arimbed kiniwen yaambed siti aom kuu ambabban kowe.

²¹ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed Paillet yaa yedmiwen, “‘Yuudan Yi King’ ande wongkaab. ‘Ne kuu Yuudan Yi King.’ ande yedmoon.’ kwane wongke.” andiwen.

²² Kwanandiiwe, Pailletbed inandoon, “Komo nembed wongkaan kuu angkimbaraneen, kuyaa kuu inamen maa kandainban.” andoon.

²³ Kwane, Romdan yi ana nangmidanbed Yesu at ming arimbed dare kanmanekoriwa, Yesu ye ebkad nandenib andokbe wenore kaningiib kere nekwiwen, yi kaningiib kowe. Ebkad maaaa kuu kad yaa yoni yebkad kuu nandiwen. Kuye ebkad kuu barad manayiib ma kan dabokne karangkindo mimo kumbed kongkono yaambbed wene konomed yaa wene emkong yaa yiminbed karangkiwen.

²⁴ Kwane, yika neman yedmoon yedmoon kamiwen, “Nub kuu ebkad kee birindaub. Bot ari nuwaningko wongke kirarem, kane yaningko wedmanuub kuu yeka ebkad kandaaneen.” andiwen. Kwaniwen kuu God Ye Weng Karadmo ke wongkoon kei, “Yika nebkad kuu bene andokbe wenore yi mimim benib, bot aningkoyiib kirarekorib aningko wedmiwenman nebkad maa kandoon.” ande wongkoon kuu anam id keroon. Kwanikob, ana nangmidan kuu kwamunemo kamiwen.

²⁵ Yesu ye at ming dia kuu ye awaan yoom ye awaan yu yangkura yoom Klopas ye amban Meri yoom Meri Magdalen yoom kui.

²⁶ Kwane, Yesu wedmoonka awaan yoom ye kedmengkaneenman yembed mimyob dowaken keenimaan yoom kuu dia doriib kowe, Yesumbed ye awaan yaa yedmoon, “Ena yee, ye kuu ub dana mingki ande kowaan.” andekore,

²⁷ ye kedmengkaneenman yaa yedmoon, “Yu kuu eb ena ande kowaan.” andoon. Kwane, kuye aronbed ari kuu kedmengkaneenman kembed yambiwoom nen oonoon.

Yesu Bobnoon

(Mt 27:45-50, Mk 15:33-41, Lk 23:44-49)

²⁸ Kuye yoman kuu Yesu yekaadkeroon kuu komo komo korem kuu ambangke dowan keroon. Kwane, God Ye Weng Karadmombbed komo wongkoon kuu anam id keridowad Yesumbed yedmoon, “Ok moom bobnaan.” andoon.

²⁹ Kwane, wain ok dereb kereen kuu dia angkeen kowe, ok awinimaan ye obkod kande kuyaom kaane kande isop nondong ari kowe Yesu ye mongkodkono yaa kankooniwen.

³⁰ Kwane, Yesu kuu ok anoonkin yedmoon, “Kuned kuu korem awine dowan keraan kii.” andoon. Kwane, korok wan yiri kubune ye kingkin Awodki ye dingki ari kowe bobnoon.

³¹ Kuye aron kuu Sabat aron nekwanabi aron, angkon aron awari kuu Sabat aroniib Yuudan yi Burudandoon ye orokbon aroniib kowe, kuye aron ari karub at ming arimbed kinambiri kuu Yuudan yi korok korok yi dowakenban. Kwanikob, yi kuu karub at ming arimbed kinambiriwen yi yon kuu

ana nangmidanbed domangkibko duknibko yi bob kuu ben kubudirime andi dowad wene Paillet yaa kaamoniwe ee andoon.

³² Kwani kowe, ana nangmidanbed wene karub ayoob Yesu yoom ibmo at ming arimbed bakumbed dare benkoobe dari-weniib yaa wenenib, karub maa ye yon kuu domangkekorib, karub maa ye yon kuu domangkiwen.

³³ Kwane, mene Yesuyiib yaa mene wedmibka, ye kuu bobnoon kowe ye yon domabangkindo keriwon.

³⁴ Kumban kwani keru koronde ana nangmi ye karub mimombed kanadbed Yesu ye id kebed yaa monbenoone kirodmo umkaniib okiib menebenaboon.

³⁵ Kee kwanoona wedmoon ye karubbed yedme korokboon. Yembed komo yedme korokboon kuu anammo. Ye yekaad anammo dakmeen. Yembed yedme korokbendoon kuu yiib kwangkun anam andime dowad.

³⁶ Kwamune kamiwen kuu God Ye Weng Karadmo aombed wongkoon kuu “Ye kono kuu ma domabangkaanban.” andoon ye wengiiwa,

³⁷ God Ye Weng Karadmo maa, “Yi kuu kanadbed kariwen ye karub kuyaa keenombaraniib.” ande wongkoon ye weng kuu anam id keroon.

Yesu Ye Id Kuu Mangkiwen

(Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Lk 23:50-56)

³⁸ Kuye yoman kuu Arimateaman Yosefbed Yesu ye id kanwene mangki dowad Paillet yaa kaamonoona ee andoon. Yosef kuu yemyeb Yesu ye yoman wini ye karub, amborom kuu Yuudan yi korok korok yaa unendoon kowe. Kwane, ee andoon kowe, Yosefbed mene Yesu ye bob kuu kanwonoon.

³⁹ Anuk yirimbed Yesuyiib yaa amnoombed durune wonoon ye karub Nikodemus kuu baeb amun yeman meeryiib aloyiib dabokniwen ye dabab 35 kilos areb kumbed kan Yosef yaa dabokne wonoon.

⁴⁰ Karub ayoob kembed Yesu ye bob id kuu kandenib, Yuudanbed yi bob mangkimaib kwane areb kuu baeb amun yemaniib ebkad kawanmoyiibbed bedmiwen.

⁴¹ Yesu at ming arimbed dare kan maniwen ye yumbon kuyaa kuu mongkobiib. Mongkobon kuyaom kuu bobkonombon yewewiib, kuyaom kuu bob ma mangkindo.

⁴² Kuye aron kuu Yuudan yi Sabat aron nekwenabi yaron kumban Sabat aron dia kereen, angkon bobkonombon kuu dia kowe, yimbed Yesu ye bob kuyaom kowiwen.

20

Bobkonombon Aom Yesu Dowan

(Mt 28:1-8, Mk 16:1-8, Lk 24:1-11)

¹ Amkimo kaimbed arimingku ye aronki ibduruk nam-birindombed Meri Magdalenbed wene bobkonombon yaa wedmuunka, ambongkodem kebenoon ye bot darewoob kuu kan angkara kowoon.

² Kwane, Meri kabaanmo wene Saimon Pita yoom ked-mengkandeenman maa Yesumbed mimyob dowaken keeni-maan ye karub yoom kuyiib yaa wene yedmeen, “Karubbed nub Yariman kuu bobkonombon aom kuu kan angkaniwen kii! Kowe kunaya kowiwen kuu nubkaadbanii!” andeen.

³ Kowe Pita yoom kedmengkandeenman maa keyoom bobkonombon yaa andowe wene wedmok winiwen.

⁴ Karub ayoob kibindariwen kumban, karub maambed kirod kirod kabaanmene Pita kuu deburudandoon. Kwane, bobkonombon yaa yedinmo wonoon.

⁵ Kwane, yembed ambokibine aom wedme wedmoonka ebkad kawanmo kumbedmo angkeen. Kwane, ye kuyaom aomnindo.

⁶ Kumban ye yoman meneen ye karub Saimon Pitambed de niindem aom aomne wedmoonka ebkad kawanmoyiib

⁷ Yesu ye korok ari bedmiwen ye ebkadiib kumbedmo dangeen. Korok ari ye ebkad kuu yekarebmo bedmoon, bob andedmi ye ebkad kawanmo yaa ma daboknindo.

⁸ Kwane, kedmengkandeenman maa bobkonombon yaa ibduruk wonoon kee ye kangkon aomne wedmekore anam andoon.

⁹ Kumban yi ayoob kee yi kuu God Ye Weng Karadmo aombed Yesu kuu bobni yirimbed dembaneen ande wongkoon kuu meene ongme kaadkerindo.

¹⁰ Kwanikob, yi kuu ikakman yi ambiwoom winiwen.

¹¹ Kumban Meri kuu bobkonombon bunangka doberenu ameng kamuun. Kwane inok waun kumbed ambokibine bobkonombon dem aom kereknenu

¹² engyus ayoob ebkad kawanmo inwariwen wedmendeen. Yi kuu Yesu kowiwen ari dibenib, maaaa kuu korok kerekmen arimbed diboroone, maaaa kuu koborom yon kerekmen anukbed diboroone keriwene.

¹³ Kwane, yu yaa kaamondiwen, “Angkodmi, komandewed ameng kameeb?” andiwe, yumbed yedmeen, “Ne Yariman kuu kanwiniwen. Kwane, yimbed kunaya kanwene kowiwen kuu ne nekaadban.” andeen.

¹⁴ Meri kee kwane yedmuunkin, yu amonombe wedmuune Yesu kuu kuyaa doreen kumban yu yukaadkerunindo.

¹⁵ Kwane, Yesumbed kaamondoone, “Wonong ee, komandewed ameng kameeb? Ub kuu kane ande kereknaab?” andoon.

Merimbed meeneen kuu ye kuu kuye yongbon oonoonman andeen kowe, ye yaa yumbed yedmeen, “Korok, ebbed ye id kuu kanwene kowewen keraneen kuu yedmewebka wene kanda.” andeen.

¹⁶ Kwane, Yesumbed yu yaa yedmoon, “Meri.” andoona, yu amonombe Yesu ye kerekmen kerenu Hibru wengbed yedmeen, “*Raboni yee!*” andeen. (Raboni ye weng id kuu “Kedmengkandi korok”.)

¹⁷ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Ne yaa awinewaab, ko-moyiibkob ne kuu Ambeyiib yaa ikakman winindo kowe. Kumban nangkodmiayiib yaa weneneb ne kuu ikakman ne Ambe, angkon yiib Ambe, ne God, angkon yiib Godiib yaa wanaan kii andi ye weng yi yaa daande.” andoon.

¹⁸ Kwane, Meri Magdalenbed kedmengkandeendaniib yaa weng yuk kanwene yedmendeen, “Yariman wedmemaan kii!” andenu yembed yu yaa komo komo kee dakmoon kuu yi yaa dakmendeen.

Yesumbed Ye Kedmengkandeendaniib Yaa Angkadoroon

¹⁹ Sande ye annoom arimbed, kedmengkandeendan kuu mimyamo nedbiwen. Yuudan yi korok korok yaa uniwen kowe, ambongko karangmiwen. Kwane, Yesu kuu mene yi kidangkambed dangkuro dobere yedmoon, “Iwari yewenub kuu yiib yaa angkimborok.” andoon.

²⁰ Kee kwane yedmoonkin, ye dingkiyiib ye id kebed yaayiib korokbendoon. Kwane, kedmengkandeendan Yari-man wedmeniwen kuu kubi miin darewoob keruwen.

²¹ Kwane, Yesumbed ikakman yedmoon, “Iwari yewenub kuu yiib yaa angkimborok. Ambembed ne nenkowoona manaan kwamune areb, kibireb nembed yiib ben nongkobako winime.” andoon.

²² Kee kwane andekore, inum yi yaa narene yedmendoon, “Kingkin Karadmo yiib niindem aom nendime.

²³ Yiibbed nimakarub yena yi ambarakmi are nonondandaniib kuu yi ambarakmi kuu Godbed are nonondandaneen, kumban yiibbed yi ambarakmi are nonondandaibban kuu Godbed yi ambarakmi kuu are nonondandaanban.” andoon.

Yesu Tomas Yoom Kedmengkandeendan Yena Yoomiib Yaa Angkadoroon

²⁴ Kedmengkandeendan wad ayoowiib mim Tomas, yangko maa Didimus andimaib, kedmengkandeendan nedbiwen kuu yeyiibban, Yesu yi yaa monoon kuu.

²⁵ Kowe, kedmengkandeendan yena kembed Tomas yaa yedmeniwen, “Yariman wedmenuwen kii.” andiwen.

Kumban yembed yi yaa yedmoon, “Nekareb ye dingki yaa baku dariwen ye dem yumbon wedmeni kuyaom ne

dingkiod kuyaom kamoeni, ye id kebed yaa dingki kamonaniin kumbed anam andaniin, kwanainban kuu anam andainban.” andoon.

²⁶ Kwane ari ye Sande arimbed, Tomas yoom Yesu ye kedmengkandeendan yena yoom kuu ambiwoom ikakman nedbiwen. Ambongko korem karangmiwen kumban Yesu kuu yi kuyaom kuu yeyiib mene dangkuro doberokore yedmoon, “Iwari yewenub kuu yiib yaa angkimborok.” andoon.

²⁷ Kwanandekore, Tomas yaa yedmenoon, “Ne dingki kee wedme, eb dingkiod keyaom kowe. Kwane, eb dingki yire ne id kebed yaa kaane wedme. Eb karekmi kuu korondeneb anam ande.” andoon.

²⁸ Kwane, Tomasbed Yesu yaa yedmenoon, “Ne Yariman, ne God!” andoon.

²⁹ Kwane, Yesumbed yedmenoon, “Eb kuu wedmewekoreb ne yaa anam andeewoo? Kane kane akmewindo kumban anam andiwen kuu amun kerundoon.” andoon.

Buk Kee Yesu Yaa Anam Andime Dowad Wongkoon

³⁰ Yesumbed ye kedmengkandeendan yi kerebiri arimbed yeka maaa ye dud kami korokbenaboon yemoon yena kuu buk keyaom kee ma wongkanabindo.

³¹ Kumban keyiib kee wongkanaboon kuu yiib kuu Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu, ye kuu God ye Mingki kii ande anam andime dowad. Kwane, yiib kuu ye yaa anam andaniib kuu, ye yaambad wadkeri kandaniib.

21

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Ediib Yaa Angkadoroon

¹ Kuye yoman kuu Yesu kuu bowan Galeli angkambad ye kedmengkandeendan yaa angkadere dangkuro durundoon. Kwamune kere wonoon kei.

² Saimon Pita yoom Tomas yaningko maa Didimus andimaib yoom Galeli ye kambong Kenaman Natenio yoom Sebedi ye meed ayoob yoom kedmengkandeendan ayoob yena yoom ibmo doriib.

³ Kwane, Saimon Pitambad yi yaa yedmendoon, “Ne kuu okyiri oon bad wanandamiin.” andoone yimbed yedmiwen, “Nub kwangkong nuwiib eb yoom wananuwa.” andiwen. Kowe, yi wenenib oon bi motod aom aomne wene anoom doboob oon bi ye men kamobiwen, kumban oon ma maandindo keriwon.

⁴ Awari amkimo kaimbed Yesu kuu wim ari doboroon, kumban ye kedmengkandeendan kuu Yesu ye komboon kuu yikaadkerunindo.

⁵ Kwane, yembed yi yaa kaamondoona, “Ee angkodmia, yiib kuu oon ma maandindo dee?” andoone “Yii, dowanaa.” ande inandiwen.

⁶ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiib oon bi ye men nande motod wiwi angkambed kamonime. Kwananiib kumbed oon kuu maandaniib.” andoon. Kowe, yi kuu kwaniwen. Kuyiib kuu oon yemoonbed awuniwa awingkoon kowe, yi kuu oon bi ye men ika motod aom kamoni kuu yiminban keriwon.

⁷ Kwane, kedmengkandeenman Yesumbed mimyob dowaken keenimaan ye karubbed Pita yaa yedmoon, “Ii Yariman kiyi.” andoona, Pita kuu kee kwane wengamberekore ye bunangka ebkad deme dowadbed biankwoon kuu kan derene ok yiri bumboroon.

⁸ Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan yena kuu motod aombed oon bi ye men aom oon yemoon aomniwen kuu bingge Pita ye yoman bid yaa kanwiniwen, amborom kuu bid yaa kuu ambabban 90 mitas areb kowe.

⁹ Kwane wirine wim ari kuro dodkenib wedmiiwa amoyid-kobbed deneen. Kwane, amot ari kuu oon deneen. Kuyaa kuu omiib.

¹⁰ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Oon kibireb biwen kuyiib yena benminime.” andoon.

¹¹ Kowe Saimon Pitambed motod aom aomne wene oon bi ye men kuu bingge bid yaa nanmoon. Oon bi ye men kuu oon dareb darebmo diiriwen kuu 153yiib kumban oon bi ye men kuu ma birindindo.

¹² Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Mene animan anime.” andoon. Ye kedmengkandeendan kuu yi yikaadkeriwon kuu Yariman kowe, “Eb kuu kane?” ande ma kaamobindo.

¹³ Yesumbed menene om bendune bangkandekore oon kwangkoon kwane ben bangkandoon.

¹⁴ Yesu kuu bobnoon yirimbed nen demboon yaronbed mene kwaniwen yaron kee ye kedmengkandeendan yaa kuu angkaderebeen kuu ayooobmimiib kereen.

Yesumbed Ye Karuwa Nimaya Awande Aromkono Konde Andoon Pita Yaa

¹⁵ Kwane, yi kuu animan ane dowan keriiwe, Yesumbed Saimon Pita yaa kaamonoon, “Saimon, Yoon ye mingki, mimyob dowaken keewimaab kuu yi mimyob dowaken keewi keyaa burudandoonoo?” andoon.

Andoone, Pitambed yedmoon, “Ee, Yariman, ebkaad kuda, mimyob dowaken keebdimainaa.” andoon.

Andoone, Yesumbed yedmoon, “Ne karuwa nimaya kuu sibi mana areb kowe, awande aromkono konde.” andoon.

16 Angkon Yesumbed ika kaamonoon, “Saimon, Yoon ye mingki, mimyob dowaken keewimaawoo?” andoon.

Andoone, Pitambed yedmoon, “Ee, Yariman, ebkaad kuda, mimyob dowaken keebdimainaa.” andoon.

Andoone, Yesumbed yedmoon, “Ne karuwa nimaya kuu sibi oonoonman areb oone.” andoon.

17 Kwane Yesumbed ayoobmim kaamonoon, “Saimon, Yoon ye mingki, mimyob dowaken keewimaawoo?” andoon.

Pita kuu kubiyiibban keroon, amborom kuu Yesumbed “Mimyob dowaken keewimaawoo?” ande kaamobene ayooobmim keroon kowe. Kwane, Pitambed yedmoon, “Yariman, komo komo korem eb ebkaadmo. Eb ebkaad ne kuu eb yaa mimyob dowaken keebdimain kii.” andoon.

Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Ne karuwa nimaya awande aromkono konde.

18 Nembed eb yaa ke anammo yedmebdaan kei, eb kewed yaronbed ebkad kuu ebka deebekore eb dowaken kunaya wanande meenimaab kuu kuyaa kwane yarebimaab. Kumban eb kiomnaneeb kuu aniib dowad karub maambed eb nendaneena eb dingki yiraneewe ebkad deebekore eb dowakenban kuyaa wini ye yumbon kuu kuyaa eb nenwana-
neen.” andoon.

19 Pita kuu kamune ayaniiwe bobnaneen kumbed God yaa nambiri konaneen kuye dowadbed Yesumbed keyiib yedme korokboon. Kwanandekore, Yesumbed Pita yaa yedmoon, “Ne yoman mene!” andoon.

20 Kwane, Pita kuu amonombe anuk wedmoonka Yesumbed mimyob dowaken keenimaan ye karub kuu yi yoman meneen. (Anukbed keye karub kee orok aniwen yaambed Yesu yaa yonekore ari kuu ye yaa kaamonoon, “Yariman, eb yaa kanembed ambodanganeen?” andoon.)

21 Kwane, keye karub Pitambed wedmenekore Yesu yaa kaamonoon, “Yariman, ye yaa komo keraneen?” andoon.

22 Kwanandoone, Yesumbed inandunoon, “Ye dobara-
neenkob ikakman mananiin kuu ne dowaken keraniin kuu eb meenembiri yemanban. Eb kuu ne yoman mene!” andoon.

23 Kee kwane yedmoon kumbed yikanmo kuyaom ked-
mengkandeendan yaa nuub weng kan yariwen kee, ked-
mengkandeenman keyiib kee bobnaanban ande kamiwen. Kumban Yesumbed kuu bobnaanban kii ande ma yedmindo, yembed kamunemo yedmoon, “Ye dobaraneenkob ikakman mananiin kuu ne dowaken keraniin kuu eb meenembiri yemanban.” andoon.

24 Kedmengkandeenman kee kamenabi keyiib kee yedme korokbendeni wongkaan kuu ne kei. Nub nubkaad yedme korokbendi ye weng kee anammo.

²⁵ Yesumbed kamenabi yemoon yenayiib kwangkong ongenaboon. Kami mimim korem kuu buk aom wongkanabiwen karen, mok nembed meendobaan kuu buk miin yemoon kowe okad yiri buk nongkobimbon kuu yiminban keroon manok karen.

Kwamiwen Apasodanbed Kwamiwen Ye Buk

Kwamiwen Buk Komo Dowad Wongkoon

Weng keye dowad kuu kekamune: 1. Apasodan yoom anam andiwendan yena yoom komo kamenabiwen kumbed Yesu ye weng derendaroon ye weng anammo wongkoon. 2. Kuristendan yaa yenambed dudi weng yemoon dakmenabiwen kowe, buk kembed koromone dakme wongkoon, Yuudaniib (4:8-12) Yuudanbaniib (25:8-11) yaa inandi dowad. 3. Kuristendan yaa yobdoodiib durud yewediib menebimaan kowe, komarewa dobaranuub ande korokboon. 4. Kuristendan kuu yenambed durud yewed konde yenbandimaib kumban, Yesu kuu ye bondan korem yaa burudande doraneen ande wongkoon.

Wongkoonman

Kwamiwen ye buk kuu Lukbed wongkoon. Luk kuu Yesumbed komo komo kamenaboon kuu wedmindu kumban, indobbed wedmeniwendan yemoon yi weng boon kumbed wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 63 areb.

Korok Weng

1. Yesu Ye Weng Kuu Yudea Kere Galeli Kere Samaria Aom Derendaroon (sapta 1–8)
2. Pool Yesu Yaa Anam Andoon (9:1-31)
3. Yesu Ye Weng Kuu Fonisia Kere Saipurus Kere Antiok Aom Derendaroon (9:32–12:25)
4. Yesu Ye Weng Kuu Firigia Kere Galasia Aom Derendaroon (13:1–15:35)
5. Yesu Ye Weng Kuu Gurikdan Yi Okad Aom Derendaroon (15:36–21:16)
6. Yesu Ye Weng Kuu Romdan Yi Okad Aom Derendaroon (21:17–28:31)

Yesu Kuu Ewen Ari Nen Daanoon

¹ Tiofilus, ne buk ibduruk wongkekori kebdaan kuyaom kuu, Yesu ye andowe kedmengkandoonbed

² wene ye nen Ewen ari daanoon kuye weng wongkaan. Kwamune kuyaambed ye kuu Ewen ari nen daanindo yaambed, apasodan yembed kinoon kuu be Kingkin Karadmo yaambed kedmengkandoon.

³ Ye durud yewed kande bobnoone mangkiwe yeedoroon yoman ari kuu, aron 40yiib yi yoom dobere korokbendoon kuu ye anam bobnoon kumban ika yeedere wadkeroon. Kwamune dore korobe akmiwa ika demboon kuu anam

kii andiwen. Kwane, Godbed korok kere ooni yeman kuu Yesumbed dakmenaboon, yi yaa.

⁴ Kuye niindem aom kumbed yi yoom ye yoom nedbe animan aniib yaambéd, Yesumbed kwanime andi ye weng yedmendoon, “Yiib korem kuu Yerusalem aom doberenib, ne Ambe ye munob bangkandi yeman yaa meedmime. Ye weng kunduk yiib yaa kurin daandaan kui.

⁵ Yoonbed okiib baptais kerundoon kumban, aron yemoonban arimbed Kingkin Karadmoyiib yiib kuu Godbed baptais kerundaneen.” andoon.

⁶ Kwane, yi korem nedbiwen yaambéd Yesu yaa kaamoniwén, “Yariman. Israel ambibkin kuu nubkareb kibirebya kondaneebkob, nub Israeldan yoom God yoommo oonanuub dee?” andiwen.

⁷ Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Aron kuu yeka Ambe yembedmo kowoon. Komo aron kwananeen kuu yiibbed yiibkaadkeri yemanban.

⁸ Kwane, Kingkin Karadmo mene yiib niindem aom yaa doberene aromkono kondaneene, ne weng amun kanwene daandaniib. Yiib indobbed ne dowad wedmiwen kuu Yerusalem aombéd wene Yudea ambibkin korem aombéd wene Samaria kere kumbed wene okad yimin yimin yaa daandaniib.” andoon.

⁹ Kwane dakme dowan keroona, yi kerebiri yi indob ari yaambéd ambid ari Yesu kuu nen daanoone wiib wedangka dewenuune wedmenindeban keriwén.

¹⁰ Kwane, yi korem kuu dobere Yesu daaneen kuyaa yi indob korem ambid ari nengmoniwen. Nengmone doriibe, karub ayoob ebkad kawanmo inwariwen kumbed yi dia angkane dangkoro doberenib yedmendiwen,

¹¹ “Galelidan. Yiib kuu komande yiib indob kuu ye ku weeneen yaamo kwane doberenib kereiib? Yiib Yesu wedmiiwa ye Ewen ari wonoon kuu, angkon ika kwane Ewen arimbed aman kwane ika mananeen.” andiwen.

Mataiyas Kuu Yudas Ye Yumbon Nendiwen

¹² Sabat aron* kereen kowe, anam andidan kee aangko Olif ari kuu koronde ikakman Yerusalem aommo winiwen.

¹³ Ambib yiriyiib ariyiib yimbed araben doriib kumbed mene ambiwoom ari daaniwen. Yi korem nedbiwen kumaom kuu Pita yoom Yoon yoom Yems yoom Endru yoom Filip yoom Tomas yoom Baatolomyu yoom Matyu yoom Alfeyus ye mingki Yems yoom Saimon nubka oone doberem ande nangboonman yoom Yems ye mingki Yudas yoom kui.

* **1:12:** Sabat aron kuu Yuudan yi kurikuri yaron, yiidki yeman kowe, ambab wini kuu amob.

14 Yi yoom Meri Yesu ye awaan yoom ye damana yoom nima yena yoom, yi korem mene nedbenib kurikuri kerembirimaib.

15 Anam andiwendan korem nedbiwen kuu 120yibb kwaombed, Pita yaro dorene

16 yedmoon, “Ee angkodmia. Kingkin Karadmombed Dewid yaa mene God Ye Weng Karadmo konoona dakme wongkoone anam id keroon kuu, Yudas kuu Yesu awineni ye dowad ambodangoon.

17 Ye kuu God ye deme awinuwen kemaom kuu yeyiib ibmo awinoon.” andoon.

18 (Anuk yiri kuu Yudas ambodangoon ye kewod kandoon kuu, yongbon okad moone kuyaa kombere omkabdin mane kabeyob domokbe ot wande bunangka komboroon.

19 Kwanoon kuu Yerusalem dan korem kuu yikaadkeriwen kowe, okad kuu yi wengbed aningko yeeb Akeldama ande kowiwen, ye weng id kuu umkan kubudoroon ye okad.)

20 Kwane, Pitambed ika yedmoon, “Buk Yook aombed wongkoon kuu,

‘Ye dohiri ye yumbon kuu obonmo angkimborok,
ye yumbon kuu ma nendaib.’

ande kwane wongkoon, angkon maaaa kuu,

‘Ye korok keru ye yumbon kuu
karub maambed kandok.’

ande kwane wongkoon.

21-22 Kwani kowe, anam kuu karub maa nendanuub, karub kuu Yoon Baptaismaniib baptais kamimaan yaronbed mene ari Yesu nub yoom dobere mene ye nen daanoon yaronbed kuyaom kuu, nub yoom doboroon kumbled maa nendanuub. Kwananuub kumbled wedmuuwe Yesu anam bobnoon kumban ika yeedoroon ye weng kuu yeyiib dakmaneen.” andoon.

23 Andoona, karub ayoob Yosef kuu yaningko maa kuu Baasabas angkon yaningko maa kuu Yustus yoom Mataiyas yoom anam andiwendanbed be

24-25 kurikuri kere yedmiwen, “Yariman. Karub mimim korem yi inamen kuu ebkaad kowe, karub ayoob kee buwen keyaa kuu mim nenkowewen kuu nub yaa korokbende. Yudasbed yumbon koronde yembed komo kamoona ye kakman yaa wonoon kowe, kane kuu apaso deme kandaneen?” andiwen.

26 Kwane, bot yaa aningkoyiib korokbi dowad kirare Mataiyas nendiwen kowe, Mataiyasbed yumbon kandekore, apasodan 11iib yaa daboknoon.

2

1 Pentikos* yaron keruune, anam andiwendan korem mene mimyamo nedbiwen.

2 Kwane yi korem ambiwoom dibiiwe, kudmeniibban kumbed nuub darewoob ye kuweng areb kuu ambid arimbed kamene ambib kumundin aom yukne daanoon.

3 Kwanoone, yi wedmiiwa amot yumbu areb andokbe mimim kere yi korem ari denobe dangoon.

4 Kwane, Kingkin Karadmombed korem ibnendene, aromkono konde weng maa maa bangkandenaboon kuu kwane dakmenabiwen.

5 Yuudanbed yi God ye weng wengambiriwendan kuu ambikin korem yaambed menebe Yerusalem aom Pentikos ye orok ye dowad araben doriib.

6 Dakmenabi ye kuweng wengamberekoriwa, karub yemoon kerebkarab kamenmo menenib wengambiriwen, amborom kuu weng maa maa yi wengbed dakmenaib kowe wengambiriwen.

7-8 Binangki miin darewiib kowe, kaamobiwen, “Ai, kee komarewa kamiib kee? Karub kee Galelidanmo kii! Komarewa nub weng anammo kee dakmiibkob kwane wengamburuub kee?”

9 “Nub kuu Paatiadaniib Midiadaniib Ilamdaniib Mesopotemiadaniib Yudeadaniib Kapadosiadaniib Pontusdaniib Esiadaniib

10 Firigiadaniib Pamfiliadaniib Idyipdaniib Libiadan Sairin taun dia angkarayiib Rom ye Yuudaniib Rom ye Yuu keriwendaniib

11 Kuritdaniib Arabdaniib kui. Kwene nub wengamburuuwa, God ye kami yeka maaaa ye weng nub wengbed dakmiiwa wengamburuwen kii!” andiwen.

12 “Keye id kee komarewa?” andimame binangke kerebkarab kamiwen.

13 Kumban karub yenambed anam andiwendan yaa ambon kamende yedmiwen, “Wain ok darewoob ane awarakiib yoonkob dakmiib.” ande daandiwen.

Pitambed Kadaareb Yaa Dakmoon

14 Kwanandiiwe, apasodan 11 yoom Pita yoom yaro dembeniwa, Pitambed kadaareb yaa kankoone daandoon, “Ee ne ambibkindaniwa yena Yerusalem aom doriibdaniwa yee. Yiib ongme wengambiribko dakma.

15 Kibireb kee amkimo aron kuu mogeed yaro dibuun kowe, karub kee yi wain ok ane awarak yindo.

16 Dowan! Kukei, profesiman Yoelbed daande wongkoon kuu, Godbed yedmoon,

* 2:1: Pentikos kuu Yuudan yi Burudandoon yaronbed wene aron 50yiib down keruune, Yuudan yob ibduruk wandiiwe God yaa eso andiiwe kami ye orok.

- 17 'Aron yeenbon kere wananuun yaron kumbed,
ne Kingkin Karadmo nimakarub korem yaa kowaniina
mananeen.
Yiib kewediiib koyuyiib kuu ne profesi weng dakmenabaniib.
Kwane yiib kwed kuu ne weng yuk wane wedmena-
baniib.
Yiib aamkono kuu ne weng yuk kiyuum wedmenabaniib.
- 18 Kuyaron keranuun kuu ne deme karuwa nimaya yaa
angkon ne Kingkin Karadmo kondaniina ne profesi
weng dakmenabaniib.
- 19 Ambid ari kuu yeka maaaa ye wedme binangki yeman
kedmengkandaniin.
Okad yiri kwangkon dud korokbenabaniin,
umkaniib amoyiib amarengiib kui.
20 Aron kuu kumbaneene kumun keranuun.
Wood kuu umkan areb keranuun.
Kwananeen kuye yoman kuu aningko arimbed darewoowiib
nambiri darewoowiib Yariman mini yaron keraneen.
- 21 Kwananeena, nimakarub korem kane kane Yariman yaa
anam ande baandaniib kuu
bobni yaa kuu burudande bindaneen.' ande wongkoon.
22 "Israel karuwa nimaya kee wengambirime. Yesu
Nasaretmanbed God yaromkono wedmi yemaniib yeka ma-
maa ye wedme binangki yemaniib dud korokbiyiib kamena-
boon kuu Godbed yiib yaa korokbendoon, yiib wedme anam
andi yeman. Yiib wedme yiibkaadkeriwen kui.
23 Yesu kee God ye inamen dowaken unyemanbed ong-
moon yaambd yiib yaa kondoone, yiib yoom miin arewadan
yoombd aye at ming ari bakumbed daare kankoone mani-
iwe bobnoon.
24 Kumban Godbed ye bobni durud yewed wankende bob-
noon yiri kuu nenkoonoone demboon, amborom kuu bobn-
imbed ye awineni kuu yiminban kowe.
25 Kee Dewidbed ye dowad kwane daandoon,
'Yarimandin ne yoman winimo kamuub wedmaan.
Ne kuu ma une kiringmainban,
amborom kuu Godbed ne yaa ibnoon kowe.
- 26 Kwani kowe, ne niindem aom kuu kubiyiib kere
kwangkon kubi weng dakmimameni
God ye weng kunduk meedme doriin,
- 27 amborom kuu God, ebbd ne kingkin kuu bobkonombon
yiri domowaabban,
angkon eb Karadkonoman bobkonombon yiri domon-
aawa deendaanban kowe.
- 28 Ebbd wadkeri kiwaan kuu korokbeweewa nekaadkeraan,
angkon eb kerebiri ari dobaraniin kuu,
kubi darewoob kawaneeb.' andoon.

29 “Angkodmia, weng kangdommo awinaan kuu nub awo Dewid bobnoona mangkiwen, kumbedmo. Kuye aron yaambéd mene kibik aron kee ye bobkonombon kuu kangkeen yayaa kui.

30 Ye kuu profesiman kowe, God Ye Weng kundukbed amob ongmoon kuu ‘ye yobbed ye ooni ye yumbon ari kuu ye awo aman arimbed kandaneen’ kuu yekaadkeroon.

31 Ye kuu aman ari wedme yedmoon ye id kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu anam bobnekore ika dembaneen kowe, dakmoon ye id kuu Yesu ye id kuu kuri domonoona deendindo.

32 “Kowe, Yesu kekei Godbed nenkoone wadkeri konoon kowe, nub kuu anam nub indowiib wedmuuwe kwanoon.

33 Kwanoone, Yesu kuu Yambe Godbed yaningko kankoone ye dingki wiwi angka nenkowene, God ye weng kunduk kumbed Kingkin Karadmo konoon. Konoone, Yesumbed nub yaa kangkon keendoone ibnendoone kwane dakmuuwe, yiib kuu wedme wengambiriib kui.

34 Dewid kuu Ewen ari daanindo, kumban kee Yesu ye dowad dakmoon,

‘Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmoon,

“Ne dingki wiwi yaa dibereewa,

35 eb bondan kumbed

eb yon yiidki yeman ongmaniin.” ’ andoon.

36 “Kwanikob Israeldan korem, yiib kuu yiibkaadkerime. Yesu kee yiibbed aye at ming ari dingki dare maniwen kuu, Godbed ongme kowoone ye kuu Yariman angkon Godbed Kinoona Monoonman Keresu keroon.” andoon.

37 Nimakarub weng kee wengambiriwen kuu yi mimyob aomiib wande wonoon kowe, Pita yoom apasodan yena yoom yaa yedmiwen, “Angkodmia, nub komo kamanuub?” andiiwe

38 Pitambéd inande yedmoon, “Yiib mimim korem amarakmi yaambéd amonombe Yesu Keresu yaa anam andibko, yiib amarakmi are nonondandoko yaningko yaambéd baptais kerime. Kwanibko, Kingkin Karadmo kuu Godbed yiib yaa munob kondaneen.

39 Weng kunduk kee yiib yoom yiib danaya yoom ni-makarub yena ambab dobere weniib yoom yi dowad kui. Kane kane nub Yariman Godbed baandaneendaniib yi dowad kui.” andoon.

40 Andekore, weng yemoon ongkande nangkande dakmoon, “Yiibka amonombe miin arewadan kibikee doriib kee yi kami ye kakman yaa korondime.” ande daandoon.

41 Wengambere anam ande awine kandiwendan kuu baptais kerundiwen, kuu 3,000iib areb mene anam andiwendan yaa dabokniwen, aron kuyaa kuu.

Anam Andidan Yi Dobiri

⁴² Anam ande dabokniwendan kuu apasodan yi kedmengkandi wengambere doberenib, kurikuri kere doberenib, mene dabokne yonendenib, Yesu yaa meeni ye orok animaib.

⁴³ Apasodanbed yeka maaaa ye wedme binangki yemaniib yeka maaaa ye dud kamiyib korokbendimaib kuu yi korem wedmekoriwa, binangke God yaningko kankooniwen.

⁴⁴ Anam andidan korem nedbimaib, angkon yi yiribman korem kuu ibmo neman konoona awinoon awinoon kame dobiriwen.

⁴⁵ Kwane yi yiribman yena kuu berengkanekorib, od kuu kane yiribmaniibban keroon kuu numbere kondimaib.

⁴⁶ Yi korem kuu menenib, kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed aron korem kuu mene nedbenib, kubi dowakeniibbed animan numbere yi ambiwoom nedbe anenib,

⁴⁷ God yaningko kankoonenib kubiwen. Kwane, ni-makarub korem kuu anam andiwendan yaa kubi dowaken keruwen. Aron korem kuu Yarimanbed nimakarub yewewiib bobni yaa kuu burudande bindene yi yaa daboknaane, yemoon kerimo kamiwen.

3*Pitambed Menengkun Karub Yon Arewa Ongmoon*

¹ Aron maaaa, oobneya ye kurikuri yaron keruune, Pita yoom Yoon yoom kurikuri boyambib darewoob kuuk aom kurikuri kerok weniib.

² Karub maa awaan yu kabeyob aombed yon arewa keroon kuu, ye karubkimbed did arimbed karine mene kurikuri boyambib darewoob kuuk ambongkombon yaningko Kerengkandimbon dia kowiiwe, aomne angkadere kamiibdan yaa menengkun kamok diboroon. Aron korem kwamimaan.

³ Kwane, Pita yoom Yoon yoom aomdiriiwa, wedmendekore od maawime ande kaamonoon.

⁴ Pita yoom Yoon yoom kuu ye yaamo kerenombereniwa, kwane Pitambed yedmoon, "Nub yaa wedmende." andoone,

⁵ kwane yembed kerenomberene, yiribman maawandamiib manok ande meenoon.

⁶ Ande meeneene, Pitambed yedmoon, "Ne od goldiib od silvaayiib korem down, kumban nembed ma awinaan kuu kabda. Nasaretman Yesu Keresu yaromkono yaambad, dodke!" andoon.

⁷ Andekore, ye wiwi yaambad awine nenkoonoon, kirodmo ye yon aromne wenekore,

⁸ kwane korongbere yaro dembe yi daboknekore, kwane God yaningko kankoonene korongberenanmo yarene, kurikuri boyambib darewoob kuuk aom kuu yeyiib kwaom aomnoon.

⁹ Kwane God yaningko kankoonene yaroon kuu, karub aomniwen yi korem wedmene

¹⁰ yikaadkeriwen kuu ke menengkun karub kee Kerengkandimbon ambongkombon yaa diberembirimaan kumbed kowe, yi korem kuu ye yaa kami maaaa kuu komarewa keroon ande binangkanabiwen.

Pitambed Menebiwendan Yaa Dakmoon

¹¹ Menengkun karub kuu Pita yoom Yoon yoom ibne awinendoona, Solomon ye bot doboob doboob yorokmo dariwen yaa doriib yaa kuu karub korem wedmene binangkenib kibindare menebiwen.

¹² Kwane Pitambed wedmende yedmendoon, "Israel karuwa, yiib komande kwanuwen yaa binangkiwen? Komande nub yaamo nengmoniwen? Karub kee ongmuwen kuu nub aromkonomombed dee? O nubbed God yaa wengamberembirimaub kumbed dee? Dowan!

¹³ "Abraham yoom Aisek yoom Yekob yoom nub ambeya yoom yi God kumbed ye deme karub Yesu yaa nambiri darewoob konoone yaningko darewoob keroon. Yiibbed aye kowi ye dowad Paillet yaa nenkoniwen kumban, Pailletbed yedmoon, 'Ye ambarakmindu kowe korondako wonok.' andoon. Kwanandoon kumban Paillet ye arinambo ari wanenib,

¹⁴⁻¹⁵ yiibbed yengkadmi ye karub kuu nub yaa konde ande yedmiwa kondoona, Yesu kuu ayime ande waniiwe yimbed ayiwen.

"Ye kuu Karadkono Yorokmo Ye Karub kumban, yiibbed waniwen. Ye kuu wadkeri korem ongmoon ye karub kumban, yiibbed aye kowiwen. Kwaniwen kumban, bobnoon yiri kuu Godbed nenkoonoone ika demboon. Kee kwanoon kuu nuwiib nub indobbed wedmuwen.

¹⁶ "Karub kee yiibkaad kee wedmiib kee yembed Yesu yaa anam andoone, Yesumbed ongme aromkono konoon kowe, kee korem amun keroon.

¹⁷ "Ee angkodmia! Ne nekaad, yiib yoom yiib korok korok yoom kuu angkuna koronkob Yesu yaa kwaniwen.

¹⁸ Kwaniwen kuu Godbed ye profesidan yaa yedmoone yi korem daandiwen kuu kei, Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu durud yewed kandaneen. Weng kee anam id keroon, Yesu yaa.

¹⁹ "Kwani kowe, amonombe God yaa minime. Kwananiib kuu Godbed yiib ambarakmi kuu arene, aromkono yiib yaa kondene,

²⁰ *yiib dowad Godbed Kinoona Monoonman Keresu, Yesu kui, ye kuu yedmaneenkob ika mananeen.*

²¹ *Yesu kuu Ewen ari dobaraneene dobiriyiwa okadi- iwa inuminumiwa komo komo arewa keroon kuu korem Godbed ongmenabaneen yaron keraneen. Godbed ye weng kunduk yedmoonkob ye karadmo ye profesidan daandiwen kowe kwananeen kii.*

²² *“Angkon kwananeen amborom kuu Mosesbed yedmoon, ‘Profesiman maa ne areb yiibka yiib karub aombed nenkoo- naneene yaro dakmaneen kuu ye weng korem kuu wengam- birime.*

²³ *Karub kane kane ye weng wengamberedandaniib kuu ye karubkimiib yaa kuu nare koraraneene ika minindeban keraneen.’ andoon.*

²⁴ *“Kwamune kui! Profesiman Samuel yaronbed mene kibikee, profesidan korem kuu aron keyaa Yesu yaa komo keroon kuu kwananeen ye weng dakmiwen.*

²⁵ *Yiib kuu profesidan yi yumbon kandenib, Godbed ye weng kunduk ongmeneyiib awoya yiri yaa kondoon kuu yiib kangkon kandiwen. Godbed Abraham yaa yedme kowoon kuu ‘Eb yob yaambed ambibkin koremdan okad yimin yimin yaa kuu amun kerundaniin.’ andoon.*

²⁶ *Weng kee yiibbed kandiwen kowe, God ye deme karub Yesu kuu Godbed kinoona yiib yaadin monoon. Ye kuu yiib mimim ambarakmi inamen yaa bene amonombendekore amun kerundok monoon.” andoon, Pitambed.*

4

Pita Yoom Yoon Yoom Korok Dareb Dareb Yaa Dakmiwen

¹ *Pita yoom Yoon yoom kuu nimakarub yaa dakmiwa, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yenayiib ana nang- midan kurikuri boyambib darewoob oonidan yi korokiib Sedyusidan yenayiib kuu yiyiib yaa miniwen.*

² *Apasodan Pita yoom Yoon yoom kumbed kane kanembed Yesu yaa anam andaniib kuu bobni yirimbed benkooba- neena dembaniib ande nimakarub yaa kedmengkandiib kuu korok korok yi dowakenban darewoob keruwen.*

³ *Kwanekoriwa, be wene kangdod kerem andiwed kum- ban, miriknandameen kowe, Pita yoom Yoon yoom kuu be wii aom kambiriwen.*

⁴ *Kumban nimakarub kuu Pita ye weng wengambiriwen kuu yemoon mene anam andiwen. Yi kuu anam andiwendan yena dabokne karubmo kimingki kuu 5,000iib areb keruwen.*

⁵ *Kuye awari kuu nimakarub yi korok korokiib kurikuri aamkono aamkonoyiib Yuudan yi amob kedmengkandi- daniib Yerusalem aombed kangdod ambiwoom mene nedbi- wen.*

⁶ Yi kuu nedbiwen kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaningko Anas yoom ye anodki Kaiyafas yoom Yoon yoom Aleksandee yoom angkon yena yoom nedbiwen kui.

⁷ Yi yedmiibkob karub maambéd wene Pita yoom Yoon yoom be yi arinambo ari be monoona kaamobendiwen, “Yiib kuu kane yaromkonombéd kee kwane awiniwen?” andiwen.

⁸ Kwane, Pita Kingkin Karadmoyiib ibnenoon kumbéd inande dakmoon, “Nub aamkono.

⁹ Karub yon arewa nub mimyob keene ongmuuwa amun keroon ye weng ye dowad yiib kibikee wengambere wengyundandiwedoo?

¹⁰ Kwani kowe, yiib yoom Israeldan korem yoom wengambirime. Yesu Keresu Nasaretman yiibbed aye at ming yaa bakumbéd dare maniiwa bobnoon kuu Godbed nenkoonoone wadkeroon. Kowe, Yesu ye aromkonombéd karub kee ongmoonkob korem amun kerekore yiib arinambo ari dembe mene doboroon.

¹¹ “Yesu kuu kekei.

‘Ambib yengbimaibdan, yiibbed bot kankaariwen kuu, ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.’ kwane wongkoon.

¹² “Okad yimin yimin yaambéd, Yesu yembedmo nimakarub bobni yaa kuu burudande bindi ye karub keroon, Godbed nimakarub yaa ma kondindo.” andoon.

¹³ Andoone, korok korok kuu Pita yoom Yoon yoom yaa sikuyiibban kambongmo doriibdan kumban korok dareb dareb yaa uniyiibban aromkonomo doriib kuu wedme binangkekoriwa, angkon wedme meenibka yi kuu Yesu yangkodmia kii.

¹⁴ Kumban karub amun keroon kuu Pita yoom Yoon yoomiib yaa doboroon kuu wedmiwen kowe, yi weng ma inande daandindeban keruwen.

¹⁵ Kwane, yi yedmendiwa Pitayyib Yooniib amun keroon ye karuyiib kuu bunangka be winiiwa, korok dareb dareb yikareb yimeren andangke kaamondiwen,

¹⁶ “Karub ayoob kee komo kamendanuub? Yimbed God yaromkono wedmi yeman darewoob kuu ongmiwen kuu nimakarub korem Yerusalem aom kuu yikaadmo keruwen kowe, nub kuu aadikmindeban.

¹⁷ Kumban, kee kebeni ye dowad kuu ‘Karub kuye aningko kee ye weng aromkono kuu ika dakmaib, korondime.’ ande yedmanuub.” andiwen.

¹⁸ Kwane, ika yedmiibkob benminiiwa yedmendiwen, “Yiib ikakman Yesu yaningko yaambéd ma dakmaib o ye weng kedmengkandaib.” andiwen.

19 Kwanandiiwe, Pita yoom Yoon yoombed man inande yedmiwen, “Yiibkareb wengyunde darobe wedmime. God ye dowaken kuu kunambed? Yiib wengbed wengambere awine kandanuub dee, God Ye Weng yaambbed wengambere awine kandanuub dee?”

20 Ke dakmuub kei. Nubbed komo akme wengamburuwen kuu nubka amukni kuu yiminban.” andiwen.

21 Kwanandiwen kumban korok korok kuu yi yaa kakman komo kamendi kuu kerebkarab yiminban keriwen, amborom kuu komo kwanoon kuye dowadbed nimakarub korem kuu God yaningko kankooniwen kowe, une korondime andi ye weng yenayiib kumbedmo daandekoriwa korondiwa winiwen.

22 Karub yaa God yaromkono wedmi yeman kere ongmoona amun keroon kuu ye weeb kuu 40yiib areb.

Anam Andidan Yi Kurikuri

23 Domondiiwa, Pita yoom Yoon yoom koronde anam andiwendan doriib yaa ika wenenib, korok korokbed komo yedmiwen kuu kwane yi yaa dakmiwen.

24 Kee kwane wengamberekoriwa, yi korem God yaa kurikuri keriwen. Kwane yedmiwen, “Ambengkan God, ebbbed ambidiib ok yiriyiib okad ariyiib kumkam korem kwaomiib ongmenabewen.

25 Ebbbed Kingkin Karadmo yaa weng kee konoone nub awo aman yiri Dewid eb deme karub yaa konoone dakmoon, ‘Komande ambibkin ambibkindan kuu norin wande idiib kerindeban ye inamen nekwe nuubnaan kamiib?’

26 Okad yiri ye king king korem menebe ibonmo dabokne inamen nekwe manmo keriwen, Yariman yoom yembed Kinoonman yoom yaa nangbandiwed.’ kwane wongkoon.

27 “Anam dakmoon amborom kuu King Erod yoom Pontius Paillet yoom ambibkin maa maadan yoom Israeldan yoom yi korem kuu taun kemaom nedbenib manmo kere ebbbed kinoon karadmo dememan Yesu yaa bon keriwen.

28 Yimbed komo ambangkiwen kuu eb inamen ongmeweniib aromkonoyiib yaambbedmo kwane awiniwen.

29 “Yariman, nub kuu eb demedan. Yimbed binangke une korondime ande kamiib kee nub yaa yedmiwen kuu ebbbed meenme. Kwaniwen kowe, eb aromkono nub yaa kondebko arudkonomo eweng dakmem!

30 Eb karadmo dememan Yesu yaromkonombbed bob anikad ongmiyiib dud korokbiyiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib kuu ongmenabe.” andiwen.

³¹ Kurikuri kere dowan keriiib ye yoman kuu yimbed dibiib aom kuu kiringmeen. Kwane yi korem kuu Kingkin Karad-mombed mene ibnendoone God ye weng amun kuu arud-konomo dakmimaib.

Anam Andidanbed Od Numbiriwen

³² Kuyaron kuu anam andidan korem yi kuu mimyob mimo inamen mimo keriiwen. Yi yiribman korem kuu ibmo neman konoon konoon kamiwen. Ma yeka yeka kamindo.

³³ Yariman Yesu anam bobnekore ika demboon ye weng kuu apasodanbed aromkono darewoowiib dakmimaib. Angkon Godbed amun kerundaane yi korem yiminmo dobirimaib.

³⁴ Dabokne doriib kuu kamboknondaniibban, amborom kuu aron maa maa yaa kanembed ambib maayiib okad maayiib kuu berengke od kandimaan kuu

³⁵ numbiri ye dowad benmene apasodan yaa kondaiwa, kane odiibban keroon kuyaa numbiriwen kowe.

³⁶ Kuye niindem aom kuu angkon karub maa yaningko Yosef, ye amyenimbon kuu Livai, ye kambong kuu Saipurus aom, kuu apasodanbed ye yaa Baanabas ande yedmimaib, amborom kuu yena yaa kube ongkandimaan kowe.

³⁷ Ye kwangkkon okad maayiib kowe, berengkekore od ben-mene yi yaa bangkandoon.

5

Ananaiyas Yoom Safaira Yoom

¹ Kwanoon kumban, karub maa Ananaiyas yoom ye wonong Safaira yoom kangkon yi okad maa inari kuu moone od kande

² od yena kuu nubka amuknem ande ee ande kwaneko-riwa, od yena kuu yembed kanwene apasodan yaa od kumundin kei ande kondoon.

³ Kondoona, Pitambed Ananaiyas yaa yedmoon, “Eb komande Seten ye inamenbed eb niindem aom kumundin ibnebdoonkob okad od yena ebka amuknekoreb kwane Kingkin Karadmo yaa bironewen?

⁴ Okad moonindo anukbed kuu eb okad, kumbedmo. Kwane, moonewen kuu eb od kowe, eb dowakenmo od kuu komo kamaneeb kuu yimin. Kumban komande bironi ye inamen meenewen? Eb kuu karub yaa bironande kamokban, God yaa bironande kameeb kii!” andoon.

⁵ Ananaiyas kuu kee wengamberekore bobnoone ye id okad yiri komboroon. Kwanoon kuyaa kuu wengambiriwen-dan korem kuu uni darewoob keriiwen.

⁶ Bobnoon kowe, ye id kuu kewed menenib andedme kanwene mangkiwen.

⁷ Kwane, awas ayoobmim arimbed ye wonong kwangkon komo keroon kuu yu koron kowe muneene,

⁸ Pitambed kaamondoan, “Od kuu kub karubbed kanmonoon. Kuku yuib okad mooniwen ye od koremoo?” andoona, neman inande yedmeen, “Ee, kuu kei.” andeen.

⁹ Anduune, Pitambed yu yaa yedmendoan, “Komande weng mimo ongme ee ande Kingkin Karadmo yaa kobkandunandamiib? Wedme! Kewed ambongko yaa meniib kuu kub karub ye id kanwene mangkekorib meniibdan kii. Kub kangkon kibireb kanwananiib kii!” andoone,

¹⁰ Pita ye arinambo ari kwane bobnenu yu id okad yiri kombureen. Kowe, kewed kuu aomdere mene wedmibka bobneen kowe, kwane kanwene yu ambi ye angkara kwane mangkiwen.

¹¹ Kwane, anam andiwendan korem kuu kwamunoon kumbed uni darewoob keruwen. Kwane, kane kanembed kwanoon kuu wengambiriwen kuu yi kwangkon uni darewoob keruwen.

Yemoon Ongmenabiwen

¹² Apasodanbed yeka maaa ye dud kami yemoon korokbendenib yeka maaa ye wedme binangki yeman yemoon ongmenabimaib, nimakarub doriib yaa. Anam andiwendan korem kuu mene Solomon ye bot doboob doboob dariwen yiri mene ibmo nedbimaib.

¹³ Nimakarub korem kuu anam andiwendan yaa yi kuu amun meenimaib kumban, anam andindodan kuu anam andiwendan yaa kwamune daboknande ma meenindo.

¹⁴ Kwamune kamiib kowe, nimakarub yemoon menenib Yariman Yesu yaa anam andenib mene daboknimo kamiwen.

¹⁵ Apasodan komo kamiwen kuu nimakarub yemoon wedmiwen kowe, bob anikaddan yemoon kuu did arimbed be mene taun aom kiwaan kebed yaa nongkobiiwa dangiwen, amborom kuu kwanibko Pita dewananeen kuu ye kuru yi animari doroko amun kerundi ye dowad andiwed kowe.

¹⁶ Kwane, Yerusalem dia ye kambong kambongdan yemoon kuu bob anikaddaniib awad arewambed ibnendiwen ye nimakaruwiib kuu benmenebiiwe, apasodanbed korem ongmenabiwen.

Yobdood Meneboon

¹⁷ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yoom ye awene yoom kuu Sedyusidan. Kwane, yi kuu apasodan komo kamiib kuu wedme wungkandiwen

¹⁸ kowe, apasodan kuu be wii aom kambiriwen.

¹⁹ Kumban kuye amnoombed, Yariman ye engyumbad wii ambongko nande yi kuu ben angkaderekore,

²⁰ yedmendoon, “Wenenib kurikuri boyambib darewoob kuuk aom doberenib, wadkeri yeeb ye weng kee daandime.” andekore domonde wonoon.

²¹ Kwane yedmendoon areb kwane ware amkimo keroona, wene kurikuri boyambib darewoob kuuk wedaombed ni-makarub yaa andowe kedmengkandiwen.

Kwaniwen kuned God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob awene yi koron kowe, Yuudan yi aamkono korok korok yaa minime ande baandenib korem kuu Sanidirin kangdod ambiwoom nedbenib, “Yesu ye apasodan wii aom be minime.” ande yedmendiiwe, wii oonidan kuu winiwen.

²² Kumban wene wii ambongko yaa dore wedmibka, kwaom kuu yi kuu downan. Kowe, ika mene yedmiwen,

²³ “Wene wedmuwen kuu ambongko kuu ongme kebeniwen kwane ana nangmidaniib doriib kumban wii ambongko dande aom wedmuwen kuu karub kee wedmindu.” andiwen.

²⁴ Andiiwe, kurikuri boyambib darewoob oonidan yi korok yoom God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom kuu wengamberekoriwa, kwanoon kuu komo keraneen kuyaa kerebkarab kamiwan.

²⁵ Kwane doriib kuyaa kuu, karub maambed mene yedmoon, “Kedi, karub yibbed wii aom kamobiwen kuu kibireb kee kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed nimakarub yaa kedmengkande doriib kii!” andoon.

²⁶ Kwanandoone, kurikuri boyambib darewoob ye oonidan yi korok yoom ye ana nangmidan yoom wene apasodan be miniwen. Yi kuu wengambere doriibdan kuu botbed nub yaniib ande uniwen kowe ema iwarimbed benwiniwen.

²⁷ Apasodan kuu Sanidirindan yi arinambo ari benwiniwen, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed kaamobendi ye dowad.

²⁸ Kowe, yedmendoon, “Nubbed yiib yaa butun darewoob konuwen. Yesu ye weng kedmengkandi kuu amob! Kumban yiib Yerusalem aom kedmengkandiyiib kuu karub kuye umkan kubudoroon ye dowad kuu yibbed nub yaa kuu diida karaka kondandamiib kii!” andoon.

²⁹ Kwanandoone, Pita yoom apasodan yena yoombbed neman yedmiwen, “Anam kuu God ye wengbed wengambaranuub kumbed yimin. Karub yi wengbed wengambaranuub kuu yiminban.

³⁰ “Yiibbed Yesu aye at ming ari bakumbed dare maniwe bobnoon kuu nub awoya yi Godbed bobnoon yiri kuu nenkoone wadkeri ika konoon kui.

³¹ Kuu God ye dingki wiwi angka nenkwoon kuu Korok kinokore, Israeldan yi dowad Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub kinoon. Kwari kwoon kuu yi ambarakmi yaa amonombibka be menene are nonondandi ye dowad.

³² “Kwanoon kuu nub indowiib wedmekorub dakmuwen, Kingkin Karadmo kangkon wedme dakmoon. Kingkin Karadmo kuu Godbed ye weng wengambere awinidan yaa kondoon.” andiwen.

³³ Yi kuu kee kwane wengamberekoriwa, arud darewoob wandenib yeene bob nongkobuuwo duknime ande meeniwen.

³⁴ Kumban Farisiman maa yaningko Gamaleo yaro Sanidirin yi numun dabokni yaambéd dakmok demboon. Ye kuu Yuudan yi amob kedmengkandi korok maa, yaningko kuu ni-makarub korem kankooniwen kowe, wengamborok doriib. Doriibe, yembed yedmoon, “Karub kee araben bunangka be winime.” andoone, wii oonidanbed kwaniibe,

³⁵ Sanidirindan yaa yedmendoon, “Israeldan, yiibbed karub keyaa kee komo kamandamiib kuu ongme meene andangkime!

³⁶ “Kurin anak Teudas kuu ne kuu karub maa ande yirin kamoona karub 400iib areb ye yoman winiwen, kumban yenambéd ayiibe ye yoman winiwendan kuu kirokmone wenebiibe kuye yirin kuu dowan keroon.

³⁷ “Kuye yoman kuu Yudas Galelimanbed kurin anak ni-makarub kimingki yaron yaambéd karub yena ye yoman winiibe nubka oonem ande kamoona, kumban kangkon ari kuu yenambéd ayiibe ye yoman winiwendan kuu kirokmone wenebiibe dowan keroon.

³⁸ “Kwani kowe, karub kibikee awinenduub yi dowad ne ongakandi kuu kei. Domondime. Dukni kuu korondime. Yi kuu karub yi inamen meenimo meene awinaniib kuu wene ari kuu kombaraneen.

³⁹ Kumban kee God ye inamen meene awinaniib kuu karub kee komo kere yiibbed kebenindeban. Yiibbed kebenandamiib kuu God yaa bon keraniib.” andoon.

⁴⁰ Ye weng kuu dakmoon kumbed yi norin kuu kan kubunoon kowe, yedmiibe yenambéd apasodan be miniibe, nong yikyikiibbed yi angkurom angka yenbandekoriwa yedmiwen, “Angkon ika Yesu ye weng ma dakmaib!” ande domondiiwa winiwen.

⁴¹ Kwane apasodan kuu Sanidirindan domonde kubenmo winiwen, amborom kuu Yesu ye weng amun ye dowad durud yewed kuu kandiwen. Kuyaa kuu Godbed kinoona Yesu ye inamen yaa yooniwen kowe karub amun ande meenoon.

⁴² Dabab kandiwen kumban aron korem kuu yi korem mene kurikuri boyambib darewoob kuuk aomiib yi ambib

mimim aomiib nedbenib weng amun kuu kedmengkandem-berenib, Yesu kuu Godbed kinoone mene nub ambarakmi yaambed bindi ye karub keroon ande dakmenabiwen.

6

Karub Ediib Biwen Ye Weng

¹ Nimakarub yemoon anam ande mene dabokniwe yemoon kere wuneen kuyaron kuu, Yuudan ambibkin yena yaa doriib kumbed Yesu yaa anam andiwen kuu dowakeniibban keriwen. Yi kuu Yuudan yena yi ambibkin Yudea aom doberenib Yesu yaa anam andiwen yaa kubi dowakeniibban keriwen, amborom kuu Yuudan ambibkin yena yaa doriib yi iribdan yaa kuu odiiwa animaniiwa ma kondindo kowe.

² Kwane, apasodan wad ayoowiibbed weng kee wengamberekorib, anam andiwendan korem yaa baandiiwe nedbi- iwa yedmiwen, “Nub kuu animan nekwi numbiri yaambed God ye weng dakmi yaa kuu korondanuub kuu yiminban.

³ Kwani kowe, yiib keyaombed karub ediib, yi kuu yenambed karub amun andimaib kui, yi kuu yiibbed baniib kuu yimin. Kane kuu Kingkin Karadmo ibnendooniib meeni kangdommoyiib bime. Yi kuu animan bangkandi ye deme kee kankondem.

⁴ Kwane, nub kuu kurikuriyiib God ye weng dakmi ye demeyiib awinanuub.” andiwen.

⁵ Kwane, weng kee ongmiwen kuu yi korem dabokne doriib kuu dowaken keriwen kowe, Stiwin anam andi darewoowiib Kingkin Karadmoyiib ibnenoon ye karub yoom Filip yoom Porokorus yoom Nikanoo yoom Timon yoom Paamenas yoom Nikolas Antiokman Yuu keroonman yoom kuu kwane biwen.

⁶ Bekoriwa, mene apasodan yi arinambo ari yuriiwe, karub ediib kuyi ari dingki kowe kurikuri kerundiwen.

⁷ Kwane, God ye weng kuu daande wonoone, nimakarub yena Yerusalem aom kuu anam andenib mene dabokni- iwe yemoon kere daaneen. Kwangkon God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yemoonbed Yesu ye weng kuyaa yi wengambere anam ande awine kandiwen.

Stiwin Awineniwen

⁸ Kwane, Stiwin God ye kabamoon koni ye mimyob dowak- eniib God yaromkonoyiib ibnenoon ye karub kumbed ni- makarub yemoon aom yeka mamaa ye wedme binangki yeman darewoob darewoowiib dud darewoob darewoowiib ongmenaboon.

⁹ Kumban siti Sairin ye Yuudan yoom siti Aleksandria ye Yuudan yoom kumbed yena yi dabderem yiri doberembere

dememo awini domondiwendan yoom ambibkin Esia ye Yuudan yena yoom ambibkin Silisia ye Yuudan yena yoom kumbed Stiwin yaa mene wengbiriwen.

¹⁰ Kumban Stiwin kuu Kingkin Karadmombed ibnenoon angkon ye kuu meeni kangdomiib kowe, ye yaa dore irin karunindeban.

¹¹ Kwani kowe, yimbed yemyeb wene karub yena yaa kwane dakmime ande yedmendiwen, “Stiwin kuu God yoom Moses yoom yaa amkidbi weng dakmoone nub kuu wengamburuwen.” andiwen.

¹² Kwane, weng dembuun kowe, nimakarub yemooniib aamkono aamkonoyiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kumbed Stiwin awinene nen kangdod korok dareb darewiib yaa nenwiniwen.

¹³ Kwane, weng dudi kobkob kamenib yedmiwen, “Karub kee nub karadkono kurikuri boyambib darewoowiib Moses ye amowiib yaa kuu manmo dore angkaan weng anamban ande dakmimaan kii!

¹⁴ Dakmoone, nubbed wengamberenuuwa kuu Yesu Nasaretmanbed kurikuri boyambib darewoob kee monmare Mosesbed amowamob nub yaa kondoon kuu awine amonombaneene yeeb keraniib.” andiwen.

¹⁵ Kwane, korem kumaom dibiib kuu yi indob korem kuu Stiwin yaa korare wedmiwen kuu ye murubia kuu God ye engyus yi murubia areb nambiriyiib keroon.

7

Kangdod Sanidirindan Yaa Stiwinbed Weng Daandoon

¹ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed Stiwin yaa kaamonoon, “Dabab weng kee anam dee?” ande kaamonoon.

² Kaamonoone, Stiwinbed neman inandunde dakmoon, “Angkodmia, ambeya, ne yaa wengambirime. Nub awo Abraham kuu Mesopotemia aom kwane doreen kukuu yembed Haran yaa winindo yaron kuu ye yaa Nambiri ye God wane angkadoroon.

³ Kwane Godbed yedmoon, ‘Eb karubkimiib eb ambibkiniib kuu domonde nembed ambibkin korokbebdaniin kuyaa wene.’ andoon.

⁴ Kowe Kaldiadan yi ambibkin domonde ye kuu wene Haran yaa doboroon. Kwane kuyaambed yawodki bobnoona Godbed ye kuu ambibkin yiibbed kibireb kee doriib keyaa nenkwoona monoon.

⁵ “Abraham kuu yeka ye dowadmo kuu Godbed okad dungkun mana maa yariman kere andindo. Abraham kuu ye danayiibban kumban God ye weng kunduk kuu ye yoom ye

awoya ye yoman ari kumbed ambibkin kumaom doboroon kuu kande nekwaniib ande kowoon.

⁶ “Godbed kwamune daanoon, ‘Eb awoya ari kuu yi ambibkin domonde ambibkin maa aom norodan keraniwa, yi yaa arewa kamendaniwa kwane ambibkindan anam yi dabderem yirimo dobere deme awinembiridan keraniib. Kwane dobaraniib kuu weeb 400iib dobaraniib.

⁷ Kumban ambibkin maadanbed dabab kee kondaniib kuu ukum ye dabab yi yaa kondaniin. Kwane ambibkin kuyaombed angkadere mananiib kuu keyaambed kurikuri kere ne aningko kankoonaniib.’ andoon.

⁸ “Kwane Godbed wekono kad wanabi ye amob Abraham yaa konoon. Konoone, amaan Abraham ye dana mingki Aisek wooneen. Wooneen kuu aron kaning kaningiib dowan keruuna, amowiib kowe wekono kad nariwen. Kwane amaan Aisekbed ye dana mingki Yekob yaa kad wandi ye amob kwanoon. Yekob kuu ye karub dana meed wad ayooowiib yaa kad wandi ye amob kwanoon. Yi kuu nub amyenimbon wad ayooowiib yi ambokab keruwen.

⁹ “Yosef ye ayia kuu ye yaa wungkaniwen kowe, yena yi dabderem yirimo dobere deme awinembiri ye karub keridowad Idyipdan yaa mooniwen, kumban Godiib ye yaa dorene

¹⁰ ye dabab korem yaa kuu nenkoone burudandoon. Kwane Godbed dobiri amuniib wengyunde inamen amuniib konoone Idyip yi king Ferombed Yosef yaa kubene Idyip ambibkin koremiib yambib darewoob aomiib yi ooni ye korokowoon.

¹¹ “Kwanoon ye yoman kuu Idyip ambibkiniib Keenan ambibkiniib kuu animaniibban kere wonoon kowe, yemoon kuu mungi ye yewed darewoob kandiwen. Nub awoya kuu kwangkon animaniibban.

¹² Kwane Yekob wengamboroonka Idyip aom kuu animaniib kowe, ye meed yedmoona ibduruk winiwen.

¹³ Idyip yiri ika winiwen kuu Yosefbed ye kuu kane kuu ayia yaa korokbendoon. Kwane King Fero kwangkon Yosef yarian kuu yekaadkeroon.

¹⁴ “Kwane Yosefbed awodki Yekob yoom yarian korem 75iib yoom yaa weng kowoona,

¹⁵ yi korem Idyip yiri winiwen. Kwane Yekob yoom nub awoya yoom kuu kurimbed dukniwen.

¹⁶ Yi bob kuu okad Sekem yaa be mene Abrahambed Hamo ye mingki yaambed moonoon ye botdem bobkonobon aom nongkobiwen.

17 “God ye weng kunduk Abraham yaa yedmenoon kuu kwananeen yaron kuu dia keroone, nub nimakarub Idyip aom dohiriwen kuu yemoon yemoon darewoob keriwon.

18 Kwane, Idyip yi king maa Yosef ye koronmanbed yaro king keroon.

19 Kwane, yembed nub karuwayayiiib nub ambeyayayiiib kuu birande durud yewediib arewa kamendoon. Kwane amob ande kwoon kuu ‘Dana yeeb woonimaib kuu ben bunangka kiranmibko duknime.’ andoon.

20 “Kuye aron kuyaambed Moses kuu wooneen. Ye kuu yeka maaa manimanandeb areb. Ye kuu awodki yambiwoom kuu wood ayoobmimiib oonekorib,

21 king ye amob angkeen kowe, ye kuu kanwene bunangka kowe domondiwe, Fero ye mungkanbed mene wedme nendenu yumbed yu dana kere oone bangkanimaun.

22 Moses kuu Idyipdan yi meeni bangbang yaambed siku keroon. Kwane, ye kuu inamen mengmeng ye karub keroon.

23 “Ye weeb 40yiiib kerekore, ye karubkim Israeldaniib yaa ogood wene wedma ande meenoon.

24 Kwane, ye mene wedmoonka, Idyip karubbed Israel karub maa yaa aye arewa kameneene, Israel karub yaa kebengkane dankare dore Idyip karub anbande aye kowoona bobnoon.

25 Kwane, Mosesbed meenoon kuu Israeldan ben yeediri dowad Godbed ye yaambed kowe awinoon ande meenaniib andoon kumban, yi kuu ma wedme ma kwanandindo.

26 “Kwane, Moses awari mene wedmoonka Israel karub ayooob nangmiib kowe, mene ‘Korondime yoo, yiiibkanmo komande man ayoon man ayoon kamibko?’ ande wengangkan-damoon

27 kumban, karub maa amborongki yaa arewa kameneen kumbed Moses kuu dedmone korare yedmoon, ‘Eb kuu kanembed korok kankowoonkob nub yaa wengyundandandewed?’

28 Ebbed kinon Idyip karub ayeewa bobnoon kwane ne kangkon nandewed dee?’ andoon.

29 “Andoone, Moses wengamberekore, ambibkin Midian angka kombiri wonoon. Kwane kangkambed owodman kere doberene karub dana ayooob wanaboon.

30 “Ari wene weeb 40yiiib dowan keruuna, God ye engyumbed amboon amiibban aom aangko Sainai diambed amanayod amot yumbuyiiib aombed Moses yaa wane angkadoroona wedmoon.

31 Kuu kwanoon kuu binangkene diambed wene wedmandamoone kuyaombed Yariman ye weng meneboon,

32 'Ne kuu eb awoya Abraham yoom Aisek yoom Yekob yoom yi God kii.' andoon. Moses kuu unimbed kiringmene kuyaa wedmindoo.

33 "Yarimanbed ye yaa yedmoon, 'Ebbed kuu doreeb kuye yumbon kuu yeka maaaa nembed kinaan kowe, eb yonkad kuu biangke.

34 Idyipdanbed ne karuwa nimaya yaa dedmobende kwanime keanime kamiib ye dowad yi durud yewed kuu wedme yi wareki wengambaraan kowe, yi kuu burudadme bok kamanaan. Kowe, nembed eb yedmako kibireb ika nenkowako Idyip aom wini dowad.' andoon.

35 "Moses kee, Israeldanbed eb kuu kanembed korok kowoonkob nub wengyundandameeb ande wedmendandiwon kui. Kumban Godbed Moses kuu mene korok kere dabab yaambd ben angkadiri dowad kowoona wonoon kui. Kuuu Godbed yedmoonkob God ye engyumbd amanayod aombd wane angkadere yedmoone wedmenoon kui.

36 "Kwane, Idyip kumaombd Israeldan be angkadoroone weeb 40yiib amboon amiibban yaa awerendobenanno yariwen. Kwane, Idyip aomiib karamok yaningko Dodmo yaayiib amboon amiibban aomiib, yeka maaaa ye wedme binangki yemaniib dud korokbiyiib ongmenaboon kui.

37 "Moses kee, yembd Israeldan yaa yedmoon, 'Godbed karub maa ne areb profesiman kowaneena mananeen kuu yiibka yiib karub aombd mananeen.' andoon.

38 "Moses kuu nub awoya yoom amboon amiibban aom dobiriiwe, ye kuu aangko Sainai arimbed God ye engyu yoom dakmiiwe, ye kuu wengambere wadkeri kondi ye weng Godbed konoone nub yaa kondoon.

39 "Kumban nub awoya kuu ye weng wengambiri kuu koronde wunekare wedmendandekorib, yi meeni niindem aom kuu ika Idyip yiri wenem andiwen.

40 Kwane, yimbed Eeron yaa yedmiwen, 'Moses kee, ye kuu nub Idyip aombd benmonoon kumban ye yaa komo keroon kuu nub koron kii! Kowe god yi kuruwak ongmdende. Yi kuu nub arinambo ari kinban wananiib ye god keraniib kii.' andiwen.

41 "Kuye aron kumbd yi kuu god ye akme meeni yeman buromakau mana ye kuruwak areb ongmiwen. Kwane dingkan yeene nengkiwe agedmo keroone baeb kuu god keyaa ongmiwen yaa kondene yi dingkimbed ongmiwen yaa kubi ye dowad kuu yi korem nedbenib kube kanmene derebiwen.

42 “Kowe Godbed yi yaa angkurom korokbekore, ukum kuu ambid ari mindong yaambéd kurikuri keri ye inamen kondoone kwanimaib. Yi kuu kwamune kii, profesidan kwane dakme wongkiwen kuu,

‘Yiib amboon aom weeb 40yiib kuyaom doboriwen kuu dingkan benmene yeenib aniib amun kawi yemaniib agedmo keroone baeb koni yemaniib nengkimaib kuu, Israeldan ee, yiibbed ne dowad kamindo.

43 ‘God Molek ye parai kombon kurikuri yemaniib yiib mindong god Refan ye kuruwakiib kuruwak god yiibbed kurikuri dowad ongmenabiweniib kuu yi yaa yiibbed kurikuri kamembiriwen.

Kwani kowe, ukum kuu nembed yiib kuu benwene ambibkin Babilon burudande yiib domondaniina, owoddan kere kuyaa dobaraniib.’ kwane wongkoon.

44 “Nub awoya amboon amiibban aom doboriwen kuu Godbed komo korokboone wedmiwen ye parai komboniib doboriwen. Kuye parai kombon kuu Godbed Moses yaa korokbene ambengkanoone wedmoon ye kumun kumun kuyaambéd ongmiwen.

45 “Nub awoya yiri parai kombon kee kandiwen. Amaanbed Yosuaambéd korok kere nub awoya ben kinban wonoona Godbed okad kondene bondan kuu yenbure benkiraroon kuu parai kombon kee kwane kanwiniwen. Kuye aronbed mene Dewid doboroon yaron kuu angkimboroon.

46 “Kwane, Godbed Dewid ye inamen amun kuu wedmoon kowe, ye yaa kuboon. Angkon Dewid ye dowaken kuu Yekob ye God dobori ye yumbon yenbi kowe, God yaa kaamonoon,

47 kumban God ye dowad ambib kee Solomonbed yenboon.

48 “Kumban Korem Burudandoon Arimbed Ye God kuu karub dingkimbed ambib arumiwen aombéd doborimokban. Kwane, profesiman maa kuu kwane dakme wongkoon kuu,

49 Yarimanbed yedmoon, ‘Ewen ari kuu ne oone dibirimbon.

Okad yimin yimin ari kuu ne yon dori ye yumbon.

Kowe, komo ambib ne dowad arumewandiwed?

Ne dowaken kuu yiidki yeman dee?

Meenime.

50 Eweniib okad yimin yiminiib kumkam korem kee nembed ongmenabaan kii!’ andoon.

51 “Yiib kuu wabkaddan kii! Yiib awoya arebmo, yiib kwangkón Kingkin Karadmo ye weng wunekare wedmendandimaib. Yiibbed God yaa yiib mimyob kebengke yiib kerendem kebengke kamimaib.

52 Yiib awoya kuu profesidan korem yenbandiwen kii! God ye Yorokmoman mananeen ye weng dakmidan

kwangkon kuu yiiib awoyambed yenbandiwe dukniwen. Yiiib kwangkon God ye Yorokmoman kee ambodange ayiwen.

⁵³ God ye amob kuu God ye engyusbed yiiib yaa kondiwe yiiibed awiniwen kumban, yiiib kuu ma wengambere awinindo kii!" andoon.

Stiwin Botbed Ayiwen

⁵⁴ Kwanandoona, wengamberekorib ningkambo kabang kamene arud darewoob wandiwen.

⁵⁵ Kumban Stiwin Kingkin Karadmombed ibnenoon kumbed ambid ari wedmene God ye nambiriyiiib wedme angkon Yesu kuu God ye dingki wiwi angka doreen wedmekore,

⁵⁶ kwane yedmoon, "Wedmime. Ewen ari wedmiina Karub Ye Mingki kuu God ye dingki wiwi angka doreen kui." andoon.

⁵⁷ Kwanandoon kuyaambed yi kerendem kebengkenib ered kabang kamenib yi korem ye yaa kan ari komberenib

⁵⁸ awinene irindore taun aombed kan angkaderenib andowe bot barambere ayiwen. Kwane kwaniwen yi indowiib wedmiwendanbed kewedman maa yaningko Sool yaa yi yuruk ebkad nongkobiwe oone dobere kerendoboroon.

⁵⁹ Kwane, Stiwin kuu kwane bot barambere ayiwe kurikuri kere yedmoon, "Yariman Yesu, ne kingkin kuu ebka kande!" andekore,

⁶⁰ kwane yiri kombere dangbo darene naawon baande yedmoon, "Yariman! Yi ambarakmi kee kuu are nonondandunde!" ande kwane bobnoon.

8

¹ Stiwin ayiwen kuu Sool kuu yeyiiib doberene ee yimin andoon.

Soolbed Anam Andidan Yenbandoon

Kuye aron kuu Yerusalem aom anam andidan korem yaa yenbandi darewoob keroon. Kwane yi korem kuu kirokmone andokbe buyokbayok kere, wenebe Yudea ambibkin kere Samaria ambibkin kere kwaom dobere winiwen kumbed, apasodan wad ayoob yimbedmo Yerusalem aom doriib.

² Kwane, Stiwin ye bob kuu God yaa mene anam andiwendanbed mangkiwen, kwane anam yuudane mimyob kowe ameng kamiwen.

³ Kwane, Soolbed wene anam andiwendan korem andowe yenbandoon kuu, yi ambib maa maayaom awune nimakarub irindore bunangka benkiradme benwene wii aom kamobi-man.

Filip Samaria Aom

4 Kwamune kowe, nimakarub kuu buyokbayok kere wenebiwen kuu kuyaa kwane God ye weng amun kuu dakmenabiwen.

5 Filip kuu siti Samaria aom wonoon. Wenekore, “Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kii” ande daandene,

6 yeka mamaa ye dudiib ongmenabeen. Kwane, nimakarub kuu menebiwen kuu wedmekorib, ye weng yaa ongme wengamberem ande kamiwen.

7 Kwane, yembed awad arewa kuu yenburenaboone nimakarub yemooon aombed kabangiib kame kirokmone wenebiwen. Angkon id yidnoondaniib yon arewadaniib kwangkon ongmenaboona yaro dodkanmo yarebiwen.

8 Kwane siti kumaom kuu kubimbed dareb keriwen.

Saimon Yowangkimman

9 Aron maa anukbed mene Filip monoon yaron kuu karub yaningko Saimon kuu yowangkim demeyiib awinoon. Kwane, Samariadan korem yaa birandoone anam ande binangkiwen. Ye kuu nekob ande yaningkomo darewoob kankoonoon.

10 Kwane karub kee ye kuu god mamaa yaromkono darewoowiib yaningko Aromkono Kai kii ande nimakarub yemooon korok dareb darewiib kambongdaniib yi inamen ye yaa yirin kowiwen.

11 Yembed kubkub yaambbed yowangkim kami maa maa ongmimaana, wedme binangkimaib kumbed yi kuu ye yoman winiwen.

12 Kumban Filip kuu Godbed korok kere ooni ye weng amun daande Yesu yaningko yaambbed dakmoone, karuwiib nimayiib kuu God yaa anam ande baptais kamiwen.

13 Kwane, Saimon kwangkon anam andoone Filipbed baptais kerunoone ye yoman yaraane dud dareb darewiib God yaromkono wedmi yeman dareb darewiib ongmimaan kuu wedme binangkimaan.

14 Kwane, Yerusalem aom kuu apasodan wengambiribka, Samariadan kuu weng amun kuu wengambere anam andiwen kowe, Pita yoom Yoon yoom yaa yedmendiiwa winiwen.

15 Yi kuu mene Samaria nande anam andi yeebdan yaa Kingkin Karadmoyiib ibnendok ande kurikuri kerundiwen,

16 amborom kuu Yariman Yesu yaningko yaambbed baptais kerundiwen kumban, Kingkin Karadmo kuu yi yaa minindo kowe.

17 Kwane, Pita yoom Yoon yoombbed yi dingki yi ari kowe kurikuri keriiwe, Kingkin Karadmo kuu yi yaa ibnendoon.

18 Kwane, apasodan keembed dingki kowe Kingkin Karadmo kondiwen kumbed, Saimon kuu wedmekore odbed moonande kamene

¹⁹ kaamondoona, “Kuye ambangki yaromkono kuu neyiyib kawibko, ne kangkon dingki nimakarub korem yaa kowaniin kuu Kingkin Karadmo kuu ibnendok mananeen kuu yimin.” andoona.

²⁰ Kwanandoona, Pitambed yedmoon, “Eb yoom eb od yoom kuu ben monmare dowan kerok, amborom kuu Godbed nimakarub yaa munob kondi yeman kuu odbed moonandameeb kowe.

²¹ Kwani kowe, God ye deme kemaom kee ewiibban, amborom kuu eb inamen God yaa kuu minikmanakiib kowe.

²² Kwamunekob, amonombe! Eb inamen arewa minikmanak yaa kuu amonombe God yaa kurikuri keraneeb kumbed mok God kuu eb inamen aom meeni arewa kuu are nonondandaneen manok.

²³ Ne kwamune wedmaan kuu eb kuu wungkanabi darewoob mung kook areb wandewen kowe, ambarakmimbed eb yaa oonoon.” andoona.

²⁴ Kwanandoone, Saimonbed yi ayoob yaa inande yedmoon, “Ne dowad yiibbed Yariman yaa kurikuri keriiwo, ne yaa kwamune dakmewen areb ma kwanaanban kerok.” andoona.

²⁵ Kwane, Pita yoom Yoon yoombbed Yesu komo kamoone wedmiwen ye weng amun kuu Samariadan kuyaa doriib yaa dakmendekorib, Samariadan yi kambong yemoon yaa weng amun kuu dakmenmo yarenib, ika Yerusalem aom winiwen.

Filip Yoom Itiopian Yoom

²⁶ Kwane, God ye engyumbbed Filip yaa yedmenoon, “Amboon amiibban ye kiwaan Yerusalem dore wene Gasa yaa wuneen kwanuk wene.” ande yedmenoona wonoon.

²⁷ Kwane wene kiwaan ari wedmoona, Itiopian yaa kuin Kandas yu korok maa weneen. Ye kuu korok darewoob, kuin yu od korem oonoon ye karub kumbed wene Yerusalem aom kurikuri keroon kowe,

²⁸ seriot aombbed dibere ika ambiyoom dewenone profesi-man Aisaiya ye buk kimingkanmo weneen.

²⁹ Kwane, Kingkin Karadmombbed Filip yaa yedmenoon, “Eb wene seriot dia dobere.” andoona.

³⁰ Kwane, Filip kuu kabaanmo wene karub seriot aom dibeen kuu wengamberenoone Aisaiya ye buk kuu kimingkaan kowe, Filipbed kaamonoon, “Eb kuu kimingkaab kuye id kuu kaadkereeb dee?” andoona.

³¹ Andoone, Itiopianbed inande yedmoon, “Komarewa nekareb kuu nekaadkeraniin? Karub maambbed kedmengkawaneen kumbed nekaadkeraniin. Neyiyib yaa mene diberebko wenem.” andoone kwanoon.

³² Kuin yu korok kuu God Ye Weng Karadmo ye buk daande kimingkanmo weneen kuu,

'Ye kuu sibi mana nenwene ayimaib areb nenwiniwen.
Sibi kimi wande kamaiwa kabang kamimokban kerimaan
areb,

ye kuu mongkod daande ma kabang kamindo.

³³ Ye kuu kankubune diida karaka konenib
ye yaa wengyun anam dakme kowindo.

Ye kuu aye kowiwen kowe, awoyayiibban keroon.' kwane
wongkoon.

³⁴ Kimingkekore, korokbed Filip yaa kaamonoon, "Weng
kee yembed wongkoon kuu yekareb yaa ande dakmeen dee,
karub maa yaa ande dakmeen dee? Ne yaa daawe." andoon.

³⁵ Kwanandoone, weng kuu kimingkooniib God Ye Weng
Karadmo yenayiib kuu Filipbed korokbe kimingke weng
amun kuu Yesu anded dakmeen.

³⁶⁻³⁷ Yi kwane dakmenmo wene kiwaan wedyambed ok dia
miniiwe, korokbed yedmoon, "Ok kei. Ne baptais keraniin
kuu yiminoo?" andoon.*

³⁸ Andekore, seriot awinoon ye karub yaa yedmoona se-
riot ye hoos nong bingoone yinmonoona kwane Filip yoom
Itiopianan yoom yi ayooob wene ok yirimbed Filipbed baptais
kerunoon.

³⁹ Kwane, ok yirimbed yeedere yaro miniiwe, Filip kuu
Yariman ye Kingkinbed nenwonoon. Kwane, Itiopianan
kuu ika ma wedmenindo kumban ye kuu ambibkin angka
kubenmo wonoon.

⁴⁰ Kwane Filip kuu Asotus yaambed angkadere nande
wene kambong kambong aom weng amun dakmenmo wene
Saesaria ari nandoon.

9

Sool Amonombe Anam Andoon (Kw 22:3-16, 26:9-18)

¹⁻² Kuyaron kuu Sool kuu Yariman Yesu ye kedmengkan-
deendan yaa aye kowi ye weng dakmenmo yaroon kowe,
God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob
yaambed kerek kandoon. Ye dowaken kuu Damaskus taun
aom wenene Yuudan yi kurikuri ambib korok korok yaa
keendene, Yesu ye kiwaan weniib ye karuwa nimaya kuu
awingke be mene wii Yerusalem aom kambaranded.

³ Kwane, mene kiwaan wedya Damaskus dia doroon,
kudmeniibban ambid arimbed nambiri darewoob menene
ye yaa yure nambere kan awanewandoon.

* **8:36-37:** Buk Kwamiwen yenamo kurin kurin wongkiwen kuu weng keyiib:
Andoone, Filipbed yedmoon, "Eb inamen koremiib anam andebko kwanok."
andoona korokbed inandoon, "Yesu Keresu kuu God ye Mingki anam andaan kii."
andoon.

⁴ Kwanoone, okad yiri kombere wengamboroona, “Sool, Sool! Eb komande ne nenbandeneb dabab durud yewed kawewen?” andoon.

⁵ Kwanandoona, Soolbed kaamonoon, “Yariman, eb kuu kane?” andoona inandoon, “Ne kuu Yesu, ne kei. Ebbed nenbandeneb durud yewed dabab kawewen kui.

⁶ Kowe, eb kuu kibireb kee yaro yere siti aom wenebko eb kuu komo kamaneeb kuu karub maambbed daabdaneen.” andoon.

⁷ Kwamune, Sool yoom weniibdan kuu binangkekorib, une kwane dobere kuweng kuu wengambiriwen kumban weng ma kandindo, karuwiib ma wedmenindo.

⁸ Kwane, Sool okad yirimbed deederene ye indob dud-bere wedmandamoonka, yiminban wedmindeban kowe, Damaskus aom dingki yaambbed awine nenwiniwen.

⁹ Kwane, ye kuu aron ayoobmimiib kuu indob tut keroona, kurikuri kamimo dowad okiib animaniib kuu ma anindo keroon.

¹⁰ Kwane, Damaskus aom kuu kedmengkandeen ye karub Ananaiyas yaa Yarimanbed wane angkadere “Ananaiyas.” ande baandoona, “Ee, Yariman. Ne kei.” ande inandoon.

¹¹ Kwane, Yarimanbed yedmenoon, “Wene kiwaan aningko Yorokmo ari Yudas yambiwoom wene. Kuyaa kuu Taasus karub yaningko Sool kuu kurikuri kameen kowe, yeyiib yaa wedmok wene.

¹² Ye kuu kwane wane wedmoone, karub yaningko Ananaiyasbed dingki kowene kurikuri kamoone, ye indob arewa keroon kuu amun keroon.” andoon.

¹³ Kwanandoone, Ananaiyasbed inande yedmoon, “Weng yuk yemoon menebuuna wengain kuu ebbed kinewendan kuu yembed Yerusalem aom yenbandoon.

¹⁴ Kwane ke monoon kee God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yaambbed kwane andi ye kerekiib koniibkob kanmonoon kuu nimakarub korem ewaningko kankoonimaib kuu awingkandi ye dowad monoon.” andoon.

¹⁵ Kumban Yarimanbed Ananaiyas yaa yedmoon, “Wene! Karub kee nembed ne deme awini ye dowad nendaane ambibkin yena yi nimakaruwiib yi kingiib Israeldaniib yi arinambo ari ne weng kanwene daandaneen.

¹⁶ Ne dowad durud yewed dabab kandaneen kuu nekareb korokbenaniin.” andoon.

¹⁷ Kwanandoone, Ananaiyas kuu wene ambib kuyaom aomnekore, ye dingki Sool ari kowenene yedmoon, “Angkodmi Sool, Yariman Yesumbed ne yaa yedmoonkob manaan. Ye kuu kiwaan ari keyaa meneeb yaambbed angkadoroona wedmenewen kui. Kwani kowe, ne kee

manaan kuu eb ika wedme kerekne kwane Kingkin Karadmoyiib ibnebdok andi dowad manaan.” andoon.

¹⁸ Kwane, erebnarokban kumbed Sool ye indob aombed oon buruk areb kiroboona, ikakman kereknekore yaro bap-tais keroon.

¹⁹ Kwane, animan anakore ye ika aromkono keroon.

Sool Damaskus Aom Yesu Ye Weng Dakmoon

Kwane, Sool kuu aron yena kedmengkandeendan yoom dohiriwen.

²⁰ Kwane, Sool kuu andowe “Yesu kuu God ye Mingki kii” ande Yuudan yi kurikuri ambiwoombed dakmoon.

²¹ Kwane, nimakarub korem kane kane mene wengambiriwen kuu binangkenib yedmiwen, “Karub kee Yerusalem aom Yesu yaa anam andiwendan yenbande benwene wii aom kambirimaan kii! Ye kuu mene yi awingke benwene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib yaa bangkandi ye dowad monoon kii!” andiwen.

²² Kwane, Damaskus aom kuu Sool kuu God ye weng dakmi yaa kuu aromkono darewoob kere wonoon kowe, God Ye Weng wongkiwen yaambad kimingke Yuudan yaa ongme korokbende yedmene Yesu kuu anam Godbed Kionoona Monoonman Keresu kuu andimaane, yi kuu ye yaa inandindeban keruwen.

²³ Kumban aron yemoon dowan keruuna, Yuudan yemoon nedbenib buunbunge Sool ayi yeman kamiwen.

²⁴ Kwane, yi kuu taun bot kuuk yambongko korem kuu annoomiib aronkiyiib kuu woob kowe kereknaib. Kumban Sool kuu yedmeniwa yekaadkeroon kowe,

²⁵ annoom keruune ye yoman weniibdanbed ye nen siti bot kuuk dem maa yaa wenenib kabed aombed nenkamone bunangka kowiiwa kawonoon.

Sool Yerusalem Aom Wonoon

²⁶ Kwane, Sool kuu Yerusalem aom wenekore, kedmengkandeendan yaa dabokne yonendandamoon kumban, ye kuu Yesumbed kedmengkaneen ye karub anamban ande meeniwen kowe ye yaa uniwen.

²⁷ Kumban Baanabasbed Sool nenwene apasodan yaa wengandekore, Sool yaa kiwaan wedya Yarimanbed angkadere wengane dakmoona wedmenoon ye weng kuu yi yaa daandene, Damaskus ari Yesu ye weng nemberengiib dakmimaan ye weng kwangkong yi yaa daandoon.

²⁸ Kwane kuyaambad Sool kuu yi yoom doboroon. Kwane, Yerusalem aom dian ari deweneboon kuu Yesu ye weng kuu nemberengiib dakmimaan.

29 Kwane, Sool yoom Yuudan ambibkin yena yaa doriib kumbed araben menebiwen yoom kuu weng andangki weng dakmenabiiwa, ye yaa wengbere ayande kamiwen.

30 Kwaniwa, Sool yangkodmia yenambed yikaadkerekoriwa, nenwene Saesaria yirimbed nen ye kambong Taasus yaa kowiiwa wonoon.

31 Kwane kuyaambed ari kuu, anam andiwendan korem Yudea ambibkin aomiib Galeli ambibkin aomiib Samaria ambibkin aomiib doriib kuu yewenubmo dobiriwen. Kwane, Kingkin Karadmombed awandene weng amuniib kube ongakdoona, Yariman yaamo une bumangki kiwaan yaambed dobiriwen kowe, yemoon kuu anam andenib yi yoom dabokniwen.

Pitambed Aeneas Ongmoon

32 Kwane, Pita kuu kambong kambong dewenebene kambong Lida nande Godbed karadmo kerundoondan kumaom doriib yaa owod wonoon.

33 Kumaombed karub maa yaningko Aeneas kuu weeb kaning kaningiib id yidnoon kowe, angki yeman arimo angkeen. Kwane, Pitambed wene wedmenekore,

34 ye yaa yedmenoon, "Aeneas. Yesu Keresumbed eb id kibireb ongmoka amun kerok. Yaro eb keta bedme kande." andoona, erebnarokban kumbed Aeneas yaro yeedoroon.

35 Kwanoone, nimakarub korem Lida aomiib okad dabonmo Saron aomiib kuu ye wedmenekorib, amonombenib Yariman yaa anam andiwen.

Tabita Bobneen Yirimbed Ika Dembeen

36 Yopa taun aom kuu kedmengkandeen ye wonong yangingko Tabita (kuu Gurik yi wengbed Dookas andimaib, ye id kuu diiya). Yu kuu amunmo kamenu kamboknondan yaa awandimaun.

37 Pita kuu Lida yaa wonoon yaron kuu yu anikad kere bobnuune ok ambende kankawene ari ambib wadnari aom kowiwen.

38 Yopa kuu ambabban Lida dia kowe, kedmengkandeen dan wengambiribka Pita kuu Lida aom doreen. Kwani kowe, karub ayooob yaa weng kowiiwa, wene Pita yaa nangkanenib, "Kirod meneewo wenem." andiwen.

39 Kwane, Pita kuu yi yoom wene Yopa nandiiwe, Pita kuu nen yiriyiib ariyiib ambib wadnari ari nen kawiniwen. Kwane, iribdanbed ameng kamenabenib, Pita yaa ebkad Tabitambed wad doruun yaambed karangke bangkandeen kuu korokbeniwen.

40 Kwane, Pitambed nimakarub korem kuu yedmoona bunangka angkaniwe, ye kuu dangbo yiri bumangkene kurikuri kerekore, wonong bob kuyaa amonombe yedmoon,

“Tabita, yaro yeedere.” andoona, kwane yu indob nande kerekneni Pita yaa kerendomberenu yaro dibureen.

⁴¹ Kwane, Pitambed awine nenkoonoona yaro doboruune, anam andiwendaniib iribdaniib yaa baandoona miniiwa, yi yaa wad nenkoonoona.

⁴² Kwane, yirin weng kee Yopa aom korem kuu daande yareen. Kwane, nimakarub yemoon mene Yariman yaa anam andiwen.

⁴³ Kwane, Pita kuu aron yemoon Yopa aom doboroon kuu dingkan kad danabimaan ye karub yaningko Saimon yoom doboriwen.

10

Godbed Koonelius Baandoon

¹ Romman maa yaningko Koonelius kuu Saesaria taun aom doreen. Ye kuu Romdan yi ana nangmidan 600iib andokbe wenore Itali Platun ande kowiwen kuyaom doreen. Kwane, ye kuu ana nangmidan 100iib yi korok.

² Ye yoom ye wonong yoom ye dana meed yoom ye ambiwoom doriibdan yoom kuu yi korem kuu God ye amob awine dorenib God yaa une bumangkimaib. Kwane, Yuudan yi kamboknondan yaa kuu yungkuruniyiibban dowakenmo yiribmaniiwa odiiwa bangkandene God yaa kurikuri kerembirimaan.

³ Aron maa aronkob angkara yaambed, God ye engyumbed ye yaa wane angkadere “Koonelius” ande baandoona, korobe wedmenekore,

⁴ engyu yaa unimbed kaamonoon, “Yariman ee. Komarewa?” andoon.

Andoona, engyumbed inande yedmoon, “Eb kurikuriyiiwa eb kamboknondan yaa yiribman munob bangkandiyiiwa kuu Godbed wedmekore, kubebde inandoon kowe,

⁵ kibireb kee karub yedmebko wene Yopa taun aom Saimon yaningko maa kuu Pita yedmibko ika nenminime.

⁶ Ye kuu dingkan kad danabimaan ye karub yaningko Saimon yambiwoom karamok kebed dia doreen.” andoon.

⁷ Kwane, engyu ye yaa dakmeen kuu wonoon. Wonoona, Kooneliusbed ye deme karub ayoob yoom ye ana nangmi karub ye dabderem aom dore awani ye karub kerene kangkon God yaa meenimo doreen yoom baandoona miniwen.

⁸ Miniiwa, ye yaa komo keroon kuu kwane yi yaa daandekore yedmendoona Yopa yaa winiwen.

Pita Wane Wedmoon
(Kw 11:5-14)

⁹ Kuye awari aronkob areb kuyaa kuu, yi wene taun dia dore winiwe, Pita kuu kawene ambib aminim dabonmo ari kurikuri kerande kawonoon.

¹⁰ Kwane, ye kuu mungiyiib keroon kumban animan kuu mogeed nekwaib. Kwane, ye kuu wane wedmoone,

¹¹ ambid nandoone kuyaombed dabuni yeman kenbas areb bendom kaningiib bingiwen kumbed okad yiri kankamuneen.

¹² Kwane kumaom kuu dingkan yemooniib yi yemooniib ayari on yemooniib doriib.

¹³ Kwane wedmoone wengmo baande yedmoon, “Pita, yeedere yaro mayen ane.” andoona,

¹⁴ Pitambed inande yedmoon, “Yariman, anainban! Amowamobbed anaib andoon ye animan arewa o animokban ye dingkan kuu mayen anindo.” andoon.

¹⁵ Andoona, wengmo ika baande yedmoon, “Godbed komo komo yaa yimin andoon kuu ebbed arewa andaab.” andoon.

¹⁶ Kee kwane kame ayoobmimiib keroona erebnarimban kumbed ambid ari ika kan kawonoon.

¹⁷ Pita kuu kwane wedmoon kuye id kuu meendobenaane, Kooneliusbed karub yedmoone yuk miniwen kuu Saimon ye ambib onme wedmekorib ye kuuk ambongko yaa yinmone doriib.

¹⁸ Kwane, baande kaamoniwen, “Saimon Pita andimaib kuu kemaom doreenoo?” andiwen.

¹⁹ Kwane, Pita kuu wane wedmoon kuyaa kwane meenme dibeene, Kingkin Karadmombbed yedmenoon, “Saimon. Karub ayoobmimiib kuu eb ande onmiib kii.

²⁰ Kwane miniib kowe, eb yeedere wene yiri kawene wedmende. Eb kuu yi yoom wini kuu korondande kerebkarab kamaab, amborom kuu yi kuu nembed yedmaankob miniwen kowe.” andoon.

²¹ Andoona, Pita kawene wedmoonka karub kowe, yi yaa yedmoon, “Yiibbed karub kereknanmo meniib kuu ne kei. Yiib kuu komo dowad miniwen?” andoon.

²² Andoona, karub kumbed inande yedmiwen, “Nub kuu Romdan yi ana nangmi korok Koonelius yaambbed menuub. Ye kuu yorokmoman, ye kuu God yaningko kankoonimaan ye karub. Ye yaa Yuudan korembbed karub amun andimaib. Kwane, engyu karadmombbed kwane yedmoon kuu eb yaa wene yambiwoom nenmenibko ebbed weng komo daana-neeb kuu wengambaraneen.” andiwen.

²³ Kwane, Pitambed karub kuu kubende ambiwoom be aomne angkodmendoon.

Pita Koonelius Yambiwoom Woonoon

Kwane kuye awari kuu, Pita yoom angkodmi yena yoom karub ayoobmim yoom winiwen.

24 Kwane aron maa kumbed wene Saesaria aom aomniwen. Kwane, Koonelius kuu kibik mananiib ande meenoon kowe, yarianiib yangkodmi amuniib weng yuk keendoona mene yambiwoom nedbiwen.

25 Kwaniiwa, Pita ambiwoom aomdarandamoona, Koonelius kuu mene wedmekore God ye karub kii ande meenene ye arinambo ari bumangke korok kan kibinoone,

26 Pitambed nenkoone yedmoon, “Yeedere dembone, ne kangkon karubmo.” andoon.

27 Kwane, dakmenmo aomdiriiwa, Pitambed wedmoonka nimakarub yemoon nedbiwen kowe,

28 yi yaa yedmoon, “Yiib korem kuu yiibkaadkeriwen, Yuudan yoom ambibkin yenadan yoom dabokni kuu amob, nub amob aom kui. Kumban Godbed ne yaa korokbe yedmoon kuu ‘Karub maa yaa kuu God yaa daboknindeban o Ye yaa winindeban dakmaab.’ andoon.

29 Kwani kowe, ebbed weng yuk kowe baandeewa no manaan, ne kerebkarab kame yiminban andindo. Kumban komo dowad yuk keewewen?” andoon.

30 Andoona, Kooneliusbed yedmoon, “Aronkob angkara yaambed aron kaningiib dowan kereen anuk kuu, nambiwoom kurikuri kamiina karub maa ebkad kawanmo nambiriyiib inwaroon kumbed kudmeniibban dangkoro doboroon.

31 Kwane, yedmewoon, ‘Koonelius, eb kurikuriyiib kambo-knondan yaa dowakenmo yiribman munob kondiyiib kuu Godbed wengambere wedmoon.

32 Kowe, Yopa aom Saimon yaningko maa Pita kuu yuk kowe. Ye kuu Saimon dingkan kad danabimaan ye karub yambiwoom doreen, karamok kebed dia.’ andoonkob,

33 erebnarimban weng yuk kowaankob, meneeb kowe amun kereeb kii. Kowe, nub korem kee nedbuwen kuu God ye kerebiri ari munuwen kowe, Yarimanbed eb yaa komo weng kabdoon kuu yedmendebko nub kuu wengamberem.” andoon.

34 Kwane Pitambed yedmoon, “Kibireb nekaadkeraan kuu anam, God kuu ambibkin mimodan yaamo dowaken kerunde amun amun kamimokban,

35 kumban ambibkin korem aom kane kanembed Yari-man ye weng wengamberenib yikareb kankubune God ye dabderem aom doberenib amun amun kamaniib kuu kube bindaneene God ye nimaya karuwa keraniib.

36 “Israeldan yaa God Ye Weng kwoon kuu yiib yiibkaadkeriwen. Weng kukuu korem yi Yariman Yesu Keresu yaningko yaambed yewenub ye weng amun kondoon.

³⁷ Yoon Baptaismanbed baptais kerime ye weng kuu dakmoon yaron ari kuu Galeli angkambed wene Yudea aom kuu komo keroon kuu yiib yiibkaadkeriwen kui.

³⁸ Kukuu Yesu Nasaretman kuu Godbed kine ye aromkono konoona, Kingkin Karadmombed ibnenoona, wene amun amun kamimaane Setenbed kebendoondan korem ongmenaboon, amborom kuu Godiib awanenoona kowe.

³⁹ Yesumbed Yerusalem aomiiib Yuudan yi ambibkin aomiiib komo kamoon kuu nubka nub indowiib wedmuwen kui. Yimbed ye ayenib at ming ari bakumbed dare maniwen bobnoon,

⁴⁰ kumban aron ayoobmim ari kuu Godbed Yesu bobnoon yirimbed nenkoonoona demboona, Godbed korokbendoona wedmenuwen kui.

⁴¹ Ye bobne yeedoroon kuu nimakarub korembed wedmenindo, nub Godbed kurin kinoondan kumbed nub indobbed wedmenuwen. Ye bobne yeedoroon ye yoman kuu nuwiib doberenub anenwanub kamuwen, kui.

⁴² “Kwane, Yesumbed nub yaa yedme kowoon kuu, ‘Wene ne weng amun dakmenib, “Ye kuu Godbed kine kowoona, dukniwiiniib wad doriiwiib kuu yembedmo wengyundandaneen.” ande dakmime.’ andoon.

⁴³ Kwane, profesidan korem kurin dohiriwen kumbed weng kee dakmiwen kuu ye yaa anam andaniib kuu yiib anbarakmenabi yaa kuu yembed are nonondandundaneen.” andoon.

⁴⁴ Kee kwane Pitambed dakmeena, nimakarub korem wengaib yaa kuu Kingkin Karadmo yi yaa monoone,

⁴⁵⁻⁴⁶ weng maa maa weng yikaadbanbed dakmenib God yaningko kankoonenib kamiib. Kowe, Yuudan Yesu yaa anam andiwen kumbed Pita yoom miniwen kuu wedmekoriwa binangkiwen, amborom kuu Yuudanban yaayiib Godbed Kingkin Karadmo munob kondoone ibnendoon kowe.

Kwane Pitambed yedmoon,

⁴⁷ “Kingkin Karadmo kee nub kanduwen areb kuu yi kwangkong kandiwen kowe, okbed baptais kerundi kuu karub kanembed ma kebendaneen?” andoon.

⁴⁸ Kwani kowe, Yesu Keresu yaningko yaambbed baptais kerundime ande Pitambed weng kondoone kwaniwen. Kwane, Pita kuu kaamoneniwa aron yena yi yoom doboroon.

11

¹ Kwane, Yuudanban kangkon God ye weng wengambere anam andiwen kuye weng kuu apasodan yoom anam andidan yena yoom Yudea korem aom doriib kuu wengambiriwen.

² Kowe, Pita kuu ika Yerusalem ari yaro wonoona, Yuudan anam andiwen yenambed ye yaa wengberenib

³ yedmiwen, “Eb kuu wenene karub kad wadmindo yambiwoom wene yi yoom animan ane doberewen kii.” andiwen.

⁴ Kwane, Pitambed korem komo keroon ye weng id kuu yi yaa korobe kedmengkande yedmoon,

⁵ “Ne kuu Yopa taun aom kurikuri kamoni wane wedmaane, kenbas areb darewoob bendom kangingiib bingiwen kumbed ambid aombed kankamene neyiib yaa muneen.

⁶ Kwane, aom wedmaan kuu dingkan amongkowiib dingkan kiiwiib yiyiib ayari oniib kuu kwane wedmaan.

⁷ Kwane, wengambaraane wengmo baandoon, ‘Pita! Eb dembe, dingkan kuu mayen ane.’ andoon.

⁸ Andoona, nembed inande yedmaan, ‘Yariman, anainban! Amowamobbed anaib andoon ye animan arewa o animokban ye dingkan kuu ne mongkodkono ma awunindo.’ andaan.

⁹ Kwane, angkon wengmo baande yedmoon, ‘Godbed komo komo yaa yimin andoon kuu ebbed arewa andaab.’ andoon.

¹⁰ Kuu kwane kame ayoobmimiib kere ika kan ambid ari daanoon.

¹¹ “Kwane kuyaambed, karub ayoobmimiib Saesaria yaambed ne yaa yuk meniib kuu mene nembed ambib doriin kuyaa yinmone doriib.

¹² Kwane, Kingkin Karadmombed yedmewoon, ‘Eb kuu kerebkarab kamaab, yi yoom wene.’ andoon kowe, kwane angkodmi benmeyib yi yoom wunuwen. Kwane wene Koonelius yambiwoom aomnuwen.

¹³ Aomnuuwe, yembed nub yaa daandoon kuu uniya engyu kuu yambiwoom angkadere ye yaa yedmenoon, ‘Yopa angka yuk kowebko Saimon yaningko maa Pita ande nenminime.

¹⁴ Kwane, yembed weng kuu kanmananeen kuu eb yoom eb ambiwoom doriibdan korem yoom kuu wengambere anam andaniib kuu Godbed yiib bobni yaa kuu burudande bindaneen.’ andoon kowe Kooneliusbed daawoon.

¹⁵ “Kwane, ne andowe dakmaana, andowoon yiri nub yaa Kingkin Karadmo monoon kwane yi yaa kwangkon monoon.

¹⁶ Kwanoona, nembed ika meenaan Yarimanbed yedmoon kuu, ‘Yoonbed kuu okiib baptais kerundimaan, kumban yiib kuu Godbed Kingkin Karadmoyiib baptais kerundaneen.’ andoon.

17 Kwane, yi kuu Yariman Yesu Keresu yaa anam andiwe, Godbed yi yaa Kingkin Karadmoyiib kondoon kuu ibmo nub yaa kondoon areb kowe, God yaa kwamaab ande yedmaniin dee? Dowan!" andoon.

18 Kwane, Yuudan anam andiwen kuu weng kee wengamberekorib, yi bokwangki korondenib kwane God yaa kubekoriwa yedmiwen, "Kwane kowe, amonombe wadkeri aron korem korem kandi ye kiwaan Godbed ongmoon kuu Yuudanban kwangkong yiman ande kowoon kii." andiwen.

Anam Andiwendan Antiok Aom

19 Stiwin ayiwe anam andiwendan kuyaambed kirokmone buyokbayok keriwendan kuu wene ambibkin Fonisia kere dudbi darewoob Saipurus kere Antiok taun aom kere kuu Yuudan yaamo Yesu ye weng amun dakmiwen.

20 Kumban Saipurusan yena yoom Sairindan yena yoom anam andiwen kumbed Antiok aom wene Yuudanban yaa Yariman Yesu ye weng amun dakmenabiwen.

21 Yi kuu Godbed yaromkonoyiib kondoon kowe, ni-makarub miin yemoon mene wengamberekorib, amonombe Yariman yaa anam andiwen.

22 Yirin weng kee wene Yerusalem aombed anam andiwendan yi kerendem aom aomnoona wengamberekorib, Baanabas nen Antiok yaa kowiiwa wonoon.

23-24 Baanabas kuu karub amun, ye kuu God ye Kingkin Karadmo ibenooniib anam andi darewoowiib, kui. Kowe, wene Antiok nandekore, wedmoon kuu anam, nimakarub kibireb anam andiwen yaa kuu Godbed amun kerundoon kowe, kubiyiibbed yi yaa andemendoon kuu niindem aom kangdommo kere God yaamo meenimo dobirime kwane ande dakmoon. Kwane, weng amuniib dakmenaboone, ni-makarub yemoon bin Yariman ye kiwaan yiri benmonoon.

25 Kwanekore, Baanabas kuu Taasus yaa Sool ande onmen wonoon.

26 Kwane, wedmenekore, Antiok yaa nenmonoon. Kwane, weeb mimo kuu Baanabas yoom Sool yoom kuu anam andidan yemooniib nedbe kedmengkandimaib. Kwane kuye aron Antiok yaambed, Yesu ye kedmengkandeendan yaa kuu kuristen* ande dakmimaib.

27 Kuye aron kuyaambed, profesidan yena Yerusalem arimbed Antiok yaa miniwen.

28 Yi aom kuu karub maa yaningko kuu Agabus kuu Kingkin Karadmombed yedmenoona dakmoon, "Romdanbed ooniwen ye ambibkin korem aom kuu am manaanban kerene animaniibban mungimo dobaraniib."

* 11:26: Kuristen ye weng id kuu Keresu ye yoman winiwendan.

ande dakmoon. (Kee anam ku kwanoon kuyaron kuu Klaudiusbed Saesaa keroon yaron.)

²⁹ Kwane, anam andiwendan keyaa doriib kumbed wengamberekorib, anam andiwendan Yudea aom doriib awandi ye dowad, yi yaa komo yimin aingkiwen kwane nongkobiwen.

³⁰ Kwane, Baanabas yoom Sool yoom yaa od kondiwa yimbed wene anam andidan yi korok korok Yudea aom doriib yaa kondiwen.

12

Pita Wii Aom Engyumbed Nen Angkanoon

¹ Keye aron yaa kuu King Erodbed yedmoone ye demedanbed wene anam andiwendan yena awingke benminiwen, amborom kuu yenbande durud yewed kondi ye inameniib meenoon kowe.

² Yembed yedmoona Yoon ye ayi Yems kuu kerewangbed aye kowiwen.

³ Kee kwanoona, Yuudan yi korok korok kuu amun kerewen kii ande kubiwen. Kubiiwe wedmekore, flawa kabayingkindo ye orok ye aron ediib kumaom kumbed, Pita kwangkon awinenekore, ayande buronoon.

⁴ Kwane, Pita kuu awinene wii wadnari embeng aom kaanoon. Erodbed ana nangmidan 16iib bene kaningiib wenore nekwe kamoon, aronkiyiib amkiyiib Pita ooni ye dowad kui. Erod ye dowaken kuu Pita kuu Yuudan yi Burudandoon orok dowan kerod, nenmene nimakarub yemoon kidangkambed wengyundaniin ande meenoon.

⁵ Kowe, Pita kuu kwane wii aom doboroon, kumban anam andiwendan korem kuu kwane ye dowad God yaa kangdommo kurikuri keruwen.

⁶ Awari kuu Erodbed Pita nenmene wengyundananeenyo kuye amki kuu Pita kuu ana nangmidan ayoobbed ye ooniwen yi angkara angkara kere yi dingki yaambbed sein ayooobbed ye dingki yaa yenbenekoriwe unuk angkoon. Kwane, ana nangmidan ayoob yena kuu ambongko yaa ooniwen.

⁷ Kwane, kudmeniibban kumbed engyu maa angkadoroone, wadnari aom kuu nambiri yuroon. Kwane, Pita yaa awinene kaakmene yedmoon, "Kirod yeedere." andoona, yeedoroona Pita ye dingki emkong yaa yenbeniwen ye sein kuu kwane doomboroon.

⁸ Kwane, engyumbed ye yaa yedmoon, "Eb kobaiknong yuwe, eb yonkad deebe." andoona, kwane Pita yaro deeboon. Deeboona, engyumbed yedmoon, "Yuruk ebkad deebe, ne yoman mene." andoon.

⁹ Andoona, Pita kuu engyu ye yoman doroona wii wadnari aombed yaro angkaniwen. Kwane, Pitambéd meenoon kuu wane angkanaan manok ande meenoon kowe, engyumbéd komo kameen kuu wurukban ande meenoon.

¹⁰ Kwane, wene ana nangmidan nedbe oone doriib ma burudande ma burudande kamekorib, kwane wene wii kuuk yeeng ambongko yaa doriibe, kwane ambongko kuu yekarebmo nandoona wii bunangka winiwen. Kwane, wii domonde kiwaan maa ari wenenib kuyaambéd engyu kuu Pita domone wonoon.

¹¹ Domone wonoone, Pitambéd wedmekore yeka yedmoon, “O anam kuu Yarimanbed yedmoonkob ye engyumbéd mene ne nenyedoroon. Kwanoon kuu Erod yoom Yuudan yi korok korok yoom yi meeni kwananuub kiyoo ande meeniwen kuye dowad kawoon meene yedmewe nenyedoroon.” andoon.

¹² Ye yaa komo keroon kuu kaadkerekore, Yoon Maak ye awaan Meri yu ambiwoom wonoon. Kuyaom kuu ni-makarub yemoon mene nedbenib kurikuri kamiib.

¹³ Kowe, Pita mene ambib kuuk ambongko yaa wowoone, deme wonong koyu yaningko Rodambéd mene

¹⁴ wengamburuunka, Pita ye weng yuud. Kowe, yu kuu kubi darewoob kereen kumban ambongko kuu nandindo, ika kabaanmo wene ni-makarub nedbiwen yaa yedmeen, “Pita kuu ambongko yaa doreen kii!” anduunka,

¹⁵ yimbed yedmiwen, “Kub kuu warudki kii!” andiwen. Kumban yumbéd “Anam Pita ye weng wengambaran!” ande ika ika kameen kowe, yedmiwen, “Kuu ye ooni ye engyu.” andiwen.

¹⁶ Kwamiib kumbéd Pita kuu kwane ambongko yaa dobere wangkaan kowe, yi wene ambongko nande wedmibka, anam Pita kowe, yi binangkiwen.

¹⁷ Kwaniibe, Pitambéd yi yaa dingki wumondenekore, ye yaa komo keroon Yarimanbed wii aom nenyedoroon kuu dakmekore yedmoon, “Yems yoom angkodmi yena yoom kuu kwangkón yedmendime.” andekore, Pita kuu yumbón kimyen yaa wonoon.

¹⁸ Kwane amkimo keroona, ana nangmidanbed yikamo kumaom Pita yaa komo keroon ande yirinde baandeyiib kamiwen.

¹⁹ Kwane, Erodbéd yedmoona yenambéd Pita kuu ongme onmibka, wedmenokban keriwén. Kwane, Erodbéd Pita ooniwéndan yaa kaamondoone inandindeban keriwén kowe, Erodbéd yedmoone yi kuu yiibe dukniwen.

Kwanekore, Erod kuu Yudea ambibkin domonde Saesaria taun yiri wenekore, aron yena doboroon.

²⁰ Kuyaron kuu Erod kuu Taiya tauniib Saidon tauniib yi nimakarub yaa norin darewoob keendemboroon.

Kwane meene doboroon kumban, yi kuu king Erod yaambad angkumone dore yi animan kuu himaib kowe, yi korem mene nedbe meeni mimo kerekorib, wene Erod ye yiribman korem oonoon ye karub yaningko Blastus yaa winiwen. Wenenib kaamoniwe, “Wengbiri korondubko nub awandaneeb dee?” dakmibko, “Ee, yiib awanda.” andoon. Andoona, kingiib yaa kuu Blastus yoom wenenib yewenubmo doberem ande kamiwen.

²¹ Aron kuu dakmande kiniwen ari kuu, Erod kuu ye king ebkad inwarekore, king ye oone dibiri yeman ari diberene, nimakarub kuu mene nedbiwen yaa weng konde dakmoon.

²² Kwane, nimakarub kuu derebiwen kumbed yirinde baande yedmiwen, “Kee god ye weng kii, kuu karub ye wengbanii!” ande kamiwen.

²³ Kwane, erebnarimban kumbed, Yariman ye engyu maambad ayoona komboroona ye id kuu eekbadbed aniwe bobnoon, amborom kuu Erod kuu God yaningko ma kankoonindo kowe.

²⁴ God ye weng kuu derendare darewoob kere wonoon.

²⁵ Kwane, Baanabas yoom Sool yoom kuu Yerusalem aom God ye deme dowan kerekorib, Yoon Maak nendenib ika Antiok aom winiwen.

13

Baanabas Yoom Sool Yoom Kingke Ben Nongkobiwe Winiwen

¹ Anam andiwendan Antiok aom doriib kuu profesidaniib kedmengkandaniib kui. Yi aombad kuu Baanabas yoom Saimon yaningko maa Kadbinmo yoom Lusius Sairinman yoom Manaen (Erod Antipasiib ibmo kainiwenman) yoom Sool yoom kui.

² Kwane, yi kuu animan korondekoriwa, kurikurimo kamiwa, Kingkin Karadmombad yi yaa yedmoon, “Baanabas yoom Sool yoom kuu ne deme awini dowad kingkime.” andoon.

³ Kwanandoona, yi ika animan koronde kurikuri kamekorib, Baanabas yoom Sool yoom ari kuu yi dingki nongkobekoriwa kurikuri kerunde be nongkobiwe winiwen.

Dudbi Saipurus Yaa Winiwen

⁴ Kwane, yi ayoob kuu Kingkin Karadmombad ben nongko-boona karamok anak yiri wene Selusia taun nandekorib, parai motodbad Saipurus dudbi yaa yaniwen.

⁵ Kwane wene Salamis taun aom aomne wene Yuudan yi kurikuri ambib maa maa kuyaom God ye weng dakmenmo yariwen. Yoon Maak, ye kwangkön ye yoom winiwen, yi deme yaa awandimaan.

⁶ Kwane, dudbi kumundin kuyaom kuu yarekoriwa, Pafos taun aom aomdiriwän.

Kwane kuyaa kuu Yuu ye karub yowangkimiiwa dudi god yi weng wengambere dakmiyiiwa awinoonman yaningko Baa-Yesu wedmeniwen.

⁷ Ye kuu dudbidan yi korok Seegius Paulus yeyiib doreen. Kwane, korok kuu inamen indengandengman kowe, Baan-abas yoom Sool yoom yaa minime ye weng yuk keendoon, amborom kuu God ye weng wengambaranded kowe.

⁸ Miniwe, dakme doriwe yowangkimman (Gurik wengbed yaningko kuu Elaimas) kumbed, yi ayoob yaa bon kerundekore korok yaa God ye weng wunekarem ande kamoon.

⁹ Kwane, Sool yaningko maa Pool kumbed Kingkin Karad-mombed ibnenoonkob, Elaimas yaamo kerenomberene yedmoon,

¹⁰ “Eb kuu Seten ye mingki kere, inamen yorokmo korem ye bonman kii! Kwane, eb kuu dudanabi mimim koremiib birandi mimim koremiib ye karub. Eb kuu God ye anam andi ye kiwaan kuu monmarandamimaab kuu deerewandaneewoo?”

¹¹ Kowe, kibirebya kee, Yariman ye aromkonombéd eb kuu indob tutnaneena aron yenayiib awingyab ye nambiri kuu wedmaabban.” andoon.

Kwane, erebnariyiibban wiiwiibbed kande kebenuune kumun keroone awerendobene karubbed ma nen kinban wonok ande onmoon.

¹² Kwane, korok kuu wedmekore, binangke Yariman ye kedmengkandi weng yaa anam andoon.

Antiok Taun Pisidia Aom Winiwen

¹³ Pool yoom ye yoom winiwendan yoom kwane Pafos domonde parai motodbed wene Peega taun Pamfilia aom winiwen. Kwane, kuyaambéd Yoon Maak kuu yi domonde Yerusalem aom ika wonoon.

¹⁴ Kwane, yi kuu Peega domonde Antiok taun Pisidia aom winiwen. Kwane, Sabat aron ari kuu Yuudan yi kurikuri ambiwoom aomne wene dibiriwe,

¹⁵ kwane Moses ye amowiib Yuu profesidan yi wengiib God Ye Weng aombéd kimingkiwen. Kwane kurikuri ooni-wendanbed yedmiwen, yi yaa, “Angkodmia, yiib kuu ma ongkandi amun ye wengiib keroka, dakmime.” andiwen.

¹⁶ Kwane, Pool yaro dorene dingki kankoone yedmoon, “Israeldaniwa ambibkin yenadan God yaa une bumangki-maiwiwa, ne weng yaa wengambirime.

17 Kurin kurin kuu Israeldan yi Godbed nub awoya yiri kuu kingkekore, Idyip aom dohiriwen kuu yembed amun kerundoona muubniwen. Muubniwe, Godbed yaromkono darewoobed Idyip aombed bin yaro monoon.

18 Kwane, weeb 40yiib amboon aom dewenebiwen kuu wabkad keruwen kumban, amun amunmo kamenaboon, yi yaa.

19 Kwane, ambibkin ediib kuu yembed yeene monmarekore, ye karuwa nimaya yaa okad bangkandoone yi okad kereen.

20 Kukwane wonoon ye weeb kuu weeb 450yiib.

“Kuye yoman kuu Godbed wengyundandi wengambiridan kingkoona, yimbed Yuudan oonendimaib. Oonendimaib kwane yimin ari kuu profesiman Samuel kuu doboroon.

21 Kwane, kuye aron yaambes Yuudanbed kingiib kerok andiib kowe, Godbed Kis ye mingki Sool kuu amyenimbon Benjamin yaambes kondoon, weeb 40yiib yembed korok kere oonoon.

22 Kumban Godbed Sool kuu dankarekore, Dewid kondoon, yembed king keroon.

“Kwane, Godbed Dewid ye dowad dakmoon, ‘Yesi ye mingki Dewid kuu wedmaan kuu nembed dowaken ye karub keroon, amborom kuu ye kuu nembed komo komo kame ande yedmimain kuu kwanimaan kowe.’ andoon.

23 God ye weng kunduk yedmoon kwane Dewid ye awoya ari yaambes, Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu kuu Godbed Israeldan yaa kondoon.

24 “Yesu ye deme andowindo yaron kuu Yoon Baptaismanbed Israeldan yaa yi ambarakmi yaa, ‘Deerewande korondime, mene baptais kerime.’ ande dakmoon.

25 Kwane, Yoon kuu God ye weng dakmi dowan kere weeneen yaambes yedmoon, ‘Yiibbed meeniib kuu ne kuu kane? Yiibbed meenme meedmiib ye karub kuu nemban oo! Ye kuu ne yoman mananeen kui. Nembed ye yonkad nong dudmungki deme kuu yiminban, amborom kuu yaningko kuu ambab ari kowe.’ andoon.

26 “Angkodmia, Abraham yawo awo aridan kui! Ambibkin yenadan God yaa une bumangkimaib kui! Godbed nimakarub baneen ye weng kuu nub yaa monoon kii.

27 Yerusalemdaniwa yi korok korokiiwa kuu Sabat korem ari God Ye Weng kimingkenib dakmembirimaib kumban, Godbed Kinoona Monoonman Yesu kuu wedmene yikaadkerindo kerekorib, wunekariwen. Wunekariwen kowe, ye yaa komo keraneen God Ye Weng kumaom unyemanbed wongkoon kuu anam id keroon.

28 Ye kuu ma ambarakmino kumban, Paillet yaa nenkone ye kuu aye kowi yeman andiwe aye kowoon.

29 Komo God Ye Wengbed komo dakmoon kuu ye yaa kwane kame downan kerekoriwa, at ming ari kuu biande mangkiwen.

30 “Kwane bobnoon kumban Godbed nenkoone wadkeri konoono demboon.

31 Kwane, ye yoom anuk kuu Galelimbed wene Yerusalem ari yarebiwendan yaa kuu yembed aron yemoon kuu angkadaraana wedmenimo kamiwen. Kwane, yimbed anam yi kerebiri indowiib wedmeniwen kowe, ye weng kanwene dakmimaib, nub weng mimodan yaa.

32 “Nub kuu Godbed nub awoya anuk yaa weng kunduk kondoon kuye weng kibireb kee dakmuub.

33 Nub kuu yi awoya ari kowe, weng kunduk kee kondoon kuu Yesu nenkoonoona ika demboon kumbed nub dowad anam id keroon. Kwane, Yook ayoob aombed yedmoon kuu, ‘Eb kuu ne Dana,

kibikee eb Ambe keraan kii.’ kwane wongkoon kui.

34 “Ye kuu bobnoon yirimbed Godbed nenkoonoon kowe ma deendaanban. Kukuu ye weng kuu God Ye Weng aombed yembed dakmoon,

‘Dewid yaa karadmo ye weng kunduk anam nongkobaan kwane kabdaniin.’ kwane wongkoon kui.

35 Angkon Dewidbed kwananeen ande yedmoon, God yaa, ‘Eb kuu eb Karadkonoman korondaawa, bobkonombon dem aom deendaanban.’ kwane wongkoon kui.

36 Kedi, Dewid kuu God ye deme awine downan kerekore, ye bobnoon kuu kanwene ye awoyayiib mangkiwen yaa kanwene mangkiwen kowe, ye id kuu deendoon.

37 Kumban Godbed Yesu bobnoon yirimbed nenkoonoon kuu ma deendindo.

38 “Angkodmia! Kwani kowe, ne dowaken kuu yiib yi-ibkaadkerime. Yesu yaambbed ambarakmi yaa kuu are nonondandaneen kuye weng kee dakmuub kei.

39 Kowe, Moses ye amobbed ambarakmi yaambbed yiib ben obon kerundindeban, kumban yiib kuu Yesu yaa anam andaniib kuu yembed ambarakmi yaambbed ben obon kerundaneen.

40 Ongme meenime! Profesidanbed weng kee daandiwen kuu yiib yaa anam id keraib!

41 ‘Damangkanidan! Yiib wedmibka meenime kumban duknime, amborom kuu yiib doriib yaron yaa kuu kami mamaa ongmaniin, kumban anam andaibban kowe.

Kuye weng kuu karub maambéd yíib yaa yedmendaneen kwangkón
anam andaibban keraniib.' kwane wongkoon kui." andoon.

⁴² Kwane, Pool yoom Baanabas yoom kurikuri ambiwóom yere wanandamiíwe yedmiwen, "Sabat maa ari kuu mene weng kee ika daandime." andiwen.

⁴³ Kwane, kurikuri dowan kere, nimakarub yemoon Yuudaniib Yuu keriwendaniib kuu Pool yoom Baanabas yoom yaa winiíwa, ongkande daandiwen, "God ye mímíyob dowaken kabamoon kondoon aombéd kwane dobirime." andiwen.

Poolbed Yuudanban Yaa Weng Amun Kanwonoon

⁴⁴ Kwane, Sabat aron maa kuu taundan kumundin areb kuu kwane menebe wengamborok miniwen.

⁴⁵ Kwane, nimakarub ku nedbiwen kuu yemoon kowe, Yuudanbed dowakeniibban kerenib wungkandi darewoob kerekorib, Poolbed ongki weng ku dakmeen yaa noriniib wengberenib amkidbiwen.

⁴⁶ Kwane, Pool yoom Baanabas yoom arudkonomo inandunde yedmiwen, "Kiwaan amun kuu God ye weng yíib yaadin dakmuwen kui. Kumban yíib kuu wedmendandenib kwane wadkeri aron korem korem kuu korondiwen kowe, Yuudanban yaa wenuub.

⁴⁷ Yarimanbed nub yaa kwanime ande yedmendoon kuu, 'Yuudanban yi dowad,
eb ongmaanka nambiri kerewen.

Kwanaan kuu eb yaambéd okad yimin yimindan yaa kuu bobni yaa kuu burudande bindaniin.' kwane wongkoon kui." andoon.

⁴⁸ Kwane, Yuudanban kuu kwane wengamberekoriwa, kubenib Yariman ye weng kankooniwen. Kwane kane kane Godbed wadkeri aron korem korem kandi ye dowad kinoon kuu anam andiwen.

⁴⁹ Kwane, God ye weng kuu ambibkin kemaom kuu derendaroon.

⁵⁰ Kumban Yuudanbed wene God yaa kurikuri kerimaib ye nima aningkoyiíwiib taun aom doriíib ye karub aningkoyiíwiib yaa kwane daandiwen, "Pool yoom Baanabas yoom kuu arewadan kowe, yi yaa manmo kerem." ande kamiíwe, kwane kamekorib, taun kuyaom kuu ben angka kirariíwa winiwen.

⁵¹ Kwaniíwa, taundan yi inamen arewa wedmi yeman kuu yi indob ari Pool yoom Baanabas yoombed yi yon dabderem yiri ingkud wangkiiwa kiroboona, kwane taun maa Ikonium aom winiwen.

⁵² Kwane, anam andiwendan taun aom doriib kuu kubi dowakeniib dobaraiwe Kingkin Karadmombed yi yaa ibnendimaan.

14

Ikonium Aom Winiwen

¹ Kwane, Ikonium yaa kwangkoon Pool yoom Baanabas yoom kuu yi koobdande Yuudan yi kurikuri ambiwoom winiwen. Wenekorib, kuyaombed weng manimanandeb karadkonomo dakmiwa, Yuudaniib Yuudanbaniib nimakarub yemoonbed mene anam andiwen.

² Kumban Yuudan kane kane anam andindodan kumbed Yuudanban yena kuu ben yi inamen arewa yaa yondiiwe, Pool awene yaa dowakeniibban keriwon.

³ Kwane, Pool yoom Baanabas yoom kumbed aron doboob doberenib Yariman ye mimyob dowaken kabamoon konoon ye weng kuu arudkonoyiibbed dakmenabiwen. Kwane, Yariman yaromkono yi yaa kondoone, dud korokbiyiib yeka maaa ye wedme binangki yemaniib ongmenabiwen. Kwamune keroon kuu ye weng kuu anam anam korokbi yeman.

⁴ Kumban nimakarub korem siti kumaom kuu andokbiwen, yena kuu Yuudan ye kerekmen angka winiwe, yena kuu apasodan yi kerekmen angka keriiwe kamiwen.

⁵ Kwane, Yuudanban yenayiib Yuudan yenayiib yi korok korok yoom kumbed apasodan kuu arewa kamende botbed yenbandande kamiwen.

⁶ Kumban yikaadkerekoriwa, kirokmone wene Laikonidan yi siti Laistara yoom Deebe yoom bidambib aom winiwen.

⁷ Kwane kuyaa kuu God ye weng amun kuu dakmenabiwen.

Laistara Yoom Deebe Yoom Aom Winiwen

⁸ Laistara aom kuu karub maa wooneen yaron yaambed yon yidnoon kowe, ma dodkanmo yarimokban.

⁹ Ye kuu Poolbed ku dakmeen kuyaamo wengaan.

Kwane, Poolbed wedmenoonka, ye anam andi yaambed Godbed ye ongmaneen kuu yimin kowe,

¹⁰ baande yedmoon, "Eb dembe yaro dore!" andoon. Kwanandoona, kuyaambed karub kuu korongbere yaro dodkanmo yaron.

¹¹ Kwane, nimakarub yemoon kuu Poolbed kwanoon kuu wedmekoriwa, yi weng Laikonia wengbed baande dakmiwen, "God yena kuu karub nub areb kerenib, nuwiib yaa ke meniib kei!" andiwen.

¹² Kwane, yimbed Baanabas ye aningko kuu Gurikdan yi god yi korok Seus andiib, Pool ye aningko kuu Gurikdan yi

god maa Heemes andiwen, amborom kuu ye kuu dakmi ye korok kowe.

¹³ Kwane, Seus ye kurikuri boyambib darewoob taun bunangka angkeen ye kurikuri korokbed buromakau ambiyib at wuung nong wuungiib kuu taun kuuk ambongko yaa be monoon, amborom kuu ye yoom kadaareb yoom yi dowaken kuu nengke baeb amun kondekorib Pool yoom Baanabas yoom yaa kurikuri kamandamiib kowe.

¹⁴ Kumban apasodan ayoob Pool yoom Baanabas yoom kuu weng kee wengamberekoriwa, miin kubiyiibban kere yi ebkad biringkenenib kirodmo wene nimakarub kuu nedbiwen kidangka awune komkiwen,

¹⁵ “Yiib komande kwane kamiib? Nub kangkon karub, yiib areb nub mimo kei! Nub kuu God ye weng amun kanmenuub kii! Kee kwane dakmubko yiib minikmanak arewa yaa kuu korondekorib, Wad Doreen ye God yaa amonombime. Yembed ambidiib okadiib karamokiib kumkam koremiib kuu ongmenaboon kui.

¹⁶ Kurin anuk kuu nimakarub korem kuu Godbed domondoona yika yi kiwaan onme dohiriwen.

¹⁷ Kumban ye kuu miin korem domondoona yiibka do-birindo. Yembed yiib yaa amun kerundene mongkobon animaniib amiib kondimaan. Kwane, animan yemoonbed kondene kwane yiib niindem aom kubiyiib kondimaan. Kuku God doreen yiib akmi yeman kui.” andiwen.

¹⁸ Weng kee kwamune dakmiwen kumban, kadaareb yi dowaken darewoob kuu dingkan nengke baeb amun kondeniib kurikuri kamandamiibe, yedme yedme kamiibkob korondiwen.

¹⁹ Kwane, kuyaambed Yuudan yena Antiok yaayiib Ikonium yaayiib miniwen kumbed kadaareb kuu ben yi kerekmen yaa yondekorib, Pool kuu botbed barambere ayiwen. Kwane, yimbed meeniib kuu bobnoon ande awine irinde kanwene taun bunangka korariwen.

²⁰ Kumban anam andiwendanbed menekoriwa nedbe kanawane duruniwa, ye ika yaro dore taun aom wonoon. Kuye awarimbed Pool yoom Baanabas yoom Deebe yaa winiwen.

Ika Antiok Taun Siria Aom Winiwen

²¹ Deebe taun kuyaom kuu yimbed weng amun dakmiwa nimakarub yemoon meneniib anam andenib yi yaa dabokniwen. Kwane, yi kuyaambed domonde wene Laistara dore Ikonium dore Antiok yaa ika winiwen.

²² Ika winiwen ye dowad kuu anam andiwendan taun keyaom doriib yaa ambobandenib anam andi kuu kwane awine dobirime ande ongkandiwen, “Yobdood yemoon kuu

burudandekoruwed, Godbed korok kere oonimbon aom kuu aomnanuub.” andiwen.

²³ Kwane, anam andiwendan ku nedbiwen korem kumaom kuu Pool yoom Baanabas yoombed karub mimim biiwe, yi ooni korok korok keriwen. Kwane, animan koronde kamenib kurikuri kamenib anam andiwendan kuyi Yariman ye dingki ari nongkobiwen.

²⁴ Kwane, yi kuu kuyaa domonde Pisidia ambibkin yaadin wene kumbed dore Pamfilia ambibkin aom winiwen.

²⁵ Kwane, yi kuu Peega taun aom weng amun dakmekoriwa kumbed Atalia taun yiri winiwen.

²⁶ Atalia yaambbed parai motodbed ika Antiok yaa yaniwen. Kuyaa kumbed anuk kuu yenambbed Godbed oonok ande kurikuri kamiwendan yaa ika miniwen. God ye mimyob dowaken kabamoon kondoon yaambbed God ye deme awine winiwen, kumbed kwane ika miniwen kuu yi deme dowan keriwen kowe.

²⁷ Kuu mene nandiwen yaron ari kuu anam andiwendan yaa baandiiwe nedbiiwe, Godbed yi yaambbed komo kamooniib Yuudanban yi dowad anam andi ye ambongko nandooniib korem kuu dakmiwen.

²⁸ Kwane kuyaa kuu anam andiwendan yoom aron doboob dohiriwen.

15

Korok Korok Yerusalem Aom Nedbiwen

¹ Kwane, karub yena Yudea angkambbed Antiok aom winiwen kumbed kuristen angkodmia yena yaa kedmengkandi-maib kuu “Kwamune Moses ye amobbed yedmoon kuu kad wandaniib kumbed Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen.” andimaib.

² Kuye dowad kumbed Pool yoom Baanabas yoom kuu yi kwane dakmiib kuyoom wengbiri darewoob kamiwen.

Kwane, anam andiwendanbed anam andidan yenayiiib Pool yoom Baanabas yoom bekoriwa, Yerusalem ari wene apasodan yoom kurikuri oonidan yoom weng kee yi numun dakmime andi dowad be nongkobiwen.

³ Kwane be nongkobiiwa, wene Fonisia kere Samaria dore winiwen kuu Godbed Yuudanban ben God yaa anam andi ye kiwaan yiri nongkoboan ye weng kumundin dakmiwen. Dakmiwe, anam andiwendan kuyaom doriib kuu kubi darewoob keriwen.

⁴ Kwane, Yerusalem aom miniiwe, anam andiwendaniib apasodaniib kurikuri oonidaniibbed angkodmendiwe, God yaromkono yaambbed ambangkiwen ye weng korem kuu ambobandiwen.

⁵ Kwane keroone, Farisidan yena kuu aman Yesu yaa anam andiwen kumbed yaro yedmiwen, “Yuudanban kuu Moses ye amob korem kuu awine kandenib, yi kad wanabaniib kumbed yimin.” andiwen.

⁶ Kowe, weng keye dowad kuu apasodaniib kurikuri oonidaniib mene nedbenib ongme andangke dakmiwen.

⁷ Weng kee dakme wene aron doboob keroona, Pitambed yaro doberene dakmoon, “Nangkodmia. Ne anuk yiri kuu nubkanmo kemaom kumbed Godbed kinoona, weng amun kuu dakmaana, Yuudanban kuu anam andiwen.

⁸ Kwani kowe, yi niindem aom kuu Godbed wedmekore, ye Kingkin Karadmo kuu yi yaa kondoon. Kuuu God ye korokbi yeman, nub yaa ne karuwa nimaya ande kondoon areb, yi yaa kwangkong ne karuwa nimaya ande kondoon.

⁹ Kowe, ye kuu nub dore yi dore ma yorokme ma andokbande ma meenindo, amborom kuu yi anam andimbed yi niindem aom kuu are ongmoon kowe.

¹⁰ “Moses ye amob awini ye dabab kuu nuwiiwa nub awoya yiriyiiwa kuu awinindeban kowe, komande yi yaa kondandiwed, komande God ye komboon kaamonenandiwed?

¹¹ Yii! Yiminbanaa! Nub kuu nub Yariman Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambed Godbed bobni yaa kuu burudande bindoon kwane areb yi kwangkong kwaniwen.” andoon.

¹² Kwane, yi korem nedbiwen kuu iwari keriiwe, Pool yoom Baanabas yoom kuu Godbed dudiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib yi yaambed kowoone Yuudanban yaa ambangkiwen kuu dakmiwen.

¹³ Yi dakme dowan keriiwe, Yemsbed dakmoon, “Angkodmia. Ne yaa wengambirime.

¹⁴ Saimonbed dakmoon kuu Godbed ye inamen ibduruk korokbendoon kuu Yuudanban yaambed yena yeka boon. Profesidanbed weng yena wongkiwen kuu kwamune ibmo keroon.

¹⁵ Kwane wongkiwen kuu Godbed yedmoon,

¹⁶ ‘Kwane keraneen ye yoman kuu nembed ika meneni,
Dewid ye oonimbon kuu kombon nande wenuun areb
keroon kowe,
angkon ika ongmeni ambangkaniin.

¹⁷ Kwananiin kuu Yuudanban yi karuwa nimaya nembed
kinaan kuu
yi korem Yariman ande onmaniiwe baniin.’ andoon.

Ye kuu kwananeen kuu

¹⁸ unyemanbed korokboona kaadkeriwen.

19 “Kwani kowe, nembed meanaan kuu Yuudanban God yaa menebiib kuu nubbed dabab darewoob kondanuub kuu amunban.

20 Kowe, yi dowad kerekbed wongkenub kwendanuub kuu, animan dudi god yaa kondimaib kuu anaib, nenem kamaib, dingkan inum kebenaiwa bobnimaan kuu anaib, umkan anaib kui.

21 Moses ye amob kuu unyemanbed Sabat aron korem kwane nub kurikuri ambiwoombed taun korem aombed kwingkaiwa wengambirimaub kowe.” andoon.

Yuudanban Anam Andiwen Yaa Kerek Keendiwen

22 Kwane, apasodaniib kurikuri oonidaniib anam andiwendan koremiib weng mimo keriwen. Kerenib, yi karub yena kuyaombed kingkenib, ben nongkobiiwa Pool yoom Baanabas yoom Antiok yaa winiwen. Karub ayooob kingkiwen kuu Yudas (aningko maa Baasabas andimaib) yoom Sailas yoom kuu anam andiwendan kumaom kuu yi kuu aningkoyiib.

23 Kwane, kerek kee keendiwen kei:

Nub kuu apasodan yoom kurikuri oonidan yoom kui. Yiib angkodmi kui.

Yuudanban Antiok aomiib Siria aomiib Silisia aomiib anam andiwendan yaa, yiib yaa nub amun amun weng keenduub kii.

24 Nub wengamburuwen kuu karub yena nub kerekmenbed yiib yaa winiwen kuu nuwiib kwanime ande ee andindombbed yi weng yena dakmiwen kumbed yiib inamen ben kerebkarab buyokbayok keriwen.

25 Kwani kowe, nub korem kuu inamen mimo kee ee andenub nub angkodmia anam Pool yoom Baanabas yoom yaa karub yenayiib ben wooruuwa yiiwiib yaa meniib kui.

26 Nub angkodmi anam kee nub Yariman Yesu Keresu ye dowad kuu yi wadkeri yaa kuu yobdood meneboon kumban kombiri winindo.

27 Kwani kowe, Yudas yoom Sailas yoom kee anam kerek kee nubbed kowuub kii ande weng mongkodkonombed yedmi dowad kowuuwa meniib kii.

28 Kingkin Karadmoyiib nuwiibbed kuu dabab darewoob kondaubban kerenub, amob kee kwane yiib awini ye dowadbed yiib yaa konduub kii.

29 Yiib kuu animan dudi god yaa kondimaib kuu anaib, umkan kuu anaib, inum kebenaiwa bobnimaan ye dingkan kuu anaib, nenem kamaib kui. Nub weng keyiib kee wengambere awine kandaniib kuu amun yaambbed dobaraniib kii.

Yiib yoo.

kwane wongkiwen kui.

³⁰ Kwane weng yuk winidan kuu Antiok yiri dore winiwen. Kwane kuyaambed anam andiwendan korem be nedbenib kerek kuu yi yaa kondiwen.

³¹ Kwane, nimakarub korem kimingkiwen kuu kubiyiib keriwen, amborom kuu weng amuniib ongkandoon kowe.

³² Yudas yoom Sailas yoom kuu yi kuu profesidan kowe, kuristen angkodmia yaa weng yemoon ongkandenib aromkono arudkonoyiib kondiwen.

³³⁻³⁴ Kwane, yi kuu aron doboob areb kuyaa dobiriiwa, angkodmia anam andiwendanbed nangkem yewenuwiib amun kerundiiwa, korok korok ibduruk yedmiwa miniwen yaa ika winiwen.*

³⁵ Kumban Pool yoom Baanabas yoom kuu Antiok aom doberenib, yi yoom karub yemoon yena yoom Yariman ye weng dakmenabe kedmengkandimaib.

Yesu Ye Weng Ika Kanwene Dakmenmo Yariwen

³⁶ Kwane, aman Poolbed Baanabas yaa yedmoon, “Nub ikakman wenenub, taun anuk Yariman ye weng dakmuwen aom kuu komarewa awiniwen kuu wedmem.” andoon.

³⁷ Kwanandoone, Baanabas ye dowaken kuu Yoon Maakiib yi yoom wenem ande meenoon,

³⁸ kumban Poolbed meenoon kuu inamen amunban, amborom kuu yi yoom deme kuu ibmo awine dowan kerindo, ye kuu Pamfilia yaambed domonde ika wonoona yimbedmo yariwen kowe.

³⁹ Kwane kuyaambed, naawon wengbere andokbe Baanabas kuu Maak nende Saipurus yaa parai motodbed yanoone,

⁴⁰ Pool kuu Sailas nendoone anam andiwendanbed “Yariman ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakenbed awandoko kee kwanime.” andiwe, winiwen.

⁴¹ Wenenib, Siria ambibkin dore Silisia ambibkin kere kudore anam andiwendan yaa ongkande aromkono arudkonoyiib konde winiwen.

16

Timoti Mene Pool Yoom Sailas Yoom Yaa Daboknoona Winiwen

¹ Pool kuu Deebe yaa wenekore Laistara yaa wonoon. Kuyaa kuu anam andoonman Timoti kuu doreen. Ye awaan kuu Yuu wonong kumbed Yesu yaa anam andeen, kumban yawodki kuu Gurik karub.

² Anam andiwendan Laistarayiib Ikoniumiib aom doriib kumbed Timoti kuu karub amun andiwen.

* **15:33-34:** Buk Kwamiwen kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kumban Sailas kuyaa doboroon.

³ Kwane, Poolbed Timoti kuu nenwanande meenoon kowe, Poolbed Timoti ye kad wandoon, amborom kuu Yuudan kuyaa doriib kuu yikaad awodki kuu Gurikman kowe.

⁴ Kwane, wene taun maa kere taun maa kere yariwen aom kuu apasodan yoom kurikuri oonidan yoombed Yerusalem aombed weng ongmiwen ye weng kuu kwane wengambere awine kandime ande nimakarub kuu ongkandiwen.

⁵ Kowe, anam andiwendan kuu aromkono arudkonoyiib kandenib yi anam andi kuu darewoob keriiwe, aron mimo mimo aombed yena mene anam andenib daboknimo kamiwen.

Masedonia Ambibkin Yaa Winiwen

⁶ Pool yoom ye yoom yariibdan yoom Firigia ambibkin kere Galasia ambibkin dore kudore winiwen. Kingkin Karad-mombed Esia ambibkin aom kuu weng amun ma dakmaib ande yedmoona winindo.

⁷ Kwane, yi wene Maisia ambibkin dia kere Bitinia ambibkin aom aomnande meeniwen, kumban Yesu ye Kingkinbed kuyaom kuu kebendoona aomnindo.

⁸ Kowe, Maisia kuu burudande Troas taun yiri winiwen.

⁹ Amnoombed Pool wane wedmoona Masedonia karub dorone ye yaa naawon nangkaneen, “Masedonia angka mene nub awande.” andoon.

¹⁰ Kwane, Pool wane wedme dowan keroone, “Nub kuu Masedonia wenem.” ande erebnarimban nekwuwen, amborom kuu nubkaadkeruwen kuu God ye dowaken kuu ye weng amun kuu yi yaa dakmime ande meenoon kowe.

Filipai Angka Winiwen

¹¹ Nub kuu parai motodbed Troas taun kuu domonde Samotres dudbi yaa yanuwun. Kuye awari kuu Neapolis taun yaa yanuwun.

¹² Kwane, nub kuu yonka wene Romdanbed ooniwen ye siti yaningko Filipai aom wunuwen. Siti kuu aningkombon, yu distrik aom Masedonia aom kuu. Kuyaom kuu aron yenamo doburuwen.

¹³ Sabat aron ari kuu kurikuri yumbon kuu ok dia angkeen ande meenuwen kowe, siti kuuk ambongko burudande ok yaa wedmok wunuwen. Kwane, nima kuyaa nedbiwen kowe, nub yoom kuyaa diberenub yi yoom dakmuwen.

¹⁴ Ku dibiib kuyaa kuu Taiyatira wonong yaningko Lidia. Yu deme kuu ebkad dabua minodminodiib berengkimaun ye wonong. Yu kuu God yaa kurikuri kamimaun. Kwane, Yarimanbed yu inamen nandoona God ye weng Poolbed ku dakmeen kuu ongme wengamberene anam andeen.

¹⁵ Yu yoom yu ambiwoom doriibdan korem kuu baptais keruwen. Kwane, yumbed nub yaa yedmeen, “Ne Yariman

yaa anam andaan kuu anam yiiibbed andiib keroka, ne ambiwoombed mene dobirime.” ande nangkanduune “Ee” anduwen.

Pool Yoom Sailas Yoom Wii Aom Benkambiriwen

¹⁶ Wonong maa, yu kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong koyu awad arewayiib ibnendoonkob, aman ari komo keraneen kuu dakmimaun. Nimakarub yemooon yi dowaken kuu komo keraneen kuu yikaadkerandi-wed kowe, yu kangkodan kuu od yemooon bimaib.

Kwane, aron maa, nub kuu kurikurimbon wunuuwe, yu mene durundeen.

¹⁷ Kwane, Pool yoom nub yoom nub yoman kerendenmo yare baandimaun, “Karub kee Korem Burudandoon Arimbed Ye God ye demedan kui! Yimbed Godbed bobni yaa kuu burudande bindi ye kiwaan ye weng kee dakmiib kii!” andimaun.

¹⁸ Aron yemooon kuu kwamunemo kameen kowe, Poolbed odkeneb wande amonombe awad arewa yaa yedmoon, “Yesu yaningko yaambbed yedmaan, wonong kee domonde angkane wene!” andoone, awad arewa kuu yu domonde wonoon.

¹⁹ Kwane, kangkodan wedmekorib yikaadkeriwen kuu, yi dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong kuyaambbed od bimaib ye kiwaan kuu dowan keroon kowe, Pool yoom Sailas yoom kuu awingkekorib, animan berengkimbon angka korok korokiib yaa irindore benwiniwen.

²⁰ Benmene Romdan korok korok yi arinambo arimbed yedmiwen, “Karub kee yi kuu Yuudan kumbed yi kuu mene nub siti aom weng arewa dakmiibkob sitidan yemooon kuu yirinde baande wengbiriwen kii!

²¹ Yi amob kee awine kandime ande kedmengkandiib kee nub Romdan kuu awine kandaubban, amob kii.” andiwen.

²² Kwanandiwe, kadaareb yi kwangkon Pool yoom Sailas yoom yaa norin wande manmo keruwen.

Kwane, korok korokbed yedmiwen, “Yi ayoob yi ebkad binge wande biangkandoka, nong yikyikiibbed yenbandime.” andiwa,

²³ yi demedanbed yemooon wangkane yenbande durud yewed kondiwen. Kondiwa, korok korokbed ben wii kambirimaan ye karub yaa konekorib, “Ongme keendombere.” ande yedmiwe, ben wii aom kamboroon.

²⁴ Kwane yedmiwen kowe, wii kidangka aombed kebedekore, yi yon kuu at ayoob demiib yon dange yerengkandi yeman kumaom kumbed yerengkandoon.

²⁵ Kwane, annomnom keruune, Pool yoom Sailas yoom kuu God yaningko kankooni yook wingkanib kurikuriyib

kamiib. Kwane kamiwe, wii aom doriibdan yena kuu wengaiib.

²⁶ Kwane kudmeniibban kumbed, wii ambib arumiwen kumundin kuu dowodki darewoobbed kiringmene ambongko dande wiidan korem yaa sein yenbenabiwen kuu biangke kiroboon.

²⁷ Kwane, wii kambiri ye karub kuu yaro dore wedmoonka wii ambongko kuu daananwonoon kowe, yembed meenoon kuu wii karub kuu kirokmone winiwen ande kerewang biande yemeren kaarande kamoona.

²⁸ Kaarande kamoone, Poolbed baande yedmoon, “Ebka ebmeren ayaab! Nub korem kuu kei.” andoon.

²⁹ Kwane, wii kambiri ye karubbed “Nambiri kawe!” ande baandene kandekore, kirodmo wene Pool yoom Sailas yoom yi yon yiri unene kiringmene bumangkoon.

³⁰ Kwane, yi bin angkanene kaamondoona, “Kayabakaa! Ne kuu komo keraniine, Godbed bobni yaa kuu burudande nendaneen?” andoon.

³¹ Andoone, yimbed inande yedmiwen, “Yariman Yesu yaambad anam ande, eb yoom eb nimadana yoom. Kwananiib kumbed Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen kii.” andiwen.

³² Kwane kuyaambad, ye yoom yambiwoom doriibdan yoom yaa Yariman ye weng dakmiwen.

³³ Dakmiwe, kuye aron amnoon kumbed, Pool yoom Sailas yoom kuu wii kambiri karubbed benwene yiwen yaa ok ambenandoona. Kwane, ye yoom ye nimadana korem kuu baptais keruwen.

³⁴ Kwane yambiwoom benwene animan kondoone aniwene. Kwane, yi kubi darewoob keruwen, amborom kuu ye yoom ye nimadana yoom korem kuu kibireb kee God yaa anam andiwen kowe.

³⁵ Kwane, awari amkimombad siti korok korokbed yedmiwen, “Wii ambongko nande yi ayooob ben bunangka domondibko winime.” andiwe, purusidanbed wii yaa winiwen.

³⁶ Kwane, wii kambiri ye karubbed Pool yoom Sailas yoom yaa yedmoon, “Korok korok yi weng kowiib kuu yiib ayooob kuu wii aom koronde yaro winime andiwen.” andoon. Andekore, yi yaa nangkem yewenub amun kerundene winime andoon.

³⁷ Kumban Poolbed purusidan yaa yedmoon, “Yi kuu nub be wene wengyundimbon be winindo kumbed karub yemoon yi arinambo arimbed nong yikyikiibbed nub yebandekorib, ben wii aom kamobiwen. Kumban nub aningko kuu Rom aom angkeen kowe, kwane kamiwen nub yaa kuu Romdan yi amob domokbiwen. Kwamune kowe, komande

yemyeb ben domondibko winime ande kamiib? Yii! Yiminban! Korok korok yikareb mene yikareb bin dangkoro domondaniib kumbed yimin.” andoon.

³⁸ Kwanandoone, purusidan kuu ika wene korok korok yaa “Yi ayoob kuu Romdan kii!” ande daandiwe, binangke uniwen.

³⁹ Kowe, yikareb wene wengande, “Ee anam ambarakmende arewa kamenduwen kii.” ande wii bunangkamben benwenekorib, “Siti domonde wananiib kuu yiminoo?” ande kaamondenib domondiiwa winiwen.

⁴⁰ Kwane, Pool yoom Sailas yoom wii aombenid kuyaro winiwen kuu Lidia yu ambiwom winiwen. Kwane, anam andiwendan wengandenib amun ongkande weng dakmenib, kuyaambenid domonde winiwen.

17

Tesalonaika Aom Winiwen

¹ Yi kuu Amfipolis taun kere Apolonia taun kuyaom dore kumbed burudande Tesalonaika taun aom winiwen. Kumaom kuu Yuudan yi kurikuri ambib doruun.

² Kwane, Pool ye koobdande kurikuri ambiwom wonoon. Sabat aron ayoobmimiib kumaom kuu God Ye Weng Karadmo yaambenid ongme ambobandoon.

³ Yembed kedmengkandoon kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu durud yewed kandene bobnoon, kumban bobnoon yirimbenid demboon kuu God Ye Weng yaambenid korokbenaboon. Komo keroon kuu kiwaan maayiibban, God Ye Weng yaambenid korokboon. Kwane yedmoon, “Kekee Yesu kii. Ye kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kui.” andoon.

⁴ Yuudan yenayiib Gurikdan God yaa kurikuri kamimaib yemooniib nima yemoon aningkoyiib kuu wengamberekorwa, Pool yoom Sailas yoom yaa dabokniwen.

⁵ Kumban Yuudan daboknindo kuu wungkandiwen kowe, yi kuu kiwaan ari wabkaddan yena ben dabok dabok kamenib, siti aom kowe kabuka kaanga kamen yarem andiwed. Kwane, Yason yambiwoom aidmo mene Pool yoom Sailas yoom kuu kadaareb yi dingki ari ben nongkobem ande onmenmo miniwen.

⁶ Onmenmo miniwen kumban, yi wedmendokban kere, Yason yoom kuristen angkodmi yena yoommo awingkande ben irindore siti korok korokiib yaa benwenenib komke yedmiwen, “Karub yena yi kuu okad yimin yimin kuyaa dabab be bangkandiwen kuu keyaa miniwen kii!

⁷ Miniwe, Yasonbed kubende bin yambiwoom wonoon. Kwane, yi kuu Saesaa ye amob korem yaa korondenib, king maa yaningko Yesu yaambéd dakmiwen.” andiwen.

⁸ Kwane, kadaareb ku nedbiweniib siti korok korokiib kuu wengamberekoriwa, arud wande yirinde baande kamiwen.

⁹ Kwane, korok korokbed Yason awene yaa yedmiwa, od kowiwa angkon ika dakmaibned ande kowekoriwa domonde winiwen.

Berea Aom Winiwen

¹⁰ Kwane, amnoom keruune, anam andiwendanbed Pool yoom Sailas yoom ben domondiwe Berea taun yaa winiwen. Yi wene aomnekoriwa, wene Yuudan yi kurikuri ambiwoom winiwen.

¹¹ Nimakarub kuyaa doriib kuu Tesalonaikadan arebban inamen amundan kowe, yi kuu Poolbed weng ku dakmoon kuu dowaken nindorokiibbed wengamberenib, God Ye Weng Karadmo yaambéd andangke dakmiwen.

¹² Kowe, Yuudan yemooniib Gurik nima yi aningkoyiibdan yenayiib Gurik karub yemooniib anam andiwen.

¹³ Kumban Yuudan Tesalonaika aom doriib kuu wengambiribka, Pool kuu God ye weng Berea aom dakmeen kowe, yeyiib yakuyaa winiwen. Wenekoriwa, kadaareb yaa birandiwe, arud wande yirinde baande kamiwen.

¹⁴ Kwane, Pool kuu anam andiwendanbed kirodmo nende karamok kebed angka nenwiniwen, kumban Sailas yoom Timoti yoom kuu Berea aom dohiriwen.

¹⁵ Kwane, Pool yoom karub ye nenweniib yoom kuu wene Atens siti aom nandiwen. Kwane, Sailas yoom Timoti yoom yi kirod mene ye yaa dabokni dowad weng kowoone ye domonenib ika winiwen.

Atens Aom Doboroon

¹⁶ Kwane, Pool kuu Sailas yoom Timoti yoom meedme dorone siti kuyaom wedmoon kuu botbed god maa maa yi kuruwak kuu yemoon ongmenabiwen kowe, miin anam kubiyiibban keroon.

¹⁷ Kwane, Pool kuu Yuudaniib Gurikdan yena God yaa kurikuri kerimaiwiib kuu Yuudan yi kurikuri ambiwoom ambobandenaboon. Kwane, angkon animan berengkimbon aombéd nimakarub kane kane minimaib yaa ambobandenaboon.

¹⁸ Kwane, Epikurien inamen kedmengkandidan yoom Stoik inamen kedmengkandidan yoombed Pool yaa andowe wengbereniwen. Kwane yenambéd kaamobiwen, “Karub kee onbed at yob kuu been been kamimaun areb kee kameen kee komo dakmandameen kii!” andiwen. Kumban yenambéd yedmiwen, “Kwane ambibkin maa yi god ye weng

kee dakmeen.” andiwen. Kee kwane dakmiwen, amborom kuu Pool kuu Yesu ye weng amuniib bobniwendan kuu ika dembaniib andi ye weng dakmeen kowe.

¹⁹ Kwane, Pool kuu nen siti korok korok nedbimaib yangko Areopagus yaa nenwiniwen. Nenwiniwe kaamoneniwen, “Ebbed kedmengkandi yeeb kuu kondewen kee nuwiib dakmebka nub wengambaranuub dee?

²⁰ Weng kee yeeb norodiib kuu nub kerendem aom aom-doroon kowe, id kuu kaadkeranduwed.” andiwen.

²¹ (Atens ambiwaniib ambibkin maa maadan kuyaa doriwiib yi korem kuu ogoodmo menebenib inamen yeeb maa maa kuu andangke dakmenabimaib, aron korem.)

²² Kwane, siti korok korok yi arinambo arimbed Pool yaro dembe dore dakmoon, “Atensdan, nembed wedmaan kuu yiib kuu god yemoon yaa kurikuri kerimaib.

²³ Kwane, ne kuu siti kemaom yare wedmaan kuu yiib god maa maa yi kuruwak ongme wedmaan. Kwane wedmen-daan kuu yumbon maa yaa aningko kamune wongkiwen, ‘Nubkaadban ye god.’ andiwen. Kuku yiibbed yiib koron ye God yaa kurikuri kerimaib ye weng kuu nembed yiib yaa ke dakmiin kei.

²⁴ “God yembed okad koremiib kumkam koremiib ongmenaboon kuu okad koremiib Eweniib ye Yariman kui. Ye kuu karubbed ambib arumimaib aombed dobirimokban.

²⁵ Yembed nimakarub korem yaa kuu wadkeriyiib inumiib kumkam koremiib kuu kondoon. Kowe, yiminmo doboroon, nub aromkonombed ye yaa awanenindeban.

²⁶ “Karub mimo ongmoon yaambad ambibkin korem kere nimakarub korem okad yimin yimin yaa derendande yukne winiwen. Kwane, yumbon kunaya dobaraniwiib aron kuyaambad wenenib kuyaa nandaniwiib korem kuu aron kingkan wonoon.

²⁷ Kwanoon ye dowad kuu nimakarub yikareb kumun aombed dingki yire awinande kamemoon areb God yaa kerekne onmene wedmenok anded, amborom kuu God kuu nub yaa ambab dorokban kowe.

²⁸ Ye yaambad, nub kuu doronub dewenebuub. Kwane, yiib karub maambad yedmoon, ‘Nub kuu ye dana meed.’ andoon.

²⁹ “Kwane kowe, nub kuu ye dana meed keroka, nub ye yaa duburukda kamenaub. God ye kuu dingkimbed kuruwak goldiib silvaayiib boyiibbed ongmenabimaib kwanemban.

³⁰ Kurin anak kuu God kuu dudanabi god kee ongmenabimaib yaa kuu wedmimaan kumban ukum kondimokban. Kumban kibikee yembed baande yedmimaan kuu ‘Korondime, amonombime.’ andimaan,

³¹ amborom kuu nimakarub korem yorokmo wengyundaneen yaron kinekore, wengyundi korok kinoon kowe. Nimakarub korem yi dowad kwanoon yaa wedme anam andi yeman kuu Godbed korok kee bobnoon yirimbed nenkoonoone ika wadkere demboon kui.” andoon.

³² Kwane, bobniwen yirimbed kuu ika dembaniib andi ye weng kuu yi wengamberekorib, ningkirud kameniwen. Kumban yenambed yedmiwen, “Nub dowaken weng kuu aron maa ika dakmebko wengamberem.” andiwen.

³³ Kwane, Pool kuu korok korok kuyaambed domonde wonoon.

³⁴ Nimakarub yena kuu anam andekorib, Pool ye yoman winiwen. Yi kuyaom kuu Areopagus yi korok maa Dionisius yoom wonong maa Damaris yoom nimakarub yena yoom kui.

18

Korin Aom Wonoon

¹ Kwane, aman Pool kuu Atens domonde Korin yaa wonoon.

² Kuyaambed Pool kuu Yuuman Akwila durunenoan, ye kuu Pontus ambibkin aombed wooneen. Ye kuu ye wonong Prisila yoom Itali aom dohiriwen kumbad miniwen, amborom kuu Saesaa Klaudiusbed Yuudan korem Rom siti aom kuu wenebime ande weng kondoon kowe. Kwane Pool kuu yiyiib yaa wenekore,

³ yi yoom parai kombon deme awine doboroon, amborom kuu deme kee ye kwangkong yekaad kowe.

⁴ Sabat aron ari kuu Pool kuu wene Yuudan yi kurikuri ambiwoombad Yuudan yoom Gurikdan yoom mene nedbi-maiwa nangkandande ambobandimaan.

⁵ Kwane, Masedonia yaambad Sailas yoom Timoti yoom miniiwa, Pool kuu kuyaambad God ye weng dakmi ye dememo awinoon. Kwane, Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu ande Yuudan yaa daandimaan.

⁶ Kumban yi kuu ye yaa norin wande manmo kerenib wengamborokbanabiwen kowe, Poolbed yaro kwaniwen ye dowad ye ebkad yaa ingkud yobene yi yaa dakmoon, “Yi-ibkamo kii! Weng kee wunekariwen kowe, ne deme yiib yaa kuu down. Kibikbed nare ari kuu yiib kanembad wene biknaneen kuye dabab kuu yiibka kandaniib kii. Kibikee ne kuu Yuudanban yaa wananiin.” andoon.

⁷ Kwane kurikuri ambib domonde, ambib angkara kuyaa kuu God yaa kurikuri kerimaan ye karub Taitius Yustus yambiwoom wonoon.

⁸ Kwane, Yuudan yi kurikuri korok yaningko Kurispus yoom ye nimadana yoom Korindan yemoon yoom anam andiwen kowe, yi korem kuu baptais keriwon.

⁹ Amnoon mamaa, Pool kuu wane wedmoone, Yari-manbed daanoon, “Weng kuu une yemyeb kere biknaab. Kwane dakmembere,

¹⁰ ne kuu eb yoom kowe. Kwane, karub kanembed ma enbande aibban, amborom kuu siti kuyaom kuu ne karuwa nimaya yemooniib doriib kowe.” andoon.

¹¹ Kwanandoon kowe, Pool kuu nimakarub yaa God ye weng kedmengkandenmo doboroon kuu weeb mimo kere weeb maa kuu angkaramo keroon.

¹² Kuye aron yaa kuu Galio kuu Romdanbed Akaiya ambibkindan yi korok nenkowiwe doboroon. Doboroon yaron kuu Yuudan dabokne mimo kerekoriwa, Pool kuu awine kangdod aom nenwiniwen.

¹³ Nenwenekoriwa, korok yaa yedmiwen, “Karub kee God yaa kurikuri kami kiwaan maa wenem ande nimakarub yaa nangkandoon kowe, nub amob domokboon kii.” andiwen.

¹⁴ Kwanandiiwe, Pool kuu mabik dakmandamoone, Galiombed Yuudan yaa yedmoon, “Yiib kuu yid boon ye wengiib o aye kowoon ye wengiib o ambarakmi maa kwamune areb ye wengiib kuu karub kee nenmananiib kuu yiib weng wengambaraniin.

¹⁵ Kumban yiib weng kanminiwen kuu yiib wengiib aningkoyiib yiibka yiib amowiib ye wengbiri dowad kowe, yiibka dakmenib ongmime. Kwamune yaa kuu ne wengyundainban kowe.” andoon.

¹⁶ Andekore, purusidan yaa yedmoone kangdod dimbon aom kuu yenburiwe angkaniwen.

¹⁷ Kwane, Yuudan kuu yi kurikuri korok Sostenes kuu awinenekoriwa, kangdoddan yi arinambo arimbed anbandiwen kumban, Galio kuu ku kamiib kuyaa ma meenindo, ye naknod kerundoon.

Pool Kuu Ika Antiok Yaa Wonoon

¹⁸ Kwane, Pool kuu Korin aom kuu anam andiwendan yoom aron yemoon doboroon.

Kwane, Siria yaa ika wanandamoon kowe, Prisila yoom Akwila yoom ye yoom kuu Sensurea taun yaa winiwen. Kwane kuyaa kuu God yaa amob anuk ongmene aron kinoon kuu muneen kowe, ye awung doon. Kwane parai motodbed Siria yaa andowe winiwen.

¹⁹ Kwane, wene wedya kuu Efesus taun yaa nandiwen kowe, Prisila yoom Akwila yoom kuu kuyaa dobiriwe, Pool kuu yi domonde Yuudan yi kurikuri ambiwoom wonoon. Wenene kuyaombed Yuudan yaa ambobandoon.

²⁰ Kwane, yi dowaken kuu nub yoom doberebko dakmem andiwe, Pool kuu yedmoon, “Yiminban.

²¹ Kumban God ye dowaken keraneen kuu angkon ika yiiwiib yaa mananiin.” andekore domonde wonoon.

Kwane Efesus domonde parai motodbed yane

²² Saesaria taun yaa monoon. Kwane wene Yerusalem aom anam andiwendan yaa wengandoon. Wengandekore, Antiok yaa wonoon.

Poolbed Yesu Ye Weng Kanwene Yaroone Ayoobmim Keroon

²³ Kwane kuyaa kuu, aron yena doberekore, domonde wene Galasia ambibkin dore Firigia ambibkin dore kuyaom kuu, anam andiwendan yaa ongkandene aromkono arudkonoyiib konde wonoon.

Apolos Kuu Yesu Ye Weng Korem Kandekore Daandimaan

²⁴ Kuye aron kuyaa kuu Yuu karub maa yaningko Apolos kuu Aleksandria taun ye karub kuu Efesus yaa wonoon. Ye kuu kaadkeri yemooniib God Ye Weng Karadmo yekaad ye karub kui.

²⁵ Ye kuu Yariman Yesu ye ambobi kiwaan kuu ye kaadkeroon kowe, ye kuu aiken darewoowiibbed Yesu ye weng kuu abdoniibban ambobandimaan, kumban Kingkin Karadmo ye baptais kami ye kiwaan kuu yekaadban, baptais Yoonbed ongmoonmo yekaad.

²⁶ Kwane, ye kuu Yuudan Efesus aom doriib yi kurikuri ambiwoom aomnekore, Yesu ye weng arudkonombed dakmoon. Dakmeene, Prisila yoom Akwila yoom wengamberenibka, nub ambiwoom wene dakmem andiwe ee andoone, ongme ambodmo God ye kiwaan kuu kedmengkaniwen.

²⁷ Kwane, Apolos kuu Akaiya ambibkin wanande kamoone kowe, anam andiwendanbed weng amuniib ongkaneneko-riwa, angkodmenime ye kerekiiib wongkiwen. Kwane, ye kuu wonoon kumbed God ye mimyob dowaken kabamoon kondoondan yaa kuu awandi darewoob keroon.

²⁸ Kwane kidangkambonbed ye yoom Yuudan yoom wengbereniwa, kwane God Ye Weng Karadmo yaambbed yi kuu burudandene, anam, Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu korokbendoon.

19

Pool Efesus Aom Wonoon

¹ Kwane, Apolos kuu Korin aom doreene, Pool kuu kiwaan aomkimbed Efesus yaa wonoon. Kuyaa kuu anam andiwendan yena wedmendekore,

² yi yaa kaamondoone, “Yiib anam andiwen kuu Kingkin Karadmo kuu maandiwen dee?” andoon. Andoone, neman

inandiwen, “Yii, nub kuu Kingkin Karadmo ye weng kuu ma wengambirindo.” andiwen.

³ Kwanandiiwe, Poolbed kaamondoona, “Kwani kowe, yiiib kuu kane ye baptaisbed keruwen?” andoona, neman inande yedmiwen, “Yoon ye baptaisbed keruwen kii.” andiwen.

⁴ Kwane, Poolbed yedmoon, “Yoon ye baptais kuu amonombi yeman. Kwane yedmimaan, ‘Ye kuu ne yoman mananeen yaa anam andime.’ andimaan kuu Yesu anded daandimaan.” andoon.

⁵ Weng kee wengamberekorib, yi korem Yesu yaningko yaambbed baptais keruwen.

⁶ Kwane, Pool ye dingki yi ari kowe kurikuri keroone, Kingkin Karadmo kuu yi yaa ibnendoone, weng maa maa dakmenabiib profesi weng dakmiib kamiwen.

⁷ Karub yi korem kumaom kuu wad ayoowiib areb kuyaa.

⁸ Kwane, Pool kuu wood ayoobmimiib kuyaa doboroon kuu, Yuudan yi kurikuri ambiwoom aomnene Godbed korok kere ooni yeman ye weng kuu arudkonoyiib ongme ambobandimo kamoon.

⁹ Kumban nimakarub yena kuu yi mimyob kebende anam andi ye weng kuu wengamberedandekoriwa, nimakarub yemoon yi arinambo arimbed Yesu ye weng yaa amkidbiwen. Kwane, Pool kuu yi domondene anam andiwendanmo benwenene Tiranus ye siku ambiwoombed ben nedbene aron korem kuu kuyaombed ambobandimaane andangke dakmenabimaib.

¹⁰ Kuu kwane kamiwen kuu weeb ayoowiib keruwen. Kwamiwen kumbed Yuudaniib Yuudanbaniib Esia ambibkin kumundin kumaom doriib kuu God ye weng wengambirinden.

¹¹ Kwane kuyaron kuu, Godbed yaromkono wedmi yeman dareb dareb Pool yaambbed kowene ambangkanaboon.

¹² Kwane, dingkod ebkad baradiiwa ebkad animari kooroom kebeni ye ebkadiiwa Poolbed derenimaan kuu, be wene anikadiibdan yaa kowaiwa amun kerimo kamimaane awad arewayiibdan yaa kowaiwa kwangkong awad kuu domonde winimaib.

¹³ Kumban, Yuudan yena awad arewa yenburidan anam andindo kumbed wenenib Yesu yaningko yaambbed karub yena awad arewayiib kuu ben kiradmenmo yaroniwa kamune yedmimaib, “Poolbed dakmimaan ye karub Yesu ye aningko yaambbed angkadere.” andimo kamiib.

¹⁴ God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub maa yaningko Skeva ye dana meed ediib kangkon kwane kamiib.

¹⁵ Kumban awad arewa maa yaa kwamune ande yedmiwe inande yedmoon, “Yesu kuu nekaad, Pool komo kamoon kuu wengambaran, kumban yiib kuu kaneya?” andoon.

¹⁶ Kwane, karub awad arewayiib ibnenoon kumbed yaro yi animari korongberene yi ebkad biringkene naawonmo yenbandoon kowe, ambiwoom kuu otkadmo koronde umkaniib bare kirokmone winiwen.

¹⁷ Kwane, Efesus aom Yuudaniib Yuudanbaniib kuyaom doriib kuu weng kee wengamberekoriwa, binangke unenib Yariman Yesu yaa aningko darewoowiib koniwen.

¹⁸ Kwane, nimakarub yemoon anam andiwen kuu mene kidangkambonbed yi ambarakmi arewa kuu anam kamuwen ande dakmiwen.

¹⁹ Kwane, nimakarub yena komon kabkowiib warukomowiib awine kandiwen kuu yi warukomob bukiib kumkam koremiib benmene kidangkambonbed nengkiwen. Buk korem nengkiwen kuye od kuu 50,000 od silvaayiib* areb.

²⁰ Kwaniweniib kumbed God ye weng kuu aromkonomo darewoob derendande wonoon.

²¹ Kee kwanoon ye yoman kuu Pool kuu Masedonia kere Akaiya dore kumbed Yerusalem aom kudore wanande meenoon. Kwane yedmoon, “Ne kuyaomdin wenekori, kumbed Rom yaa wene wedmok wananiin.” andoon.

²² Kowe ye awaneni karub ayoob Timoti yoom Erastus yoom ben nongkoboona Masedonia yaa winiwen. Kwane ari kuu ye kuu Esia ambibkin aom aron yenamo doboroon.

Efesus Aom Pool Yaa Arud Wandiwén

²³ Kuye aron Efesus aom kuu, Yariman ye kiwaan ye weng yaa dabab darewoob kanmonoon.

²⁴ Karub maa yaningko Demetirius, ye kuu silvaambéd dudi god yaningko Aatemis yu kuruwak ongmenabimaane taundan kuu berengkaiwe, kwane kuruwak ongmidan kuu od darewoob bimaib.

²⁵ Kowe, kwamune ye deme mimodaniib deme maa maa yi yaa awandimaibdaniib korem yaa baandoona, nedbiwa dakmoon, “Nangkodmia, nub deme yaambéd od kuu yimin kandimaub kii.

²⁶ Kowe wedmiiwo, Pool kuu Efesusdan yemooniib Esia ambibkindan yemoon kaiyiib ye wengbed ben kimyen wonoon. Kwamune dakmimaan, ‘Dingkimbed ongmenabimaib yi god kuu godban kii, aromkonoyiibban oo!’ andimaan.

²⁷ Kaadkerime, kwane dakmenabaneen kuu nub deme kee komberene aningkoyiibban keraneen kii! God darewoob Aatemis yaa kuu Esia ambibkindaniib okad yimin yimindaniib yu yaa kurikuri kerimaib kumban, kwane dakmenabaneen kuu yu kurikuri boyambiwiib yu yiriniib korondaniwe kombere dowan keraneen kii!” andoon.

* 19:19: 500,000 Kina areb.

²⁸ Kwane, karub korem ku nedbiwen kuu arud wande yirinde baande kamenib komkenabiwen, “Efesusdan yi God Aatemis kuu miin darewoob kii!” ande kamiwen.

²⁹ Kwane, kirodmo siti kumundin kumaom kuu norin wande komkane yirinde baande kamiwen. Kwane, Masedonia karub ayoob Pool yoom yariibdan yaningko Gaiyus yoom Aristaakus yoom kuu kakumundinbed awingkanib kirodmo benwene iningkuk ambib darewoob aom aomniwen.

³⁰ Kwaniiwe, Pool yekareb karub yemooon yi kidangkambon wanandamoon kumban, anam andiwendanbed kebeneniwen.

³¹ Kwane, Pool ye angkodmi Esia yi ambibkin korok korok yenambed kangkon kuyaa wanaab andi ye weng yuk kowe nangkaniwen.

³² Kwane, nimakarub kuu mene nedbiwen kuu kerebkarab kamiwe, yena kuu weng maa maayiib yirinde baande kamiwe, yena yemooon miniwen kuu komo dowad mene nedbiwen kuu yi koron kamiwen.

³³ Kwane, Yuudanbed Aleksandee nenkowiwe, kadaareb yi arinambo ari wonoone, karub yenambed ye yaa kwane keane kamiwen. Kwane, yembed iwari ema kerime ande dingki wumondo, komo keroon kuu inandandamoon kowe.

³⁴ Kumban, yi wedmibka ye kuu Yuuman kowe, ibmo baande yedmimamiwen, “Efesusdan yi God Aatemis kuu miin darewoob kii!” ande kame 2 awas areb keruwen.

³⁵ Kwaniiwe, siti korokbed yaro dembe yi baandi kebedekore yedmoon, “Efesusdan, Aatemis kuu yirin kamuun ye god. Yu kurikuri boyambiwiib yu kuruwak ye amob bot ambid arimbed komborooniib oonuwen kuu okad kumundindan yikaadkeruwen kuda.

³⁶ Korem yikaadmo keruiwe, karub kanembed kuu ma anamban andaanban. Kowe, iwari kerime, inameniibban areb kamaib.

³⁷ “Karub kee yiibbed benminiwen kee yi kuu nub kurikuri ambiwoom ye barang ma yid bindo. Kwane yi kuu nub god Aatemis yaa ma amkidbindo kii.

³⁸ Kwane, Demetirius yoom ye deme mimodan yoom kuu karub yenambed dabab kondiwen kuu kangdodiiwa kangdod wengangkidaniwa yaa winime. Dabab kondiwendan kuu kuyaa benwinime.

³⁹ “Kumban yiib dowaken weng yenayiib ongmande meenaniib kuu korok korok yaa kanwinibko, yimbed dakmi aron kinibko, wengbon aom nedbenib ongmime.

⁴⁰ Nub kuu kwanindo kowe, yirinde baande monmari ye dowad kuu korok korokbed nub ben kangdod yaa wananiib

areb. Kwananiib kuu nub kuu inandindeban, amborom kuu komo kamuwen kuu idiibban kowe.

⁴¹ Kwani kowe, wenebime.” andoone, koronde wenebiwen.

20

Poolbed Masedonia Kere Akaiya Kudore Wonoon

¹ Kuu yirinde baande kame dowan keruwen ye yoman kuu, Poolbed anam andiwendan yaa baandoona nedbiibe, ongakandi weng amun dakmoon. Dakme dowan kerekore, yi yaa yiib kiyo ande kwane kuyaa domonde Masedonia yaa andowe wonoon.

² Kwane, kuye ambibkin dore wene God ye weng yemooniib dakmene nimakarub yaa ongkandenmo dewenekore kwane wene Guris yaa wonoon.

³ Kwane, ye kuu wood ayoobmimiib kuyaa doboroon.

Kwane Siria yaa wanande nekwane yanandame wedmoonka, Yuudanbed ye ayi yeman ande nuubnaan kamiib. Nuubnaan kamiib kowe, ye kuu ika wene Masedonia aom dore kumbed wanande meenoon.

⁴ Ye yoom weniibdan kuu Bereaman Pirus ye mingki Sopatee yoom Tesalonaikadan Aristaakus yoom Sekundus yoom Deebedan Gaiyus yoom Timoti yoom, Esiadan Taikaikus yoom Trofimus yoom kui.

⁵ Yi kuu yidin wene nub ande Troas yaa meedmonib doriib.

⁶ Kwane, kabayingke obo kerindo ye flawa ye orok kuye yoman kuu parai motodbed Filipai domondenub karamok andowe yanuwen. Kwane aron angkoyiib dowan keroone, Troas yaa wirinekoruwa, yidin winiwen yaa durunde wenganduuwe, nub korem aron ediib kuyaa doboruwen.

Poolbed Troas Aombed Dakmoon

⁷ Kwane Sande oobnon keruune, nub kuu Yesu yaa meeni ye animan ani dowad nedbuwen. Kwane kuyaambad, Pool kuu nedbiwendan yaa dakmoon. Kwane, awari wanandameen kowe, dakmeena amnomnom kereen.

⁸ Ambib yiriyiib ariyiib ayoobmim arimbed nedbuwen kuu lem yemooniib denobeenan.

⁹ Kwane, karub kewedman kuye aningko Eutikus kuu ambib yiriyiib ariyiib ayoobmim ari ye windo yaambad diboone Poolbed weng dakmeen kuu wengaome unuk aningkudmo keroon. Aningkudmo kerene unuk angkene adwande okad yiri kombere ayoone wene awine nenkoone wedmibka bobnoon.

¹⁰ Kwane, Poolbed kawene Eutikus kuu nen kangkunene yedmoon, “Binangkaib, ye kuu wadkeroon kowe.” andoone,

¹¹⁻¹² kewedman kuu kubi darewoowiibbed nenwiniwen. Kwane, Pool kuu ika ari kawene God yaa eso andene om

dookbe bangkandoone, nedbiwendan yoom anuwen. Anuwe, dakmeena, wene ware aroniib yeedureena, domonde wonoon.

Poolbed Miletus Yaa Wonoon

¹³ Kwane, nub kuu nubdin parai motodbed Asos taun yaa yiri dewunuuwe Pool kuu yonka kuyaa wonoon, weng ongmuwen kowe.

¹⁴ Kwane kuyaambed, wengandene motod aom aomnoone nende Maitilen taun yaa wunuwen.

¹⁵ Angke awari kuu parai motodbed Kios dudbi yaa yane nanduwen. Kuye awari kuu Samos dudbi yaa munuwen. Kuye awari kuu Miletus taun yaa mene nanduwen.

Pool Yoom Efesusdan Yi Kurikuri Korok Korok Yoom Dakmiwen

¹⁶ Pool kuu Efesus taun burudandoon, amborom kuu kirod wene Pentikos yaron kerindombed Yerusalem aom nandanded kowe, Esia ambibkin aombed aron doboob korari kuu ye dowakenban keroon.

¹⁷ Kwane kowe, Miletus yaambed Poolbed anam andiwendan yi kurikuri korok korok Efesus aom doriib yaa weng kowoon, mene wengani dowad.

¹⁸ Kwane, mene nandiwe Poolbed daandoon, "Ne ibduruk Esia ambibkin aom manaan yaron yaambed yiib yoom komarewa dobaraan kuu yiibbed wedmiwen.

¹⁹ Ne kuu Yariman ye deme awinaan kuu nekareb kankubuneni inok wani awinaan. Yuudanbed nuubnaan kamenib ne nande kamiwen kuu dabab darewoob kankawiwen kumban, Yariman ye deme kuu amunmo awinaan.

²⁰ Komo komo weng kuu yiib yaa awandi yeman kuu kedmengkandimamaan, neka ma awine amuknindo. Ne kuu kidangkambonbediwa ambib maa maa aombediwa dakmeni kedmengkandimamaan. Korem kee yiib yiibkaadkeriwen kui.

²¹ Ne kuu Yuudaniib Yuudanbaniib yaa yedmendimamaan kuu yi ambarakmi korondibka God yaa amonombibko, Yariman Yesu Keresu yaambed anam andime ye weng ande dakmenabaan kui.

²² "Kwane kibireb kee, Yerusalem aom wanaan amborom kuu Kingkin Karadmombed weng kee yedme kowoon kowe. Ne yaa kuyaa komo keraneen kuu nekaadban kumban,

²³ siti korem aom yarebaan kuu Kingkin Karadmombed dabab ne yaa menebaneene wii aom kaanewaniib kuu koro-kobewaana wedmimain.

²⁴ Kumban ne id yaa komo keraneen kuu ne meenimokban. Kwane Yariman Yesu ye deme kee kawoon kumbedmo kuu amunmo awine dowan kera andi ye dowadmo meenimain.

Deme kawoon kuu God yeka ye kabamoonmo ye mimyob dowaken kondoon ye weng amun daandi kui.

²⁵ “Ne nekaad kedi, ne kuu Godbed korok kere ooni yeman ye weng kuu yiyb yaa kuu dakmenmo yaraane wengambiriwen kuu angkon ma wedmewaibban.

²⁶⁻²⁷ Ne kuu God ye inamen weng korem kuu daandem-birimain, ma amuknindo kowe, ne yiyb yaa yedmaan kuu nimakarub kane biknaneen kuye dowad kuu ye dabab kandainban.

²⁸ “Kwane, yiybka yiybmeren oonenib, nimakarub yena Kingkin Karadmombed yiyb ooni kurumbon aom nongko-boon kwangkon oonendime. Kwane, Godbed ye Mingki ye umkanbed anam andiwendan ogawanandoon ye karuwa nimaya kuu ongme oonendime.

²⁹ Kwane kaadkerime, amborom kuu ne wananiin ye yoman kuu dura anon arewambed sibi yenib animaib areb, yiywiib kuyaom aomderenib yenbandaniib kowe.

³⁰ Angkon yiyb yoom dabokniwen kumaom kuu yika yaro dembenib anam andiwendan yena kuu birande dudanabi weng daande ben angkananiib kii.

³¹ Kowe kereknembere oonime! Meenime, weeb ay-oobmimiib kuu womoniyiybbaan amnoomiib awingyawiib ne inok wandeni yiyb korem kuu kaadkerime ye wengiib onkandimamaan kui.

³² “Kwani kowe, kibireb kee yiyb kuu beni God ye kabamoonmo ye mimyob dowaken ye dingki ari nongkobaan kii. Kwamune dobaraniib kuu Godbed yiyb inamen aromnene Ewen arimbed yumbon bangkandaneen, kinoondan korem yi yumbon kui.

³³ “Ne kuu yiyb silvaa o gold o ebkad ma kawime ande meenendindo.

³⁴ Yiyb yiybkaadkeriwen kui, ne yoom karub ne yaa awawe yariib yoom kuu neka ne dingkimbed deme awinaan kuyaambed yiminmo be doburuwen.

³⁵ Korem komo kamaan kuyaambed kuu korokbendaan kuu nub aromne deme awinanuub kumbed aromkonoyi-ibbandan kuu awandanuub, amborom kuu Yariman Yesumbed yedmoon, ‘Kondi ye inamen darewoob kere kandi ye inamen kuu embengmo kwamunanuub kumbed amun kuu angkimbaraneen.’ andoon kuu nub nonondandindo kowe.” andoon.

³⁶ Kee kwane dakme dowan kerekore, Pool ye kuu yiri bumangkane yi yoom kurikuri keroon.

³⁷ Kwane, yi korem eb yoo ande ameng kamenib awinene neman mandamuk konoon konoon kamiwen.

38 Yi kuu mimyob darewoob kowiwen, amborom kuu ye kuu angkon ma wedmewaibban andoon kowe. Kwane yi kuu ye yoom wene motod yaa domonenok winiwen.

21

Pool Yerusalem Aom Woonon

¹ Kwane mimyob keende yiib yoo andenub yi domonde wunuwen. Kwane, motodbed karamok yane wene Kos dudbi yaa munuwen. Kwane awari kuu Rodes dudbi yaa mene nanduwen. Nandekoruwa, Patara taun yaa wunuwen.

² Kwane kuyaambed wedmubka motod maa Fonisia yaa wanandamuun kowe, kuyaom aomnekoruwa domonde wunuwen.

³ Kwane wene wedmuuwe, Saipurus dudbi kuu dia keroon kumbed kuri kere nare Siria ambibkin yaa kangka yanuwen. Kwane, nub kuu mene Taiya siti yaa wirinuwen.

Kwane, motod aom barang ben nongkobandamiib kowe, motod domondenub,

⁴ anam andiwendan yena wedmendekorub, yi yoom aron ediib doburuwen. Kwane, yi kuu Kingkin Karadmo ye aromkonombed Pool yaa Yerusalem aom wanaab andi ye weng dakmiwen.

⁵ Kwane dakmiwen kumban, wini aron keruune, nub yoom anam andiwendan yoom yi nimadana yoom kuu siti angkane wene kubuk angkambed nub bumangke kurikuri keruwen.

⁶ Kurikuri kerekoruwa, yiib yoo ande domondenub motod aom aomne wunuuwe, yi kuu ambiyoom winiwen.

⁷ Kwane, nub kuu Taiya domonde motodbed kwane wene Tolemeis taun nanduwen. Nandekoruwa, anam andiwendan yaa wengande kubende aron mimo kuu kuyaa doburuwen.

⁸ Kwane awari kuu Saesaria yaa munuwen kuu God ye weng kanyare dakmi ye karub Filip ye ambiwoombed doburuwen. Ye kuu awandi dowad karub ediib kingkiwen kuu ye kuu maa.

⁹ Kwane, ye meed nima kaniingiib kuu awanmindo, yi kuu profesi weng wengambere dakmimaib.

¹⁰ Kwane aron yena keruune, profesiman ye aningko Agabus kuu Yudea arimbed monoon.

¹¹ Nuwiib yaa monoon kuu mene Pool ye kobaiknong kande yeka yemeren ye yona dingkia yerengkane kekamune dakmoon, "Kingkin Karadmombed yedmoon kuu, 'Kobaiknong keye yariman kuu Yuudan Yerusalem aom doriib kumbed, kamune nen yerengkanenib ye kuu kande Yuudanban yi dingki ari kowaniib.' " andoon.

¹² Kee kwane wengamburuwen kuu karub yena kuyaa doriib yoom nub yoom kumbed Yerusalem ari wanaab ande nangkanande kamuwen.

¹³ Kumban Poolbed man inande yedmoon, “Yiib komande ameng kamiibkob ne niindem aom kubiyiibban keraan? Ne kuu Yerusalem arimbed Yariman Yesu ye dowadbed nong yerengkaniib kuu yimin, naniwa bobnaniin kwangkong yimin.” andoon.

¹⁴ Kwanandoon kowe, korondenub yedmuwen, “Yariman ye dowaken keroka kwanok.” anduwen.

¹⁵ Kwanoon kuye yoman kuu nub kuu kwane Yerusalem ari wunuwen.

¹⁶ Kwane, anam andiwendan Saesaria aom doriib, yi kwangkong nub yoom wene Yerusalem aom aomnuuwe, yimbed nub kuu Menason ye ambiwom dobiri ye dowad benwiniwen. Ye kuu Saipurusan, ye kuu ibduruk anam andiwen yaron kuu ye kwangkong anam andoon.

Pool Yoom Kuristen Korok Korok Yoom Dakmiwen

¹⁷ Kwane, nub mene Yerusalem aom aomduruwen kuu anam andiwendanbed nub wengande anam kubendiwen.

¹⁸ Kwane awarimbed Pool yoom nub yoom wene Yems wedmenok wunuuwe, kuyaa kuu kuristen korok korok kwangkong nedbiwen.

¹⁹ Kwane, Poolbed kubende dingki bekore, Godbed ye yaambed kowene Yuudanban yaa awinoon ye weng korem kuu dakmoon.

²⁰ Wengambere dowan kerekorib, God yaningko kankooniwen. Kwane, yimbed yedmeniwen, “Angkodmi, wedme. Yuudan tausen yemooniib kuu anam andiwen. Kwane, Yuudan yi amob kuu nindorokiibbed awiniwen, korondindo.

²¹ Kwane, karub yenambed yi yaa birondiwen kuu Yuudan ambibkin yena aom dobiriwen yaa kuu ebbed kedmengkan-deeb kuu Moses ye amowiib kad wadmi ye amowiib Yuu yi amowamowiib korondime andi ye wengbed dakmenabewen.

²² Kwane, anam, eb kuu menewen kuu kirod wengambaraniib kowe, komo kamanuub kii!

²³ “Kwani kowe, nubbed komo yedmebdanuub kuyaombed kwane ambangke. Amob ongmiwendan kaningiib kukui.

²⁴ Kowe, yi niindem aom aari ye dowad kuu karub keyiib daboknened, yi dowad nongkobi yeman God yaa kuu berengke. Kwananeeb kuu yi awung daniwe, yi niindem aom aari ye amob dowan keraneen. Kee kwamunaneeb kumbed nimakarub korem kuu anam, eb kuu Yuudan yi amob awine doreeb wedmenib dudi weng kee wengambiriwen kuu anamban kiyo andaniib.

25 “Kumban Yuudanban anam andiwen yi dowad kuu kwanime ye weng ande kowuwen kuu animan dudi god yaa kondimaib kuu anaib, umkan kuu anaib, inum kebenaiwa bobnimaan ye dingkan kuu anaib, nenem kamaib kui.” andiwen.

26 Kwane, awari keroona, Poolbed karub kaningiib kuu benwonoone, yi yoom Pool yoom kuu kurikuri amowamob ye dowad okambiwen. Okambiiwe, Poolbed kurikuri boyambib darewoob wenene korok korok yaa daandene kinoon kuu aron ediib kurikuri amowamob okambe yimin kerekorib dingkan nengkane God yaa koni yaron kinoon.

Kurikuri Boyambib Darewoob Yaambed Pool Awineniwen

27 Kwane aron ediib dowan kerandamuun yaambed, Yuudan yena Esia yaambed miniwen kumbed, Pool kuu wedmibka kurikuri boyambib darewoob yaa doreen. Kowe, karub kuu nedbiwen kuyaom awinenenib oneki weng komkiwen,

28 “Israeldan oo! Mene awandime yoo! Karub kee okad yimin yimin kumaom dewenene, nuwiiwa Moses ye amowiwa kurikuri boyambib darewoob keyiwa yaa bon kerime ande kedmengkandimaan kii! Gurikdan ben nub kurikurinbon aom aomnoon kowe, nub kurikuri boyambib darewoob keyaa amdokbendoon kuu keiyoo!” ande kamiwen.

29 (Kee kwamune dakmiwen amborom kuu Efesusman Trofimius kuu Pool yoom siti aom yariwen kowe, kurikuri boyambib darewoob yaa nen aomnoon ande meeniwen.)

30 Sitidan korem kuu norin wandenib, kuna kunaya doriib yaambed kibindare menenib, Pool kuu awineniwen kwane awine irindore kurikuri boyambib darewoob kuuk bunangka angkaniwe, kurikuri boyambib kuuk ambongko kebengkiwen.

31 Kwane, karub kuu nedbiwen kumbed Pool kuu aye bob kowandamiwe, Rom ana nangmidan yi korok wengamboroon kuu Yerusalemdan kumundin yirinde baande kamiib.

32 Kwane, kirodmo ye korok korok yena be ana nangmidan yena be kadaareb yaa kabaanmo be wonoon. Kwane, Pool anbandiwendan kuu wedmibka Rom ana nangmidaniib yi korokiib meniib kowe anbandi kuu korondiwen.

33 Kwane, ana nangmi korokbed Pool awine yedmoone sein ayoobbed yenbeniwen. Kwane kaamondo, “Karub kee kane, ye kuu komo kamoona?” andoon.

34 Kwane, yi kuu nimingkaib kuyaombed yena kuu weng maa yedmaiwe yena kuu angkon weng maa dakmaiwe kamiwen. Kwane kuyaom kuu yirinde baande kamiib kowe, ana nangmi korok kuu ongme weng anam kuu kandindeban.

Kwana kowe, yembed yedmoona ana nangmidanbed yi ambiwoom nenwiniwen.

³⁵ Kwane yi ambib ye kuum dia keroone, karub korem kuu arud darewoob wande ingmiib kowe, ana nangmidanbed nenkarine winiwen.

³⁶ Kwane yi kuu yoman menonib, “Ye kuu aye kowi yeman kii!” ande komkenabiwen.

Poolbed Karub Nedbiwen Yaa Dakmoon
(Kw 9:1-22, 26:9-18)

³⁷ Kwane ana nangmidanbed yi ambiwoom nen aomnan-damiiwa, Poolbed korok yaa kaamonoon, “Ne kuu weng maa yedmebdaniin kuu yimin dee?” andoon. Andoone, korokbed man yedmoon, “Eb kuu Gurik wengbed dakmimaab dee?”

³⁸ Kwana kowe, Idyipman aron maa anuk karub 4,000iib be gapman yaa bon kerekore amboon angka be wonoon kuu ebban kuyoo?” andoon.

³⁹ Andoona, Poolbed inande yedmoon, “Ne kuu Yuuman, Silisia ambibkin ye aningkoyiib ye siti Taasus aombed wooneen. Ee andebko, nimakarub keyaa daanda.” andoon.

⁴⁰ Kwanandoona, ana nangmi korokbed ee andoona, Pool yaro dorene kadaareb yaa dingki wumondeene, iwari keriiwe, yi yaa Yuudan yi wengbed dakmoon.

22

¹ Kwane, yi yaa dakmoon, “Ne karuwa, ne aamkono, ne ambarakmino ye weng kee wengambirime.” andoon.

² Kwane, yi wengambiriwen kuu yi wengbed yi yaa dakmoon kowe, yi korem kuu miin iwari keriiwen.

Kwane, Poolbed yedmoon,

³ “Ne kuu Yuuman, Taasus siti Silisia ambibkin aombed ne kuu wooneen, kumban ne kuu Yerusalem aombed kinaan. Kwane, ne kuu nub awoya yi amob korem kuu Gamaleombed ongme kedmengkawoona nekaadkeraan. Kwane, God ye amob naawonmo awinaan, yiib kwamune areb kibikee.

⁴ Keye Yesu ye kiwaan winiwendan kuu nembed yenbandaana dukniwen, nimakarub yena kuu ben wii aom kambaraan.

⁵ “Kwamune kamaan kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok yoom kurikuri aamkono korem yoom kuu yikaad. Kwane, nangkon yi yaambek kerek kandekori, Yuudan yi korok korok Damaskus aom doriib keendok wanaan. Wene Yesu ye kiwaan winiwendan ika be wii aom kambereni durud yewed kondi dowad wanaan.

⁶ “Kwane aronkob areb kuu Damaskus dia doraan. Kwane kudmeniibban kumbed nambiri darewoob ambid arimbed yurene ne yaa kanawanewandoon.

⁷ Kwanoona, ne kuu okad yiri kombereni wengambaraana baande yedmoon, 'Sool, Sool! Eb komande ne nenbandeneb dabab durud yewed kawewen?' andoon.

⁸ "Kwanandoona, kaamonaan, 'Yariman, eb kuu kane?' andaana man inandoon, 'Ne kuu Yesu Nasaretman, ebbed ne nenbandeneb dabab durud yewed kawewen kui.' andoon.

⁹ Kwane, ne yaa awawe winiwendan kuu nambiri wedmenib kuweng wengambiriwen kumban weng ma kandindo karub kuu ma wedmenindo.

¹⁰ "Kwane, yedmaan, 'Yariman, ne kuu komo kamaniin?' andaana, Yarimanbed yedmoon, 'Yeedere yaro dore Damaskus aom wene. Kuyaombed komo deme Godbed kinoona awinaneeb ye weng kuu yedmebdaniwa wengambaraneeb.' andoon.

¹¹ Kwane nambiri darewoob kumbed ne indob kuu tutnoon kowe, ne yaa awawi karubbed dingki yaambad awine nende Damaskus aom nenwiniwen.

¹² "Karub maa ye aningko Ananaiyas, ye kuu Yuu yi amob ongme awinoone, Yuudan kuyaa doriib kuyaom aningko man amun keroon kumbed mene wedmewok monoon.

¹³ Menekore, ne angkara doberene yedmoon, 'Angkodmi Sool, eb angkon ika wedme kerekne.' andoona, kwane kuyaambad ne kuu kwane kereknani ye yaa wedmenaana.

¹⁴ "Kwane yedmewoon, 'Nub awoya yi Godbed eb kinoon kuu ye inamen yaa awine anded kui, kwane ye Karadkono man Yesu kuu wedmene, ye yaambad ye weng wengamberewen kui.

¹⁵ Eb kuu komo wedmeweniib komo wengambereweniib kuu Yesu ye dowad nimakarub yaa dakmenmo yaraneeb.

¹⁶ Kowe eb komande erebnare dibeeb? Eb yaro dembe, kwane eb baptais kere ye aningko yaambad kurikuri kerebko eb ambarakmi kuu arok.' andoon.

¹⁷ "Kwane, ne ika Yerusalem aom wene kurikuri boyambib darewoob yaambad kurikuri kamoni wane wedmaana,

¹⁸ Yarimanbed yedmewoon, 'Eb kuu ne dowad dakmaneeb kuu nimakarub kuu wengamberedandaniib kowe, kirod Yerusalem keyaom kee domonde koronde wene.' andoon.

¹⁹ "Kwanandoona nembad inandaan, 'Yariman, yi kuu ne komo kamaan kuu yikaad kii. Anuk yiri kuu nembad weneni kurikuri ambib maa maa aombad eb yaa anam andiwendan kuu awingkani wii aom kambereni yenbandimo kamaan kui.

²⁰ Kwane, anuk kuu eb weng kanwene dakmi ye karub Stiwin kuu aye kowiwen kuu amun ande meenekori, anbandiibdan yi ebkad kuu nembad oonaan.' andaana.

²¹ "Kowe Yarimanbed yedmoon, 'Wene, eb kuu nenkowani ina Yuudanbaniib yaa ambab wananeeb.' andoon," kwamune andoon Poolbed.

Ana Nangmi Korok Yoom Pool Yoom

²² Kwane Yuudanbaniib yaa wini ye weng dakmeen kumbed ombedande yi korem yirinde baandenib yedmiwen, “Karub kee aye kowi yeman kii! Ye dobaraneen kuu yiminban oi!” ande kamiwen.

²³ Kwane, yi kuu arud darewoob wandiwen kumbed kabang kamenib, yi yuruk ebkad ben awanewandenib ingkud ben imya kiranmenib kamiwen.

²⁴ Kowe, ana nangmi korokbed weng kondoon ana nangmidanbed Pool kuu nong yikyikiibbed ayibko komarewa Yuudan kee kabang arewa kamenaib ye dowad kuu kaamonubko yedmoko wengambere kaadkerem ande kumbed yi ambiwoom nenwiniwen.

²⁵ Kwane, Pool kuu nen dingki angkara angkarayiib yuwiwa doboroone ayandamiwe Romdan yi ana nangmidan 100iib yi korok maa yaa yedmoon, “Karub ye aningko Romdan aom angkeen kuu kangdod aom ukum kondindo kumbed nongbed ayaniib kuu yimin dee?” andoon.

²⁶ Kwanandoona, ana nangmi korok kuu kee wengamberekore, ana nangmidan korem yi korokiib yaa wene yedmenoon, “Eb kuu karub kee komo kerunaneeb, ye kuu ye aningko kuu Rom aom angkeen kowe.” andoon.

²⁷ Andoona, korok darewoobbed Pool yaa wene kaamonoon, “Eb kuu yedmewe, eb aningko kuu Rom aom angkeen dee?” andoone “Ee anam.” ande man inandoon.

²⁸ Kwanandoona, korokbed yedmoon, “Ne aningko Rom aom kuu od darewoowiib kowaankob kumbed kumaom kuu angkeen.” andoon. Andoona, Poolbed yedmoon, “Nambe yaningko kuu Rom aom angkeen kowe, ne wooneen yaambed naningko kuu Rom aom kowiwen.” ande inandoon.

²⁹ Kwane, karub yena anbande kaamobenandamiib kuu unimbed korondiiwe, ana nangmi ye korok kuu unoon, amborom kuu Pool ye aningko kuu Rom ambibkin aom angkeen kumban seinbed yenboon kowe.

Pool Sanidirin Yi Arinambo Ari Nenmonoon

³⁰ Kwane, awarimbed ana nangmi korokbed ye dowaken kuu komo dowadbed Yuudan kuu Pool yaa dabab koniib kuu kaadkeranded kowe, Pool kuu nen wii bunangka kowekore, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib korok korok yena kangdod darewoob Sanidirin aom doriiwiib baandoona nedbiwa, Pool kuu nenmene yi arinambo ari kowoona doboroon.

23

¹ Kwane, Pool kuu Sanidirindan yaa wedmendene yedmoon, “Ne karuwa! Wedmaan, andowaan ye aronbed mene

kibikee, Godbed komo kawoon kuu amunmo awinaan.” andoon.

² Kwanandoona, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Ananaiyasbed karub Pool ye dia doriib kuyaa yedmoon, “Ye mongkodkono yaa wowime.” andoon.

³ Andoona, Poolbed yedmoon, “Eb kuned kuu Godbed wowebedaneen kii. Eb kuu aadidmi ye karub kui. Ebbed Moses ye amob yaambéd koweneb ne kangdod keruwewen kumban, ebbéd ne yaa wowime ande weng kondeeb kuned kuu kuye amob dookbewen kii.” andoon.

⁴ Kwane, karub Pool ye dia doriib kumbed yedmeniwen, “Eb kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaa amkidbeeb kii!” andiwen.

⁵ Kwane, Poolbed inandoon, “Ne karuwa, nembéd meanaan kuu ye kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobban manok andaan, amborom kuu God Ye Wengbed yedmoon kuu ‘Yiib korok yaa weng arewa dakmaib.’” andoon.

⁶ Andekore wedmoonka, Sanidirindan kumaom kuu Sedyusidaniib Farisidaniib kowe, yi yaa baandene yedmoon, “Ne karuwa, ne kuu Farisiman, angkon Farisiman ye mingki kii! Nimakarub dukniwen yiri kuu ika wadkere dembaniib andi ye inamen awinaan kumbed kangdod aom nenminiwen.” andoon.

⁷ Kwanandoona wengambiriwen kuu Farisidaniib Sedyusidaniib andokbe wengbiriwen.

⁸ (Sedyusidanbed yedmimaib kuu nimakarub dukniwen yiri kuu ika dembaibban, angkon engyusiib okad yiri ye awadiib kuu kwana kuu dowan andimaib, kumban Farisidan kuu barang ayoobmim kuu anam kuyiib ande dakmimaib.)

⁹ Kwane yirinde baande kami kuu darewoob kereene, Farisidan yena kuyaom Yuudan yi amob kedmengkandidan yenambéd dore koromone dakmiwen, “Karub kee ambarakmi kuu nubbed ma wedmindó. Mokuro, kingkin maambéd o engyumbéd ye yaa daanoon dee?” andiwen.

¹⁰ Kwane, wengbiri miin darewoob keriwén kowe, ana nangmi korokbed meenoon kuu “Pool kuu aye worobe kurubkurub keraniib kii.” ande unoon kowe, ana nangmidan yaa yedmoon, “Wene, Pool kuu yi yaambéd nendenib nub ambiwoom nenwinime.” andoona wene nenwiniwen.

¹¹ Kwane kuye amnoom kuu Pool yaa Yarimanbed mene doberene yedmenoon, “Eb kuu arudne! Ne dowad weng Yerusalem keyaom dakmewen kwane kuu Rom aom kwangkón dakmaneeb.” andoon.

12-13 Kwane awari kuu Yuudan yena 40yiib burudande ariyiib kuu mene nedbenib, okiib animaniib ani kuu korondaniib kwane Pool kuu aye bob kowiwedned ande kuye amobbed ongmiwen.

14 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib aamkonoyiib yaa wenenib yedmiwen, “Nub kuu animan kuu anaubban amob ongmuwen kuu Pool kuu aye bob kowuwedned.

15 Yiibbed Romdan yi ana nangmi korok yaa yenkandi weng kamune yedmime, ‘Nub dowaken kuu Pool ye dowad kuu kangdod aombed weng yena wengambarandamuub kowe, ika nenminibko karub yenambed dakmibko wengamberem.’ andime. Kwane, Pool kuu nenmananiib kuyaambbed nubbed kiwaan arimbed aye kowanuub.” andiwen.

16 Kumban weng kee Pool ye mongkobbed wengamberekore, wene ana nangmidan yi ambiwoom wene Pool yaa daanoon.

17 Kwane, Poolbed Romdan yi ana nangmidan 100iib yi korok maa yaa baande yedmoon, “Kewedman kee eb korokiib yaa nenwenebko weng ma yedmenok.” andoon.

18 Kwanandoona, kewedman kuu ana nangmidan korem yi korokiib yaa nenwonoon. Nenwenene yedmoon, “Poolbed ne yaa weng kowoona wanaana, ‘Kewedman kee nen korokiib yaa wene ye kuu wengiib yedmandameen.’ andoonkob nenmanaan.” andoon.

19 Kwane, ana nangmi korokbed kewedman kuu dingki yaambbed awine nenwene yi kirimo yaambbed kaamonoon, “Ne yaa kuu komo weng daawandameeb?” andoon.

20 Kwane, kewedmanbed dakmoon, “Yuudan yi korok korok kuu weng kande ee andiwen kuu awari kuu eb yaa mene yenkande ‘Pool kuu Sanidirin aom nenmenebko, weng yena angkon ongme dakmibko wengamberem.’ ande mananiib kowe,

21 ee ande Pool kuu nenwanaab, amborom kuu karub 40yiib burudande arimbed kuu wedya biknaniiwe, Pool nenwananeeb kuu wedyambbed ayi yeman andiwen kowe. Kwane yi kuu okiib animaniib korondenib Pool aye kowiwedned andi ye amob ongmiwen. Kwane, yi kuu nekwe dowan kerekoriwa, ebbbed komo weng yedmaneeb kuyaamo meedme doriib.” andoon.

22 Kwane, ana nangmi korokbed kewedman yaa yedmenoon, “Eb kuu wene karub yena yaa weng kee ne yaa daawewen ande yedmendaab.” andekore, kewedman kuu domonenoona wonoon.

²³ Kwane, ana nangmi korok darewoobed ye korok ayoob baandoona miniwa yi yaa yedmoon, “Ana nangmi karub 200iib hoos karub 70yiib, ana nangmi karub maradiib kuu 200iib kwane nekwiiwo kibik amnoon 9 oklok kuu Saesaria yaa Pool nenwinime.

²⁴ Pool kuu hoos maa kankonibko kwarimbed diboroko, hoos yenayiib Gavana Feliksiib yaa nenwinime.” andoon.

²⁵ Kwane, ana nangmi korokbed kerek kuu kamune wongkoon,

²⁶ Ne Klaudius Laisias.

Nub korok amun, Gavana Feliks, nembed eb yaa amun amun keebdaan.

²⁷ Karub kee nenkowaana nenminiib kee Yuudanbed aye kowandamiibe, nembed ne ana nangmidaniib be wenen awine burudankare nendaan, amborom kuu ye aningko kuu Rom aom angkeen nekaadkeraan kowe.

²⁸ Kwane, komo dowadbed ye kuu burone ayandamiib kaadkerande yi korok korok Sanidiriniib yaa nenwanaan.

²⁹ Kumban yi amob yaambed wengbiriwen kumbed kangdod nenwiniwen. Kwane, kuye dabab koni dowadbed ye ayiwed bobni ye kiwaaniib wii kankaani ye kiwaaniib kuu ma wedmindoo.

³⁰ Kwane ye ayem andi nuubnaan kami kuu karub maambed yedmewoona kaadkerekorid, kumbed kirodmo ye kuu nenduni eb yaa kowaankob monoon. Kwane yedmaankob, ye yaa kangdod aombod dabab konandamiibdan kuu, yika yomanbed yi weng kuu eb yaa kanmananiib. Kwane wongkoon kui.

³¹ Kwane, ana nangmi korokbed weng kondoon kuu amnoombod kwane ambangkiwen. Kwane, Pool kuu nenwene Antipatris taun kuyaa doriwen.

³² Kwane, awarimbed yonka weniibdaniib kuu yi ambiyoom ika winiwa, hoos karubmo Pool yoom kwane winiwen.

³³ Kwane, yimbed nenwene Saesaria yaa nandekoriwa, kerek Gavana yaa konenib Pool kwangkong ye dingki yaa domoneniwene.

³⁴ Kwane, Gavanambod kerek kuu kimingkanekore Pool yaa kaamonenoon, “Eb kuu porovins kunaman?” andoona “Silisia” ande inandoon.

³⁵ Kwane wengamberekore, yedmoon, “Eb yaa dabab kee kabdandamiibdan mananiib kumbed eb kangdod kee wengambaraniin.” andoon. Kwanandekore, ana nangmidan yena yaa yedmoonkob Pool nenwene wadnari maa Gavana yambib kwaab manimanandeb Erodbed yenboon aom oone doboriwene.

24

Pool Ye Dabab Weng Kuu Feliksbed Wengamboroon

¹ Aron angkoyiib dowan keruune, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Ananaiyas yoom aamkono yena yoom kangdod wengangki ye karub Teetulus yoom Saesaria yiri winiwen. Kwane, yi weng dabab Pool yaa kuu kanmene Gavana Feliks yaa koniwen.

²⁻³ Kwane, Pool yaa baandoone monoone, Teetulusbed weng dabab dowad kuu kamune dakmoon, “Ee, miin amunman Feliks. Ebbod korok kerewen kumbed nub yaa nangkema iwari yewenub ongmewen kumbed aron doboob keroon. Kwane, eb meeni kangdombod ambibkin keyaom kee komo komo arewa keroon, kiwaan o amob o kwamune kui, kuu ongmenabewen. Nub kuu nub niindem aom ko-remiib kubi dowaken amun amun kuu eb yaa kabduwen.

⁴ Kwane, eb yaa aron doboob awinembaranuub kuu ne dowakenban kowe, eb yaa nangkabduub kuu nub yaa mimyob keendeneb, nub weng dukmen kee wengambere.

⁵ “Kedi, karub kee ambibkin korem aom kuu yembed Yuudan yaa dabab yemoon benmeneboon kowe, yi korem kuu yirinde baande kamenib monmanme ingmimaib. Kwane, ye kuu Nasarindan* yi korok.

⁶⁻⁷ Kwane, ye kuu kurikuri boyambib darewoob ye karadkono monmarande kamoon kowe awinenuwen.†

⁸ Kowe, ye yaa dabab kee benmene konuwen kuu ebka id anam kuu wedme kaadkeraneeb.” andoon.

⁹ Kwane, Yuudan korem menebiwen kuu weng kuu dakmeen kuu anam kii ande kamiwen.

¹⁰ Kwamiwa, Feliksbed Pool yaa dingki ok domene yedmoone, Poolbed dakmoon, “Ne nekaad, eb kuu ambibkin kemaom kee weeb yena eb kangdod kerundimaab kowe, ne kuu kubiyiib neka ne dowad koromone inande eb yaa dakmaan.

¹¹ “Ne kuu aron kibirebbod anuk kuu benme benmeyiiibmo kumbed Yerusalem aom kurikuri keru dowad wanaan. Kee ebka darobe wedmene. Kuku yobdoodban.

¹² Weng dabab kawandamiibdan kee kurikuri boyambib darewoob yaa kuu ma wedmewiwa, karub yena yoom ma wengbirindo, kwane siti aom o kurikuri ambib maa maa yaa kadaareb ma be nedbe yarebindo.

¹³ Kwane, yi kuu eb yaa yi dabab weng kee anam kwanoon ande eb yaa weng id ma korobe kabdindeban.

* **24:5:** Yuudan yi korok korokbed Yesu Nasaretman ye yoman winiwendan yaa kuu Nasarindan ande yedmimaib. † **24:6-7:** Buk Kwamiwen kurin kurin wongkiwen yenam kuu weng keyiib: Nub dowaken kuu nubka nub amob yaambod wengyundandamuub kumban, Laisiasbed naawonmo nenwenekore ewiib yaa winime andoon.

14 “Ne kuu anam ke yedmebdaan kei, anam ne kuu nub awoya yi God yaa Yesu ye kiwaan arimbed kurikuri kerimain. Kumban kiwaan kee yimbed dudi ande yedmimaib. Kumban, ne kuu Moses ye amob weng koremiib unyemanbed profesi weng dakme wongkiweniib anam ande awinaan.

15 Kwane, nimakarub amundaniib arewadaniib dukniwen yirimbed korem ika dembaniib ande karub keembed God kuu kwananeen ande meeniwen kuyaa kuu nangkon kwaneen ande meenaan.

16 Kwana kowe, ne kuu karub yi arinambo ariyiib God ye arinambo ariyiib kuu ne meeni dobiri inamen kiwaan korem kuu ma amarakmain ande kamimain.

17 “Kwane, ne kuu weeb yena Yerusalem aom koronde wanaan kowe, ne karub yena kamboknondan yaa bangkandi yemaniib God yaa bangkani yemaniib be bangkandok wanaan.

18 Kwane, amob okambi kameni kwanaan kumbed kurikuri boyambib darewoob kuuk aom kwane wanaane wedmewiwen. Kwane kuyaom kuu nembedmo wanaan, kadaarewiibban. Kwane kuyaom kangkon ne kuu karub yenayiib ma yirinde baande kamindo.

19 “Kumban Esia ambibkin yaambbed Yuudan yena miniwen kumbed dabab kee kanminiwen kowe, kangdod aombed dabab kawandaniib kuu yi kuu benminiwa yimbed eb arinambo arimbed dakmaniib kumbed yimin.

20 O ke miniwendan kee kangdod Sanidirin aombed komo amarakmaane wedmiwen kuu daandime.

21 Kumban nembed ma kamaan kuu yi arinambo arimbed baandaan, ‘Bobniwen yirimbed ika wadkere dembaniib andi ye inamen awinaan kuye dowadbed kibikee yiib arinambo ari kangdod aom dobaraan.’ andaan.” andoon.

22 Feliks kuu Yesu ye kiwaan weng kuu wengambere yimin keroon. Kwane, yi yaa yedmoon, “Weng keyiib kee ana nangmi korok darewoob Laisias mananeen kumbed weng keye dabab dowad kuu wengyundaniin.” andekore kangdod kebenoon.

23 Kwane, Feliksbed Romdan yi ana nangmi korok maa yaa yedmoon, “Pool kee yiibbed oonenime, kumban komo ye yaa dowan kuu ye angkodmiambbed mene wedmene awane konaniib kuu yimin.” andoon.

24 Kwane, Feliks kuu aron yena kere ye wonong Durusila yu kuu Yuu wonong kuyoom menene Pool yaa baandoone, mene Yesu Keresu ye weng dakmoona yi wengambiriwen.

25 Kwane, Poolbed dakmene yorokmo dobiri ye wengiib ebmeren ongme kangkadme dobiri ye wengiib Godbed wengyundi aron mananuun ye wengiib dakmoon. Dakmoone, Feliks kuu uniyiib kerene Pool yaa yedmoon, “Yimin,

yimin. Eb kuu wene. Aron maambed aroniib keraneen kuu angkon ika ma baandako ma mene dakme.” andoone Pool domoneniwa wonoon.

²⁶ Kwane, Feliksbed aron maa maa Pool kuu baandaana manaana dakmenabimaib, amborom kuu Feliks ye dowaken kuu Poolbed yemyeb od kawoko wii aom nen angka kowanded kowe, kumban Pool kuu kwanindo.

²⁷ Kwane, weeb ayoowiib downan keroone, Feliks kuu domonde wonoone, ye yumbon kuu Pookius Festusbed kandoon. Kumban, Feliks kuu Yuudan yaa kubewime anded kowe, Pool kuu nen angka kowindo.

25

Pool Kuu Festus Ye Arinambo Ari Wonoon

¹ Festus kuu Yudea ambibkin kumaom monoone, aron ayoobmimiib downan keruune, Saesaria aombed Yerusalem yaa wonoon.

² Kwane kuyaambed, God dore Yuudan dore wedyiri do-biridan yi korok korok yoom Yuudan yi korok korok yena yoombed Festus yaa wenenib, Pool yaa dabab koni ye weng kuu koniwen.

³ Yi kuu Pool kiwaan yaambed woob kowenib ayi yeman weng ongmiwen kowe, Festus yaa naawonmo nangkanande dakmiwen, “Eb kuu nub dowaken yaambed ambangke, nub weng wengambere. Pool kuu Yerusalem ari nenmene kowebko ye dabab dowad kuu keyaambed wengambereni yeman.” andiwen.

⁴ Kumban Festusbed inande yedmoon, “Pool kuu Saesaria yiri nen ooniwen. Kwane, ne kuu aron doboobban arimbed ikakman kuyaa wananiin kowe,

⁵ karub ye kuu ambarakmiyiib keroka, yiib korok korok yena ne yoom wene kuyaa kangdod aombed ye yaa dabab kuu konime.” andoon.

⁶ Kwane, yi yoom kuyaom doboroon kuu aron kaning kaningiib o angko angkoyiib areb kerekore, Saesaria yiri ika wonoon. Kuye awari kuu Festus ye kangdod nandene diberene Pool nenminime andoona, nenminiwen.

⁷ Kwane, Pool nenmene kowiiwa doboroone, Yuudan Yerusalem arimbed miniwen kumbed ye awanewandenib dabab darewoob yemooniib ye yaa benmenebiwen. Benminiwen kumban, kuu anam ambarakmoon andi dowad id ma korokbindo.

⁸ Kwanandiiwe, Pool yekareb koromone inande dakmoon, “Ne kuu Yuudan yi amowiiib kurikuri boyambib darewoob yaayiib Romdan yi korok Saesaayiib yaa kuu ne ma ambarakmindu.” andoon.

⁹ Kumban Festus ye dowaken kuu Yuudan yi dowaken yaambéd awinako ne yaa amun andewime ye dowadiib kowe, Pool yaa kaamonenoon, “Eb yaa dabab bangkabdiwen kee Yerusalem arimbed nembed wengyundaniin kuu eb dowakeniib dee?” andoon.

¹⁰ Andoona, Poolbed inandoon, “Ne kuu Saesaa ye kangdod aom dobaraan. Dabab kekee kangdod kee yeman. Ne kuu Yuudan yaa kuu ma abdon kamendindo. Kwamune kuu ebka ongme ebkaadkerewen kui.

¹¹ Kumban aye kowi ye ukum ye ambarakmi kuu nembed kwane kamaan keraneen kuu koromone aye kowi ye ukum ne burudanda ande kamainban. Kumban dabab kee Yuudan keembed benminiwen kuu anamban keraneen kuu ne kuu yi dingki ari kowi yemanban. Kwani kowe, ne kangdod kuu Saesaambéd wengamberewok!” andoon.

¹² Kwane, Festusbed kwane wengamboroone ye weng andangkidan yoom yikareb andangke dakmiiwe, Festusbed yedmoon, “Ebka yedmeeb kuu Saesaambéd eb kangdod kuu wengamborok andeéb kowe, Saesaa yaa nenkowaan kii.” andoon.

Pool Ye Weng Festusbed King Agripa Yaa Daanoon

¹³ Kwane, aron yemoonban keruune, king Agripa yoom Beenis yoom kuu Saesaria taun aom Festus yaa kubenok miniwen.

¹⁴ Aron yemoon kuyaa dobarandamiib kowe, Festusbed king Agripa yaa Pool ye dabab ye kiwaan komarewa kuu ambobanoon, “Karub kee Feliksbed nen wii aom kamonoon.

¹⁵ Ne Yerusalem ari wanaan kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib korok korok yenayiibbed ne yaa yedmewiwen, ‘Ye dabab kuu eb yaa kabduub kowe, ukum kone.’ andiwen.

¹⁶ Kumban nembed yi yaa yedmendaan kuu Romdan yi amob kumaom kuu dabab kankoni dowad karub kuu ye bondan yoom kangdod aom awuniwe yi weng wengamberekore inande koromone dakmindó kumbed ukum koni kuu yiminban.

¹⁷ “Kumban keyaa miniwen kuu ne yi yaa ma kombe-mkayok kamindo. Kwane, kuye awari kuu kangdod nandekori yedmaane, karub kuu nenminiwe, kangdod kuu wengamberenaan.

¹⁸ Nembed meenaan kuu ambarakmi miin arewa kamoón kumbed dabab wengiib kanminiwen kumban, dakmiiwa wengambaraan kuu ambarakmi abdon dareb yemanban.

¹⁹ Kuu yika yi kurikuri dowadiib, karub Yesu bobnoon kuu wadkere doreen ande Poolbed dakmeen kuye dowadiibbed wengbiriwen kumbed kangdod keriwén.

20 “Kowe, ne kuu dabab keye dowad kuu inamen kwanaki ande ye weng ma kondindo. Kowe, Pool yaa kaamone-naan, ‘Eb kangdod kerubdi dowad kuu Yerusalem arimbed wengambaraniin kuu yimin dee?’ andaan.

21 Kumban Poolbed yeka yedmoon, ‘Saesaambed ne kangdod kuu wengamborok.’ andoon kowe, ye kuu weng kon-daana awinene oonenaniwe, kwane wene nembed Saesaa nenkonaniin kuu yimin keraneen.” andoon.

22 Kwanandoona, Agripambed Festus yaa yedmoon, “Karub kee ye weng wengamberenandamiin.” andoon. Kwane, Festusbed inande yedmoon, “Kwani kowe, awarimbed wengamberene.” andoon.

23 Kwane awarimbed, king Agripa yoom Beenis yoom mini-we, karub yenambed yidin mene kibi wurumenib “King meneen yoo!” ande baandiiwe, king yoom Beenis yoombed ana nangmidan yi korok dareb darewiib siti korok dareb darewiib mene nedbiwen. Nedbenib, king yaa dakmi ye wadnari darewoob aom aomniwen. Kwane, Festusbed yed-moone Pool kuu nenminiwen.

24 Kwane, Festusbed dakmoon, “King Agripa yoom karub kane kane korem kee nuwiib yaa nedbiwen yoom. Karub kee wedmime! Ye kuu Yuudanbed Yerusalem aomiib kemaomiib ye yaa yi weng dabab kanmene konenib, okad kiri kee dohiri yiminban bobnaneen kuu yimin ande baandiwen kui.

25 Kumban nembed ye wedmemaan kuu abdon ambarakmi dareb ye bobni andi yeman kuu ma kwanindo. Kumban yekareb yedmoon kuu ‘Saesaambed ne kangdod kuu wengamborok.’ andoon kowe, nembed yedme kowaan kuu ‘Saesaayib yaa nenkowaniin.’ andaan.

26 “Kumban kibireb kee nub yariman Saesaa yaa kuu komo weng wongke keenaniin? King Agripa, eb yoom korok korok nedbiwen yoom kuu yiib arinambo arimbed nenmanako, ye weng wengamberekoruwe darobenub nenkowi ye dowad kuu wongkaniin,

27 amborom kuu dabab wengiibbanbed nenkowaniin kuu yiminban kowe.” andoon.

26

Poolbed Yeka Koromone Inande Dakmoon, King Agripa Yaa

1 Kwane, king Agripambed Pool yaa yedmoon, “Eb kuu eb dowad dakmaneeb kuu yimin.” andoon.

Kwane, Pool kuu ye dingki kankoonene yeka ye dowad koromone inande dakmoon,

2 “King Agripa, kibik aron kee ne mene dobereni, Yu-danbed ne yaa dabab kawiiwen ye weng korem kuye

dowadbed neka koromone inande dakmandamaan eb arinambo arimbed kuu amun ande meenaan,

³ amborom kuu eb kuu Yuudan yi dohiri kiwaan amowamowiib yi wengberenabiyiib kuu ebkaadmo kerewen kowe. Kwanikob, ne eb yaa nangkabdande kamaan kuu yodbirimban iwarimbed ne yaa wengamberewe.

⁴ “Ne kuu dana yaambled ne ambibkin aomiib Yerusalem aomiib komarewa dobaraan kuu Yuudan korem kuu yikaadkeriwen.

⁵ Yi yoom kuu aron doboob dobaraan kowe, ne kuu yi korem kuu yikaadmo keriwon. Kwane, ne kuu amob yemoon ye Farisi keraan. Kwane kerekori, amowamob korem awine dobaraan. Kwamune kuu yikaad, kumban ee andaniib dee?

⁶ “Kibireb kuu Godbed nub awoya yaa weng kunduk kurin yedme kowoon kuu meedmiinkob ne kuu kangdod aom neniwen.

⁷ Keye weng kunduk kee nub nimakarub amyenimbon wad ayoowiibbed amnoomiib awingyawiib kurikuri kamembirimamenib id anam keru yaron yaa meedmiib. Kwanekob ne kangkon keye weng kunduk kee meedmiin kumbled Yuudan kuu ne yaa dabab kanminiwen.

⁸ Godbed nimakarub dukniwen yiri kuu ika baneenkob wadkere dembaniib ye weng yaa kuu yiib kuu yiminban andiib dee?

⁹ “Anuk yiri kuu ne kwangkong kiwaan yemoonbed Yesu Nasaretman yaa bon keraan.

¹⁰ Kowe, kekaneyiib kee Yerusalem aom kuu kwane kamaan. Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan yi korok dareb dareb yaambled weng aromkono kandeni, kwane God ye yorokmodan yemoon ben wii aom kamobeni, yena kuu yengkadmi dowad be minimaib kuu duknime andi-main.

¹¹ Kwane, aron yemoon kuu wene kurikuri ambib maa maa aom ben ukum kerundimamene, Yesu yaa amkidbime ande dedmobendimain. Arud darewoob wande inamen mimo kee kerene, ambibkin maa maa yi siti aom kangkon wenene, anam andiwendan kuu yenbandimo kamaan.

¹² Kwane, aron maa kuu God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan yi korok dareb dareb yaambled kwame andi ye weng kandekori, Damaskus ari wanaan.

¹³ “King ee, kee wengambere. Kwane, aronkob areb kuyaambled kiwaan ari weniine, nambiri darewoobled aron yu nambiri burudandoon kumbled ambid arimbed yurene, ne yoom karub ne yaa awawiweniib yoom yaa kan awanewandoon.

¹⁴ Kwanoone, nub korem okad yiri kirobuwen. Kwane, ne wengambaraana Yuudan yi wengbed yedmoon, ‘Sool,

Sool, eb komande ne nenbandeneb dabab durud yewed kaw-
 imaab? Eb kuu kameeb kuu buromakaumbed ye yariman
 yaa yon kiranmande kamoon kumban ye at yidkang yaa
 wowimaan areb kameeb kii.' andoon.

15 "Kwanandoona, nembed kaamonaan, 'Yariman, eb kuu
 kane?' andaane, Yarimanbed inandoon, 'Ne kuu Yesu, ebbed
 nenbandeneb dabab kawimaab kui.

16 Kwane, yeedere yaro dore. Nembed ewiib yaa kee
 manaane wedmewen ye dowad kuu, eb kinaankob ne deme
 awineneb, nembed komo kamaan wedmewen ye wengiib
 nembed korokbebdaniin ye wengiib benwene dakmaneeb
 kui.

17 Kwane, eb nimakarub yi arud barangiib Yuudanban
 yi arud barangiib keebdandamiib kuu eb nenkowaniin.
 Kwane, nembed eb kuu yi yaa wene andaniine weneneb,

18 kwane wene ebbed yi indob nandeneb, kumun aom
 doriibdan kuu ebbed nambiriyiib yaa benweneneb, Seten ye
 aromkono aom doriibdan kuu ebbed God yaa benwananeeb
 kii. Kwananeeb kuu Godbed yi ambarakmi kuu are nonon-
 dandaneene yi kwangkone ne yaa anam andiwendan Godbed
 yorokmo ongmene yi yumbon kondoon kuu yi kwangkone
 kandaniib ye dowad kui.' andoon.

19 "King Agripa yee. Kwanandoon kowe, ne kuu God
 yaambed wane kee wedmena kuu wengamberedandain-
 ban.

20 Kowe, ne kuu kee dakmimain kuu 'Yiib ambarakmi
 abdon yaa kuu koronde God yaa amonombe menenib,
 anam andiwen korokbi ye dowad inamen amunmo aw-
 inime.' andimain. Ibduruk kuu Damaskus aomdan yaa
 kumbed wene Yerusalemdan yaa kumbed wene Yudeadan
 yaa kumbed wene Yuudanban yaa kwane daandimain kui.

21 Kwanikob, kwanimain kowe Yuudanbed kurikuri boy-
 ambib darewoob kuuk aombed burowe awinewekoriwa
 neene kowande kamiwen.

22 "Kumban ibduruk daandaan ye aronbed mene kibi-
 kee, Godbed awawimaankob mene nimakarub aningko dare-
 woowiib embengiib yiib korem yiib arinambo ari kee weng
 amun kanmene dobaraan. Ne weng kee profesidan yoom
 Moses yoombed kwananeen ande dakmimaib kuu ibmo
 keroon, nembed burudande arimbed ma dakmokban.

23 Weng kuu kei, Godbed Kinoona Monoonman Keresu
 kuu durud yewed kandene bobnekore, yedin bobni yirimbed
 ika demboon. Demboon kumbed nambiri ye wadkeri kuu
 Yuudaniib Yuudanbaniib yaa daandoon." andoon.

24 Kwane kuyaambed Festusbed Pool ye weng ombedan-
 dene emendene yedmoon, "Warudki weng ai! Pool, eb

kaadkeri darewoob kumbed nen warudki kerubdoon kii!" andoon.

²⁵ Kwanandoona, Poolbed inande yedmoon, "Amunmo-man Festus. Ne kuu warudkimbanaa. Ne kuu weng anam weng id amuniib dakmiin.

²⁶ King Agripa kuu barang korem kee dakmiin kee ye kuu ma koroniibban kowe, ne kuu ye yaa arudkonomombed dakmiin. Yesumbed komo kamoon kuu nimakaruwiibban angkambed kamindo kowe, king Agripa kuu korem wengambere ye kaadkeron, weng maa ma biknindo.

²⁷ "King Agripa, eb kuu profesidan yi weng kurin dakmi-wen kuu anam andewen dee? Nembed nekaad kuu kee anam andewen kii." andoon.

²⁸ Kwanandoona, king Agripambed Pool yaa kaamonoon, "Kwane kowe, nangkawebko aron dukmen mana kuyaombed ne kuu kuristen keraniinoo?" andoon.

²⁹ Kwane, Poolbed inande yedmoon, "God yaa kurikuri keraan kuu aron dukmeniib o aron doboowiib kumbed eb yoom nimakarub korem kee nedbenib wengaib yoom kuu anam andenib nembed kekanaankin kerime andid, kumban sein kee kwamuneyiibban kerok." andoon.

³⁰ Kwanandoona, king yedin yaro demboone, kwane Gavana yoom Beenis yoom kane kane yi yoom dibiib yoom dembiwen.

³¹ Dembiwa, king yoom yi yoom kuu wadnari koronde wenenib, man dakmoon dakmoon kamiwen, "Karub kee wii aomni yemanban o bobni yemanban." andiwen.

³² Kwane, king Agripambed yedmoon, "Karub kee Sae-sambed ne kangdod wengamberewok ande yedmindo karen, domoneniwed wini yeman karen." andoon.

27

Pool Kuu Rom Yaa Andowe Nenwonoon

¹ Kwane, Pool kuu Rom yaa nenwini dowad korok korokbed yedmiwen, "Itali yaa Pool yangkodmia yoom wananiib kuu yimin." andiwen. Andekoriwa, Pool yoom wiidan yena yoom kuu andokbe ben Romdan yi ana nangmi korok maa yaningko Yulius ye dingki ari nongkobiwen. Ye aningko kuu Saesaa ye platun aom angkeen.

² Masedonia ye siti Tesalonaikaman Aristaakus kuu nub yoom wonoon.

Kwane, nub kuu Adramitium taun ye parai motod aom awunekorowa, Esia ambibkin ye taun karamok kebed angka dange weniib yaa andowe yanuwen.

³ Kwane, awari kuu Saidon siti yaa wirinuwen. Wirin-uwe, Yulius kuu Pool yaa mimyob keenoon kowe, ye yaa

komo dowan kuu angkodmi yenambed awani dowad domo-
nenoona wonoon.

⁴ Wenekore, ika monoone, Saidon domonde karamok yikim angkambed wunuwen, kumban nuub kuu nub wenuub ye arinambo arimbed menene dedmonoon kowe, kande Saipurus dudbi kuye kerekmen anukbed kaokne dewunuwen.

⁵ Kwane, dudbi domonde Silisia ambibkin kere Pamfilia ambibkin kere kuyi karamok dore yanenuub, Laisia ambibkin ye taun Maira yaa wirinuwen.

⁶ Kwane kuyaambed ana nangmi korokbed Aleksandri-
adan yi parai motod wedmoonka, Itali yaa wanandamuun
kowe, nub kuu kumaom ben kamboroon.

⁷ Kwane, parai motodbed yanuwen kuu aron yemoon
yobdoodiibbed emamo wene Kinidus taun yaa munuwen.
Kwane, nuub darewoob kumbed dedmonoon kowe, kaom
wini koronde kuri wunuwen. Kwani kowe, kande Kurit
dudbi kaokne Salmone taun yaa wunuwen.

⁸ Kwane, karamok kebedkamo yobdoodiibbed emamo
kaom wenenuub, Lasea taun burudandenuub taun dia yan-
ingko Okbon Amun kuyaa wirinuwen.

⁹ Emamo wunuwen kowe, Yuudan yi Ambarakmi Arem
ye Orok yaron burudanduwun. Kwani kowe, nuub dare-
woowiib oknondok darewoowiib am darewoowiib yaron
keroon. Kwane, karamok arimbed wini kuu miin yobdood
bobnikin.

Kowe, Poolbed ongakdoon,

¹⁰ “Karuwee, nub kiwaan kee wanandamuub kee wed-
maan kuu dabab yobdood darewoob manandamoon kowe,
barangiiib motodiib nub kangkon nub yena kuu nuwiib duk-
nanuub areb kii.” andoon.

¹¹ Kumban ana nangmi korok kuu Poolbed ke dakmeen kee
wunedande, motod awinoonman yoom motod yu yariman
yoom yimbed komo ongakdiwen yaamo wengamboroon.

¹² Kwane, motod wirinimbon kee yuruk aron ye motod
wirini yemanban andimaib kowe, motod aom doriibdan
yemoonbed yedmiwen, “Burudande wene Finiks taun yaa
nandem. Yuruk aron kowe, kuyaambed wirine kuyaambed
doberem.” andiwen. Finiks ye motod wirinimbon Kurit
dudbi aom kee amun yeman. Motod wirinimbon awuni
kiwaan kuu kari dore kaom dore wedya, ma kuu kuri dore
kaom dore wedya kowe, oknondokbed motod monmarinde-
ban.

Karamok Arimbed Nuub Darewoob Monoon

¹³ Kwane, yiri kiri ye nuub kuu emamo wuruwaan. Kwane,
karub yimbed meeniwen kwane ambangkaneen andiwen

kowe, ok yiri kaaniwed angkanod dobiri yeman kuu kan motod aom kowiiwa, emamo karamok kebedkamo wunuwen.

¹⁴ Kwane, wene ambab winindo kumbed nuub darewoob kari kere kangka kere wedyambed dudbi angkarambed monoon.

¹⁵ Kwane, nuub kuu parai motod yaa naawonmo dedmonoon kowe, ninanabubka yiminban kere koronduuwa, nuubbed yeka awuune kanwonoon.

¹⁶ Kwane, dudbi embeng yaningko Kauda kaatmo kaokne wunuwen kumban parai motod ye ud dingki oknokdokbed monmarandameen kowe, miin yobdoodiibbed bambaane nan motod animari kowenub yengbuwen.

¹⁷ Yengbuuwa, motod demedanbed motod kuu domangkaun ande nongbed awanewande yerengkiwen. Kwane, uni dareb keriwon, amborom kuu motod kuu nuubbed Siritis ye kubuk kamkonomban yaa kanwananuune daane kereknanuune oknondokbed wowe domokbe yanun ande meeniwen kowe, paraiyiib nongiiib be yiri nongkobekore nuubbed naawon dedmobi yaambbed ok dedmone ema wini yeman karamok yiri kaaniwen.

¹⁸ Kwane, awarimbed nuub kuu aromkono darewoob kai keroon kowe, motod owongab keridowad berengki ye yiribman kuu ben ok yiri kiranmiwen.

¹⁹ Kwane, aron ayoobmim ari kuu motod nongiiib motod aom awini barang yenayiib kuu motod demedan yikareb ben kiradmiwen.

²⁰ Kwane, aron yemoon kuu aroniib mindongiib kuu wiibbed kebendeen kowe ma wedmindo, amborom kuu nuub darewoob kuu awuunoon kowe, nub kuu wadkeranuub andi ye meeni kuu dowan kerekoruwa, nub korem kuu duknanuub anduwen.

²¹ Kwane, nimakarub kuu animaniib ma anindo kuu aron doboob keroone, Poolbed yaro dore yedmoon, “Yiib kuu ne weng wengambiriwen kumbed Kurit yaambbed yanindo karen kuu kee kamune keraanban kere kwane yiib barangiib yiib kuu biknaiibban karen.

²² “Kumban nembed yedmaan kuu yiib korem kuu nub wadkeri biknaneen ande unaib. Arudkono kerime, amborom kuu nub korem kuu ma bobnaubban kowe. Kumban motod kuned kuu domokbe monmaranuun kii.

²³ “Kinon amnoom kuu ye deme awinaan ye God, ne Yari-man kui, ye engyumbbed mene ne angkara doberene

²⁴ yedmewoon, ‘Pool, eb unaab. Eb kuu Saesaa ye arinambo ari dobereneb eb kangdod dakmaneeb. Kedi, Godbed mimyob keebdekore, nimakarub korem eb yoom weniib kuu oonaneene wadkeraniib.’ andoon.

²⁵ Nembed anam andaan kuu Godbed daawoon arebmo keraneen kowe, yiib korem kuu aromne arudnime.

26 Kumban nub kuu nuubbed kanawane dudbi maa yaa kanwananuune motod kuu daane kereknanuun.” andoon.

Motod Domokbe Monmareen

27 Kwane, Adriatik karamok animari nuubbed dedmone kanawane yareen kuu aron 14iib keruune, kuye amnomnom yaa kuu motod demedan kuu bid dia doruwen ande meeniwen.

28 Kwane, yimbed dabab barang nong yaa boronekorib, bid ye ambab ok yiri kuu kumun kamiwen. Kwane, ibduruk keriwen kuu 40 mitasiib. Kwane angkon maaaa kumun keriwen kuu ye ambab yiri kuu 30yiib keroon.

29 Kwane, motod kuu wene dumnad yaa wowe monmaranuun ande uniwen kowe, ok dedmone ema wini yeman kaningiib yibi anuk kuu ben kambiriwen. Kwane, ware nambiri kondok ande kurikuri keriwen.

30 Kwane, motod demedan kuu ambo ari ok dedmone ema wini yeman yena kankamoni kuranbed ud dingki kuu ok yiri kankaane kirokmone wanande kamiwen.

31 Kwani kowe, Poolbed wedmendekore ana nangmidan yoom yi korok yoom yaa yedmendoon, “Motod demedan kee wananiib kuu yiib kuu wadkeri kiwaaniibban keraniib kii. Kowe yi kuu nub yoom dobirime.” andoon.

32 Kwanandoon kowe, ana nangmidanbed wene ud dingki nong kuu nanmiiwa kanwuneen.

33 Kwane, awariwinimbed Poolbed yedmoon, “Aron 14iib kuu yiib kuu unimbed kerekniyiib animaniib ma anindo kowe,

34 kibireb kee animan kuu anime. Ke yedmendaan kei, kwananiib kumbed yiib kuu aromnenib wadkeraniib kii. Kwane, yiib korem mimim yaa kuu barang maambad ma yaanban.” andoon.

35 Kee kwane dakme dowan kere, om kande yi arinambo arimbed God yaa eso andekore dookbe anoon.

36 Kwanoona, yi korem kuu arudkono kere animan kuu aniwen.

37 Nub korem motod aom aomnuwen kuu 276iib.

38 Kwane, yi korem kuu animan ane mikmone yimin kerekoriwa, wiit yob yowo korem kuu ben ok yiri kambiriwa, motod kuu owongab kere kanawaneen.

39 Kwane, aron yuruune naboroone okad wedmiwen kumban, okad kane yikaadban keriwen. Kwane, kubukiib bid kebediib kuu wedmiwen kowe, “Motodbed bid kebed yaa wene kubuk ari daane kereknem.” ande yedmiwen.

40 Kowe, ok dedmone ema wini yeman yi nong kuu nanmekoriwa, kamundi awinoon ye nong kuu dudberenib, kamundi awinenib, ambo ari parai kuu dudbere kankooniwe, nuubbed awuune kanwonoona, bid yaa wunuwen.

⁴¹ Kumban wedya kuu kubuk okad ari daane koneen maa kuu kwane motod ambo kuu angkanenu kwane kaborokminban muubneen. Kwanekoru, motod yibi anuk kuu oknon-dokbed wowe baangkuune kurubkurub kereen.

⁴² Kowe, ana nangmidanbed wii karub korem kuu ok ambe bid dore kirokmone wanaib ande weng ongmekorib, yengkadmande kamiwen.

⁴³ Kumban ana nangmi korokbed Pool kuu ayimban ande kebendoon.

Kwanekore yedmoon, “Kane kane ok ambaniib yimin kudin okambe bid yaa yanime.

⁴⁴ Kwane, yena kuu motod baangkeen ye at barad barad kumbed benib ambenabe bid yaa yanime.” andoon. Kwane, yi korem kuu bid yaa yaro doriwen.

28

Malta Yaa Okambe Doriwen

¹ Kwane, okambe yaro bid dore wedmuwen kuu dudbi yaningko Malta.

² Kwane, amiib muneene yuruk darewoowiib kanduwen. Kwane, dudbidan kuu nub yaa angkodmende amoyiib nengkenib nub yaa kubende miin amun amun kamendiwen.

³ Kwane, Pool kuu atok aangke ben nengkanaboone, niin-dok kuu amoyiibdem yaambad kirod yarone Pool ye dingki yaa domoneen.

⁴ Kwanoona, ambiwan kuu Pool ye dingki yaa niin wedmekoriwa, yi angkodmia yaa yika man yedmenoon man yedmenoon kamiwen kuu “Ye kuu kuman yenbandi karub kii, amborom kuu karamok kuu bobni yeman kumbed ambe doroon kumban, ye ambarakmi dowad kumbed bobni yeman maambad ye yaa monoon kowe.” andiwen.

⁵ Kumban Pool ye dingki yaa niin kuu yoborowane amot aom dan koraroona denoona durud yewed ma kandindo.

⁶ Kee kwanoon ye yoman kuu Pool ye dingki yingkaneena kombere bobnaneen ande meeniwen kumban, aron doboob kerenombiribka ma kwanokban kowe, yikareb yedmiwen kuu “Ye kuu god maa monoon kii!” andiwen.

⁷ Dudbidan yi korok yaningko kuu Publius. Ye okad kuu nub doburuwen dia kowe, yembed ben ambiyoom wonoone, ye ambiwoombad aron ayoobmimiib doburuuwe, nub yaa amunmo angkodmenandoon.

⁸ Publius ye awodki kuu ot arewa umkaniib anikadiib keroon kowe, durud yewed kande angkeen. Kowe Pool wene wedmenekore kurikuri kerene ye dingki ye ari kowoona, amun keroon.

⁹ Kee kwanoona wedmekorib, dudbidan bob anikadiib yena korem kuu Pool yaa benmenebiiwa ongmenandoon.

Rom Yaa Winiwen

¹⁰⁻¹¹ Kwane, yi kuu kiwaan yemoonbed nub aningko kankooniwen. Kwane, wood ayoobmim dowan keroona, nub kuu motodbed wanandamuuwa, nub yaa komo barang dowan keroon kuu kwane nekwe bangkandiwen, nub yaa. Kwane, Aleksandriadan yi parai motod maa yuruk aron kumaom kuu dudbi okbon yiri kuyaa doruun kumbed wunuwen. Motod kuye aningko kuu God Ayoob Dabak kui.

¹² Kwane, nub kuu wene Sirakyus siti aom wirine aomdere aron ayoobmimiib doburuwen.

¹³ Kwane kuyaambed kuu motodbed wene Regium siti aom nanduwen. Kuye awari kuu nuub kurimbed awu-une monoon kowe, aron ayoobmombed Puteoli taun yaa wunuwen.

¹⁴ Kwane, anam andiwendan yena durunduuwe, yimbed nub yaa yedmiwen, “Nub ambib Rom angka wenem. Nuwiib yaa aron ediib areb dobirime.” andiwe, ee andekorub yi yoom Rom yaa andowe wunuwen.

¹⁵ Kwane, anam andiwendan Rom aom doriib kuu nub kuu munuwen ye weng wengamberekoriwa, yena kuu mene Apioforom taun yaa wengandok miniwe, yena kuu Tretabeenon taun yaa wengandok miniwen. Kwane, Poolbed yi kuu wedmendekore, kubi darewoowiib kande God yaa eso andoon.

¹⁶ Kwane, Rom aom nanduuwe, Rom korok korok kuu Pool nen wii aom kamonindo, ana nangmi karub maa ye dingki ari kowenib domondiwe, Poolbed araben ambib kandoone, ana nangmi karubbed oonoone kuyaa dobiruwen.

Pool Kuu Rom Aombed God Ye Weng Dakmoon

¹⁷ Kwane, aron ayoobmimiib dowan kereen ye yomanbed, Poolbed Yuudan yi korok korok yaa baandoon. Kwane, nedbiiwa Poolbed yi yaa dakmoon, “Ne angkodmia. Ne kuu nub karub yi yaa ma abdon kamendindo, nub awoya yiri yi amowamob yaa kwangkong ma abdon kame ma ambarakmindu kumban ne kuu Yerusalem aombed awinewiwen. Kwanekob, ne kuu nen Romdan yaa kowiwen.

¹⁸ Kwane, Romdanbed ne yaa kaamobewe kaadkeriwen kuu ne bobni dowad ye ambarakmi kuu ma wedmindu kowe, nen angka kowe domowande meeniwen.

¹⁹ “Kumban Yuudanbed ee andindo kere ne kuu weng dabab ika kawuwen kumbed dedmonoonkob Saesaa yaa angkon weng kee yembed wengamborok andaan. Kee ne karubkim yaa kuu ne ma wengbereni yi kangdod kuu ma kanmanaka ande meenindo.

²⁰ Kwanikob, weng keye dowad kumbed yiib wengandande baandaankob nedbiwen. Kowe kee, Godbed Kinaneena Mananeenman yaa Yuudanbed monok ande meedmiib kuye dowad kuu ne kuu sein keembed yenbewiwen.” andoon.

²¹ Kwane, man inande yedmiwen, “Yudea aombed kuu kerek ma keendiiwa nub kuu ma kandindo. Angkon nub angkodmia yena kuyaa doriib kumbed eb dowad yirin weng arewayiib ma kanminindo.

²² Kumban eweng kuu wengambere kaadkerandamuub, amborom kuu nimakarub kunaya kunaya menebiwen kumbed eb yoom ibmo Yesu yaa anam andiwendan yaa dowakenban keru ye weng kamiib kowe.” andiwen.

²³ Kwane, yi korem kuu aron maa kinekoriwa, kuye aron keroona, Pool doreen yaa kuu yemoon menenib nedbiwen. Kwane, Poolbed amkimombed wene amnoon kuu Godbed korok kere ooni ye weng ambobande kedmengkandoon. Kwane, Mosesbed God Ye Weng wongkoon yaayiib profesi-danbed kurin wongkiwen yaayiib kuyaambad daandene Yesu yaa anam andime ande nangkandande dakmoon.

²⁴ Dakmoone, yena kuu wengambere anam andiwe, yena kuu wengambiriwen kumban anam andindo keruwen.

²⁵ Kwane, Yuudan kuu yikareb wengberenib andowe wenebiwe, Poolbed yeenbon weng kee kekane yedmoon, “Kingkin Karadmombed yiib awoya yiri yi dowad weng kowoona, profesiman Aisaiyambad wongkoon kuu anam kii. Kwamune dakmoon,

²⁶ ‘Nimakarub keyaa wene kekamune dakme,
“Yiib kuu wengamberembirimaib kumban, wengambere id kandimokban kerenib,
yiib kuu wedmembirimaib kumban, id wedmimokban keraniib.” ande.

²⁷ Kwane keraniib amborom kuu yi mimyob kebengkenib,
yi kerendem kebengkenib,
yi indob kangkon kebengkiwen kowe.

Kwanaibban kuu yi indobbed wedmenib,
yi kerendembad wengamberenib,
yi mimyob aombed weng id kandenib,

amonombiwa, nembad ongmendaniin.’ ande wongkoon.

²⁸⁻²⁹ “Kwanikob, ne dowaken kuu yiib yiibkaadkerime andid. Kwane kee wengambirime. Godbed bobni yaa kuu burudande bindi kiwaan ongmoon kuu Yuudanban yaa kwangkon kondoon kii! Yi kuu wengambaraniib kii!” andoone, wenebiwen.*

* **28:28-29:** Buk Kwamiwen kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kwane, Yuudan kuu wengbiri darewoowiib wenebiwen.

³⁰ Kwane, weeb ayoob kuu Pool kuu od nongkobe dobori-maib ye ambiwoombed od nongkobe doboroon. Doboroon yaron kumaom kuu nimakarub yemoonbed mene wedmeni-maiwa, korem yaa angkodmendoon.

³¹ Kwane, ye kuu arudkono ye aromkonoyiibbed Godbed korok kere ooni ye weng daandene Yariman Yesu Keresu ye weng kedmengkandimaan, karub maambed kebenindo.

Romdan Poolbed Romdan Yaa Kerek Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Poolbed kerek keye dowad wongkoon kuu kekamune: 1. Yiiwiib yaa owod mananiin andi ye wengiib angkon kaom wene Yesu ye weng wengambirindodan Speen angka doriib weng amun kan yaraniin andi ye wengiib wongkoon, Romdan yi kaadkeri dowad. 2. Romdan kuu apasoyiibban kowe, Yesu ye kedmengkandi kumundin ongme kedmengkandako awine kandime anded. 3. Yuudan yoom Yuudanban yoom dabokne dobere Yesu ye inamen kuu komarewa awinaniib ande korokboon. Wongkoon yumbon kuu Korin yaa o Sensurea yaa areb. Pool ye dowaken kuu Rom yaa wanandameen kumban, Korindan yoom Masedoniadan yoom yi kubiyiib od kondi yeman kuu yembed anam andiwendan Yudea aom dore kamboknon keriwen yaa kanwananeen kowe, Rom yaa kirod wanainban ande kerek kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 57 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-7)
2. Rom Yaa Wanandameen Ye Weng (1:8-15)
3. Wongkoon Ye Weng Id: Godbed Ben Yorokmo Kerundi (1:16-17)
4. Nimakarub Korem Kuu Yorokmomban Ambarakmidanmo (1:18-3:20)
5. Komarewa Kere Anam Andiwendan Kuu Yorokmo Kerundoon (3:21-5:21)
6. Komarewa Kere Ambarakmi Yaa Koronde Yorokmo Keraniib (sapta 6-8)
7. Yuudan Korem Kuu Yesu Yaa Anam Andindo Kowe Ari Kuu Yi Yaa Komo Keraneen? (sapta 9-11)
8. Anam Andiwendan Yorokmo Kere Dobiri (12:1-15:13)
9. Yeenbon Weng (15:14-16:27)

¹ Ne kuu Pool, Yesu Keresu ye dabderem yiri dobereni ye deme awini ye karub. Baandoone apaso keraane God ye weng amun kanyare daandi dowad kinoon.

² Kuye weng amun ye dowad kuu unyeman anukbed Yesu okad yiri minindombed Godbed weng kunduk ongme kore ye profesidan yaambéd Ye Weng Karadmo ye buk aom wongkoon.

³ Weng Karadmo wongkoon kee ye Mingki ye dowad. Nimakarub yi kerekmen yaambéd ye kuu king Dewid ye ambokab yaambéd monoon.

⁴ Kwane, ye kuu bobnoon yirimbed nen demboon yaambéd karadmo ye Kingkinbed aromkonoyiib korokboon kuu ye kuu God ye Mingki, kukuu nub Yariman Yesu Keresu kui.

⁵ Ye yaambéd yaningko kankooni dowad nub kuu kabamoonmo apaso deme kine kondoon. Kwanoon kuu Yuudanban ambibkin mimindan korem anam andime anded. Angkon yi anam andi yaambéd ye weng wengambere awine kandime anded.

⁶ Kwane, Godbed Yesu Keresu ye karuwa nimaya kerime ande baande kinoondan kwamune areb kuu yiib kwangkón baande kinoon kowe, ibonmo keriwén.

⁷ Godbed mimyob dowaken keende ye karadmo ye karuwa nimaya kerime ande kinoondan Rom aom doriib, yiib yaa kerek kee keendaan.

Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambéd yiib yaa bangkandime.

Rom Yaa Wini Kuu Pool Ye Dowaken Darewoob

⁸ Ne ibduruk kuu Yesu Keresu yaambéd God yaa yiib dowad eso andimain, amborom kuu yiib anam andiwen ye weng kuu nimakarub korem ambibkin korem yaambéd wengambere yikaadkeriwén.

⁹ Kowe, ye Mingki ye weng dakmi ye deme yaa kuu neka ne inamen korembéd awinaan ye God, yembéd wedme yekaadkeroon, ne kuu aron korem yiib dowad meene

¹⁰ kurikuri kamembirimain. Kwane, anukbed mene kibikee aron doboob kuu ne kuu yiiwiib yaa minindo, kumban korondindo, ne kuu kwangkón kurikuri kamimain kuu Godbed dowakeniib kerokaned kiwaan nandoko ne kuu yiib yaa mana andid.

¹¹ Ne kuu yiiwiib yaa mene durunda ande meenmi dowaken darewoob angkeen kuu, God ye deme ambangki ye aromkono Kingkin Karadmombéd munob bangkandimaan kuu yiib yaa ma kondako aromkono kerime andid.

¹² Ku kekamune kedi, yiib yoom ne yoom kuu nub anam andi yaambéd neman kube ongkanoon neman kube ongkanoon kamanuub andid.

¹³ Angkodmia, ne inamen yaa kuu yiib nonoon dobaraniib kuu ne dowakenban. Ne kuu yiiwiib yaa meneni durunda ande aron yemoon meenmoni nekwain kumban, yiiwiib yaa mini ye kiwaan kuu kebenoon, anukbed mene kibikee. Yiiwiib yaa mana andaan kuu, yiib kuyaom yena kuu anam andi yaa ben meneni yiib yena kuu Kingkin Karadmo ye kiwaan yaa kaini dowad awande konda andid. Yuudanban yena yaa awande ambangkaan kwane, yiib yaa ambangka andid.

14 Ne kuu Gurikdan yi inamen yoman weniibdaniib dura kereekiibbandaniib, meeni kangdomdaniib ongme meendobimokbandaniib korem yaa kuu weng amun daandi ye dungkumiib angkeen.

15 Ne kuu nekwane nindorokiib kere doriin kuu weng amun kee yiib Rom aom doriibdan yaa dakma ande meenaan.

16 Kedi, ne kuu Yesu ye weng amun yaa ma karak kerindo, amborom kuu weng amun kee God ye aromkonoyiib angkeen, kane kane anam andibka bobni yaa burudande bindi dowad kowe. Yuudan yaadin korokbendekore yoman Yuudanban yaa korokboon.

17 Kwane, weng amun aombed Godbed ongmoon ye yorokmo dobiri kuu dianmo korokboon. Kuye yorokmo dobiri kuu anam andi yaambéd kii, andowoonbed wene yeenbon. Kuu God Ye Weng aom yedmoon kwamune, “Yorokmoman kuu anam andi yaambéd dobaraneen.” andoon.

God Ye Arud Nimakarub Yaa

18 Godiibban ande dobere miin arewa kamimaib kumbed weng anam anam kebenimaibdan kuyaa kuu, God ye arud norin kuu Ewen arimbed ben dian kure korokbe weneen,

19 amborom kuu God ye kuu kane kuu korokboon, yembéd kwane dianmo korokboone yikaadkeriwen kumban wengamberedandiwen kowe.

20 Kwane, Godbed kumkam korem ongmenaboonbed mene kibikee, ye akmimokban ye komboon ayoob kee, ye dowan kerindeban ye aromkonoyiib ye kuu God andi ye kombooniib kuu dianmo korokboone wedmiwen, amborom kuu komo komo ongmenaboon kumbed wedme ye kuu God ande yikaadkeriwen kowe, nimakarub korem kuu duburuk kere yika God yaa koromone inandaibban kii.

21 God keyiib kee yikaadkeriwen kumban, yi kuu ye kuu God ande yaningko kankoone ye yaa eso andimokban, yi meeni kuu dowan kerene yi niindem aom kuu kumunmo keroon.

22 Yika yedmimaib, nub kuu meeni kangdomdan andimaib kumban, anam kuu yi kuu inameniibbandan kerenib,

23 bobnindeban ye God ye nambiri yaa koronde duknidaniib ayari oniib dingkaniib yiyiib yi kuruwak kuyaambéd kurikuri kerunde kuyaa nambiri kondimaib.

24 Kwana kowe, nimakarub kuu Godbed bendune yi id ye ambarakmi dowaken yaambéd nenem ye inamen aom nongkoboan, karakiib arewa kai ongmenabi ye inamenbed nimayiib karuwiib yi id ben neman konoon konoon kami dowad.

²⁵ Godbed ongmoon ye weng anam kuu korondekoriwa, dudanabi yaambed wengambere awine kandenib, Godbed ongmenaboon ye kumkam kuyaambed kurikuri kerunde yi deme awiniwen, God yaambedban. Kumban God yangingko kuu aron korem kankooni yeman kii. Anam kwanok.

²⁶ Kuye inamen arewa kwamiwen kowe, Godbed karak kai ye nenem dowaken yaa bendune nongkobendoon. Wonong yoom yu karub yoom yi id ibmo dabokne dobiri kuu koronde nima yikanmo yi id neman neman konoon konoon kami-maib.

²⁷ Kwane, kwamune areb kuu karub kwangkong yi nima yoom yi id dabokniwen kuu koronde yi niindem aommo dene karub yikanmo yaa yi id neman konoon konoon kaimaib. Kuku karak kai ye nenem inamen kowe, yi id aombed yi ambarakmi dowad dabab Godbed ongmoon kuu kandiwen.

²⁸ Kwane, yimbed meeniwen kuu God yaa kaadkeruni kuu wunekarem andiwen kowe, yembed yikareb moranmi ye inamen yaa ben nongkoboon, komo komo inamen kuu awine kandi yemanban kuu awine kandiwen.

²⁹ Yi kuu miin arewa kamiyib inamen miin arewayiib yiribman yemoon ba andi ye inameniib yena moranmi ye inameniib korem kuu yi niindem aom demboon. Yi kuu wungkandi ye inameniib kumka kuman ye inameniib wengberenabiyyib birandiyiib arud wande yemyeb yenbandi ye inameniib kuu yi niindem aom demboon. Yi kuu kobkob daanubdaanab kamidan,

³⁰ yi kuu wengamborokbanabidan, yi kuu God yaa arud wandembiridan kii. Yi kuu damangkandidan, yi kuu nembedmo yimin andidan, yi kuu kerengkandan kii. Yi kuu ambarakmi ye inamen yeeb onme ongmiimabdan. Yi kuu yi ambe ena yi weng yaa wengamberedandimamenib,

³¹ inameniibban kerenib, yimbed weng ongmiwen kuu domabangkimamenib, mimyob dowakeniibban kerenib, yena yi ambarakmi yaa mimyob keende kakman arimokban keriwen.

³² Yi kuu God ye yorokmo amob aombed yedmoon karub kaneya yi kwamune dobaraniib kuu Godbed dukni dowad kinaneen andoon yikaadkeriwen kumban, yi kuu keye inamen abdon kee awine kande doriib. Kuyaambedmomban, kane kanembed yi kangkon kwamune kamiib wedmendimaib kuu kube angkodmendenib karub amun andimaib.

2

¹ Kwanikob, yena yaa ogoodmo wengyunde arewadan andimaibdan, yiib kuu yiibka God yaa koromone inandaibban, amborom kuu yiib kuu yena yaa ambarakmiib kii ande wengyundimaib kumban yiib kwangkong ibmo ambarakmiib kowe, yiibka yiibmeren arewadan ande korokbimaib kii.

² Nub nubkaadaa, kane kane kekamuneyiib awine kandi maibdan kuu Godbed yi yaa wengyundi kuu weng anammo yaambed.

³ Kwane, yiib kuu karubmo God arebban kumbed yi yaa arewadan ande wengyundimaib kumban yiib kwangkong ibmo ambarakmiib kowe, yiib kuu God ye wengyundi yaa kuu kirokmonanuub ande meenimaiwoo? Dowan!

⁴ Ogoodmo wengyundimaibdan, yiib yaa kuu God ye awandi ben yiib amonombime andi yeman kuu yiib ongme kaadkerindo kumbed, dembe yiminmo keroon ye awandiyiib kirot wengyundainban andi ye inameniib yodbirimban iwarimbed dobiriyiib Godbed awinoon kuyaa kuu nongdomatom andimaiwoo?

⁵ Kumban yiib niindem aom kamkono kere amonombindeban keriwen kumbed, Godbed arud kondi ye dabab kuu yiibka yiibmeren nongkobe weniib. Kwane, God ye arud kondi yaron arimbed ye yorokmo wengyundi kuu dianmo keraneene yiib kuu keye dabab kandaniib.

⁶ Kwane, nimakarub korem yaa kuu Godbed yimbed komo awine ambangkiwen yaamo kakman kuu bangkandaneen.

⁷ Nimakarub yena yi kuu nambiriyiib aningko amun darewooyiib wadkeri aron korem yemaniib bi dowad yinmone korondiyiibban amun amun kamimaib kuu, Godbed yi yaa wadkeri aron korem kondaneen.

⁸ Kumban kaneya yi kuu kirim kamemberenib anam anam yaa wunekarenib inamen miin abdon yoman winimaib kuu, God ye norin arud kuu yi ari onduknaneen.

⁹ Kane kane yi kuu abdon kiwaan yaa kwane kamembaraniib kuu, yi korem kuu dabawiyiib mimyob wande yiminban keriyiib baniib, ibduruk kuu Yuudan bangkande kuye yoman kuu Yuudanban yaa bangkandaneen.

¹⁰ Kumban kane kane yi kuu amun kiwaan yaa kwane kamembaraniib kuu, yi korem kuu nambiriyiib aningko amun darewooyiib yewenub dobiriyiib baniib, ibduruk kuu Yuudan bangkande kuye yoman kuu Yuudanban yaa bangkandaneen.

¹¹ Amborom kuu God ye wengyundi kuu ambibkin mimodan yaamo dowaken kerunde yorokmo kamimokban kowe.

¹² Yuudan yi amob kandindodan ambarakmaniib kuu, Godbed Yuudan yi amowiibban kumbed wengyundaneene korem duknaniib. Kwane, Yuudan yi amob kandiwendan ambarakmaniib kuu, amobbed yi yaa wengyundaneen.

¹³ Kedi, amob no wengambiriwendan kuu God ye kerekmen yaambéd yorokmo kerindo, amob wengambere awine kandiwendan kuu God ye kerekmen yaambéd yorokmodan kii ande daandaneen.

¹⁴ Yuudanban kuu Yuudan yi amob ma kandindo kumban, God ye amob ye kerekmen yaambéd yikareb dobirimaib kuu yika yi amob ongmiwen.

¹⁵ Amborom kuu korokbiwen kuu amob ye kerekmen kuu yi niindem aom angkeen kowe. Yi meeni dohiri inamen kiwaanbed kangkon kuu anam kui ande korokboon. Kwane, yi inamen aombéd aron yena ambarakmiwen andene aron yena koromone inandimaan.

¹⁶ Kwananiib yaron kuu Godbed Yesu Keresu yaambéd nimakarub ben bikniwen ye meeni inamen kuyaa wengyundaneen yaron arimbed. God ye weng amun nembéd awinaan kumbed kwamune daandimaan kii.

Eb Kuu Yuuman Keroka Amob Awineewoo?

¹⁷ Kwane, eb kude? Ebbéd ne kuu Yuuman andimaab, eb kuu yi amob yaambéd angkumone doreneb, God yaambéd yone dobarāan ande kerengkan kereneb,

¹⁸ eb kuu amobbed kedmengkabdoon kumbed God ye inamen dowaken kuu ebkaadkere yenambéd inamen amun awiniib kuu amun andeneb,

¹⁹ indob tutdan ben kangkadme kinban wini ye karub kereni, kumun aom doriibdan yaa nambiri keraan ande meeneneb,

²⁰ kedmengkandi anam anam kuu Yuudan yi amob aommo kumbed eb kuu awarakukdan yaa ongkande yorokmo ongmi ye karub kereneb, dana monob areb inamen embengdan yaa kedmengkandi ye karub kerewen. Anamoo?

²¹ Kwanikob, eb kuu nimakarub yena yaa kedmengkandi-maab kumban, ebka ebmeren kedmengkanimokbanoo? Eb kuu yid baib ande ongkandimaab kumban, ebka kuu yid bimaawoo?

²² Eb kuu nenem kamaib ande ongkandimaab kumban, eb kuu ebka kwane nenem kamimaawoo? Eb kuu kuruwak god yaa komyeng baeb areb kerewen kumban, kuruwak god yi kurikuri ambib kuyaom kuu ebka yid bimaawoo?

²³ Eb kuu Yuudan yi amob dowad kerengkan weng dakmi-maab kumban, kuye amob domabangkimaab kumbed God yaningko monmarimaawoo?

²⁴ God Ye Weng aombed yedmoon, “Yiibbed kwanimaib kumbed Yuudanban kuu God yaningko monmarimaib kii.” andoon kuu kwamunemo keroon.

²⁵ Kad wanabi kuu Yuudan yi amob awine kandaneeb kuu ye kakman idiib, kumban amob domabangkaneeb kuu kad wandindodan areb kere God yaa angkurom korokbenaneeb.

²⁶ Kwane areb kuu Yuudanban yi kuu kad wandindo kumban, yi kuu Yuudan yi amob ye kerekmen yaambéd dobaraniib kuu, yenambéd yi kuu kad wanabidan areb kere God ye dowakeniib dobaraniib ande yedmaniiwoo? Anamaa.

²⁷ Eb kuu Yuudan yi amob wongkiweniib kad wandiyiib kumban amob domabangkimaab kowe, karub kane ye kuu id yaa kad wandindo kumban ye kuu amob ye kerekmen yaambéd doreen kuu, eb yaa wengyunde karub arewa anda-neen.

²⁸ Karub kane ye kuu God ye karuwa nimaya yi dobiri areb kumban kad angkamo dobaraneen kuu God ye karubban. Kwane, kad wandi ye inamen kuu kad angkamomban, id ye dowadban.

²⁹ Kwamunemban, karub kane kuu ye niindem aombed amonombaneen kuu God ye karub keraneen. Kwane, kad wandi ye inamen kuu niindem aom amonombi yeman, Kingkin Karadmo yaambéd, wongkiwen ye amob yaambéd-ban. Nimakarub kwamenabidan kuu Godbed yi aningko benkoobaneen, karubbedban.

3

God Yeka Ye Weng Yaa Korondimokban Awinembirimaan

¹ Kwani kowe, Yuudan kuu ambibkin yenadan burudande yumbon arimbed kandiwen dee? Kedi, kad wadmi kuu id amuniiwoo?

² Anam kai! Kiwaan korem yaambéd id darewoowiib kii! Meeni ibduruk kuu Yuudan kuu Godbed ooni dowad ye weng kondoon.

³ Kumban Yuudan yena kuu anam andindo kowe, komarewa meenanuub? Yi anam andiyiibban keriwén kumbed God yeka ye weng yaa ma korondimokban no awinembiri ye inamen kebenaniiwoo?

⁴ Dowan kii! Wedmem, God ye kuu anammo, nimakarub korem kuu dudanabidan. God Ye Weng aombed kamune yedme wongkoon,

“Eweng kuu yorokmo ande korokbendaneene, yenambéd eb wengyundaniib kuu ebbéd burudande doraneeb kii.” andoon.

⁵ Kwane kowe, nub amarakmi kumbed God ye yorokmo kiwaan kan dian kuroon kumban, nimakarub yi inamen

yaambéd “God kuu nub yaa ye norin arud kanmonoon kuu inamen yorokmomban.” ande yedmanuub dee?

⁶ Dowan kii! God kuu yorokmomban karen kuu, yembed okad yiridan korem wengyundindeban karen.

⁷ Karub maa kane kamune yedmaneen, “Ne aadikmenabi inamen abdon kumbed God kuu anam anammo yaambéd doreen kuu dian korokbaneene ye nambiri kuu ika darewoob keraneen kowe, komande Godbed ne ambarakmi dowad wengyunde dabab kawaneen?” andaneen. Weng arewayee!

⁸ Karub yenambéd wengamborokbande yedmimaib, “Pool awenembed yedmimaib, ‘Arewa kamem, kwananuub kumbed amun amun dembimaan.’” andimaib. Kwamune andanuuwoo? Dowan! Kwane andimaibdan kuu Godbed wengyunde dabab kondaneen kuu yimin kii.

Mim Kane Kuu Yorokmomban

⁹ Kwane kob, nub Yuudan kuu burudande doruweenoo? Dowan kii! Nub ongme korokbuwen kuu Yuudaniib Yuudaniib kuu ibmo ambarakmi ye dabderem aom doriib.

¹⁰ Kekane God Ye Weng aombéd yedme wongkoon, “Mim kane ma yorokmoyiibban, korem dowan kai.

¹¹ Mim kane ma kaadkerindo, mim kane God yaa ma onmokban.

¹² Nimakarub korem kuu God yaa wengamberedandiwen, yi korem kuu ambodiibban, karub yena yaa ma awandokban, korem dowan kai.”

¹³ “Yi weng dakmenabi kuu bobwum baeb areb, yi ongbed birandimo kamimaib.”

“Yi weng mongkodkono mandakadbed dembimaan kuu niindok arud ambod areb.”

¹⁴ “Yi mongkodkono kuu amkidbi wengiib yewed kondi ye wengiib dembimaan.”

¹⁵ “Yi kuu kirodmo yena yenbandaiwe umkan kubudiri-maan,

¹⁶ yi kuu monmare dabab darewoob kondimaib,

¹⁷ yewenubmo dobiri ye kiwaan kuu yi koron kii.”

¹⁸ “Yi kuu God yaa unimokban.” ande wongkoon.

¹⁹ Kedi, nub kuu nubkaad, Yuudan yi amobbed komo dakmoon kuu kane kane amob ye dabderem aom doriibdan yaa dakmoon. Kwamune keroon kumbed nimakarub yi windi kuu kebengkaneene okad yiridan korem kuu komande kwamune kamiwen ye id kuu God yaa korobe dakmenabaniib.

²⁰ Amborom kuu mim kane kuu yembed Yuudan yi amob kongamki yaambéd kuu Godbed ma ye kuu yorokmoman

ande yedmaanban, kedi, amob yaambéd nub ambarakmi korokbendaane wedmimaub kowe.

Yorokmo Keri Kuu Anam Andi Yaambéd

²¹ Kumban yorokmo kerí ye kiwaan Godbed ongmoon kuu kibikee korokboon. Kuu Moses ye amob awini yaambéd-ban, kumban keye kiwaan ye dowad Moses ye amob wengiib profesidaniibbed dakme korokbiwen.

²² Yorokmo kerí ye kiwaan Godbed ongmoon kee, kane kane Yesu Keresu yaa anam andaniib kuu kuyaambéd yi korem kandaniib. Nimakarub korem kuu yeka mamaamban, korem kuu ibmo keríwen,

²³ amborom kuu nimakarub korem kuu ambarakmenib, God ye nambiri ari daane nandindeban kowe.

²⁴ Kumban Yesu Keresumbed biddoon yaambéd God ye mimyob dowaken kabamoonmo kondoon kumbed nimakarub kuu ben yorokmo kerí ye kiwaan ari nongkobimaan.

²⁵ Yesu ye umkan yaambéd ye kuu ambarakmi are nonondandi yeman kuu Godbed dianmo korokboon. Kuu anam andi yaambéd kandi yeman. Godbed ke kwanoon kuu ye inamen yorokmo korokbi yeman, amborom kuu Yesu minindo yaron anukbed ambarakmiwen kuu ye kuu yodbirindo wedmendandoon, wengyunde dabab kondindo kowe.

²⁶ Ke kwanoon kuu kibik keye aron kumbed ye inamen yorokmo kuu kekane korokboon kowe, God kuu yorokmo doberemberene Yesu yaa anam andiwendan ben ambarakmi are yorokmo kerundoonman keroon.

²⁷ Kwani keroonka, nub kuu komo yaambéd kerengkanoob? Dowan! Keye dowad kuu komo? Nubbed Moses ye amob kuu awine kanduwenkoo? Yii, nub anam anduwen kuned kii.

²⁸ Kedi, nubbed kedmengkandimaub kuu, karub kane anam andaneen kuu Godbed yorokmo kerunaneen kumbedmo, Moses ye amob awine kandi yaambédban.

²⁹ God kuu Yuudanmo yi Godoo? Ye kuu Yuudanban kangkon yi Godoo? Eyoka, Yuudanban kangkon yi God kuda,

³⁰ amborom kuu God kuu mimo, ye kuu Yuudan kad wanabiwen yi anam andiwen kumbed yorokmo kerundene Yuudanban kad wanabindo yi kangkon yi ibmo anam andiwen kumbed yorokmo kerundi ye God kowe.

³¹ Kwani kowe, anam andi kee awine kanduwen kumbed Moses ye amob kuu idiibban keroon dee? Dowan kii! Kekwanimban kedi, keyiib kuu anam anduwendan nub kuu amob kuu awine kankoonuwen kii.

4

Abraham Kuu Ye Anam Andimbed Yorokmo Kerunoon

¹ Nub awo amaan yiri Abraham, ye kuu yorokmo keruni dowad weng id kandoon kuu komo ande yedmanuub?

² Kedi, Abraham kuu komo ambangkoon kumbed Godbed yorokmo kerunoon karen, kuye dowad kerengkan dakmi kuu yimin keroon karen, kumban God ye arinambo arimbedban.

³ God Ye Weng Karadmo aombed kuu komo ande wongkoon? Kekamune yedmoon, “Abraham kuu God yaa anam andoone, Godbed ye kuu nendune yorokmo ande kine kowoon.” andoon.

⁴ Kwane, karub od deme ambangkimaan kuye dowad kuu, ye deme awinoon ye kakman kuu korokbed munob koni yemanban, kukuu od deme yeman.

⁵ Kumban karub kane ye kuu arewadan ongmene yorokmo kerundi ye God yaa anam andekore God ye deme awineni yorokmo kera andokban keroon kuu, ye anam andi kuu Godbed wedme yorokmo ande kine kowoon.

⁶ Karub ma ye komo ambangkoonbedban anam andoon kumbed Godbed yorokmo ande kine kowoon ye karub kuu amun kerunoon. Kuye karub ye dowad Dewidbed kangkon ibmo kwane yedmoon,

⁷ “Kane kane yi amob domabangki kuu are nonondandene, yi amarakmi kuu mangkoon kuu amun kerundoon.

⁸ Kane kane yi amarakmi kuu Yarimanbed buk aom wongkimokban kuu amun kerundoon.” andoon.

⁹ Amun kerundi keyiib kee kad wandiwendan yimanmo dee, kad wandindodan kangkon yiman dee? Dakmuwen kuu Abraham ye anam andi kuu Godbed wedme yorokmo ande kine kowoon.

¹⁰ Abraham yaa kekamune demboon kuu komo yaron, ye kad wandoon yaron dee, wandindo yaron dee? Kad wandoon yaronban kad wandindo yaron yaambbed Godbed yorokmo ande kine kowoon kii!

¹¹ Kwane, amaanbed Abraham kuu anam andoone Godbed ye kuu yorokmo ande kine kowoon ande korokbi yeman kad wandi kuu God yaambbed kandoon. Kukuu kad wandindo aron aombed kandoon. Kwana kowe, ye kuu kad wandindodan kane kane yi kuu anam andiwendan yi awodki keroon. Kwane keroon kumbed Godbed ye kuu yorokmo ande kingke nongkoboan.

¹² Kad wandiwendan kane kane yi kangkon yi anam andi yaambéd nub awo Abraham kad wandindo aron anam andoon kuye yoman dodkanmo winiib kuu Abraham kangkon yi awodki keroon.

¹³ Abraham yoom ye yob yoom okad yimin yimin yaa yembed yariman keraneen ye weng kunduk kandiwen kuu Moses ye amob yaambédban, anam andoon kumbed yorokmo kerunoon yaambéd kandiwen.

¹⁴ Kedi, Moses ye amob yaambéd awine doriibdan kuu okad kumundin kandaniib kuu, anam andi kuu idiibban kwane weng kunduk kuu dawangmo dowan keraneen,

¹⁵ amborom kuu Moses ye amob kuu ambarakmi dian korokbimaan kowe God ye norin arud kanminimaan. Kumban kunaya amowiibban keroon kuu kwane amob domabangkiyiibban keroon.

¹⁶ Kwani kowe, anam andi yaambéd weng kunduk kuu kandimaub. Kekamune kumbed weng kunduk kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambéd kondimaane Abraham ye yob korem yiman anam keraneen. Kuu Moses ye amob awine dobiridan yimanmomban, kuu Abraham ye anam andi areb keriwendan kangkon yiman. Yi yoom nub yoom, ye kuu nub korem nuwambe.

¹⁷ Kwamune areb kuu God Ye Weng aombéd yedme wongkoon, “Eb kuu ongmebdaane ambibkin yemoondan yi ambe kerewen.” andoon. Abrahambéd anam andoon ye God ye indob ari kuu Abraham kuu nuwambe. Kuye God kuu dukniwendan nen dembe wadkeri kondimaan. Komo komo kuyiib ma angkimbirindo yeman kuu Godbéd kwanok andaana kuyiib kerimaan kii.

¹⁸ Abraham kuu weng kunduk anam id keru ye kiwaan ma wedmindo kunéd anam ande meedme doboroon kowe, ye kuu ambibkin yemoon ye awodki keroon. Godbéd ye yaa anak yedmoon, “Eb awoya ari kuu kekamune areb keraniib.” andoon kuu ibonmo keroon ye yaa.

¹⁹ Ye weeb kuu 100 yaa keroon kowe ye kuu bobnemoon areb keroon kuu yekaadkeroon, kwane Sera kangkon kiomneen dana wooni yiminban kumban, ye anam andoon kuu wuudnindo.

²⁰ Ye kuu God ye weng kunduk dowad anam andoon kuu ye yaa doombere winindo, kuyaa kuu kirokkarok kamindo. Ye anam andi kuu aromnene God yaa nambiri konoon.

²¹ Kwane, yembed kangdommo meenoon kuu God kuu ye weng kunduk yedme kowoon kuyaa kuu kwane ambangkanneen, aromkono yiminmo kowe.

²² Kekwanekob keyiib kee ye yaa kuu Godbéd yorokmo ande kine kowoon.

23 “Ye yaa kuu yorokmo ande kine kowoon.” andi ye weng wongkoon kuu yekirimo ye dowadmomban,

24 kangkon nub dowadiib. Nub kane kane nub Yariman Yesu bobnoon yirimbed nen dembe wadkeri konoon ye God yaa anam andanuubdan kuyaa kuu, Godbed yorokmo ande kingke nongkobaneen.

25 Yesu kuu nub ambarakmi dowadbed bobni yaa konekore, nub yaa yorokmo kerundi dowadbed ye kuu bobni yirimbed angkon nen dembe wadkeri konoon.

5

Yorokmo Kerundi Ye Idiib Irimaan

1 Kwane kowe, nub kuu anam andi yaambéd bendune yorokmo kerundoon kowe, nub kuu nub Yariman Yesu Keresu yaambéd God yaa yewenuwiib keruwen.

2 Yesu ye kuyaambéd nub kuu anam anduwen kumbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kee kandi ye ambongko nandekorub, kwane kibikee kuyaombéd awine doruub. Kwane, nub kuu God ye nambirimbon aom awunanuub ande arudkonoyiib kubuub kii.

3 Kwane kumbedmomban, durud yewed ye dabab kande doruub ye dowad kubuub kii, amborom kuu nubkaad durud yewed ye id irimaan kuu kangdommo doberembiri,

4 kwane kangdommo doberembiri ye id irimaan kuu komboon kaamboone yorokmo dohiri, kwane komboon kaamboone yorokmo dohiri ye id irimaan kuu niindem aom Godbed anam kwananeen ande meedmi kowe.

5 Kwane, niindem aom Godbed anam kwananeen ande meedmi ye inamen kuu nub yaa odkenewiib kondimokban, amborom kuu Godbed nub yaa kondoon ye Kingkin Karadmo yaambéd nub niindem aom kuu ye mimyob dowaken onduknoon kowe.

6 Kedi, nub kuu nubka aromkonoyiibban aron kuu Godbed aron kowoon yaa yimin kereen yaambéd, Keresu kuu God yaa angkurom korokbenuwendan nub dowad bobnoon.

7 Yorokmoman ye dowad bobni kuu yobdood kai kowe, nimakarub kwanimokban, nimakarub mimimmo. Kwane, anam kerandameen kuu karub maambéd ye niindem aom arudne karub amun keye dowad bobnaniin andaneen, nimakarub mimim kuu.

8 Kumban God yeka ye mimyob dowaken nub yaa keendaan ande korokboon kuu kei, nub kuu kwane ambarakme doruubkob, Godbed Kinoona Monoonman Keresumbed nub dowad kuu bobnoon.

9 Ye bobnoon kuye umkan kumbed nub kuu Godbed ben yorokmo kerundoon. Kwanoon kumbed inamen arimbed

yeman kuu Yesu yaambéd God ye norin arud kuu nub ben burudandaneen kii!

¹⁰ Kwane, nub kuu God ye bondan kuye aron kuyaa kuu, ye Mingki bobnoon yaambéd nub kuu God yaa kunum keruwen kowe, inamen arimbed yeman kuu ye wadkeri yaambéd nub kuu bobni yaa burudande bindaneen kii.

¹¹ Kuu kumbedmomban, nub kangkon nub Yariman Yesu Keresu yaambéd God yaa kubi darewoob keruwen. Yesu yaambéd God yaa kunum keru kuu kanduwen kii.

Adam Yoom Keresu Yoom

¹² Kwana kowe, kuu kwamune kei, karub mimo yaambéd okad korem aom ambarakmi aomdoroon. Kwane ambarakmi yaambéd bobni monoon. Kwanoon kowe, bobni kuu nimakarub korem yaa derendaroon, amborom kuu yi korem ambarakmiwen kowe.

¹³ Kedi, ambarakmi kuu yedin okad kemaom kee awu-doroonkob amaanbed Godbed amob kuu Moses yaa konoon kumban, amob minindo yaron kuu nimakarub kuu kuye amob domabangki ye kerekmen yaambéd doriib kuu God kuu wedmendandoon, kuye dowad dabab kondindo.

¹⁴ Kwanoon kumban, Adam doboroonbed mene mene Moses doboroon yaa kuu nimakarub korem ambarakmi-maib kowe duknimaib. Adam kuu God ye kwane andi ye weng domabangkoon kumban, kwamune kamindodan yi kangkon ambarakmiwen kumbed dukniwen. Adam kuu amaan mananeenman areb keroon, komo kamoon ye id iroon kuu nimakarub korem yaa derendaroon kowe.

¹⁵ Kumban God ye munob kondi yeman kuu Adam ye ambarakmi arebban, kimyen. Kedi, karub mimo ye ambarakmi yaambéd yemoon dukniwen kumban, inamen arimbed yeman kuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib karub mimo ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambéd ye munob koni yemaniib kuu yemoon yaa derendaroon, kuye karub kuu Yesu Keresu kii.

¹⁶ Kumban God ye munob kondi yeman kuu karub mimo ye ambarakmi ye id iroon arebban. Kedi, mimo ambarakmoon kuye yoman kuu Godbed wengyunde dabab konoon, kumban yemoonmo ambarakmenabiwen kuye yoman kuu God ye munob kondi yeman kuu mene yemoon ben yorokmo kerundoon.

¹⁷ Kwane, karub mimo yembed ambarakmoon kumbed kuyaron ari kuu bobnimbed nimakarub korem oonoon. Kumban inamen arimbed yeman kuu Godbed yewudmo kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yorokmo kerundi munob kondooniib biwendan kuu karub mimo

yaambéd wad doberenib ye yoom oonendaniib, kuye karub kuu Yesu Keresu kii.

¹⁸ Kwana kowe, karub mimombéd mimo ambarakmoon kuye id iroon kuu, nimakarub korem yaa wengyunde dabab kondi. Kwamune areb kuu karub mimombéd mimo yorokmo ambangkoon kuye id iroon kuu, nimakarub korem yaa wadkeri kondi ye yorokmo kerundi.

¹⁹ Kedi, karub mimo God ye weng wengamberedandoon kumbéd nimakarub yemoon kuu ben ambarakmidan kerundoon. Kowe kwamune areb kuu karub mimo God ye weng wengambere awine kandoon kumbéd nimakarub yemoon kuu ben yorokmo kerundaneen kii.

²⁰ Amob kuu Godbed Moses yaa konoon kuu nimakarub wabkad kere yi ambarakmi kuu yemoon keru yeman. Kumban ambarakmi kuu yemoon keroon kuu, God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu darewoob kere kuyaa burudande arimbed keroon.

²¹ Kwanoon kumbéd ambarakmi kuu bobni yaambéd oonoon kwamune areb kuu, Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yorokmo dohiri yaambéd oonaneen, nub Yariman Yesu Keresu yaambéd wadkeri aron korem yeman kondi dowad.

6

Keresu Dowad Wad Doberem

¹ Kwani kowe, komo yedmanuub? Nub kuu kwane ambarakmembaranuubkob kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keandembiri kuu kwane kaine darewoob kerembaraneenoo?

² Dowan kii! Ambarakmi yaa nub kuu bobnemoon areb keruwen kowe, komarewa kere kuye kerekmen yaambéd dobaranuub? Dowan!

³ Kuned, yiiwa nuwa nub korem kuu Yesu Keresu yaa anam anduwen kumbéd baptais keruwen kuu Yesumbéd bobnoon kwane nub kangkon ibmo daboknuwen kuu yibkaadkerindokowoo?

⁴ Kwani kowe, nub baptais keruwen kuu ye yoom mangke-moon areb keruwen. Kwamune kumbéd Keresu kuu ye Awodki ye nambiri yaromkonombéd bobnoon yiri nen demboon kwamune areb, nub kangkon kuyaambéd wadkeri yeeb ye kerekmen yaambéd doberem.

⁵ Kedi, nub kuu yembéd bobnoon kwamune areb ibmo daboknuwen kowe, anam kuu nub kangkon ye kuu nen demboon kwamune areb ibmo daboknuwen.

⁶ Kowe, nubkaadkeruwen kurin ye kad dowaken kuu Yesu at ming ari bobnoon kumbéd kuyiib bobnoon. Kwanoon kuyiib kuu ambarakmimbed kamime ye inamen kuu kan

angka korari yeman, kuku ambarakmi ye dabderem aom dobaraib andi yeman.

⁷ Amborom kuu karub kane ye kuu bobnoon kuu ambarakmi ye aromkonombed ye awinoon kuu dudbere obonmo keroon.

⁸ Kwane, nub kuu Keresu yoom ibmo bobnuwen kowe, nub anam anduwen kuu nub kuu ye yoom dobaranuub.

⁹ Amborom kuu nubkaad Yesu kuu bobnoon yirimbed nen demboon kuu ikakman ye kuu ma bobnaanban, kwane, bobnimbed ye yaa yariman keraanban kowe.

¹⁰ Ye kuu bobnoon kuu ambarakmi yaa mimo bobnoon, aron korem dowad, kumban ye wad doreen kuu God yaa nambiri koni dowadbed doreen.

¹¹ Kwamune areb kuu yuib kuu yedmime, “Ambarakmi yaa bobnemoon areb kerenub Yesu Keresu yaambed God yaa nambiri koni dowadbed doberem.” ande meenime.

¹² Kwane kowe, yuib id kuu dukni yeman kowe, korondaiwe yuib id kuu ambarakmimbed oonendaana arewa ye inamen dowaken yaa wengambere awinaib.

¹³ Kwane, yuib yona dingkia awene kuu inamen arewa ambangi yeman kere ambarakmi yaa konaib. Yuib kuu bobni ye kerekmen angka ben angkane wadkeri ye kerekmen yaa nongkoboan kowe, yuibka yuibmeren God yaa konenib, yuib yona dingkia awene kuu ben inamen yorokmo ambangi yeman kere ye yaa konime.

¹⁴ Kekamune keraniib kumbed ambarakmi kuu yuib yaa yariman keraanban, amborom kuu yuib kuu Moses ye amob ye dabderem aomban, yuib kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye dabderem aombed doriib kowe.

Inamen Yorokmo Awinime

¹⁵ Kowe komarewa? Nub kuu Moses ye amob ye dabderem aomban, God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye dabderem aombed doruub kowe nub ambarakmi kuu are nonondandaneen kowe, ambarakmem andanuuwoo? Dowan kii!

¹⁶ Yuib kuu karub kane ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan kere ye wengmo wengambere awini dowad yuibka konaniib kuu, ye wengmo wengambere awinimaib kumbed ye kuu yuib korok keraneene ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keraniib kuu yuibkaadkerindokowoo? Yuib kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobere ambarakmi ye dememo awinembiridan keraniib kuyuib kuu nenwene bobni ari nongkobaneen. Kwane, yuib kuu God ye weng wengambere awini ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keraniib kuyuib kuu nenwene yorokmo kerundi ari nongkobaneen.

¹⁷ Kurin anak kuu yiyib kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobere ambarakmi ye deme awinembiridan keriwen kumban, kuyaa korondenib yiyib inamen koremiibbed yiyib oonime andoon ye kedmengkandi ye kerekmen yaambbed wengambere awinimaib kowe, God yaa eso andaan.

¹⁸ Kwane, yiyib kuu ambarakmi yaa ben obonmo kerundoone, inamen yorokmo ye dabderem yiri dobere inamen yorokmo ye dememo awinembiridan keriwen.

¹⁹ Keye weng wongkaan kee nimakarub yi dohiri kerekmen yaambbed kuruwak weng wongkaan, amborom kuu yiyib kuu yiyib id ye kerekmen yaambbed yiyibka inamen kande kaadkeri kuu wuudnoon kowe. Kurin anak kuu yiyib kuu yiyib yona dingkia awene kuu nenem kami ye dabderem yiri dobere kuye dememo awinembiri yeman kerenib, ambarakmiyiyib darewoob kere weneen ye inamen arewayiyib yaa kondimaib. Kwamune areb kuu kibikee yiyib yona dingkia awene kuu inamen yorokmo ye dabderem yiri dobere kuye dememo awinembiridan kerime, karadmo keridowad.

²⁰ Yiyib kuu anakbed ambarakmi ye dabderem yiri dobere kuye dememo awinembiridan keriwen kuu, inamen yorokmo kuu yiyib yaa ma oonindo.

²¹ Yiyib kuu inamen keyiyib kee kurin anak ambangkiwen kumban, kibikee kuyaa karak bobniwen kuu yiyib yaa kakman komo kandiwen? Keye inamen ye id irimaan kuu bobni kii!

²² Kumban kibikee yiyib kuu ambarakmi yaambbed dudbere ben obonmo kerundoone God ye deme no awinembiridan keriwen kowe, karadmo keriwen. Kwane, kuye id irimaan kuu wadkeri aron korem.

²³ Kedi, ambarakmi ye deme ye kakman kuu bobni, kumban God ye munob kondi yeman kuu wadkeri aron korem, nub Yariman Yesu Keresu yaambbed.

7

Awani Kerekmen Yaambbed Kuruweng

¹ Ne kuristen angkodmia, ne kuu Moses ye amob yikaaddan yaa dakmiin kowe, weng ke yedmandamiin kee yiyibkaadkeriwen manok andaan. Amobbed kuu karub yaa oonimaan kuu wad dobirimaan ye aron yaambbedmo.

² Kuruweng kuu kekamune. Wonong yu karub awaneen kuu wad dobirimaan kuu amobbed komo kwame andoon kuu yu kuu yinmone korondiyiibban wengambere awine kandimo kaimaun. Kumban karub bobnimaan kuu yu kuu obonmo, amobbed ye dowad yu kuu ma awindimokban.

³ Kwana kowe, karub kuu bobnindo wad doreen kumbed wonong kuu wene karub maaaa awanauun kuu, yu kuu

nenem kami wonong kereen andaniib. Kumban wonong yu karub bobnoonbed kuu awani amobbed yu kuu ma awinendindo kowe, obonmo kereen kowe, wene karub mamaa awananuun kuu nenem wonong andaibban.

⁴ Kwane kowe, ne kuristen angkodmia, yuib kuu Keresu ye id bobnoon kumbed yuiuib Moses ye amob yaa kuu bobniwen. Kwane, yuib kuu karub mim kuyeman ye dowad kerime anded, kuyuib kuu bobnoon yirimbed nenkoonoon kuyuib kuye karub ye dowad. Kwane, yuib yoom ne yoom God yaa kuu idiib kowe irime anded.

⁵ Kedi, kurin kuu nub kuu id ye dowakenbed kinban yari-maan. Kukuu nub wabkadbed Moses ye amob yaambd amarakmi ye dowakenbed demboon. Kuyuib kumbed nub id aom ambangkoon, kowe bobni dowad id irenabuwen.

⁶ Kumban kibikee, kurin anuk komo nub yaa yerengkoon kuyuib kuyaa kuu bobnuwen kowe, nub kuu Moses ye amob yaa kuu ben dudbere domoon. Kukuu kiwaan yeweb God ye Kingkin ye kerekmenbed nub kuu ambangke awinime andi dowad kwanoon, kurin ye kiwaan amob wongkiwen yaambd ambangke awinime andi dowadban.

Amarakmiyui Amowiib

⁷ Kwani kowe, komo ande yedmanuub? Moses ye amob kuu amarakmi andanuwoo? Dowan kii! Anam kuu amarakmi ye deme kuu amobbed korokbimaan kumbed amarakmi kuu wedme nekaadkerimain. Kwane, amob kuyaom kuu “Yena yi yiribman yaa dowaken keraib.” ande yedmindu karen, kuye inamen arewa ongme nekaadkerindo karen.

⁸ Kumban amarakmimbed keye amob yaambd ne kuu denekmen awinewoon kuu yena yi yiribman yaa dowaken keri ye inamen maa maa korem ben bangkawoon. Amborom kuu amob ye kerekmen angkara keroon karen, amarakmi kuu ambangkindeban karen.

⁹ Anuk yiri kuu ne kuu Moses ye amob ye kerekmen angkarambed wad dobaraan, kumban Moses ye amob weng neyui yaa monoon kuu, amarakmi kuu yaro dore wadkere ne niindem aom demboone

¹⁰ kingkin kerekmen yaa kuu bobnaan. Wedmaan kuu Moses ye amob weng kee wadkeri kondi dowad monok andi yeman kumban, anam kuu bobni kanmonoon.

¹¹ Amborom kuu amarakmimbed Moses ye amob weng yaambd denekmen wedmewekore, birowoon. Kowe Moses ye amob weng yaambd amarakmimbed ne kuu neene bobkowoon.

¹² Kowe, Moses ye amob yeka yekanmo kuu karadmo, angkon Godbed kwamime andi ye weng kuu karadmo, kuu yorokmo, angkon amun kai.

¹³ Kwani kowe, barang amun yeman kee, ne neene bob kowi yeman keroon dee? Dowan kii! Kuned kuu ambarakmimbed kuu barang amun yeman keyaambed bobni kanmonoon. Kwanoon kuu “O anam kuu ambarakmi kuu inamen arewa kii!” ande wedmi yeman. Kowe, Godbed kwamime andi ye weng yaambed “Ambarakmi kuu uniwon karakwon kai.” ande wedmi yeman kerok anded.

Amun Kamiyib Inamen Arewayib

¹⁴ Nub kuu nubkaad, Moses ye amob kuu kingkin ye kerekmen yaambed andowoon. Kumban ne kuu id ye dowaken yaambed doriin, ne kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobereni ambarakmi ye deme awinembiri ye karub keraan.

¹⁵ Kedi, komo komo ambarakmimain kuu komarewa kii? Nekaadban ii. Nembed amun amun kwama ande ne dowaken kerimain kuu, ne kwamune kamimokban, ambarakmimbed kebenewoon kowe. Ma, nembed miin dowakenban kuu kwamune kamain ande meenimain kuu kuyaa kamimain.

¹⁶ Nembed dowakenban yaa kamaan kuu kembed korokboon kuu ee yimin andaan kuu Moses ye amob kuu amunmo.

¹⁷ Kwani kowe, inamen arewa kuyiib awine kandi kuu ne mim nembed kamimokban, kumban kuyiib kuu ambarakmi ne aom doreen kumbed kamimaan kii.

¹⁸ Ne nekaad, amun kuu ne aom kuu ma dorokban, ne id ye aromkono kuyaom kui. Ne kuu amun kami ye inamen dowakeniib kumban, ne kuu kwamune kaminban.

¹⁹ Kedi, nembed komo kamimain kuu dowakeniib keraan ye amun kamimban, yii, dowakenban keraan ye miin arewa kami kumbed kamembirimain.

²⁰ Kwane, ne dowakenban kuu kwamune kamain ande meenimain kuu kuyaa kamimain kuu, nembedban ambarakmi ne niindem aom doreen kumbed ambangkimaan kii.

²¹ Kwane, akmaan kuu dobiri kiwaan kee, amun kami ambangkandamiin kuu inamen arewa kuu ne yaa ibmo doreen.

²² Amborom kuu ne niindem aom kuu amob God yaambed monoon kuyaa kuu kubaan,

²³ kumban ne wedmiina ne ida dingkia yona kuyaom kuu amob arewambed awine ambangkimaan. Kuye amob arewa kumbed ne inamen aom kuu yimin kii andimain ye amob yaa burudandande nangbimaan. Kukuu ne ida dingkia yona ben ambarakmimbed awine ambangkimaan ye amob ye wii aom kaanimaan.

²⁴ Ne kuu miin kubiyiibbanman anam kii! Kanembed id kembed bobni yaa ne nenweneen kee burudande obon kawaneen?

²⁵ Godbed kuda. Kowe God yaa eso andaan kii, nub Yari-man Yesu Keresu yaambes!

Kwani kowe, kibikee neka ne inamen aom kuu God ye amob ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiri ye karub kereni, ne id ye dowaken aom kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiri ye karub keraan.

8

Kingkin Karadmo Aombed Wad Dobiri

¹ Kwani kowe, yiib kuu kibikee Yesu Keresu yaambes doriib kuu wengyundi ye dabab ma kandaibban.

² Amborom kuu Yesu Keresu yaambes aron korem ye wadkeri kondi ye Kingkin ye amobbed ambarakmiyiib bobniyiibbed nub oonendi yaa kuu yiib ben obon kerundoon kowe.

³ Kwane, id ye dowakenbed Moses ye amob kuu kankubunoone wuud kere ambangkindeban keroon kumban, Godbed ambangke yimin keroon. Godbed ye Dana nenkowoone ambarakmidan areb kere nub ambarakmi are nub bididi dowad bobnoon kowe, id ye dowaken ye ambarakmi yaa kuu wengyunde dabab konoon.

⁴ Kwanoked nub kuu yorokmo kerunde God ye amob kumundinmo ye kerekmen yaambes yiminmo kerundok, id ye dowaken yaambesban Kingkin ye kerekmen yaambes doruubdan kumbed.

⁵ Kedi, kane kane yi kuu id ye dowaken ye kerekmen yaambes doriib kuu, yi inamen korem kuu kuye dowaken yaa angkeen. Kumban kane kane yi kuu Kingkin ye kerekmen yaambes doriib kuu, yi inamen korem kuu Kingkin ye dowaken yaa angkeen.

⁶ Kwane, id ye dowaken ye inamen kuu bobni kondi yeman, kumban Kingkinbed kangkadmeen ye inamen kuu aron korem ye wadkeriyiib yewenubmo dobiriyiib bangkandi yeman.

⁷ Amborom kuu id ye dowaken ye inamen kuu God yaa bon keroon kowe, God ye amob ye dabderem yiri dobirimokban, kwanindeban kii.

⁸ Karub kane kane yi kuu id ye dowaken yaambes doriib kuu God yaa kubi dowaken konindeban.

⁹ Kumban yiib kuyiib kuu id ye dowaken yaambes dorokban, kuyiib kuu Kingkin ye dowaken yaambes doriib, God ye Kingkinbed yiib aom doreen kowe. Kumban, kane ye kuu Keresu ye Kingkiniib ye aom dorokban kuu ye kuu Keresu yemanban.

¹⁰ Kwane, Keresu yiid aom doreen kuu anam keraneen kuu, yiid id kuu ambarakmi dowadbed bobnoon kuned, yiid kingkin kuu yorokmo keru dowadbed wad doriib.

¹¹ Kwane, Yesu bobnoon yirimbed nen demboonman ye Kingkin kuu yiid niindem aom doreen kuu anam keraneen kuu, yiid id kuu duknaniib kowe, Godbed ye Kingkin yiid niindem aom doreen kumbed yiid id kuyaa kuu wadkeri konaneen.

¹² Kuyiid kowe, angkodmia, nub kuu dungkumiib, kumban dungkum kuu id ye dowaken ye kerekmen yaambd dohiri yemanban.

¹³ Amborom kuu yiid kuu id ye dowaken ye kerekmen yaambd doharaniib kuu yiid bobnaniib kowe. Kumban yiid kuu Kingkin Karadmo yaambd id ye dowaken ye abdon kami kuu aye bob kowimamaniib kuu yiid kuu wad doharaniib.

¹⁴ Amborom kuu kane kane God ye Kingkinbed kinbaana doriib kuu God ye meed kii.

¹⁵ Yiidbed Kingkin Karadmo kuu nendiwen kuu yiid ben yena yi dabderem yiri dohere no deme awinembiri ye karub ongme unimbed oonendi dowadban, kukuu yiid kuu God ye meed keru dowad Kingkin Karadmo kuu nendiwen. Kwanikob nub kuu God yaa “Ambe,* Ambe” ande baandi-maub, Kingkin Karadmo yaambd.

¹⁶ Kingkin Karadmo yekareb mene nub kingkin yaa inekored nub kuu God ye dana meed kii ande yedmimaan.

¹⁷ Nub kuu ye meed keruwen kowe, ye dana ye yumbon ongmoon kuu nub yaa kondoon, Keresu ye yumbon ibmo. Kumban Keresumbd durud yewed kandoon kwamune nuwiib kandanuub kumbed, ye nambiri aom kuu nuwiib nekwanuub.

Nambiri Amaan Ari

¹⁸ Kibireb durud yewed kanduub kuu barang embeng, kukuu nambiri nub aom amaan ari ben korokbendandameen kuyaa kuu kumun kinindeban ande meenaan.

¹⁹ Ongmenaboos ye kumkam korem kumbed Godbed ye dana meed ben korokbok ande nindorokiibbed meedme doriib.

²⁰ Kwane, ongmenaboos ye kumkam korem kuu yi anam id keru ye kiwaan ma wedmindo, kuu yika yi dowakenbedban, God ye dowaken kwanok andoon yaambd kwaniwen. Godbed weng ongmoone kwamunaneen andiwen kuu,

²¹ yi deende weniib yaa kuu Godbed nen obon kerundekore, God ye dana meed yi obonmo dohiri nambiriyiid kuyaom kuu ben nongkobaneen.

* 8:15: Kukuu Aram wengbed *Abba* ande wongkoon.

22 Nub nubkaadkeruwen ongmenaboon ye kumkam korem kuu dana wooni ye yewed areb wareki kame wonwon-beriiib kuu andowoon yirimbed mene kibikee kuu kwane kamiib.

23 Kwane, yimbedmomban nub kane kane Godbed amaan munobmo bangkandi yeman ibduruk kondoon ye Kingkin kanduwen kwangkong nub niindem aombed wareki kamuub. Kwanuub kuu nub kuu ben ye dana meed kerok nindoroki-ibbed ande meedmuub, nub id amonombe yeeb ongmen dok andi kui.

24 Amborom kuu kwananeen ande meedmuwen kumbed Godbed nub kuu bobni yaa ben burudande bindoon kowe. Kumban karub kane ye kuu Godbed kwananeen ande meedmoon kumbed wedme kandoon kuu, ye kuu awine kandoon kowe kukuu Godbed kwananeen andi yemanban kii. Kanembed awine kandoon yeman ye dowad Godbed kwananeen ande meedmaneen? Dowan!

25 Kumban nub kuu mogeed awine kandindo yeman ye dowad Godbed kwananeen ande meedmanuub kuu yodbirimbaban emamombed meedmuub kii.

26 Kwamune areb kuu Kingkin Karadmo kuu nub aromkonoyiibban yaa kuu yembed awandimaan. Komo dowadbed kurikuri keranuub kuu nub koron, kumban Kingkin Karadmombed yeka nub dabab kandaib andi dowad aningko wengbed dakme dorinban kukui andinban kumbed warekane God yaa komkimaan.

27 Kwane, nub niindem aom onme andangkimaan ye karub, ye kuu Kingkin Karadmo ye inamen meeni kuu yekaad, amborom kuu Kingkin Karadmombed God ye karadmodan yi dabab kandaib andi dowad God ye inamen dowaken yaambad God yaa komkimaan.

God Yaambad Kumkam Korem Yaa Burudanduwen

28 Kwane, nub nubkaad kumkam korem yaambad kuu Godbed amun amun kerundi dowad ambangkimaan, kane kane God yaa mimyob dowaken keeniwendan yaa. Kukuu ye inamen dowaken ye kerekmen yaambad baandoondan yaa kui.

29 Komoyiibkob, Godbed kurin yirimbed kinoondan nub kuu yembed ye Mingki areb keru dowad ben andokbe wuroon. Kwanoon kumbed ye Mingki kuu damana yemoon yi ambang kerok anded.

30 Kwane, ben andokbe wuroondan kuu ye kangkon yi yaa baandoon. Kwane, yembed baandoondan kuu ye kangkon ben ye arinambo arimbed yorokmo kerundoon. Kwane, yembed yorokmo kerundoondan kuu ye kangkon yi yaa nambiri kondoon.

³¹ Kwane kowe, keyaa keyiib kee nub kuu komombed inande yedmanuub? God kuu nub kerekmen yaa doreen kowe, kanembed nub yaa manmo kere burudande dora-
neen? Dowan.

³² God kuu ye Mingki anam kuu yeka ma awine amuknindo, aye kowidan yi dingki ari nenkwoon, nub korem bobni yaa burudande bindi dowad. Kwanikob, kuye God kuu Yesu nub yaa kondoon kumbed ari kuu, nub ye kerekmen dohiri dowad kangkon kumkam korem munobmo kondaneenoo? Anamaa, kwananeena.

³³ Kanembed dabab weng Godbed kinoondan ari kanmananeen? Dowan, God kuu yi yaa ye arinambo arimbed yorokmo kerundi ye karub kowe.

³⁴ Kanembed wengyundi ye dabab Godbed kinoondan yaa kondaneen? Dowan, Yesu Keresu kuu ye kuu bobnoon kumbed ari kuu, ye kuu bobnoon yirimbed nenkoonoone wadkeroon ye karub, ye kuu God ye wiwi angka dorene nub dabab kandaib andi dowad God yaa dakmimaan.

³⁵ Kanembed Keresu ye mimyob dowaken yaa kuu nub bendune andokbaneen? Dababbed dee, yobdoodbed dee, yenbande durud kondimbed dee, mungimbed dee, yiribmaniibbanbed dee, arud ye barangbed dee, aye kowidanbed dee? Dowan kii!

³⁶ Nub kuu God Ye Weng aombed wongkoon keyareb kei, "God, eb dowadbed nub kuu bobni ye arud aom aron korem kirimonimaub, nub kuu sibi yenbandimaib aom winimaib areb kamendimaib." andoon.

³⁷ Kumban, kumkam korem kuyaa kuu nub yaa mimyob dowaken keendimaan ye karub yaambbed nub kuu korem burudande arimo doruwen.

³⁸ Kedi, ne kuu inamen ongme kangdommo awinaan kuu, bobnimbed o wadkerimbed o engyusbed o awad arewa arewadanbed o kibik yemanbed o amaan ari yemanbed o

³⁹ ambab ari yemanbed o ambab yiri yemanbed o kumkam ongmenaboon ye barang maambbed kuu God ye mimyob dowaken nub Yariman Yesu Keresu aom angkeen yaa kuu nub ma ben andokbaanban.

9

God Ye Kini

¹ Ne kuu dudainban, Kingkin Karadmombbed ne inamen meeni ye kiwaan yaa baamone yedmewoone, Keresu yaambbed anam ke yedmaan kei.

² Ne kuu kubiyiibban darewoowiib kirod womoninban ye durudiib ne niindem aom kandaan.

3-4 Nangkodmia, kubiyiibban keraan amborom kuu ne weng mimodan, Israeldan kui, yi yemoon kuu amonombindo. Meenaan kuu amun kuu Godbed ne yaa ambe-monewe ne Yesu ye kerekmen yaa doriin kuu burudankare domowaneen kumbed yi amonombaniib manok ande meendobaan. Kedi, yi kuu bendune God ye dana meed kerundi ye yumbon kuu yiman, kwane God ye nambiri kuu yiman, kwane Abraham awene yoom amob weng ongmenaboon kuu yiman, kwane amob angko angkoyiib angkon yenayiib kondoon kuu yiman, kwane kurikuri boyambib darewoob ye kurikuri kerekmen kuu yiman, kwane weng kunduk kuu yiman kii.

⁵ Kwane awo awoya Abraham awene kuu yikanmo, kwane karub ye kerekmen yaambbed Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu yikanmo kii. Ye kuu korem burudande arimbed ye God, aron korem korembbed yaningko kankoonem! Anam kwanok.

⁶ Kumban yi kuu Yesu yaa anam andindo kuu God ye weng kuu komboroon andi yemanban. Kedi, kingkin ye kerekmen yaambbed Israeldan keriwendan kuu karub ye kerekmen yaambbed Israel ye awo awoya ari yaambbedmomban.

⁷ Kwane, karub ye kerekmen yaambbed Abraham ye awo ayowa ari kuu yi koremban yenamo kuu kingkin ye kerekmen yaambbed Abraham ye dana meed keriwen. Anam kuu kei, God Ye Weng aombbed yedme wongkoon, “Aisek ye yobbed kuned kuu eb ayowa ebman keraneen kii.” andoon.

⁸ Weng angkara kuu kei. Dian angka karubbed dana wanabiib kumbed yi kuu God ye dana meed keroon kii andengkokban, weng kunduk yaambbed dana wanabiib kumbed ye dana meed keroon kii andengkandeen.

⁹ Kowe, weng kunduk kekamune ande wongkoon kei, “Aron kinoon kuyaa ne ikakman mananiin kuu Sera karub dana kuu nendanuun.” andoon.

¹⁰ Kumbedmomban, Rebeka yu meed kuu karub dana ayooob dabak yi awodki kuu mimo, nub awo Aisek kui.

¹¹⁻¹² Kuned yi woonindombbed God yeka ye inamenmombbed kwanok dowad dana mimo kine yu yaa yedmendoon, “Ayi kuu ningki ye kubun yiri ye deme awini ye karub keraneen.” andoon. Kwanandoon yaron kuu dana ayooob kuu amun o arewa ma kamindo kowe, Godbed dana mimo kinoon kuu yekareb baandoon yaambbed, yi komo ambangkiwen yaambbedban.

¹³ God Ye Weng aombbed yedme wongkoon kuu kekamune keroon kei, “Yekob kuu mimyob dowaken keendaan kumban Isau kuu odkeneb darewoob kere akmendandaan.” andoon.

14 Ningki Yekob yoom ayi Isau yoom yi dowad Godbed kwanandoon kowe, nub kuu komo andanuub, “God ye inamen kuu yorokmomban.” andanuuwoo? Dowan kii!

15 Kedi, Moses yaa kekamune yedmenoon,
 “Ne mimyob keende kakman are nonondandi kuu kane ye yaa keendaan kuyaa kumbedmo,
 kwane ne mimyob keendi kuu kane ye yaa keendaan kuyaa kumbedmo.” andoon.

16 Kwani kowe, Godbed nimakarub kini kuu karub ye inamen awine kandi yaambéd o karub ye kami yaambéd angkumonimban, God yeka ye mimyob keende kakman are nonondandi yaambéd kii.

17 Kedi, God Ye Weng Karadmo aombéd king Fero yaa kekamune yedme wongkoon, “Nembéd nen ari kowaan ye dowad kuu kei, eb yaambéd ne aromkono ben korokbi dowadiib, ne aningko kuu ben okad yimin yimin korem yaa ben dakmi dowad kii.” andoon.

18 Kwanikob, God kuu kane yaa mimyob keende kakman are nonondandi kuu dowakeniib kerunaneen kuyaamo kwananeen, kwane kane ye niindem aom kuu kamkono kerok andi kuu dowakeniib kerunaneen kuyaamo kwananeen.

19 Yiib kuyaom kuu karub maambéd ne yaa yedmewaneen, “Karub kuu God ye meeni dowaken ongmoon kuyaa kuu ma wune kankorarindeban kowe, komande God kuu nub yaa kuu ambarakmiwen kii ande kadwondimaan?” andaneen.

20 Kumban eb kuu kanekob God ye weng bidkone inande dakmaneeb? Yiminbanoo! Eb kuu Godbed ongme kowoon kumbed ye yaa yedmaneeb, “Komande kekamune ong-mewewen kee?” andaneeb kuu yiminoo? Dowan.

21 Meneki awene okad nunungbed ongmi ye karub kuu ye dowaken yaambéd okad nunung kumundin mimo agoon kumbed yena kuu orokbon darewoob aronki arimo dini yeman, yena kuu iriwamub be nongkobe be kiranmi yeman ongmenabaneen kuu yimin kuda.

22 Ma, Godbed ye arud darewoob ambarakmidan yaayiib ye aromkonoyiib korokbandameen kumban, arud darewoob kerundoondan monmari dowad nekwoon kuyaa kuu yodbir- imban ema darewoobbed meedme doreen kii.

23 Ma, kwanoon kuu ye nambiri ye amun amun yemoon kuu mimyob keende kakman are nonondandidan yaa kaad-kerime ande korokbi dowad kii. Yi kuu nambiri kandi dowad kurinbed nekwoon ye karuwa nimaya.

24 Kukuu nub kii, yembed baande kinoondan, Yuudan yaambédmomban ambibkin koremdan yaambéd kwangkon baande kinoon kui.

25 God Ye Weng buk Hosea aombed kekamune yedme wongkoon,

“Ne karuwa nimaya andindodan, Yuudanban kui, yi kuu nembed ne karuwa nimaya ande baandaniin, kwane ne mimyob dowaken keendindo ye wonong kuu nembed ne mimyob dowaken keendaan ye wonong ande baandaniin.”

26 “Kwane, ‘Yiib kuu ne karuwa nimayamban.’ ande yedmoon ye yumbon arimbed

yi kuu ‘Wad doreen ye God ye dana meed.’ ande yedmaneen.”

27 Aisaiyambed Israeldan yi dowad baande yedmoon,

“Israeldan kuu miin yemoon kere karamok kebed yaa kubuk mimim be kimingki areb keraniib kumban, yi koremban mimimmo kuu bobni yaa burudande bindaneen.

28 Amborom kuu Yarimanbed okad yimin yimin korem yaa wene

yi ambarakmi yaa kirodmo wengyundi ye dabab konde yenbande dowan keraneen kowe.” andoon.

29 Aisaiyambed anukbed Israeldan yi dowad yedmoon kekamune,

“Aromkonomo Ye Yarimanbed nub yenbandi yaa korondindo karen,

Sodomiib Gomorayiib areb keruwen karen.” andoon.

Komande Israeldan Anam Andindo?

30 Kowe, nub kuu komo andanuub? Ke andanuub kei. Yuudanban kuu nubka nub aromkonombed God yaa yorokmo doberem andindo kumban, yi anam andimbed God ye kereken yaa ben yorokmo kerundoon.

31 Kumban Yuudan kuu nubka nub aromkonombed amowiib awine yorokmo doberem andiwen kumban, yorokmo kerindo.

32 Komoyiibkob? Kuyaa kuu yi kuu amob awine yorokmo doberem andiwen kuu yi anam andi yaambbedban ambangki yaambbed kowe. Yi kuu Yesu yaa anam andindo kowe, yi dowad kiwaan yiri boknandi bot keroon ye karub Yesu kuyaambbed yi kuu boknandiwen.

33 God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon,

“Kedi, Saiyon aom kuu bot areb karub nenkowaan kumbed nimakarub yi boknandimbon keroon.

Kukuu dumnad areb kumbed manmo kerimaib.

Kwane, kane kane kuu kuye karub yaa anam andaniib kuu yi anam andi kuu idiibmo keraneen.” andoon.

10

¹ Angkodmia, Yuudan yi dowad ne niindem aom dowaken anamiib God yaa kurikuriyiib kuu anam andibka bobni yaa burudande bindok andid.

² Yi dowad ke dakme korokbaan kei, yi kuu nindorok darewoobbed God yaa doriib kii, kumban God yaa kaadkeri ye kerekmen yaambedan.

³ Kwane, yi kuu God yaambedan ben yorokmo kerundi kuu yi koron kumbed, yika yikareb yorokmo inamen ongme kowem ande onmiwen. Kowe, yi kuu yika kankubune God ye yorokmo kerundi ye dabderem yiri dobirindo keriwon.

⁴ Kwane, yorokmo kerundi dowad Moses ye amob awine yimin dowaan kerundi ye karub kuu Yesu Keresu kowe, anam andiwendan korem kuu yorokmo kerundoon.

Bobni Yaa Burudande Bindi

⁵ Mosesbed amob yaambedan yorokmo dobirime andi ye kiwaan kuu kamune andangke yedmoon, “Karub kuu amob ye inamen kee awine ambangkaneen kuu keyaambedan dobaraneen.” andoon.

⁶ Kumban anam andi yaambedan yorokmo keriwendan kuu kwamune yedmimaib, “Eb niindem aombed kekamune dakmaab, ‘Keresu nub bindok ande nen yiri kamini dowad Ewen ari daananiin.’ andaab.

⁷ O kekamune dakmaab, ‘Keresu nub bindok ande dukne dangkoro dobirimbon yirimbed ari nen kamini dowad kuyaa kawananiin.’ andaab.” kwane andimaib.

⁸ Kumban komo andanuub? God Ye Weng ke dakmem kei, “God ye weng kuu ambabban yiib dia. Kuye weng dakmaniib kuu yimin, kuye weng yaa meenaniib kuu yimin.” andem. Kuu anam andi ye weng nubbed kanyare daandimaub. Weng kuu kei.

⁹ Ebka eb mongkodkono daande kamune yedmaneeb, “Yesu kuu Yariman kii.” ande eb niindem aombed anam Godbed bobnoon yirimbed nenkoonoon andaneeb kuu, eb kuu bobni yaa burudande nendaneen.

¹⁰ Kedi, yiib niindem aom kumbed anam andiwe yorokmo kerundoon, kwane yiib mongkodkono kumbed “Yesu kuu Yariman kii.” ande yedmiwe bobni yaa burudande bindoon kii.

¹¹ God Ye Weng Karadmo aombed kekamune yedme wongkoon, “Kane kane ye yaa anam andaniib kuu karak bobnaibban, bobni yaa burudande bindaneen kowe.” andoon.

¹² Kedi, Yuudan o Yuudanban ma kimyen keraanban, yi ayoob kuu yi Yariman kuu mimo, ye kuu nimakarub korem yi Yariman, kwane ye kuu kane kane yi kuu ye yaa baandi-maibdan korem kuu yiminmo amun kerundimaan.

¹³ Amborom kuu God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon, “Kane kanembed Yariman yaningko yaa baandaniib kuu yi korem kuu bobni yaa burudande bindaneen.” andoon.

¹⁴ Kwane, komarewa kere yi kane kane God yaa anam andindo kumbed ye yaa baandaniib? Dowan, anam andaniib kumbed ye yaa baandaniib. Kwane, komarewa kere God ye weng ma wengambirindo kumbed ye yaa anam andaniib? Dowan, wengambaraniib kumbed anam andaniib. Kwane, komarewa kere karub maambed yiyiib yaa wene God ye weng daandindo kumbed God ye weng wengambaraniib? Dowan, karub maambed wene daandaneen kumbed wengambaraniib.

¹⁵ Kwane, komarewa kere yi yaa God ye weng kanwene daandaniib, kukuu yena ben nongkoboone yiyiib yaa winiwen kumbed kii. God Ye Weng aombed yedme wongkoon kwamunemo, “Kane kane weng amun kanminiwen kuu amun yeman kii!” andoon.

¹⁶ Kumban Yuudan yi koremban yenamo weng amun awine kandiwen. Kedi, Aisaiyambed kekamune yedmoon, “Yariman, kanembed nub weng kuu ma awine kandoon? Dowan!” andoon.

¹⁷ Kwani kowe, anam andi kuu weng wengambiri yaambed minimaan. Kwane, wengambiri kuu Yesu ye weng kanwene daandi yaambed minimaan.

¹⁸ Kumban nembed kaamonaan kuu, “Yuudan keyiib kee wengambirindoyoo?” andaan. Anam kuu wengambiriwen kuda. God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon, “Godbed komo kamenaboon ye weng kanyariwe okad korem yaa weneboon, kuye weng kuu okad yimin yimin yaa derenkoroon.” andoon.

¹⁹ Nembed ikakman angkon kaamonaan, “Yuudan kuu weng kee id kandindoyoo?” andaan. Weng ibduruk kee, Godbed Yuudan yaa yedmoon, Moses yaambed, “Nembed yiib kuu ongmendaniina, ambibkin mimo kerindandan ne yaa anam andaniib kumbed yiib kuu yi yaa wungkandaniib, yiib kuu ongmendaniina, kaadkere kandindo ye ambibkindan yemoon ne yaa anam andaniib kumbed yiib kuu yi yaa norin wandaniib kii.” andoon.

²⁰ Weng maa kee, Godbed Aisaiya yaa weng kee konoone arudkonomo yedmoon, “Ne ande onme kereknokbandan kumbed wedmewiwen, ne ande kaamonindodan kuyaa kuu mene angkadaraan kii.” andoon.

²¹ Weng maa kee, Godbed Yuudan yi dowad kekamune yedmoon,
 “Amkimo kaimbed mene miriknoon kuu neyiib yaa minime ande dingki yiraan,
 wabkad kere bot korok keriwendan yaa.” andoon.

11

Yuudan Yemoonban Kinoon

¹ Kwane, nembed kaamonaan. Ye kinoondan, Yuudan kui, yi kuu Godbed wunekarundoonoo? Dowan kii! Kedi, neka ne kuu Israelman, ne awo kuu Abraham yaambéd doraan, kwane ne amyenimbon kuu Benjamin kui.

² God kuu yembed andowoon yirimbed yekaadkerundoon ye karuwa nimaya kuu ma wunekarundindo. God Ye Weng Karadmo aombéd Elaidya ye dowad yedme wongkoon kuu yiiibkaad kuda. Elaidyambéd Israeldan yaa ambemendok ande God yaa kekamune yedmoon,

³ “Yariman, yi kumbéd eb profesidan yeene nongkobénib eb yaa munob kabdi yeman kabdimaiib ye bot wuubimbon kuu monmariwen kii. Eb yaa anam andiwendan kuyaom kuu ne kirimo nembedmo wad doriin kumban, ne kangkon neem ande kamiib kii.” andoon.

⁴ Kumban Godbed komo inande yedmenoon? Kekamune yedmoon, “Ne kuu karub 7,000iib kuruwak god yaningko Baal yaa bumangkindo kuu neka ne dowad kuu amukmo ben nongkobaan.” andoon.

⁵ Kwane areb kuu kibik keye aron aom kuu Yuudan yemoonban kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakenbed ben kinoon.

⁶ Kukuu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambéd kowe, yika komo komo ambangki yaambédban. Yika komo komo ambangki yaambéd kinoon karen, ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu idiibban karen.

⁷ Komo keroon kuu kei. Israeldanbed yorokmo kerundi ye kiwaan yaa nindorokiibbed onmembere kerekniwen kuu ak-mindo keriwén, kumban Godbed kinoondan kuu kandiwen. Kwane, Israeldan yena kuu yi niindem aom kuu kamkono kerundoon.

⁸ Kukuu Yuudan yi dowad God Ye Weng aombéd wongkoon kekamune,
 “Godbed yi yaa meenindeban keru ye kingkin kondene,
 kerekne id kandindeban ye indowiib
 wengambere id kandindeban ye kerendemiib bangkandoon, mene kibikei.” andoon.

⁹ Kwane, Dewidbed yedmoon,
 “Yi animbon kuu kawaadnong areb warab areb kerok,

kukuu yi boknandimbon kere ukum kondi yeman kerok.
 10 Yi indob kwangkön kumun keroko wedme kereknokban kerime,
 kwane dabab kandiwen kumbed yi angkurom kuu ben nikboon aron korem kii.” andoon.

11 Ne ikakman kaamonaan. Yuudan boknandiwen kuu no kombiri yeman ikakman dembaibbanoo? Dowan, ikakman dembaniib kii! Kuned, yi kuu ambarakmiwen kumbed bobni yaa burudande bindi yeman kuu Yuudanban yaa monoon, kukuu Yuudanban yi komo kandiwen yaa Yuudanbed wungkande amonombe anam andi ye dowad.

12 Kwane, Yuudan ambarakmiwen kumbed okad yiridan yi dowad amun kerundi miin dareb dareb nekwoon. Kukuu Yuudan Yesu yaa anam andindo kowe yi awiniwen yeman kuu yi yaa kanbiknoon kumbed Yuudanban yi dowad amun kerundi miin dareb dareb nekwoon. Kumban kinoon ye Yuudan korem kuu anam andaniib kuu, amun kerundi yi yaa menebaneen kuu darewoob arimbed keraneen, Yuudanban yiman arebban.

13 Kumban, ne kuu Yuudanban yiib yaa daandiin. Ne kuu Yuudanban yi dowad apaso doriin kowe, ne yaambéd Godbed Yuudanban kuyaom komo ambangkoon ye weng kuu Yuudan yaa dakmenmo yaraan.

14 Kwanaan kuu Yuudan yi yena kuu wengambere wungkandekoriwe anam andibka Godbed yi kuu bobni yaa burudande bindok andid.

15 Kedi, Yuudan kuu Yesu yaa wunekaruniwen kumbed Yesu ye weng kuu okad yiridan yaa wenebe God yaa kunum keru yeman kandiwen kowe, Yuudan kuu ye yaa anam andaniib kuu bobni yaa ben nongkobe wadkeri kondi yeman kandaniib, kumbedmo.

16 Kwane, wiit ibduruk wande flawa ongme God yaa munob koni yeman konimaib ye barad kuu karadmo keraneen kuu, flawa kumundinmo kangkon kuu karadmo kii. Kwane, at yumburum kuu karadmo keraneen kuu, kuye at nondong kangkon kuu karadmo kii.

17 Kuruwak weng kei. Mongkobon aombéd oonoon ye olif at ye nondong yena kuu ben doomberekore, yiib Yuudanban, yiib kuu dura ye olif at ye nondong, yiib kuu ben mongkobon at kad wande yoboone mongkobon at ye nondong kuyoom doriib kumbed yiib kuu kibikee mongkobon at ye yumburum yaambéd ambod ane kaine doriib.

18 Kowe, mongkobon at ye nondong ben doomboroon kuyaa kerengkandaib. Kerengkan keribka weng keyaa meenime. Yiibbed yumburum yiri kuu dukmonindo, yumburumbéd yiib kuu dukmonendoon kii.

¹⁹ Kumban yiyib kuu kamune yedmaniiwoo, “Mongkobon at ye nondong kuu ben doomboroon kumbed nub kuu ben at kad wande yoboon kui.” andaniiwoo?

²⁰ Keyiyib kee anam kumban, yi anam andindo kumbed ben doomboroon kii, yiyib anam andiwen kumbed kuye yumbon kerundoon yiyib yaa. Kowe, kerengkanbed kame dobaraib, unimbed kame dobirime.

²¹ Amborom kuu Godbed keye at ye nondong anam yi ambarakmi yaa mimyob kowindo kowe, yiyib ambarakmi yaa kangkon mimyob kowaanban.

²² Kwani kowe, God ye awandiyiyib ye kamkonombed do-biriyiyib kuyaa ongme meenime. Kombiriwendan yaa kuu kamkonomo kerundoon, kumban yiyib yaa kuu awandi ye in-amen kondoon. Kedi, yiyib kuu ye awandi ye inamen aombed doberembaraniib kumbed yiyib yaa kwananeen. Kumban, yiyib kuu kwanaibban keraniib kuu yiyib kangkon ben daad-maneeen kii.

²³ Kwane, Yuudan kuu anam andiyiyibban kuye kiwaan doriib yaa koronde anam andaniib kuu, Godbed yi ben ikak-man at kad wande yobendaneen, amborom kuu Godbed ben ikakman at kad wande yobendi kuu yimin kowe.

²⁴ Yiyib kuu Yuudanban yi dohiri arewa yaambbed benmene Yuudan yaa Godbed amun kerundoon yaa bendaboknoon kumban, ye meeni darewoob kuu Yuudan anam andaniib kuu kirodmo yi yaa amun kerundoon yaa ikakman bend-aboknaneen kuda!

God Ye Mimyob Keende Kakman Are Nonondandi

²⁵ Angkodmia, araben Yuudan kamkono ongmdoon kuye weng biknoon kuyaa yiyib koron keru kuu ne dowaken-ban. Kowe yiyib kuu kerengkan keraib andi dowad yiyib yaa yedmandamaan ye weng kuu kei. Yuudan yena yi niindem aom kamkono ongmdoon kuu Yuudanban kinoon korem God yaa miniwedned.

²⁶ Kwananeen kuu Yuudan korem kuu anam andaniibe bobni yaa burudande bindaneen. God Ye Weng aombed yedme wongkoon kwamunemo,

“Ben burudande obon kerundi ye karub kuu Saiyon angkambbed mananeen,

ye kuu Godiibban ande dohiri ye inamen kuu Yekob ye awoya yi niindem aom angkeen kuu are dowan keraneen.

²⁷ Yi inamen arewa are korari ye weng kuu yi yoom ne yoom amob ongmanuub,

yi ambarakmi are dowan keraniin yaron arimbed.” an-doon.

²⁸ God ye weng amun ye kerekmen yaambéd Yuudan kuu yíib dowad God yaa bondan keríwen. Kumban Godbed kini ye kerekmen yaambéd yi kuu Abraham awene yi dowad mímíyob dowaken kerundoon.

²⁹ Amborom kuu God ye munob kondi yemaniib yembed baande kiniyíib kuu ma andokbe domokbaanban kowe.

³⁰ Anuk yiri kuu yíib kuu God yaa wabkad keríwendan. Kumban kibikee Yuudan wabkad keríwen kumbed yíib kuu God ye mímíyob keende kakman are nonondandi kuu kandiwen.

³¹ Kwamune areb kuu kibikee Yuudan yi kangkon God yaa wabkad keríwendan kumban, yíib yaa Godbed mímíyob keende kakman are nonondandoon kumbed, yi kuu God ye mímíyob keende kakman are nonondandi kuu kandaniib kii.

³² Amborom kuu Godbed nimakarub korem kuu wabkad inamen dabderem yiri ben nongkoboon, yi korem yaa mímíyob keende kakman are nonondandi dowadbed.

God Yaningko Kankooni

³³ God ye meeni kangdomiib ye kaadkeriyíib ye amun amun yemooon kuu darewoob arimo kii!

Ye wengyundi kuu karubbed ma andangkindeban,
kwane ye meeni ye kiwaan kuu karubbed ma onme wedmindeban kii!

³⁴ “Kanembed Yariman ye inamen kabaki kuu yekadkeroon?

O kanembed Yariman yaa ongkandi ye karub keroon?”

³⁵ “Kanembed God yaa kumkam maa konoon kumbed, inewe andi kuu yimin keroon?”

³⁶ Kedi, kumkam korem kuu yembed ongmenaboon, kukuu ye yaambéd wonekmoon, kukuu ye aningko kankoonaniib kii.

Ye yaa nambiri kerok, aron korem korem! Anam kwanok.

12

Yíib Inamen Koremiib Yesu Ye Yoman Winime

¹ Kwani kowe, angkodmia, nangkande yedmaan kuu, Godbed yíib yaa mímíyob keende kakman are nonondandoon kowe, munob koni yeman God yaa konemooon areb yíib ida yona dingkia kuu God yaa bangkanibko yembed korok kere oonok, yíib wad doriib kumaombéd. Kwane, yíib kuu karadmo keraniwe Godbed kubi dowaken kerundaneen. Kukuu kwamunembed kurikuri dowad God ye deme yaa kowe ambangke yimin kerí yeman.

² Okad yiri ye inamen yaa daboknenwaib, korondibko Godbed yíib inamen meeni kuu yeweb ongmené ben yeka

mamaa kerundok. Ke kwamune kerundaneen kumbed andangke wedme God ye meeni dowaken kuu amunmo yorokmo ande yedmaniib. Kedi, God ye meeni dowaken kuu amun amuniib kubi yemaniib demkoronmoyiib kui.

³ Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keewoon yaambéd yíib korem yaa ke yedmaan kei. Godbed yíib yaa inamen kondoon kuyaamo dobirime, kuyaa burudande nubbedmo ari yimin ande kankoonaiib. Godbed yíib yaa kondoon anam andi ye dabab wari ye kerekmen yaambéd inamen yorokmoyiibbed yíibka yíibmeren yaa darobe andangke meenime.

⁴ Karub kuu ye id mimo kumban kurub barad yemoon. Kwane kurub barad yemoon kuu deme maa maa awine kandimaib kwamune areb kuu,

⁵ nub kuu yemoon kumban Keresu yaambéd ye id mimo keruwen, kwane nub kuu neman neman ibonmo keruwen.

⁶ Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken nub yaa keendoon ye kerekmen yaambéd nub kuu munobmo bangkandoon ye deme ambangki ye aromkono maa maa awingkaub. Kane yaa profesi deme munob konoon kuu, ye anam andi ye dabab wari ye kerekmen yaambéd kwane profesi weng dakmok.

⁷ Kane yaa dikon deme munob konoon kuu kwane ambangkok. Kane yaa kedmengkandi deme munob konoon kuu kwane kedmengkandok.

⁸ Kane yaa kuu yena yaa kube ongakandi deme munob konoon kuu kwane kube ongakandok. Kane yaa kuu yena yaa komo dowan keroon awandi deme munob konoon kuu embeng embengban koowad koowadmo kwane awandok. Kane yaa kuu korok kere ooni deme munob konoon kuu ma korondiyiibban kwane oonok. Kane yaa kuu mimyob keende kakman are nonondandi deme munob konoon kuu kubi dowakeniibbed kwane kamok.

Mimyob Dowaken Keendi

⁹ Yíib mimyob dowaken keendi kuu ma aadikmiyiibban kerok. Arewa kami ye barang yaa kuu miin dowakeniibban kerime, kwane amun kami ye barang yaa kuu amuknime.

¹⁰ Ambang oni daman areb ye mimyob dowakenbed marin marin keenoon keenoon kamime. Yíibka yíibmeren oonimaib kuu burudande aningko kankoonoon aningko kankoonoon kamime.

¹¹ Yariman Yesu ye deme nindorokiibbed ambangkimaib kuyaa kuu ma korondaib, yíib inamen korembéd no kwane ambangkime.

¹² Yíib kuu Godbed kwananeen ande meedmi yaambéd kubime. Durud yewéd meneboon kuyaa kuu yodbirimban

emambed doberembirime. Kurikuri kamimaib kuyaa kuu ma korondaib, no kwane kamembirime.

¹³ God ye karuwa nimaya kane kane yi animana yiribmana komo komo dowan keroondan kuyaa yiiib kumkam kwanayiiib kuu numbirime. Kane kane minibka angkodmendimamime.

¹⁴ Yiiib yaa durud yewed konde yenbandidan yaa amun kerundime. Yi yaa weng arewambed ambemonde arewa kerundaib, kwane amun kerundime.

¹⁵ Kane kane kubibka yiiwiib kubime. Kane kane bob yuudi ameng kamibka yiiwiib yuudi ameng kamime.

¹⁶ Yena yoom kuu ibonmo aungaungbed dobirime. Kerengkan keraib, aningkoyiibbandan yaa daboknem ande dowakeniib kerime. Nembedmo meeni kangdomman keraan andaab.

¹⁷ Karub maambbed eb yaa arewa kamebdoka, nemaniib inande arewa kamenaab. Nimakarub korembbed eb kuu amun ambangkeeb kii ande kadwobdaniib ye kiwaanbed ongme awine kwane ambangke.

¹⁸ Eb dohiri yaambbed nimakarub korem yoom yewenubmo dohiriyiiib kuu yimin keroonka, kwame kuyaambbed angkumone yi yoom yewenubmo dobere.

¹⁹ Angkodmia, angkon neman bon kingkaib, korondibko Godbed kuye bon kuu ambangkok. Amborom kuu God Ye Weng aombbed kekamune yedme wongkoon, “Yarimanbed yedmoon, ‘Arudbed bon kuu neman inendaniin, nembed kakman kondaniin kii.’” andoon.

²⁰ Kuned kuu God Ye Weng aombbed kekamune yedme wongkoon,

“Eb bonman kuu mungi keroka, animan konebko anak.

Kwane, ok moom bobnoka ok konebko anak.

Kwananeeb kuu amoyidkob ye korok ari nongkobaneeb.”*

andoon kowe, yiiib kuu kwamime.

²¹ Ke korondaiwa kwamunaan kuu arewambbed dorondare dabunaan andid, kumban arewa kuu amun kamimbed dorondare dabune.

13

Korok Korok Yi Weng Awinimo

¹ Nimakarub korem kuu gapman korok korok yaamo wengambere ambangkime, amborom kuu korok korok deme ye aromkono kuu karub maambbed awinindo, Godbed ongmoon kumbedmo. Korok korok deme ye aromkono kuu God ye dowakenbed ongmoon.

* **12:20:** “amoyidkob ye korok ari nongkobi” ye weng id angkara kuu karak kondi.

² Kwana kowe, kane kuu korok korok deme ye aromkono yaa wunekiranmaneen kuu Godbed ongmoon yaa wunekiranmaneen kii. Kwane kamaneendan kuu yika yimeren wengyundi ye dabab kanmananiib kii.

³ Kedi, korok korok kuu amun awinimaibdan yaamban, abdon kamaimaibdan yaa ambarakmi ye dabab kondi yaa unime ande yedmimaib. Korok yaa uni korem kuu korondandamiwoo? Kwani kowe, amun amunmo kamime. Kwananiib kuu yembed yiib dowad nimakarub amun andaneen.

⁴ Amborom kuu ye kuu God ye dememan yiib yaa amun amun kamendi dowad deme awinoon kowe. Kumban yiib kuu abdon kamaniib kaned kuu ye yaa unime, amborom kuu yembed dabab kondi ye aromkono awinoon kuu anam kowe. Ye kuu God ye dememan, kwane Godbed ye arud konoona ambarakmidan yaa ukum kondimaan.

⁵ Ke kwamunekob, korok korok yi weng kuu wengambere awine kandime, kumbedmo yimin. Ukum menebandameen dee andimomban, yiib niindem aom kuu amunmo angkimborok andi yeman.

⁶ Kuye inamen kumbed yiib kuu tak od kuu kowimaib, amborom kuu korok korok kuu God ye demedan, kwane yi kuu aron womonyiibban oonimaib.

⁷ Yiib kuu karub korem kane kane yaa dungkum kamiwen kuu ingkandime. Tak od kowi yaron keroonka, tak od kuu kowime. Gapman fii kowi yaron keroonka, gapman fii kowime. Yedin kan kiringkono kowi yaron keroonka, kwane kowime. Aningko kankooni yaron keroonka, kwane kowime.

Nub Yariman Yesu Ye Kerekmen Yaambad Dobirime

⁸ Yiib kuu mimyob dowaken neman keendoon keendoon kamime. Kuuu yiib dungkum areb, God yaa ine kowi yeman. Kuye dungkum kuu angkimbaraneen, dowan keraanban. Kedi, kanembed yena yaa mimyob dowaken keendimaan kumbed Moses ye amob kuu anam id keroon.

⁹ Keye amob kee, "Nenem kamaib, kumka kuman ayaib, yid baib, yena yi yiribman nembed kanda ande kamaib." kuyiib amob yena koremiib kuu bendabokne korem arimbed dabune yedmoon ye amob kukei, "Ebka ebmeren mimyob dowaken kowimaab areb, eb dia doriibdan yaa mimyob dowaken keende."

¹⁰ Mimyob keendimaan ye karub kuu ye dia doriibdan yaa abdon kamendaanban. Kowe, mimyob dowaken keendi kuu Moses ye amob korem yi anam id keru yeman.

¹¹ Kibikee aron kuu yiibkaadkeriwen kowe keyiib kee kamime, yiib unuk dangemoon areb kere amun amun kamindeban yirimbed yaro dembe amun amun kamime andi

yaron kereen kii. Amborom kuu yiiwa nuwa bobni yaa burudande bindi yaron kuu nub ibduruk anam anduwen arebban, kuye aron kuu dia doreen kowe.

¹² Kumun amnoom kuu dowan kere wenuun, awawini kerandamuun kii. Kowe, nub kuu amnoom kumun ye kami kuu ben yangmad kerenub, kwane aronki ye ana nangmi ye yiribman ben deebem.

¹³ Nub dobiri kuu aronkimbed kabangme dobirimaib areb kerem. Ok arewa ano animan duudkab kiom anengkanao kamaib, ok arewa ane awarak bobnembaraib, nenem kamaib, anon dowomkim yaa doberemoon areb ye inamen kamaib, wengbaraib, wungkandaib kui.

¹⁴ Kumban Yariman Yesu Keresumbed kan derenime. Kwane, id ye dowaken kuu ma awine kamaib, kuyaa meeni maa ongmaib.

14

Anam Andi Wuuddaniib Anam Andi Kangdomdaniib

¹ Anam andi wuudman kuu yiiib kumaom nen daboknime, kumban yembed komo komo meenoon yaa wengbiri ye dowadban.

² Karub maa ye anam andi yaambéd animan korem nembed ani kuu yimin andimaan, kumban anam andi wuudman kuu dingkan yom kuu dudi god yaa ani mengkandiwen kowe anainban andimaan.

³ Animan korem animaibdan kuu dudi god yaa ani mengkandi ye yom animokbandan benkubunaib. Kwane, dudi god yaa ani mengkandi ye yom animokbandan kuu animan korem animaibdan yaa ambarakmiib kii ande meenaib, amborom kuu kwane animaibdan yaa kuu Godbed ne karuwa nimaya andoon kowe.

⁴ Yiiib kanekob karub maa ye dememan yaa kuu wengyundandamiib? Kuye karub kuu yeka yarimanbed yiminmo doberewen o yiminban komberewen andi yeman. Kwane, ye kuu yiminmo dobaraneen, amborom kuu Yariman Yesumbed yiminmo ongmaneene kwane dobaraneen kowe.

⁵ Karub maambéd meenimaan kuu aron maa maa kuu aron yena yaa burudande God yaa kurikuri darewoob keriyeman andimaan. Kwane, karub maambéd meenimaan kuu aron korem kuu ibonmo andimaan. Kuye karub mimim kuu yika yi meeni inamen aombéd yika yi meeni yaa kangdom kerime.

⁶ Aron maa kuu God yaa kurikuri dowad aron yena yaa burudandoon ande meenimaan ye karub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad kwanimaan. Kwane, dingkan yom animameen ye karub kuu Yariman Yesu yaningko

kankooni dowad kwanimaan, amborom kuu God yaa eso ande animameen kowe. Kwane, dingkan yom animokban ye karub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad anakban kere ye yaa eso andimaan.

⁷ Kedi, nub kumaom kuu karub mim kuu yeka ye dowadmo ma dobaraanban. Kwane, nub kumaom kuu karub mim kuu yeka ye dowadmo ma bobnaanban.

⁸ Kowe, wad dobaranuub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad dobaranuub. Kwane, duknanuub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad duknanuub. Kwanikob, wad dobaranuub o bobnanuub kuu nub kuu Yariman Yesu ye karuwa nimaya keruwen.

⁹ Kuye dowadbed Yesu Keresu kuu bobnekore ikakman wadkeroon kowe, ye kuu dukniwendaniib wad doriibdaniib yi kangkoman keroon.

¹⁰ Kumban komande ogoodmo eb kuristen angkodmi yaa ambarakmeeb ande meeneeb? Komande ogoodmo eb kuristen angkodmi kankubuneeb? Kedi, nub korem kuu God ye wengyundimbon ari dobaranuub kii.

¹¹ God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon, "Yarimanbed yedmoon, 'Nembed doriin kuu anam keroon kwamune areb kuu, nimakarub korem kuu mene ne arinambo arimbed bu-mangkenib, eb kuu God kii ande yedmewaniib.' " andoon.

¹² Kwani kowe, nub korem mimim kuu yeka yeka nubbed komo awine kande ambangkuwen kuu God yaa dakmanuub kii.

¹³ Kwani kowe, ogoodmo wengyundanoon wengyundanoon kamuub kuyaa kwane koronde deerewandem. Kwane, yiib kuristen angkodmia yi anam andi kiwaan yaa boknandimbon o kiwaan kebeni yeman ongmene kowaub ande inamen andangke ongmime.

¹⁴ Ne kuu Yariman Yesu yaambbed kaadkere inamen ongme kangdommo awinaan kuu kei. Animan korem ani kuu yimin, animan maa kuu Godiib yaa wini ye kiwaan kebeni yemanban. Kumban kanembed kuu animanban Godiib yaa wini ye kiwaan kebeni yeman andoka, korondibko yembedmo kwane kamok, amborom kuu ye yaa kuu amob kowe.

¹⁵ Kwane, yiib animan ananiib kumbed yiib kuristen angkodmi wedmekore ananiin kuu God yaa ambarakmaniin ande kubiyiibban keraneen kuu, yiib kuu mimyob dowaken yaambbed kamokban keraniib. Yesu Keresumbed ye dowad bobnoon ye kuristen angkodmi kee yiib komo animaiib yaambbed yi anam andi kuu nen monmaraib.

16 Kwanikob, yiibbed Keresu yaambbed okad yiri ye amowamob yaa obonmo kerenib doriib kumbed yiib kuristen angkodmia benkubunaib, benkubunaniib kuu anam andindodanbed yiib kuu inamen arewadan andaniib.

17 Kedi, God ye oonimbon kuu animan ani o ok ani keye kerekmen yaambbedban. Kukei, Kingkin Karadmo ye aromkono yaambbed yorokmo dobiriyiib yewenubmo do-biriyiib kubiyiib kui.

18 Amborom kuu keye kiwaan yaambbed kane kane Keresu ye deme awine kande ambangkaniib kuu, yi dowad Godbed kubaneene nimakarub yenambbed yi kuu amun kii anden-daniib kowe.

19 Kwani kowe, kiwaan korem yaambbed yena yoom yewenubmo dohiri ye kiwaan ongmem. Kwane, kiwaan korem yaambbed yiib anam andi darewoob keridowad marin marin ambib areb yenbenmo daanemoon areb korem.

20 Animan yaa wengbiri dowadbed Godbed yi anam andi ongmoon kuu monmaraib. Animan korem ani kuu yimin, animan maa maa kuu Godiib yaa wini ye kiwaan ma kebe-naanban, kumban karub kanembed animan maa ananeen kumbed ye kuristen angkodmi maa wedme boknande kombaraneen kuu arewa, animan aneen ye karub ye ambarakmi yeman.

21 Kwani kowe, yiib kuristen angkodmi wedme boknande kombiri yeman, dingkan yom ani o wain ok ani o komo komo kwamune wedme boknande kombiri yeman maa maa korem kuyaa kuu korondime, inamen kee amun, inamen maa arebban.

22 Kowe, komo inamen kuyaa kuu yiibbed inamen amun ande meene anam andiwe Godbed ee yimin andoon kumban kuristendan yenambbed awinaubban inamen arewa andi-maib kuu, yiibka God ye arinambo arimbed kuye inamen kuu ben amuknime. Karub kanembed God yaa meenene inamen amun ande karekmiyiibban kerekore kuye inamen awinoon kumbed ambarakmaan ma andindo kuu Godbed amun kerunoon.

23 Kumban karub kanembed ye karekmi yaambbed animan ananeen kuu ukum koni yeman keraneen, amborom kuu yembed animan aneen kuu ye anam andi yaambbedban kowe. Kwane, inamen korem anam andi yaambbed minindo kuu ambarakmi yeman.

15

¹ Nub kane kane anam andi yaa kangdommo doruub kuu anam andi wuuddan yaa koromone awandem, nubka nubmeren kubi dowad ambangki ye inamenmo awinaub.

² Nub korem kuu nub dia doriibdan yaa amun amun kamende yi anam andi darewoob keru dowadbed kube awandem.

³ Amborom kuu Keresu kuu yeka yemerer kubi dowad ambangkindo kowe. Kuyaa kuu yembed God yaa God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon, "Damangkandi weng yimbed eb yaa damangkabiwen kuu ne yaa monoon kii." andoon.

⁴ God Ye Weng Karadmo aombed anukbed wongkanabiwen ye weng korem kuu nub yaa kedmengkandi dowadbed wongkiwen. Kowe, kuye weng yaambad ma korondiyiiban kangdommo dobiriyiib God Ye Weng yaambad kube ongkandiyiib awine kandanuub kumbed Godbed kwaneen ande meedme dobaranuub.

⁵ Kwane, yiib kuu Yesu Keresu ye yoman weniib kuu, ma korondiyiiban kangdommo dobiriyiib kube ongkandiyiib bangkandimaan ye Godbed yiib yaa yiibkanmo aungaung mimo kere dohiri ye inamen kondok.

⁶ Kuye inamen awine kandaniib kumbed yiib kuu inamen mimo mongkodkono mimo kere daboknenib, nub Yariman Yesu Keresu ye Ambe God yaa nambiri konime anduwed.

⁷ Kwani kowe, Keresumbed yiib bendabokne nimakarub amun andoon kwamune areb kuu, yiibka yiibmerer mariner kandabokne karub amun andenoon kandabokne karub amun andenoon kamime. Kwaniyiib kuu God yaa nambiri konaniib kii.

⁸ Yesu Keresu kangkon ke kamanoon kii, ye kuu Yuudan yi deme karub keroon, God ye anam anam dowadbed. Keyiib kee Abraham awene yaa weng kunduk ongmenaboos kuu anam id kere korokbi dowad Yesumbed kwanoon.

⁹ Kwanoon kuu Yuudanban kuu Godbed yi yaa mimiyoob keende kakman are nonondanoon kumbed God yaa nambiri konime anded. Kuye dowad Dewidbed God Ye Weng aom kekamune yedme wongkoon, Keresu ye dowad,

"Kwani kowe, Yuudanban kumaom kuu nembed ewaningko kankoonaniin, kwane eb yaa kurikuri yook wingkaniin." andoon.

¹⁰ Angkon ye weng aombed kekamune yedme wongkoon, "Yuudanban kubime, God ye karuwa nimaya Yuudan yoom." andoon.

¹¹ Angkon ye weng aombed kekamune yedme wongkoon, "Yuudanban yiib korem, Yariman yaningko kankoonime, kwane ambibkin koremdan, yaningko kankoonime." andoon.

¹² Angkon ye weng aombed Aisaiyambed kekamune yedme wongkoon,

“Yesi* Ye Ambokab Keresu kuu bare dembaneen kii.

Ye mim kumbed daane wene ambibkin korem kuu oonaneen kii.

Yuudanban kuu yembed kwananeen ande meedmaniib.” andoon.

¹³ Kowe, yiib kuu God yaamo angkumone doriib kuu, yembed kwananeen ande meedmimaib ye Godbed yiib yaa kubiyyib yewenubmo dobiriyiib bangkandoko yiminmo kerok. Kwananiib kumbed Kingkin Karadmo yaromkono yaambéd Godbed kwananeen ande meedmibka yiminmo kerok anded.

Poolbed God Ye Deme Awinoon Ye Kerekmen

¹⁴ Nangkodmia, inamen ongme kangdommo awinaan kuu kei, yiib aom kuu amun amunbed yukne derenkoroone, kwane yiib kuu kaadkeri yiminmo kerenib, kwane yiib kuu marin kedmengkanoon kedmengkanoon kami yiminmo keriwén kii.

¹⁵ Kumban nembed keye kerek kemaombéd yiib yaa arudkonomo wongkani keendaan. Kuye weng yaa ika monkone yedmendi dowad kwanaan. Amborom kuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambéd deme kawoon kuu,

¹⁶ Yuudanban yi dowad Yesu Keresu ye deme awinaan kumbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan areb God ye weng baande daandimain kowe. Kwanimain kumbed Yuudanban kuu Kingkin Karadmombéd ben karadmo kerundoko God yaa koni yeman areb keribko konako ne karuwa nimaya andok andid.

¹⁷ Kwane kowe, ne kuu God ye deme awinaan kumbed Yesu Keresu yaambéd kerengkan kamaan.

¹⁸ Ne yaambéd Keresu komo ambangkoon kumbedmo dakmimain. Ne komo dakmaaniib komo ambangkaaniib kuyaambéd Yuudanban ben God yaa wengambere awini kiwaan ari nongkobaan.

¹⁹ Kwanaan kuu dud korokbiyyib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib Kingkin Karadmo yaromkono yaambéd kui. Kowe Yerusalembéd wene Ilirikum kuyaom kuu Keresu ye weng amun kumundinmo kanyare daandaan.

²⁰ Ne dowaken darewoob kerembirimain kuu kunayambéd Keresu kuu kaadban koron doriib kuyaa kuu, ye weng amun kanwene daanda ande meendobembirimain kii. Kuku karub yenambéd ma andowe daandindo yaa nembed ibduruk andowe daanda andi dowad.

²¹ Inamen ke God Ye Weng aombéd yedme wongkoon kei,

* 15:12: Yesi kuu King Dewid yambe.

“Ye weng daandindodan kuu wedmaniib,
kwane wengambirindodan kuu kaadkeraniib.” andoon.

²² Kuye inamen awinaan kumbed aron yemoon kuu kebe-
newoone yiib yaa monokban keraan kii.

Rom Yaa Owod Wini Ye Meeni Nekwoon

²³ Kumban, kibikee ambibkin ambibkin keyaom yimin
yimin yaa deme awinekori, kwane yiiwiib yaa mene wedma
ande weeb yemoonbed dowaken darewoob keraan.

²⁴ Kowe, ne inamen kowaan kuu Speen ambibkin yaa de-
wananiin kumbed yiiwiib yaa meneni durundaniin manok
andid. Kwananiin kumbed aron yemoonban yiib yoom kube
doberekori, yiib kuu ne Speen yaa weniin kiwaan dowad kuu
awawaniywa wananiin ande meenaan.

²⁵ Kumban kibikee ne kuu Yerusalem yaa deweniin, God ye
karadmodan kuyaa doriib yi awandi dowad.

²⁶ Amborom kuu Masedoniayiib Akaiyayiib kuyaom doriib
ye anam andiwendanbed dowakeniib kerenib, God ye karad-
modan Yerusalem aom doriib kumaom yiribmaniibban ker-
wendenan yi dowad od benib yi yaa bangkande ande ne dingki
ari nongkobiwen.

²⁷ Ke yi inamen dowakenbed kwaniwen. Kwane, anam
kuu kuye od kuu dungkum inendi yeman, amborom kuu
Yuudanbed biwen ye kingkin kerekmen ye amun kerundi
yaambed Yuudanban kuyaa numbiriwen kowe, ikakman
Godbed amun kerundoone Yuudanbanbed biwen ye okad
kiri ye yiribman yaambed Yuudan kuyaa numbiri ye
dungkum angkeen kii.

²⁸ Kwanikob, od korem kuu Yerusalem yaa benwene
bangkandaniine numbaraniwe yimin kii ande wedmen-
daniin kumbed Speen yaa deweneni kumbed yiib kuu durun-
daniin.

²⁹ Ne nekaadkeraan, ne yiiwiib yaa mananiin kuu Kere-
sumbed dowakeniib kere amun kerundoon kumundinmo
yaambed mananiin kii.

³⁰ Angkodmia, nangkande yedmaan kuu, nub Yariman
Yesu Keresuyiib Kingkin Karadmo ye mimyob dowakeniib
kuyaambed God yaa ne dowad ne yoom dabokne ibonmo
yobdoodmo kurikuri kamime andid.

³¹ Kwanibko, Yudea aom doriib ye anam andindodanbed
ne neem ande meendobiib yaa kuu Godbed kebene
oonewoko, Yerusalem aom deme awinaniin kuyaa kuu
God ye karadmodanbed ee yimin andime andid.

³² Kwamune keraneen kumbed God ye dowaken yaambed
yiwiib yaa mene durundaniin kuu, kubiyiib mananiine yiiwa
neya kuu unuk angke yaro nindorokiib kowe yaremoon areb
dobaranuub.

³³ Kowe, yewenubmo dohiri kondi ye God kuu yiib korem yoom ibmo doborok. Anam kwanok.

16

Nimakarub Mimim Yaa Kubendi Weng

¹ Nub kuristen otaak Foebe kuu kei, nembed yu kuu yiib yaa nen korokbendi dowad wongkaan, yu kuu wonong amun, anam andiwendan Sensurea siti aom doriib yi dowad dikon deme awineen.

² Nembed yiib ke yedmendaan kei, yu kuu Yariman Yesu yaningko yaambéd kubende nendime, God ye karadmodan yi inamen yi kerekmen yaambéd. Kwane, yu yaa komo down keroon kuu yibbed awandime, amborom kuu yu kuu nimakarub yemoon yaa awandi darewoob kondeen kowe, ne yaa kangkon.

³ Ne yoom deme ibonmo awinuwendan Prisila yoom Akwila yoom yaa Yesu Keresu yaningko yaambéd kubendime.

⁴ Yi kuu ne nen kukbiri dowadbed arud darewoob bobnikin dungkun ari dohiriwen. Kowe, kuye dowad kuu yi yaa eso andundaan, kuned nembedmomban Yuudanban anam andiwen yi korem kwangkon eso andundiwen.

⁵ Anam andiwendan Prisila yoom Akwila yoom yi ambiwoom mene nedbimaibdan yaa kangkon kubendime.

Ne angkodmi mimyob dowaken keenaanman Epenetus yaa kubenime. Ye kuu Esia ambibkin aombéd ibduruk Keresu yaa anam andoon.

⁶ Meri yaa kubendime. Yu kuu yiib awandi dowad deme yobdood awineen.

⁷ Anduronikus yoom Yunia yoom yaa kubendime. Yi kuu Yuudan anak ne yoom ibonmo wii aom doboruwen. Yi kuu apasodan kumaom kuu kadwongkandimbon. Kwane, yi kuu yidin Keresu yaa anam andiwen, ne kuu yi yomanbed anam andaan.

⁸ Ne angkodmi Keresu yaambéd mimyob dowaken keenaanman Ampiliatus yaa kubenime.

⁹ Keresu yaambéd nub yoom ibonmo deme awinuwenman Urubanus yoom ne angkodmi mimyob dowaken keenaanman Stakis yoom yaa kubendime.

¹⁰ Keresu yaambéd komboon darobe karub amun andoonman Apeles yaa kubenime. Aristobulus ye nimadana yoom yaa kubendime.

¹¹ Ne Yuuman Herodion yaa kubenime. Narusisus ye nimadana yoom Yariman Yesu yaa anam andiwen kuyaa kubendime.

¹² Yariman Yesu yaambéd deme yobdood awinimaib ye nima Turaifena yoom Turaifosa yoom yaa kubendime.

Wonong maa Yariman Yesu yaambéd deme yobdood anam awineen, mimyob dowaken keendaan ye wonong Peesis yaa kubendime.

¹³ Yariman Yesumbed kinoonman Rufus yoom ye ena yoom yaa kubendime. Yu kangkon ne ena areb kereen.

¹⁴ Asinkuritus yoom Flegon yoom Heemes yoom Patorobas yoom Heemas yoom yi yoom doriib ye kuristen angkodmia yoom yaa kubendime.

¹⁵ Filologus yoom Yunia yoom Nereus yoom ye oni yoom Olimpás yoom yi yoom doriib ye karadmo kerundoondan korem yoom yaa kubendime.

¹⁶ Yiib kuu marin marin karadmo kiwaanbed mandamuk konoon mandamuk konoon kame kubendime. Anam andi-wendan kambong maa maa aom doriib korem kuu yiib yaa kubendi weng keendiwen.

Yeenbon Weng

¹⁷ Angkodmia, nangkande yedmaan kuu kei, kane kane yi kuu wengbere yiib ben andokbenib anam andi kiwaan kebeni yeman nongkobimaibdan yaa kuu kaadkerunde wangdandundime. Yi kedmengkandi kuu nubbed yiib yaa kedmengkanduuwe awine kandiwen ye inamen arebban, kuye inamen yaa bon kerí yeman. Kowe, yi yaa daboknaib, yeka yeka kerime.

¹⁸ Kedi, nimakarub kwamunedan kuu nub Yariman Keresu ye deme awinindo, yika yi id ye dowaken yaambédmo awine kande kwane ambangkimaib. Yi kuu ok wengyiib dudi ye benkoobi ye wengyiib kumbed yi inamen arewa yaa koron keriwendan yaa nemengkandimaib.

¹⁹ Yiibbed Yesu ye weng amun wengambere kande kuye kiwaan arimo doriib kuu kuristendan korem wengambiriwen. Kowe, nembed kubi darewoob arimbed keraan. Kumban, ne dowaken kuu yiib kuu amun amun ye inamen ye dowad meeni kangdom kerenib, arewa arewa ye inamen yaa wangdande nonoon areb kerime.

²⁰ Yewenubmo dobiri kondi ye Godbed aron dukmenmo arimbed Seten kuu yiib yon dabderem yirimbed monmaraneen.

Nub Yariman Yesu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib yaa kondok.

²¹ Ne yoom deme ibonmo awinuwenman Timoti kuu yiib yaa kubendi weng keendoon. Kwane, ne Yuudan angkodmia Lusius yoom Yason yoom Sosipatee yoom kwangkón yiib yaa kubendi weng keendiwen.

²² Kerek kee Pool ye dowad wongkaanman Teetius nembed Yariman Yesu yaambéd yiib yaa kubendi weng keendaan.

²³⁻²⁴ Pool ne yoom anam andiwendan ke doriib keyoom angkodmendoonman Gaiyus kuu yiiib yaa kubendi weng keendoon. Keye siti ye od ye ooni ye korok Erastus yoom nub kuristen angkodmi Kwaatus yoom kuu yiiib yaa kubendi weng keendiwen.*

²⁵ God kuu Yesu Keresu ye weng daandiyiib ne ked-mengkandiyiib yaambbed yiiib ben kangdommo ongmendi ye God. Yembed unyemanbed mene kibikee kan biknoon ye weng kumban kibikee kan dian korokboon yaambbed yiiib ben kangdommo ongmendoon.

²⁶ Aron korem korem ye Godbed kwanime ande yedme kowoon kumbed profesidan God Ye Weng Karadmo wongki-wen yaambbed ambibkin koremdan yaa ye weng kuu kan dian korokboon, ye yaa anam ande ye weng awine kandime anded.

²⁷ God, yembedmo meeni kangdom ye God kui, ye yaa kuu Yesu Keresu yaambbed nambiri aron korem korem yeman kerok kii! Anam kwanok.

---

* **16:23-24:** Kurin ye buk Rom yenamo keye wengiib kei: Nub Yariman Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiiib korem yaa kondok. Anam kwanok.

1 Korindan

Kerek Mimo Poolbed Korindan Yaa Wongke Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool wengamboroon kuu anam andiwendan Korin aom doriib kuu id ye dowaken yaambed arewa kamiib kowe, Efesus yaambed yi yaa wongkoon. Korin aom kuu nenem in-amen yemooniib kowe, Gurik wengbed “korin kami” ye weng id angkara kuu “nenem kami” keroon. Poolbed anukbed yi yaa daande wongkoon kumbed kerebkarab keruwen kowe kerek kee wongkoon, ongme ambobandi dowad. Kwane, Korindan yenambed Pool yaa kaamobi yenayiib wongkiwen kowe, inande kerek kee wongkoon. Kwane, yi kombiriwen kuyaa aromne awandi dowad wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 55 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-3)
2. Korindan Yi Dowad Eso Andi Ye Weng (1:4-9)
3. Anam Andiwendan Yika Andokbe Yeka Yeka Keruwen Kuyaa Ambobandoon (1:10–4:21)
4. Anam Andiwendan Ambarakmi Yena Aom Kombiriwen Kuyaa Ambobandoon (sapta 5–6)
5. Awani Kerekmen Yaa Ambobandoon (sapta 7)
6. Neka Nedin Andi Ye Inamenban Yena Yaa Awandi Ye Inamen Awinime Ande Ambobandoon (8:1–11:1)
7. Nedbe God Yaningko Kankooni Kerekmen Yaa Ambobandoon (11:2–14:40)
8. Dukniwenbed Dembi Yaa Ambobandoon (sapta 15)
9. Yeenbon Weng (sapta 16)

¹ Pool, ne kuu God ye dowaken yaambed Yesu Keresumbed baande kinoona ye apaso keraan yoom nub kuristen angkodmi Sostenes yoom.

² God yaa anam andiwendan Korin aom doriib, yiib kuu Yesu Keresumbed karadmo kerundoondan, yiib kuu ambarakmi yaa daboknaib yiibka kere dobirime ande baandoon. Yiib yaa kerek kee keenduwen. Yiib yoom kane kane kuna kuna yaa doriib kuu nub Yariman Yesu Keresu yaa baandimaibdan yoom ye yaa dabokne doriib, ye kuu nub yoom nub Yariman.

³ Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiib yaa bangkandime.

God Yaa Eso Andoon

⁴ Ne kuu aron korem yiib dowad ne God yaa eso andimain, amborom kuu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu Yesu Keresu aombed yiib yaa kondoon kowe.

⁵ Kedi, ye aombed kiwaan korem yaambbed yiib weng Yesu ye dowad dakmi korem aomiib yiib God yaa kaadkeri korem aomiib kuu, inamen yemoon yiminmo keriwen,

⁶ amborom kuu nubbed Keresu ye dowad yiib yaa dakme korokbenduwen kuu yiib dobiri aom kuu kangkon ibmo keroon kowe.

⁷ Kwani kowe, yiib kuu nub Yariman Yesu Keresu nenmene dianmo korokbok ande nindorokiibbed meedme doriib kuu, yiib kuu God ye deme ambangki ye aromkono Kingkin Karad-mombbed munob bangkandimaan kuu maa nombirindo korem yiminmo keriwen.

⁸ Yembed aromkono kerundaneene kwane wene yimin wandi aron keraneen, nub Yariman Yesu Keresu ye aron ari keranuun kuu yiib yaa ambarakmiwen ande kadwondaan-ban ye dowad.

⁹ Ye kuu weng awinimo ma korondiyiibban ye God, ye Mingki nub Yariman Yesu Keresu yoom ibmo dabokne dobirime yiib yaa ande baandoon ye God.

Anam Andiwendan Aombed Andokbi Kuu Arewa

¹⁰ Angkodmia, nembed nub Yariman Yesu Keresu yaningko yaambbed nangkande yedmaan kuu, yiib korem kuu weng mimo kerime. Kwananiib kumbed yiiwaom kuu andokbiyiibban kerenib no dabokne meeni inamen ibmo keraniib.

¹¹ Nangkokdmi, Kaloe yu ambiwoom yena ku doriib kumbed ne yaa yedmewiwen kuu, yiib kuyaom kuu wengberenabiib kii andiwen.

¹² Kowe ne meeni kuu kei, yiib kuyaa mimbed yedmimaan kuu, “Ne kuu Pool ye yoman wanaan.” andaane, maa kuu “Apolos ye yoman wanaan.” andaane, maa kuu “Pita ye yoman wanaan.” andaane, angkon maa kuu “Keresu ye yoman wanaan.” andaane ande kamiib kii.

¹³ Keresu kuu andokboonkob dee? Poolbed yiib dowad at ming arimbed bobnoonkob dee? Yiib kuu Pool yaningko yaambbed baptais kerundoonkob dee?

¹⁴ Eso andaan, nembed yiib yaa kwane ma baptais kerundindo kowe, kumban Kurispus yoom Gaiyus yoom kumbedmo.

¹⁵ Kowe, karub maa kanembed ne kuu eb aningko yaambbed baptais keruwewen andaanban, ne yaa.

¹⁶ Ee anam, nembed angkon Stefanas yambiwoom doriibdan kwangkon baptais kerundaan, kwanaanbed ari kuu kane yaa ma baptais kerunaan kuu nonondandaan.

17 Keresumbed ne nenkowoone manaan kuu baptais kamendi yemanban, weng amun daandi dowad nenkwoon. Weng amun daandaan kuu karub ye meeni kangdom ye weng yaambédban. Karub yi meeni kangdom yaromkono yaambéd dakmaan karen, Keresu ye at ming ari bobnoon kumbed ye aromkono kuu dowan keroon karen.

Keresu Kuu God Ye Meeni Kangdomiib Yaromkonoyiib

18 At ming arimbed bobnoonman ye weng kuu, kane kane duknandamiibdan yaambéd kuu idiibban areb, kumban nub bobni yaa burudande binde weneendan yaambéd kuu kuye weng kuu God yaromkono.

19 Amborom kuu Godbed kekane ande wongkoon, “Nembed meeni kangdomdan yi meeni kangdom kuu monmaraniin, kwane kaadkeri arimbed kandiwendan yi kaadkeri inamen kuu ben angka kiraraniina yiminban keraniib.” andoon.

20 God ye arinambo arimbed meeni kangdomman o kaadkeri arimbed kandoonman o weng yariman kuu kuna? Dowan kii. God kuu okad yiridan yi meeni kangdom kan yiri kowoone yi meeni kuu warudki areb keroon dee? Anamaa.

21 Kedi, God ye meeni kangdom aom kuu okad yiridan kuu yi meeni kangdom yaambéd ye yaa yikaadkerunindo. Kowe, weng amun daandoone anam andiwendan kuu bobni yaa burudande bindi ye weng kuu okad yiridanbed weng inameniibban ande meeniwen kumbed Godbed kuboon.

22 Yuudan kuu dud kami yeka mamaa nub yaa korokbendime ande erekne kaamonaiwe, Gurikdan kuu meeni kangdom ande kerekniibaib.

23 Kumban nub kuu Yuudan o Gurikdan yi dowaken yaambédban God ye dowaken yaambéd Keresu at ming arimbed ayiwe bobnoon ye weng daandimaub. Kuye weng kuu Yuudanbed kuu yiminban andimaiwe yi dowad komborok andi yeman areb keroon. Kwane, kuye weng kuu Gurikdanbed kuu weng inameniibban andimaib.

24 Kumban Yuudan o Gurikdan kane kane Godbed baandoondan yi dowad kuu, Keresu kuu God yaromkono, kwane ye kuu God ye meeni kangdom.

25 Amborom kuu God ye meeni kuu yenambéd inameniibban andimaib kuu nimakarub yi meeni kangdom yaa kuu burudande arimbed keroon. Kwane, God ye aromkono kuu yenambéd aromkonoyiibban dowan andimaib kuu nimakarub yi aromkono yaa kuu burudande arimbed keroon.

26 Angkodmia, yiib komarewa doriibkob baandoon kuyaa kuu meenime. Karub ye dobiri kerekmen yaambéd kuu yiib kuu meeni kangdomiib keriwendan kuu yemoonban,

kwane yiiib kuu korok darewoob keriwendan kuu yemoonban, kwane yiiib kuu king ye karubkim keriwendan kuu yemoonban.

²⁷ Kumban Godbed okad kiri ye inameniibban ye barang kingkoone anam andiwen kuu okad kirimo ye meeni kangdomdan yaa karak kondi dowad. Kwane, Godbed okad kiri ye aromkonoyiibban ye nimakarub kingkoone anam andiwen kuu okad kirimo ye aromkonodan yaa karak kondi dowad.

²⁸ Yembed okad kiri aningkoyiibbandan yoom akmendandiwendan yoom karubban andiwendan yoom kuu kingkoone anam andiwen kuu okad kirimo ari keriwendan benkubuni dowad.

²⁹ Godbed kwanoon kuu karub kanembed God ye arinambo ari kuu ma yimin ande kerengkan kamaanban.

³⁰ Kedi, yiiib kuu Yesu Keresu ye karuwa nimaya yi ambo kab kuu God kii. Yesu kuu nub dowad God ye meeni kangdom keroon, nub yorokmo kerundi ye karub, nub karadmo kerundi ye karub, nub bididi ye karub kui.

³¹ Kwanekob, "Kanembed kerengkan weng dakmandameen keroka kuu Yariman yaambed kerengkan kamok." ande wongkoon kuu kwamune ande meenem.

2

Anam Andi Kuu God Yaromkono Yaambed Angkumoon

¹ Angkodmia, ne kuu yiiib yaa mene God ye weng yedme korokbi dowad dakmaan kuu, weng idiib o meeni kangdom arimbediib daandindo.

² Amborom kuu ne yiiib yaa dobaraan kuu inamen yena kankubunaan, Yesu Keresu ye wengiib ye kuu at ming arimbed aye kiniwen ye wengiib dakmi dowadmo awinaan kowe.

³ Kwane, ne kuu aromkonoyiibban kere uniyiib kiringmiyibbed yiiib yaa manaan.

⁴ Ne wengiib God ye weng wengambere awinime ande daandaan ye wengiib kuu, karub yi meeni kangdom ye wengbedban o wadi wengbedban. Kuuu Kingkin Karadmo yaromkonombed yiiib yaa kedmengkandoona dakmaan.

⁵ Kowe, yiiib anam andi kuu karub ye meeni kangdom yaambed angkumonindo, God yaromkono yaambed angkumoon.

Kingkin Karadmo Yaambed Meeni Kangdom

⁶ Kumban, nub kuu kingkin yaambed kainiwendan yaa meeni kangdom weng daandimaub. Kumban kuye weng kuu okad kiri kibik ye meeni kangdom ye wengban o kibik okad kiri korok kere ooniwendan yi wengban. Kuye korok korok kuu dowan keraniib.

⁷ Nubbed dakmuub kuu God ye meeni kangdom biknoon kuu kan dianmo korokbi yeman. Aron kerindo yaron yiri kuu Godbed nub kuu nambiri kandi dowad meeni ongmoon kee kinekore kan biknoon kuu mene kibikei.

⁸ Kuye weng kuu okad kiri korok kere ooni ye karub kanembed ma id kandindo, amborom kuu id kandiwen karen Yari-man nambiriyiib kuu at ming ari aye kinindo karen.

⁹ Kuned kuu God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon,

“God yaa mimyob dowaken keeniwendan yi dowad yembed nekwandoon ye inamen kuu,
kane kanembed indobbed ma wedmindo,
kerendembed ma wengambirindo,
yika yi inamenbed ma meenindo kui.” andoon.

¹⁰ Kumban kuye inamen Godbed nekwandoon kuu yembed ye Kingkin yaambbed nub yaa korokbendoon, amborom kuu Kingkinbed inamen korem andangkimaan, God ye inamen niindem yiri kangkon.

¹¹ Kedi, karub maa ye inamen aom kuu karub maa kanembed yekaadkerunaanban, karub ye kingkin ye yaa doreen kumbedmo. Kuyareb kuu, karub kanembed God ye inamen yaa kaadkerunaanban, God ye Kingkinmo.

¹² Nub kuu okad yiri ye kingkin kandindo, God yaambbed monoon ye Kingkin kanduwen, Godbed nub yaa komo komo munobmo bangkandoon kuu nubkaadkeri dowad.

¹³ Kwanikob, kuye weng kuu dakmuub kii, karub yi meeni kangdom yaambbed meneboon ye wengban, Kingkin Karad-mombbed kedmengkandoon ye weng, kingkin ye kerekmen wengbed kingkin ye kerekmen anam anamiib kuu kwane ambemondub.

¹⁴ Kumban okad yirimo ye karub kuu God ye Kingkin yaambbed inamen menebeen kuu anam andaanban, amborom kuu kuye inamen kuu kingkin kerekmen yaambbed kaadkeri yeman kowe, kuyaa kuu kaadkerindeban kerene kuu inameniibban andaneen.

¹⁵ Kumban God ye Kingkiniib ye karubbed inamen korem kuu wengyundandaneen, kumban kuye karub kuu karub maambbed ongme wengyundane kaadkeraanban.

¹⁶ God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon,
“Yariman ye inamen yaa kuu kanembed yekaadkeraneenkob Yariman yaa kedmengkananeen?” andoon.

Kumban nub kuu Keresu ye meeni inameniib kanduwen.

3

Karub Maa Maa Yi Yoman Wanaib Yesu Ye Yomanmo Winime

¹ Angkodmia, ne kuu Kingkin Karadmo kerekmen yaambéd kainiwendan yaa areb yíib yaa daandindeban, okad yiridan areb daandimain, yíib kuu Keresu yaambéd no dana mana areb keriwendan kumbed kwane daandimain.

² Yíib kuu animan kamkonomban muk ambodbed kondemoon areb kedmengkandaan, amborom kuu yíib kuu kuye kedmengkandi kamkono dowad ma nekwindo kowe. Anamaa, kibik kangkon yíib kuu mokaid ma nekwindo.

³ Kedi, yíib kuu okad kiridanmo. Kwane, yíib yaa kuu wungkanoon wungkanooniib wengbiri yíib kwane angkeen kowe, anam kuu yíib kuu okad kiridan moyoo? Yíib kuu karub ye inamen yaamo awine doriwoo? Anamaa.

⁴ Kwane, karub maa kuu “Pool ye yoman wanaan.” andaane, maa kuu “Apolos ye yoman wanaan.” andaane kami-maib. Yíib kuu okad yiri ye inamenmo awini ye karuwa nimayakowoo?

⁵ Komarewa kii! Apolos kuu kanekob? Angkon Pool kuu kane? Nub kuu deme karubmo, nub yaambéd yíib kuu Yesu ye weng wengambere anam andiwen kumbedmo. Nub ayoob kuu Yarimanbed mimim kuu deme yeka yeka bangkandoon kumbed awinuwen kui.

⁶ Nembed yob kuu kibingkaane Apolos kuu yob yaa ok bunaboon, kumban Godbed ongmoone demboon.

⁷ Kowe, ibmo kane kibingkoon o ok bunaboon kuu aningkomamban, yob ongmimaane dembimaan ye God, yembedmo aningkoyíib.

⁸ Kwane, kibingkimaan ye karub yoom ok bunabimaan ye karub yoom kuu ibmo, Godbed yi mimim yi deme komarewa ambangkiwen kuu kwamunemo kakman bangkandaneen.

⁹ Kowe, nub kuu God ye demedanmo, yíib kuu Godbed kibingkoon ye mongkobon kere Godbed yenboon ye ambib.

God Ye Deme Ongme Awinime

¹⁰ Kabamoon kondoon ye deme ye aromkono Godbed ne yaa kawoon ye kerekmen yaambéd, ne kuu ambib arumi yekaad ye karub areb ambib dodkono manemoon areb yíib yaa ibduruk kedmengkandaan. Kwanaane, karub maambéd kwari yenbeen. Kumban yeka yeka komarewa yenbenabiib kuu kaadkeriyíibbed.

¹¹ Karub maa kanembed dodkono manoon yiri kuu maaaa kanmene manaanban, manoon kuu Yesu Keresu kui.

¹² Karub kanembed dodkono karimbed bot goldbed o bot silvaambéd o od darewoob ye botbed o atbed o kerekbed o aroob konokabbed yenbaneen kuu,

¹³ ye deme kuu dianmo korokbaneen, amborom kuu Keresu yaron arimbed ye deme kuu kanmene nambiri ari

korokbaneen kowe. Kwane, amotbed nimakarub mimim yi deme amun komarewa kuu nengke komboon darobe korokbaneen.

¹⁴ Kowe, karubbed komarewa yenboon kuu amotbed denanuune kwane dobaranuunbed kuu ye kakman kanda-neen.

¹⁵ Kumban ye deme kuu dene kubunanuunbed kuu kakman kandaanban, ne yaa angkeen ande meenoon kuu dowan keraneen kumban, Godbed karubmo bindaneen. Kuye karub kuu yiribmaniib ambiwoom doreen kumbed ambib denaune amot yumbu aombed dingkirud kombiri angkanemoon areb keraneen.

¹⁶ Yiib yiibkaadbankowoo, yiib korem kuu God ye kurikuri boyambib darewoob kowe, God ye Kingkin kuu kuyaom doreen kii!

¹⁷ Karub kanembed God ye kurikuri boyambib darewoob monmaraneen kuu, Godbed monmarunaneen, amborom kuu God ye kurikuri boyambib darewoob kuu karadmo kowe. Kwane, kuye kurikuri boyambib darewoob kuu yiib kui.

¹⁸ Yiibkareb yiibmeren biranaib. Yiib kuyaa kanembed ye kuu okad kiri ye dohiri kerekmen yaambed ye kuu meeni kangdom ye karub ande meenoka, wabkaddanbed ye yaa inameniibbanman andi dowad God ye inameniib kerok. Kwananeen kumbed God ye kedmengkandi kaadkerene God ye meeni kangdomman keraneen.

¹⁹ Kedi, God ye indob arimbed okad kiri ye meeni kangdom kuu inameniibban yeman. God ye dowad ye weng aombed kwane dakme wongkoon, “Yembed okad kiri ye meeni kangdomdan yi inamen bangbang yaa kuu komboon kaamobe wedmendimaan.” andoon.

²⁰ Kwane angkon God Ye Weng aombed dakme wongkoon kuu, “Yariman yekaadkeroon okad kiri ye meeni kangdomdan yi meeni kuu idiibban.” andoon.

²¹⁻²² Kedi, kumkam korem kuu yiibman, Pool o Apolos o Pita o okad yimin yimin yiri o wadkeri o bobni o kibik o amaan, kumkam korem kee yiibman. Kwani kowe, karub dowad kerengkan kamaib.

²³ Kwane, yiib kuu Keresu yeman keriiwe Keresu kuu God yeman keroon.

4

Yesu Keresu Ye Demedan

¹ Kwane, nimakarubbed nub yaa kwamune meene wedmime, nub kuu Keresu ye demedan kere God ye weng bi-knoon yaa oone dakmidan andime.

² Kwane ari kuu, Godbed komo komo deme bangkandoon kuyaa awiniwendan kuu ma korondiyiibban kangdommo awine dobirime anded.

³ Yiibbed o okad kiri ye kangdod aombéd wengyundi dowad andangkawaniib kuu ne meeni embeng mana keraan. Anamaa, nekareb nemeren kuu wengyundi dowad andangkimokban.

⁴ Ne inamen awini ye kiwaan kuu yorokmo, ma aadikmiyiibban, kumban kwamune keraan kuu God ye indob arimbed ambarakmiyiibban keru yemanban. Anam kuu wengyundawi ye karub kuu Yariman Yesu kii.

⁵ Kwani kowe, aron kinoon arimban kumbed wengyundaib, korondibko Yariman monoka. Yembed kumun aom komo bikdereboon kuu nambiri yaa benmenene, nimakarub yi inamen ye id yi niindem aom kuu be dian keraneen. Kuyaron ari keranuun kuu nimakarub mimim komo komo kamiwen kumbed Godbed yi aningko benkoobaneen.

⁶ Angkodmia, ne yoom Apolos yoom yaa dakmaan kuu kumun kinenid dakme yiib yaa korokbendaan kumbed yiib kuu “Komo wongkoon kuu burudande ari ye meeniyiib keraib.” kuye weng id kuu nubbed komo kamuwen yaambéd kandime anduwed. Kwane kandaniib kuu yiib kuu karub mimo yaamo yimin ande kerengkan kamekorib maa kuu yiminban andaibban.

⁷ Kedi, yiib kuu kanembed ongmendoonkob nimakarub yena arebban yeka maaaa keruwen? Yiib yaa komo barang angkeen kuu Godbed yiib yaa bangkandindo kumbed? Yiib kumkam korem kuu Godbed bangkandoone biwen kowe, komande yiib kuu nubkareb buwen ande kerengkan kamiib?

⁸ Yiib korem kuu yiminmo keriwenkowoo? Yiib korem kuu yiribman yewudmo keriwenkowoo? Nub yaa domondenib yiib korem yiibkareb kuu king keriwenkowoo? Nembed meanaan kuu yiibkareb kuu anam king keruwen, amborom kuu yiib kwaniwen karen nub kangkon yiib yoom ibmo king keruwen karen.

⁹ Nembed meanaan kuu apasodan nub kuu ana nangme dorindodan kuu ana nangme doriwendanbed be nong yendare be wene damangkandi dowad kambong kambong kidangkambéd dewanaiwe aningkoyiibbandan yirimo ye yumbon kondemoo areb keruwen. Kwane, nub kuu ambarakmidan kuu kakerebiri ari nongkobiwe Romdan yi iningkuk kamiwed wedmi yeman arud dingkanbed o karubbed yeene nongkobemoo areb keruwen. Kwane, nub kuu ongmenaboon ye kumkam korem yi kerebiri arimbed karak

konde wedmi yeman keruwen, engyusiib nimakaruiib yi kerebiri arimbed kui.

¹⁰ Nub yaa kuu Keresu ye dowad yenambéd yiib kuu inameniibbandan andimaib, kumban Korindan, yiib kuu Keresu yaa meeni kangdom keriwenkowoo? Nub kuu yena yi indob arimbed wuud keruwen kumban yiib kuu aromkonomo doriibkowoo? Nub kuu yena yi indob arimbed aningkoyiibbandan keruwen kumban yiib kuu aningkoyiibdan keriwenkowoo?

¹¹ Anukbed mene kibirebya kee nub kuu mungiyiib ok moomiib bobnenub, ebkad korobmo deebuuwe, yenambéd yenbandiibe durud yewed kandenub, dohiri ye yumboniibban keruwen.

¹² Nubka nub dingkimbed deme yobdood awinimaub. Kwane, nub yaa butun kamendimaib kuu, ikakman amun kerundimaub. Kwane, nub kuu durud konde yenbandimaib kuu, kwane ma korondiyiibban kangdommo dohirimaub.

¹³ Kwane, nub yaa wengamborokbanabimaib kuu amunmo inandimaub. Anukbed mene kibikee okad yiri kee ambod arewa areb kerauwe nongdomatom ande wunekarundimaib.

¹⁴ Nembéd yiib yaa ke wongkaan kei, yiib karak kondi yemanban, ne dana anam yaa mimyob dowaken keendaan areb kumbéd yiib yaa kaadkeri weng ongkande daandandid.

¹⁵ Kedi, yiib kuu Keresu yaambéd oonidan 10,000iib areb keriwén kuned, yiib ambeya kuu yemoonban, amborom kuu Yesu Keresu aombéd ye weng amun yaambéd ne kuu yiib ambe anam areb keraan kowe.

¹⁶ Kwani kowe, nembéd yiib yaa nangkande yedmaan kuu, ne koob kandime.

¹⁷ Keye dowad kumbéd ne mimyob keenaan ye dana Timoti, Yariman Yesu yaambéd ma korondiyiibban anam ande kangdommo dohiri ye karub kui, ye kuu yiib yaa kibireb nenkowanine mananeen kii. Yembed Yesu Keresu yaambéd ne dohiri kerekmen kuu yiib yaa monkone daandaneen. Kuye dohiri kerekmen kuu anam andiwendan kunaya kunaya doriib korem yaa kedmengkandimain kuu ibmo.

¹⁸ Kumban yiib yena kuu Pool kuu nub yaa manaanban andekorib nubka nubbedmo yimin ande kerengkan kamiib kii.

¹⁹ Kumban Yariman Yesu ye dowaken keraneenbed kuu aron doboobban arimbed yiib yaa mananiin. Kwane, nekareb kerengkan kamiibdan komarewa dakmiib kuu wengamberende andangkekori, kwane ari kuu komo yaromkono yaambéd kwamiib kuu wedme komboon darobaniin kii.

²⁰ Amborom kuu God ye oonimbon aom kuu wengmo dakmi yemanban, aromkono kande kwami yeman.

²¹ Yiib dowaken kuu kuna? Ne yiib yaa mananiin kuu, at debokbed dee o mimyob dowaken keende ingmiyiibban nangkemmo kami ye inameniib dee?

5

Anam Andoonman Nenem Kamimaan Kuu Dankorarime

¹ Anam kuu yenambed daawiiwe wengambaraan kuu, yiib kuyaom kuu nenem kami ye inamen angkeen, kumban nenem kami ye inamen yeka maaa, anam andindodan kuu ma kwamimokban ye inamen arewa kei, karub maa kuu ye awodki ye wonong animari yoom doriib.

² Kwane, kuyaa kuu yiibbed kerengkan keruwen kii! Yiib kuu mimyob darewoob kowekorib yiib kumaombed ke kamoonman kee kan angka koraraibbankowoo?

³ Ne kuu wuruk kuu yiib yoom dorokban kumban, kingkin yaambbed kuu yiib yoom doruub. Kwane, ne kuu kuyaambbed doberemoon areb kereni ke kamoonman keyaa wengyundaan.

⁴ Kwane, nub Yariman Yesu Keresu yaambbed mimyamo nedbibko ne kangkon kingkin yaambbed yiib yoom kerako nub Yariman Yesu yaromkono monoka,

⁵ karub kee kande Seten yaa konime. Kwanibko ye id ye dowaken kuu monmaroko durud yewed kandene amonomboko Yariman yaron arimbed ye kingkin kuu Godbed bobni yaa burudande nendok.

⁶ Yiib kerengkan kuu amunban. Yiis embengbed flawa dungkun aom kowaiwe flawa kumundinmo yaa wenebe derendarimaan kuu ambarakmi ye kuru kowe yiibkaadbankowoo?

⁷ Yiib kuu yiis kurin kuu kankoraribko yiib kuu flawa kumundin yiisiibban areb ongmendok. Anamaa, yiib kuu kwamune arebmo, amborom kuu nub Sibi Mana, Burundan-doon orokbon yeman, Keresu kuu aye kowiwen kumbed nub niindem aom aroon kowe.

⁸ Kwani kowe, nub orokbon kuu yiis kuriniibban flawa anammombbed awinem. Kuye yiis kurin kuu arud wande yemyeb yenbandi ye inameniib inamen miin arewayiib yeman, kumban flawa anammo kuu ma aadikmiyiibban ye inamen yorokmoyiib anam anamiib yeman.

⁹ Nembbed yiib yaa ne kerek wongke keendaan kuu karub nenem kamidan yaa daboknendaib.

¹⁰ Kumban kwanandaan ye id kuu okad kiridan kanembbed nenem kamimaib o yiribman be amuknimaib o birande yiribman bimaib o dudi god yaa bumangkimaib kuyaa kuu

domonendime andi ye idban. Keye anam andindo kere ambarakmidan okad korem yaa diiriwen kowe, yi yaa domonendaniib kuu yiib kuu no okad kiri ye kerekmen yaa domonendaniib kumbed kii.

¹¹ Kumban yiib yaa ke wongkaan kei, karub kanembed yekareb ne kuu kuristen andaneen kumban aadikme nenem kamimaan o yiribman be amuknimaan o dudi god yaa bumangkimaan o wengamborokbanabimaan o ok arewa animaan o birande yiribman bimaan kuyaa kuu daboknaib. Kuye karub yoom kuu ma ibmo dibere anaib.

¹² Kwane, anam andindo bunangkadan yaa wengyundandi kuu ne demekob kwane wengyundandaniin dee? Downan. Yiib kuu kane kane anam andiwendanbed ambarakmibka wengyundandime.

¹³ Anam andindo bunangkadan kuu Godbed wengyundandaneen. Kumban yiib kuu “Yiib kumaom kanembed ambarakmenabe doboroka dankorarime.”

6

Anam Andiwendan Yiibkanmo Yaa Okad Yiridan Yi Kangdod Kerundaib

¹ Yiib kuyaa karub kanembed maa yaa wengberene kangdod nenwanandameen kuu, God ye karadmodan yi arinambo arimbed nenwene wengyundi ye inamen yaa kuu koronde God yaa wunekariwendenan yi arinambo arimbed nenwene wengyundaneen kuu inamen amun dee?

² God ye karadmodanbed okad kiridan wengyundandaniib kuu yiibkaadbankowoo? Yiibbed okad kiridan wengyundandaniib kowe, kangdod weng embeng embeng kuyaa wengyundi ye aromkono kuu yiib yaa angkeen kuda.

³ Nubbed engyusiib okad kiri ye awadiib kuu wengyundandanuub kuu yiibkaadbankowoo? Kwananuub kowe, okad kiri doruub yaron aombed wengbiri o komo komo kangdod kerundi yeman kuyaa yiminmo wengyundandanuub kuda.

⁴ Kwani kowe, yiib kuyaa maambad maa yaa okad kiri dobiri dowad wengberene kangdod nenwanandamoka, yiibbed anam andoonman maa nendibko wengyundi korok kerok. Anam andoonman aningkoyiibban kangkon yimin kuda.

⁵ Ku yedmaan kuu yiib karak kondi yeman. Yiib kuyaom kuu karub maa kanembed meeni kangdomiib kere anam andiwendan aom ma wengyundandindeban kuu anam kerandameenoo?

⁶ Kumban, anam kuu anam andiwendan yenambad yena kuu kangdod benwinimaib, anamaa, anam andindodan yi arinambo ari wengyundandimaib.

⁷ Yiibkareb kuyaom neman nen kangdod wonoon neman nen kangdod wonoon kamimaib kuye id angkara kuu, Setenbed yiib korem nangme burudande dorende dowan keroon kii. Kwanimaib ye inamen arewa yaa kuu korondibko yenambéd yiib yaa kwane ambarakmime. Korondibko yenambéd yiib yaa kwane birande yid bime.

⁸ Kuned yiibkareb dudenib ambarakmendimaib, yiib kuristen angkodmia kuyaa kii.

⁹ Arewa kamenabidan kuu God ye oonimbon aom yiyiib yumbon kandaibban kuu yiibkaadbankowoo? Yenambéd yiib yaa birandaib ande nekwe meenime, keye weng keyaa. Nenem kamidan o dudi god bumangkidan o karub yikanmo awanoon awanoon kamidan

¹⁰ o yid bidan o yiribman yemoon be amuknidan o ok arewa anidan o wengamborokbanabidan o birande yiribman bidan kuu God ye oonimbon aom kuu yiyiib yumbon kandaibban.

¹¹ Kwane areb kuu anuk kuu yiib yena kuu kwamunedan. Kumban yiib kuu ogoon. Yiib kuu karadmo kerundoon. Yiib kuu Yariman Yesu Keresu yaningko yaambéd nub God ye Kingkinbed yorokmo kerundoon.

Yiib Idbed Amunmo Kamimaib Kuyaambéd God Yaningko Kankoonime

¹² Ne yaambéd kuu inamen korem kuu amowiibban kumban, inamen koremban yenamo kuu dobiri amuniib kondi yeman. Ne yaambéd kuu inamen korem kuu amowiibban kumban, korondaine inamen maambéd ne yaa korok keruwaanban.

¹³ Animan kuu kabeyob yeman, angkon kabeyob kuu animan yeman. Kumban Godbed yi ayoob kuu monmaraneen. Nub id kuu nenem kami yemanban, Yariman Yesu ye deme awini yeman, angkon Yariman Yesu kuu nub id yaa awande ooni yeman.

¹⁴ Godbed Yariman Yesu kuu bobnoon yirimbed nenkoonoon. Kowe, nub id kangkon yembed yaromkonombéd benkoobaneen kii.

¹⁵ Yiib id kuu Keresu yeka ye yaa daboknoon kuu yiibkaadbankowoo? Kwani kowe, Keresu yaa daboknoondan kuu biande kiwaan ari wonong yaa ben daboknaniin dee? Yii, yiminban kii!

¹⁶ Kanembéd ye kuu kiwaan ari wonong yoom dobaraneen kuu yu yoom id mimo keraniib kuu yiibkaadbankowoo? Kedi, God Ye Weng aombéd kekamune wongkoon, “Yi ayoob kuu id mimo keraniib.” andoon.

¹⁷ Kumban kanembéd yekareb Yariman Yesu yaambéd daboknaneen kumbéd kingkin yaambéd mimo keraniib.

¹⁸ Nenem kami yaa daboknaib, kirokmonime. Karub kanembed ambarakmi yena kamimaan kuu ye id bunangkamo, kumban karub kanembed ye kuu nenem ye ambarakmi yaambes ambarakmoon kuu yekareb ye id yaa ambarakmimaan.

¹⁹ Yiib kuu Kingkin Karadmo kuu God yaambes kandiiwe yiib niindem aom doroone yiib id kuu ye karadmo dobirimbon keroon kuu yiibkaadbankowoo? Yiib kuu yiibkareb yemanban,

²⁰ yiib kuu moonoon yeman. Kwani kowe, yiib idbed komo komo ambangkimaib kuyaambes God yaningko kankoonime.

7

Awani Ye Kerekmen

¹ Yiibbed weng wongke keewiwen kuu kibireb ke inandaan kei. Karub kuu awanaanban kuu amun.

² Kumban, nenem inamen yemoon dangoon kowe, karub mimim kuu yi wonongiibmo kerime, kwane wonong mimim kangkon yi karuwiibmo kerime.

³ Karub kuu ye wonong yaa kuu anammo awane dabokne dohiri ye kerekmenbed kamok. Kwamune areb kuu ye wonong kangkon ye yaa kwane kamuk.

⁴ Wonong yu id kuu yukareb yumbedmomban, yu karub kangkon yeman. Kwamune areb kuu karub ye id kuu yekareb yembedmomban, ye wonong kangkon yuman.

⁵ Ayoob dabokni ye kerekmen yaa kuu korondaan andaib. Kumban weng mimo keraniib kumbed aron dukmenmo kurikuri kami dowad korondaniib kuu yimin. Kuye aron down keruka ika daboknime. Daboknaibban keraneen kuu yikareb kangkadmi embengmo yiminban keraniiwe Setenbed yi ayoob birandaneen.

⁶ Nembed ke yedmendaan kee kwamiwed yimin andimban, no kedmengkain.

⁷ Kuned kuu ne dowaken kuu nimakarub korem kuu ne awanindo ye aromkono Godbed kawoon areb kwane awinime andid. Kumban anam kuu nimakarub mimim kuu Godbed ye deme mimim ye aromkono munob bangkandoon, mim kuu munob keamune kone angkon maa kuu yeka maa kone kamoon.

⁸ Kumban awadmindodaniib iribdaniib yaa kuu ke yedmaan kei, amun kuu yi kuu awadmiyiibban ne areb kwane dobirime.

⁹ Kumban yikareb kangkadmikinban keroka awadmime, amborom kuu awananiib kumbed yimin, niindem aommo denembirimbam kowe.

¹⁰ Awadmiwendan, yiib yaa nembed amob weng (ne yaambédban Yariman yaambéd) ke yedmaan kei, wonong kuu yu karub yaa kuu domonenaun.

¹¹ Kumban yu kuu domonenuka, yu kuu awaniyiibban kwane doburuk, o koronduka angkon ikakman yu karuwiib yaa wene kunum kere dabokne doburuk. Kwane, karub kuu ye wonong kuu dankaranokban.

¹² Yiib yena kuu (nembed Yarimanbedban) ke yedmaan kei, kuristen angkodmi maa ye wonong kuu anam andindo kumbed yu dowaken kuu ye yoom doberem ande meenuka, yu kuu dankaranokban.

¹³ Kwane, anam andeen ye wonong yu karub kuu anam andindo kumbed ye dowaken kuu yu yoom doberem ande meenoka, ye kuu dankaraun.

¹⁴ Amborom kuu ambi anam andindo kuu yu anam andi yaambéd God ye dia nen muneen kowe. Kwane, amban anam andindo kuu ambi ye anam andi yaambéd God ye dia nen monoon. Kwanokban kuu yi dana kuu God ye dia keraibban, kumban kuyiib kumbed God ye dia keraniib.

¹⁵ Ma, anam andindoman kuu ye wonong anam andeen yaa domobde wana andoka yiib korondibko kwane kamok. Anam andoonman o wonong kuu kuyaambéd amowiibban, domondi kuu yimin. Godbed nub baande kinoon kuu yewenubmo yaambéd dohiri ye dowad.

¹⁶ Anam andeen ye wonong, kub yaambéd kub karub kuu kukne kukne dobaraneen kumbed anam andaneen dee anam andaanban dee kubkaadkerewenoo? Anam andoon ye karub, eb yaambéd eb wonong kuu kukne kukne dobaranuun kumbed anam andanuun dee anam andaanban dee ebkaadkerewenoo?

Godbed Yiib Yaa Baandoon Yaambéd Dobirime

¹⁷ Yiib mimim kuu okad yiri dohiri dowad yumbon Yari-man Yesumbed nekwane bangkandoone Godbed baandoon yaambéd dohirime. Amob weng kekee anam andiwendan korem yaa kondaan kii.

¹⁸ Kane kane kuu kad wandiwendan kumbed baandoone anam andiwen kuu, kad wandi dohiri kerekmen korare kad wandindo dohiri kerekmen awine kandaib. Kane kane kuu kad wandindodan kumbed baandoone anam andiwen kuu, kad wandindo dohiri kerekmen korare kad wandi dohiri kerekmen awine kandaib.

¹⁹ Kad wandi dohiri kerekmen yaambéd dobaraneeb kuu God ye indob arimbed kuu ma meeni yemanban, kad wandindo dohiri kerekmen yaambéd dobaraneeb kangkon God ye indob arimbed kuu ma meeni yemanban. Godbed kwanime andi ye weng awini kumbedmo meeni darewoob yeman.

²⁰ Yiib mimim kuu komo yaambéd doriibkob Godbed baandoona anam andiwen kuu, kwane kuyaambéd dobirime.

²¹ Yiib yena kuu yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembirimaibkob baandoonoo? Kuyaa meeni darewoob keraib. Kumban yiib kuu derekmana dudbere yiibka oone obonmo keriyaroniib keruka kwane kamime.

²² Kedi, kane ye kuu karub maa ye dabderem yiri dobere no deme awinembirimaankob Yarimanbed baandoon kuu, Yariman ye indob arimbed obonmo ye karub keroon. Kuyareb kuu, kane ye kuu obonmo doboroonkob Yarimanbed baandoon kuu, Yariman ye dabderem yiri dobere no deme awinembirimaan ye karub keroon.

²³ Yiib kuu Keresu ye umkanbed moonoon kowe, yiibka moone yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keraib.

²⁴ Angkodmia, yiib mimim kuu komo yaambéd doriibkob Godbed baandoona anam andiwen kuu, kwane kuyaambéd God yaambéd yonene dobirime.

Awadmindodaniib Iribdaniib Yi Dowad Dakmoon

²⁵ Ma, awadmindodan yaa kuu, Yarimanbed ne yaa yi dowad kwane ande andindo. Kumban ne kuu Yariman ye mimiyob keende kakman are nonondandi yaambéd ma aadikmiyiibban yiminmo keraan kowe, ne meeni kuu kei.

²⁶ Kibikee yobdood darewoob nub korem yaa meneboon kowe, nembéd meenaan kuu yiib kuu awadmiwen o awadmindodoriib kuu kwane dobirime.

²⁷ Yiib kuu awadmiwenoo? Kwanoka dankarande kamaib. Yiib kuu awanindoyoo? Kwanoka awanande onmaib.

²⁸ Kumban eb kuu awananeeb kuu ambarakmimban. Kwane, wonong koyumbéd awananuun kuu ambarakmimban. Kumban kane kane awadmaniib kuu keyaa kee dabab yemoon wedmaniib, awadmindodan arebban. Dabab aom dohiri kuu yobdood kowe, dabab yemoon kee korondime andid.

²⁹ Angkodmia, nembéd meenaan kuu kei, aron kuu dukmen kereen. Kowe, kibikbed ari kuu kane kane awadmiwen kuu awadmi ye kerekmen yaa meeni darewoob keraib, awadmindodan areb kerime,

³⁰ kane kane kuu yuudi ameng kamiib kuu kebene kwanindodan areb kerime, kane kane kuu kubiib kuu kebene kwanindodan areb kerime, kane kane yi kuu yiribman berengkimaib kuu yi yiribman yaa kuu arabenmo awinidan areb kerime,

³¹ kane kane kuu okad yiri ye yiribman awinimaib kumbéd ambangkembirimaib kuu kuyaamo kerekne meenaib. Amborom kuu okad kiri kibirebya wedmuub yeman kuu dowan kerandameen.

³² Ne dowaken kuu yiiib kuu komo komo kuyaa meenmembiri kuu korondime andid. Awanindo ye karub kuu Yariman ye inamen meeni yaa komarewa kere ye deme ambangkaniine Yarimanbed kubewaneen ande meenimaan.

³³ Kumban awanoon ye karub kuu okad yiri ye dobiri yaa komarewa kere deme ambangkaniine ne wonong kubewanuun ande meenimaan kowe,

³⁴ ye inamen ayoob keroon, Yariman yaayiiib ye wonong yaayiiib kui. Awanindo ye wonong o wonong irib kuu Yariman ye inamen meeni yaa komarewa kere ye deme ambangkaniin ande meenimaan. Kuku yu idiib kingkiniib karadmo keru yeman. Kumban awaneen ye wonong kuu okad yiri ye dobiri yaa komarewa kere ambangkaniine ne karub kubewaneen ande meenimaan.

³⁵ Nembed ke dakmiin kee yiiib amun keru yeman, yiiib yaa kwane kamaib andimban. Kuku yiiib kuu kiwaan anam yaambed doberenib inamen ma andokbiyibban kumbed idiib meeniyiiib kumundin Keresu yaa kone dobirime andid.

³⁶ Karub kanembed ye wonong boriwen yaa korobe anam yaambed kamokban keraneene, yu kuu weeb doboob areb kerembaranuune ye kuu awani ye inameniib keroka, ye dowaken yaambed kwane ambangkok. Yu awananeen kuu ye ambarakmi yemanban. Yi ayoob kuu awanime.

³⁷ Kumban karub kane ye kuu yekareb inamen mimo kerene yenambed ye yaa dedmoni yaa kebenene meeni inamen kumundin yaa kangkadmene, koyu kuu awanainban ande inamen ongmoon kuu, karub kee ye kangkon amun kamoon.

³⁸ Kwani kowe, kane ye kuu koyu awananeen kuu yimin. Kumban kanembed yu awanaanban kuu karub yena burudande yiminmo ambangkaneen, amborom kuu yobdood darewoob meneboon kowe.

³⁹ Wonong kuu yu karub doreenbed kuu yu karub yaamo dabokne dobirimaan, yu karub domoneni kuu amob. Kumban yu karub bobnaneen kuu obonmo kerenu ye dowaken yaambed karub maa awananuun kuu yimin, kumban karub kuu Yariman yaa anam andoonman kumbed.

⁴⁰ Ne meeni kuu kei, yu kuu ika awanaunban kuu yu kuu kubanuun. Kwane, nangkon God ye Kingkiniibkob dakmaan ande meenaan.

8

Anam Andi Wuud Keriwendan Yaa Kuu Dedmonibka Boknande Kombaraib

¹ Yenambed onabaya aye kuruwak god yaa kurikuri kame ebman kee ande eso andenib ari berengkiwed yom ani ye dowad dakmandamaan. Nubkaad, nub korem kuu kaadkeri

yaambéd doruub. Kaadkeri yaambéd kerengkan inamen menebimaan kumban, mimyob dowaken yaambéd yena yi niindem aom aromni ye inamen menebimaan.

² Karub kane ye kuu “Nembed inamen keyaa kee kumundin nekaad kuda.” ande meenaneen kuu anam kuu korobe yekaadban, ye kuu kumundin yekaadban.

³ Kumban kane kanembed God yaa mimyob dowaken keenaniib kuu yi kuu Godbed yekaad kerundaneen.

⁴ Kwani kowe, yenambéd onabaya aye kuruwak god yaa kurikuri kame ebman kee ande eso andenib ari berengkiwed yom ani ye weng kuu kei. Nubkaadkeruwen kuruwak god kuu okad kumundin kirikee yi kuu anamban. Kwane, god yenayiibban, God kuu mimo nub kangkon nubkaad.

⁵ Kedi, nimakarub yenambéd nub god kuu Ewen ari doriib andaiwe yenambéd nub god kuu okad kiri doriib andimaib. Anam kuu “nub god” kwane andimaib ye god kuu yemoon, angkon “nub yariman” kwane andimaib ye yariman kuu yemoon.

⁶ Kuned nub yaa kuu kwamunemban, God kuu mimo, nimakarub korem yi Ambe kui. Yembed kumkam korem ongmenaboone demboon. Kwane, ye dowadbed nub doruub kii. Kwane, Yariman kuu mimo, Yesu Keresu kui. Ye yaambéd kumkam korem meneboon. Kwane, ye yaambéd nub doruub kii.

⁷ Kumban anam andiwendan koremban yenamo kuu kee yikaad. Yena kuu anuk yirimbed kuruwak god yi inamen yaambéd yebniwen kowe, kuye yom ananiib kuu kuruwak god yeman andaniib kumbed yi kuu God ye dia kerem andi ye inamen kuu monmarimaan, yi inamen kuu wuud keroon kowe.

⁸ Kumban animanbed God yaa nub ben dia keraanban, o God yaa nub ben ambab keraanban. Kuye animan anokban keranuub kuu arewa keraubban. Ananuub kangkon yimin kerundaanban.

⁹ Kumban, yiibbed okad kiri ye amowamob yaa obonmo keriwén kumbed komarewa dobaraniib kuyaa kaadkerime. Yiib kuu amowamob yaa obonmo keriwén kumbed dowakenmo kame doriib kuu anam andi wuud keriwéndan kuu wedmaniwe yiib kami kuu yi yaa dedmonaiwe boknande kombaraiib.

¹⁰ Kedi, kuruwak god kuu meeni yemanban ande ebkaadkerewenman, eb kuu kuruwak god ye kurikuri boyambib aom yom aneeb kumbed, anam andi wuudman maa ye kuu wedmebdaneen kuu yeka aromnene ananeenoo? Kumban ye anam andi yaambédban kuruwak god yaningko kankoone anem ande eb yomanmo menene ananeen kii.

¹¹ Kwani kowe, anam andi wuud keroonman, ye dowad Keresu bobnoon kuned, eb kaadkeri kumbed ye monmarunaneen kii.

¹² Kwane, eb kuristen angkodmia yaa keye kiwaan yaambed ambarakmendeneb yi anam andi wuud monmaraneeb kuu, Keresu yaa ambarakmenaneeb kii.

¹³ Kwani kowe, nembed animan komo aniinkob ne kuristen angkodmi kuu ambarakmi aom komboroon keraneen kuu angkon ika kuye animan anainban. Anainban kumbed ye kuu dedmonenaine kombaraanban.

9

Apasodan Yi Yimin Andi

¹ Ne kuu obonmo dobiri ye karubban dee? Ne kuu apasomban dee? Ne kuu nub Yariman Yesu wedmenindokob dee? Ne deme Yariman yaa ambangkaan ye id kuu yibban dee?

² Ne kuu yenambed apasomban andimaib kuned, yibb yibkaad ne kuu apaso kuda. Anamaa! Kedi, ne yibb yaa weng amun kedmengkandaan kumbed yibb anam andiwen kowe, ne kuu apaso ande wedmi yeman kuu yibb kui.

³ Kane kanembed ne yaa wengyundawande dibiibdan yaa neka ne dowad koromone inande dakmi ye weng kuu kei.

⁴ Apasodan nub kuu weng amun dakmuuwe wengambiriib ye nimakarub kumbed yi yaa Yarimanbed yedmendoon apasodan yaa animana oka numbirime ande yedme kowoon dee? Anamaa.

⁵ Dewene weng amun dakmi dowad anam andiwen ye nima nubbed awadmuwen kuu ben wananuub kuu yimin ande Yarimanbed yedme kowoon dee? Anamaa. Apasodan yena yoom Yariman Yesu ye damana yoom Pita yoom kwanimaib kuda.

⁶ Kumban, ne yoom Baanabas yoom yaamo Yarimanbed dewene weng amun dakmibka yibbka ane dobiri ye kerekmen kuu ambangkime ande yedme kowoon dee? Dowan, kwane daandindo nub yaa. Nub dowaken yaambed nubka ane dobiri ye kerekmen ambangkuwen.

⁷ Ana nangmidan kuu yikareb yi od yaambed ane dobirimaib dee? Dowan, yi gapman ye od yaambed. Kane kanembed nong yob kab kibingkekorib yi yob kuu anakban kerimaib? Dowan, kuyaambed kwane animaiwa. Kane kanembed naningkod kuu bangkandekorib muk ambod kuu anakban kerimaib? Dowan, kwane animaiwa.

⁸ Ke dakmiin kee nimakarub yi meeni yaambed kwane yedmaan dee? Dowan, Godbed Yuudan yaa yedme kowoon ye amob yaambed dakmeen kuu ibmo.

⁹ Moses ye amob aombed wongkoon kuu, “Eb kuu ok-sen kanmeneewa wiit yob animari dore ab andokbi dowad beengkane yaraneen kuu ye mongkodkono kebenaab, wiit ananeen kuu yimin.” andoon. God kuu oksen kuye dowad meenoon dee?

¹⁰ Dowan, anam kuu demedan nub dowad weng ku yedme wongkoon kui. Eyokee, nub dowad wongkoon, amborom kuu yongbon nidke nekwanabi ye karub yoom id beengke ab andokbe idmo bi ye karub yoom kuu yi deme awinimaib kuu animan kuu nuwiib numbaraniib ande meenimaib kowe.

¹¹ Kwani kowe, nub kuu kingkin ye kerekmen yobbed yiib aom kibinuwen kowe, yiib okad yiri ye yiribman yaambbed nub yaa numbirime andanuub kuu yiminban deeko? Dowan, yimin kuda.

¹² Yarimanbed yiib yaa yedmendoon kuu yena yi yaa angkumone awandime ande yedme kowoon kowe, nub kuu weng kee burudande yedme kowoon ye weng darewoob arimbed kanduwenoo? Anamaa.

Kumban nub kuu yiib yaa weng kee awinime, nub yaa angkumone awandime andindo. Inamen maa keruwenkob, komo komo nub yaa menebimaan kuu yimin andimaub, barang maa o inamen maa kuu weng amun derendari ma kebenokban kerok anduwed.

¹³ Yiibkaadbankob dee, kane kane kurikuri boyambib darewoob aom ambangkimaibdan kuu, yi animan kuu God yaa bangkani yeman kurikuri boyambib darewoob aom nongkobimaib yaambbed bimaib. Kwane, dingkan nengki-maib ye bot wuubimbon ye deme awinimaibdan kuu, yi animan kuu bot wuubimbon arimbed nengki-maib ye dingkan yaambbed bimaib kii.

¹⁴ Kwamune areb kuu, Yarimanbed kwamime andi ye weng yedmoon kuu, kane kane Yesu ye weng amun dakmi-dan keribka yi ane dobiri kerekmen kuu Yesu ye weng amun dakmimaib kuyaambbed bime ande yedme kowoon.

¹⁵ Kumban ne kuu Yariman ande yedme kowoon ye weng yaambbed ben ane dobere ambangkokban. Kwane, nembed ke wongkaan kee amaan ari yiibbed ne dowad keamune ambangkaniib yaa kui andidban. Anam kuu Yesu ye weng amun dakmaana yiibbed ne ma awawindo ye weng keye dowad ke kerengkan keraan kei, ne kuu bobnaina karub maambbed kankoraraanban dowan.

¹⁶ Kuned, ne kuu kwane Yesu ye weng amun dakmi-main yaron aombed kerengkan kamimokban, amborom kuu Godbed weng amun dakmi ye deme ne yaa kawoon kowe. Ne kuu Yesu ye weng amun dakmokban keraniin kuu arewa keruwaneen kii!

17 Nindorokiibbed weng amun dakmaniin kuu ye kakman kandaniin. Kwane, nindorokiibbanbed weng amun dakmaniin kuu Godbed deme kawoonkob dakmaniin kumbedmo, kakman kandainban.

18 Ne kakman kuu komarewa? Kekamune kembedmo, Yesu ye weng amun dakmi yaa kuu wengambiriibdan yaa yedme ne yaa numbirime andimban. Kwananiin kuu apasodan yaa numbirime andi ye amob Yarimanbed yedme kowoon ye weng awinainban, ne dowad no ogood angkimbaraneen.

19 Kedi, ne kuu obonmo dobiri ye karub, karub maa ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiri yeman kerindo. Kumban ne kuu neka kankubune nimakarub korem yi dabderem yiri dobere yi dememo awini ye karub keraan, yemoon kuu anam andime, ma biknimban andid.

20 Yuudaniib yaa winimain kuu Yuuman areb kerimain, yi anam andime andid. Kane kane Yuudan yi amob ye dabderem aombed doriibdaniib yaa winimain kuu nangkon amob ye dabderem aombed doberemoon areb kerimain, yi anam andime andid. (Kumban, anam kuu ne kuu Yuudan yi amob ye dabderem aombed dorokban.)

21 Kane kane Yuudan yi amob awinindodaniib yaa winimain kuu Yuudan yi amob awinindodan areb kerimain, yi anam andime andid. (Kumban, anam kuu ne kuu God ye amob yaa obonmo kerindo, Keresu ye amob ye dabderem aombed dobirimain.)

22 Anam andi wuuddaniib yaa winimain kuu anam andi wuuddan areb kerimain, yi anam andime andid. Nimakarub mimim korem yi dobiri mimim korem areb kerimain kumbed, kiwaan korem yaambbed yi yena anam andime andid kii.

23 Nembed korem ke kamaan kee Yesu ye weng amun derendari dowad, kwane weng amun yaambbed amun kerundi kuyaom kuu neyiib kera andid.

24 Yibkaadbankob dee, kabaanidan korem kabaanderimaib kumban, trofi kuu karub mimo kandimaan. Kowe, kiwaan onme wedmibka kabaane trofi kandime.

25 Karub korem iningkuk yaambbed burudandande kamimaib kuu iningkuk kedmengkandi yaamo dobirimaib. Kwamimaib kuu aron dukmenmo angkimbaraneen ye trofi kandi ye dowad, kumban nubbed kwanimaub kuu aron korem angkimbaraneen ye trofi kandi ye dowad.

26 Kwani kowe, ne kuu karub maa meenyiibbanbed kabaanemoon areb kabaanainban, ne kuu nangbi yaa kuu dingki ogood kuyaa kiradmi ye karub areb kerainban.

27 Ne kuu korondaine ne id kuu yebne aromni dowad wowimaiwe, ongmaine ne inamen ye dabderem yiri dobere kuye

dememo awinembiri yeman kerimaan. Kowe, weng amun dakmenabe dowan kerako, ne yaa Godbed arewa kamewen kowe trofi kuu kabdainban andaan andid.

10

Yuudan Kurin Komo Kamiwen Yaa Kuu Meene Kaadkerime

¹ Angkodmia, nub awoya yiri korem kuu Godbed ongme kowoon ye wiib ye dabderem yirimbed wene yi korem kwane karamok aombed yaniwen yaa kuu meenime, kuyaa yiib nonoon keru kuu ne dowakenban.

² Yi korem kuu wiib aomiib karamok aomiib kumbed baptais keremoon areb kerekorib Moses ye yoman winiwen.

³ Yi korem kingkin ye kerekmen ye animan mim kuu ibonmo aniwen.

⁴ Kwane, yi korem kingkin ye kerekmen ye ok mim kuu ibonmo aniwen, amborom kuu yi kuu kingkin ye kerekmen ye bot yi yoom dabokne wonoon yaambad ok kuu aniwen kowe. Bot kuu Keresu kui.

⁵ Kwanoon kuned, God kuu yi yemoon yaa kubindo kowe, amboon angkambad dukne ogood kuyaa mungdin dange yariwen.

⁶ Yi yaambad ke kamenaboone ke kuru kingkoon, nub meeni yeman, inamen arewa yaambad yimbed kwaniwen areb keraib andad, nub yaa.

⁷ Kowe, yiib kuu yenambad kwaniwen kwane kuruwak god yaa bumangkidan keraib. Kuye dowad God Ye Weng aombed kwane wongkoon kuu, "Nimakarub kuu dibo animana oka anengkenabonib dembenib andenabiwen." andoon. Kuu God yaningko kankooni dowadban kwaniwen.

⁸ Nub kuu yenambad kwaniwen kwane nenem kamaub. Kwaniwen kuu aron mimo aombed 23,000iib kuu dukniwen.

⁹ Nub kuu yenambad kwaniwen kwane Yariman yaa komboon darobaub. Kwaniwen kuu niinbed yiibe dukniwen.

¹⁰ Nub kuu yenambad kwaniwen kwane God yaa mungkubmangkab kamaub. Kwaniwen kuu monmari ye engyumbad yenbandoone dukniwen.

¹¹ Yi yaambad ke kamenaboone ke kuru kingkoon, kuye weng wongkoon kuu nub kaadkeri dowad. Amob minindo yaroniib amobbed oonoon yaroniib aron maa maayiib anam id keru yeman ku monoone wedmuwen kui.

¹² Kwani kowe, eb kuu kangdom doriin ande meenebka, ebka ambarakmi yaambad kombarain ii ande korobe kaadkere!

¹³ Ambarakmok ande birandi ye inamen mimim korem eb yaa menebimaan kuu eb yaamomban nimakarub korem yaa menebimaan. Kwane, God kuu ye weng yaa ma

korondiyiibban ye God kowe, ye kuu domobdaane kuye inamenbed birabdaane ari ambarakmaabban, no oonebde doreen kui. Kumban kuye inamenbed birabdande kamaaneen kuu, Godbed eb angkane andi ye kiwaan ongmebdaaneen. Kwananeen kowe eb kuu kangdommo doberembaraneeb.

Yariman Yaambedmo Angkumone Dobirime

¹⁴ Kwani kowe, angkodmia, kuruwak god yaa bongwandaib.

¹⁵ Yiib kuu inameniibdan kumbed yiib yaa dakmaan kowe, nembed komo ke dakmandamiin kee yiibka darobime.

¹⁶ Yesu yaa meeni ye orok arimbed God yaa eso ande ani ye kabus kuu Keresu ye umkan onduknoon ye inamen kan dabokni yeman kui dee? Anamaa. Kwane, Yesu yaa meeni ye orok arimbed kande ani ye om* kuu Keresu ye id yena yi dowad bobnoon ye inamen kan dabokni yeman kui dee? Anamaa.

¹⁷ Kedi, om kuu mimo kowe nub kane kane kuu yemoon kumban id mimo, amborom kuu nub korem kuu om mimo kuyaambed animaub kowe.

¹⁸ Israel ye nimakarub yaa meenime. God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu bot wuubimbon arimbed dingkan nengke baeb God yaa konimaibdan andimaib kowe, bot wuubimbon arimbed God yaa koni ye inamen kan daboknimaib kui dee? Anamaa.

¹⁹ Kwanandaan kumban, kuruwak god yaa nengke baeb koni ye dingkan kuu meeni yemanban, kuruwak god kangkon meeni yemanban down.

²⁰ Kumban anam kuu kuruwak god kuu awad arewa kowe, kuruwak god yi yoman winiwendanbed yi kuruwak god yaa dingkan nengke baeb kondimaib kuu anam kuu God yaamban awad arewa yaa kondimaib kui. Kwane, yiib kuu kuye dingkan yi yom aniiib kumbed awad arewa yi inamen yaa kan dabokni kuu ne dowakenban.

²¹ Yiib kuu Yariman ye kabus yaa nande awad arewa ye kabus yaa nande kami kuu yiminban, yiib kuu kwane ayoob Yariman ye arakbon yaa kere awad arewa ye arakbon yaa kere kamindeban.

²² Arakbon ayoob kwamubko Yarimanbed wungkande norin wandok ande kamenuub dee? Inamen arewa yee. Nuwaromkono kuu darewoob, ye aromkono arebban dee? Downan kii!

Anam Andiwendan Yi Obonmo Dobiri

²³ Yenambed “Inamen korem kuu amobban.” ande yedmi-maib kumban, anam kuu inamen yenamo kuu nub awandi

* **10:16:** Gurik wengbed “bred” andoon.

yeman. Yenambéd “Inamen korem kuu amobban.” ande yedmimaib kumban, anam kuu inamen yenamo kuu nub niindem aom aromni yeman.

²⁴ Kedi, eb kuu eb dobiri ye dowadmo awabdi ye kiwaan onmaab, yena yi dobiri dowad awandi ye kiwaaniib onme.

²⁵ Berengkimbon yaa dingkan yom korem berengkimaib kuu ani yemanmo. Kuyaa kuu inamen ayooob kereneb kuruwak god yaa koniwen dee ande kaamobaab.

²⁶ Amborom kuu God Ye Weng aombéd kwane yedme wongkoon, “Okad yimin yimin yaa kuu Yariman yeman, kuye kumkam korem kangkon.” andoon kowe.

²⁷ Kwane, anam andindoman maambéd animan ani yeman baandoko eb dowaken wene anandamebka, eb ani yeman ari komo nongkoboob kuu kuyaa inamen ayooob kere kaamobaab, kwane ane.

²⁸ Kumban karub maambéd “Animan kee kuruwak god yaa nengke baeb koniwen kii.” ande yedmebdoka, anaab, koronde. Karub ku yedmebdoon ye dowadiib inamen meeni ye kiwaan ye dowadiib kowe anaab.

²⁹ Kumban eb inamen meeni ye kiwaan ye dowadban, anam kuu yedmebdoonman ye inamen meeni ye kiwaan ye dowad kowe anaab, komboob kaamobdoon kowe. Kedi, komande animan ani dowad ne obonmo dobiri kuu karub maa ye inamen meeni ye kiwaan yaambéd wengyundaneen? Dowan, ye dememban kuda.

³⁰ Ne kuu God yaa eso ande animan animain kowe, komande kuyaambéd ne yaa kuu wengamborokbanabimaib? Arewaya.

³¹ Kwane kowe, yiiib kuu animan ani o ok ani o komo komo kamibka, God ye nambiri dowad korem kwane kamime.

³² Yiiib kuu yena yaa ma dedmonaiwe boknande kombaraib, Yuudan o Gurikdan o God yaa anam andiwendan yaa kui.

³³ Nembéd kamimain areb kamime. Ne kuu kiwaan korem yaambéd nimakarub korem yaa angkodmendimain. Ne kuu nembédmo amun kera andi ye dowadban, yemoon kuu amun kerime andid. Kwanako anam andime andid.

11

¹ Ne koob kandime, nembéd Keresu ye koob kandaan kwamune kerime.

Anam Yaambéd God Yaningko Kankoonime

² Yiiib kuu nembéd komo komo kamenabaan korem meenenib nembéd kedmengkandi yiiib yaa kondaan arebmo awinimaib kowe, ne yiiwaningko benkoobaan kii.

³ Kumban ne dowaken kuu yiiib kuu meenime andid, karub korem yi korok kuu Keresu, kwane nima yi korok kuu yi karub, kwane Keresu ye korok kuu God kui.

⁴ Karub maa kanembed ye korok ari dabunekore kurikuri keru o profesi weng dakmaneen kuu ye korok Yesu yaa karak konaneen.

⁵ Wonong maa kanembed yu korok ari dabunindombed kurikuri keru o profesi weng dakmanuun kuu yu korok, yu karub kui, ye yaa karak konanuun. Kuu yu awung kuu deemoon areb keranuun kowe.

⁶ Wonong kuu yu korok ari dabunokban keruka, yu awung korem kuu nare dowan kerime. Kwane, wonong yu awung nari o deene aari kuu karakiib kowe, yu korok ari kuu no dabunuk.

⁷ Karub kuu ye korok ari kuu dabuniyiiibban, amborom kuu ye kuu God ye kuru, ye kuu God ye nambiri ye kuruyiiib kowe. Kumban wonong kuu karub ye nambiri ye kuruyiiib.

⁸ Kedi, karub kuu wonong yaambbed ongmindo, wonong kuu karub yaambbed ongmoon.

⁹ Amborom kuu karub kuu wonong yu dowad ongmindo, wonong kuu karub ye dowad ongmoon kowe.

¹⁰ Keye dowad kembed, engyus yi kangkon yi dowad kuyiiib kuu wonong yu korok ari kuu yu karub kuu yu korok ande korokbi yeman dabunuk.

¹¹ Komoyiibkob, nub dohiri Yariman yaambbed kuu wonong kuu karub yaa yukareb obonmo dohiri yemanban, karub kangkon wonong yaa yekareb obonmo dohiri yemanban.

¹² Kedi, wonong kuu karub yaambbed ongmoon kwamune areb kuu, karub kangkon wonong yaambbed dorimaan. Kumban, karuwa nimaya komo komo korem kuu God yaambbed menebimaan.

¹³ Yiiibkareb meene andangkime. Wonong kuu korok ari dabunindombed God yaa kurikuri kami kuu yimin dee?

¹⁴ Kumkam korem kee areyareen kumbed yiiib yaa ked-mengkandiib kuu karub kuu awung doboob keraneen kuu ye yaa karak yeman dee? Anamaa.

¹⁵ Kwane, kuyaambbed wonong kuu awung doboob keranuun kuu yu kerengkandi yeman dee? Anamaa. Awung doboob kondoon kuu yu korok dabuni yeman kuda.

¹⁶ Karub o wonong maa kanembed weng kee dakmiin keyaa yiminban andaneen kuu, nub kuu kara yenayiiib ambangkindo, God yaa anam andiwendan yi kangkon kwane.

Yariman Yesu Yaa Meene Orok Ani
(Mt 26:26-28, Mk 14:22-24, Lk 22:17-20)

17 Yiibbed nedbe kurikuri kamimaib kuu yiib arewa kamenabi kuu yemooon keroon, yiib amun kamenabi arebban kowe, kedmengkandi ke dakmandamiin kee yiib yaa kubendindo kii.

18 Ibduruk arimbed, ne wengambaraan kuu yiib kuu kurikuri dowad nedbimaib kuyaom kuu yiibkareb andokbiwen. Kekwanoon kuu anam areb ande meenaan.

19 Kedi, anam kuu yiib kuyaom andokbe yeka yeka keriuwen kuu, kane kane kuu Godbed anam andundoondan ande korokbi yeman.

20 Kwane, yiib kuu nedbe Yariman yaa meene orok animaib kuu Yariman ye dowadban,

21 amborom kuu orok animaib kuu yena kuu yena yaa meedmiyiibban kumbed kiroadmo kwane anaiwe, yena kuu orok ye animan kenambunmo animaib kumbed yena kuu animaniibban mungimo keraiwe, yena kuu orok ye wain ok kenambunmo animaib kumbed awarak yaune kamimaib kowe.

22 Komarewa kii! Yiib kuu animan ane ok ane kamaniib yambiwiibbankob dee? O, yiibbed God yaa anam andiwendan yaa nongdomatomdan andenib kamboknondan yaa karak kandime andiwed dee? Yiib yaa kuu komo weng yedmendaniin? Kwamune yaambbed yiib yaa kubendaniin dee? Korem yiminban kii!

23 Kedi, ne kuu Yariman yaambbed kandaan kuu yiib yaa kangkon kondaan. Weng kondaan kuu kei. Yariman Yesu kuu bidwanduniwen kuyaron amnoon aombbed om* kande

24 God yaa eso andekore domangke yedmoon, “Kekee ne id, yiib wadkeri kandi dowad dookbaniin kii. Kwamune kamimamime, ne yaa meeni ye dowad.” andoon.

25 Kwane, oma animan yenaya kuu aniwen. Ane dowan keriiwe, kwanoon areb kuu yembed kabus nande yedmoon, “Kabus keye ok kee amob weng yeeb ne umkan yaambbed ongaan kii. Komo aron arimbed kekamune anande kamibka ne yaa meeni ye dowad kamimamime.” andoon.

26 Kedi, komo aron arimbed om keyiib ok keyiib animamibka Yariman bobnoon ande korokbimamibko kwane wene ye monok.

27 Kwani kowe, kanembed ye kuu yorokmo dobiri ye kiwaan arimbedban kerene Yariman ye omiib okiib ananeen kuu, Yariman ye idiib umkaniib yaa ambarakmaneen kii.

28 Kowe, yiib mimim kuu yekareb andangkekored yomanbed omiib okiib kuu ani.

* 11:23: Gurik wengbed “bred” andoon.

²⁹ Amborom kuu kanembed Yariman ye id kerekmen yaa korobe yekaadkerindombed omiib okiib ananeen kuu, yekareb yemeren ukum kandi dowad ananeen.

³⁰ Yiib kuyaom kuu yemoon kwane animaibkob, kwane wuud kere bob anikadiib kerenib, yiib yena kuu dukniwen.

³¹ Kumban nub inamen arewa korarem andi dowad nubkareb nubmeren andangke wengyundanuub kuu, nub kuu Yarimanbed andangke wengyunde dabab kondaanban.

³² Kumban nub kuu Yarimanbed andangke wengyundi-maan kuu nub ambarakmi yaa korondime ande dabab kondimaan. Kwanimaan kuu nub kuu ben okad yiridan yoom dabokne dabab ibmo kondainban anded.

³³ Kwane kowe, nangkodmia, kwane mimyamo nedbe Yariman ye orok anande kamibka korem nedbiwa.

³⁴ Kwane, kanembed mungiyiib keroka yambiwoombed anak. Yiib kwanimamaniib kumbed mimyamo nedbimamaniib kuu Godbed yiib yaa wengyundaanban.

Kwane, ne mananiin kumbed weng yena ari kuu ben nek-dane ongmaniin.

12

Yariman Ye Deme Yaromkono Munob Bangkandi Yeman

¹ Angkodmia, yiib kuu kingkin kerekmen yaambd Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman yaa nonoon keru kuu ne dowakenban.

² Yiibkaadkeriwen, yiib kuu God yaa anam andindo kuruwak god yi yoman winiwen yaron yaa kuu, yiib inamen kuu yenambd ben kimyen winiwa dakmindeban ye kuruwak god yi yoman weniib.

³ Kwane kowe, nembd yiib yaa ke yedmaan kei. Kanembd ye kuu God ye Kingkiniibbd dakmeen ye karub kuu "Yesu butun kerune." ande ma kwanandaanban. Kwane, angkon kanembd "Yesu kuu Yariman." ande ma kwanandaanban, no Kingkin Karadmombd ibnenaneena kwane dakmaneen kumbedmo.

⁴ Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman yena dangoon kumban, bangkandimaan ye Kingkin kuu mimo.

⁵ Yariman ye awandi deme yena dangoon kumban, bangkandimaan ye Yariman kuu mimo.

⁶ Yariman ye dowad ambangkanabi yena dangoon kumban, nimakarub yi mimim yaambd korem ambangkanabi-maan ye God kuu mimo.

⁷ Nimakarub mimim yaa kuu Kingkinbed ibnendaana kwane ambangkimaib ande korokbi yeman bangkandimaan, yi korem kumaom awanenoon awanenoon kami dowad.

⁸ Kedi, karub mim kuu Kingkin kumbed meeni kangdom ye weng konaane dakmaane, kwane maa kuu Kingkin mimo kumbed kaadkeri inamen weng konaane dakmaane,

⁹ kwane maa kuu Kingkin mimo kumbed anam andi arimbed konaane kwane anam andaane, kwane maa kuu Kingkin mimo kumbed bob anikad ongmenabi konaane kwane ongmenabaane,

¹⁰ kwane maa kuu God yaromkono wedmi yeman ongmi yaromkono konaane kwane ongmaane, kwane maa kuu profesi ye weng konaane kwane dakmaane, kwane maa kuu weng meneboon kuu kane ye kingkin yaambad meneboon ande andangke dakmi ye deme konaane kwane andangke dakmaane, kwane maa kuu weng maaaa dakmi yaromkono konaane kwane dakmaane, kwane maa kuu weng mamaambad dakmi ye karub ye weng amenengki yaromkono konaane kwane amenengkaane kamimaib.

¹¹ Korem keyiib kee Kingkin mimo kuye ambangki yaambad, yi korem mimim yaa kuu yembad meenoon yaambad bangkandimaan.

Nub Korok Kuu Mimo

¹² Id kuu mimo yaambad yemoon dangoon. Kuyaa dange yemoon keroon kuned, yi kuu id mimo kerimaib. Kowe, Keresu ye id kuu ibmo.

¹³ Kedi, nub kuu id mimo aom Kingkin mimo yaambad baptais keruwen. Yuudan keruwen o Yuudanban keruwen, o yena yi dabderem yiri dobere yi dememo ambangkembirimaub o nubka oone obonmo kere doruub, nub korem nub niindem aom kuu Kingkin mimo kondoon.

¹⁴ Kedi, id kuu mimo yaambad ongmino, yemoon yaambad ongmoon.

¹⁵ Kwane, yonbed yedmaneen, “Ne kuu dingkimban kowe, ne kuu id yaamban.” andaneen kuu id yaa kwane andokbe yeka keraanban, yon kuu id yaambad kumbedmo.

¹⁶ Kwane, kenoodbed yedmaneen, “Ne kuu indobban kowe, ne kuu id yaamban.” andaneen kuu id yaa kwane andokbe yeka keraanban, kenood kuu id yaambad kumbedmo.

¹⁷ Kwane, id kumundin kuu indobmo keraneenbed kuu wengambiri yeman kuu kuna? Kwane, id kumundin kuu kenoodmo keraneenbed kuu baeb kumungki yeman kuu kuna?

18 Kuned anam kuu Godbed id yaa kuu yeka yeka nekwe ongme nongkoboan. Yi korem mimim kuu ye dowaken yaambéd kwane ongme nongkoboan.

19 Yi korem kuu barang mimo keraniib kuu id kuu kunaya keraneen?

20 Kwane kowe, id kumaom kuu yemoon dangoon kumban id mimo.

21 Kowe, indobbed dingki yaa, “Awawaab, koronde wene.” ande yedmindeban. Kwane, korokbed yon yaa, “Awawaab, koronde wene.” ande yedmindeban.

22 Ma keroonkob, id yaa dangoon yeman yaa kuu wuud keroon andimaib kuu kuyiib kumbed yimin, kuyiibban keraneen kuu id kuu yiminban.

23 Kwane, id yaa yena dangoon yeman yaa kuu yirimo ande meenimaub kuu darewoob arimbed inwarimaub. Kwane, id yaa yena dangoon dian wedmimokban yeman kuu darewoob arimbed kebenimaub.

24 Kumban, id yaa yena dangoon dian wedmi yeman kuu inware kebenimokban.

Kumban Godbed yekareb id kuu ben mimyamo dabokne wonoon kuu, id yaa yena kuu yiri keruwen kumbed aningko darewoob arimbed kondoon.

25 Kwanoon kowe, id aom kuu yeka yekayiibban yi korem kuu ibmo kerundoon. Kwane kowe, id yaa mimim korem kuu neman neman awandi ye inamen konoon konoon ibmo kerime.

26 Kwane, id yaa mamaambéd durud yewed kandaneen kuu, korem kwane durud yewed ibmo kandaniib. Kwane, id yaa mamaa yaningko darewoob arimbed kandaneen kuu, korem kwane kubaniib.

27 Kwane kowe, yiib kuu Keresu ye id kui. Kowe yiib mimim kuu kuyaa ben daboknoondan.

28 Kwane, anam andiwendan yi numun kumaom kuu ibduruk kuu Godbed apasodan kingkekore, kwane ayob ande profesidan kingkene, kwane ayoobmim ande kedmengkandidan kingkoon. Kwane ari kuu God yaromkono wedmi yeman ongmenabidan kingkene, kwane bob anikad God yaromkonombéd ongmenabidan kingkene, kwane yena yaa awandidan kingkene, kwane korok demedan kingkene, kwane weng maa maa dakmenabidan kingkoon.

29 Korem kuu apasodanmoyoo? Korem kuu profesidanmoyoo? Korem kuu kedmengkandidanmoyoo? Korem kuu God yaromkono wedmi yeman ongmenabidanmoyoo?

30 Korem kuu bob anikad God yaromkonombéd ongmenabidanmoyoo? Korem kuu weng maa maa dakmenabidanmoyoo? Korem kuu weng maambéd dakmenabidan yi weng amenengkidanmoyoo? Dowan.

³¹ Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman darewoob arimbed kuyaa kuu nindorokiibbed dowakeniib kerime.

Kwane kowe, kibireb kee nembed kiwaan yena korem yaambed burudandoon ye kiwaan ke korokbendandamaan kei.

13

Mimyob Dowaken Keendi

¹ Ne kuu nimakarub yi weng maa maayiib engyus yi wengiib dakmaniin kumban, mimyob dowaken keendiyiibban kumbed dakmaniin kuu, ogood wangkanabi ye kuweng areb keraniin.

² Kwane, ne kuu Godbed profesiman ande kinoona biknoon ye weng id anam koremiib biknoon ye kaadkeri koremiib nekaadkereni, aangko yaa yedmaniine no angkananuun ye anam andi kandaniin kumban, mimyob dowaken keendiyiibban kumbed kwananiin kuu, ne yaa kuu idiibban dowan keraneen.

³ Kwane, ne kuu nembed oonaan ye yiribman korem kamboknondan yaa bangkandeni, ne anam andi kuu korondainban andaniine yenambed ne id kuu amotbed nengkani- iwe bobnaniin kumban, mimyob dowaken keendiyiibban kumbed kwananiin kuu, ne kuu amun kami ye kakman Ewen ari kuu ma kowainban.

⁴ Mimyob dowaken keendi kuu yodbirimban iwarimbed dobiri yeman, mimyob dowaken keendi kuu yena yaa awandi yeman. Kuku wungkandi yemanban, kerengkan kami yemanban, nembedmo yimin andi yemanban.

⁵ Kuku kena karunga kami yemanban, kirim yemanban, kirodmo norin wandi yemanban, ambarakmoon andi ye wengyuniib ma angkimbiri yemanban.

⁶ Mimyob dowaken keendi kuu yorokmomban ye inamen yaa kubeni yemanban, kuku anam anam yaa kubendi yeman.

⁷ Kuku yobdood menebimaan yaa kangdommo doberembiri yeman, anam ande meenendembiri yeman, ari kwane- neen ande meedmembiri yeman, koronde kimyen winiyiibban kangdommo doberembiri yeman.

⁸ Mimyob dowaken keendi kuu yimin wandaanban. Kumban profesi weng dakmi yaromkono kuu dowan keraneen, weng maa maa dakmenabi yaromkono kangkon dowan keraneen, kaadkeri kandi yaromkono kangkon dowan keraneen.

⁹ Kedi, kaadkeri koremban yenamo kandenub biknoon ye weng kangkon koremban yenamo profesi wengbed dakmaub.

¹⁰ Kumban korem awini ye karub Keresu mananeen kuu, koremban yenamo awini yeman maa maa korem kuu wenebe bikderebaneen.

¹¹ Kwane, ne dana mana yaa kuu dana areb dakmimain, kwane dana ye inamen areb meenimain, kwane dana ye meeni ongmi areb meene ongimain. Kwane, kaine amnaan kuu dana ye dobiri kerekmen kuu yoman anuk nare keendaan.

¹² Kedi, kibikee God yaa wedmuub kee wiib yonendoona ok kuruwak yaa wedmymoon areb korobe wedmimokban. Kumban amaanbed nub kuu murubia deere deere wedmanuub kii. Kwane, kibikee koremban yenamo nekaad, kumban God kuu ne yaa kumundin yekaadkeroon areb kuu amaanbed ne kangkon kumundin nekaadkeraniin.

¹³ Kwane kowe, kibikee ayoobmim keyiib dangoon kuu anam andiyiib ari Godbed kwananeen ande meedmiyiib mimyob dowaken keendiyiib. Kumban keyaombed darewoob anam kuu mimyob dowaken keendi kui.

14

Profesi Weng Dakmiyiib Weng Maa Maa Dakmiyiib

¹ Mimyob dowaken darewoob ye nimaya karuwa anammo kerime. Ma, kingkin kerekmen yaambad Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman yaa dowakeniib kere nindorokiibbed kondok ande meenime. Anam kuu profesi weng dakmi yaa kuu meeni darewoob kerime.

² Kedi, karub kane kuu Godbed weng maambad dakmi yaromkono konaneene kwane dakmaneen kuu, nimakarub yaa dakmaanban God yaamo dakmaneen. Anam kii, ye weng id kuu karub maa kuu kandunindeban, kukuu ye weng ye kingkiniibbed dakmimaan kuu yena korem yaa kuu bikni-maan.

³ Kumban kane kanembed profesi weng dakmimaib kuu, nimakarub yi niindem aom aromni ye dowadiib kube ongkandi ye dowadiib mimyob wandi kankubuni ye dowadiib kui.

⁴ Kane ye kuu God yaromkono ibnenaneene weng maambad dakmaneen kuu, yekareb yemeren ye niindem aom aromni dowad kumbedmo. Kumban, kane ye kuu God yaromkono ibnenaneene profesi weng dakmaneen kuu anam andiwendan korem yi niindem aom aromni dowad.

⁵ Anam kuu ne dowaken yiib korem mimim kuu God yaromkono ibnendoka weng maambad dakmime ande meenaan kumban, ne dowaken darewoob arimbed kuu yiib kuu God yaromkono ibnendoka profesi weng dakmime ande meeni darewoob keraan. Kane ye kuu profesi weng

dakmimaan kuu ye kuu aningko darewoowiib, weng maambéd dakmimaan ye karub arebban. Kumban weng maambéd dakmimaan ye karub kuu yekareb weng id kuu nengkidme kedmengkandaneen kumbed yimin. Kwananeen kuu anam andiwendan yi niindem aom kuu aromnaneen.

⁶ Kwane kowe, angkodmia, ne kuu yiib yaa mananiine God yaromkono ibnewaneene weng maambéd dakmaniin kuu, yiib yaa amun kerundaniin dee? Kan korokbi ye wengiib o kaadkerundi ye wengiib o profesi ye wengiib o kedmengkandi yib kanmananiin kumbed yimin keraneen.

⁷ Kuned, wadkeriyiibban no kuweng wangkanabi yeman, yurin o haap kuu kuweng amun kondokban keraniib kuu ni-makarub kuu komarewa kere id kandaniib? Kwane wangkiwed kuweng amun kamiwed id kandaniib.

⁸ Angkon, ana nangmi ye kibi kuu dianmo baandokban keraneen kuu, kanembed ana nangmi dowad nekwaneen? Dowan.

⁹ Kwamune areb kuu yiib kangkon, yiibkareb mongkod daande weng id kandindeban ye wengbed dakmaniib kuu, karub maa kuu komarewa kere yiib weng id kandaneen? Dowan. Weng idiib dakmiwed id kandaniib. Weng id kandindeban ye wengbed dakmaniib kuu, aya nonga yaa dakmemon areb keraniib.

¹⁰ Anam kuu okad kumundin keyaom kee weng maa maa yemoo dangoon, yi mimim kuyaom kuu ye idiibmo.

¹¹ Kwana kowe, karub maambéd dakmeen ye weng id kandokban keraniin kuu, ne kuu ye yaa owodman areb kerunaniine ye kangkon ne yaa kuu owodman areb keruwaneeen.

¹² Kwamune areb kuu yiib kangkon kwanimaib. Yiib kuu kingkin kerekmen yaambéd Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman yaa dowakeniib kere nindorokibbed kawok ande kamimaib. Yiib kwanimaib kowe, munob bangkandi yeman kuyaom kuu komo komo kuu anam andiwendan yi niindem aom aromni yeman keroka kuyaambéd meeni darewoob kere kwane ambangkime.

¹³ Keye dowad kee, kane kuu God yaromkono ibnenoko weng maambéd dakmoka, ari kuu ye kuu God yaromkono ibnewoko weng dakmaan ye id kedmengkanda ande kurikuri kamok.

¹⁴ Kedi, ne kuu God yaromkono ibnewaneene weng maambéd kurikuri kamaniin kuu, ne inamenbedban ne kingkiniib kumbedmo kurikuri kamaniin, amborom kuu ne inamen aom kuu id kandimokban kowe.

¹⁵ Kowe, komo keraniin? Weng maambéd ne kingkiniib kurikuri keraniin kumban, ne wengbed ne inameniib kangkon kurikuri keraniin. Weng maambéd ne kingkiniib

yook wingkaniin kumban, ne wengbed ne inameniib kangkon yook wingkaniin.

¹⁶ Kwane, eb kuu weng maambéd eb kingkiniib God yangko kankoone eso andaneeb kuu, ibnendindo no kurikuri kamiibdan kumaom kuu karub maa ye kuu komarewa kere id kande anam kwanok andaneen? Dowan.

¹⁷ Eb eso andi kuu yiminmo kumban, id kandindodan yi niindem aom kuu ma aromnimokban.

¹⁸ Ne kuu God yaa eso andaan, God yaromkono ibnewaane weng maambéd dakmimain kuu yemoonmo keraan, yiib korem arebban.

¹⁹ Kumban kurikuri ambiwoom kuu, weng dukmen mana weng angkoyiib areb dakmaniine id kandaniib kuu inamen darewoob arimbed, weng maambéd weng doboob doboob dakmaniine id kandaibban ye inamen arebban.

²⁰ Angkodmia, dana yi inamen areb kuu korondime. Arewa yaa bongwanaib, kuyaa kuu dana embeng areb kere nonoon areb kerime. Kumban yiib inamen aom kuu amnime.

²¹ Yariman God ye amob aombed wongkoon kuu yembed ke yedmoon kei.

“Weng maa maa ye nimakaruwiib oworan yi wengiib yaambéd

nembéd nimakarub keyaa daandaniin.

Kwananiin kunéd, yi kuu ne weng wengambaraibban.” andoon.

²² Kwane kowe, God yaromkono ibnenoko weng maambéd dakmoka kukuu dud korokbi yeman, anam andiwendan yi dowadban anam andindodan yi dowad. Kumban God yaromkono ibnenoko profesi weng dakmoka kukuu anam andindodan yi dowadban anam andiwendan yi dowad.

²³ Kwane kowe, anam andiwendan korem mimyamo nedbenib yi yemoon kuu God yaromkono ibnendaneena weng maambéd dakmaniib kuu, ibnendindo no kurikuri kamiibdan o anam andindo kumbéd awudiriibdan kuu yi kuu wengamberekorib yiib kuu warudkidan andaniiwoo? Anamaa.

²⁴ Kumban, anam andindoman maa o ibnenindo no kurikuri kameenman maa kuu ye kuu awudaraneena yiib kuu God yaromkono ibnendaneena profesi weng dakmaniwe wengambaraneen kuu, ye kuu weng korem kuyaambéd eb kuu ambarakmi ye karub kii ande ye mimyob yaa wowaneen. Kwananeen kuu weng korem ku wengamboroon kumbéd ye yaa wengyundaneene,

²⁵ ye mimyob aom bikdereboon kuu ben dianmo keraneen. Kowe, ye kuu yiri bumangke God yangko kankoone yedmaneen, “God kuu yiib yaa anam doreen kii!” andaneen.

Nekdane Ongme God Yaningko Kankooni

²⁶ Kwane kowe, angkodmia, komo andanuub? Kwane, mimyamo menebe nedbibka, yiib korem mimim kuu maa kuu yook yeman keroko, maa kuu kedmengkandi yeman keroko, maa kuu Godbed korokbenoon ye wengiib keroko, maa kuu God yaromkono ibnenoon weng maambed dakmi ye wengiib keroko, maa kuu weng maambed dakmi ye weng ye id kedmengkandi ye wengiib keroko kamime. Korem ke ambangkaniib kei, anam andiwendan yi niindem aom aromni dowad kumbed kwane ambangkime.

²⁷ Kane ye kuu God yaromkono ibnenaneena weng maambed dakmaneen kuu yimin, nimakarub ayoob o ayoobmim kangkon yimin, kumban ariyiibban. Kwananeen kuu karub maambed yi weng id kuu kedmengkandaneen kumbed yimin keraneen.

²⁸ Weng maambed dakmi ye weng id kedmengkandi ye karuwiibban keroka, weng maambed dakmandameen ye karub kuu iwari kere yekareb God yaamo dakmok.

²⁹ Kwane, profesidan ayoob o ayoobmimbed dakmaniib kumbed yimin keraneen. Kwane dakmibka yena kuu korobe wengambere daangkerekorib komo dakmiib kuu ongme andangkime.

³⁰ Kwane, profesiman maa dibiib kuyaa kuu Godbed korokbeni weng monoka, ibduruk dakmeenman kuu iwari keroka yaro dakmok.

³¹ Kedi, profesidan korem kuu mimim dakmaniib kumbed nimakarub korem kedmengkandene kube ongkandaneen.

³² Profesi weng dakmi ye kiwaan kuu profesidanbed ooni-maib, kukuu yena yaa yi weng kebengkandi yemanban,

³³ amborom kuu God kuu yirinde baande kamime andi ye Godban, yewenubmo dobirime andi ye God kowe.

Godbed karadmo kerundoone kambong korem aom nedbe kurikuri kamimaibdan yi koobdande kwamimaib kwamune areb kuu,

³⁴ kurikuri ambiwoom kuu nima kuu iwari kerimamime. Amborom kuu nimambed kurikuri ambiwoombed dakmi kuu amob, karub yi dabderem yiri dobirime andoon, Moses ye amob aombed.

³⁵ Kwane, yi dowaken weng maa dowad kaamonande kamibka, ambiwoombed yi karub yaa kaamondime. Amborom kuu wonongbed dakmanuun kuu karakiib kowe.

³⁶ Korindan, God ye weng kuu yiib yaambed andowe ongmoonkob dee? O God ye weng kuu yiibbedmo kandiwen dee? Dowan!

³⁷ Kanembed ye kuu profesiman o Kingkin ye deme yaromkono munob kawoonman ande meenoka, nembed

yiib yaa ke wongkaan kee anam kedi Yariman ye amob kii ande kaadkerok andid.

³⁸ Kumban ye kuu keyiib kee akmendandaneen kuu, ye yaa kangkon akmendandunaneen.

³⁹ Kwane kowe, nangkodmia, profesi weng dakmi ye deme yaa kuu nindorokiibed dowakeniib kerime. Kwane, God yaromkono ibnenoon weng maambed dakmi yaa kuu kebe-naib.

⁴⁰ Kumban kurikuri ambiwoom kuu kamenabi korem kuu konomdangmo nekdane inamen ongmi ye yumbon yirimbed kerime.

15

Yesu Bobnoon Yirimbed Demboon Kuyaa Kangdommo Kerime

¹ Angkodmia, nembed Yesu ye weng amun yiib yaa dakmaane wengambere kande awinenib kangdommo doriib. Kowe kibireb kee ne dowaken kuu kuye weng ye dowad yiib yaa monkona andid.

² Weng amun yiib yaa daandaan kumbed kamkonomo awine doberembaraniib kuu, weng amun keyaambed yiib kuu bobni yaa burudande bindaneen. Kumban weng amun awinokban keraniib kuu yiib anam andi kuu idiibban keraneen.

³ Kedi, korem burudandoon ye inamen kukui ande yedme-woone kandaan kuu yiib yaa kangkon kondaan kuu kei, God Ye Weng Karadmo ye id kwamune arebmo kuu Keresu kuu nub amarakmi are kirari dowad bobnoona,

⁴ mangkiiwa, aronki ayoobmimiib dowan keroone demboon, God Ye Weng Karadmo ye id kwamune arebmo.

⁵ Kwane, Pita yaa angkaderekore, ye karub wad ayoowiib yaa angkadoroon.

⁶ Kwane kuye yoman kuu, nimakarub 500iib burudande arimbed yaa kwangkong aron mimo kuyaambed angkadoroon. Kuye angkadoroondan yemoon kuu wad doriib kumban yena kuu dukniwen.

⁷ Kwanoone, ye kuu Yems yaa angkaderekore ye apasodan korem yaa angkadoroon.

⁸ Kwane, yeenbon kuu ne yaa kangkon angkadoroon. Ne kuu awaraken dana woonemoon areb kwanoon,

⁹ amborom kuu naningko kuu yirimo, apasodan yena areb-ban kowe. Kwane, nembed God yaa anam andiwendan yenbadaan kowe, naningko apasodan kumaom kowi kuu yiminban ande meenaan.

¹⁰ Kumban, Godbed ye mimyob dowaken kabamoon keewoon kumbed ne kekamune doriin. Kwane, ye mimyob dowaken kabamoon keewoon kuu ne yaa idiibban kerindo,

idiib keroon. Kowe, ne kuu apasodan yena burudande yob-dood kai ambangkaan, kumban neka naromkonombedban, God ye mimyob dowaken kabamoon keendi ne niindem aom angkeen kumbed kwane ambangkaan.

¹¹ Kumban weng amun kuu nembed kanyare dakmaan o apasodan yenambed kanyare dakmiwen kuu ibmo, keye weng kee yi yoom ne yoombes kwane daandimaub, kwane keye weng keyaa yibbed kwane anam andiwen.

Dukniwendan Ben Dembaneen

¹² Keresu bobnoon yirimbed nen demboon ande daanduwen kowe, yib yena komarewa kere dukniwendan kuu ben dembaanban ande dakmiib?

¹³ Kumban bobni yiri ben dembimokban karen, Keresu kangkon nen dembindo keroon karen.

¹⁴ Kwane, Keresu kuu nen dembindo karen, nub ye weng kan yare dakmuub kuu idiibban keroone yib anam andi kwangkong idiibban keroon karen.

¹⁵ Kumbedmomban, Keresu kuu nen dembindo karen, ari kuu God ye dowad dudi weng dakmuwen karen, amborom kuu Keresu bobnoon yirimbed Godbed nen demboon kii ande korokbenduwen kowe. Kumban dukniwendan kuu ben dembaanban kuu anam keroon karen, Keresu kuu nen dembindo karen.

¹⁶ Amborom kuu dukniwendan kuu ben dembaanban kuu anam keroon karen, Keresu ye kangkon nen dembindo kuu anam keroon karen.

¹⁷ Kwane, Keresu kuu nen dembindo karen, yib anam andi kuu idiibban keroone yib kuu korondindo ambarakmi ye niindem aom doriwe

¹⁸ kane kane yi kuu Keresu ye niindem aombes dukniwendan kwangkong korem bikne dowan keruwen karen.

¹⁹ Kwane, nub kuu Ewen ari dobaraubban ande okad kiri dobiri ye dowadmo Keresu kuu anam nub yaa awandaneen ande meenanuub kuu, nub kuu ambokda yoo andi yeman keranuub, yena korem arebban.

²⁰ Kumban, anam kuu Keresu kuu bobnoon yirimbed nen demboon kii. Ye kuu dukniwendan korem yi dowad yedin nen demboon.

²¹ Kedi, karub mimo yaambes bobni kuu kanmonoon kowe, dukniwendan ben dembi kangkon karub maa yaambes kanmonoon.

²² Kedi, Adam yaambes nimakarub korem dukni yeman keruwen kwamune areb kuu, Keresu yaambes nimakarub korem wadkeri kandi yeman keraniib.

²³ Kumban Godbed yi dowad aron kingkoon arimbedmo kwamaneen. Keresu yedin nen demboon kumbed Keresu

ika mananeen yaron arimbed ye nimaya karuwa ben dembaneen.

²⁴ Kwananeena yimin wandaneen. Kuye aron arimbed Keresumbed ooniwendaniib korok korokiib aromkonodaniib korem yi aromkono monmarekore ye oonimbon kuu Ambe God ye dingki ari kowaneen.

²⁵ Kedi, Yesu kuu no kwane oonaneene wene Godbed ye bondan korem kuyiib kuu Yesu ye dabderem yiri ben nongkobaneen.

²⁶ Kwane, bonman yeenbon monmaraneen kuu bobni.

²⁷ Amborom kuu God Ye Weng aombed yedmoon kuu kei, “Yembed komo komo korem kuu ben ye dabderem yiri nongkoboan.” andoon. Kowe, “komo komo korem kuu ben ye dabderem yiri nongkoboan.” ande yedmoon kuu God yeyiibban, amborom kuu yembed komo komo korem kuu Keresu ye dabderem yiri nongkoboan kowe.

²⁸ Kwane, keyiib kee yembed ambangke dowan keraneen kuu, Mingki ye dabderem yiri komo komo korem nongkoboan ye God kumbed Mingki kuu nen ye dabderem yiri kowaneen kowe, God kuu komo komo korem ooni ye God keraneen.

²⁹ Kwane kowe, dukniwendan ben dembaanban kuu anam keraneen kuu, kane kane yi kuu dukniwendan yi dowad baptais keriwendan kuu komo kamaniib? Dukniwendan ben dembaanban keraneen kuu komande yena kuu dukniwendan yi dowad baptais keriwen?

³⁰ Ma, nub kude? Dukniwendan ben dembaanban kuu anam keraneen kuu, komandenuwed nubka aron korem aom kuu arudbon aom dewinimaub?

³¹ Angkodmia, dukniwendan kuu ben dembaneen kowe, bobni ye arud kuu aron mimim korem kirimonimain kii! Nub Yariman Yesu Keresu yaambad yiyib dowad kerengkan kamimain kumbed kwanandaan kui.

³² Efesus aombed karub yena arud ye dingkan areb kerenib ne yoom nangbuwen kuu, okad kiri dobiri ye dowadmo keraneen kuu id ma angkimbaraanban. Dukniwendan kuu ben dembimokban keroka,

“Awari duknanuub kowe,
animana oka kuyaamo meene anem.”

ande kamem.

³³ Korondaiwe kuye weng dakmimaibdanbed yiyib ben kimyen wanaib, anam kuu weng kei, “Angkodmia arewa kuu yiyib inamen amun amun ben nengkidme arewa kerundi-maib.”

³⁴ Kowe, yiyib inamen aom angkemoon areb kuu dembime, ambarakmi yaa korondime. Kwanandaan amborom kuu yiyib

yena kuu God yaa nonoon keriwen kowe, yiiib kuu karak kandi yeman.

Ben Dembaneen Kuu Kingkinmomban Id Yeka Mamaayiiib Dembanuub

³⁵ Kumban karub maambed kekane yedmaneen, “Komarewa kere dukniwendan kuu ben dembaneen? Yi id kuu komarewa areb kandaniib?” andaneen.

³⁶ Kuku weng inameniibban ai! Yiiib komo kibingkimaib kuu bobnaane, kumbed wad dembimaib kui.

³⁷ Yiiib kuu kab kibingkimaib kuu idbedban yi id yob kab kumbed kibingkimaib, yakom kwamune o kab yena yobbed kui.

³⁸ Yi id komo areb kerandameen kuu yeka Godbed kwane nekwiwaan, ayob kane kuu kwane kuye id arebmo id kowimaan.

³⁹ Id mimim kuu yeka yeka, ibmomban. Nimakarub yi id kuu yika maa, dingkan yi id kuu yika maa, ayari on yi id kuu yika maa, okyiri oon yi id kuu yika maaaa.

⁴⁰ Kwamune areb kuu Ewen aom ye id kuu yika, okad yiri ye id kuu yika. Kumban Ewen aom ye id kuyi manimanandeb kuu yika, okad yiri ye id kuyi manimanandeb kuu yika.

⁴¹ Aron yu manimanandeb kuu maaaa, wood yu manimanandeb kwangkong maaaa, mindong yi manimanandeb kwangkong maaaa, kwane mindong mimim yi manimanandeb kuu yeka yeka keriwen.

⁴² Kowe, dukniwendan ben dembaneen kuu kwana arebmo keraniib. Kibikee yi id kuu bobnaneen yeman ye id kumban, okad yiri kibingkemoo areb mangkaniib kuu ma bobnaanban yeman dembaneen.

⁴³ Kibikee yi id kuu deende arewa keru yeman ye id kumban, okad yiri mangkaniib kuu manimanandeb yeman dembaneen. Kibikee yi id kuu wuud keru yeman ye id kumban, okad yiri mangkaniib kuu aromkonomo yeman dembaneen.

⁴⁴ Kibikee yi id kuu okad yiri yeman ye id kumban, okad yiri mangkaniib kuu kingkin ye kerekmen yeman dembaneen.

Okad yiri ye id kuyiib kowe, kingkin ye kerekmen yeman ye id kangkon kuyiib.

⁴⁵ God Ye Weng aombod kekamune wongkoon, “Ibduruk ongmoonman Adam kuu inum konoone wad doboroon.” andoon. Kumban Adam Yeenbon kuu Wadkeri Koni ye Kingkin keroon.

⁴⁶ Kumban kingkin ye kerekmen yeman kuu ibduruk minindo, okad yiri yeman kumbed ibduruk monoone amaambod kingkin ye kerekmen yeman kuu monoone.

⁴⁷ Karub ibduruk ongmoonman Adam kuu okadbed aandune ongmoon. Kwane, Adam ayoob andi kuu Ewen arimbed monoon.

⁴⁸ Okadbed aandune ongmoonman kwamune areb kuu okad yiridan korem yi kangkon, yi id kuu ye id arebmo. Kwane, Ewen arimbed monoonman kwamune areb kuu Ewen ari wananiibdan korem yi kangkon, yi id kuu ye id arebmo keraneen.

⁴⁹ Okadbed aandune ongmoonman ye kuru areb kanduwen kwamune areb kuu, nub kuu Ewen arimbed monoonman ye kuru areb kandanuub.

⁵⁰ Angkodmia, yiiib yaa ke yedmendaan kei. Okad yiri ye idiib kuu God ye oonimbon aom dohiri kuu yiminban. Kwane, bobnaneen yeman kuu bobnindeban yeman ye yunbon kandi kangkon yiminban.

⁵¹ Wengambirime. Biknimbon kuu nembed ke yedmandamaan kei. Nub kuristendan korem kuu bobnaubban nub yenamo, kumban nub korem kuu ben amonombaneen.

⁵² Kwananeen kuu imak yuremoon areb, indob imbune waremoon areb, kirodmo keraneen. Kibi yeenbon baandaneena kwananeen. Kedi, kibi baandaneena, dukniwendan kuu ben dembe amonombaneena bobnindeban yeman keraniiwe, nub kangkon kwane ben amonombaneen kii.

⁵³ Amborom kuu bobnaneen yeman kuu no amonombe bobnindeban yeman keraneene, kwane deendaneen yeman kuu no amonombe deendindeban yeman keraneen kowe.

⁵⁴ Bobnaneen yeman kuu no amonombe bobnindeban yeman keraneene, kwane deendaneen yeman kuu no amonombe deendindeban yeman keraneen yaron arimbed, God Ye Weng aombed wongkoon kuu "Bobni kuu dowan, Godbed korem burudande doroon kii!" andoon kuu anam id keraneen.

⁵⁵ "Bobnimbed nub yaa burudande doroon kuu dowan kii!
Bobnimbed yewed kondi yaromkono kangkon dowan kii!"

⁵⁶ Bobnimbed yewed kondi yaromkono kuu ambarakmi yaambéd monoon. Kwane, ambarakmimbed burudande dori yaromkono kuu God ye amob domabangki kuyaambéd monoon.

⁵⁷ Godbed nub Yariman Yesu Keresu yaambéd bobni yaa burudande doroon, nub dowad. Kowe, God yaa kube eso andem!

⁵⁸ Kwana kowe, mimyob dowaken keendimain ye angkodmia, kangdommo doberembirime. Korondaiwe, komombéd ben mangdobaan andid. Aron mimim korem Yariman ye

deme yaa yiiib inamen kumundinmoyiib awinimamime. Amborom kuu yiiib yiiibkaad kui Yariman ye deme ambangki-maib kuu idiibban keru yemanban, idiib kerimaan kowe.

16

Kubiyiib Od Kondi Ye Kerekmen

¹ God ye nimakarub yi dowad kubiyiib od kondi ye kerekmen kuu Galasia aom anam andiwendan yaa nembed daandaan kwamune areb kamime. Yi yaa kwanandaan kuu kei.

² Arimingku korem ye aron ibduruk ari kuu yiiib mimim kuu od komoyiib awudirimaun kuu kuyaambed andokbe ben nongkobime. Kwananiib kuu ne mananiin kuu od benmene nongkobi ye kerekmeniib keraubban.

³ Kwane wene ne mananiin kuu yiiibbed karub keyiib kee yimin kii ande kingkibko, yi dowad kaadkeri weng ye kerekiib wongkako, yiiibbed kubiyiib od kondi yeman yi dingki ari kowenib Yerusalem yaa ben yurime.

⁴ Kwane, meendobaniine ne yoom wini kuu yimin kera-
neenbed kuu, ne yaa daboknaniuwe wananuub.

Pool Ye Wini Dowad Korindan Yaa Kaamondoan

⁵ Kwane, ne kuu Masedonia ambibkin aom wananiin kowe, kuyaomdin wenekori, yiiwiib yaa mananiin.

⁶ Mok yiiib yoom aron dukmen areb dobaraniin dee amaron ye wood ayoobmimiib kuu dobaraniin dee. Kwanako, yiiib kunaya domonde wananiin yaa kuu yiiwiib awawime andid.

⁷ Yiiib yaa araben wedmende burudandi ye owod kuu ne dowakenban, Yariman ye dowaken keraneen kuu aron yenayiiib yiiib yoom doberem ande meenaan.

⁸ Kumban ne kuu Efesus aombed doriin. Kwane dobaraniine wene Pentikos yaron keranuun,

⁹ amborom kuu idiib deme ambangki ye ambongko kuu ne yaa nandoon kowe. Kwane kuyaa kuu yemoon yenambed ne yaa manmo keruwen kowe.

¹⁰ Kwane, Timoti kuu yiiib yaa monoka, ongme angkodmene keenombirime, yiiib yoom kowe ye kuu ma uniyiiibbanbed doborok. Amborom kuu ye kuu Yariman ye deme ambangkan yareen, nembed ambangkain areb kwane.

¹¹ Karub maa kanembed Timoti ye weng kuu ma wunekaraan andid. Yiiib kuu kubimbed domonenibko yewenubmoyiib kwane yaro neyiib yaa ika monok. Ne kuu kuristen angkodmia yena yoom kere monok ande meedmiin.

¹² Kwane, nub angkodmi maa Apolos kuu, nembed naawonmo nangkane yedmenaana kuu angkodmia yiiwiib yaa miniwendan yoom winime andaana kumban dowakeniibban keroon. Kumban aroniib keraneen kuu wananeen.

¹³ Ongme kerekime, anam andi yaa kangdommo dobirime, eeri ye nimakarub kerime, yiiB niindem aom aromnime.

¹⁴ Komo komo kamibka mimyob dowakenbed ambangkime.

¹⁵ YiiBkaadkeriwen, yiiB ambibkin Akaiya aom Stefanas yoom yambiwoom doriibdan yoom kuu yidin anam andiwen. Kwane, yi kuu yikareb Godbed karadmo kerundoondan awandi ye deme awini yaamo doriib. Angkodmia, nembed yiiB yaa ke nangkande yedmandamaan kei.

¹⁶ YiiBka kankubune kwamunedan yi dabderem yiri dobirime, kane kane Yesu ye demedan yaa daboknenib anammo ambangkimaibdan yi dabderem yiri kangkon kwane dobirime.

¹⁷ Kwane, Stefanas yoom Footunatus yoom Akaikus yoom neyiiB yaa miniwenkob kubaan, amborom kuu yiiB kuu ne yoom dobirindo kumban yi kuu yiiB yaambéd miniwen kowe.

¹⁸ Yi miniwen kumbed ne yaa kubi kawiwén, yiiB yaa kangkon. Kwamunedan yi aningko kuu arimbed kankoonime.

Kubi Weng Yeenbon

¹⁹ Esia ambibkin aom kambong kambong aom nedbe kurikuri kamimaibdanbed yiiB yaa kubendi weng keendiib kii. Akwila yoom Prisila yoombed kubendi weng yi mimyob yaambéd yiiB yaa keendiib, Yariman yaningko yaambéd. Kwane yi ambiwoombéd nedbe kurikuri kamimaibdan kangkon kubendi weng keendiib.

²⁰ Kuristen angkodmia korem keyaambéd kubendi weng yiiB yaa keendiib kii. YiiB kuu marin marin karadmo kiwaanbed mandamuk konoon mandamuk konoon kame kubendime.

²¹ Ne kerek wongkoonmanbedban, Pool nembed kubi weng kee ne dingkimbed yiiB yaa wongke keendaan.

²² Karub kanembed Yariman yaa mimyob dowaken keendokban keroka ye ari butun kerok.

O Yariman, mene!

²³ Yariman Yesu ye mimyob dowaken kabamoon kondoon kuu yiiB yaa kerok.

²⁴ Yesu Keresu yaningko yaambéd yiiB korem yaa kuu ne mimyob kowaan. Anam kwanok.

2 Korindan Kerek Ayoob Poolbed Korindan Yaa Wongke Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Poolbed ibduruk wongkoonbed ari kuu dudidanbed Korin aom menenib Pool kuu apasomban ye kuu yiyb yaa birandimaan ande kamiwen. Kowe Poolbed wengamboroonka kwane kamiib dowad kerek kee wongkoon, yi dudi weng inande koromoni dowad. Kwane, anam andiwendan Korin aom doriib kuu yi kubiyiyb od kondi yeman nekwaib kuyaa kuu nekwe downan kerime ande wongkoon. Wongkoon kuu Masedonia yaambed, wongkoon ye weeb kuu AD 55 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. God Kuu Nub Mimyob Wandi Kankubuni Ye God (1:3-11)
3. Pool Korindan Yoom Komarewa Dobere God Ye Deme Awinoon Kuyaa Ambobandoon (1:12–7:16)
4. Korindanbed Yi Kubiyiyb Anam Andiwendan Yena Yaa Od Kondi Dowad Kube Ongkandoon (sapta 8–9)
5. Pool Kuu Apaso Keroon Kuu Anammo Ande Korokboon (sapta 10–12)
6. Yeenbon Weng (sapta 13)

¹ Pool, ne kuu God ye dowaken yaambed Yesu Keresumbed kinoona ye apaso keraan yoom nub kuristen angkodmi Timoti yoom.

God yaa anam andiwendan Korin aom doriib, yiyb yaa kerek kee keenduub, karadmo kerundoondan korem ambikin Akaiya aom doriib yaa kangkon.

² Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiyb kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiyb yaa bangkandime.

God Yaa Eso Andoon

³ Nub Yariman Yesu Keresu ye Ambe God yaa kubem, yembedmo mimyob keende kakman are nonondandi ye Ambe, mimyob wandi maa maa korem kankubuni ye God kui.

⁴ Ye kuu dabab maa maa nub yaa menebimaan kumbed mimyob wandimaub korem kuu kankubunimaan. Kowe, kane kane dabab kandaniib kuu Godbed nub mimyob wandi kuu kankubunoon kumbed yi mimyob wandi yiminmo kankubunanuub kii.

⁵ Kwane, Keresu ye durud yewed kuu nub wadkeri dohiri aom yemooonmo meneboon kwamune areb kuu,

Keresu yaambed nubbed yena yi mimyob wandi yiminmo kankubunimaub.

⁶ Kumban, nub kuu yenambed dabab kondaniib kuu yiiB mimyob wandiwen kankubuniyiiwa yiiB kuu bobni yaa burudande bindiyiiwa yi dowad kui. Kwane, nub kuu yenambed nub mimyob wanduwen kuu kankubunaniib kuu yiiB mimyob wandiwen kankubuni ye dowad kui. Kwane kuyaambed kuu yiiB kuu nub durud yewed kanduwen kuu ibmo kwamunemo kandiwen yaa kuu yodbiriban emambed doberembaraniib kii.

⁷ Kwane, nub kuu yiiB anam andi kuu no kwane awine doberembaraniib ande meenuub kuu kangdommo ande meenuub kii, amborom kuu nub nubkaadkeruwen yiiB kuu nub durud yewed kanduwen kuu ibonmo kwamunemo kandiwen kwamune areb kuu yiiB kuu nub mimyob wanduwe kankubunoon kuu ibonmo kwamunemo keruwen kowe.

⁸ Angkodmia, nub kuu Esia ambibkin angkambed durud yewed kanduwen kuu yiiwiib kaadkerime anduwed. YiiB koron keru kuu nub dowakenban. Nub dabab ku kanduwen kuu miin darewoob arewa anam, nub kangdommo dohiri ye aromkono korem kuu dowan keroone, nuwiib dukni yeman yaa doroon.

⁹ Anamaa, nub niindem aombbed meenuwen kuu nub dukni yaron keruun kii anduwen. Kumban ku kwanoon kuu nubka nub inameniib o nub aromkonoyiiB yaambbedban dukniwendan ben dembi ye God yaambbed angkumone doburuwen kii.

¹⁰ Yembed nub kuu no dukni yeman ye dabab yaambbed benkooboon, benkoobindo karen duknuwen karen. Kwane, yembed kuye dabab yaambbed benkoobaneen. Yembed dukni yeman ye dabab yaambbed nub benkoobimamaneen kuyaa kuu anam kwananeen ande meedme doruub.

¹¹ Kwane, yiiB kangkon nub yaa meenende awandiwen kuu kurikurimbed kamendiwen. Kwanikob, nimakarub yemoon kurikuri kamiwe Godbed wengambere ee yimin andekore nub yaa munobmo awandoon kowe, nimakarub yemoon kuu nub dowad God yaa kube eso andaniib kii.

Pool Ye Meeni Kan Kiwaan Maa Kowoon Ye Weng Id

¹² Kwane, nubbed kerengkande dakmuub kuu kei, nub komo kamuwen ye kiwaan korokbendoon kuu, okad kiri doburuweniib yiiB yoom doburuweniib kuu inamen karad-moyiiB aadidmiyiiBban ye inameniib God yaambbed meneboon kumbed ambangke doburuwen, anamaa, yiiB yoom doburuwen kuu kwamunemo kuda. Kwanuwen kuu okad kiri ye meeni kangdom ye kerekmen yaambbedban, Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye kerekmen yaambbed kui.

13-14 Kedi, nub kuu yiiib yaa wongkaub kuu yiiib kimingkane id kande kaadkeri yemanmo. Kwane, kibikee yiiib kuu kimingkane weng id yenamo kande kaadkeriwen. Kowe, nembed kwananeen ande meenaan kuu weng id korem kande kaadkerekoriwa, Yariman Yesu yaron arimbed yiiib anam andi dowad kerengkande dakmanuub kwamune areb kuu nub dowad kerengkande dakmaniib kii.

15 Kwane, kuye weng kuu kangdommo awinaan kowe, ne ibduruk meenaan kuu kwane nekwane meeneni yiiib wedmenda ye inamen yaa kowaan, kwanako Godbed yiiib yaa amun kerunde ayoob kerok andid.

16 Ne dowaken kowaan kuu Masedonia ambibkin yaa dewananiin kuu kwane mene aom yiiwiib dore wedmende wengandekori wananiin ande meenaan. Kwanekori, angkon ika Masedonia yaambbed yiiwiib yaa mananiin kuu, yiiibbed ne dowad nekwiwed ne nende Yudea angka wini yeman kii.

17 Kumban kibikee yiiwiib yaa minindo kowe, kuye meeni kowaan kuu ogoodmo inamen maa maa keraan kumbed kowaan dee? Okad yiri ye kerekmen yaambbed kowaan kumbed weng id ayoob kere ee ee yii yii ande keraan dee? Dowan!

18 Kumban, God kuu ye weng yaa ma korondiyiibban ye God kwamune areb kuu, nub weng yiiib yaa kuu weng id ayoobban.

19 Amborom kuu ne yoom Sailas yoom Timoti yoombbed yiiib kumaom yare ye weng daande amonombime ande baande dakmuwen ye karub, God ye Mingki Yesu Keresu, ye kuu weng id ayoob ye karubban, yembed no ee ande dakmimaan kowe.

20 Kwane, Godbed weng kunduk yemoon dakme kowoon yaa korem kuu, Keresu yaambbed eemo keroon. Kwane, ye yaambbed nubbed anam kwanok andimaub kuu God yaa nambiri koni yeman kii.

21 Kedi, nuwiib yiiwiib ongmendoone Keresu aombbed kangdommo doruub ye karub kuu God kii. Yembed nub kinoone yeka ye nimaya karuwa keruuwe,

22 ne nimaya karuwa andi dowad nub animari ye dingki yuudiib kowene, Kingkin Karadmo nub niindem aom kondoon. Kukuwonong mukod kowimaib areb, komo komo nub dowad menebanean kuu dungkud kondoon.

23 Ne kuu God yaa baande yedmaan kuu yembed ne dowad weng anammo dakmoon andok andaan, ne angkon ika Korin yaa monokban keraan kuye id kuu, yiiib yaa dabab kondainban andid.

24 Nub kuu kwane yiiib anam andi yaa yiiib kuu ben kwanime kekanime kami dowad oonendokban, yiiib kubime

andi dowad yiib yoom ambangkimaub, amborom kuu anam andi yaambéd yiib kuu kangdommo dobaraniib kowe.

2

¹ Kwana kowe, inamen kowaan kuu angkon ika yiib yaa meneni kamkonomo ongkande kubiyiibban kerundainban andaan.

² Kedi, yiibbed ne kubewimaib kowe, yiib yaa kamkonomo ongkandaniina mimyob wandaniib kuu, karub kanembed ne kubewaneen? Dowan.

³ Kwane, anukbed kerek maa kuyaom kwane wongkaan ye dowad kuu kubewimaibdan yi kuu ambarakme doriib kumbed mene wedmekori miin kubiyiibban kerainban andid. Yiib korem ye dowad kangdommo meenaan kuu, yiib kuu ne weng awine kandaniwa kwane kubaniina ibonmo kubaniib kii.

⁴ Amborom kuu mimyob wandime andi dowadban, ne mimyob dowaken darewoob yiib yaa keendimain ye ambab kumunkingke kaadkerime andi dowad, ne kuu miin kubiyiibbaniib mimyob wandiyiib inok wiyiib kumbed yiib yaa anukbed kerek wongkaan.

Ambarakmi Are Nonondandi

⁵ Kumban, yiib kuyaa kuu karub maambéd ambarakmoonkob mimyob wandiwen kuu, ne yaa mimyob wandi keruwoon kumbedmomban, yiib korem yaa mimyob wandi kerundoon. Kumban yiib yaa mimyob wandi darewoob kerundoon andainban, embeng areb kuyaa.

⁶ Ambarakmoon kuye dowad kuu yiib yemoonbed dabab koniwe kandoon kowe, kuu yimin, yenambéd ari kone daboknaib.

⁷ Kowe, kibikee yiib kuu ye ambarakmi are nonondandenib ye mimyob wandi kuu kankubunime. Kwananiib kuu ye mimyob wandi kuu miin darewoob kere korem yiminban keraanban.

⁸ Kwani kowe, nembed nangkande yedmaan kuu kei, yiib mimyob dowaken ye yaa angkeen kuu ika ongme korokbenime.

⁹ Anukbed kerek wongkaan kuye id kuu yiib yaa komboon kaamobako kangdommo doberenib ne ongki weng korem awine kande kwane ambangkibko wedme kaadkera andid.

¹⁰ Kwane, yiib kuu kane kane yi ambarakmi kuu are nonondandaniib kuu, ne kwangkon are nonondandaniin. Nembed are nonondandi yeman kuu wedmaniin kuu kwane are nonondandaniin. Kukuu yiib dowad Keresu ye murubia arimbed are nonondandaniin kii.

¹¹ Kwanadned Seten kuu kebenuwed nub yaa yaro mene burudandokban keraan andid, ye inamen yembed ku meene ambangkimaan kuu nubkaadkerunuwen kowe.

Nub Kuu Yesumbed Ongmoon Ye Amob Yeeb Ye Demedan

¹² Ne kuu Troas siti yaa wene Yesu Keresu ye weng amun kanyare daandaan kuu, Yariman yaambéd ambongko kuu ne yaa nandoon kumbed yemoon anam andiwe kedmengkan-
daan kumban,

¹³ ne inamen aom kan kuru danginban, amborom kuu Troas aombéd ne kuristen angkodmi Taitus ma wedmenindo kowe. Kwani kowe, Troasdan yaa yiiyoo ande domonde wene Masedonia ambibkin yaa wanaan kii.

¹⁴ Kumban nembéd God yaa eso andaan, yembed Keresu yaambéd korem burudande doroon kumbed nub kubimo ben kinban yaraane, nub yaambéd baeb amun areb Keresu yaa kuu kaadkere yimin yimin yaa derendare weneen kii.

¹⁵ Kedi, nub kuu Godbéd bobni yaa burudande bindaneendaniib monmaraneendaniib kuyaom ye weng kanyare dakmuub kuu, Yesu Keresumbéd nengkane God yaa baeb amun konemoon areb keruwen.

¹⁶ Kuku monmaraneene duknaniibdan yaa dukni ye baeb kuwi yeman, kumban bindaneene wad dobaraniibdan yaa wadkeri ye baeb kuwi yeman kii. Yesu ye weng amun kanyare dakmi ye deme kuu kanembéd yeka yimin kere awinaneen? Dowan!

¹⁷ Amborom kuu od embeng yeman bekore wene ari kankoone od darewoobbed kowe berengki ye inamen areb kuu, karub yena yemoonbéd God ye weng yaambéd od bem ande kanyare dakmimaib kowe. Kumban nub kuu kwamunemban, nub kuu Godbéd ben nongkoboondan areb Keresu yaambéd God ye arinambo arimbed ma aadikmiyibban kumbed nimakarub yaa dakmimaub kii.

3

¹ Yiib yaa kuu ika andowe yedmuub nub kuu yiminmo anduub dee, o yenambéd kwanimaib areb kuu yiib nub yaa kaadkerindokob yenambéd nub dowad karub amun andi ye kerek yiib yaa kondanuub dee, o karub yena nub yaa kaadkerindokob yiibbed nub dowad karub amun andi ye kerek yi yaa kondaniib dee? Dowan.

² Karub amun andi ye kerek nub niindem aom ku wongkuwen kuu yiibka yiib kui, nimakarub korem wedme kimingke kaadkeriwen kui.

³ Dianmo korokboon kuu yiib kuu Keresu ye kerek yembed wongkaane nubbed ye deme awinuwen kuyaambéd ongmoon. Kumban kerekadumbédban wad doreen ye God

ye Kingkiniibbed wongkoon, bot dabkonombonmo arimbedban, nimakarub yi niindem aombed wongkoon kui.

⁴ God ye Kingkiniibbed yiib niindem aom doreen kuye inamen dakmuub kuu Keresu yaambled God ye arinambo arimbed arudkonombonmo awinuub kii.

⁵ Nubka yiminmo ma andaubban, barang maa yaa nubka yimin kerindo, nub yiminmo kerundi kuu God yaambledmo.

⁶ Yembed nub yaa yiminmo kerundoone amob weng yeweb ye deme awinuub. Kuye amob weng yeweb kuu dingkimbed wongki yemanban, Kingkinbed wongki yeman, amborom kuu dingkimbed Yuudan yi dowad wongkoon ye amob kuu no bobni kanmini yeman, kumban Kingkinbed wongkoon ye amob kuu wadkeri kanmini yeman kii.

Amob Yeweb Yeka Kwane Nambirimo

⁷ Bot dabkonombonmo arimbed wongkoon ye amob kuu Israeldan yaa monoon kuu nambiriyiib monoone Moses ye murubia ari kuu nambiriyiib keroone Moses kuu ika yiyiib yiri kawonoone, ye yaa nambiri angkeen kuu embeng kere weneen kumban, yi kuu ye yaa nengmone kerenombirinban keriwen, nambiriyiib kowe. Kuye amob komo komo ambangkoon kumbed bobni kanmonoon kowe,

⁸ Kingkin Karadmombled komo komo ambangkaneen kuu nambiri darewoob ariyiib, eeyoo? Anamaa.

⁹ Kedi, Yuudan yi amobbed komo komo ambangkimaan kuyaambled nimakarub yaa wengyunde dabab kondimaan kuye amob kuu nambiriyiib monoon kumban, Kingkinbed komo komo ambangkimaan kuyaambled nimakarub yaa yorokmo kerundimaan kuye Kingkin kuu nambiri darewoob ariyiib kii!

¹⁰ Kwane, kurin anukbed nambiriyiib monoon yeman kuu kibikee nambiri darewoob arimbed yeman yaa kuu nambiriyiibban areb keroon.

¹¹ Kwane, dowan kere weneen ye amob kuu nambiriyiib monoon kumban, embeng kere wininban doberembaraneen yeman ye nambiri kuu darewoob arimbed kii.

¹² Kwana kowe, kukwamune kumbed Godbed anam kwananeen ande meedmuub kowe, arudkonomo doruub.

¹³ Moses kuu ye dowakenban ye murubia arimbed nambiri kuu embeng kere weneen kuyaa Israeldanbed wedmaib anded kowe, ebkad baradbed kan yenbe kebenoon. Kumban nub kuu kwamunemban.

¹⁴ Israeldan yi inamen meeni kuu kebenoon, amborom kuu anukbed mene kibikee kurin Moses ye amob weng kimingkimaib kuu kuye ebkad baradbed kebenimaane id awine kandimokban kowe. Kuye kebeni yeman kuu bongmindo, amborom kuu Keresu yaambledmo bongmaneen kowe.

¹⁵ Kwane, anukbed mene kibikee Moses ye weng kimingki-maib kuu kebeni yemanbed yi inamen kebendimaan kowe yiminban.

¹⁶ Kumban kane kanembed amonombe Yariman Yesu yaa wananiib kuu kebeni yeman kuu Godbed bongmaneen.

¹⁷ Kukei, Yariman andaan ye id kuu Kingkin Karadmo, kwane Yariman ye Kingkinbed kunayambed dobaraneen kuu kuyaa doriibdan kuu obonmo dobaraniib.

¹⁸ Kwane, nub murubia ari ma kebengki yemaniibban kerenub, Yariman ye nambiri kuu kwane dianmo wedmeni-maubdan, nub korem kuu ben amonombe ye areb ongmene yeka mamaa kerunde weneen. Kukuu nambiri darewoob kere weneeniib, Yariman yaambbed. Ye kuu Kingkin Karadmo kui.

4

Weng Amun Kanyare Daandi Ye Kerekmen

¹ Kwana kowe, Godbed mimyob keende kakman are nonondandi ye kerekmen yaambbed keye deme awinuwen kowe mimyob wandiyiibban doruub.

² Kuned kuu, nub kuu yemyeb ye demeyiib karak bobni ye demeyiib yaa kuu angkurom korokbenduwen. Kukuu nub kuu birandi ye inameniib God ye weng kan nengkire angkarambed kedmengkandi ye inameniib awinimokban kui. Ma kere, nub kuu God ye weng kuu anammo ande wedangkambbed dianmo korokbendimaub kumbbed, God ye indob arimbed nimakarub yi niindem aombbed nub dowad karub amun ande meenimaib.

³ Kowe, weng amun kedmengkanduub kuu dianbonmo kerindo keraneen kuu, monmaraneene duknaniibdan kuu yi yaamo kwane keraneen.

⁴ Kwane kuu awad arewa kibikee okad kiri dorone oonoonman kumbbed anam andindodan yi meeni inamen kebengkoon. Kwanoonkob yi kuu God yoom miin ibmo ye karub Yesu Keresu ye weng amun nambiriyiib yuroon kuu wedminban.

⁵ Nub kuu nubka nuweng kanyare dakmindu, Yesu Keresu kuu Yariman ande yare dakmimaub. Kwane, nub kuu Yesu ye dowad yiib demedan keruwen ande dakmimaub.

⁶ Kedi, "Nambiri kuu yuroko kumun yiri kuu namborok." ande yedmoon ye God, yembed ye nambiri ongmene nub niindem aom kowe yuroon, yuroko Keresu ye murubia yaambbed God ye nambiri kaadkerime anded.

Nub Kuu Ambarakmidan Kumban God Ye Karadmo Yeman Nub Niindem Aom Angkeen

⁷ Nub kuu okad nunungbed ongmimaib ye ok yuundi yemaniib kuyaom bot gold aweneyiib areb, korem burudandoon ye aromkono God yaambbed monoon kuu okad yiri yeman nub id ye niindem aom angkeen kumbed, aromkono kuu nub yaambbedban God yaambbed ande korokboon.

⁸ Nub kuu dabab dabab kuu menebene kanawanewandimaan, kumban dabab dabab kuu kwamune yeene beengkanabe ben yiri yurimokban. Kwane, nub kuu dabab menebimaan dowad komo kamanuub kii ande meenimaub, kumban kwane meene miin kubiyiibban kerimokban.

⁹ Kwane, nub kuu yenambbed durud konde yenbandimaib, kumban God kuu nub yaa ma domondimokban. Kwane, nub kuu yenambbed yeene ben yiri nongkobimaib, kumban monmarimokban.

¹⁰ Yesu Keresu bobnoon kuu nubbed kan nub niindem aom kowe karine yarebuub. Kwanubko, kwane Yesu Keresu ye wadkeri dobiri kuu nub id yaambbed korokboko okad kiridan wedmenime anduwed.

¹¹ Nub wad doruubdan, nub kuu Yesu ye dowad yena yi dingki dem aom yuriiwe yeene nongkobimaib, bobnaneen ye id aom doruub kuyaambbed Yesu ye wadkeri dobiri kuu korokbime anded.

¹² Kwana kowe, bobni ye barang kuu nub kumaom meneboon kumbed wadkeri kuu yiiib kumaom monoon.

¹³ God Ye Weng aombbed kekamune wongkoon, "Anam andaan kowe, kwamunemo dakmaan." andoon. Kuye anam andi ye kerekmen yaambbed nub kangkon ibmo anam anduwen kowe kwamunemo dakmuub.

¹⁴ Amborom kuu Yariman Yesu bobnoon yiri kuu nenkoonoon ye God, yembed nub kangkon benkoobe Yesuyiib yaa nongkobe ye kerebiri arimbed yiiwa nuwa korokbaneene dobaranuub kuu nubkaadkeruwen kowe.

¹⁵ Keyiib korem kee yiiib dowadmo, God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu wenene nimakarub yenayiiib ari yemoon yemoonmo benmo wonoko eso miin darewoob andibko God kuu nambiri darewoowiib kerok anded.

¹⁶ Kwana kowe, nub niindem aombbed kuu yiminban korondanuub andi ye inameniibban doruub. Nub karub id angka kuu monmare weneen kumban, nub niindem aom wadkeri kuu Godbed aron mimim yeweb ongmimaan.

¹⁷ Kwane, kirod mene dowan keraneen ye dabab embeng embeng nub yaa menebimaan kuu, dowan kerindeban ye nambiri kandi ye kiwaan nub dowad ongme weneen. Kuye nambiri kuu dabab ye arewa kerundi ye kumunkingki areb-ban, miin amun darewoob anam arimbed kii!

¹⁸ Kowe, nub indob korem kuu benkirare kereknaub kuu, yiribman okad kirimbed wedmuub ye yiribman yaam-

ban, wedmindeban ye inamen Ewen arimbed monoon yaa kereknaub. Amborom kuu wedmimaub ye yiribman kuu arabenmo angkimbaraneen kumban, wedmindeban ye inamen kuu dowan kerindeban aron korem korem angkimbaraneen kowe.

5

Nub Ewen Ari Dobiri Yeman

¹ Nub id kuu okad kiri ye kombon areb kowe, yenambed kuye kombon monmaraniib kuu karub yi dingkimbedban Godbed aron korem korem ye ambib yenbenabekore Ewen arimbed nub dowad nongkoboos kuu nubkaadkeruwen.

² Kumban nub id kuu kibik no okad yiri ye kombon kemaom doberemoon areb doruub kowe, Ewen ye ambib kande inwarem ande wareki kamuub,

³ amborom kuu kuye ebkad inwaranuub kumbed nub kuu kad dobmo dobaraubban kowe.

⁴ Kedi, nub kuu kuye okad kiri ye komboniib doruub kuu, warekaune dabawiib doruub, amborom kuu kad dobmo dobiri kuu nub dowakenban, nub dowaken kuu Ewen ye ambib inwarunduked yimin. Kowe, okad kiri ye bobni yeman kuu amonombe wadkeri aron korem yeman keraneen.

⁵ Kuye dowadmo nub kuu Godbed ongmenaboos. Kwane, yembed Kingkin Karadmo nub niindem aom kondoon, kukuu wonong mukod kowimaib areb, komo komo nub dowad menebaneen kuu dungkud kondoon.

⁶ Kwana kowe, nub kuu kangdommo meenembere kaadkeruwen kuu, nub kuu okad kiri ye id ke doruub kei, Yariman yambib kuu ambabbed doruub.

⁷ Kedi, nub kuu nub indobbed wedmuub yaambbedban anam andi yaambbed doruub.

⁸ Ke yedmaan kei, nub kuu kangdommo meenembere doberenub, nub id domonde Yariman yambiwoom doberem ande dowakeniib keruwen.

⁹ Kowe, nub meeni dedmoni darewoob awinuwen kuu okad kiri ye idiib doruub o keyaa domonde Godiib yaa wunuub kuu ye yaa kubi konem anduwed.

¹⁰ Amborom kuu nub korem kuu Keresu ye wengyundimbon yaa dobaranuub kumbed, nub mimim kuu okad kirimbed idiib doburuwen yaron aombbed amun o arewa komo komo ambanguwen kuye kakman kuu ibmo banuub kii.

Yesu Yaambbed God Yaa Kunum Keruwen

¹¹ Kwane, nub kuu Yariman God yaa anam ande uneni kuu nubkaadkeruwen kowe, nimakarub yaa ye weng daande nangkandande kamuub kii. Nub anam komarewa kuu God

yekaad. Kwane, nub anam komarewa kuu yiiib niindem aom dianmo wedmiwen, anam deeko?

¹² Nub kuu yiiib yaa nub kuu yiminmo ande kamokban, kumban nub komo ambangkaub kumbed nub dowad kubiyiib kere kerengkan kamime anduwed. Kwananiib kumbed yiiib kuu karub yi niindem aom wedmimokban bunangkamo ye yiribman yaa kerengkan kamiibdan yaa inandaniib kii.

¹³ Kedi, nub kuu yenambed warudkidan andaniib kuu God ye dowad kwamune ambangkaub kumbed kii. Kwane, nub kuu yenambed inamen amundan andaniib kuu yiiib dowad kwamune ambangkaub kumbed kii.

¹⁴ Kukei, Keresu ye mimyob dowaken kumbed dedmonaane kwamune ambangkimaub, amborom kuu karub mimombed nimakarub korem yi dowad bobnoon kowe, nimakarub korem kuu dukni yeman.

¹⁵ Kwane, Yesu nimakarub korem yi dowad bobnoon, wad doriibdan kuu yika yi dowad dobaraib, yi dowad kuu bobnoone Godbed nenkoonoonman ye dowad yaambed dobirime anded.

¹⁶ Kwana kowe, kibikbed ari kuu nub kuu okad kiri ye kerekmen yaambed nimakarub yaa wedmende inamen kowimban. Kurin anuk kuu kuye kerekmen yaambed Keresu yaa wedmene inamen kowimaub kumban, kibikee kuye meeni ye kiwaan yaa kuu koronduwen.

¹⁷ Kwana kowe, kane kanembed Keresu yaa anam ande dabokniwen kuu yi kuu yeweb ongmenaboon. Kurin yiri yeman kuu dowan, yeweb yeman yi yaa angkeen kii!

¹⁸ Kwamune kee korem kuu God yaambed meneboon. Yembed Keresu yaambed nub kuu ben kunum kerundekore, ben kunum kerundi ye deme nub yaa kondoon.

¹⁹ Kuye deme kukei, Godbed nimakarub yi ambarakmi kuu kakman kondi dowad kimingkainban andekore, Keresu yaambed okad kiridan ben kunum kerundoon kumbed, kuye weng kuu kanyare dakmime ande nub dingki dem aom kowoon.

²⁰ Kwana kowe, nub kuu Keresu ye weng amun kan okad yena yaa wenebidan, Godbed nub yaambed okad kiridan yaa amonombe anam andime andemoon areb keruwen. Kowe, naawonmo nangkande yedmuub kuu, God yaa minibko kunum kerundok.

²¹ Godbed ma ambarakmiyibbanman ongmoonkob nub dowad ambarakmi yeman keroon kumbed, ye yaambed nub kuu God ye yorokmodan keranuub.

6

¹ Kwane, nub kuu Yesu yoom deme ibonmodan kowe, yiiib

yaa ke nangkande yedmuub kei. God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib kuu anammo awinime, idiibban keraan anduwed.

² Amborom kuu Godbed Ye Weng aombed yedmoon, “Nembed ne kubi dowakeniib aron kinaan arimbed yiib kurikuri weng wengambere kwanaan, bobni yaa burudande bindi yaron arimbed yiib awandaan kui.” andoon.

Kedi, Pool, nembed yiib ke yedmendaan kei, kibireb kee Godbed ye kubi dowakeniib kinoon yaron kii, kibikee bobni yaa burudande bindi yaron kii.

Pool Deme Dabawiib Arewa Aom Awunoon

³ Yesu ye deme awinuub kuyaa kuu yenambed daanubdaanab kame deme arewa andaib andi dowad kumbed nub kuu yena yi murubia ari boknandi yeman ma kowokban.

⁴⁻⁵ Kwane, kiwaan korem yaambed yiib yaa nubka nub kuu God ye demedan ande korokbenduub kukei, dabawa yobdooda mimyob wande yiminban keru yemana nub yaa meneboon kuyiib, atdebokbed nub yenbandiwen kuyiib wii aom nub benkamobiwen kuyiib nuwiib yaa mene arud wande yirinde baande kamiwen kuyiib deme yobdood ambanguwen kuyiib unuk angkindeban keruwen kuyiib mungimo doboruwen kuyiib yaa kuu aron doboob yinmoniyiibban kangdommo doberemburuwen kii.

⁶ Kwane, nub kangkon doboruwen kuu karadmo inameniib kaadkeriyiib yodbiriban iwarimbed dobiriyiib awandiyiib Kingkin Karadmo yaambed dobiriyiib ma aadikmiyiibban ye mimyob dowaken keendiyiib

⁷ anam anam ye weng daandiyiib God ye aromkono korokbiyiib kingkin kerekmen yaambed God ye yorokmo ye kuman wiwi angka yemaniib an angka yemaniib kuyiib doberemburuwen kui.

⁸ Kwane, nub kuu yenambed karub amun ande benkoobaiwa yenambed karub arewa ande benkubunimaib kumbed doruub. Kwane, nub dowad yenambed dudanabidan andaiwa yenambed yorokmodan andimaib kumbed doruub. Kwane, nub kuu ma aadikmiyiibban doruub kumban yenambed nub dowad aadikmidan andimaib.

⁹ Kwane, nub kuu yenambed aningkoyiibbandan andaiwa yenambed aningkodan andimaib. Kwane, nub kuu yenambed yowori yeman andiwen kumban wad doruub. Kwane, nub kuu atdebokbed yenbandiwen kumban yenbande nongkobindo.

¹⁰ Kwane, nub yaa kuu yenambed kubiyiibban mimyob wandi kerundiwen kumban kubimo doruub. Kwane, nub

kuu kamboknon keruwen kumban kedmengkanduwen kumbed yena yemoon yi anam andiwenkob yi anam andi yaa kuu yiribman yemoon keremoon areb keruwen. Nub kuu dingkirud keruwen kumban kumkam korem kuu nubman.

¹¹ O Korindan, nub kuu yiiib yaa kwane dianbonmo dakmuwen, nub mimyob ambongko kuu kwane yiiib yaa anam nanduwen kii.

¹² Nub kubi dowaken kuu yiiib yaa keendimaub ma korondokban kumban, neman yiiibbed kubi dowaken nub yaa kebeniwen.

¹³ Ne danaya areb kereni daandaan kii, neman konoon neman konoon ibmo keremoon areb, yiiib mimyob ambongko kangkon nub yaa nandime.

Anam Andindodan Yaa Dabokne Ibmo Keraib

¹⁴ Yiiib kuu anam andindodan yoom ibmo kere dabokne awinaib, deme korok keriyiiib awaniyiiib kwamune awene kuyiiib ye dowad. Kedi, inamen yorokmo yoom inamen arewa yoom kuu ibmo dabokne ambangkaniwoo? Dowan. Kwane, awingyab kuu kumun yaa dabokne yonenanuunoo? Dowan!

¹⁵ Kwane, Keresu yoom Seten yoom kuu ee inamen mimo kerem andaniwoo? Dowan! Kwane, anam andiwendan yi inamen yoom anam andindodan yi inamen yoom kuyaom kuu inamen maa kuu ibmo keroonoo? Dowan!

¹⁶ Kwane, God ye kurikuri boyambib darewoobdan yoom dudi god yoom amob weng ongmiwenoo? Dowan! Kedi, wad doreen ye God ye kurikuri boyambib darewoob kuu nub kei. Kuye dowad Godbed Ye Weng aombed yedmoon, “Ne kuu yi yoom dobereni yi yoom ibonmo dewenebaniin. Kwane, ne kuu yi God keraniine, yi kuu ne karuwa nimaya keraniib.” andoon.

¹⁷ Andekore, yi yaa ika yedmoon, “Kwana kowe, yiiib kuu yi numun kumaom doriib kuu koronde yaro mene yiiibka kerime.

Ne yaa arewa keru yeman ma angkoronaib.

Kwane ma angkoronaibban kuu yiiib yaa kuu amun ande kubende baniin.

¹⁸ Ne kuu kwamuneni yiiib Ambe keraniina, yiiib kuu ne nima dana karub dana keraniib.” andoon, Aromkono Korem ye Yarimanbed.

7

¹ Mimyob dowaken keendaandan, yiiwa nuwa kuu kuye weng kunduk buwen kowe, nub idiib kingkiniib yaa arewa kerundoka nub kuu God yaa arewa keru yeman korem kuyaa koronde inamen karadmo awinem. Kwanenub wene nub

karadmo dobiri kuu demkoronmo kerem, God yaa une yangko kankooni dowad.

Korindan Kuu God Ye Weng Awine Doriib

² Nub yaa yiib mimyob ambongko nandime. Nub kuu karub maa yaa ma ambarakmindo, nub kuu karub maa nen amonombe kiwaan arewa ari kowindo, nub kuu karub ma nemengkane yod bindo.

³ Ke dakmiin kei, yiib ambarakmiwen kumbed wengyunde dabab konda andi dowadban. Ne kwane anukbed daandaan kui, nub kubiyiib mimyob dowakeniib yiib dowad nub niindem aom angkeen kuu miin darewoob anam kowe, nub yiib yoom kwane dobaranuub o yoworanuub kuu yimin kui.

⁴ Yiib dowad miin kangdommo meanaan kuu God ye weng awine doriib kii. Yiib dowad kerengkan weng yemooon dakmenabaan kii. Yiib dowad ne niindem aom aromne kubi darewoob keraan. Dabab yemooon nub yaa meneboon kumban, ne kubi kuu yiminmo keroon kii.

⁵ Kedi, anukbed Masedonia ambibkin aom aomnuwen kuu, yiidkindeban keruwen, amborom kuu dabab maa maa kumbed kumene kemene kumbed nub kanawanewandoona nub niindem aom uniyiib doburuwen kowe.

⁶ Kumban God kuu dababbed benkubunoondan yi mimyob wandi kankubuni ye karub kowe, Taitus monoon kumbed Godbed nub mimyob wandi kankubunoon.

⁷ Ye monoon kumbedmomban, yiibbed ye mimyob wandi kankubuniwen kumbed, Godbed nub yaa kangkon awande kubiyiib kerundoon. Yiib ne yaa wedme wenganem andi ye wengiib ne yaa komo keroon yaa yiib mimyob darewoob wandiwen ye wengiib awawi ye inamen darewoob anam keruwen ye wengiib kuu Taitusbed nub yaa daandoon kowe, ne kubi kan arimbed daane darewoob keroon.

⁸ Kedi, kerek anukbed yiib yaa wongke keendaan kumbed yiib mimyob darewoob kowiwen kumban, yobdoodmo wongkaan ye inamen ongmaan kuu amonombindo. Anam kuu kerek keendaan kuye yoman kuu ambarakmaan andaan, amborom kuu yiib kuu kerek kimingke aron dukmenmo mimyob kowiwen kowe.

⁹ Kumban kibikee kubimo keraan, yiib mimyob kowiwen andi dowadban, yiib mimyob kowiwen kumbed amonombe yiib ambarakmi kuu kirariwen andi dowad kubaan. Amborom kuu yiib mimyob kowiwen kuu God ye inamen ongmoon ye kerekmen yaambbed kowe, yiib yaa yobdoodmo dakmuwen kuu yiib yaa ma morarindo.

¹⁰ God ye inamen dowaken ye kerekmen yaambbed mimyob kowi kuu ambarakmi yaa koronde amonombekore bobni yaa

burudande bindi kiwaan ari wini yeman. Kuku amonombaan kuu arewa, ibduruk dobaraan areb kera andi yemanban. Kumban okad kiri ye kerekmen yaambéd mimyob kowi kuu bobni yeman.

¹¹ Kedi, yib kuu God ye inamen dowaken ye kerekmen yaambéd mimyob kowiwen kumbed inamen amun yemoon demboon. Yib niindem aom ke demboon kei, nindorokiibbed nub ambarakmindó ande koromoniwen kuyiib ambarakmoonman yaa kongeniwen kuyiib ambarakmoon kwande uniwen kuyiib Pooliibbedned andiwen kuyiib ambarakmoonman kirodmo anammo wengyunde dabab koniwen kuyiib kui. Yib kuu kiwaan korem yaambéd kuyaa kuu nuwiibban yembedmo ambarakmoon ande korokbendiwen.

¹² Ne kwamune kerek ku wongke keendaan kuye id kuu ambarakmoonman ye dowadban o kwamune kane yaa ambarakmoon ye karub ye dowadban, kuku yib kuu God ye murubia arimbed nindorokiibbed nub dowad God ye weng awinimaib kuu wedmime andid.

¹³ Kwanakob nub mimyob wandi kuu kankubunoona kubuwen.

Kumban kumbedmomban, Taitus kuu yibbed mimyob keene awaneniwe ye niindem aom aromne kubi darewoob keroon kumbed, wedmekorub kubi darewoob arimbed keruwen.

¹⁴ Ne anukbed yib dowad ye yaa kerengkan kamaan. Kwane, yib kuu ne kerengkan weng ibmo kerenib ye yaa awaneniwen kumbed yib ne yaa karak ma kawindo. Nub yib dowad weng dakmuwen korem kuu anammo keroon kwamune areb kuu, nub kerengkan weng yib dowad kwane Taitus yaa dakmuwen kangkon anammo ande korokbenoon.

¹⁵ Kwane, yib korem kuu wengambirimo kerenib une kiringmiyibbed ye nen angkodmeniwen kuu yembed ika meenoon kumbed, ye kubi dowaken yib yaa kuu arimbed darewoob keroon kii.

¹⁶ Yib kuu weng ke keendaan keyaamo awine dobaraniib andi dowad kangdommo meenaan kowe kubaan kii.

8

Yib Kubi Dowaken Yaambéd Munobmo Konime

¹ Angkodmia, nub dowaken kuu Godbed ye mimyob dowaken yaambéd od munob kondi ye inamen maa kabamoon kondoon anam andiwendan Masedonia ambibkin aom kambong kambong aom doriib yaa kuu yib kaadkerime anduwed.

² Dabab miin arewa yi yaa menebe komboon kaamobendoon kumban, kuyaambéd kubi darewoob yiminmo kerenib

yi kamboknon doriib kuyaambed yi kubiyiib od kondi kuu yaro dembe darebmo yiminmo keroon.

³ Kedi, nembed yiib yaa ande korokbandamaan kuu kei, yi komoyiib biwen kuu yi meeni yimin yaambed kube bangkandiwen. Kumban kumbedmomban angkon ariyiib bangkandiwen kii. Kukuu yi meeni kumbedmo

⁴ nub yaa naawonmo kaamobiwen, God ye karadmodan Yudea aom doriib yaa awandi yeman nub yoom bangkandanuub kuu yimin dee ande kamiwen.

⁵ Kumban yi kuu nubbed yi kwananiib ande meenuwen areb kwanindo, ibduruk kuu Yariman ye dingki ari yika konekorib nub dingki ari yika kondiwen. Kukuu God ye dowaken yaambed kwaniwen.

⁶ Kwaniwen kowe, nub kuu Taitus yaa nangkane yedmuwen, yiiwiib yaa wene Godbed ye mimyob dowaken yaambed yiib yaa kabamoon kondoon keye deme kee ambangke dowan kerime ande anduwed, amborom kuu ye kuu od munob kondi ye deme kee andowe yiib yaa oonoon kowe.

⁷ Yiib kuu komo komo deme awinimaib kuu yiminmo awinimaib, anam andi kuyiib weng dakmi kuyiib inamen kaadkeri kuyiib kuu nubbed kedmengkanduuwe yiib mimyob dowakeniib kere keendi yaambed nindorokiibbedmo awinimaib. Kwana kowe, Godbed ye mimyob dowaken yaambed kabamoon kondoon kumbed, yiib kuu kubiyiib od kondi keye inamen meeniwen kee anammo awinime.

⁸ Kumban nembed kwamune amob kowako yiib kuu kuyaambed kwane kondime andimban, yena yi nindorokiibbed awandi kuye kumunkingki yaambed yiib mimyob dowaken kuu anam dee ande komboon kaamobandid.

⁹ Amborom kuu nub Yariman Yesu Keresu ye mimyob dowaken kabamoon kondoon kuu yiibkaad, kiwaan korem yaambed ye kuu yiminmo kumban yiib dowad yeka kankubune kubuniibban keroon kowe, ye kubuniibban keroon yaambed yiib kuu yiminmo kerime anded.

¹⁰ Kubiyiib od kondi keye dowad nembed yiib yaa ongkandi weng ongmaan kuu kei, ma kamaib, kekamune awinime. Weeb kinon dowan keruun aombed yiibdin dowakeniib kere kubiyiib od kondi yeman andowe wenoriwen kowe,

¹¹ kibikbed wenore dowan kerime. Kwananiib kuu yiib nindorokiibbed andowe awandi kuu yiib yaa angkeen kumbed awande dowan keruun kuu ibmo keraneen.

¹² Kedi, kubiyiib od kondi yeman kuu nindorokiibbed kami ye inamen kuyiib keraneen kuu komo komo dangoon yaambed kondi kuu yimin andaneen, kukuu komo awinindo yaambed kondime andimban.

¹³ Yiib kubiyiib od kondi yeman kondaniib kumbed yena kuu owongab kerundekorib yiibbedmo dabab kandaniib kuu nub dowakenban, nub dowaken kuu yiya yiiwa ibmo kerime anduwed.

¹⁴ Kukuu kekamune, kibikee yiib yaa kuu kumkam yiminmo kowe, yi yaa komo dowan keroon kuu yiibbed awandiib kii. Kowe, amaanbed yi yaa kumkam yiminmo keraniib kuu yiib yaa dowan keraneen kuu yimbed awandaniib kii. Kee kwananeen kuu yiiwa yiya ibmo keraniib.

¹⁵ Kukuu om mena dowad God Ye Weng aombed wongkoon kekamune, “Kanembed yemooonmo boon kuu kwane miin yemooonmomban, angkon kanembed embengmo boon kuu kwane miin embeng mana yiminban kerindo.” andoon.

Karub Yena Korin Yaa Ben Yuriiwa Winiwen

¹⁶ Ne kuu God yaa eso andaan, amborom kuu yembed kawoone yiib yaa mimyob kowaan areb kuu Taitus ye yaa kangkon konoone yiib yaa kwanoon kowe.

¹⁷ Taitus kuu Korin yaa wananeeb kuu yiminoo ande kaamonenuwen yaa kuu ee yimin andoon. Kumban kumbedmomban, yiiwiib yaa meneen kuu yedin dowakeniib kere wana ande meene miin nindorokiibbed meneen kii.

¹⁸ Taitusmomban, nub kuu kuristen angkodmi maayiiib nen kowuuwa meneen. Karub keye dowad kuna kuna nedbe kurikuri kerimaibdan korem kuu Yesu ye weng amun ye deme amunmo awinoon kowe, ye kuu karub amun andimaib.

¹⁹ Ari angkon ye kuu kuna kuna nedbe kurikuri kerimaibdanbed Pool awene kubiyiib od kondi yeman kanweniib kuu eb yoom ande kiniwen. Kuyeman oone kanwene kondanuub kuu Yariman yaningkomo kankoonenub nub nindorokiibbed awandi korokbi dowad.

²⁰ Nub dowaken kuu kubi darewoob kondi yeman kee nubbed oonuub ye dowad karub yenambed daanubdaanab kamaib anduwed.

²¹ Amborom kuu nub kuu deme kee yorokmo oone awinem anduub, Yariman ye indob arimbed, angkon nimakarub yi indob arimbed kwamune.

²² Kwane, nub kuristen angkodmi maa nende yi ayoob yoom ben nongkobuuwa meniib. Wedmuwen kuu ye kuu kiwaan korem yaambbed ma korondiyiibban nindorokiibbed kami ye karub. Kwane, kibikee ye nindorokiibbed kami kuu arimbed darewoob keroon, amborom kuu yiib komo kaman-damiib yaa kuu yiminmo kwananiib ande miin kangdommo meenoon kowe.

²³ Kumban Taitus ye kuu nangkodmi anam, ye kuu yiib dowad ne yoom ibmo deme awinuwenman. Ma, kuristen angkodmi ayoob kee yi kuu nedbe kurikuri kamiibdanbed

ben yuriiwa meniib kii, angkon yimbed komo kamiwen kumbed yenambéd Keresu yaningko kankooniwen.

²⁴ Kwana kowe, karub ayoobmim ku meniib kuyaa amun amun kamendenib, yiib mimyob dowakeniib nubbed yiib dowad kerengkan keruwen ye id kuyiib korokbendime, nedbe kurikuri kamimaibdan maa maa yi arinambo arimbed.

9

¹ Yiibbed kubiyiib od kondi yeman God ye karadmo kerundoondan Yudea aom doriib yaa nekwiib kuu dowakeniib kamiib kowe, nembed kwane nekwiime ande wongkainban.

² Amborom kuu yiib nindorokiibbed awandi kuu nekaadkeraan kowe, Masedoniadan yaa kerengkan kamaan kuu, yiib Akaiya aom doriib kuu web anuk downan keruun kuyaombéd kubiyiib od kondi ye inamen nekwiwen. Kowe, yiib nindorokiibbed nekwiwen kumbed Masedoniadan kwangkón awandem ande kankiriwandiwen.

³ Kumban kuristen angkodmia ben kiribaana ku meniib kuu yiib dowad kerengkan keruwen kuu idiibban keraan andid. Kuu ben kiribaana meniib kuu yiib nekwe downan kerime andid. Yiib kuu kwamune kubiyiib od kondi yeman nekwe downan keraniib andaan kuu kwanime andid.

⁴ Kedi, nub yiib dowad nekwaniiib ande kangdommo dakmenabuwen kowe, Masedoniadan yena kuu yiiwiib yaa mene wedmaniiwe yiib nekwindo keraniib kuu nub karak bobnanuuwe, yiib kangkon karak bobnaniib kii.

⁵ Kwanakob, nembed meenaan kuu anam kuu kuristen angkodmi ayoobmim yaa nangkande yedmaane yidin yaro yiiwiib yaa owod miniwed yiibbed kubiyiib od kondi yeman darewoob kondanuub ande weng ongmiwen kuu kuyaambéd kwane nekwe downan keriwed, ne manain. Kwananiib kuu yiib kubiyiib od kondi yeman kuu karub maambéd yiib yaa dedmone dedmone kamendi yaambéd-ban, yiib kubi dowaken yaambédmo keraneen.

Embengan Darebbéd Munobmo Konime

⁶ Kekee meenime. Karub kanembed animan kab yemoonban bengkere arumaneen kuu animan id yemoonbanmo wandaneen. Ma, karub kanembed animan kab yemoon bengkere arumaneen kuu animan id yemoonmo wandaneen.

⁷ Kwamune areb kuu, karub o nima yi mimim kuu komarewambéd nekwe God yaa konandameen kuu, yeka ye niindem aombéd komo meenoon kuu kumbed kwane konok. Kumban kubiyiibban o dowakeniibban kumbed konaab, kwane yenambéd dedmoniwen kumbed konaab, amborom kuu

karub kanembed ye niindem aom kubiyiibbed munobmo konaneen kuyaa kuu God ye mimyob kubi dowaken keenaneen kowe.

⁸ Kwane, Godbed amun kerundi mimim korem yiib yaa yiminmo bangkandi kuu yimin kowe, kiwaan korem yaambbed aron korem arimbed yiib kuu yiminmo doberenib kami amun amun korem kuu yiminmo awinaniib kii.

⁹ God Ye Weng aombbed wongkoon kuu yiib yaa kwamune keroon. Wongkoon kuu kei,

“Godbed ye munobmo koni yeman wenebe bangkandoon, kamboknondan yaa, ye yorokmo kamenabi kuu aron korem korem angkimbaraneen.” andoon.

¹⁰ Kedi, animan kab arumidan yaa animan kab ben bangkandene om animan kondi ye God, yembed kangkon yiib yorokmo kamenabi dowad animan kab bangkandaneena yemooonmo keraniiwe, id yemooonmo bangkandaneena wandaniib kii.

¹¹ Yiib kuu kiwaan korem yaambbed yiminmo kerundaneen kowe, kubiyiib od kondi yaron korem arimbed yiib kuu darebmo konimamaniib kii. Kukuu nub yaambbed yiib kubiyiib od kondi darewoob kumbbed yenambbed God yaa eso andaniib.

¹² Amun kami kee yiib ambangkaib kuu God ye nimaya karuwa yaa komo dowan keroon yaa awandaniib. Kumban kumbbedmomban, yaro dembe God yaa eso andi yemooon keraneen kii.

¹³ Ku kamiib kumbbed yiib anam andi kuu yiminmo korokboon kowe, nimakarub yemooon kuu God yaningko kankoonaniib, yiibbed Keresu ye weng amun kuu anam ande yedmiwen kumbbed kuye weng yaamo wengambere awine kandiwen kuu yi wedmiwen ye dowad kuyiib, ma kuu yiib kubi darewoob kondi yeman yi yoom yena korem yaa numbiriwen ye dowad kuyiib kui.

¹⁴ Kwane, yi kuu yiib dowad kurikuri kere yi mimyowiib kumundin kwane yiib yaa mananeen, amborom kuu yiib yaa Godbed ye mimyob dowaken darebmo kabamooon kondoon kumbbed yiibbed kubiyiib od kondiwen kowe.

¹⁵ Kowe, nub kwamune God yaa eso andem, amborom kuu ye munobmo kondoon yeman ye darewoowiib doboowiib ambab ariyiib kuu weng dakminban kowe.

10

Pool Yeka Ye Dowad Koromone Inandoon

¹ Pool ne kei, ne dowad yenambbed Pool yiib yoom kiring ine dakmiwen kuu nangkemmo emamo dakmoon kumban,

yiib domonde kimyen wonoon kuu arudkonomo dakmi-maan kui ande dakmiib kumban, ne kuu yiib yiibkaad kuda. Kwanandimaibkob, yiib yaa Keresu ye nangkemiib iwariyiib yaambed nangkande yedmaan kuu kei.

² Yiib kuyaom kuu yenambed meeniwen kuu Pool awene kuu kwamune okad yiri ye dobiri kerekmen yaambed doriib andiwen kowe, nembad meenaan kuu yiwiiib yaa meneni arudkonomo kere yi yaa yobdoodmo daandaniin andaan. Kumban kwamune kuu ne dowakenban kowe, yiib yaa kaamondaka yi yaa ongkandibka arudkonoyiibban yobdoodiibban mana andid.

³ Kwanandaan amborom kuu nub kuu okad yiri doruub kumban, nub ana nangmuub kuu okad yiridan yi ana nangmi arebban kowe.

⁴ Nubbed ana nangmi ye kumana anaya kuu kimyen yeka maaa, okad yiridan yi kumana anaya arebban. Kuu maaa kii, nub kumana anaya kuu God yaromkono darewiib kii. Kuye kumana anaya kumbed kingkin ye kerekmen yaambad bondan yi aromne angkumonimbon ben monmare dobmo kerundimaub. Monmarimaub kuu okad kiri ye meeni kangdomiib

⁵ nubka yimin nubka doberem andi ye inameniib kumbed God ye kaadkeri kankubunande kamiib korem kuu monmarimaub kui. Kwane, nub kuu meeni inamen korem kankubune Keresu ye dabderem yiri nongkobimaub, ana nangme burudande doroondan ben king ye dabderem yiri nongkobemooon areb kui.

⁶ Kwane, nub kuu karub kanembed kwane weng amun wengambere kankoraroko no dabab konem ande nekwuwen, kumban ibduruk kuu nub dowaken yiib kuu weng amun wengambere awine kandiwed.

⁷ Yiib kuu no bunangka ye dobiri wedmiib kii. Kowe, karub kanembed yeka kangdommo meene ye kuu Keresu ye karub keroon yekaadkeroon kuu, nub kuu ye areb Keresu ye karub ibmo keruwen kuyaa ika meene anduwed. Kuu anamaa.

⁸ Kedi, yiib benkubuni dowadban yiib inamen ben aromni dowad Yarimanbed nub yaa aromkono kondoon kuyaa kuu kerengkan weng ariyiib dakmaniin kuu karak kandainban.

⁹ Yiibbed meenaniib Poolbed ye kerek yaambad unime andoon andaniib kuu ne dowakenban, ne wongki ye id kuu kwamunemban.

¹⁰ Kedi, nimakarub yenambad dakmimaib kuu "Pool ye kerek kuu weng id darewoowiib arudkonoyiib wongkana-boon kumban, ye kuu kwane nub yoom dobirimaan kuu emamo arudkonoyiibban, ye weng dakmi kwangkan am-bodiibban dowan." andimaib.

¹¹ Kwamune dakmiibdan kuu kee kaadkeriwedka, nub kuu yiiwiib yaa dorokban kerenub kerek wongkuwen kuye aromkonoyiib, yiiwiib yaa mene doberenub kwane kamenubuwen kuye aromkonoyiib kuu ibmo, kwane kibikbed ari kwangkong ibmo kii.

¹² Nubka yimin andimaibdan kuyaa kuu kowenub kumunkingkaubban. Kedi, yimbed yikareb yimeren kowe kumunkingkenib ee nub yimin andimaib. Kwane, yikareb yimeren kan kowe wedmenib ee yimin kii andimaib. Kukuu meeni kangdomban kuda.

¹³ Kowe, nub kuu Godbed deme kondoon kuyaambedmo kerengkan weng dakmanuub, kuyaa burudande kerengkan weng ariyiib kumbed dakmaubban. Deme Godbed nub yaa kondoon kuu yiib dowadiib kowe, nub yiib dowad kerengkan weng dakmi kuu yimin.

¹⁴ Kedi, Keresu ye weng amuniib yare daanduwen kuu nubdin yiiwiib yaa mene daanduwen kowe, nub yiib dowad kerengkan weng dakmi kuu yimin. Kowe nub kuu God ye deme kondoon kuyaa burudande kerengkan weng ariyiib dakmindo. Nub yiiwiib yaa mene weng amun dakmindo karen, yiib dowad kerengkan weng dakmi kuu nub deme kuyaa burudanduwen karen.

¹⁵ Kowe, nub kangkon karub yena yi deme dowad kerengkan weng dakmindo kowe, God ye deme nub yaa kondoon kuyaa burudandindo. Ma, kwananeen ande meenuwen kuu yiib anam andi kuu kaine darewoob kerod, yiib kuyaombed nub kuu deme darewoob kere awinem ande meenuwen.

¹⁶ Kwananeen kuu, nubbed weng amun kan yiib dia yiri wene kedmengkandanuub. Amborom kuu nub kuu karub maambed weng amun kanwene daandoon ye okad aombed komo kamoon kuyaa kerengkan weng dakmanuub kuu nub dowakenban kowe.

¹⁷ Kumban God Ye Weng aombed wongkoon kuu kekamune, “Karub kanembed kerengkan weng dakmandameen kuu Yariman ye dowad kerengkan weng dakmok.” andoon.

¹⁸ Kedi, karub kanembed yeka ye dowad ne kuu yimin andaneen kumbed Yarimanbed ee kuye karub kuu yimin andi yemanban, kukuu Yarimanbed karub andangke yiminmo wedmaneen kumbed ee kuye karub kuu yimin andaneen.

11

Pool Yoom Dudi Ye Apasodan Yoom

¹ Ne meeni kuu yiib ne yaa emambed iwari kerime. Yiib kuu ne yaa odkeneb areb keriwengkowoo? Kwanibko ne kuu

aron embengmo warudki weng areb dakma. Kumban yiid kuu ne yaa kwamunemo keriwen.

²Yiid kuu wonong koyu areb boraan kuye karub kuu mimo, Keresu kui. Kwanaan kuu yiid kuu wonong koyu ma ambarakmindo kumbed ambi yaa koniwed awanemoon areb kerime andid. Ne kuu yiid yaa dudi god o dudi ye inamen yaa wanaib ande koren areb kamaan kii. Keye inamen kee awinaan kuu God yaambéd monoon.

³Kumban ne kuu unaan kii. Iv kuu niinbed kobkob kame birondoon kwamune areb kuu, mok yiid kuu yiid aadik-miyiidban anammo karadmo idiib meenyiid kumundin Keresu yaa koni yaambéd karub maambéd ben abdon yiri nongkobaneen dee ande unaan kii.

⁴Kedi, karub yenambéd Yesu ye weng kanmunuwen andimaib kumban, anam kuu weng kuu id mamaa nubbed dakmuwen arebban kanminimaib, o Kingkin Karadmomban kingkin maambéd menene yiid yaa ibnende dakmimaib, o yenambéd weng amun kanmunuwen andimaib kumban anam kuu weng kuu id mamaa yiid ibduruk biwen ye wengban kanminimaib kuu, yiid kuu kubiyiidbed ee dakmime ande yedmimaib kii. Komarewa kii?

⁵Kumban nembéd meenaan kuu yika dakmimaib nub kuu apasodan aningko dareb darewiid kii andimaibdan ku meniib kuu, neyiid yiyiid kan daboknaniin kuu yiminban, yi kuu ma anamban yirimbed.

⁶Ne kuu weng dakmi yaa kuu ma kedmengkawiiwa kaadkerindo kumban, God ye weng kuu wedme korobe kaadkeraan. Kowe, nub kuu kedmengkande daande kamuuwe, yiid kuu yidbonmombéd yiidkaadmo keriwén.

⁷Ma, ne kuu yiiwiid yaa meneni God ye weng amun kan dakmenabaan kuu yiid yaa od maawime ande ma kwanandindo, od bi yemanban andaan. Kwanaan kumbed neka kankubuneni yiid benkoobaan kii. Kowe nembéd ambarakmaanoo? Dowan.

⁸Kwane, kambong maa maa aombéd nedbe kurikuri kami-maibdan kubiyiidbed od bangkawe awawimaib kumban, yiid ne yaa ma kwamunindo. Kwanaan kuu yiid awandi yeman. Kowe, nembéd yi yaa yid baanoo? Dowan.

⁹Kwane, ne yiid yaa dobaraan kuu ne yaa komo komo dowan kumbed yiid yaa maawime ande ma kwanandindo, amborom kuu kuristen angkodmia Masedonia aom doriid kumbed menenib, ne yaa komo komo dowan keroon kuyaa yiminmo awawiwen. Yiid yaambéd ne angkumone dohiri kuu kiwaan korem yaambéd korondaan, angkon ari kuu kwananiin.

¹⁰ Keresu ye anam anam kuu ne niindem aom angkeen kuu anammo keroon kwamune areb kuu, yiyb ambibkindan, Akaiyadan kui, yi kuyaom karub maa kanembed kerengkan weng ke dakmiin kee kebenewaanban kii.

¹¹ Komoyiyb kob? Yiyb yaa mimyob dowaken keendokban kumbed kerengkan kami kuu womonainbanoo? Dowan kii. Yiyb yaa mimyob dowaken keendaan kuu God yekaad, kuda.

¹² Yiyb dowad komo komo kamenabaan kuu womonainban no kwamaniin. Kwamimain kumbed dudanabidan kumbed Pool yoom nub ibmo ande kerengkan kame yiyb yaa dedmone ee andime ande kamiibdan kuu yi weng kuu idiibban ande korokbandid.

¹³ Amborom kuu kwamenabidan kuu dudi ye apasodan, yi kuu birandimaib ye demedan, yi kuu nub kuu Keresu ye apasodan andimaib kumban dudanabiwen.

¹⁴ Kuu binangki yemanban aa! Seten kuu yekareb amonombe nambiri ye engyu God yaambéd menemoon areb dudanabe yarebimaan kuda.

¹⁵ Kowe, Seten ye demedan kwangkón amonombenib nub kuu inamen yorokmo ye demedan andaniib kuu binangki yemanban. Kumban yi komo komo kamiwen kumbed dabab anammo kandaniibe ben kumbaanban yamotbon yiri kiraraneen.

Apaso Deme Awinoon Kumbed Durud Yewed Kandoon Ye Weng

¹⁶ Ne ikakman yedmaan, korondibka yenambéd Pool kuu warudki ande ma meenaib. Kumban yiyb ne yaa kwamune meenmiibkowoo? Kwamune meenibka, warudki ye karub areb nendime andaka, kwanibko, ne kan yaro ne kangkon yimin ande kerengkan weng yenayiyb dakma.

¹⁷ Kemaom kee kowene ne kangkon yimin ande kame dakmiin kuu Yarimanbed dakmi arebban no kwane warudkimbed dakmemoon areb.

¹⁸ Nimakarub yemoonbed okad yiri ye kerekmen yaambéd kerengkan kamiib kowe, ne kangkon kwane kamaniin.

¹⁹ Yiyb yiybkareb aromne yena korem yaa burudande meeni kangdom keriwenkowoo? Yiyb kuu kwane meeniib kumbed yiybka yiybmeren birandiib kowe, warudki ye karub maa yaa kubimbed wengambaraniib kuu yimin.

²⁰ Kumban anam kuu, karub kanembed yiyb ben ye daberem yiri nongkobi ye karub, o yiyb birande od bi ye karub, o yiyb yaa yeka ye dowadmo keanime kwanime andi ye karub, o yeka yiyb kankubune yiyb korok keru ye karub, o yiyb murubia yakdari ye karub kuu menebaniib kuu, yiyb kuu ee yimin andimamaniib kii.

²¹ Kumban nub kuu aromne kwana ye deme yiib yaa ambangkinban kowe, karak bobnaanoo?

Yiibbed ne yaa dedmoniiwe warudki weng areb ke dakmandamaan kei. Karub kanembed yaro dore kerengkan kamaneen kuu ne kangkon kwane kerengkan wengiib kamaniin kii.

²² Yi kuu Hibrudanoo? Ne kangkon Hibruman. Yi kuu Israeldanoo? Ne kangkon Israelman. Yi kuu Abraham ye awoya ariyoo? Nangkon Abraham yawo ari.

²³ (Warudki yaambded ke dakmandamaan kei.) Yi kuu Keresu ye demedanoo? Nembed Keresu ye deme arimbed awini ye karub andaan. Ne kuu deme darewoobmo awinaan, yi arebban. Ne kuu nen wii aom kambere yemoon keriwen, yi arebban. Ne kuu nong yikyikiibbed nenbande yemoon keriwen, kimingkinban kii. Ne kuu bobnok ande nenbande yemoon keriwen, bobne yeedere bobne yeedere kamaan kii.

²⁴ Yuudan yi ukum kuu bangkawe nong warukbed wangkane 39iib kwane wangkane niwen kuu angkoyiib keraan.

²⁵ Ne kuu atdebokbed niwen, ayoobmim keraan. Aron maa ne kuu bobnok ande botbed nenbandiwen. Motod aombed okbed motod monmareen kuu ayoobmim keraan. Motod okbed aandeen kuu karamok wedangkambded ambenmo yarembaraan kuu annoom mimo aronki mimo keraan.

²⁶ Ne kuu ma yiidkiyiibban bid bid domabangkane dewenebaan. Ne kuu ok awaan arudiib kuu yanimain. Ne kuu yid karub yi arudbon aom winimain. Ne kuu ne ambibkindan yi arudbon aom weneni kwane ambibkin yenadan yi arudbon aom winimain. Ne kuu taun angkambded arudbon aom weneni kwane dura angkambded arudbon aom weneni kwane karamok angkambded arudbon aom winimain. Ne kuu dudi ye kuristen angkodmia yi arudbon aom winimain kii.

²⁷ Ne kuu deme yobdood awineni nimin darewoob andeni annoom yemoon unuk angkinban kerimain. Ne kuu mungimo bobneni ok moommoo kandeni aron yemoon animaniibban dobirimain. Ne kuu yurukmo kandeni ebkadiibban dobirimain.

²⁸ Ku kande meniin ye angkara kuu kambong kambong aombed nedbe kurikuri kerimaibdan korem kuyaa ne meeni aron korem angkeen kowe dabab areb kandaan.

²⁹ Kanembed wuud keraneen kuu ne kuu ye areb ibmo keraniin. Kane kuu nen kinban wananiiwe ambarakmaneen kuu mimyob keeneni ambarakmi yaa korondi kuu ne kangkon yiminban andaniin.

³⁰ Kowe, ne kuu kerengkan kamaniin kuu kunayambded ne

wuud keraan ye korokbi ye weng kerengkan kamaniin.

³¹ Yariman Yesu ye Ambe God, aron korem yaningko kankoonaniib ye God, ye yekaad ne weng dakmandamaan kee dudi wengban.

³² Ne kuu Damaskus aom dobaraana king Aretas ye gavana siti oonoon kumbed Pool awinenenib wii aom kaanime andoone siti kuuk ambongko korem yaa kerekniwen.

³³ Kumban ne kuu siti kuuk ari wedyambed ambongko embeng aandiwen kumbed kabed darewoob aom kowiiwa dibaraana nongbed boro ke kowiiwa kawene ambukiri dore kombiri wanaan kowe, yi kuu kwane awinewindo keruwen.

12

Pool Kuu Godbed Wane Korokbenoon

¹ Weng kee naningko kuu arimbed kowi yemanban kuned, korondainban ika kerengkan kamandamiin. Yarimanbed ne yaa wane korokbewene komo komo biknoon kuu wedme ande korokbewoon ye weng dakmandamiin.

² Kowe, ne nekaad kuristen karub maa weeb 14iib anukbed Godbed nen ambibkin Ewen ambab ari daanoon. Karub kuu idiib nen daanoon o kingkinmo kuu nekaadban, Godmo yekaad.

³⁻⁴ Ne nekaad karub kee ambibkin miin amunbon nen daanoon. Kumban karub kuu idiib nen daanoon o kingkinmo kuu nekaadban, Godmo yekaad. Kwane kuyaambed ye wengamboroon kuu dakme id korokbinban yeman, kukuu Godbed “Amob, weng kuyaambed dakmaab.” ande kowoon yeman.

⁵ Kowe, karub keye dowad kerengkan kamaniin, kumban ne dowad kerengkan kamainban, komo komo yaambed ne wuud keraan korokbi ye weng kerengkan kamaniin kuu kumbedmo.

⁶ Kumban dowakeniib kereni kerengkan kamaniin kuu ne kuu inameniibban ye karub areb kerainban, amborom kuu no anam yaambed dakmaniin kowe. Kumban kwanainban andaan. Kukuu yenambed naningko kan arimbed kowenib meedmewaib, komo kamenabaan kuyiib komo dakmenabaan kuyiib kumbedmo anammo meedmewime andid.

⁷ Kumban weng id miin darewoob kee wane korokbewoon kowe, ne yaa kuu ebka ewaningko kankoonaab ande durud yewed kandembiri yeman kawoon, kukuu yikbed kad yaa kaare angkimberemoon areb, kukuu Seten ye weng kanyari ye karubbed menene nemoon areb keroon kui.

⁸ Kwanoona, ne kuu Yariman yaa naawonmo kaamone-naan kuu keye dabab kee ebbed kankorare ande kamaan kuu ayobmimiib keraan.

⁹ Kumban yembed yedmewoon, “Ne mimyob dowaken kabamoon keebdaan kuu yiminmo, kumbedmo meena-nee kuu yimin, amborom kuu naromkono kuu wuud keriyambed yiminmo demkoronmo keriyeman kowe.” andoon. Kwana kowe, wuud keraan ye dowad kubi darewoob arimbed kereni kerengkan kamaniin. Kwanaka Keresu yaromkono ne niindem aom angkimborok andid.

¹⁰ Kowe kuyaambed wuud keriyemaniib wengam-borokbanabi wengiib yobdood menebiyiib durud yewed konde yenbandiyiib dabab menebiyiib kuyaa Keresu ye dowad kubimo kerimain. Kedi, kunayambed wuud kerimain kuu kuyaambed God yaromkonoyiib kerimain kii.

Pool Ye Meeni Darewoob Korindan Yaa

¹¹ Ne kuu warudkimbed doberemoon areb kamiin kumban, yiib kumbed kwane kamok ande kamiib kowe kwane kamiin kii. Kumban anam kuu yiib kumbed ne dowad karub amun ande korokbewiwed. Amborom kuu ne kuu kubuni-ibban kumban, yika dakmimaib nub kuu apasodan aningko dareb darewiib kii andimaibdan kuyaa kuu naningko kuu yirimbana kowe.

¹² Apaso ye deme anam awinoon andi ye kerekmenbed kuu dud kedmengkandiyiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib God yaromkono wedmi yeman ongmenabiyiib kuu, yiib yaa kangdommo doberembere kwane ongmenabaan kii.

¹³ Yiib kuu kambong yena nedbe kurikuri kamaimaibdan yaa kuu ibmo, yiiwaningko kuu yirimbana. Kumban ne kuu yiib yaa barang mimo kwane ambangkindo, kuu yiib yaa od maawime ande ma kaamonindo. Kwanaan kuyaa kuu ne ambarakmi ande yiibbed meeniwenoo? Kwanandibka are nonondanduwime yaa!

¹⁴ Kibikee ne yiiwiib yaa mananiin ande nekwaan. Meneni yiib yoom dobaraniin kuu menebi ayoobmimiib keraniin. Kumban mananiin kangkon od maawime andainban, amborom kuu yiib kumkam bangkawi kuu ne dowakenban, yiibbed yiibka yiib id ben bangkawi kumbedmo kuu ne dowaken. Kuuu kekamune, dana meedbed yi od arian yi dowad ben nongkobe nekwe bangkandi yemanban, kuuu arianbed yi od dana meed yi dowad ben nongkobe nekwe bangkandi yeman.

¹⁵ Kowe, ne kuu kwane kubiyiibbed nembed komo awinaan korem kuu yiib dowad yaambed deme awine awandi kuu yimin, ne idiib kumundin kwane yiib yaa kondaniin kwangkon yimin, yiib awandi dowad. Ne kuu yiib yaa mimyob dowaken keendi kuu darewoob arimbed keendaan kowe, komo dowad yiib kuu ne yaa mimyob

dowaken keewi kuu kankubune embengmo yirimbed keriwen? Amunbanaa!

¹⁶ Anam kuu ne kuu yiyib yaa dabab ma bangkandindo yiyibkaadaa. Kuned, ne kuu kobkob kami ye karub kumbed yiyib yaa nemengkande birandeni Godiyib yaa baankowoo? Dowan kii!

¹⁷ Ma, ne kuu yiyiyib yaa karub ben yuraane miniwen kumbed yiyib yaa birande yiyib od biwenkowoo? Dowan.

¹⁸ Nembed Taitus yaa nangkaneni yedmaankob kumbed yiyiyib yaa monoon. Monoon kuu nub kuristen angkodmi maayiyib nen kowaan ye karub yoom miniwen. Taitus kuu yiyib yaa birande yiyib od boonkowoo? Dowan. Ne yoom ye yoom nub ambangkiyiyib inamenyib kuu ibmo, eeyoo? Anamaa.

¹⁹ Kwane, yiyibbed meeniwen kuu nub kuu yiyib murubia arimbed dore nubka nub dowad angkumonuweno? Kuned anam kuu nub kuu Keresu yaambad God ye murubia arimbed weng kee dakmuwen. Mimiyob dowaken keenduwendan, komo komo kamenabuwen korem kuu yiyib aromni ye dowadmo.

²⁰ Kedi, ne unaan kuu kei, ne yiyiyib yaa meneni wedmaniina yiyib dobiri kuu ne dowaken yaamban keraneen. Angkon neman wedmaniwa ne mene komarewa yiyib yoom dobaraniin kuu yiyib dowaken yaamban keraneen. Ne unaan kuu kei, yiyib kuu wengberenabiyiyib wungkandiyiyib norin wandiyiyib kirim kamiyiyib wengamborokbanabiyiyib kobkob daanubdaanab kamiyiyib nembedmo nedin andiyiyib wabkad kamiyiyib keriwen kowe, mene wedmeni dabab koni ye inamenyib keraniin ande meenaan.

²¹ Kowe, ne kuu unaan, ne kuu yiyib ambe areb kowe, ambarakmimaib keraniib kuu Godbed ne nen kankubunaneene miin kubiyiyibban keraniin. Amborom kuu yiyib yena kuu anukbed nenem ye inamenyib yorokmomban koroomiyib ye inamenyib anon dowomkim yaa doberemoon areb ye inamenyib ambarakmenabiwen yaa kuu ma ika amonombindo kowe ande unaan.

13

Kaadkeri Weng Daandoon

¹ Anuk yiyiyib yaa menebe ayoob keraan, kibikee ayoobmim manandamaan kii. God Ye Weng aombad yedmoon, “Komo komo yaa andangke anam andi yeman kuu, nimakarub ayoob o ayoobmim kumbed yi indobbed komo wedmiwen kumbed dakmaniwe yi weng kuu ibmo keraneen kumbed kuu yimin.” andoon.

²⁻³ Kowe, anuk menebe ayoob keraan aombed yuib yena anukbed ambarakmiwendan kuyuib yena korem kuyuib yi dowad yuib yaa ongkandaan. Kuye ongkandi weng kuu yuib domonde doriin kumbed ke ika yedmandamaan kei. Yuib ne yaa kuu, “Keresu kuu eb yaambed dakmeen kuyaa id korokbende, nub yaa.” ande kamiib kowe, yuiuib yaa ika mananiin kuu ambarakmidan korem yaa dabab kondaniin, kumbedmo. Keresumbed yuib kumaom ambangkimaan kuu wuudban yaromkono yaambed kui.

⁴ Kedi, anam kuu ye kuu at ming arimbed aye kiniwen kuu ye wuud yaambed kuned, ye yeedere yaro doroon kuu God yaromkonombed. Kowe, kwamune areb kuu nub kuu ye dowadbed wuud kere doruub kuned, ye yoom dobaranuub kuu God yaromkonombed yuib awandi dowad dobaranuub.

⁵ Yuibkareb yuibmeren andangkime, anam kuu yuib kuu anam andiwen dee ande komboon kaamobime. Komboon kaamobi dowad kuu kombiriwenoo? Yuib kuu kombirindo keraniib kuu angkon Yesu Keresu kuu yuib niindem aom doreen kuu yuibkaadbankowoo?

⁶ Ne kangdommo meenaan kuu nub kuu komboon kaamobi dowad kombirindo kuu yuib andangke wedmaniib andaan.

⁷ Kowe, God yaa kurikuri kamuub kuu yuib kuu ma ambarakmaib anduwed. Kuuu nub kuu kombirindo ande korokbi yemanban, yenambed nub dowad ee kombiriwen manok ande kamibka yuib kuu amunmo kamenabime anduwed.

⁸ Kedi, anam anam yaa ma kebenaubban, anam anam derendari dowadmo ambangkanuub.

⁹ Kwane, nub kuu wuud keruuwe yuib kuu aromkonoyuib keraniib kuu kubanuub kii. Kwane, nub kurikuri kamuub kuu yuib kuu yiminmo kerundok anduwed.

¹⁰ Kuye dowad kuu yuib yoom dobirindo kumbed kerek kee yuib yaa wongke keendaan. Yuib kuu yiminmo keraniuwe mananiin kuu Godbed yuib ooni dowad aromkono kawoon kumbed kamkonombed dabab kondok manainban. Kuye aromkono kuu yuib meeni dohiri aromne amunmo kerundi dowad, yuib monmare benkubuni dowadban.

Kubendi Weng Yeenbon

¹¹ Angkodmia, yeenbon weng kuu kei. Kubime. Demkoronmo kerundoka kwamunemo doberembirime. Ne ongkandi weng awine kandime. Inamen mimo kerime. Yewenubmo dobirime. Kwamibka, mimyob dowaken keendiyuib yewenubmo kerundiyuib ye God kuu yuib yoom doborok.

¹² Yiib kuu marin marin karadmo kiwaanbed mandamuk konoon mandamuk konoon kame kubendime. Karadmodan korem kuu kubendi weng yiib yaa keendiib kii.

¹³ Yariman Yesu Keresu kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib God ye mimyob dowakeniib Kingkin Karadmo ye mene dabokne yonendiyiib kuu yiib korem yaa bangkandok.

Galasiadan Poolbed Galasiadan Yaa Kerek Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Kambong kambong Galasia aom kuu dudi kedmengkan-didan yenambed menebiwen. Kedmengkandiwen kuu Yuudan yi amowamob korem awinenib Yuudan areb kad wandaniib kumbed God yindob arimbed yimin keraniib andiwen. Kumban Poolbed kuu yiminban down, Yesu yaamo angkumone dobaraniib kumbedmo yimin ande korokboon, kerek keyaombed. Wongkoon ye weeb kuu AD 53 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-5)
2. Yesu Ye Weng Amun Kuu Mimo, Kan Angkara Kere Kan Angkara Keri Yemanban (1:6-10)
3. Weng Amun Poolbed Kanyare Daandimaan Kuu Anammo Ande Korokboon (1:11–2:21)
4. Anam Andiwendan Kuu Yuudan Yi Amob Yaambed Dudbere Obonmo Kere Yi Anam Andi Yaambed Doriib Ande Korokboon (sapta 3–4)
5. Dudbere Obonmo Kere Anam Andi Yaambed Dobiri Kuu Komo Areb Ande Korokboon (5:1–6:10)
6. Yeenbon Weng (6:11-18)

¹ Ne kuu Pool, Yesu Keresu yoom ye bobnoon yiri nen demboon ye Ambe God yoombed kinoona apaso keraan. Kuku karubbedban o karub yaambedban.

² Anam andiwendan Galasia aom doriib, yiib yaa kuu ne yoom kuristen angkodmia yiyiib doruub korem yoombed kerek kee keenduub.

³ Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiib yaa bangkandime.

⁴ Keresu kuu nub ambarakmi dowad yeka ye wadkeri kondene bobnoon. Kwanoon kuyiib kibikee miin arewa dohiri yaron yaa nub kumaom doruub kuu ben burudande bindaniin manok anded. Ye kuu nuwambe God ye dowaken yaambed kwanoon.

⁵ Kowe, God yaa kuu nambiriyiib kerok, aron korem korem! Anam kwanok.

Weng Amun Kuu Mim Kembedmo

⁶ Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambed yiib yaa baandoon ye God yaa kuu yiib kuu kirodmo kirokmonekoriwa, weng maa yaa wenebiwen kuu ne binangkaan kii!

⁷ Kumban anam kuu weng amun kuu mimo, maayiibban kii. Kuned karub yenambed yiib kuu benib kerebkarab aom kiradmiib kii. Kwane, Yesu ye weng amun kuu kan amonombe yeka mamaa kerandamiib kii.

⁸ Kumban nubbed o engyumbed yiib yaa weng amun ke dakmuwen kanamban kimyen keraneen kuu, nubbed o engyumbedka ye kuyiib kuu Godbed kumbaanban yamotbon yiri korari yeman kinok!

⁹ Nubbed anuk yedmuwen kwane kibireb ikakman nembed yedmaan kei, karub kanembed God ye weng amun yiib kandiwen kekeimban kimyen mamaa dakmoka, karub ye kuyiib kuu Godbed kumbaanban yamotbon yiri korari yeman kinok!

¹⁰ Keyiib ku dakmaan kui karubbed yimin amun kameen kii anduwime andid dee, o Godbed yimin amun kameen kii anduwok andid dee? Ne kuu karubbed kubewime andid dee? Dowan! Ne kuu karubbed kubewime ande kamaan karen, ne kuu Keresu ye dememanban karen.

Pool Kuu Apaso Keri Dowad Godbed Kinoon, Karubbedban

¹¹ Angkodmia, yiibkaadkerime ande yedmaan kei, weng amun nembed dakmimain kuu karub yaambled andowindo kii.

¹² Ne kuu karub yaambled kandindo, o karub yenambled kedmengkawindo. Yesu yekareb ne yaa ben dian kure korokbe kedmengkawoon.

¹³ Kedi, yiib kuu anukbed ne dohiri kerekmen Yuudan yi amowamob awini ye dowad yaambled kuu wengambere yiibkaadkeriwen kui. Ne komarewa kameni Yesu yaambled God yaa anam andiwendan kuu yobdoodmo yenbandeni, monmanmande kamaan yiibkaadkeriwen kui.

¹⁴ Nembedmo kuu Yuu karub ne yoom weeb ibmodan yemoon yaa kuu Yuudan yi kurikuri amowamob kuu nembedmo arimbed kaadkere awineni, ne awo awoya yi kedmengki amowamob kuyaa kuu mengmeng awinimo keraan.

¹⁵ Kumban ne wooneen yaronbed ne kinekore ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambled ne yaa baandoon ye God kuu kubi dowakeniib kere

¹⁶ ne yaa ye Mingki nen dian kure korokbewoon, ye weng kuu ambibkin maa maadan yaa kanyare daande andi dowad. Kwanoona, ne kuu karub maa yaa wene komo kamaniin ande kaamonok winindo.

¹⁷ Kwane, ne kuu Yerusalem ari weneni ibduruk keruwen ye apasodan yaa wedmok winindo, kumban ne kuu erebnarimban ambibkin Arabia angka wenekori, amaanbed siti Damaskus yaa ikakman manaan.

¹⁸ Kwane, weeb ayoobmim down keruuna, ne kuu Yerusalem ari wene Pita yoom dibere dakmenabi dowad durunenok wanaan. Kwane, aron 15iib ye yoom dobaraan.

¹⁹ Kuyaron kuu apasodan yenayiib ma wedmendindo, Yairiman Yesu ye daman Yems kumbedmo wedmenaana.

²⁰ Anamaa, ne kuu God ye arinambo arimbed yedmaan kuu, yiib yaa ke wongkaan kee dudimban anammo.

²¹ Amaanbed ne kuu ambibkin Siriayiib Silisiayiib yaa wanaan.

²² Kuyaron kuu Yesu Keresu yaa anam andiwendan ambibkin Yudea aom doriib kuu ne ma wedmewindo.

²³ Yi kuu ne dowad wengmo wengambiriwen, “Karub anuk nub yenbande durud yewed kondekore anam andi ye weng monmarande kamoon kuu kibikee kuye weng kanyare daandimaan kii.” yenambed ande dakmiawe wengambiriwen.

²⁴ Kwane, yi kuu ne dowadbed God yaningko kankooniwen.

2

Pool Kuu Apasodanbed Ee Andiwene

¹ Weeb 14iib ye amaanbed ne ikakman Yerusalem ari wanaan, Baanabas yoom Taitus kangkon ye yoom ben wanaan.

² Komo ye dowadbed kwari wanaan kuu Godbed korokbe-woonkob. Kwane, Yuudanban yaa dakmimain ye weng amun kuu yimin dee ande kaamondi dowad kuristendan yi korok korok aningkodan yaa daandaan. Kumban korok korok yimbed yikirimo yaa daandaan, amborom kuu keye deme awinaan kuu idiibban andaniib dee ande unaan kowe.

³ Taitus ne yoom monoon kuu Gurikman, kuned kad wandindo. Kumban, yi kuu Yuudan yi amob awine ye kad wandime ande dedmonindo.

⁴ Kad wandime andi ye weng kee demboon kuu aadidmidanbed kuristen angkodmia irariwen kumbed Yesu Keresu yaambad Yuudan yi amob yaa dudboroon ye do-biri awinuwen kuyaa darobi dowad yemyeb awuderenib, nub benkubudere Yuudan yi amob ye dabderem aom nongkobem ande kamiwen.

⁵ Kumban nub kuu yi yaa aron mimo ma kondindo, God ye weng amun kuu anam kowe yiib yaa angkimborok andi dowadbed.

⁶ Kwane, kuristen aningkoyiibdan, aningkoyiib o aningkoyiibban kuyaa kuu ne ma meenimokban, kedi, God kuu karub bunangkamo wedmene amun andimokban, kwane keye korok korok kumbed ne weng yaa inamen yeeb ma kan dabokne kawindo.

⁷ Kwane, Godbed Pita kuu Yuudan yaa God ye weng amun daandi deme konoon areb, ne kuu Yuudanban yaa daandi deme kawoon kuu korok korokbed wedmiwen.

⁸ Amborom kuu Godbed Pita yaa aromkono konoona Yuudan yaa apaso deme awinoon kumbed yimin ambangkoon kuu, kwamune ne yaa aromkono kawoona Yuudanban yaa apaso deme awinaan kumbed yimin ambangkaan kowe.

⁹ Yems yoom Pita yoom Yoon yoom kuu korok dareb dareb andimaib, yi kuu Godbed komarewa aromkono keewoone ye deme ambangkaan kuu wedmiwen kowe, yimbed yiiwa nuwa deme mimodan kii ande yedmiwe dingki bekoruwa weng mimo keruwen. Nub yaa yedmiwen, “Yiib kuu Yuudanban yaa wene dakmiwo nub kuu Yuudan yaa wene dakmuuwo kamem.” andiwen.

¹⁰ Weng mimomo yimbed nub yaa yedmiwen kuu, “Kuristen angkodmi kamboknondan yaa meenme awandiwen kwamune areb meenme awandime, korondaib.” andiwen. Kuyaa kuu ne dowaken darewoob kere kwamune awine doriin.

Poolbed Pita Yaa Yobdood Weng Daanoon

¹¹ Kumban, Pita kuu Antiok aom monoona, nembed ye yaa yobdood weng dedmone daanaan, amborom kuu abdon weneen kuu dianmo kereen kowe.

¹² Ibduruk monoon kuu Yuudanban yoom animan ane doriib. Kumban Yemsbed karub yena ben nongkoboona miniwen kuu Pita kuu Yuudanban yoom animan ibmo animaiib kuyaom kuu yeka koronde andokboon, amborom kuu Yuudan yi amob awine kad wanabem andidan* yaa unendoon kowe.

¹³ Yuudan kuristen angkodmi keriwendan yenayiib Pita ye aadidmi wedme dabokniwen. Kwani kowe, yi aadidmi kumbed Baanabas kangkon ibmo keroone inamen arewa kuyaa nenwiniwen.

¹⁴ Kumban, yi kuu weng amun ye kiwaan yaa awine kande ibmo wonokban wedmaanka, yi korem yi arinambo nembed Pita yaa yedmanaan, “Eb kuu Yuuman kumban, eb dohiri doreeb kuu Yuudanban areb kerewen. Kumbed komande Yuudanban kuu Yuudan yi amowamob awinime ande dedmobeendeb?”

¹⁵ “Nub kuu Yuudanban kumbed ambarakmimaiib ye karubban, nub kuu Yuudan kumbed Kuristen keruwen kowe,

¹⁶ nub nubkaadkeruwen kukei, kane kane kuu God ye kerebiri arimbed yimin keraneen kuu Moses ye amob awine kandimbedban, Yesu Keresu yaa anam andimbed. Kwane

* **2:12:** Yuudan yi amob maa kuu Yuudanban yaa daboknaib andoon kowe, Pita kwanoon.

kowe, nub Yuudan kwangkon Yesu Keresu yaa anam anduwen kumbed anam andi yaambéd yimin keranuub, kukuu Moses ye amob awine kanduwen kumbedban, amborom kuu amob awine kandi yaambéd karub maa kuu ma yimin keraanban kowe.

¹⁷ “Kumban, nub kuu Keresumbed ongmoone yimin kerekorub ye kiwaan ari wunuuwe nubka Yuudan yi amob korem awinokban kumbed, Yuudanbed wedme nub yaa ambarakmidan ande yedmaniib kuu kuye id kuu Keresumbed ambarakmime andimaan dee? Dowan kii!

¹⁸ Kedi, Yuudan yi amob awine kandi ye inamen kan moraraan kuu angkon ika awinaniin kuu ne kuu kuye amob domangki ye karub keraan ande korokbaniin.

¹⁹ Amborom kuu Yuudan yi amob yaambéd yiminban keraan ande kuye amob awine kandi ye inamen yaa bobnemoon areb keraan kumbed komo ambangkain kuu God ye dowadmo awinimain kowe.

²⁰ Ne kuu Yesu yoom at ming arimbed ayiwe bobnoon kwamune areb bobnemoon areb keraan kowe, ne kuu neka dorokban, Keresumbed ne niindem aom dobere nen kinban winimaan. Ne okad kiri wad doriin kuu God ye Mingki ne yaa mimyob dowaken keewe ne dowad bobnoonman yaa anam andi yaambéd doriin.

²¹ Ne kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaa kuu wangdandunindo, amborom kuu yorokmo keru kuu Moses ye amob yaambéd kandimaib karen Keresu bobnoon kuu idiibban karen kii!” andaan.

3

Anam Andi Dee Yuudan Yi Amob Awini Dee

¹ Galasiadan, inameniibbandan, yiib kuu kanembed birandoon? Yesu Keresu kuu at ming arimbed ayiwe bobnoon kuu yiwindob arimbed korobe dakme ambengkandoone wengambere kaadkeriwen kii.

² Weng mimo keyiib kuu ne yedmewibka nekaadkera, kane yaambéd? Yiib kuu God ye Kingkin kandiwen kuu, Moses ye amob yiibbed awiniwen yaambéd dee, o weng amun wengambere anam andiwen yaambéd dee?

³ Yiib kuu inameniibbandan anamoo? Yiib kuu God ye Kingkin yaromkonombéd andowe ambangkiwen kumban, kibikee yiibka yiiwaromkonombéd yimin keru dowad awine dankorandamiiwoo?

⁴ Yiib kuu Yesu yaa anam andiwen kumbed durud yewed darewoob kandiwen kuu dawangmo kandiwen dee? Anamoo, durud yewed kuu dawangmo kandiwenoo? Dowan kii!

⁵ Godbed ye Kingkin kondene yiiib aom God yaromkono wedmi yeman ambangkimaan kuu, yiiibed Moses ye amob awine kandiwen kumbed dee, o weng amun wengambere anam andiwen kumbed dee?

⁶ Abraham kuyaa meenime, ye kuu God yaa anam andoone Godbed ye kuu yorokmoman andunoon.

⁷ Keyiib kee kaadkerime, kane kanembed God yaa anam andiwen kuu Abraham ye dana meed kii.

⁸ Profesi weng God Ye Weng Karadmo aom kuu Godbed Yuudanban yi anam andi yaambbed ye arinambo arimbed yimin keru ye kiwaan ongmaneen kowe, weng amun kuu arinambo Abraham yaa daanoon, “Ambibkin koremdan kuu eb yaambbed amun kerundaneen.” andoon.

⁹ Kowe, kane kane God yaa anam andiwen kuu anam andoonman Abraham yoom amun kerundoon.

¹⁰ Kane kane Moses ye amob yaambbed awine angkumone doriibdan korem kuu arewa kerundi ye dabab aombed doriib, amborom kuu kekamune God Ye Weng aombed wongkoon, “Kane kane amob buk aom wongkoon ye weng mimim korem awine kande doberembaraibban kuu arewa kerundi ye dabab kandaneen.” andoon kowe.

¹¹ God Ye Weng aombed wongkoon kuu, “Yorokmodan kuu anam andi yaambbed dobaraniib.” andoon kowe, dianmo korokboon karub maa Moses ye amob awini yaambbed God ye kerebiri ari kuu ma yimin kere yorokmo kerindo.

¹² Yuudan yi amob kuu anam andi yaambbed angkumonindo, ambangki yaambbed angkumonoon. Kedi, God Ye Weng aombed wongkoon kuu “Karub kanembed amob korem awine kande ambangkaneen kuu kuyaamo dobaraneen.” andoon.

¹³ God Ye Weng aombed wongkoon kuu, “Karub kane ayarimbed kankooniwen kuu arewa kerundi ye dabab kandoon.” andoon kowe, Keresumbed nub dowad arewa kerundi ye dabab kandoon kumbed Moses ye amobbed arewa kerundi ye dabab yaa nub kuu bidoon.

¹⁴ Yembed nub bidoon kuu ye yaambbed Abraham yaa konoon ye amun kerundi kuu Yuudanban yaa monok ande, anam andi yaambbed nub kuu weng kunduk kandoon ye Kingkin Karadmo kandime anded.

Moses Ye Amowiib Weng Kundukiib

¹⁵ Angkodmia, nimakarub yi dobiri kerekmen yaambbed kuruweng yedmaan kuu kei. Karubbed amob weng kuu wiim aangke ongmaniib kuu karub maambbed domokbaanban o weng yena kan ari daboknaanban. Weng ke dakmaan kee kwamunemo.

16 Kedi, weng kunduk kuu Abraham yoom ye yob yoom yaa yedmendoon. God Ye Weng dakmoon kuu “yob yemoon yoom” andindo, “eb yob yoom” andoon. Kukuu karub mimo anded, Keresu kui.

17 Nembed dakmaan ye id kuu kei, weng kunduk Godbed yedmoon keye aronbed wene amob weng Moses yaa kondoon kuu weeb 430yib, kumban amob kembed amob Abraham yaa Godbed ongmoon kuu kankorare weng kunduk idiibban keru yemanban.

18 Kedi, weng kunduk ye yumbon kandi kuu Moses ye amob yaambed karen, kukuu weng kunduk yaambedban karen, kumban Godbed weng kunduk yaambed weng kunduk ye yumbon ye weng munobmo konoon Abraham yaa.

19 Kwani kowe, Moses ye amob keyiib kuu komo dowadbed kondoon? Kuu ambarakmi kuu ben dian korokbi dowad kondoon. Kondoked wene weng kunduk Abraham yaa konoon ye Yob monoon yaron yaa kereen. Amob kuu Godbed engyu yaa kondoon, yimbed God dore nimakarub dore wedyiri do-biri ye karub Moses yaa koniwe, yembed awinoon kumbed amob kuu andowe ambangkoon.

20 Kumban wedyiri dobiridan kuu karub maa dore karub maa dore wedyiri dobirimaib, karub ayoob weng ongmi yeman, kumban God kuu mimo, yembedmo weng kunduk ongmoon.

21 Kwani kowe, Moses ye amobbed God ye weng kunduk yaa manmo keroon dee? Yii, dewan kii! Kuye amob Yuudan yaa kondoon kuu wadkeri kondi yeman keroon karen, yorokmo kerundi kuu kuye amob yaambed monoon karen.

22 Kumban God Ye Weng Karadmo yedmoon kuu okad kirdan korem kuu ambarakmi ye wii aom ben kambungkoon. Kwanandoon kumbed weng kunduk kuu Yesu Keresu yaa anam andi yaambed kondi yeman kowe, kane kane anam andaniib kuu yi yaa weng kunduk kee kondaneen.

23 Yesu Keresu yaa anam andi kee minindombed anuk kuu nub kuu Moses ye amobbed wiidan areb awingkandoon. Kwanonbed wene anam andi kee dian korokboon.

24 Kwanikob, Moses ye amobbed nub oonendoon kumbed mene Keresu mini yaron keroon. Kowe nub anam andi yaambed Godbed nub kuu yorokmo kerundimaan.

25 Kibikee nub yaa amobbed oonendi ye kiwaan kuu dewan keroon, keyiib kee anam andi ye aronbed muneen kii.

God Ye Meed Keriwen

26 Yesu Keresu yaa anam andi yaambed yib korem kuu God ye meed keruwen,

27 amborom kuu yib kane kane baptais kerunde ye yaa iniwen kuu Keresu arebmo keruwen kowe.

²⁸ Keyaa keyiib kee Godbed kuu ma andokbindo, Yuudan o Yuudanban, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan o yikareb oone doriibdan, karub o wonong, yiib korem kane kane Yesu Keresu yaa iniwen kuu korem mimodan.

²⁹ Kwane, yiib kuu Keresu ye karuwa nimaya keraniib kuu, yiib kuu Abraham ye yob kerenib, weng kunduk ye yumbon kandaniib kii.

4

¹ Ne kuu kuruwak weng kamune kowe yedma, dana mingki kuu awodkimbed weng kunduk ongmoon kowe, dana kuu awodki ye yiribman korem kuu baneen. Kumban ye kuu dana kowe, awodki ye dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub areb ye kuu yekareb oone doborokban.

² Ye kuu awodkimbed kinoone araben ooni ye karubbed oonaankob wene awodkimbed aron kowoon yaa kerimaun.

³ Kee kwamune areb kuu nub kuu dana yaron kuu okad yiri dohiri ye amowamobbed yerengke ye dabderem yiri ben nongkoboone doboruwen.

⁴ Kumban wene aron kowoon yaa kuu mene nanduuna, Godbed ye Mingki nenkowoona monoon. Ye kuu okad wonongbed woonuuna Moses ye amob dabderem yirimbed doboroon.

⁵ Kwanoon kuu Moses ye amob dabderem yiri doriibdan kuu bidde ben God ye dawangi dana meed kerime dowad.

⁶ Yiib kuu God ye meed keruwen kowe, Godbed ye Mingki ye Kingkin Karadmo kuu nub niindem aom kondoon. Keye Kingkin kembed nub niindem aombod God yaa “Ambe,* Ambe.” ande baandimaan.

⁷ Kwane kowe, yiib kuu ye meed, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridanban. Yiib kuu ye meed keruwen kowe, ye dana ye yumbon ongmoon kuu yiib yaa kondoon kii.

Pool Ye Meeni Weng Galasiadan Yaa

⁸ Yiib kuu anak God yaa yiibkaadkerunindo kuu, yiib kuu dudi god yi dabderem yiri dobere yi dememo awinembiri-maib.

⁹ Kumban kibikee yiib kuu God yaa yiibkaadkeruwen. Kumban anam kuu God kuu yiib yaa yekaadkerundoon. Kowe, komarewa yiib kuu amonombe okad yiri dohiri ye amowamob yaa ika wanandamiib kee? Kuye amowamob kuu inamen amuniibban, awandi yemanban kii. Yiib dowaken kuu ikakman amowamobbed awine yerengkoon ye dabderem yirimbed doberem andiwedoo?

* 4:6: Kukuu Aram wengbed *Abba* ande wongkoon.

¹⁰ Kedi, yiyib kuu anukbed okad yiri dobiri ye amowamob awine dobiriwen areb Yuudan yi Sabat aroniib Yuudan yi orok maa maa aroniib kwamenabi ye amowamob kuyaa kongamkanambere awine doriib kii.

¹¹ Yiyib kwane kamiib kowe, ne aromkonoyiyib ne aroniib yiyib yaa konde awandaan kuu idiibban ambangkaan manok ande meenaan kumbed yiyib dowad unaan.

¹² Angkodmia, yiyib yaa aromkonomo nangkande yedmaan kei, ne areb kere Yuudan yi amowamob korondime, amborom kuu ne kuu Yuudanban yiyib areb keraan kowe. Yiyib kuu ne yaa ma ambarakmindu.

¹³ Yiyibkareb kaadkeriwen kui, ne kuu bob anikadiib keraan kumbed yiyib kambong aom dobere yiyib yaa weng amun ibduruk daandaan.

¹⁴ Ne bob anikad keraan kumbed yiyib kuu meeni darewoob kere dabab kandiwen kumban, yiyib kuu damangkawe wunekaruwindo. Anam kuu yiyibbed ne kuu God ye engyu areb o ne kuu Yesu Keresu ye areb ne kuu nende kubewiwen.

¹⁵ Kowe, komarewa kere yiyib kubi dowaken korem wene biknoon? Ne yaa mimyob darewoob keewiwen kowe, ne awawi dowad yiyib indob angkane bangkawe awawi ye kiwaan wedmiwen karen, indob angkane bangkawiwen karen. Yiyib kwamune ye mimyob darewoob ne yaa kuu wedmaan kii.

¹⁶ Kumban anam weng dakmaan kumbed kibikee yiyib kuu ne yaa bon keriwenu?

¹⁷ Weng amun kan amonombandamiibdan kuu inamen yobdoodmo kere yiyib ben yi kerekmen yaa kerem andiwed, kumban kukuu ben abdon ye kiwaan wini ye dowad. Yi dowaken kuu yiyib ben andokbe nub yaa bon kerenib inamen yobdoodmo kere yi yaa daboknime andiwed.

¹⁸ Yobdoodmo kere inamen awini kuu amun kumban, inamen amun kumbed yimin kii. Kwane, aron koremiibbedned, ne yiyib yoom dobiri ye aronmomban.

¹⁹ Ne danayayee, dana wooni ye odibin yewed areb ika keraan kumbed wene Keresu kuu yiyib niindem aom ongmok.

²⁰ Ne dowaken darewoob kuu kibikee yiyiwiib yaa meneni ongakandi weng kee koronde kubi wengmo dakmandamiin kii, amborom kuu yiyib dowad meenmi nindorokiib kerebkarab kamiin kowe.

Hagaa Yoom Sera Yoom Yi Kuruweng

²¹ Yiyib kane kane Moses ye amob ye dabderem aom do-barandamiibdan, yedmewime, kuye amobbed yedmoon kuu yiyib ma wengambiriwenu?

²² Kuu kekamune yedmoon, Abraham kuu ye meed karub ayoob, mim kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonongbed, maa kuu obonmo wonongbed.

²³ Ye mingki maa kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonongbed wooneen kuu yeka mamaamban woonimaub kwanemo wooneen. Kumban ye mingki obonmo wonongbed wooneen kuu God ye weng kunduk yaambed.

²⁴ Nima ayoob keyiib kee wiim aangke amob weng ongmenaboon ayoob dowad korokboon. Amob weng maa kuu aangko Sainai arimbed ongmoon, kuye amob weng kumbed amowamob ye dabderem yiri dobere no deme awinembiri dana wanabimaun. Kuku Hagaa kui.

²⁵ Kedi, Hagaa kee aangko Sainai ambibkin Arabia aombed angkuun kerekmen dowad kineen. Kuu Yerusalem kibikee angkuun ye siti kuu yu areb kereen, amborom kuu yu kuu yu danayiib kuu amowamob ye dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye kerekmen angkambed doruun, Yuudan yi amowamob ye dabderem yiri doruun kowe.

²⁶ Kumban Ewen ari ye Yerusalem kuu obonmo wonong areb, yu kuu nub ena areb kii, Yuudan yi amowamob yaa obonmo keruwen kowe.

²⁷ Kedi, God Ye Weng aom yedmoon kuu,
 “Nima kurong, dana woonimokban ye nima,
 yiib kuu kubime.

Dana wooni ye odibin yewed maandimokban ye nima,
 kube komkime.

Amborom kuu domondoon ye wonong kuu dana yemooniib,
 ambiyiib ye wonong arebban.” andoon.

²⁸ Angkodmia, yiib kuu Aisek areb weng kunduk Abraham yaa konoon ye dana meed kuda.

²⁹ Kuye aron yaa kuu dana woonimaib kwamune wooneen ye dana Ismaelbed God ye weng kundukbed wooneen ye dana Aisek yaa anbande durud yewed konoon. Kwana areb kuu kibik kwangkong kwamune ibmo keroon, Yuudan yi amob awinidanbed nub kuyaa obonmo keruwendan yaa bon keruwen kui.

³⁰ Kumban God Ye Weng Karadmo aom kuu komandoon? Yedmoon kuu, “Dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong yoom yu dana yoom kuu ben kirarime, amborom kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong yu dana kuu obonmo wonong yu mingki yoom ibmo kere ambe ye yumbon kandaanban.” andoon.

³¹ Angkodmia, kuu kwamune kowe, nub kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong yu dana meedban kowe, Yuudan yi amob ye dabderem yiri dorokban. Nub

kuu obonmo wonong yu dana meed kowe, Yuudan yi amob yaa obonmo keruwen kii.

5

Ben Dudbere Obon Kondoon Ye Dobiri Kerekmen

¹ Nub kuu Keresumbed ben dudbere obon kondoon ye dohiri dowadbed yembed ben dudbere obon kondoon kii. Kowe, kangdommo dohirime. Yuudan yi amobbed awine yerengkoon ye dabderem yiri ika wene dobaraib.

² Wengambirime! Pool, nembed ke yedmendaan kei. Yiib kuu “Kad wanabime.” ande “Ee kwamendime.” andaniib kuu Keresumbed yiib dowad komo ambangkoon kuu yiib yaa idiibban keraneen.

³ Angkon ika aromkono yedmaan, karub mim kanembed ee andaneenkob kad wandaniib kuu ye kuu Moses ye amob korem yaa wengambere awinembiri ye karub keraneen.

⁴ Yiib kane kane kane Moses ye amob awine kanduwen kumbed God yaa yiminmo keranuub ande kamiibdan kuu, yiibka Keresu yaa kuu korem andokbiwen kii, yiib kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken aomban bunangkadan keruwen kii.

⁵ Kumban anam andi yaambéd nub kuu Kingkin Karad-mombéd awandimaane Godbed nub ben yorokmo kerundi yaron kuyaa ande meedmuub kuu nindorokiibbed meedmuub kii.

⁶ Kedi, Yesu Keresu yoom daboknuwen kumbed kad wanabi ye inamen o kad wanabindo ye inamen kuu ma meendobaibban yeman. Meendobi yeman kee anam andimbed mimyob dowaken keendi yaambéd ambangki.

⁷ Yiib kuu trofi kandi ye inameniib amunmo kibindaremoon areb keruwen kumban, kane kanembed yiib wini ye kiwaan kebengkande yiibbed anam weng wengambere awine kandi kuu kebengkiwen?

⁸ Ke nangkande dedmonoon kee yiib baande kinoon ye God yaambéd yiib yaa kee kwanindo.

⁹ Kaadkerime, yiib kuu Yuudan yi amob dungkun mana mana awinaniib kuu yiis embengmo kidaom kowimaib kumbed flawa kumundin kabayingkimaan areb kowe kwanaiib.

¹⁰ Kumban ne kuu Yariman yaambéd arudkono kangdom kandaan kuu, yiib kuu nembed ke yedmaan keyaa ibmo awinaniib kowe, kimyen wanaibban. Karub kanembed yiib ben buyokbayok kameen kuu ye kuu aningkoman o aningkoyiibban, ye yaa kiwaan mimo angkeen, ye kuu dabab kandaneen kii.

¹¹ Angkodmia, nembed kad wanabime ande kamimokban kowe, Yuudan yi amob awinime andimaibdanbed nenbande durud yewed kawimo kamiib kii. Yi yaa ibmo kereni Yuudan yi amob awinem andaniin kuu Yesu at ming arimbed bobnoon kumbed anam andi yaambéd doberem andi ye weng yaa kongene weng arewa andaibban.

¹² Yiib yaa kerebkarab kerundiwendan kuu nembed meanaan kuu kadmomban yikareb kubuyowiib banabe wanabe ben kirarime ande meenundaan kii.

¹³ Angkodmia, yiib kuu Yuudan yi amob yaa yerengkimban obon kerime dowad baandoon. Kumban yiib obon keriwén andi ye iranmimbed id ye dowaken yaambéd dobaraib. Anam kuu, neman mimyob dowaken keenoon neman mimyob dowaken keenoon kamiib kumbed awandime.

¹⁴ Kedi, Yuudan yi amob korem kuu mim kumbed korem darewoob arimbed dabunoon kuu kei, “Ebka ebmeren yaa mimyob dowaken kowimaab areb kuu, eb dia doriibdan yaa kwangkón kwane mimyob dowakenbed keende.” andoon.

¹⁵ Ma, yiib kuu dingkan areb kere neman domonene neman ayenane kamiib kuu korondime. Korondaibban kuu yiibkareb yiibmeren monmaraniib kii.

Kingkin Karadmombéd Ben Kinban Wonoko Dobirime

¹⁶ Nembed yedmaan kuu kei, Kingkin Karadmombéd ben kinban wonoko dobirime. Kwananiib kumbed id ye dowaken kuu ma awine kande dobaraibban.

¹⁷ Amborom kuu id ye dowaken kuu yeka, Kingkin Karadmo ye dowaken kuu yeka. Id ye dowaken yoom Kingkin Karadmo yoom kuu bon keriwén. Kowe, yiib kuu yiib dowaken yaambéd kamimokban.

¹⁸ Kumban yiib kuu Kingkin Karadmombéd ben kinban wananeen kuu yiib kuu Yuudan yi amob ye dabderem yiri dobaraibban.

¹⁹ Id ye dowaken ye ambarakmi kuu nimakarub korem yikaad kuda, nenem ye inameniib yorokmomban koroomiib ye inameniib anon dowomkim yaa doberemoon areb ye inameniib

²⁰ dudi god yaningko kankooniyiib yowangkima bommirima ye inameniib arud wandembirimo dobiriyiib wengbiriyiib wungkandiyiib norin darewoob wandiyiib kirim ye inameniib manmo keré ye inameniib yeka yeka keré ye inameniib

²¹ koren kami ye inameniib ok arewa ane awarak bobnembiriyiib disko andenabiyiib kwamune ye inameniib kui. Anuk ongkande yedmaan areb ikakman aromkonomo dakmaan, kekamune karuwa nimaya kuu yumbón God ye oonimbon aom kuu kandaibban, kumban nub kuu kanduwen.

²² Kumban God ye Kingkin ye yob irimaan kuu, mimyob dowaken keendiyiib kubi ye inameniib yewenub dobiriyiib yodbirimban iwarimbed dobiriyiib awandiyiib amun amun kamiyiib korondiyiibban kwane awinembiriyiib

²³ ingmiyiibban nangkemmo dobiriyiib yimeren kangkad-miyiib kui. Keye inamen keyaa amob maambed ma burudandindo.

²⁴ Kane kane Yesu ye nimaya karuwa keriwendanbed id ye dowaken kuye meeni darewoowiib ambarakmi yaa kubi dowakeniib kuu at ming arimbed aye mangkemoon areb keriwen.

²⁵ Nub kuu Kingkin Karadmo yaambed doruub kowe, ye dowaken yaambed awine doberem.

²⁶ Kwane, nub kuu kerengkan keraub, nub kuu nubkanmo yena yaa deerewanabaub, nub kuu nubkanmo yena yaa wungkandaub.

6

Korem Yaa Amun Amun Kamendime

¹ Angkodmia, wedmibka karub maa ambarakmeen keroka, yiib kane kane yiib anam andi kuu kwane kaine amnoonan kuu nangkemiibbed ye kuu ongmime. Kumban yiibka yiibmeren kangkadme kaadkerime. Kwanaibban kuu ye ambarakmimbed yiib yaa dedmonaneen.

² Dabab kandibka, neman awaneneen neman awaneneen kamime. Kee kwamune kamaniib kumbed Yesu ye amob ye kerekmen yaambed dobaraniib.

³ Aningkoyiibbanmanbed “Ne kuu arimbed kwana ye karub kii.” ande kamaneen kuu yeka yemeran birananeen.

⁴ Ebka eb dohiri kuu komboon darobe kangkadme wedme. Amun keroon kaned yeka yemeran kerengkanok. Kumban, karub maambed ambangkoon yaambed kankowe kumun ingkande kameeb kumbed kerengkanaab.

⁵ Kedi, karub korem kuu yeka ye deme kuu arumoon arumoon kamime, ogoodmo dobaraib.

⁶ Kane kane weng amun ye kedmengki kuu baone doriib kuu yi kedmengkandi korok yaa kuu yiribman amun korem numbirime.

⁷ God yaa kuu karub mim kanembed ma damangkanaanban, amborom kuu karub kuu komo ambangkaneen kuu kuye idmo wandaneen kowe, inamen maa kere yiibka yiibmeren bironaib.

⁸ Karub kane ye id dowaken yaambed ambarakmi kab kibingkaneen kuu kuye dowaken yaambed monmari ye id wandaneen. Kumban, karub kane ye kuu Kingkin Karadmo

ye dowaken yaambéd kab kibingkaneen kuu kuye Kingkin yaambéd wadkeri aron korem ye id wandaneen.

⁹ Kwane, amun amun ambangkí yaa kuu nub odkeneb wande korondaub, amborom kuu nub kuu yinmone korondaubban keranuub kuu aron anam kinoon mananuun arimbed wadkeri aron korem ye id wandanuub kowe.

¹⁰ Kwani kowe, aron denekmen angkimboroka nimakarub korem yaa kuu amun amun ambangkandem. Keyiib anam andiwendan yaa kwangkón amun amun dowaken miin ariyi-ibbed ambangkandem, yi kuu nub oniya ambanga damana areb kowe.

Yeenbon Weng

¹¹ Kedi, neka ne dingkimbed kerek kee wongkaan kuu darewoob darewoob ongmaan kuu yiib wedmime.

¹² Niindem aomban bunangka ye dowadmo nub yaa kerengkandime ande kamiibdan yi kuu yiib yaa kad wanabime ande dedmonbendiib kii. Yi kuyiib kuu Keresu ye at ming ye dowadbed yi yaa durud yewed kondaib andi dowad kumbedmo kekamune kamiib.

¹³ Yi kane kane kad wanabiwen kuu yi kane mim kuyaa kuu Yuudan yi amob yaa awinindo. Kuned yi dowaken kuu yiib kad wanabibko bunangka deme dowad kerengkan kerandiwed.

¹⁴ Kumban, kerengkan weng ma kamain, nub Yariman Yesu Keresu ye at ming ye dowad kumbedmo yimin. Ye at ming kuyaambéd okad yiri ye inamen korem kuu ne yaa at ming arimbed aye mangkemoon areb keroone, ne kangkon kuyaa at ming arimbed aye mangkemoon areb keraan.

¹⁵ Kad wanabi ye inamen o kad wanabindo ye inamen kuu ma meendobaibban yeman, kumban meendobi darewoob yeman kuu Godbed nimakarub yi wadkeri yeweb ongmi ye dowadbedmo.

¹⁶ Kane kane yiib kuu inamen keyiib kee awine kande doriib kuu yewenub dobiriyiib mimyob keende kakman are nonondandiyiib kuu yiib korem yaa bangkandok. Kukuu, God ye nimaya karuwa anam kui.

¹⁷ Yeenbon kebeni weng kuu kei. Karub mimombéd ne yaa dabab ma kawaiib, amborom kuu ne id yaa nenbandiwen ye kuburu ke dangoon kembed korokboon kuu Yesu kuu ne Yariman kowe.

¹⁸ Angkodmia, nub Yariman Yesu Keresu ye mimyob dowaken kabamoon kondoon kuu kwamune yiib kingkin yaayiib ibmo awandok. Anam kwanok.

Efesusdan Poolbed Efesusdan Yaa Kerek Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Poolbed kerek kee Efesusdan yi anam andi kuu kainok ande wongkoon, ambarakmi dowadban. Kowe, God ye amun kerundi yemoon kedmengkandande wongkoon. Kwane, ye kangkon nub anam andi yaambéd komarewa kere do-baranuub ande korokboon. Efesus kuu siti darewoob kad-wandimbon. Pool yoom Sailas yoom kuu Yesu ye weng amun kanyare daandiwen kuu Efesus aom nande weng amun dak-miwen. Amaanbed Pool kuu weeb ayoobmimiib kuyaom doboroon. Kwane, ari kuu Pool kuu ibduruk Rom aombed wii aom doboroon kuu kerek kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Keresu Yaambéd Yumbon Kanduwen Kuu Komarewa Ande Korokboon (1:3-14)
3. God Yaa Kaadkeriyiib Yaromkonoyiib Kerundok Ande Kurikuri Kamoon (1:15-23)
4. Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Kerekmen (2:1-10)
5. Anam Andiwendan Yuudan O Yuudanban Kuu Ibmo Keriwen (2:11-22)
6. God Ye Meeni Kangdomiib Yesu Ye Mimyob Dowakeniib (sapta 3)
7. God Ye Inamen Dowaken Kan Kowe Awini Ye Kiwaan (4:1—6:20)
8. Yeenbon Weng (6:21-24)

¹ Ne kuu Pool, God ye dowaken yaambéd Yesu Keresumbed kinoona ye apaso keraan.

God ye karadmodan Efesus aom doriib, yiib kuu ma korondiyiibban Yesu Keresu ye weng yaamo anam ande doberembirimaibdan, yiib yaa kerek kee keendaan.

² Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambéd yiib yaa bangkandime.

Kingkin Ye Kerekmen Yaa Amun Kerundi

³ Nub Yariman Yesu Keresu ye Ambe God yaa kubem, amborom kuu nub kuu Keresu yaa ben daboknoon kowe Godbed Ewen aom oonoon yeman kingkin ye kerekmen ye amun kerundi korem kuu nub yaa bangkandoon.

⁴ Yimin yiri okad ongmenabindombéd nub kuu yembed Keresu yaambéd kinoon, ye indob ari kuu karadmo keruwéd

ambarakmiyib kii ande dedmone daandiyibban ye dowad. Ye mimyob dowaken keendoon kumbed

⁵ yimin andowoon yirimbed nub kuu kinoon, Yesu Keresu yaambéd ye bangkandi dana kerundi dowad. Kukuu ye kubi dowakeniib meeni inamen dowakeniib yaambéd kwanoon kii.

⁶ God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kee nambiriyib kowe, ye yaa kube kankoonem! Kamune kondoon kuu ye mimyob dowaken keenoonman yaa ben daboknoon kumbed yiminmo kondoon nub yaa.

⁷ Ye yaa ben daboknoon kumbed nub kuu ye umkanbed biddoon kuu ambarakmi yaa are nonondandi yeman. Kukuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken miin darewoob ye kerekmen yaambéd kui.

⁸ God yeka ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken darewoob kumundinmo kuu, inamen kangdommo koremiib kaadkeri koremiib nub yaa kondoon.

⁹ Kwane kanbiknoon ye inamen kuu ye kubi dowaken ye kerekmen yaambéd nub yaa korokbendoon. Inamen kee Keresu yaambéd anam id keroon kuu

¹⁰ aron anam nanduune kwanoon. Kuye dowad kuu kumkam korem okad yiriyib Ewen ariyib korem kuu Keresu yembed korok kerok anded.

¹¹ Godbed korem ambangkimaan kuu yeka ye meeni inamen ongmimaan yaambédmo kamimaan kowe, kangkon yimin andowoon yirimbed Keresu yoom dabokni dowad nub kinoon kuu

¹² nubdin Keresu ande meedmuubdan kuu ye nambiri yaa kube kankoonime anded.

¹³ Kwane, yib kangkon yib bobni yaa burudande bindi ye weng amun anammo wengamberenib anam andiwe, Keresu yaa ben daboknene ne karuwa nimaya andi dowad ye kumuniib deroon. Kuye kumun kuu yembed yedme kowoon ye Kingkin Karadmo kui.

¹⁴ Kingkin Karadmo nub yaa kondoon kuu wonong mukod kowimaib areb, komo komo nub dowad Ewen arimbed nongkoboone dangoon yeman kuu dungkud kondoon, kamune dangoon kowe anam andime yeman kui. God ye karuwa nimaya yaa kondoon kumbed ari wene korem bidaneen kui. Kowe, ye nambiri yaa kuu kube kankoonem!

Pool Ye Kurikuri

¹⁵ Godbed kwamoon kowe, yib kuu Yariman Yesu yaa anam andenib God ye karadmodan korem yaa mimyob dowaken keendimaib kuu wengamberekori,

¹⁶ yib dowad God yaa eso andi kuu korondimokban, kurikuri kameni meenendimain kii.

¹⁷ Nub Yariman Yesu Keresu ye God, Ambe nambiriyiib kui, ye yaa kaamobimain kuu, yembed meeni kangdomiib komo biknoon kuu kan korokbendiyiib ye Kingkin kuu yiib yaa kondoko God kuu yiibkaadkeri darewoob arimbed kerime andid.

¹⁸ Ne angkon kurikuri keraan kuu yiib mimyob ambongko nandoko yembed komo ande meedmime ande baandoon kuu yiibkaadkerime andid. Kuu amun kerundi yemooon kai nambiriyiib God ye karadmodan yi dowad Ewen arimbed nongkobooniib,

¹⁹ ye yaa anam anduwendan kuu korem burudandoon ye aromkono miin darewoob arimbed Godbed nub yaa kondooniib kui. Kuye aromkono kuu yembed deme ambangkoon ye aromkono darewoob

²⁰ kumbed Keresu kuu bobnoon yirimbed nen demboone wadkeroone ye dingki wiwi angka Ewen ari nenkowoone dibeen kwamune areb kui.

²¹ Ku dibeen kuu ooniwendaniib korok korokiib aromkonodaniib yarimandaniib deme aningkoyiibdaniib korem kuu yirimbed, yembedmo kuu ari, kibik yaronmomban mananeen yaron ari kangkon.

²² Kwane, Godbed kumkam korem kuu ye yon dabderem yiri ben nongkobene korem yaa korok kere ooni ye dowad nenkwoon, anam andiwendan yi korok keridowad.

²³ Kuye anam andiwendan kuu Yesu ye id areb kui, yi kuu Yesu yaa yiminmo kerid yeman, ye kangkon kumkama kiwaana korem kuu ye yaambbed yiminmo kerid yeman.

2

Keresu Yaambbed Wadkeri Kondoon

¹ Kumban yiib kuu anukbed yiib wabkad inameniib ambarakmiyiib kumbed yiib kingkin kuu bobnoon.

² Kuyaron kuu yiib kuu okad kiri ye inamen arewa yaayiib ambid wedya ye oonimbon ye korok Seteniib ye yoman wenenib dobirimaib. Kuye awad arewambbed kibikee wabkaddan yaa yi korok keroon kui.

³ Anuk kuu nub korem kuu yi yoom ibmo doburuwen, nub kuu id ye dowaken ye moom yaambbed mikmone doberemberenub kuye inameniib meeni dowakeniib ye yoman winimaub. Kuyaron kuu nub kuu okad kiridanimmo kowe, nimakarub yena areb God ye norin aom wunuwen kii.

⁴ Kumban mimyob keende kakman yemooon are nonondandi ye God kuu, ye mimyob dowaken miin darewoob kumbed

⁵ nub ambarakmi yaambbed nub kingkin kuu bobnoon kumban yembed nub yaa wadkeri kondoon Keresu yoom

doruub kii. Yiib kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambed bobni yaa kuu burudande bindoon kii.

⁶ Kwane, Godbed nub kuu Keresu yoom ibmo benkoobene Yesu Keresu yaa Ewen ye oonimbon aom ben daboknoone diburuwen.

⁷ Godbed kwanoon kumbed kibikbed wene amaan ari kuu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken korem burudandoon yembed awinoon kuu korokbendaneen. Kuye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kumbed Yesu Keresu yaa nub ben daboknoon kowe, nub yaa amun amun kamenaboon.

⁸ Amborom kuu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambed yiib kuu bobni yaa burudande bindoon kowe. Kee anam andi yaambed kui, yiibkarebban, Godbed munob kondoon kii.

⁹ Kuu yiib ambangki yaa kumbedban kowe, karub maa kanembed kerengkan keraanban.

¹⁰ Kedi, Godbed nub kuu amunmo ongmenaboon, nub kuu Yesu Keresu yaa ben daboknoon kumbed amun amun kami dowad ongmenaboon kii. Amun amun kami kee nubbed ambangkime andi dowad anak yirimbed nekwoon.

Keresu Yaambed Mimo Keruwen

¹¹ Kwaniikob, meenime, Yuudan yi kuu yikareb “Nub kuu kad wanabiwendan.” andimaib. Kwane, yiib wooniwen kuu Yuudanban kumbed yiib yaa Yuudanbed “Yiib kuu kad wanabindodan.” andimaib.* Kumban kad wadmi kuu no id yaa karub dingkimbed wadmimaib, Godbedban.

¹² Meenime, anak yiri kuu yiib kuu Keresu yaa daboknindo, Israeldan kerindeban, weng kunduk ye amob weng Abraham ye dowad ongmenaboon yaa kuu owodan keriwon, yiib kuu Godbed nub dowad kwananeen ande meedmiyiibban, Godiibban okad kiri doriib kii.

¹³ Kumban Yesu Keresu ye umkan yaambed yiib kane kane ambab angkambed doriib kuu Keresu yaa ben dabokne God ye dia monoon.

¹⁴⁻¹⁵ Amborom kuu yembedmo kuu nub yaa yewenub kondi ye karub, Moses ye amob wengiib amowamob ongmiweniib kuu yembed mene at ming arimbed bobnoon kumbed nare wankaroon kowe, wedyiri wirine nare andokbe yeka yeka ayoob keroon kuu yembed ben mimo kerene neman kongenoon neman kongenoon kami ye kuuk wiriniwen kuu monmaroon. Kwamune kamoon ye inamen kuu ye yaambed

* **2:11:** Kuu Yuudan yi kerengkan weng, “Nub kuu God ye amob ongmenabooniib kowe nub kuu God ye karuwa nimaya kumban Yuudanban kuu God yikaadban.” andimaib.

karub ayoob areb keriwèn kuu koronde karub yeeb mimo kere yewenubmo kerime ande ongmene,

¹⁶ Keye karub yeeb ye id mimo yaambéd karub ayoob areb kee God yaa kunum kerime andene, neman arud wandoon neman arud wandoon kamimaib kuu at ming arimbed dowan keroon.

¹⁷ Yembed mene yiiib ambab doriibdaniib dia doriibdaniib yaa yewenub weng kedmengkandoon,

¹⁸ amborom kuu nuwa yiiwa ibmo Kingkin mimo yaambéd Ambe God yaa wini ye kiwaan yembed ongmoon kowe.

¹⁹ Kwanekob, yiiib kuu ambibkin maadanban, yiiib kuu owoddanban, kumban yiiib kuu God ye karuwa nimaya kere dabokne God ye ambibkindan kerenib, ye dana meed keriwèn.

²⁰ Kwane, God ye karuwa nimaya kuu ambib areb ongmoon. Yi dodkono kuu apasodaniib profesidaniib kui. Yi ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot kuu Yesu Keresu, yembedmo.

²¹ Ye yaambéd ambib id kumundin kuu yenbenabe mimo kere Yariman ye kurikuri boyambib karadmó kere daane weneen.

²² Kwane, yiiib kangkon Yesu yaambéd ambib areb yenbenabe weneen, God ye dobirimbon kere weniib, ye Kingkin yaambéd kui.

3

Pool Ye Deme Yuudanban Yi Dowad

¹ Keye dowad kembed Pool, ne kuu Yesu Keresu ye weng amun Yuudanban yiiib yaa kan yare daandaan kumbed korok korokbed wii aom nen kaaniwe doriin.

² Kedi, yiiib wengambiriwèn, yiiib yaa God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kedmengkandi ye deme kawoon.

³ Kuye God ye inamen ongmoon kuu biknoon kumban Godbed kan dian kere korokbewoon. Kukuu anukbed yiiib yaa dukmenmo ke wongke kedmengkandaan kei.

⁴ Kwane keyaom kimingkaniib kumbed God ye inamen biknoon kuu Keresumbed korokboon ye weng kuu ne inamen nandoone nekaadkeraan kuu yiiib kangkon kwane yiiibkaadkeraniib.

⁵ Kuye inamen biknoon kuu anuk yiri doriibdan yaa korokbindo kumban, kibikee God ye Kingkinbed ye apasodan karadmoyiiib profesidan karadmoyiiib yaa korokboon.

⁶ Inamen biknoon kukei, Yesu ye weng amun yaambéd Yuudanban kuu Yuudan yoom dabokne yi korem kuu Ewen ari ye yumbon kandenib id mimo kere Yesu Keresu ye weng kunduk kuu ibonmo awinaniib kii.

⁷ Ne kuu kuye weng kedmengkandi ye deme Godbed munobmo kawoon kumbed ye aromkono yaambéd Yesu ye weng amun keye deme karub keraan.

⁸ God ye karadmodan kane kane yiri keriwén kuu ne arebban, yi kuu ari ne kuu yirimo. Kumban deme munobmo kawoon kuu, Yuudanban yaa Keresu ye amun amun yemoon nimakarub yi inamen korem burudandoon ye weng daandi yemaniib,

⁹ kuye inamen Godbed komarewa awine ambangkaneen ye weng kuu nimakarub korem yaa dianmo korokbi yemaniib bangkawoon kii. Kuye inamen kuu kumkam korem ongmenaboon ye God kurin anukbed meene ongmekeore bi-knoonbed mene kibikee.

¹⁰ Kuye dowad kuu God yeka ye inamen kangdom maa maa yemoon kuu anam andiwendan yaambéd Ewen ari ye korok korokiib deme aromkono bangkandoondaniib yaa kuu korokbendaneene yikaadkeraniib.

¹¹ Kuu aron korem korem ye inamen Godbed kowoon ye kerekmen yaambéd nub Yariman Yesu Keresumbéd awinoone anam id keroon kui.

¹² Yesu yaayiib ye yaa anam andiyiib kumbed God yaa kuu arudkonoyiib kangdommo wananuub kuu yimin.

¹³ Kwanikob, nembéd yiib yaa yedmaan kuu, yiib dowad durud yewéd kandaan kuyaa meenme dowakeniibban kere korondaib, amborom kuu kuye durud yewéd kuu yiib nam-biri kandi yeman kowe.

Efesusdan Yi Dowad Kurikuri Kerundoon

¹⁴ Kuye inamen Godbed ongmoon ye dowad kumbed Ambe ye arinambo ari bumangkaan.

¹⁵ Ye aningko kuu ye dana meed korem okad yiriyiib Ewen ariyiib kuu kandiwen.

¹⁶ Nembéd kurikuri keraan kuu, ye amun kerundi nam-biriyiib ye kerekmen yaambéd yiib niindem aom aromkono kondok andid, ye Kingkin yaambéd.

¹⁷ Kwanoka yiib anam andi yaambéd Keresumbéd yiib niindem aom doborok. Kwane kurikuri keraan kuu, yiib kuu mimyob dowaken keendi ye yumburum kumbed niindem yiri kubunebene kangdommo keroka,

¹⁸ God ye karadmodan korem yena yoom ibmo aromkono yiib inamen aom kandenib Keresumbéd ye mimyob dowaken darewoowiib doboowiib ambab ariyiib aman yiriyiib kuu yiibkaadkerime andid.

¹⁹ Kwane, kaadkeri yaa burudandoon ye mimyob dowaken kee kaadkerime andid. Kuyaa kaadkeraniib kuu God ye inamen kuu yiib niindem aom dembe yiminmo keraneen.

²⁰ Kwane, nub kaamobiyyib meeniyiib yaa korem burudande aman ari kumunkingkinban ye ambangki ye God, ye aromkono nub niindem aom ambangkimaan ye kerekmen yaambed,

²¹ ye yaa anam andiwendaniib Yesu Keresuyiib yaambed nambiri kuu awoya awoya yiri yaroniib awoya awoya ari yaroniib aron korem korem kondok! Anam kwanok.

4

Keresu Yaambed Id Mimo Keri

¹ Yariman ye dowad wii ye karub keraan kowe, nembed yiib yaa nangkande yedmaan kuu, Godbed ye dowaken yaambed dobirime ande baandoone kandiwen kuyaambed kwane dobirime.

² Kukuu yiibka kankubune yena yi dabderem aom doberenib nangkemmo yodbirimbaban iwarimbed neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime.

³ Kukuu kiwaan korem yaambed ambangkibka yewenub kere ibmo dohiri kumbed mimo kere doberem andi ye inamen Kingkin Karadmombed kondimaan kuu awine kande dobirime.

⁴ Yiib baandoon kuu anam kwananeen ande meedmi ye inamen mimo ye dowad baandoon. Kwamune areb kuu kingkin kerekmen yaambed nub kuu id mimo keruwen, angkon kwane Kingkin mimo,

⁵ Yariman mimo, anam andi mimo, baptais mimo,

⁶ nimakarub korem yi Ambe God mimo, kii. Ye kuu nub korem ye Yariman, ye kuu nub korem yaambed ambangkimaan, ye kuu nub korem ye niindem aom doreen kii.

⁷ Kumban nub mimim kuu ye deme awini ye aromkono kuu Keresumbed kwane nekwe munobmo bangkandoon.

⁸ Kwanekob, Godbed ye weng aombed kekane yedmoon, “Yembed ari daanoon kuu nangme awinendiwendan kuu yembed kinban wonoone ye yomanmo winiiwe, munob bangkandi yeman kuu karub yena yaa bangkandoon.” ande wongkoon.

⁹ “Yembed ari daanoon.” andi ye weng id kuu komo? Ye id kuu ye kangkon arimbed okad niindem yiri kubunoon kumbed kii.

¹⁰ Kubunoonman yembedmo ambid ari daanene Ewen ari daanene korem ongmenaboob kuu burudandoon kowe, ye indob kuu yimin yimin yaa derendaroon.

¹¹ Yeka yembed nekwane yena kuu apasodan kere yena kuu profesidan kere yena kuu God yaa anam andime ande

yare daandidan kere yena kuu anam andiwendan awande oone God ye weng kedmengkandidan keroon.

¹² Kuye dowad kuu God ye karuwa nimaya ben nekwane yena yaa awandi ye deme awini yeman. Kwaniwed, anam andidan Keresu ye id nub kuu arume daane

¹³ nub korem kuu anam andiyiib God ye Mingki ye kaadkeriyiib kuu meeni mimo kere kaine anne kangdommo kerenub Keresu ye inamen korem kuu yiminmo kandi yeman.

¹⁴ Kwananuub kuu nub kuu dana areb inamen embeng mana keraubban, yi kuu oknondokbed kanwene mene kami-maun areb kowe kwane keraubban. Kwane, nuubbed wuure owongab ye kumkam ben keyaa kere kuyaa kere kamem-oon areb, inamen embeng mana keriwendan kuu yenambed kedmengkandi maa maa yaa ben wenenib yi kanekewiyiib nemengkandiyiib kumbed ben abdon yiri winimaib kumban, nub anam andi kuu kaine amnaneenbed kuu kwane kamaubban.

¹⁵ Kwane, mimyob dowaken keendi yaambbed weng anammo dakme dobaranuub kuu kiwaan korem yaambbed nub korok Keresu, yembedmo, ye aombbed kaine daananuub. Ye kuu korok,

¹⁶ nub kuu ye id areb kowe, ye yaambbed dabokne mimyamo kere, id kumundin kuu kono yaa mekmeed ingkimaan areb kwane ingkanan wene awingkaane mimyob dowakenbed kaine daanaane, nub mimim kuu deme yeka yeka ambangkimaub kui.

Nambiri Ye Dana Kere Dobirime

¹⁷ Kowe, Yariman ye kerebiri arimbed nembbed yedmaan kuu, okad yiridan yi inamen idiibban kuyaambbed dobori-maib areb dobaraib.

¹⁸ Yi kaadkeri kuu kumunbed kebenoone Godbed kondoon ye wadkeri kuyaa daboknindo, amborom kuu yi niindem aom kuu kamkono keroon kumbed nonoon keriwen kowe.

¹⁹ Yi kuu kamkono keroon kowe, yika amonombe id ye dowaken yaamo doriib, inamen arewa korem awinem andi dowad. Yi kuu karakiibban, no inamen arewa ariyiib kande awinem ande doriib kii.

²⁰ Kumban, yiib Yesu Keresu yaa miniwen kuu kwamune ye kiwaan yaa kaadkerande minindo.

²¹ Anamaa, yiib kuu Yesu ye weng kedmengkandoone wengambiriwen kuu anam anam Yesu yaa angkeen andi ye kerekmen yaambbed kii.

²² Yiib kurin doboriwen yaa ye dowad yiib yaa kedmengkandoon kuu, yiib id ye dowaken birandi yemanbed yiib inamen meeni korem kuu ben amonombe abdon kerimaan kuu, ebkad areb korem biandibko,

²³ Godbed yiyib inamen meeni kuu yeweb ongmoko,

²⁴ yorokmo anam kere karadmo kere God areb keru ye inamen yembed ongmoon kuu, ebkad areb kwane derenime.

²⁵ Kwanikob, yiyib mimim kuu dudi kara kankaare yiyib dia doriibdan yaa kuu anambed daanoon daanoon kamime, amborom kuu nub korem kuu id mimo yaa daboknuwendan kowe.

²⁶ Yiyib norin wandibka ambarakmaib. Norin kuu kwane angkimberembaraane aron kubunaun.

²⁷ Kwane, yiyib ambarakmi kumbed Seten aomdiri ye ambongko nandaib.

²⁸ Karub kanembed yid bi ye karub keroon keroka, yid bi yaa kuu korondekore deme ambangkok. Yekareb ye dingkimbed deme ambangkaneen kumbed kamboknondan yaa kuu awandaneen.

²⁹ Yiyib mongkodkono aombéd weng arewayiyib dembaane dakmaib. Kwane, yena yaa dowan kuyaa awandi ye kerekmen yaambéd wengambiridan yi inamen aromni dowad dakmimamime.

³⁰ Kwane, yiyib arewa kami kumbed God ye Kingkin Karadmo yaa dabab konaib. Ye kuu Godbed yiyib ben ambarakmi yaa burudande obonmo kerundi yaron arimbed yiyib bindaneen andi dowad kumuniib deremoon areb yiyib yaa kondoon kui.

³¹ Wungkandiyiyib arud darewoowiib noriniib nangbenabiyiyib wengamborokbanabiyiyib inamen arewa mimimiib korem kuu ben kiradmime.

³² Neman amun kamoon amun kamoon kamenib neman mimyob keenoon mimyob keenoon kamime. Godbed yiyib kuu Keresu yaa ben daboknoon kumbed yiyib ambarakmi are nonondandoon kowe, kwamune areb neman are nonondandoon are nonondandoon kamime.

5

¹ Yiyib kuu God ye mimyob dowaken keendoon dana kowe, yembed kamimaan areb ye koob kandime.

² Kwane, Keresumbed nub yaa mimyob dowaken keendekore dingkan aye nengke baeb amun God yaa konoone kubemoon areb yekareb yembed nub dowad bobnoon kowe, kwamune areb mimyob dowaken keende dobirime.

³ Kumban yiyib kuyaom kuu nenem kamiyiyib anon dowomkim yaa doberemoon areb ye inameniib barang yemoon bi ye inameniib kuu ma kamaib, amborom kuu yiyib God ye karadmodanbed kwananiib kuu yiminban kowe.

⁴ Kwane, karak bobni ye kamiyiyib inameniibban ye wengiyib nima wengiyib kamaib, kukuu kuristendan yimbanban. Kuned God yaambéd eso andime.

⁵ Kedi, keye weng kee anamaa, yiribman yemoon bi ye inamen kuu God kankubune yiribman kankooni ye inamen kowe, kwamunedaniib nenem kamidaniib anon dowomkim yaa doberemoon areb kamidaniib kuu, Keresu yoom God yoom yi oonimbon aom kuu kwamimaibdan korem kuu yi yumboniibban.

⁶ Yiib kuu korondaiwe, karub yenambed idiibban ye weng yaambed birandaib, amborom kuu God yaa wunesaridan kuu kwamenaibimaib kumbed ye arud darewoob kuu yi yaa minimaan kowe.

⁷ Kwanikob, yi yoom daboknaib.

⁸ Kedi, anuk kuu yiib kuu kumun aom dohiriwen kumban, kibikee yiib kuu Yariman yaambed nambiriyiib keriwon kowe, nambiri ye dana areb kwane dohirime,

⁹ amborom kuu nambiri ye yob irimaan kuu amun amuniib yorokmoyiib anamiib korem kui.

¹⁰ Kwane, Yariman kubimaan ye inamen kuu onme awinime.

¹¹ Kwane, idiib kerimokban ye deme kumun aom kuu yiiwiib kuyaom ma dabokne ambangkaib. Kumban nambiri yaa korokbendime.

¹² Kedi, wunesaridanbed biknimbon aombed komo ambangkimaib yaa dian dakmi kuu karak bobni yeman.

¹³ Kuned komo komo ambangkimaib kuu nambiri yaa korokbaniib kuu dian keraneen,

¹⁴ amborom kuu nambiri kuu ben dian keru yeman kowe. Kwanekob, ke kwamune yedmoon kei,

“O unukudbob, dembe,

bobnewen yiri kuu dembebko,

Keresumbed eb niindem aom nambiri yurok.” andoon.

¹⁵ Kwanekob, yiib dohiri yaa kuu korobe kaadkerime, meeni kangdom kerindodan areb keraib, meeni kangdomdan areb kerenib,

¹⁶ derekmana aron korem kumbed ongmenidime, amborom kuu kibikee aron arewa yaambed doruub kowe.

¹⁷ Kwani kowe, inameniibbandan areb keraib, Yariman ye meeni dowaken kaadkerime.

¹⁸ Ok arewa anibka awarak yaun, kumbed monmari inamen arewa yaa nenwananeen kowe. Korondibko, Kingkinbed ibendok.

¹⁹ Kwane, Buk Yook ye wengiib kurikuri yook ye wengiib kumbed neman daanoon daanoon kamenib, Yariman yaa yook wingkanabe yiib niindem aombed kubi yurin ongmenib,

²⁰ aron korem Yariman Yesu Keresu yaningko yaambed Ambe God yaa kumkam korem ye dowad eso andime.

²¹ Keresu yaningko kankoonimaib kumbed yiibkareb neman kankubune yena yi dabderem aom doboroon neman kankubune yena yi dabderem aom doboroon kamime.

Nima Awadmiwendan Yoom Yi Karuwa Yoom

²² Nima awadmiwendan, yiib kuu kankubune Yariman ye dabderem aom dobirimaib areb, kankubune yiib karub yi dabderem aom kwane dobirime,

²³ amborom kuu Keresu kuu anam andiwendan yi korok areb, karub kuu ye wonong yaa kuu yembed korok kowe. Keresu kuu anam andiwendan yi Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub, kwane yi kuu ye id areb.

²⁴ Kwane, anam andiwendan kuu kankubune Keresu ye dabderem aom dobirimaib areb, nima kangkon kiwaan korem yaambéd kankubune yi karub yi dabderem aom dobirime.

²⁵ Karub awadmiwendan, yiib kangkon yiib nima yaa mimyob dowaken keendime. Keresu areb kerime. Ye kuu anam andiwendan yaa mimyob dowaken keendekore, yi dowad bobnoon.

²⁶ Kuye dowad kuu ye weng yaambéd okbed ogende arene karadmo kerime ande ongmendi yemaniib,

²⁷ kwane demkoronmo kere karadmo kere ambarakmiyiib kii ande dedmone daandiyiibban kerime andoon kumbed nambiriyiib keriwendan ben ye kerebiri ari yekareb mini yemaniib kui.

²⁸ Kwamune areb kumbed karub kuu yi id yaa mimyob dowaken kowimaib kwane yi nima yaa mimyob dowaken keendime. Karub kanembed ye wonong yaa mimyob dowaken keendimaan kuu yekareb yemerén mimyob dowaken kowimaan kii.

²⁹ Kedi, karub maa ye id kuu yekareb yemerén ma arud wandimokban, yeka yemerén bangkanemberene oonimaan. Kukuu Keresumbed ye anam andiwendan yaa kwanimaan kwamune,

³⁰ amborom kuu nub kuu ye id yaa daboknuwendan kowe.

³¹ God Ye Weng aom kuu, “Keye dowadbed karub kuu awodki awaan domonde ye wonong yaa daboknaneen, daboknaneena yi ayoob kuu id mimo keraniib.” ande wongkoon.

³² Biknoon keye weng id kuu inamen darewoob, kukuu Keresu yoom ye anam andiwendan yoom yaa ande dakmiin.

³³ Kwani kowe, yiib mimim kuu yiib nima yaa mimyob dowaken keendime, yiibkareb yiib yaa mimyob dowaken kowimaib kwamune. Nima kangkon yi karub yaa karub amun andime.

6

Dana Meed Yoom Arian Yoom

¹ Dana, Yariman yaambed ambe ena yi wengiib wengambere awinime. Kwananiib kumbed yimin.

² God Ye Weng aom kuu, “Ambe ena yi weng wengambere awandime.” ande wongkoon. Kekee amob weng ibduruk weng kundukiib kii. Weng kunduk kuu kei,

³ “Kwananiib kumbed yiib yaa kuu yiminmo keraneene okad ari kuu aron doboob kube dobaraniib.” ande wongkoon.

⁴ Ambeya, yiib dana yaa kuu norin wengbed daandaiwe arud wandaib, koronde benmene Yariman ye weng yaambed dohiri amun korokbenib kedmengkandime.

Dabderem Yiri Dobere No Deme Awinembiridan Yoom Korok Korok Yoom

⁵ Yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan, yiib kangkoda okad yiri doriib yi weng yaa kuu Keresu ye weng wengambirimaib areb kwane uniyiibbed ne kangkoman kuu amun andiyiib aadidmiyiibban ye inameniib kwane yi weng wengamberendime.

⁶ Kangkoda yi indob ari kumbedmo amun ambangkubko nub yaa kerengkandime ande meenaib, Keresu ye dabderem yiri dobere no deme awinembirimaib areb kere God ye dowaken yaambed yiib kuu dowakeniib kere deme kuu aron korem amunmo ambangkime.

⁷ Karub yi deme awini arebban, Yariman ye deme awini areb kere yiib inamen korembed ambangkime,

⁸ amborom kuu yiibkaad karub maa ye dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub o yekareb oonoonman kuu komo komo amun kamoon kuu Yarimanbed kakman konaneen kowe.

⁹ Kangkoda, yiib kangkon yiib dabderem yiri dobere no deme awinembiridan yaa kuu kwamune arebmo kerundime. Yanuub andi ye weng yi yaa daandaib, yiib kuu yiibkaad, yiib yoom yi yoom ibmo yiib Yariman kuu Ewen ari doreen kowe. Kwane, ye kuu ogoodmo yena yaamo benkoone yena yaa kankubunimokban, anammo wengyundimaan.

Ana Nangmi Ye Yiribman Godbed Bangkandoon

¹⁰ Weng yeenbon kuu kei, Yariman yaa ben dabokne aromnenib yaromkono darewoob aombed dobirime.

¹¹ Ana nangmi ye yiribman Godbed bangkandoon kuu korem ben deebime. Kwananiib kumbed Seten ye birandi yaa kuu aromne kangdommo dobaraniib.

12 Nubbed ke nangbaub kee nimakarub yaamban, aromkonodan arewa yaayib kumun ye okad kiri ye aromkonodan yaayib awad arewa ambid aom doriibdaniib yaa nangbaub.

13 Kwani kowe, ana nangmi ye yiribman Godbed bangkandoon kuu korem ben deebime. Kwananiib kumbed arewa aron mananuun ari kuu kirokmonaibban, kangdommo dobaraniib. Yiib kuu kwane ambangke dowan kerekorib kangdommo dobaraniib kii.

14 Kangdommo dobirime, anam anam ye kobaiknongbed koborom yaa awanewande barenib, yorokmo ye yirimiib deebenib,

15 yon yiri kuu yonkad areb yewenub ye weng amun yaambed nekwe dohiri yeman kuu deebenib kwamune dobirime.

16 Korem keyaa dabokni yeman kuu anam andi ye kombed bime, kuyiib kumbed arewaman ye ana amot yumbuyiib menebaneen kuu korem kumungkaniib.

17 Godbed bindaneen andi ye topi deebenib Kingkin ye kerewang kuu bime. Kuye kerewang kuu God ye weng kii.

18 Kwane, derekmana aron korem ari kuu Kingkin yaambed kurikuri maa maa koremiib kame yedmime. Kee yiib inamen aom kowenib kerekberenmo doberenib, God ye karadmodan korem yi dowad kurikuri kamendembirime.

19 Kwane, ne yaayib kurikuri keribko, aron kunayambed ne mongkod daande dakmaniin kuu weng bangkawoko anuk biknoon ye weng amun kuu uniyiibban dianmo dakma.

20 Kuye weng ye dowad ne kuu korok ye weng daandi ye karub areb keraan kumbed ne dingki ayoob yaa kuu seinbed yerengkiwen. Kee kwanaked yimin kowe, kurikuri kamibko uniyiibban dakma.

Kubendi Weng

21 Kuristen angkodmi anam Yariman ye deme yaa ma korondindo no awini ye karub Taikaikus, yembed ne kuu komarewa daroni komo komo kamiin ye weng korem kuu daandaneene yiiwiib yiibkaadkeraniib.

22 Keye dowad kembed ye kuu yiib yaa nenkowaane monoon kuu, nubbed komarewa doruub kuyaa kuu yiibkaadkerenib, kwane yembed yiib yaa kubiyiibbed onkandi yeman.

23 Kuristen angkodmia yaa yewenub keroko mimyob dowaken anam andiyiib kuu Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoombbed bangkandime.

²⁴ Nub Yariman Yesu Keresu yaa mimyob dowaken kow-
imaib ma korondiyiibbandan kuu kabamoon kondoon ye
mimyob dowaken yi korem yaa kwanemo angkimborok.

Filipaidan

Poolbed Filipaidan Yaa Kerek Wongke Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu ibduruk awinenenib kangdod dowad Rom yaa nen winiwe doreena, Filipaidanbed ye yaa komo dowan keroon yaa awaneniwen kowe, kerek kee yi yaa eso ande wongkoon. Kwane, wongkoon kuu: 1. Ye yobdood aron aom doreen kaadkerime andi ye wengiib, 2. Komo komo menebanean kuu kangdommo doberembirime andi ye wengiib, 3. Yesu areb kerenib inamen mimo kerime andi ye wengiib, 4. Timoti yoom Epafrodaitus yoom yi kuu karub amun andi ye wengiib, 5. Dudi kedmengkandidan menebiib kuu wunekarime andi ye wengiib kui. Filipai kuu siti darewoob kadwandimbon, Masedonia aom kuu. Wongkoon ye web kuu AD 61 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Filipaidan Yi Dowad Kurikuriyib Eso Andoon (1:3-11)
3. Pool Komarewa Doreen Ye Weng (1:12-26)
4. Kekamune Dobirime Ande Ongkandi Weng (1:27–2:18)
5. Pool Yoom Dabokne Weng Amun Ye Deme Awinimaibdan Ayoob Yi Dowad Daandoon (2:19-30)
6. Abdon Unitab Kedmengkandidan Yaa Kaadkerime Andi Ye Weng (3:1–4:1)
7. Ongkandi Wengiib Eso Andi Wengiib Yeenbon Kubendi Wengiib (4:2-23)

¹ Nub kuu Pool yoom Timoti yoom, Yesu Keresu ye demedan kui.

Yesu Keresu yaa dabokniwen kumbed karadmo keriwendan Filipai aom doriib, yiib yaa kerek kee keenduub, anam andiwendan yaa oonidaniib anam andiwendan awandi-daniib yaa kangkon.

² Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiib yaa bangkandime.

Yi Kurikuri Anam Andiwendan Yi Dowad

³ Yiib dowadiib meenmendimain ye aron mimim kuu ne God yaa eso andimain.

⁴ Yiib korem ye dowad ne kurikuri kerimain korem aom kuu kubiyiibed kurikuri kerundimain,

⁵ amborom kuu yiyb kuu ibduruk weng amun wengambere awine kandiwen yaronbed mene kibikee yiyb kuu weng amun ye dowad dabokne awandimaib kowe.

⁶ Ne kuu keyiyb kembed arudkonoyiyb keraan kuu God yembed deme amun yiyb niindem aom andowe ambangkoon kuu, ambangkembaraneene wene Yesu Keresu mananeen yaron keraneen arimbed ambangke dowan keraneen.

⁷ Yiyb korem kuu ne mimyob aom ben amukderebaan kowe, yiyb dowad kamune meenaan kuu inamen yorokmo kii. Amborom kuu ne kuu wii aom kaaniwe doriin o weng amun ye dowad koromone inande dakmiyiyb anammo korokbendiyiyb doriin kuu, yiyb korem kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ne yoom ibmo kanduwen.

⁸ God kuu ne yaa kereweenkob dakmaan kowe anamombed yiyb yaa daandaan, ne kuu Yesu Keresu ye mimyob aombed yiyb yaa mimyob kowaan kii.

⁹ Kwane, nembed kurikuri kerundaan kukei. Yiyb mimyob dowaken keendi kuu kaadkeriyiyb wengyundi ye inameniib kuyiyb yemoon kere wonok.

¹⁰ Kuyiyb kumbed kiwaan amunmo kai kuu kuna kuu wedme kaadkerenib inamen karadmoyiyb kerenib ambarakmiyiyb kii ande dedmone daandiyiibban keribko wene Keresu yaron kerok andid.

¹¹ Kwane kuyiyb kumbed yorokmo dobiri ye yob Yesu Keresu yaambbed monoon kuu yiyb niindem aom ire wene yewudmo kerok. Kwamune keraniib kuu God yaa nam-biriyiyb kubiyiyb kerunaniib.

Pool Kuu Dabab Kandoon Kumbed Yesu Ye Weng Amun Derendaroon

¹² Angkodmia, kibireb kee ne dowaken yiybkaadkerime andid, komo ne yaa keroon kuu anam kuu awandoone weng amun derendaroon.

¹³ Ne yaa keyiyb kee kwanoon kumbed ne kuu Yesu Keresu ye dowad wii aom nen kaaniwen kuu, Saesaa ye ana nangmidan ye oonimaibdan koremiib yena koremiib wedme yikaadkeriwen.

¹⁴ Ne wii aom nen kaaniwen kumbed angkodmia yemoon kuu Yariman yaambbed arudkono darewoob kere wenenib, uniyiibban God ye weng dakmenabiib kii.

¹⁵ Anam kuu karub yena Yesu ye weng dakmiib kuu yi wungkandiyiibbed, Pool burudande korok kerem ande weng amun dakmiwen. Kumban yena kuu inamen amun yaambbed Yesu ye weng dakmiib.

¹⁶ Kuye inamen amun yaambbed dakmiibdan kuu ne kuu weng amun koromone inande dakmi dowad keyaa

nenkoon yikaadkeriwen kowe, mimyob dowakenbed kwane dakmiib.

¹⁷ Kuye inamen arewa yaambéd dakmiibdan kuu yimbedmo yidin dudi ye inamenbed dakmiib, inamen yorokmombédan. Yi meeni kuu Pool kuu wii aom doreen kumbed Yesu ye weng kwamune dakmubko yenambéd arud wande ye yaa dabab konime andiwed.

¹⁸ Kumban inamen arewa yaambéd o inamen amun yaambéd weng amun dakmi kuu meeni darewoob yemanban. Meeni darewoob kukei, kiwaan korembéd Keresu ye weng dakmenabi. Kwamune kamiib kowe ne kubiin.

Yesu Ye Dowad Dobiri

Ee, ne kuu kwane kubembaraniin,

¹⁹ amborom kuu nekaadkeraan yiib kurikuriyiib Yesu Keresu ye Kingkin ye awawiyiib kuyaambéd ne yaa kwanoon kumbed wii aom doriin ye dabab keyaa dudberewaneen kowe.

²⁰ Ne kuu dowaken darewoowiib meenmoni kereniin kuu dakmaniin kuu ma karak bobnainban. Kuku meenmoni kereniin kuu aron koremiib angkon kibirebyayiib arudkono yimin kereni, wad dobaraniin kumbed o bobnaniin kumbed komo kamaniin yaambéd Keresu yangingko kankoonaniin kii.

²¹ Amborom kuu ne meeni kuu wad dobiri kuu Yesu yaa nambiri koni yeman, bobni kuu kiri dobiri burudandi yeman kowe.

²² Kumban ne kuu okad kiri kwane dobaraniin kuu idiib iri ye deme awinaniin. Kowe ne dowaken darewoob kuu kuna, bobni dee, wad dobiri dee? Nekaadbanoo!

²³ Ne kuu inamen ayoob kembed andokboon. Keyaa domonde Keresuyiib yaa wanande meenan kuu inamen amun kai, inamen maa arebban,

²⁴ kumban inamen anam kuu yiib dowad okad kiri wad doriin.

²⁵ Kuyaa ne mimyob nanduwoon kowe, kwane dobaraniin ande nekaadkeraan. Ne kwane yiib korem yoom dobere wananuub kuu, yiib anam andi yaa kubiyiib inamen amun darewoob keriyiib dukmone awandi ye dowadbed.

²⁶ Kwane, yiiwiib yaa ne angkon mananiin kumbed yiib Yesu Keresu yaa kubi kuu darewoob keraniib ne dowad.

²⁷ Ma, Yesu Keresu ye weng amun ye kerekmen yaambéd yiibka oone dobirime. Kwananiib kuu, yiib yaa kuu meneni wedmendaniin o manainban no dobereni wengambaraniin kuu, nekaadkeraniin yiib inamen mimombéd kangdommo doberembere meeni mimombéd weng amun ye anam andi ye dowad bamdaane ambangkenib,

²⁸ yiib yaa bon keriwendan yaa ma uniyiibban doberembaraniib kii. Yiibbed kwananiib kuu yi kuu monmaraneen

kumban yiyb kuu bobni yaa burudande bindaneen ye wedme korokbi yeman keraniib. Kuye dowad kuu Godbed kwanaaneen kii.

²⁹ Amborom kuu Keresu ye dowad yiyb yaa kondoon kuu ye yaa anam andi ye inamenmomban, ye dowad yenbandi ye durud yewed kandi ye inamen kangkon yiyb yaa kondoon kowe.

³⁰ Komoyiibkob, yiyb kuu nembed kande bamdaanaane wedmewiwen kwane kuye kerekmen ibmo kuyaa yiyb kwangkong bamdaaniib kowe. Kwane kibireb kee yiyb wengambiriwen kuu ne kuyaa dowan kerindo, kwane bamdaane doriin.

2

Yesu Yekareb Kankubunoon Areb Kuye Kumun Ingkime

¹ Kwane, yiyb kuu Yesu yaa iniwen kumbed yiyb niindem aom kuu aromnenib, ye mimyob dowaken yaambéd yiyb mimyob wandi kankubune kubenib, Kingkin Karadmo yaa mene dabokne yonendenib, mimyob keendiyiyb keruwen kowe,

² inamen ibmo kerime, mimyob konoon konoon mimo kerime, kingkin ye kerekmen yaambéd mimo kerime, meeni mimo kerime, kui. Kwananiib kuu ne kubi dowaken yim-inmo keraneen.

³ Komo komo ambangkandamiib kuu kirim ye inamen yaambéd keraib o inameniibban ye kerengkan yaambéd keraib. Kumban yiybka kankubune yirimbed kereneb, yena yi aningko benkoobime.

⁴ Yiyb mimim korem kuu yeka ebka eb dowaken yaamo awinembaraab. Karub yena yi dowaken kerekmen yaayiyb awine kandunde.

⁵ Yiyb meeni inamen kuu Yesu Keresu ye meeni inamen areb kerime. Ye meeni inamen kuu kei.

⁶ Ye kuu, God komarewa kuu, ye kuu ibmo,
kumban kuye aromkono kuyaamo kwane awine doberembara andindo.

⁷ Kwane, yeka ye yumbon kan angka kowene,
karub kere karub maa ye dabderem yiri dobere deme awinidan areb ibonmo keroon.

⁸ Karub kerene yekareb kankubune yiri kerene,
God yaamo wengambere awine kande wene bobnoon.
Kwane wene at ming arimbed bobnoon kii!

⁹ Kwana kowe, Godbed Keresu kuu yumbon korem burudandoon ye yumbon arimbed nendune kowene,
aningko korem burudandoon ye aningko darewoob arimbed konoon.

- 10 Kwanoon kumbed ambid aridaniib okad yiridaniib dukniwendaniib kuu
 yi korem kuu Yesu yaningko ye dowad bumangkenib,
 11 yi korem kuu Yesu Keresu kuu Yariman andaniib.
 Kwananiib kumbed Ambe God yaa nambiri konaniib.

God Ye Nambirimbed Mindong Areb Yurime

12 Nangkodmia, kukuu kwamune kowe, ne yiid yoom dobaraan kuye aron kuu yiid kuu God yaa wengambere awine doberembiriwen, kumban kibikee ne yiid yoom dorokban kumban kuye inamen darewoob arimbed kere wengambere awine doriib kii. Kowe, kwamune ambangke wene Godbed burudande bindi ye inamen ibmo kere uniyiid kiringmiyibbed kwane awine ambangkembirime.

13 Yiid kwanimaib amborom kuu Godbed yiid aom ambangkimaan, ye inamen amun ye kerekmen yaambad kinenib ambangkime andi ye dowad kowe.

14 Komo komo ambangkandamiib kuu mungkubmangkawiibban wengbiriyyiibban kumbed ambangkime.

15-16 Kwana kumbed yiid kuu okad kiri unitab inamen miin arewadan kuyaom dobaraniib kuu, ambarakmiyyiib kii ande dedmone daandiyiibban karadmo kere God ye meed ambarakmiyyiibban kere dobaraniib. Kwamenib wadkeri weng yi yaa kondaniib kumbed mindong ambid ari yuudkanaan areb kwane yuraniib. Yiid kwananiib kuu Keresu ye aron arimbed kerengkanbed yedmaniin, "Kwamune keriwen kowe nembed God ye deme ambangkaan kuu idiibban kerindo, idiib keroon kii." andaniin.

17 Yiid anam andi kumbed God yaa munob koni yeman areb konimaib kuu kuye animari kuu durud yewed kandaan kumbed ne wadkeri kuu ok amun God yaa koni dowad ondukne wenemoon keraan kumban, kuyaa kuu dowakeniib kereni yiid korem ye kubi kuu ne yoom kubaan kii.

18 Kowe, yiidka kwangkun kuyaa kubenib ne kubi kuu yiid yoom kubime.

Timoti Yoom Epafrodaitus Yoom

19 Yariman Yesu ye dowaken keraneen kuu, nembed Timoti kuu kibirebya yiiwiib yaa nenkowaniin. Kwananiin kumbed yiid weng kuu keewaneene wengambereni kubaniin.

20 Nembed meenimain areb ye kuu ibmo, yiid dobiri anammo awandi ye karub kuu yembedmo, nembed karub maa kuye dowad ma wedmenindo.

21 Amborom kuu kuristen angkodmia korem yena kuu yeka yeka yi dobiri yaamo meendobimaib, Yesu Keresu ye meeni dowaken ye deme yaamban kowe.

²² Kumban Timoti kuu ne yoom kuu dana mingkimbed awodki yaa awanenimaan areb ibonmo Yesu ye weng amun ye deme ambangkimaub kumbed korokboone yiiibkaadkeriwen ye kuu karub amun.

²³ Kwani kowe, ne dowaken kuu yimbed dudberewaniib o komo keruwaniibe wedmaniin kuu erebnarimban Timoti kuu yiiwiib yaa nenkowaniiin andid.

²⁴ Ne kuu Yariman yaambéd keyiib kumbed arudkonoyiib keraan kuu aron dukmen arimbed yiiwiib yaa nekayiiib mananiin.

²⁵ Kumban Epafrodaitus yiiwiib yaa ikakman nenkowaniiin ande meenaan. Ye kuu ne kuristen angkodmi, ne yoom deme ibmo ambangkuwenman, ibmo Yesu ye ana nangmuwenman, yiiibbed yiiib wengiib nenkowiibe ne dohiri dowad awawok monoonman, ye kuu nembed meenaan kuu yiiwiib yaa ikakman nenkowaniiin kumbedmo yimin.

²⁶ Amborom kuu ye kuu yiiib yaa mimyob inamen darewoob keendekore, anikad keroon yiiib wengambiriwen kuyaa meeni darewoob kere kubiyiiiban keroon kowe.

²⁷ Anamaa, ye anikad kerunoon kuu bobnok andoon. Kumban Godbed ye yaa mimyob keenoone amun keroon. Godbed kwanoon kuu ye yaamomban, ne kuu Epafrodaitus bobnok andoon yaa meendobi darewoob keraan kowe ne yaa kwangkón mimyob keewoon, kubiyiiiban ye mimyob yenayiiib ne kandain ye dowadbed.

²⁸ Kwanikob, ne dowaken ariyiiib keraan kuu ye kuu nenkowako yiiwiib yaa monok andid. Kwani kowe, ye wedmenaniib kuu yiiib kubaniibe ne meendobembiri kuu kankubunaneen.

²⁹ Yariman yaningko yaambéd kubi darewoowiibbed ye kuu kubenime. Karub Epafrodaitus areb kwamunedan kuu yiiib wedmaniib kuu yi aningko kankoonime.

³⁰ Amborom kuu yiiibbed yiiib awawi ne yaa kawi yiminban kumbed Epafrodaitus yeka ye wadkeri kawé awawoon kuu Yesu ye deme dowadbed ye bobnok andoon kowe.

3

Yorokmo Dobiri Anam

¹ Nangkodmia, meeni maa kuu kei. Yariman yaambéd kubembirime. Weng keyiib kee yiiib yaa ikakman wongke keendaan kuu yobdoodbanaa, kukuu yiiib yaa kombaraib ande koromone awandi dowad.

² Anon arewa arebdan yaa yiiibkaadkerundime. Yi kuu miin arewa kamimaibdan, yi kuu id yaa yom nadme monmadmidan kui!

³ Yimbedban, nub kei nub kembed kad wanabi ye inamen ye weng id anam kanduwen. Inamen ye weng id anam kee, God ye Kingkin yaambéd God yaningko kankoonenub, Yesu Keresu yaa nambiri konimaub, nub kangkon karubbed komo kamimaib yaa ma kangdom kerindo kii.

⁴ Karubbed komo kamimaib yaa kangdom keraniin kuu yimin, ye idiib kowe, kumban ne kuu kwanindo. Kanembed “Karubbed komo kamimaib yaa kangdom keraniin, ye idiib kowe.” andoka kuyaa meene. Kedi, ye yaa burudande id yemoon keraan. Id yemoon kuu kei,

⁵ ne kuu wooneenbed wene aron kaning kaningiib arimbed ne kad wandoon, angkon ne kuu Israeldan ye karub, angkon ne kuu Benjamin ye amyenimbonman, angkon ne awoya anuk yiri kuu Hibrudanmo, angkon Yuudan yi amob awini ye kerekmenbed kuu ne kuu Farisiman kere kuye amob awinimo keraan,

⁶ angkon Yuudan yi amob naawonmo awini ye kerekmenbed kuu ne kuu Yesu yaa anam andiwendan yenbande durud yewed kondaan, angkon Yuudan yi amob yaambéd yorokmo dobiri ye kerekmenbed awinimo keraan kowe ne yaa kuu karub maambéd ambarakmiyiib kii ande dedmone daandimokban, kukuu ne kei, kurin kuu.

⁷ Kumban, kekee kwana awene areb anuk komo komo naningko darewoob keru yeman korem kuu, kibikee Yesu Keresu ye dowad amonombe benkiranme bikni yeman andaan.

⁸ Keyiib kembedmomban, nembed komo komo yaambéd awinaan korem kuu ben kiranme bikni yeman ande meanaan, amborom kuu kuye kumkam kuu yirimo, ne Yariman Yesu Keresu kaadkeruni kuu korem yaa burudandoon arimombéd kowe. Ye dowadbed ne kumkam korem kuu kan bikderebe dowan keroon. Kumkam kuyaa kuu morokmorok andaan kumbéd Keresu ye karub kere amun amun kandeni,

⁹ ye ibmo kerenu, yorokmo kerundi kuu nembed Yuudan yi amob awinimbed kerain andeni, yorokmo kerundi kuu God yaambéd Keresu yaa anam andimbed kera andid.

¹⁰ Ne dowaken kuu Keresuyiib ye bobnoon yiri ika demboon ye aromkonoyiib ye durud yewed kandoon kuyaa dabokne yonendiyiib yaa kaadkerandid. Ye bobnoon kwane ne kwangkón kwamune kerandid.

¹¹ Kuye dowad kuu ne kuu bobni yaambéd nenkoone wadkeri kawaneen andid.

¹² Kumban ne kuu kuye inamen korem kuu bindo, mogeed, kwamune areb kuu ne yaa kuu demkoronmo yiminmo ong-mindo, mogeed. Kuned Yesu Keresumbed ne awine ye areb keruni ye inamen kuu nembed awinande dedmone weniin.

¹³ Angkodmia, kuye inamen korem awinindo, mogeed andaan. Kumban mimo kumbedmo ambangkain kuu, anuk yiri komo komo keroon kuu nonondandekori, aman ari yeman yaa kuu naawonmo koromone ninabiin kuu,

¹⁴ Godbed Yesu Keresu yaambéd ne yaa Ewen ari wini ye kiwaan daane baande yedmoon kowe, kabaanderi ye karub areb wadkeri aron korem ye trofi kandi dowad dedmoneni kabaaniin.

¹⁵ Kwane, kingkin kerekmen yaambéd nub kainuwendan korem kuu daandaan kuye inamen yaambéd awine doberembirime. Kumban yiiB yena kuu yiiB inamen kuu kimyen keraneen kuu, Godbed yiiB yaa ongme ben dianmo keraneen.

¹⁶ Kuned, Yesu ye kiwaan wene kaadkere down keruwen kuyaambéd kwane awine doberem.

¹⁷ Angkodmia, nimakarub yena yi yoom daboknenib ne kumun yaambéd ine dodkanmo minime. Kwane, dohiri amun yiiB yaa kedmengkanduwen kuye kerekmen yaambéd doriibdan kuu wedme yi areb kerime.

¹⁸ Kumban yemoon yi dohiri kerekmen kumbed Keresu ye at ming arimbed bobnoon ye inamen yaa bondan areb kere doriib kii. KeyiiB kee aron yemoon anukbed yiiB yaa daandaan kumban, kibikee inok wani yiiB yaa ikakman yedmaan kii.

¹⁹ Yi kuu Godbed monmari ye kiwaan kinoon yaa weniib. Yi id ye dowaken kuu yi god keruwen. Yi kerengkan inamen kuu yi yidbobni yeman. Yi kuu okad yiri ye inamen kuyaamo meenimaib.

²⁰ Kumban nub aningko kuu Ewen aombéd angkeen. Kwane, nub kuu kuyaambéd menene Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub yaa kuu dowaken darewoowiibbed meedmuub kii, kuu Yariman Yesu Keresu.

²¹ Ye kuu korem be ye dabderem yiri nongkobi ye aromkonombéd kuu, nub id okad yiri yeman kuu nengkidme ye id nambiriyiiB areb ongmendaneen.

4

¹ Kwani kowe, ne mimyob keendaan ye angkodmia, yiiB kuu Yariman keye kiwaan yaambéd kangdommo doberembirime. YiiB yaa kuu ne mimyob angkeen. YiiB kuu ne kubi yeman, yiiB kuu nembed deme awinaan ye kakman areb keruwen kii.

Andemendi Weng

² Euwodia yoom Sintike yoom nembed ke andemende yed-mendaan kei, yiiib kuu Yariman ye nima kowe inamen mimo kerime.

³ Ee, ne angkodmi, anam deme ibonmo awinewenman, eb yaa ke yedmebdaan kei, kwane ibmo God ye weng amun ye deme yobdood ninabe ambanguwen ye nima ayoob keyiib Klemeniiib deme ibmo awinuwendan korem yenayiib yaa awande. Yi aningko kuu wadkeri aron korem ye buk aom angkeen.

⁴ Yiiib kuu Yariman yaa kubembirime. Ne angkon ikakman yedmaan, kubembirime!

⁵ Yiiib ingmiyiibban nangkemmo dobiribko nimakarub korem kuyaa wedmime. Yariman kuu dia doreen kowe.

⁶ Komo komo yaa kuu ma nindorok kere meenmembaraiib. Kumban meeni korem ye dowadbed kurikuri kere eso andiyiib God yaa kaamonime.

⁷ Kwananiib kuu, nimakarub yi inamen kaadkeri korem burudandoon ye yewenub Godbed bangkandimaan kuu, Yesu Keresu yaambed yiiib niindem aomiib inamen aomiib kuu oone awandaneen.

⁸ Angkodmia, yeenbon weng kei, yiiib inamen aom kuu inamen yiminmo keyiib kankooni ye inamen keyiib kembed ben nongkobime, inamen anammoyiib korem burudandoon arimo ye inameniib inamen yorokmoyiib inamen karad-moyiib kubi dowaken kerundi ye inameniib meeni amun andi ye inameniib kuu meendobe awine kandime.

⁹ Komo kedmengkandaane yiiibkaadkeriwen o komo ne yaambed biwen o komo ne yaambed wengambiriwen o komo nembed kamaan kuu wedmiwen kuu kuyiib kumbed awine kande ambangkembirime. Kwananiib kuu yewenub kondi ye God kuu yiiib yaa dobaraneen kii.

Eso Yi Munob Kondiwen Dowad

¹⁰ Ne kuu Yariman yaambed kubi darewoob keraan, amborom kuu yiiib kuu aron doboob anak kuu no dohiriwen kumban, kibireb inamen yeweb keende ne awawi dowad ongmiwen. Anam kuu yiiib kuu ne yaa meenimaib kumban, ne awawi kiwaan ma wedmindoo.

¹¹ Keye weng yedmaan kuu komo ne yaa dowan kuu awawime andi dowadban, amborom kuu komo yobdood menebaneen o menebaanbanka yimin ande dohiri kuu nekaadkeraan kowe.

¹² Barangiibban ye dohiri nekaad, yiribman yemooon ye dohiri kangkon nekaad. Yiminmo ani ye dohiri o mungimo ye dohiri, o yiribman yemooon ye dohiri o barangiibban ye dohiri, kwamune areb kuu kiwaan korem yaambed animan

o yiribman o komo komo yaa ma meenimokban yiminmo doriin andi ye kiwaan kuu nekaadkeraan.

¹³ Kuuu ne kuu aromkono kawimaan ye Yariman Yesu yaambéd inamen korem yiminmo kere ambangkimain kii.

¹⁴ Kwamune kuned, ne dabab kande doriin aom kuu yibbed awawimaib kuu amun.

¹⁵ Filipaidan, yibka yibkaadkeriwen kuu, ambibkin Masedonia domonde angkaneni mene ibduruk aronbed God ye weng kanyare daandaan kuu, koniyiib kandi yib kerekmen yaa kuu anam andiwendan yena kuu ne yaa ma awawindo, yibbedmo ne yaa awawiwen.

¹⁶ Kedi, Tesalonaika aom dobaraan kuu, komo ne yaa kuu dowan kuu yibbed ika ika awawe ben bangkawiwen.

¹⁷ Kumban ke daandaan kee nembéd munob bangkawime andi ye dowadban, kuuu Ewen arimbed yib kakman angkeen yaa kuu iniyiib ari nongkobok andi dowad kui.

¹⁸ Kwane, yibbed ne yaa munob bangkawiwen ye yiribman kuu Epafrodaitusbed be monoon kowe, ne kuu yiribman korem baan kumbed yiminmo kerekori ariyiib baan. Yibbed bangkawiwen kuu baeb amun yeman ye munob koni yeman areb, God yaa konibka yimin ande kubi yeman kii.

¹⁹ Kwana kowe, komo yib yaa dowan kuu ne Godbed bangkandaneen, Yesu Keresu yoom dabokniwen kumbed God ye amun kerundi nambiri yib ye kerekmen yaambéd bangkandaneen kii.

²⁰ Nub Ambe God yaa kuu nambiri konok, aron korem korem. Anam kwanok.

Yeenbon Weng

²¹ Yesu Keresu ye karadmodan yaa kubendi weng kerundime. Angkodmia yi ne yoom doruub kumbed kubendi weng yib yaa keendiib kii.

²² Karadmodan korem kuu kubendi weng yib yaa keendiib kii, karadmodan Saesaa ye boyambib kwaab aom doriib kwangkón yi inamen koremiib kubendi weng yib yaa keendiib kii.

²³ Kowe, kwane Yariman Yesu Keresu ye mimyob dowaken kabamoon kondoon kuu kwamune yib kingkin yaayiib ibmo awandok.

Kolosedan Poolbed Kolosedan Yaa Kerek Wongke Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Dudi kedmengkandi kuu Kolose aom meneboon kowe, Pool kuu kerek kee Rom yaambed wongkoon. Dudi kedmengkandi kuu: 1. Awinaab, anaab, dedmonaab andi ye amowamowiib, 2. Engyus kuu ari Yesu arebban ande kedmengkandiyiib, 3. Biknoon ye weng kanduwen andiyiib, 4. Okad yiri ye meeni kangdomiib kui. Kowe, Poolbed weng anammo Kolosedan yaa kedmengkande wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Kolosedan Yi Dowad Eso Ande Kurikuri Kami Ye Weng (1:3-14)
3. Keresu Kuu Korem Burudande Arimbed Anam (1:15-23)
4. Pool Anam Andiwendan Yi Dowad Deme Awinoon Ye Weng (1:24–2:7)
5. Nub Kuu Okad Yiri Ye Amowamob Yaa Kuu Keresumbed Dudboroone Obonmo Keruwen Ye Weng (2:8-23)
6. Karadmo Dobiri Kerekmen (3:1–4:6)
7. Yeenbon Kubendi Weng (4:7-18)

¹ Pool, ne kuu God ye dowaken yaambed Yesu Keresumbed kinoona ye apaso keraan nub kuristen angkodmi Timoti yoom.

² Ma korondiyiibban Keresu yaa anam andimo doberembirimaib karadmodan Kolose aom doriib, yiib yaa kerek kee keenduub.

Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yaambed yiib yaa bangkandok.

Yi Kurikuri Anam Andiwendan Yi Dowad

³ Nub kuu yiib dowad nub Yariman Yesu Keresu ye Ambe God yaa kurikuri kerembirimaub kuu ye yaa eso andimaub,

⁴ amborom kuu Yesu Keresu yaa yiib anam andiyiib God ye karadmodan korem yaa yiib mimyob dowakeniib keendiyiib wengamburuwen kowe.

⁵ Anam anam ye weng, weng amun kui, kuu yiib yaa ibduruk monoon kuu Godbed Ewen arimbed komarewa kamaneen anam andidan yi dowad kuu yiib wengambiriwen. Kowe, yiib anam andiyiib mimyob dowakeniib kuu kuye weng yaambed demboon. Kuye weng kunduk kuu, yiib kuu anam kandanuub ande meedmiib kii.

⁶ Okad yimin yimin korem kuyaom kuu weng amun kee monoon areb kuu kwane yiiib yaa monoon kii. Kwane, weng amun kee yiiib kumaom kuu idiib irimaan, kwane kawiiib yeederebene kainderebimaan. Okad yimin yimin korem kuyaom kuu kwamunemo kamimaan. Kukuu yiiib kuu weng amun kee aron ibduruk arimbed wengamberenib, Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye weng id anam korem yiiibkaadkeriwen. Kaadkeriwen kumbed mene ari kuu yiiib kuyaom kwamune areb kamimaan kui.

⁷ Yiiib kuu nub deme mimo ye karub mimyob dowaken keenimaubman Epafras yaambbed yiiibkaadkeriwen. Ye kuu ma korondiyiiibban kumbed Keresu ye deme awinimaan nub dowad.

⁸ Kwane, ye kuu yiiib mimyob dowaken Kingkin Karadmo yaambbed keendimaib kuu nub yaa daandoon.

⁹ Kwamune ye dowadbed ibduruk yiiib dowad wengamburuwen kumbed mene ari kuu yiiib dowad womoniyiiibban kurikuri kamimaub. God yaa kaamonimaub kuu kingkin ye kerekmen ye meeni kangdomiib kaadkeriyiiib korem yaambbed ye dowaken yaa yiiibkaadkeri kuu yiiib inamen aom dembok anduwed.

¹⁰ Kwanikob, Yariman Yesu yaningko kankooni ye kerekmen yaambbed dobirime andi ye dowad kwane kurikuri kamuub. Yiiib kuu kwane dobaraniib kuu yiiib yaa kubi darewoob kamendaneen. Kuye aningko kankooni kiwaan yena kuu, deme amunmo korem awinaniib kumbed yowiiib iriyiiib, God yaa kaadkeri yaambbed kaine amniiyiiib,

¹¹⁻¹² anam andi yaa erekmab anam ande doberembiri darewoowiib, yodbirimban iwarimbed doberembiri darewoowiib, kwamune bime andi ye dowad God ye aromkono nambiriyiiib, ye kerekmen yaambbed aromkono korembbed aromniiyiiib, Ambe God yaa kubimo eso andiyiiib, kui. Kuye God kuu nambirimo ye oonimbon aom ye karadmodan yi yumbon kuu yiiwiib ibmo dohiri dowad yiiib yaa yiminmo kerundoon.

¹³ Ye kuu kumunmo ye oonimbon yirimbed nub ben yaro ye mimyob dowaken keenoon ye Mingki ye oonimbon aom yuroon.

¹⁴ Kuye Mingki kuyaambbed nub kuu biddoon, kukuu nub ambarakmi kuu are nonondandoon kui.

Yesu Keresu Kuu Kane?

¹⁵ Yesu kuu wedmenindeban ye God ye kuru korokboon, ye kuu wonob dana mingki areb, ongmenaboon ye kumkam korem kuu yirimo, yembedmo kuu ari.

¹⁶ Amborom kuu ye yaambbed kumkam korem kuu ongmenaboon kowe. Kumkam korem, Ewen ariyiiib okad

yiriyiib, wedmuuwiib wedmokbaniib, korok korok yi ooni yaromkono o aromkono maa maa ye yumbon o yarian yi yumbon o korok korok deme ye aromkono ye yumbon kwamune awene kui, korem kuu ye yaambed ye dowad ongmenaboon.

¹⁷ Ye kuu yedin doboroonkob kumkam korem kuu ye yomanbed kwane dembe wonoon. Yi kuu ye yaambed yiminmo doriib.

¹⁸ Kwane, anam andiwendan kuu ye id areb, ye kuu yi korok kui. Ye kuu bobnoon yirimbed ibduruk dembekore wonob dana keroon, kowe kumkam korem yaa yembedmo kuu ari.

¹⁹ Amborom kuu God ye kubi dowaken keroon kuu ye meeni koremiib inamen koremiib dowaken koremiib aromkono koremiib Yesu ye niindem aom angkeen kowe.

²⁰ Kwane, Yesu yaambed God kuu yeka ye yaa kunum keru ye kiwaan ongmoon, okad yiriyiib Ewen ariyiib korem ongmenaboon yi dowad. Kiwaan ongmoon kuu bon down keru yeman, ye umkan at ming arimbed onduknoon yaambed ongmoon.

²¹ Anukbed yiib kuu God yaa ambabbed doberenib God ye bondan keru wen, amborom kuu yiib meeniyiib kamiyiib kuu arewamo kowe.

²² Kumban kibikee yiib kuu God yaa kunum keru wen, Keresu ye id bobnoon yaambed. Kwanoon kuu yiib kuu karadmo ongmondoka ye murubia arimbed demkoronmoyiib yiib yaa ambarakmiwen kii ande dedmone daandiyiibbaniib dobirime anded.

²³ Kumban yiib anam andi kumbed doberembaraniib kuu kwamunemo keraniib kumbedmo. Yiib anam andi kuu yumburum ambab yiri kawenebe awingkanabemoon areb keru iwe, weng amun aombed Godbed kwananeen ande meedmi kuyaambed ben kimyen winindo kumbed kui. Kuye weng amun kuu yiib wengambiriwen, kwane weng amun kee okad yimin yimin yaa doriibdan yaa daandiwen, kwane weng amun keye deme karub keraan, ne Pool.

Pool Ye Deme Anam Andiwendan Yi Dowad

²⁴ Kwane, ne kuu yiib anam andiwen ye dowad yaambed durud yewediib kandaan kowe kubaan. Kwane, yimin kerindo ye durud yewed kuu ne id yaa yimin kere weneen, Keresu ye durud yewed ye kerekmen yaambed. Kuku anam andiwendan yi dowad, yi kuu Keresu ye id kui.

²⁵ Godbed deme kawoone anam andiwendan yi dememan keraan kuu, yiib yaa God ye weng yiminmo korokbendok anded.

²⁶ Weng kee kurin kurin yirimbed yemyeb kanbiknoona angkimboroona awoya yi awoya ma wedmindu kumbed mene ari kumban, kibikee God ye karadmodan yaa korokbendoon.

²⁷ Id darewoob ye weng nambiriyiib anukbed biknoon kee nub yaa monoon kuu, Godbed meeni ongmekore ambibkin koremdan kuyaom korokbendoon kuu Keresu kuu yiib niindem aom doreen. Ye yaambled God ye nambiri aom dobaranuub andi ye meedmi yeman.

²⁸ Kwane, nub kuu Keresu ye dowad dakme korokbendimaub. Nub kuu meeni kangdom korembled nimakarub korem yaa ongakdenub kedmengkandimaub, nimakarub korem kuu Keresu yaambled demkoronmo keribka God ye kerebiri ari benmene bangkanem andi ye dowad.

²⁹ Kuye dowad ye aromkono korem kawoon kumbed bandaane ambangkimaan. Kuye aromkono kuu ne yaambled deme darewoob ambangkimaan.

2

¹ Ne dowaken yiibkaadkerime andid, yiiwiib Laodiseadaniib ne ma wengawindodaniib yiib korem ye dowad ninabe naawonmo ambangkimaan.

² Ne kee kwamako, yiib niindem aom aromne kubiyiib doberenib, kwane mimyob dowaken yaambled kan mimo kerime. Kwananiib kuu God ye weng kanbiknoon kuyaa kaadkeri kumundinmo kere karekmiyiibban kere amun kerundi darewoob arimbed kandaniib. Kuye weng kanbiknoon kuu Keresu ye kui.

³ Ye aommo kuu meeni kangdom koremiib kaadkeri koremiib ye amun kerundi darewoob arimbed kuu bikdereboon.

⁴ Kee kwane yedmaan kuu yenambled mene weng amun areb kumban id angkara kuu arewa kumbed ma nemengkande birandaib andi ye dowad.

⁵ Amborom kuu wuruk kuu ne kuu yiiwiib yaa dorokban kumban, ne mimyob aom kuu yiib yoom doriin kowe. Kwane, yiib konomdangmo nekdane dobiriyiib Keresu yaa anam andi kangdommoyiib wedme kubaan kii.

Yesu Keresu Yaamo Kwane Doberembiri

⁶ Kwani kowe, yiib kuu Yesu Keresu nende yiib Yariman keriwen kwamune areb kuu, ye kiwaan yaambled winime.

⁷ Ye niindem aombed yiib kuu yumburum kaare kaine amnenib, yiib yaa komarewa kedmengkanduwen areb kuu yiib anam andi kuu aromnibka, yiib niindem aom kuu kube eso andiyiib muubne derendarok.

⁸ Kudi wedmime, yenambed okad kiri yi meendobi aombed meneboon ye wengiib dudi idiibban ye wengiib yaambed yuib ben ye dabderem yiri nongkobaib andid. Kuye weng kuu karub ye amowamowiib kingkin yi aningko kankooni ye amowamowiib yaambed menebimaan, Keresu yaambedban.

⁹ Kedi, Yesu Keresu kuu God ye meeni koremiib inamen koremiib dowaken koremiib aromkono koremiib doreen, kwane okad yiri daboroon kwamunemo.

¹⁰ Kwane, Keresu yaambed ye meeni koremiib inamen koremiib dowaken koremiib aromkono koremiib kuu yuib yaa bangkandoon. Ye kuu aromkono maa maa korem awinidaniib korok maa maa koremiib yi korok kui.

¹¹⁻¹² Yuib anam andiwen yaambed Yesu bobnoon yirimbed nen demboon ye God ye aromkono yaa yuib kuu baptais keruwen kuu, Yesu yoom mangkene ye yoom ben dembemoon areb keruwen. Kwaniwen kumbed kad wanabemoon areb Yesu yaningko yaambed yuib id ye dowaken kuu wankoraron. Kuku karubbedban Keresumbed kwanoon.

¹³⁻¹⁴ Kwane, anukbed yuib ambarakmi kuyiib yuib id ye dowakenbed yuib oonoon kuyiib yaambed yuib kuu duknemoon areb dobiriwen. Kuyaron kuu Godbed Keresu kwamune areb yuib kuu ongmoone wadkeriwen. Godbed ambarakmi ye kakman kondi ye weng wongkooniib Moses yoom amob ongmoonib kuu nub yaa manmo keroon. Kumban kuye weng kuu Godbed benwene at ming arimbed bakumbed kaare kinoon kumbed, nub ambarakmi korem kuu are nonondandoon.

¹⁵ Kwane, Godbed aromkono maa maa korem awinidaniib korok maa maa koremiib bongme yi aromkono kankorarekore, Yesu komo kamoon yaambed nangbe burudandoon korokbi dowad yi kuu wedangkambed ben yi aromkono dowan kii ande damangkanden yaroon.

¹⁶ Kwana kowe, yuib komo ok o animan animaib o kurikurimbon o Sabat aron arimbed komo kamimaib kuye dowadbed yuib kwane korondaiwe karub yenambed yuib benwene wengyundandaib.

¹⁷ Keyeman kee kuruwakmo, amaan ari kwane menebaneen andi ye kumunkingki yeman. Kumban anam anam yeman kuu Keresu yaambedmo.

¹⁸ Karub kane kuu yekareb kankubuni ye dudi inameniib engyus yaa kurikuri keriyiib yaa kube kamimaan kumbed, yuib kuu yuib trofi kandaib andi dowad yuib ben abdon wanandameen kuu kebenime. Kuye karub kuu komo wedmoon kuye dowad weng miin doboob kerengkan dakmi-maan. Kwane, ye kuu Kingkin Karadmo ye kerekmen yaa

dorokban kowe, yeka ye inamenbed inamen ogoodmo maa maa bangkande kerengkan kere doreen.

¹⁹ Ye kuu Korok Yesu yaa wini ye kiwaan kuu nonondandoon. Nub Korok kee ye id kuu nub kuristendan kui, ye yaambéd id kumundinmo kuu ingkanabooniib mekmeediibbed koromone ingkananmo wonoon kuu, Godbed ye dowaken komarewa kere kainok ande meenimaankob kaine winimaan.

²⁰ Yiib kuu Keresu ibmo keriwénkob okad yiri dobiri ye amowamowiib yaa duknemoon areb keriwén kowe, komandé okad yiridan areb kuye amowamob ye dabderem yiri dobirimaib? Amowamob kuu kei.

²¹ Kee awinaib, kee mokwaraib, kee dedmonaib, kui.

²² Keye amowamob awene kee ben awingkaniib kuu ma idiib keraanban, amborom kuu kuye amowamob kuu nimakarub yi kwanime ye wengiib nimakarub yi kedmengkandiyyib yaambéd demboon kowe.

²³ Kuye amowamob kuyaa wedmaniib kuu meeni kangdom areb ande meenaniib, yika yi inamenbed kurikuri amowiib yika dabderem yiri kankubuni ye dudi inameniib id yaa kamkonomo keré ye inameniib kowe. Kumban kuye amowamob kuu aromkonoyiibban kowe id ye dowaken yaa ma kebenindeban.

3

Karadmo Yaambéd Dobiri Ye Kerekmen

¹ Yiib kuu Keresu yoom ibmo ben demboondan kowe, inamen arimo awine kande doberembirime, Keresumbed God ye wiwi angkambéd dibeen ye inamen kui.

² Yiib meeni korem kuu bene kandunib inamen ari yaamo kiribenib meendobime, okad yiri ye inamen yaamban.

³ Amborom kuu yiib kuu kwane dukniwena yiib wadkeri kuu Yesu Keresu yaa daboknenib ibmo bikniwen, Godiib aom bikne angkeen kowe.

⁴ Yiib wadkeri anam kuu Yesu Keresu kowe, aron kwane ye kuu mene angkadaraneen ari kuu yiib kwangkón ye yoom ibmo nambiriyyib angkadaraniib.

⁵ Kwana kowe, yiib id ye dowaken ye inamen korem kuu ben kirarundime, nenem kami ye inameniib anon dowomkim yaa doberemoon areb ye inameniib nenem kami ye moomiib meeni dowaken miin arewayiib yiribman yemoon bi ye inameniib kui. Yiribman yemoon bi ye inamen kuu God kankubune yiribman kankooni ye inamen.

⁶ Kuye inamen korem kuu meneboon kowe, God ye norin arewa wandi yaron kuu mananuun kii.

⁷ Kuye inamen korem kuu yiyib kuu anak yiri awine kande dobiriwen, anam andindo yaron kui.

⁸ Kumban kibikee keye inamen awene kuu yiyib niindem aom ben kirarundime, noriniib arud naawoniib inamen miin arewayiyib wengamborokbanabiyiyib weng komyengiyib kui.

⁹ Kwane, yiyib kuu neman dudanoon dudanoon kamaib, amborom kuu yiyib kuu anak yiri dobiri ye kerekmeniib kuye kamiyiyib yaa kuu koronde kirarundekorib,

¹⁰ dobiri yeweb awine kandiwen kowe. Kuye dobiri yeweb kuu kuye dobiri kiwaan ongmoon ye God areb kere ye yaa kaadkeri yeman.

¹¹ Kuye dobiri kerekmen yaambbed andokbe yeka yekayi-ibban, Gurikdan kuu yika Yuudan kuu yika kuyiyibban, kad wandiwendan o kad wandindodan kuyiyibban, ambibkin maadan kuu dobiri arewa andi yemanban o ambibkin maadan kuu inamen miin arewa andi yemanban, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan o yika oone obonmo doriibdan kuyiyibban kui. Kedi, Keresu kuu meeni darewoob arimbed, kwane ye kuu ye karuwa nimaya korem yi niindem aom doreen.

¹² Kwana kowe, yiyib kuu Godbed kingkane yeka ye dowad ben yuroondan, yiyib kuu yembed mimyob dowaken darewoob keendoon kowe, mimyob keendiyiyib awandiyiyib yiyibka kankubune yena kuu arimo andiyiyib ingmiyiyibban nangkemmo dobiriyyib yodbiriban emamombbed meedme dobiriyyib kuu yiyibka inware dobirime.

¹³ Kwane, yiyibka kwamune awiniiwo nub kwangkong awinuwo kaminok andime. Kwane, neman komo ambarakmewen korondaan kii ande nonondandoko neman komo ambarakmoon kwangkong kwane nonondandoko kamenabime. Yarimanbed yiyib ambarakmi yaa kuu are nonondandoon kwamune areb kuu, yena yi ambarakmi yaa are nonondandime.

¹⁴ Kuye inamen amun awinibka ari kuu mimyob dowaken keendime. Kwananiib kumbed yiyib kuu dabokne mimo anammo keraniib.

¹⁵ Kwane, korondiiwo Keresu ye yewenubmo kumbed yiyib niindem aom dawuro oonendok, amborom kuu yiyib kuu id mimo keriwon kowe yewenubmo dobiri dowad yiyib yaa baande kinoon. Kwane, eso ande dobirime.

¹⁶ Meeni kangdom korem yaambbed neman kedmengkane ongkanoon kedmengkane ongkanoon kamibko, yiyib niindem aom kubi dowakeniyib kumbed God Ye Weng ye yookiyib God yaningko kankooni yookiyib kurikuri yookiyib wingkanabime. Kwamibko, Keresu ye weng amun kumbed yiyib niindem aom yiminmo muubnok.

¹⁷ Kwane, weng dakmi yaambéd o ambangki yaambéd, komo komo awine kamandamiib korem kuu, Yariman Yesu yaambéd Ambe God yaa eso andenib Yesu yaningko yaambéd kwane ambangkime.

Kuristendan Yi Dobiri Kiwaan

¹⁸ Nima awadmiwendan, yiib kuu yiib karub yi dabderem aom dobirime, kukuu Yariman ye dowaken yaambéd inamen amunmo kowe.

¹⁹ Karub awadmiwendan, yiib kuu yiib nima yaa mimyob dowaken keendime, yi yaa kena karunga kamaib.

²⁰ Dana, yiib ena ambe yi weng korem wengambere awinime, amborom kuu kwamaniib kumbed Yariman kuu kubaneen kowe.

²¹ Awodkia, yiib kuu yiib dana yaa deekni weng daandaib, kwane daandaniib kuu yi kubi dowaken kuu biknaneen.

²² Yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan, yiib kuu okad yiri yiib kangkodan yi weng korem wengambere awinime. Korok yi indob ari kumbedmo amun ambangkubko nub yaa kerengkandime ande meenaib, inaminiib ambangkiiyiib mimo keru ye inaminiib Yariman yaa uniyiib kumbed yi deme awinime.

²³ Komo kamiib kuu yiib inamen koremiib kwane ambangkime. Nimakarub yi dowadban Yariman ye dowad ambangkemoo areb kwane ambangkime,

²⁴ amborom kuu yiib yiibkaad kwane ambangkaniib kuu Yarimanbed kakman kondaneen, Ewen ari yiib dowad kowi yeman. Kedi, Keresu kuu yiib Yariman keroone ye deme ambangkimaib kii.

²⁵ Kumban, karub kanembed ambarakmaneen kuu kuye dowad kakman kuu Godbed konaneen, kedi, karub kane kuu yaningko darewoowiib o embengiib kuu God kuu ma meenimokban kowe.

4

¹ Kangkodan, yiib dabderem yiri dobere no deme awinembiridan yaa kuu yorokmo inaminiib ibmo keru ye inaminiib yaambéd kamime, amborom kuu yiib yiibkaad yiib Kangkoman Ewen ari doreen kowe.

Ari Ongki Weng Yenayiib Dakmoon

² Yiib kuu kurikuri keru ye inamen darewoob kere kwane kame doberembirime, kerekberenmo dobiriyiib eso andiyiib kii.

³ Kwane, nub dowad kwangkon kurikuriyiib kamendime, kwane Godbed ye weng amun ye dowad nub yaa kiwaan nandok. Ye weng amun kuu God ye inamen biknoon kuu

Keresumbed korokboon ye weng kuu nubbed kan ari ked-mengkandenmo yari yeman. Kuye dowadbed ne kuu nende sein nongbed yenbiwenkob dibiin.

⁴ God ye weng amun daandi kee kwanaked yimin kowe, yiib kuu kurikuri kamibko dianbonmo dakma.

⁵ Aron denekmen angkimboroka ma korondiyiibban kumbed yiibbed inamen kangdommo ye kerekmen yaambéd bunangka doriibdan yaa kamime.

⁶ Yiib weng dakmi kuu korem kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib, amunmo karam ambod areb kerok. Kwananiib kuu nimakarub mimim korem yaa komarewa inandi yiibkaadkeraniib.

Yeenbon Weng

⁷ Taikaikusbed ne weng korem kuu yiib yaa kanmene dakmaneen kii. Ye kuu mimyob dowaken keenimaub ye kuristen angkodmi, ye kuu ma korondiyiibban God ye deme awini ye karub, ye yoom ibmo Yariman yaambéd deme awinuwenman kui.

⁸ Ye kuu nenkowaana yiiwiib yaa ku monoon kui, menene nub yaa komarewa keroon ye weng dakmi dowadiiwa, angkon yiib niindem aom kuu aromne kubi dowakeniib kondi dowadiiwa, kumbedmo.

⁹ Ye kuu Onesimus yoom ku meniib kui. Onesimus kuu mimyob dowaken keenimaubman, ye kuu nub kuristen angkodmi ma korondiyiibbanman, ye kuu Koloseman, yiib mimo yiibkanmo kui. Yi ayoobbed keyaambéd komo komo keroon ye weng korem kuu yiib yaa daandaniib kii.

¹⁰ Ibmo wii awunuwen ye karub maa yaningko Aristaakusbed kubendi weng yiib yaa keendoon. Baanabas ye mongkob Maak ye kwangkon kwane keendoon. Yiib kuu ye yaa komarewa awanenime ye weng kuu kandiwen kowe, yiiwiib yaa monoka kubenime.

¹¹ Yesu yaningko maa Yustus ye kwangkon kubendi weng yiib yaa keendoon. Keye karub ayoobmim kee Yuudan, God ye oonimbon ye deme awinimaubdan kumaom kuu, Yuudan yenayiibban. Anam kuu karub ayoobmim kee ne mimyob wandi kankubune kubi dowakeniib kawiwén kii.

¹² Epafra, ye kwangkon Koloseman, yiib mimo yiibkanmo, kwane ye kuu Yesu Keresu ye dememan, ye kuu kubendi weng yiib yaa keendoon. Ye kuu yiib dowad naawonmo kurikuri kamembirimaan, kingkin kerekmen yaambéd amnekorib ma karekmiyiibban kerekorib God ye inamen dowaken korem yaambéd kangdommo doberembirime anded.

¹³ Nembed ye dowad weng anam ke dakme korokbaan kei, yiib dowad deme yobdood awinembirimaan, kwane

Laodisea aom doriibdaniib Hierapolis aom doriibdaniib yi dowad kwangkon.

¹⁴ Nub mimyob dowaken keenimaubman dokta Luk yoom Demas yoombed kubendi weng yiiib yaa keendiwen.

¹⁵ Ne kubendi weng kuu anam andiwendan Laodisea aom doriib yaa kondime. Kwane Nimfa yoom anam andiwendan yu ambiwoom nedbimaib yaa kwangkon kondime.

¹⁶ Kerek kee kandenib kanwene yiiib kurikuri ambiwoombed kimingkaniib ye yondem kuu, anam andiwendan Laodisea aom doriib yaa kondime, yi kurikuri ambiwoombed kimingki dowad. Ne kerek yi yaa wongkaan kwangkon yi yaambed kanmene yiiib kurikuri ambiwoombed kimingkime.

¹⁷ Aakipus yaa yedmenime, “Yarimanbed eb yaa deme kabdoona awine kandewen kuu awine downan kere, kuyaa korondaab.” andime.

¹⁸ Pool, neka ne dingkimbed kubendi weng kee wongkaan kii. Ne kuu nende sein nongbed yenbiwenkob dibiin kuu monkone meenime. God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiiib yaa kerok.

1 Tesalonaikadan Kerek Mimo Tesalonaikadan Yaa Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu Tesalonaika nande weng amun daandoone Yuudan yena arud wandeniwe, kombiri wene Berea kere Atens kere Korin aom nandoon (Kwamiwen 17-18 wedmime). Nandekore kerek kee Tesalonaikadan yaa wongkoon. Tesalonaikadan yoom aron dukmenmo doboroon kowe, wongkoon kuu: 1. Kibireb yeweb anam andiwendan yi niindem aom aromni ye wengiib, 2. God ye inamen yaambéd meenme dohiri ye kiwaan ye wengiib, 3. Keresu ika minindo kumbed anam andiwendan duknaniib kuu komarewa keraniib ye wengiib kui. Tesalonaika kuu gapman korok korok yi siti, porovins Masedonia aom. Kerek korem Poolbed wongkoon yaa kuu kee ibduruk wongkoon yeman. Wongkoon ye weeb kuu AD 51 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1)
2. Tesalonaikadan Yi Dowad Eso Andi Ye Weng (1:2-10)
3. Pool Yoom Sailas Yoom Tesalonaika Aombéd Apaso Deme Awiniwen Yaa Koromonendi Weng (sapta 2–3)
4. Godbed Kubendi Ye Kiwaan Ari Dobiri Ye Weng (4:1–5:22)
5. Yeenbon Weng (5:23-28)

¹ Pool yoom Sailas yoom Timoti yoom.

Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaa anam andiwendan Tesalonaika aom doriib, yiib yaa wongkuub kii.

Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dohiriyiib kuu yiib yaa bangkandok.

God Yaa Eso Andiwen

² Nub kuu yiib korem ye dowad aron korem God yaa eso andenub, yiib aningkoyiib kowe kurikuri kerimaub.

³ Yiib anam andi yaambéd God ye deme ambangkimaiwiib, yiib mimyob dowaken yaambéd deme yobdood awinimaiwiib, Yariman Yesu Keresu kuu kwananeen ande meedmiib yaambéd kangdommo doberembirimaiwiib, kuu nub Ambe God ye arinambo arimbed meene dakmimaub.

⁴ Godbed mimyob dowaken keendoon ye angkodmia, yiib kuu yembed bindoon kuu nubkaadkeruwen,

⁵ amborom kuu nubbed weng amun yiib yaa daanduwen kuu wengmomban, aromkonoyiib Kingkin Karadmoyiib ni-ndem aom ma karekmiyiibban kangdommo anam anduweniib daanduwen kowe. Nub kuu yiib dowadbed yiib yoom komarewa doburuwen kuu yiibkaadkeriwen kui.

⁶ Yiibbed nub yaayiib Yariman yaayiib kumun ingkiwen. Kwane, durud yewed yemoon yiib yaa meneboon kumban, Kingkin Karadmombed kubi kondoon kumbed yiib kuu weng amun angkodmende awiniwen.

⁷ Kwanekob, Masedonia ambibkindaniib Akaiya ambibkindaniib, yi korem kuu yiib anam andi areb kwane kamem ande kamiib kii.

⁸ Yariman ye weng kuu yiib yaambbed demboon, Masedoniadaniib Akaiyadaniib yaamomban. Kowe, yiibbed God yaa anam andiwen kuu kunaya kunaya kuu yikaadkeriwen.

Kwanekob, nub kuu kuyaa kuu yi yaa weng ma dakmauban,

⁹ amborom kuu yiibbed nub yaa komarewa angkodmendiwen kuu yikareb nub yaa dakmiwen kowe. Kwane dakmiwen kuu yiibbed dudi kuruwak god yaa korondenib, wad doreen ye God anam yaa anam andekorib, ye deme awinenib

¹⁰ God ye Mingki Ewen arimbed mananeen ande meedmiib. Kukuu Yesu, Godbed bobnoon yirimbed nenkoonoonman kui. Ye kuu God ye arud darewoob mananeen yaa kuu, nub be burudande bindaneen.

2

Tesalonaika Aom Poolbed Deme Ambangkoon

¹ Angkodmia, yiib yiibkaad, nubbed yiib yaa owod munuwen kuu idiib keroon.

² Anuk kuu Filipai aombbed durud yewed nub yaa kon-denib damangkandiwen. Kumban yiibkaad kui, yiib yaa munuuwe, yena kuu nub yaa manmo anam keruwen kuned, Godbed awandoone ye weng amun yiib yaa arudkonoyiib dakmuwen.

³ Nubbed yiib yaa amonombime ande dakmimaub kuu, amarakmi yaambbedban o inamen arewa yaambbedban o yiib yaa birandi ye dowadban.

⁴ Kumban, Godbed "Ee, ne weng amun awine dakmime." ande yedmoonkob kwamunemo dakmimaub. Nub kuu karubbed kubime andi ye dowad kamokban, Godbed kubok andi ye dowad kamuub, yembed nub mimyob yaa darobe wedmimaan kowe.

⁵ Yiibkaadkeriwen kuu nub kuu yiib yaa mene yiiwan-ingko kankoone birande barang maondime andi ye weng be minindo. Angkon, inamen amuniib dakmi kuranbed yiib yaa

barang yemoon bi ye dowad minindo. God kuu nubbed komo kamuwen kuu yekaad.

⁶ Nub kuu yiiibbed o karub yenambed kubendime anduwedban.

⁷ Nub kuu Keresu ye apasodan kowe, komo nub yaa dowan kuu yiiib yaa kaamondanuwe yiiibbed awande kondaniib kuu yimin. Kumban nub kuu kwanindo, no yiiib yaa amukmo oonenduwen, dana mana mana awaanbed oonimaun areb.

⁸ Nub kuu yiiib yaa mimyob dowaken darewoob keenduwen kowe, nub kubi darewoob yaambbed yiiib yaa God ye weng amun kedmengkandenub, angkon anam dabokne dabokne kamuwen, amborom kuu yiiib kuu nub mimyob dowaken darewoob keendidan keruwen kowe.

⁹ Angkodmia, anamaa, yiiibkaadkeruwen kuu aron doboob yobdood ambangkuwen. Nub dohiri dowad amnoomiib awingyawiib od deme ambangkuwen kuu, yiiib yaa ma kondime andi ye wengiibban kumbed yiiib yaa God ye weng amun dakmenub yiiib yoom doburuwen.

¹⁰ Yiiib anam andiwendan kumaom doburuwen kuu, nub kuu karadmoyiib yorokmoyiib ambarakmiyiibban doburuwen kuu yiiib yoom God yoom wedmiwen.

¹¹ Yiiibkaadkeruwen, nubbed yiiib yaa kedmengkanduwen kuu awodkimbed ye dana meed yaa kedmengkandemoon areb kedmengkanduwen.

¹² Kube ongkandiyiiib kangkudere amukniyiib kame Godbed kubaneen ye kiwaan yaambbed kamime ande dakmenabuwen. Ye kuu “Ne oonimbon aom minime, ne nambiri kandime.” ande yiiib yaa baandimaan ye God kii.

¹³ Kwane, nub kuu God yaa eso andimo kamemburuwen, amborom kuu yiiib kuu God ye weng nub yaambbed wengambere kandiwen kuu, karub ye wengban, anam kuu God ye weng andiwen kowe. Anam, kukuu God ye weng kii. Kukuu yiiib anam andiwendan yiiib niindem aom kuu inamen amun ambangkandimaan kui.

¹⁴ Angkodmia, Yudea aom God ye nimakarub Yesu yaa anam andiwendan yaa komo keroon areb kwane kuu yiiib yaa keroon. Yuudanbed anam andiwendan kuyaa doriib kuu yenbandenib durud yewed kondiwen areb kwane yiiib ambibkindanbed yiiib yaa kwaniwen.

¹⁵⁻¹⁶ Yuudan keembed Yariman Yesuyiiib profesidaniib yehande nongkobeniib, nuwiib yehande yehburiwen. Nubbed Yuudanban yaa dakmimaub kuu Godbed bobni yaa burudande bindaneen ye dowad dakmimaub. Kwane kumbed Yuudan kee kebengkandamiib kumbed nimakarub korem yaa manmo keriiwe, Godbed yi yaa dowakeniibban keroon.

Kwamune kumbed yi ambarakmi kuu darewoob kere dem-boone God kuu norin wande yoon.

Pool Kuu Tesalonaikadan Wedmendande Kamoon

¹⁷ Angkodmia, nub kuu yiiib yoom doburuwen kumbed nub kuu yiiwiib yaambéd aron dukmenmo awingke benwiniwen. Nub benwiniwen kumban, nub meeni inamen kuu yiiib yaa angkimboroon. Kwane, nub meeni miin darewoob kumbed yiiib wedmendande kamemburuwen,

¹⁸ amborom kuu nub dowaken kuu yiiwiib yaa menem ande kamuwen kowe. Pool ne kuu kwane kamembaraan kumban Setenbed nub kebenendoon.

¹⁹ Yiiib dowad yaambéd nub kuu Yesu kwananeen andi darewoob kerenub kubi darewoob kerekoruwe, Yariman Yesu mananeen yaron ari kuu ye kerebiri arimbed nambiri kandanuub.

²⁰ Anamaa, yiiib kuu nub nambiri nub kubi kui.

3

Timoti Kuu Yi Wedmok Woonoon

¹ Nub kuu yiiib yaa mimyob keendemburuwenkob nub niindem aom kuu yiminban keroon kowe, nub ayoobmo Atens aom doberem ande meenuwen

² kowe, nubbed Timoti, nub angkodmi, God ye deme karub Keresu ye weng amun dakmimaan ye karub kuu, yedmenuwe ku monoon kuu yiiib anam andi yaa kube ongkandene aromkono kondanded.

³ Yiiib yaa kwanoon ye dowad kuu dabab menebanean kuu kombaraib anded. Yiiibkaadkeriwen kuu yiiwiib nuwiib yaa dabab menebanean.

⁴ Anam kuu nub kuu yiiib yoom doburuwen kuu yiiwa nuwa kuu yenbande durud yewed kondaniib ande daanduwen. Kuku anam kwanoon kuu yiiibkaadkeriwen.

⁵ Kwamunoon kumbed aron doboobban ari kuu ne niindem aom kuu yiminban keroon kowe, Timoti kuu yedmaane mene yiiib anam andi kara yaa wedmok monoon. Nembed unaan kuu Setenbed yiiwiib yaa menene yiiib anam andi kankubunaneene nub deme yiiib dowad kuu idiibban kera-neen ande meenaan.

Timoti Ye Ongkandi Weng Amun

⁶ Kumban Timoti kuu kibireb kee, yiiwiib yaambéd mene yiiib anam andi kara amuniib mimyob dowaken kara amuniib ye weng nuwiib yaa kanmene daandoon. Nub yaa kangkon yedmendoon kuu nuwiib yiiwiib ibmo doburuwen

yaron yaa kuu, yiyb kuu amun doburuwen ande meeni-maib. Kwane, nubbed yiyb wedmendem ande meenendi-maub, kwane man yiybbed nub yaa kangkon kwanimaib ande daandoon.

⁷ Kwane kowe, angkodmia, nub kuu yenbandi ye dabab meneboon kumban nub kuu kubuwen, amborom kuu yiyb kuu yiyb anam andi kuu awiniwen kowe.

⁸ Yiyb kuu Yariman yaa aromkonomo doriib kowe, nub kuu anammo wadkeremoon areb keruwen.

⁹ Nub kuu yiyb dowad God yaa eso darewoob andimaub, amborom kuu nub kuu yiyb dowadbed God ye indob arimbed kubi miin darewoob keruwen kowe.

¹⁰ Amnoomiib awingyawiib nub kuu yiyb dowad yobdoodmo kurikuri kamimaub kuu, yiyb ika wedmendenub yiyb anam andi dowad komo komo yiybkaadkerindo kuu kedmengkandem anduwed.

¹¹ Kwane kowe, nub Ambe God yoom Yariman Yesu yoombed kiwaan ongmdibko, yiwiib yaa menem.

¹² Yarimanbed yiyb yaa mimyob dowaken ariyiyb dabokne ongmdokoko, yiyb kuyaomiiwa nimakarub yena korem yaayyiwa derendarok. Nubbed yiyb yaa mimyob dowaken keendimaub areb yiyb yaa kwamunemo kerok.

¹³ Kwane yembed yiyb niindem aom kuu aromkono kondok, Yariman Yesumbed ye karadmodan benmananeen yaron ari kuu, karadmo dobiri ye dowad nub Ambe God ye murubia ari arewayiyb ande dedmoniyiibban kondok.

4

Godbed Yiyb Yaa Kubendaneen Ye Kiwaan Ari Dobirime

¹ Weng yeenbon kei, angkodmia, Godbed yiyb yaa kubendaneen ye kiwaan ari dobirime ye weng kuu kedmengkanduwen. Anamaa, yiyb kuu kwamunemo doriib. Kibikee Yariman Yesu yaningko yaambbed nangkande yedmuub kuu inamen kee darewoob keroka kwane kamembirime,

² amborom kuu Yariman Yesu yaromkono yaambbed komo kamime ande kedmengkanduwen kuu yiybkaadkeriwen kowe.

³ God ye dowaken kuu yiybka ye yaa konime anded. Kowe, ye dowaken kuu nenem kamaib anded.

⁴ Ye dowaken kuu yiyb mimim yiyb id ye inamen yaa kuu yiybka ongme oone dobirime, karadmo amunmo dobiri ye kiwaan yaambbed oone dobirime anded.

⁵ Kwane, God yaa anam andindodanbed yi niindem aom nenem inamen meenimaib kwane kamaib.

⁶ Kuye inamen yedmuub kuu yiyb kuristen angkodmi maa yaa ambarakmaib, angkon ye yaa bironaib. God ye dowaken

kukui. Karub kanembed kwane ambarakmaneen kuu Yari-manbed ukum konaneen kowe. Yiib kuu anukbed yedmen-duwen kui.

⁷ Godbed nub yaa baandoon kuu ambarakmi ye dowadban, karadmo dobirime anded.

⁸ Kwane kowe, karub kanembed kuye weng wunekaraneen kuu, karub yaamban, ye Kingkin Karadmo yiib yaa kondoon ye God yaa wunekaraneen kii.

⁹ Kuristen angkodmia yaa mimyob dowaken keenoon mimyob dowaken keenoon kamime andi ye dowad kerek wongke keendaubban, amborom kuu Godbed kedmengkan-doone yiibkaadkeriwen kowe.

¹⁰ Anamaa, yiib kuristen angkodmia korem Masedonia ambibkin aom doriib kuu yiibbed mimyob dowaken keendi-maib. Kuned nub dowaken kee andemenduub kuu kuye inamen kuu darewoob kerok.

¹¹ Kwane, nubbed anuk kwane daanduwen areb kuu, iwari dobiri ye inameniib keane kwane kamiyiibban ye inameniib yiib dingkimbed deme ambangki ye inameniib awinime.

¹² Kwamune kamaniib kumbed kane kane anam andindandan kuu wedmendekorib, nimaya karuwa amun andaniiwe yiib kuu karub yena yaambad angkumone dobaraibban.

Anam Andiwendan Dukniwen Yaa Komo Keraneen?

¹³ Angkodmia, yiib kuu dukniwendan yaa komo keraneen kuu yiibkaadban areb keru kuu nub dowakenban. Nimakarub yenambad bobni yiri kuu ika dembaubban ande dakmenib kwane mimyob wandemberenib yuudimaib areb kwane keraib anduwed.

¹⁴ Nub anam anduub kuu Yesu kuu bobnekore ika demboon. Kowe nubbed anam anduub kuu kane kanembed Yesu yaa anam ande dukniwendan kuu Godbed Yesu yoom bindaneen.

¹⁵ Nubbed kibirebya Yariman ye weng yembad dakmoon kuu ke dakmuub kei. Kane kane wad doruub kuu Yesu mananeen yaron ari kuu nubdin dukniwendan yi yoman be wanaanban.

¹⁶ Kedi, Yariman yekareb Ewen arimbed mananeen kuu naawonmo baandiyiib engyus yi korok darewoob ye baandiyiib God ye kibi baandiyiib kamananeene, Keresu yaa anam ande dukniwendan kuu dembaniiwe yidin baneen.

¹⁷ Kwananeene, yiiwa nuwa wad doruubdan kuu be daananeene wiib aom wedyambad Yariman awene mimyamo keranuub. Kwane, nub kuu Yariman yoom aron korem do-baranuub.

¹⁸ Kwane kowe, weng kee man kube ongakane man kube ongakane kamime.

5

Yesu Mananeen Yaron

¹ Angkodmia, nub kuu aron komo arimbed kwananeen kuu wongke keendaubban,

² amborom kuu yibkaadkeriwen kui, yid ye karub annoombed menemoon areb kuu, Yariman kangkon yi koron yaron arimbed mananeen.

³ Nimakarub kuu yewenub amun doruub kii andaniib yaron ari kuu kudmeniibban monmari aron keranuun. Kuu wonong oyoomiibbed kudmeniibban odibin wimaan yaron areb keranuun kowe, yi kuu kirokmonaibban.

⁴ Kumban, yib kuu kumun aom dorokban kowe, kuyaron kuu yid ye karub minimaan areb keraneen kuu yib binangki yemanban.

⁵ Yib korem kuu nambiriyib awingyawiib ye dana meed, nub kuu annoom kumun ye dana meedban.

⁶ Kwane kowe, nub kuu yena unuk dangiwen areb keraub. Kuned nubkareb keenombere kangkadm.

⁷ Kedi, kane kane unuk angkimaib kuu annoombed dangimaib, kane kane awarak ok animaib kuu annoombed animaib.

⁸ Kumban nub kuu awingyabdan kowe, nubkareb kangkadm, kwane anam andiyib mimyob dowaken keendiyib kuu yirim areb derenem, kwane amaan ari nub kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen andi ye meeni kuu ana nangmidan yi topi kamkono areb derenem.

⁹ Amborom kuu Godbed nub kingkoon kuu ye arud darewoob kandi yemanban, nub Yariman Yesu Keresu yaambad bobni yaa kuu burudande bindaneen ye dowad kingkoon kowe.

¹⁰ Yembed nub dowad bobnoon kuu wad doruub o duknanuub kuu, nub korem kuu ye yoom dobaranuub anded.

¹¹ Kwanekob, yibkareb man kube ongkane man kube ongkane kame aromnime, kibirebya kamiib kwane kamime.

Inamen Yorokmo Awine Dobirime

¹² Angkodmia, nubbed yib yaa yedmuub kuu, kane kanembed Yariman yaa anam ande dohiri ye dowad kuu yib yaa oonendenib yib yaa ongkandenib yib kuyaom kuu deme darewoob ambangkimaib kuu, yi weng kuu wengamberenib yi dowad karub amun andime.

¹³ Kowe, yi aningko kuu arimbed kankoonime, amborom kuu yi kuu deme kee awinimaib kowe. Kwane, iwari yewenub karamo neman neman kame dobirime.

¹⁴ Angkodmia, nubbed kangkon ongkande yedmuub kuu ogoodmo doriibdan yaa kuu ongkandime. Undeek keriwendan yaa kuu aromni weng kube ongkandenib, wuud keriwendan kuu awandime. Nimakarub korem yaa yodbiriban iwarimbed dobiri kerekmen kamendime.

¹⁵ Kwane, yenambed ambarakmendibka inande ambarakmendaib. Kane kanembed inande kwanandamibka kebendime. Kumban aron korem kuu man amun man amun kamime, nimakarub korem yaa kangkon amun amun kamenabime.

¹⁶ Aron korem kuu kubimo dobirime.

¹⁷ Kwane, kurikurimo kamembirime.

¹⁸ Yiib yaa komo keroon ye dowad God yaa eso andime, amborom kuu kwamune kuu God ye dowaken Yesu Keresu yaambéd kowoon, yiib yaa.

¹⁹ Amot kumbemoon areb, Kingkin Karadmo kebenaib.

²⁰ Kwane, Godbed ye profesidan yaa komo daandaneene dakmaniib yaa kuu arewa ande dakmaib.

²¹ Kumban weng korem menebanean kuu darobenib, amun kuu awinime.

²² Arewa korem yaa kuu kangkadmime.

²³ Yewenub ye Godbed yekareb yiib niindem aom kumundin yaa karadmo kerundok. Kwane, Yariman Yesu Keresu mananeen yaron yaambéd yiib idiib kingkiniib yaa arewayiib ande dedmoniyiibban kerok, kumundin amunmo kerundok.

²⁴ Yiib yaa baandi ye God kuu ye weng kunduk awinimo kamimaan kowe kwananeen.

²⁵ Angkodmia, nub dowad kurikuri kerime.

²⁶ Kuristen angkodmia korem yaa karadmo kiwaanbed mandamuk konde kubendime.

²⁷ Nembed yiib yaa Yariman ye arinambo arimbed yedmaan kuu, kerek kee kuristen angkodmia korem yaa kimingkime.

²⁸ Nub Yariman Yesu Keresu ye kabamoonmo kondi ye mimyob dowaken kuu yiib yaa kerok.

2 Tesalonaikadan Kerek Ayoob Tesalonaikadan Yaa Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu Tesalonaikadan ibduruk wongkoone wood benmeyib areb down keruune kerek kee Korin angkambed wongkoon. Tesalonaikadan kuu kimyen winindo kumban, Pool kuu yi niindem aom aromni dowad ibduruk wongkoon areb ika wongkoon. Kwane, Keresu ika minindo kumbed anam andiwendan duknaniib kuu komarewa keraniib ye kedmengkandi yenayib wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 51 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Tesalonaikadan Yi Dowad Kurikuri Kami Ye Weng (1:3-12)
3. Kedmengkandi Weng (sapta 2)
4. Anam Andiwendan Yi Dobiri Kiwaan (3:1-15)
5. Yeenbon Weng (3:16-18)

¹ Pool yoom Sailas yoom Timoti yoom.

Nub Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaa anam andiwendan Tesalonaika aom doriib, yiib yaa wongkuub kii.

² Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiib yaa bangkandime.

Eso Ande Kone Kurikuri Keri

³ Angkodmia, amunmo kuu yiib dowad aron korem God yaa eso ande kurikuri kamimaub. Kwanuwed yimin, amborom kuu yiib anam andi kuu kaine daaneena, kwane yiib mimim yiib mimyob dowaken neman neman keendimaib kuu kaine ariyiib dabokne daaneen kowe.

⁴ Kwanekob, arewa yiib yaa menebe yenbandene dabab kondeene yibbed God yaa anam ande awinenib ninabone kangdommo doriib ye weng kuu, nubbed God yaa anam andiwendan kambong maa maa aom doriib yaa daandenub kukuu amun kai ande kamuub kii.

⁵ Korem kwamune keroon kee God ye wengyundi kuu yiminmo korokbi yeman. Godbed korok kere oonimbon ye dowad yiib kuu durud yewed kandiwen kowe, yembed wengyundaneen kuu yiib kuu yiminmodan andaneen.

⁶ God kuu yorokmo kowe, kane kanembed yiib yaa dabab kondiwen kuu yembed yi yaa dabab kondene,

⁷ yiiib yaa dabab bangkandiib kuu ben kiradmaneen, nub yaa kangkon kwananeen. Yesu angkon Ewen arimbed amot ye nambiri darewoowiib engyu aromkono darewoowiib be angkadaraneen yaron arimbed kwananeen.

⁸ Kwane, yembed God yikaadbandaniib Yesu ye weng amun yaa wengambere awinimokbandaniib yaa ukum kondaneen.

⁹ Kwane, yi kuu aron korem dowan keraanban ye monmari kandenib Yariman ye aromkono ye nambiri darewoowiib ye arinambo ari kuu andokbe yika keraneen.

¹⁰ Kuyaron kuu ye karadmodan, ye yaa anam andiwendan kui, yi yaambbed ye kuu nambiri kandaneene yimbed ye yaa binangke kubi miin darewoob keraniib. Yiiib kwangkon yiiwiib kuyaom keraniib, amborom kuu yiiib kuu nubbed Yariman ye dowad weng dakme korokbenduwen yaa kuu anam andiwen kowe.

¹¹ Keye meeni kumbed nub kuu yiiib dowad kurikuri kerembirimaub. Kuku Godbed yiiib yaa baandoon kumbed yembed yiiib kuu yiminmo andi ye dowad kurikuri kamuub kii. Kuku ye aromkonombbed awandaneene yiiib inamen amuniib komo deme awinandamiiwiiwa yiiib anam andi yaambbed komo kamandamiiwiiwa korem kuu anam kere wananeen ye dowad kurikuri kamuub kii.

¹² Nubbed kwane yiiib dowad kurikuri kamuub kuu yiiib yaambbed Yariman Yesu Keresu yaningko kuu nambiriyiiib keruniwed, angkon ye yaambbed yiiib kuu nambiriyiiib kerundoked keru yeman. Nub God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yi kabamoon kondiwen ye mimyob dowaken ye kerekmen yaambbed kwanok.

2

Amowiibban Ye Karub

¹ Angkodmia, nub Yariman Yesu Keresu mananeen ye dowadiib ye yaa nub be wenoraniib ye dowadiib yiiib yaa yedmuub kuu,

² Yariman yaron kuu muneen kii andi ye weng kuu profesi wengbed o karub maa ye wengbed o Pool awene yaambbed ande dudaniib ye kerekbed mananeen kuu, yiiib kuu kiroadmo kubokban keraib, binangke unaib.

³ Kanembed keye dudi weng areb kanmene birandaneen kuu kuyaa ma anam andaib, amborom kuu Yariman yaron manaunban kwane wene God yaa bon keru aron keranuune amowiibban ye karub kuu mene dian keraneenkob. Ye kuu Godbed monmarimbon yiri kan koraraneen yeman kinoon.

⁴ Karub kee kuruwak god korem yaa bon kerundene yekareb yi aningko be kubunene ye aningko darewoob

arimbed konaneen. Kwane, yekareb God ye kurikuri boy-ambib darewoob aombed doberene ne kuu God kii ande daandaneen.

⁵ Ne yiiib yoom dobereni kuye weng daandaan kuu meenindokowoo?

⁶ Yiiibkaadkeriwen kuu komombed awinenoonkob kibikee amowiiibban ye karub minindeban keroon. Kwanekob ye kuu aron anam arimbed dian keraneen.

⁷ Kedi, amowiiibban ye yemyeb biknoon yaromkono kuu kibikee ambangkimaan. Kumban kanembed amowiiibban ye karub awinenoon kuu kwane awinenaneene nenwananeen

⁸ kumbed amowiiibban ye karub kuu dian keraneen. Ye kuu Yariman Yesumbed ye mongkodkono aom nuuwiib ye mananeen ye nambiriyiib kumbed kan korare monmaraneen.

⁹ Amowiiibban ye karub kuu Seten yaromkono yaambbed dudi god yaromkono korokbi yemaniib dudi ye dud korokbi yemaniib dudi ye yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib

¹⁰ arewa maa maa koremiib kumbed duknaniibdan yaa kamene birandaneen. Yi kuu duknaniib, amborom kuu anam anam yaa dowakeniibban kere wunekariwen kowe, Godbed bindaanban.

¹¹ Kuye dowad kumbed Godbed yi yaa dudanabi inamen aromkonoyiib kondaneenkob, dudi weng yaa anam andaniib.

¹² Kwanekob kane kanembed anam anam yaa anam ande meenindo kerekoriwa ambarakmi yaambbed kubi darewoob keraniib kuu Godbed yi yaa wengyunde kumbaanban yamotbon yiri ben kiradmaneen.

Kangdommo Dobirime

¹³ Kumban, Yarimanbed mimyob dowaken keendoon ye angkodmia, yiib dowad nubbed God yaa eso andimo kamembaranuub kuu yimin, amborom kuu yimin andowoon yiri kuu yiib kuu bobni yaa burudande bindi ye dowad Godbed kinoon. Kukuu Kingkin Karadmombbed karadmo kerundi ye ambangkiyiib anam anam yaa anam andiyiib yaambbed bindaneen.

¹⁴ Yesu ye weng amun awinenub yiib yaa dakmuwen kumbed Godbed yiib yaa keye weng ye yoman winime ande baandoon kuu nub Yariman Yesu Keresu ye nambiri aombed yiiwiib dobirime anded.

¹⁵ Kwane kowe, angkodmia, nubbed ye yaambbed komo kandenuub mongkodkono wengbed o kerekbed yiib yaa kedmengkanduwen kuu awinime, kangdommo dobirime.

¹⁶ Nub yaa mimyob dowaken keendene ye kabamoon kondoon ye mimyob yaambbed aron korem ye ongkandi amuniib ye yaa meedmi amuniib kondoon ye God, nub Ambe God kui, ye yoom nub Yariman Yesu Keresu yoombed

¹⁷ yiiib niindem aom kubiyiib kerundenib, yiiib dakmi amuniib yiiib kami amuniib yaa aromkono kerundime.

3

Nub Dowad Kurikuri Kamime

¹ Angkodmia, weng yeenbon kuu nub dowad kurikuri kamibko Yariman ye weng kuu yiiib yaa kwanoon areb kwane kirodmo daande yaroko yena yemoon kuu anam andime.

² Kwane, nub dowad kurikuri kamibko, arewadanbed nub yaa komo kamandamiib kuu Godbed kebendok, amborom kuu nimakarub yenamo kuu anam andiwen kowe.

³ Kumban Yariman kuu yiiib yaa domondaanban kowe, yembed yiiib yaa aromkono kondene miin arewamanbed komo kamandamaneen yaa kuu kebenaneen.

⁴ Yarimanbed yiiib dowad nub yaa meeni kangdom kondoone anam anduwen kuu, nubbed yiiib yaa kwane kamime andi ye weng konduwen kuu kwane kamembaraniib.

⁵ Kwane, Yarimanbed yiiib meeni kuu God ye mimyob dowaken ye kiwaaniib arewa meneboon yaa Keresu ye kangdom dobiri ye kiwaaniib yaa nongkobok.

Ogoodmo Dobarai

⁶ Angkodmia, Yariman Yesu Keresu yaningko yaambbed nubbed yiiib yaa kwamaib ande yedmuub kuu, angkodmia korem kuyaom kuu kanembed ogoodmo doberene nubbed yiiib yaa kedmengkanduuwe kandiwen kwamune yaa dorokban keroka yi yaa daboknendaib.

⁷ Kedi, nubbed kamuwen ye kerekmen kwamunemo kamime andi ye weng kuu yiiibkaadkeriwen. Nub yiiib yoom doburuwen kuu ogood doberenub,

⁸ karub yena yi animan kuu odiib kowimokban kere animokban. Mamaa keruwen ee, nubkareb awingyawiib amnoomiib od deme yobdood ambanguwen kuu yiiib yaa dabab kondaub anduwed.

⁹ Ke kwanuwen kei, amborom kuu nub yaa awandime andi kuu yimin kumban, keye dowadban, nubbed kwane korokbubko kuye yomanbed kwane winime anduwed.

¹⁰ Kwane, nub yiiib yoom doburuwen yaron kuu amob kee yiiib yaa konduwen, "Karub kanembed deme yaa korondoon kuu ye yaa animan bangkanimban."

¹¹ Nub wengamburuwen kuu yiiib kuyaom yena kuu ogoodmo doriib. Yi kuu kwane deme ambangkembirimokban kuned, wingkanambangkan kamembirimaib.

¹² Kwamenabidan kuu Yariman Yesu Keresu yaningko yaambbed ongkandenub kwanime ande yedmendubko

yikareb nangkemmo kere deme ambangkenib yika yi yongbon animanbed anime.

¹³ Kumban yuib dowad dakmandamaan kuu, yuibbed amun amun kamiib kuu yiminban keraane korondaib.

¹⁴ Kanembed kerek keyaombed nubbed kedmengkanduub yaa wengambere awinokban keroka korobe kaadkerunime, ye yaa daboknenaib. Kwanibko ye kuu karak kandok.

¹⁵ Kuned bonman areb kamenaib. Ye kuu anam andoon ye karub kowe, kwamune areb ongkanime.

Kubendi Weng

¹⁶ Yewenub kondimaan ye Yariman, yembed kiwaan korem yaambéd aron korem yewenub kondok, yuib yaa. Yariman kuu yuib korem yaa kerok.

¹⁷ Ne kuu Pool, ne dingkimbed kubendi weng kee wongkaan, kerek korem wongkimain kuu kwamunemo areb kamimain. Ne wongkani kiwaan kei.

¹⁸ Yariman Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yuib korem yaa kerok.

1 Timoti

Kerek Mimo Poolbed Timoti Yaa Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Timoti kuu kambong Laistaraman. Yawodki kuu Gurikman, yawaan kuu Yuu wonong Yesu yaa anam andeen. Aron yenambed Pool kuu weng amun dakmen yareboon kuyaa kuu Timoti yoom yarebiwen. Kwane, Pool kuu Efesus aom weeb ayoobmimiib dobere weng amun kedmengkandoon kuu Timoti yoom God ye deme awiniwen. Kwane, Pool kuu Timoti nen anam andiwendan Efesus aom doriib yi ooni dowad kowekore kambong yena yaa wonoon. Wonoone aron doboob keruune kerek kee wongkoon. Wongkoon kuu: 1. Anam andiwendan yaa ooni ye kiwaan ye wengiib, 2. Nedbe kurikuri kami ye kiwaan ye wengiib, 3. Dudi kedmengkandidan kebene andi ye wengiib kui. Wongkoon ye weeb kuu AD 64 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Dudanabi Kedmengkandidan Yaa Kamkono Weng Kowoon (1:3-11)
3. Yariman Yaa Kubi Weng Kowoon (1:12-17)
4. Timoti Yaa Komo Dowad Wongkoon Ye Weng Ambobanoon (1:18-20)
5. Nedbe Kurikuri Kamimaibdan Yi Korok Deme Ye Kerekmen Ye Weng (sapta 2–3)
6. Dudi Kedmengkandi Yaa Kebeni Ye Kiwaan Ambobanoon (sapta 4)
7. Nimakarub Maa Maa Kerekmen Yaa Awandi Ye Kiwaan Ambobanoon (5:1–6:2)
8. Weng Maa Maa Ben Dakmoon (6:3-19)
9. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (6:20-21)

¹ Ne kuu Pool, Yesu Keresumbed kinoona ye apaso keraan. Nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God yoom ye ande meedmuub ye karub Yesu Keresu yoombed deme kee ambangkok ande kiniwen ye karub kuu ne kei.

² Timoti, eb yaa wongkani keebdaan. Nub anam andi yaambbed eb kuu ne dana anam kerewen.

Eb yaa kabamoon keebdi ye mimyob dowakeniib mimyob keebde kakman are nonondandiyiib yewenubmo dobiriyiib kuu Ambe God yoom nub Yariman Yesu Keresu yoom yaambbed bangkabdime.

Dudanabi Ye Kedmengkandidan Yaa Kaadkere

³ Ne kuu ambibkin Masedonia yaa wenoni daabdaan kuu, kwane eb kuu Efesus aom kwane dobereneb karub yena dudanabi ye kedmengkandi kuu kamaib ande kebende.

⁴ Yi kangkon yi awoya yi moo dakmenabembiriyiib kurin kurin yi awoya kumbed ari doroon doroon miniwen ande yi aningko dakmenabembiriyiib kuu kamaib ande kebende. Kwane, weng keyaambed wengberenabi yeman kerimaib, kukuu God ye deme aromne awini yemanban. Kedi, God ye deme aromne awini kuu anam andi yaambed.

⁵ Kwane andi ye weng kee daabdaan kuye dowad kuu, mimyob dowaken darewoob keru yeman. Mimyob dowaken kee niindem aom minikmanakiibbaniib inamen amunmoyiib aadidmiyiibban ye anam andiyiib yaambed minimaan.

⁶ Nimakarub yena kuu inamen keyaa koronde weng anamban idiibban ye kiwaan yaa winiwen.

⁷ Yi kuu God ye amob kedmengkandidan kerandamiib kumban, komo komo dakmiib ye weng id kuu yikaadban, arudkono ye weng dakmiib ye weng id kangkon yikaadban.

⁸ Nub nubkaad, God ye amob kuu amun, amonombe arewa ye dowad awinokban keraniib kumbed.

⁹ Nub kangkon nubkaad, God ye amob kuu yorokmodan yi dowad ongmino, God ye amob kuu amob domabangkidaniib wabkaddaniib God yaa angkurom korokbeniwendaniib ambarakmidaniib God yaa wunesariwendaniib okad yiri ye inamenmodaniib ambe ena yenbandiwendaniib kumka kuman yenbandidaniib

¹⁰ nenem kamidaniib karub yikanmo awanoon awanoon kamidaniib karubbed yena awingke yid benib ari berengki-maibdaniib dudanabidaniib kangdod aom dudanabidaniib kane kanembed kedmengkandi anam yaa bon keriwendaniib kuu yi dowad God ye amob kuu ongmoon.

Kedmengkandi kee

¹¹ nambiriyiib amun kerundiyyiib ye God ye weng amun daboknoon. Kwane, yembed weng amun kee oone dakmok ande kawoon.

God Yaa Eso Andoon

¹² Ne inamen yaa aromkono kawoon ye karub, nub Yari-man Yesu Keresumbed ambangkembere awinaneen korondaanban ande meenekore kine kawoona ye deme awinaan kowe, ye yaa eso andimain.

¹³ Kurin kuu ne kuu yeremborom ye karub, Keresu yangko monmareni yenbandeni kamimain kumban, yembed mimyob keewe kakman are nonondandoon, amborom kuu ne nonoon anam andindombed kamimamaan kowe.

¹⁴ Kwane, nub Yarimanbed ne yaa kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yimin yiminmo kawoon. Kwane, angkon Yesu Keresu yaambéd anam andiyiib mimyob dowakeniib monoon kuu dabokne kawoon.

¹⁵ Kedi, Yesu Keresu okad yiri monoon kuu ambarakmidan kuu bobni yaa burudande bindok monoon. Weng kee anam, wengambere korem awini yeman. Kedi, ne kuu ambarakmi miin arewaman, karub yena arebban,

¹⁶ kumban ne kuu kwamune areb doriin kumbed, Yesu Keresumbed ne dowad yodbirimban no iwari meedme doboroone ne kuu ye mimyob keende kakman are nonon-dandi ye inamen wedmeni anam andaan. Ye kuu ne yaambéd kumun korokboon kuu ne kuu ambarakmi miin arewaman kumbed anam andaan kowe, yimin kuu kane kane ye yaa anam andaniib kuu wadkeri aron korem yeman kandaniib.

¹⁷ Kwane, aron korem korem ye Korok Darewoob, bobnin-deban ye God, wedmindeban ye God, God yembedmo kui, ye yaa aningko darewoowiib nambiriyiib kerok, aron korem korem. Anam kwanok.

Anam Andi Ongme Awine

¹⁸ Ne dana Timoti, eb dowad profesi weng wengambere dakmiwen ye kerekmen yaambéd kedmengkandi kee kabdaan. Profesi weng kee wengambere awinaneeb kuu, arewa menebaneen yaa kuu amunmo dobiriyiib ninanabe burudande.

¹⁹ Eb anam andi ongme awine. Meeni dohiri inamen kiwaan amunmombéd dobere.

Nimakarub yena kuu inamen kee korondiwe yi anam andi kuu kan kubunoon, karub yena yi konoo aombéd arewa domiwe bot ari wowe monmaroone kankubunemoon areb keriwén.

²⁰ Kwaniwendan kumaom yena kuu Aimenaeus yoom Aleksandee yoom kui. Nembéd yi kuu beni God yaningko monmaraib andi ye dowad Seten ye dingki ari nongkobaan.

2

Komarewa Kurikuri Kami

¹ Ibduruk kuu ne dowaken darewoob kuu, dowaken ye dowadiib nimakarub yena yaa dabab meneboon ye dowadiib eso andi ye dowadiib kurikuri kamime, nimakarub korem yi dowad.

² Korok dareb darewiib kane kane korok keriwendaniib yi dowad kurikuri kamime. Kuye dowad kuu nub kuu yewenubmo nangkemmo yena yi arinambo ari amunmo dobiriyiib God ye dowaken yaambéd dobaranuub.

³ Kuu amun kii. Kwananuub kuu nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Godbed nub yaa kubendaneen.

⁴ Ye dowaken kuu nimakarub korem anam andaniib kumbed bobni yaa burudande bindaneene anam anam yaa yikaadkeraniib.

⁵ Kedi, God kuu mimo, yenayiibban. Kwane, God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub kuu mimo, karub Yesu Keresu, yembedmo.

⁶ Ye kuu yeka yemeren nimakarub korem bididi dowad kondoon. Kuuu yi akmi yeman, aron anam ari keroona bindi ye kiwaan ongmoon.

⁷ Kuye dowadbed Yesu ye weng kidangkambon ari dakmi ye demeyiib apaso demeyiib Yuudanban yaa anam andi anam ye kedmengkandi ye demeyiib kine kawoon. Weng kee iranmi ye weng dakmokban, anam dakmaan.

⁸ Ne dowaken kuu karub korem dingki kankoone kurikuri kerimaib kuu noriniibban wengbiriyiibban inamen karadmo yaambad kwamimamime.

Nima Yi Dobiri Kerekmen

⁹ Nangkon ne dowaken kuu nima kuu karub ye inamen monmari ye ebkadbed inwaraib, ebkad amunmo inwarime. Kurikuri wini dowad, kerengkandime andi ye inamen darewoobbed inwaraib.

¹⁰ Yimin kuu nima kane kanembed nub kuu God yaningko kankoonimaub andaniib kuu amun amun kamime.

¹¹ Korok korokbed kedmengkandibka yi dabderem aombad nima kuu iwari kan kubune yirimbed kere kaadkeraniib kuu yimin.

¹² Nembed yedmaan kuu nimambad karub yaa kedmengkandaniib o korok keraniib kuu amob andaan. Nima kuu kurikuri aron ari iwari dobirime,

¹³ amborom kuu Adam yedin ongmekored Iv kuu ongmoon kowe.

¹⁴ Kwane, Adam yaa kuu bironindo, Iv kuu birondoombad ambarakmeen.

¹⁵ Kwamunekob, nima kuu dana wanabimaib kuu dabab kandimaib kumban, yi kuu wabkadiibban kumbed yi anam andiyiib mimyob dowakeniib karadmo dobiriyiib awine dobaraniib kuu Godbed bobni yaa burudande bindaneen.

3

Kuristendan Ooni Ye Korok Korok Yi Dobiri

¹ Nembed weng kee yedmandamaan kuu anam kai kii. Karub kanembed kuristendan ooni ye korok keru ye inamen darewoowiib meenoka kuu amun kii, amborom kuu deme kee manimanandeb kowe.

² Kwani kowe, anam kuu kuristendan ooni ye korok kuu ambarakmoon ande kadwonimokban ye karub kwanembed kerok. Ye kuu wonong mimoyiib, kirod norin wandiyiib-baniib yemeran ongme kangkadme dobiriyiib ye karub. Ye kuu inamen amun awinaane ye yaa karub yenambed amun andenimaib ye karub. Ye kuu angkodmenandi ye dowakeni-wa angkon ye kedmengkandimaan kuu yena kirod kaadker-imaib ye karub.

³ Ye kuu ok arewa anembiri awaanban, angkon nangbi awaanban. Kwane, ye kuu nangkem yewenub ye karub, angkon od yaa meeni darewoob ye karubban.

⁴ Ye kuu ye nimadana korobe ooni ye karub, angkon ye dana meed yaa kedmengkandeene ye weng yaamo wengam-bere awine kamimaib ye karub.

⁵ Kedi, ye kuu ye nimadana korobe oonokban keraneen kuu kuristendan kuu korobe oonaneen dee? Yiminban!

⁶ Ye kuu kibirebyamo kuristen keroonbedban, amborom kuu korok keraan andekore kerengkan ye inamen darewoob keraneen, Seten ye dabab areb kwane keraneen.

⁷ Ye kuu kuristenbandanbed karub amun andimaib ye karub. Kwamune kowe, ye aningko kuu kankubunaibban kerene Seten ye birandi yaa kombaraanban.

Kuristen Awande Keendombiri Ye Korok Korok Yi Dobiri

⁸ Kuristendan awande keendombiri ye karub ye kangkon nimakarubbed karub amun andimaib ye karub, kobkowiib-ban ye karub, ok arewa anembiri ye karubban, birande od bi ye karubban.

⁹ Yi kuu minikmanakiibban kumbed anam andi korokboon ye weng yobdoodmo awinime.

¹⁰ Kwani kowe, ibduruk kuu yi komboon darobendekoriwa yimin keroka, kuristendan awande keendombiridan yi deme kwane awinime.

¹¹ Kwamune areb kumbed nima kangkon nimakarubbed nima amun andimaib ye nima, wungkandi dandi ye nimam-ban, kirod norin wandi ye nimamaban, anammo dakme an-bangki ye nima kui.

¹² Kuristendan awande keendombiri ye karub kuu wonong mimo ye karub. Ye kuu ye dana meediib ye ambibdaniib amunmo ooni ye karub kumbed deme kee konime.

¹³ Kane kane deme kee korobe ambangkaniib kuu aningko amun yeman kandenib Yesu Keresu yaa yi anam andi arud-konomo keraniib.

Kedmengkandi Anam Anam Kuu Godbed Korokboon

¹⁴ Ne dowaken kuu eb yaa aron doboobban arimbed man-
aniin, kumban kwamune kame andi ye weng kuu eb yaa
wongke keebdaan, amborom kuu

¹⁵ barang maambed kebenewaneena kirod manainban
keraneen kuu, God ye karuwa nimaya yi dobiri komarewa
kuu ebkaadkerundaneeb. Yi kuu wad doreen ye God yaa
nedbe kurikuri kamidan, yi kuu dodkono aromkonombed
ambib aromne dobirimaun kwane areb kuu anam anam
naawon awine kankoonimaibdan kii.

¹⁶ Weng dakmandamaan kee aadidmindeban ye weng kii,
God ye dowaken yaambed dobiri korokboon kuu barang
miin darewoob kai.

Ye kuu karub anam kere monoon.

Monoone, Kingkin Karadmombed ye kuu yorokmoman kii
ande korokboon.

Korokboone, engyus kuu wedmeniwen.

Wedmiuwe, ambibkin maa maa yaa ye weng daandiwen.

Daandiwe, okad yiridan anam andiwen.

Anam andiwe, nambiri ari nen daanoon.

4

Awad Yi Yoman Winiwendan Yi Kedmengkandi

¹ Kwane, Kingkin Karadmombed dian yedmoon kuu, kibik
aron yeenbon kere weneen aom kuu, nimakarub yena kuu
anam andi yaa koronde dudanabi ye awad yi yoman we-
nenib awad arewa yi kedmengkandi yaa awinaniib kii.

² Yi kedmengkandi kuu dudanabi aadidmi ye karuwa
nimayambed ben wenebe derendaraniib. Yi kuu inamen
arewa o amun wengyundindebandan.

³ Yi kuu nima awadmi kuu amob ande kebenenib animan
yena anaib andimaib. Kumban Godbed animan korem ong-
menaboos kuu anam ande anam anam kaadkeriwendanbed
benib eso ande ani dowad kui.

⁴ Kedi, kumkam korem Godbed ongmenaboos kuu
amunmo kii. Komo komo Godbed bangkandaneena baniib
kuu God yaa eso andiyiibbed baniib kuu yimin,

⁵ amborom kuu God yeka ye weng kundukbed yedmooniiib
yi kurikuriyiibbed kumkam kuu yuburare karadmo keroon
kowe.

Kurikuri Korok Korok Yi Dobiri

⁶ Kwane, kedmengkandi kee kuristen angkodmia yaa dak-
mimamaneeb kuu Yesu Keresu ye deme karub amun ker-
aneeb, amborom kuu eb kuu anam andi ye wengiib ked-
mengkandi yorokmoyiib yi yoman weneneeb eb kuristen in-
amen kainewen kowe.

⁷ Kwane, God ye inameniibban ye mooyiib idiibban ye
mooyiib kuyaa awinaab, wangdandunde. Kwani kowe,

ebka ebmeren God ye dowaken yaambéd dohiri dowad kedmengkande.

⁸ Kedi, id aromkono keru ye deme kuu amun kumban, ebka ebmeren God ye dowaken yaambéd dohiri keembéd kuyaa kuu burudande barang darewoob yeman keroon kii. Kukuu meeni korem ye awandi yeman, okad yiri dohiriyiib Ewen ari dohiriyiib yaa kuu.

⁹ Weng kee anam, wengambere korem awini yeman.

¹⁰ Nub kuu anam kwananeen anduwen kuu, wad doreen ye Godbed nimakarub korem yi dowad bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ongmene ye yaa anam andiwendan kuu bindoon. Kowe, kuye dowadbed arewa menebimaan yaa kuu ninabe deme yobdoodiib awinimaub.

¹¹ Weng kee dakmaan kee kwamune kedmengkandeneb kwanime ande.

¹² Eb kuu kewedman areb weeb yemoon dohirindo kumban, korondaawa karub yenambéd eb kuu kewedmanmo yiminban andebdaib. Kwane, anam andiwendan yaa kuu eb weng dakmiyiib eb dohiri kerekmeniib eb mimyob dowaken keendiyiib eb anam andiyiib eb niindem aom karadmo dohiriyiib yaambéd inamen amun korokbendimame.

¹³ Eb kuu kidangkambonbed God Ye Weng Karadmo kimingkaneb God Ye Weng Karadmo ambobande wengambirime andeneb kedmengkande ningmone kuyaamo doberemberebka, ne kuu mana.

¹⁴ God ye deme ambangki ye aromkono kabdoon kuu, eb dowad karub maambéd profesi weng wengambere dakmoon yaambéd kurikuri aamkono aamkonombéd eb ari dingki nongkobe kurikuri keruwen yaron arimbed kabdoon kuu korondaab, kwane awinembere.

¹⁵ Eb yaa kwane kame andi ye weng kabdaan kee kuyaamo doberebko nimakarub korem kuu eb anam andi darewoob keru kuu wedmime.

¹⁶ Ebka eb dohiriyiib eb kedmengkandiyiib kuu korobe kaadkere darobe dobere. Kwane doberembere, amborom kuu kwamunaneb kuu ebbédmomban ewiib ebbéd kedmengkandeewe wengaibdaniib kuu bindaneen kowe.

5

Kuristendan Yaa Dakme Ongkandi Ye Kiwaan

¹ Aamkono aamkono yaa kenambun weng yobdood daandaab, eb ambe yaa ongkane daanimaab areb kwane dakme. Kwane, keweddan yaa kuu eb ambanga yaa daandimaab areb kwane dakme.

² Kwane, nima aamkono yaa kuu eb ena yaa daandimaab areb kwane dakme. Kwane, nima koyu yaa kuu eb oniya

yaa daandimaab areb kwane dakme, meeni karadmombed dakme.

Nima Irib Yaa Awandi Ye Kiwaan

³ Nima irib yi karubkimiibbandan kuu kuristendanbed korobe oone keendombirime.

⁴ Kumban wonong irib kuu dana meediib o awoyayiiib keruka, yi kuu God ye dowaken yaambed yidin yu oone keendombirime. Kwananiib kuu yumbed komo yi awandeen kuu neman inande awandimamime. Kwananiib kuu Godbed yi yaa kubendaneen kii.

⁵ Wonong irib yumbirimo oonidaniibban kuu Godbed anam awawaneen ande meenekoru amnoomiib awingyawiib kurikuri kere awawok ande kaamobimaun.

⁶ Kumban wonong irib yena kuu yi kad ye inamen yaamo ambangkimaib kowe, wad doriib kumban yi kingkin kuu bobnemoon areb keroon.

⁷ Kwamime ye weng dakmandamaan kee yi yaa kangkon konde. Kondebko wengambere awinibka, yenambed irib yaa ambarakmeen andendaibban keraniib.

⁸ Kane kanembed ye karubkim awandokban keraniib kuu arewa, kumban yi ambe ena awoya oniya ambanga damana awandokban keraniib kuu kuyaa burudande miin arewa kai kii! Kukuu yi anam andi aadikmiwen, yi inamen kuu anam andindodan arebban, inamen miin arewa kii.

⁹ Nima irib awandi dowad yi aningko wongkaneeb ye nima kukei. Yu kuu weeb 60yiibbed ari dobureen kii. Yu angkon yu karub wad daboroon yaron yaa domonenekoru karub maa yoom dobirindo ye wonong,

¹⁰ yu amun amun kami yikaadkeriwen ye wonong, yu dana ongme kedmengkandeen ye wonong, angkodmenandi ye dowakeniib ye wonong, yon ogi deme areb yukareb kankubune God ye karadmodan awandi ye wonong, dabab menebimaandan yaa awandi ye wonong, deme amun maa maa ambangkimaun ye wonong kui.

¹¹ Kwane, kiomnindo ye nima irib kuu yi aningko wongkaab, amborom kuu karub awani ye inamen kuu darewoob kerenib, Yesu Keresu ye deme korondaniib kowe.

¹² Kwamune kowe, yika yimeren dabab kanmananiib, amborom kuu Yesu Keresu yaa amob ongmiwen kuu domokbaniib kowe.

¹³ Yi kangkon ogood yarebenib wungkandi dandi ye nima kerenib wingkanambengan ye nima kerenib weng arewa dakmenabinban ye weng dakmaniib.

¹⁴ Kwamunekob, ne dowaken kuu kiomnindo ye nima irib kuu karub awanenib, dana wanabenib, ambiwoom deme oonenib, amun amun kamime. Kwananiib kuu God ye bonmanbed yi dowad nima arewa andundaanban keraneen.

15 Yi kuu karub awadmime andid, amborom kuu kibikee anam kuu nima irib yena kuu koronde Seten ye yoman winiwen kowe.

16 Kwane, anam andeen ye wonong kuu yu karubkim aom kuu wonong iriwiib keroka yumbed awanduk, wonong irib yu awandi dowad kuristendan yi dingki ari kowaun. Kwamunanuun kuu amun, amborom kuu kuristendanbed karubkimiibban ye nima iribmo awandaniib kuu yimin keraneen kowe.

Kurikuri Korok Korok

17 Kurikuri korok korokbed kuristendan yaa ongme oonendimaib kuu deme amunmo awinimaib kowe, yiib korok keruwen ye dowadiib ooni deme amunmo ambangki-maib ye dowadiib aningko darewoob arimbed kondime. Ne meeni darewoob kuu Yesu ye weng amun ambobandenib wengambirime andimaibdan yoom kedmengkandandan yoom yi dowad weng kee dakme wongkaan.

18 Kwamune wongkaan amborom kuu, God Ye Weng Karadmo yaambbed wongkoon kuu “Buromakaumbed wiit norok danabi dowad animari dodkanmo dewenebuun kuu wiit be anandamuka kebenendaib.” andoon. Angkon maa wongkoon kuu “Karub deme awinoon kuu kakmaniib kandod yimin.” andoon.

19 Karub mimombed mene kurikuri korok yaa ambarakmoon kii andoka wengamberenaib. Kumban karub ayooob o ayooobmimbed mene anam ambarakmoon kii andibka wengambirime.

20 Korok kanembed anam ambarakmoka kuristendan yi kidangkambed kebenenibko korondok. Kwananiib kumbed yena kangkon kwamunaub ande meene kaadkeraniib.

21 God yoom Yesu Keresu yoom Godbed kingkoon ye engyus yoom yi arinambo arimbed nembed eb yaa amob kee yedme kowaan kuu, weng ke kabdaan kee nimakarub korem yi dowad ongme awinembere, yena yaa manmo keru ye inamen ambangkaab.

22 Kane kanembed korok kerandamiib kwari kirot dingki kowe kurikuri keraab. Kirot dingki kowe kurikuri kera-nee kuu yi ambarakmi kuyaa daboknemoon areb keraneeb. Karadmo ye kiwaan kuyaambbed dobere.

23 Eb kuu ot korere kandimaab kowe, ot aromnok andi dowad okmo kuu koronde ok wain embengmoyiib bune animame.

24 Nimakarub yena yi ambarakmi kuu dian keraane, wengyundi yaron kerindombbed nimakarub korem kuu yi ambarakmi ye weng wengambere yikaadkerimaib. Kumban nimakarub yena yi ambarakmi kuu biknoon

kowe, wengyundi yaron arimo korem wengambere yikaadkeraniib.

²⁵ Kwamune areb, amun amun kami kuu dian keraane wedmimaib. Kwane, amun amun kami yena kuu dianban kumban biknindeban dian keraneen.

6

Dabderem Yiri Dobere No Deme Awinembiridan

¹ Yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan anam andiwen korem kuu yi mimim yi kangkodaan yi weng wengamberenib yi aningko kuu darewoob arimbed kondime. Kwamunaniib kumbed God yaningko monmaraibban kerenib, nub kedmengkandi yaa kuu arewa andaibban keraniib.

² Kumban, yi kangkodaan kuu kuristen keroka, yi kuu kamune meendobaib, “Ye kuu ne kuristen angkodmi kowe, ye weng wengambereni ye aningko kuu darewoob arimbed konainban.” andaib. Kumban kwane kamime ye weng kee andaan kuu yi deme kuu amun yemanmo awinime. Kangkoman kuristenban ye deme awini arebban awinime, burudande miin amun awinime, amborom kuu kangkoman kuu kuristenman, yi angkodmi kowe. Weng kee yi yaa kedmengkande kwane kamime ande.

Dudanabi Ye Kedmengkandi

³ Karub kanembed dudanabi ye kedmengkandi derendarene kanyarenib nub Yariman Yesu Keresu ye weng yorokmoyiib God ye dowaken yaambéd dobiri ye kedmengkandiyiib ibmo kerokban keroka,

⁴ yi kuu kerengkandan kerenib inamen ma id kandindeban keriwén. Yi dowaken kuu ogood weng wengberenabi kowe, yi inamen kuu yorokmomban keriwén. Kwani kowe, kuye inamen yaambéd kuu wungkandiyiib nangmiyiib damangkandi ye wengiib anamban ogood inamen keendiyiib

⁵ wowe korare aye korare ye wengiib menebimaan. Yi inamen kuu korem miin arewa keroone anam anam kuu yi yaa korem boona dowan keroon. Yimbed meenimaib kuu God ye dowaken yaambéd dobiri kuu od bi ye kiwaan manok andimaib kii.

Inamen Amuniib Inamen Arewayiib

⁶ Kumban Godbed komo bangkandoon yaa kuu yimin ande eso andiyiib God ye dowaken yaambéd dobiri kuu amun kerundi yemoon bi yeman.

⁷ Kedi, nub wooneen kuu yiribmaniib ma kanminindo. Kwani kowe, bobnanuub kangkon yiribmaniib ma kanwanaubban.

⁸ Kumban, animaniib ebkadiib dobaranuub kuu yimin, God yaa eso andi yeman.

⁹ Kwane, kane kanembed yiribman yemoon benamberem ande meenimaib kuu ambarakmaniib dee andi ye komboon yi yaa mananeene, inameniibban ye dowakeniib arud ye barang yaa dowaken keeniyiib baniib kumbed yi monmara-neen.

¹⁰ Kuu kwamune kui, od bi ye dowaken kuu inamen arewa maa maa yemoon ye ambokab. Nimakarub yena kuu od bi ye dowaken darewoob keriwen kowe, anam andi ye kiwaan yaa korondenib dabab yemoon biwen, yimeren maradbed kaaremoon areb keriwen.

Komarewa Dobiri Andi Ye Weng Ongkandoon

¹¹ Kwani kowe, God ye karub, eb kuu arewa korem keyaa kee kombiri wene. Kumban yorokmo dobiriyiib God ye dowaken yaambbed dobiriyiib anam andiyiib mimyob dowaken keendiyiib erekmab kangdommo dobiriyiib nangkem dobiriyiib keyaambbed awine dobere.

¹² Eb anam andi yaambbed arewa menebaneen yaa kuu amunmo dobiriyiib ninanabe burudande. Ebbbed nimakarub yemoon yi kidangkambbed Yesu yaa anam andaan kii andi ye weng yedmewen kuu Godbed wadkeri aron korem ye dowad kinebdoon. Kwani kowe, wadkeri aron korem yeman kee awine dobere.

¹³ Wad doriibdan korem yaa wadkeri kondoon ye God yoom, Pontius Paillet ye arinambo arimbed ne kuu Godbed kinoonman ye weng ande yedmoon ye karub Yesu Keresu yoom, yi ayoob yi arinambo arimbed nembed eb yaa amob kee yedme kowaan kuu,

¹⁴ weng kee kabdaan kee korondaab awine kande. Kwane arewayiib ande dedmoniyiibban kumbed awine doberebko wene nub Yariman Yesu Keresu angkane mananeen yaron kerok.

¹⁵ Kuyaron kuu Godbed ye dowaken yaamo aron kinoon yaambbed kwananeen.

Ye kuu amun kerundi meneboon ye God, yembedmo kuu Korok, ye kuu king korem yi King, yariman korem yi Yariman.

¹⁶ Yembedmo kuu bobnindeban ye God, dia winindeban ye nambiri aom doreen ye God, ye kuu karub maa kurin ma wedmenindo ye God, ma wedmenindeban ye God. Ye yaa aningko ambab ariyiib aromkonoyiib aron korem korem kerok. Anam kwanok.

¹⁷ Yiribman yemoondan okad kiri doriib yaa kwanime ye weng kee daande. Kerengkan kamaib, angkon komarewa keraneen ye dowad nub yiribmanbed nubka awandaneen ande meenaib, amborom kuu yiribman dowan keraneen keru yaron kuu yikaadban kowe. Kwani kowe, Godbed nub awandaneen andi ye meenimbed kowime, amborom kuu yembed nub kube dobiri ye dowad kumkam yiminmo bangkandimaan.

¹⁸ Yi yaa amun amun kamime ye weng daande. Amun amun kami yemoon kamime, yi yiribman kuu kirim kamaib, nimakarub yena yaayiib numbere awandi dowad nekwime.

¹⁹ Kekamune kamaniib kumbed Godbed dowan kerindeban ye kakman Ewen aom nongkobaneene wadkeri anam kandaniib.

Yeenbon Andedme Kebeni Weng

²⁰ O Timoti, komo komo bangkabdekore ongme oone andoon kuu arewambed monmaraan ande amukne. Inameniibban ye wengiib God yaa bon kami ye weng yenambed weng anam dudanabe dakmiweniib yaa kuu manakeende.

²¹ Nimakarub yenambed dudi weng kee awinekoriwa anam andi ye kiwaan yaa koronde winiwen.

Kabamoon keendi ye mimyob dowaken kuu yiib yaa kerok.

2 Timoti Kerek Ayoob Poolbed Timoti Yaa Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Poolbed ibduruk Timoti yaa wongkoonbed ari kuu Rom koronde weng amun dakmen yareboone, ika awinenekorib nen Rom aombed wii darewoob aom kaaniwen. Kwane, ye ayiwe bobni kuu dungkunmo keroon kuu yekaad-keroon, angkon ye awanenidan yena wenebiwen kowe, kerek kee wongkoon. Ye dowaken kuu neyiib yaa kirod mene ande wongkoon. Kwane, durud konde yenbandi yemoon kuu anam andiwendan yaa meneboon kowe, kangdommo dobere andi ye weng yenayiib wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 66 o 67 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)
2. God Ye Deme Yaa Korondiyiibban Awinemere Andi Inamen Kowoon (1:3-14)
3. Pool Ye Dobiri Kerekmen Daanoon (1:15-18)
4. Timoti Yaa Ambobani Ye Weng Kowoon (sapta 2)
5. Aronki Yeenbon Kerewini Kerekmen Daanoon (sapta 3)
6. Ongkandi Weng Yeenbon (4:1-18)
7. Yeenbon Kubendi Weng (4:19-22)

¹ Ne kuu Pool, Yesu Keresumbed God ye dowaken yaambéd kinoona ye apaso keraan. Yesu Keresu yaa anam andiwendan wadkeri kandaniib ye weng kunduk dakmi dowad ne kinoon.

² Timoti, eb kuu ne mimyob dowaken keebdi ye dana, eb yaa wongkani keebdaan.

Eb yaa kabamoon keebdi ye mimyob dowakeniib mimyob keebde kakman are nonondandiyiib yewenubmo dobiriyiib kuu Ambe God yoom nub Yariman Yesu Keresu yoom yaambéd bangkabdime.

Anam Andi Yaa Korondiyiibban Doberembere

³ Ne kuu eb dowad aronkiyiib annoomiib kurikuri kamembirimain kuu God yaa eso andimain. Ne kuu ambarakmiyiibban ye inameniib ye deme awinaan, nawoyambéd awinmo miniwen areb awinaan kumbed eb dowad kurikuri kerimain.

⁴ Domobde wanaane ne dowad ameng kamewen kuu ika meeneni wedmebda andi ye dowaken darewoob keraan. Wedmebdaniin kuu kubi darewoob keraniin.

⁵ Kedi, eb anam andi yorokmo awinimaab yaa ika meenaan. Kuye anam andi kuu eb awo Loisbed ibduruk ibmo anam anduune, kwane ari eb ena Eunis ibmo anam anduune, kwane ari eb kwangk'on anam andewen kuu wedme nekaadkeraan kii.

⁶ Kekee kwamunekob ne monkone daabdiin, ne dingki eb ari koweni God yaa kurikuri kamaane yembed ye deme ye aromkono komo kabdoon kuu, kuyaamb'ed kwane awine ambangkebko inamen kee darewoob kerok andid. Kukuu amot embeng yaa wuruwaawa dene amot yumbu darewoob kerimaan areb kerok.

⁷ Amborom kuu God kuu yiiwa nuwa yaa unimaan ye kingkin kondindo, aromkonoyiib mimyob dowaken keendiyiib kangkadmiyiib ye kingkin kondoon.

⁸ Kowe, nub Yariman komo kamoon ye weng dakmiyiwa ne ye dowad wii aom doriiniwa yaa karak bobnaab. Kwane, eb kuu ne daboknebko Godbed komo aromkono kondoon kuyaamb'ed Yesu ye weng amun ye dowadbed dabab kuu kandem.

⁹ Godbed nub kuu bobni yaa burudande bindene karadmo dobirime ande baandoon. Kwamoon kuu nub komo kamuwen kumbedban, yeka ye inamen nekwooniib ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib kumbed kii. Kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kee Godbed okada ambida ma andowe ongmino yaron yirimbed Yesu Keresu yaamb'ed nub yaa kondoon,

¹⁰ kumban nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu angkane monoon yaamb'ed kibikee kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kee dianmo keroon. Ye kuu bobni yaromkono monmarekore, ye weng amun yaamb'ed wadkeri anamiib bobnindeban ye dobiriyiib ben dian keroon.

¹¹ Kwane, ne kuu weng amun keye dowadbed kankowoon, kidangkambonbed daande kwanime andi ye demeyiib apaso demeyiib kedmengkandi ye demeyiib kui.

¹² Kwamune kamaan kumbed dabab kee kandaan. Kumban ne kuu kuyaa karak bobnainban, amborom kuu kane yaa anam andaan kuu nekaadkereni, nemb'ed komo komo ye dingki ari kowaan kuu yembed yiminmo oonaneen kwane wene nub benwananeen yaron keranuun kuu kangdommo meenaan.

¹³ Komo weng ne yaamb'ed wengamberewen kuu, kuye kerekmen yaamb'ed kedmengkandi ye kiwaan yorokmo kuu Yesu Keresu yaa anam andiyiib ye mimyob dowakeniib yaamb'ed awine oone.

¹⁴ Inamen amun bangkabdoon ebb'ed oone andi dowad kuu korobe oone. Kingkin Karadmo nub niindem aom doreen ye awabdi kumbed kwane korobe oone.

¹⁵ Eb ebkaad, ambibkin Esia ye kuristen angkodmia korem kuu ne yaa angkurom korokbewiwen kowe minindo, Faigelus yoom Eemogenes yoom yiyiib kwamune korem.

¹⁶ Kumban, Yarimanbed Onesiforus yoom yambiwoom doriibdan yoom yaa mimyob keendok, amborom kuu ye kuu awawimaane kubimaine ne wii aom seiniib boroniwen dibiin kuyaa karak bobnindo.

¹⁷ Kwane, ye kuu Rom angka monoon kuu ne yaa meeni darewoob keroon kumbed onmenmo yarone mene ne wedmewoon.

¹⁸ Kowe, Yarimanbed nub benwananeen yaron arimbed ye yaa mimyob keenok. Efesus aom dobaraan kuu yembed kiwaan yemoon yaambad awawimaan kuu anam ebkaadaa.

2

Yesu Yaromkonombed Aromne

¹ Kowe, ne dana, eb kuu Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ibnoka kangdommo kere.

² Kwane, weng maa maa kuu karub yemoon yi kerebiri arimbed nembed dakmaan wengamberewen kuu, korondiyiibban dobere yiminmo kedmengkandimaibdan yaa kondeneb oone kedmengkandime ande.

³ Eb kuu Yesu Keresu ye ana nangmi ye karub amun, kowe ana nangmidan amun areb kuu dabab dabab ku menebeen kuu ibmo ewiib nuwiib kangdommo doberemberem.

⁴ Karub kanembed aami aom doreen kuu yaro dore bunangka ye inamen ambangkaanban, ye dowaken kuu ye korok kubok dowad ye weng awini.

⁵ Ibmo kwamune areb kuu, karub kanembed bora ayi ye karub o kabaanmo wini ye karub keroon kuu iningkuk ye amowamob awinaanban kuu trofi kandaanban.

⁶ Ma, mongkob deme darewoob awini ye karub kuu yongbon kab arumoone kaine amnoon kuu yedin wande kan dangkoro anodned yimin.

⁷ Komo weng ke dakmiin kee meenmenabe, amborom kuu Yarimanbed keye inamen korem kee kedmengkabdaneena kaadkeraneeb kowe.

⁸ Bobnoon yirimbed nen daanoonman, King Dewid ye awo aman ari ye karub Yesu Keresu kui, ye weng amun nembed daandimain kuyaambad ye yaa ika meenme.

⁹ Ye weng amun ye dowad kuu durud yewed ye dabab kandaan. Kedi, ne kuu seinbed yerengkiwen, amob domokbidan areb kii. Kumban God ye weng kuu yerengkindo.

¹⁰ Kwana kowe, Godbed kinoondan yi dowad ne kuu dabab korem meneboon yaa kuu kangdommo doberembirimain. Kwanimain amborom kuu yi kangkon Godbed bindi yeman

Yesu Keresu yaambéd monoon kuu, dowan keraanban ye nambiriyiib kandime andid.

¹¹ Weng kee anammo kei,

Nub kuu ye yoombed bobnanuub kuu, angkon kwamune ye yoom wad dobaranuub.

¹² Nub kuu dabab menebaneen yaa kangdommo doberembaranuub kuu, angkon kwamune korok kere ye yoom oone dibaranuub.

Nub kuu ye yaa nubkaadban andanuub kuu, ye kwangkon neman nub yaa nekaadban andaneen.

¹³ Nub kuu ye yaa weng ongmuwen korondanuub kuu, ye weng ongmoon kuu awinaneen, amborom kuu yeka ye weng aadidmindeban kowe.

Godbed Yimin Andoon Ye Deme Karub

¹⁴ Kowe, weng ke dakmaan kee anam andiwendan yaa monkone daandimame. God ye murubia arimbed ogood weng wengberenabi kuu korondime ande ongkande. Kuye wengberenabi kuu idiibban, angkon no kwamune wengaibdan kuu wengberenabi kembed monmaraneen kii.

¹⁵ Godbed yimin andoon ye deme karub andok ande erekmab mekmeed kereneb ye kiringkono ari dobere. Kwamune ye deme karub kuu karak bobnimokban kere anam anam ye weng kuu yorokmo kedmengkandimaan.

¹⁶ Okad yiri ye weng dakmenabi yaa wangdandune, amborom kuu kwamune dakmenabidan kuu Godiibban ye inameniib darewoob kerimaib.

¹⁷ Yi kedmengkandi kuu yom deende woobkimaan ye bob areb derendaraneen. Yi kuyaom kuu Aimenaeys yoom Filetus yoom kii.

¹⁸ Yi kuu kwamune kedmengkandi anam yaa koronde ambab wande winiwen. Yimbed kedmengkandiib kuu Yesu ika menekore anam andiwendan dukniwen yirimbed ben daanoon kowe, nub kuu kiwaaniibban andiib. Keye dudi weng kembed yena yi anam andi kuu ben monmariwen.

¹⁹ Kumban komo komo Godbed kamkonomo ongme kowoon kuu kwamunemo kwane angkimbirimaan. Ke ongme kowoon kee dongka bot areb, kwari wongkoon kuu “Yariman kuu ye karuwa nimaya kuu yekaad.” andoon. Angkon weng maa kwari wongkoon kuu “Kane kanembed ‘Yesu kuu nub Yariman’ andimaibdan korem kuu arewa kami yaa korondaniib kumbed yimin.” andoon.

²⁰ Kuruweng kee, ambib kwaab kuye niindem aom kuu wuune ani ye yiribman maa maa yemoon, goldiib silvaayiibbed ongmiwen ye yiribmanmomban, yena kuu ayiib okadiibbed ongmiwen ye yiribman dangeen. Goldiib silvaayiibbed

ongmiwen ye yiribman kuu deme karadmo yeman, ayiib okadiibbed ongmiiwen ye yiribman kuu deme arewa yeman.

²¹ Kwamune kuu, karub maa kuu deme arewa yaa yeka kangkadme araneen kuu, ye kuu goldiib silvaayiibbed ongmiiwen ye yiribman areb, deme karadmo awini ye karub, Yarimanbed ye deme bangkani ye karub, nekwe deme amun maa maa yiminmo awini ye karub kui.

²² Kumban, kewed o koyu yaambid id ye dowaken arewa kuyaa kuu angkurom korokbene kombiri wene. Kuned, niindem aom karadmo keriiwen yaambid Yariman yaa baandimaibdan kuu ebbid daboknened, kami yorokmoyiib anam andiyiib miiyob dowaken keendiyiib yewenubmo dobiriyiib kuye inamen darewoob kere.

²³ Inameniibban nonoon ye wengberenabi yaa kuu wangdandune, ma awine kandaab, amborom kuu eb ebkaad, wengberenabi kee nangmuub nangma kami yeman kowe.

²⁴ Kwane, Yariman ye deme karub kuu nangmuub nangma kami ye karubban kowe, nimakarub korem yaa amun amun kamene kedmengkandi yimin kere. Yena yaa wungkandaab.

²⁵ Kane kanembed eb yaa manmo keriiwen kuu ebbid yi yaa nangkembed kedmengkande. Kwamebka Godbed yi inamen aombed amonombendoko, anam anam yaa kaadkeribko,

²⁶ yi inamen nandoko, awad arewambid ye dowaken yaambid kwamime ande dedmoni ye dowad ben ye kuukdem aom kamboroon yiri kuu yaro dore angkanime.

3

Yeenbon Aron Arimbed Yemoon Kuu God Yaa Korondaniib

¹ Kwamune kekei meenme. Aron yimin wande wananuun ari kuu yeka dohiri miin arewa menebaneen.

² Nimakarub kuu yika yimeren yaa kerengkan kerenib, yi inamen kumundin kuu kande odbed kan kiringkono kowenib, nubbedmo yimin ande kamenib, yi id benkoobenib, yi weng arewambid karub yena kankubunenib, yi ambe ena yi weng wengambirimokban kerenib, ee eso amun andimokban kerenib, inamen karadmoyiibban kerenib,

³ miiyob dowaken ma keendimokban kerenib, amarakmi yaa miiyob kowe nonondandimokban kerenib, yena yi aningko monmarenib, yimeren kangkadmiyiibban kerenib, yeremboromdan kerenib, amun amun yaa dowakeniibban kerenib,

⁴ ambodangenib, meeninban kumbid ogoodmo kamenib, nubka inamen amunmo andenib, God ye dowaken yaamban id ye dowaken yaamo dowaken darewoob keraniib kui.

⁵ Yi kuu God ye dowaken yaambéd dohiri areb dobaraniib kumban ye aromkono kandaibban kerenib, kuu anamban andaniib kii. Eb kuu yi yaa ma dabokne wanaab.

⁶ Kwane, yi kuu wenenib nima yi inamen aromkonoyi-ibbandan yi ambib ambib yemyeb aomne nima yi korok kerimaib. Nima kee, yi kuu ambarakmi yemoonbed dabab waroone inamen arewa maa maa yemoon yi yaa dedmonendene kwane keane kamime ande kamimaane,

⁷ yi yaa kuu kedmengkandembirimaan kumban anam anam ye inamen ma kandindo. Keye nima kee arewamo kamiibdan kee yi yoman winimaib.

⁸ Yanes yoom Yambres yoombéd Moses yaa manmo keriwén areb kuu, arewamo kamiibdan kee anam anam yaa manmo keriwén. Yi kuu inamen unitabmo, anam andi ye dowad kuu yi kuu wunekaroon.

⁹ Kumban, yi kwamune ambangkanmo ambab wanaibban, amborom kuu Yanes yoom Yambres yoom areb, kwamune yi inamen arewa kuu dianmo keraneene nimakarub korem wedmaniib kowe.

Ongkani Weng Timoti Yaa

¹⁰ Kumban, eb kuu ne kedmengkandiyiib ne dohiri ye kiwaaniib komo dowad kwane ambangkimainiib anam andiyiib yodbirimban iwarimbed dohiriyiib mimyob dowakeniib kangdommo doberembiriyiib

¹¹ nenbandimaiwiib durud yewéd kandaaniib kuye yoman wenewén. Komarewa nenbandiwen taun Antiokiiwa Aikoni-umiwa Laistarayiiwa kuyaom kuu ebkaadaa. Kuned dabab meneboon korem yaa kuu Yarimanbed ne nen kukboroon.

¹² Anam kuu kane kanembéd Yesu Keresu ye dowad God ye dowaken yaambéd dobarandamiib kuu, yenambéd yenbande durud yewéd kondaniib.

¹³ Kwane, arewa kamidan yoom aadikmidan yoom kuu arewa yiri wenenib, yena yaa birandaniiwe neman birandaniib kii.

¹⁴ Kumban, eb kuu komo kedmengkandi kuu beweniib komombéd eb mimyob woweboonkob kaadkereweniib kuu kwane awine doberembere, amborom kuu kane kanembéd eb yaa kedmengkabdiwenkob kaadkerewendan kuu eb ebkaadkereneb,

¹⁵ eb kuu dana mana yaambéd God Ye Weng Karadmo kaadkerewén. Keye weng kee, Yesu Keresu yaa anam andi yaambéd Godbed bindi dowad meeni kangdom kondi yeman.

¹⁶ God Ye Weng Karadmo korem kuu God yaambéd meneboon. Kuu kedmengkandi yemaniib, dudi inamen arewa yaa dedmone yedmene ongkandi yemaniib, inamen unitab

yaa ongakande yorokmo keru yemaniib, yorokmo dobirime ande kedmengkandi yemaniib kui.

¹⁷ God ye karub kuu kwane awinaneen kuu, ye deme amun ambangki ye inamen korem be nekwaneen.

4

¹ Kwane, God yoom wad doriibdaniib dukniwendaniib wengyundi ye karub Yesu Keresu yoom yi kerebiri arimbed angkane mananeen ye wengiiwa yembed korok kere ooni ye wengiib yaa meenaan yaambad, kee kwame ye weng kee eb yaa yedme kowaan kei.

² Yesu ye weng amun kuu dakme korokbende. Aron amun keraneen o arewa keraneen korem kuu weng daandi dowad nekwe dobere. Inamen arewa yaa kuu kedmengkande ben yorokmo ongme. Kami arewa yaa kuu dedmone yedmende. Inamen o kami amun yaa kuu weng amunbed ongakande. Korem kee yodbirimbawarimombad dobiriyiib ongme kedmengkandi yib kwame.

³ Kwanandaan amborom kuu nimakarub yemoon kuu ma arewayiibban ye kedmengkandi yaa kuu wunekaraniib yaron mananeen kowe. Yi kuu mamaa kere yika yi dowaken wengambarande dowaken keruwen ye wengmo wengambarandaniib kumbad, weng kwamune arebmo ye kedmengkandi korok korok yemoon kai ben daboknimo kameniib yi weng dakmi yaamo wengambere dobaraniib.

⁴ Yi kuu anam anam yaa yi kerendem wayerekne yangmadandenib, amonombe kan angkara dewene mooweng yaambad wengambere dobaraniib kii.

⁵ Kumban, komo komo menebaneen kuu ebkareb ooneneb kangkadme. Dabab menebaneen kuu emamo kangdommo doberembere. God ye weng kanyare dakmi ye deme kuu kwane awine. God ye deme awineeb korem kuu ongme awine.

⁶ Kwanandaan amborom kuu ne wadkeri kuu ok amun God yaa koni dowad ondukne wenemoon keraan kowe, ne God yaa wini ye aron kuu muneen.

⁷ Ne ana kuu amunmo nangbaan, ne kabaaneni yimin yaa nandaan, ne anam andi kuu ooneni awinaan kii.

⁸ Kowe kibik kee yorokmo dohiri ye kakman kandi yeman korok ari dereni yeman kuu ne dowad Ewen ari angkeen. Keyeman kuu Yariman, Yorokmo Wengyundi Ye Korok kui, yembed kuye aron arimbed ne kakman dowad kawaneen. Ne yaamomban, kane kanembad ye dangkuro mananeen yaa meeni dowaken darewoob keriwendan yaa kwangkwan kwane bangkandaneen.

⁹ Ebkareb aromnened neyiib yaa kirod areb mene,

¹⁰ amborom kuu Demas kuu okad kiri ye dohiri yaa dowakenmo kowekore ne yaa angkurom korokbewe domowe Tesalonaika angka wonoon kowe. Keresens kwangkon koronde Galasia angka wonoone, Taitus kuu Dalmesia angka wonoon.

¹¹ Ne yaa kuu Lukmo doreen. Maakiib yaro nenmene, amborom kuu God ye deme awinaan yaa kuu ye kuu awawi karub amun kowe.

¹² Ne yaro Taikaikus nenduni Efesus yaa kowaana wonoon.

¹³ Kwane, eb kuu yaro menebka, ne yuruk ebkad Troasman Kaapusiib yaa nowaan kuyiib nanmene. Kuyiib ne bedmi buk ku nongkobaan kuyiib benmene, kumban meeni darewoob keraan kuu ne bedmi buk kadbed ongmiwen kumbed benmene andid.

¹⁴ Aleksandee awuri ongmenabi ye karub kuu ne yaa dabab darewoob kan keewoon. Kumban komo kameron ye kakman kuu Yarimanbed konaneen.

¹⁵ Eb kangkon kaadkere Aleksandee yaa indob kangbed oone dohere, amborom kuu ye kuu nubbed weng ke dakmuub keyaa kamkonomo yobdood keroon kowe.

¹⁶ Ne kangdod weng ibduruk dakmaan yaa kuu karub kanembed mene ne yoman ma dore awawindo, kwane no domowe kirokmone wenebiwen. Kumban yi ambarakmi kuye kakman kuu arok.

¹⁷ Kuned kuu Yariman kuu ne yoman nankurom dorone aromkono kawoone ye weng daandaan. Kowe, ne yaambad God ye weng amun kuu yiminmo dakme korokbendako Yudanban korem wengambaraniib kerok. Kwane, ne kuu laiyon ye mongkodkono yaambad nenwonoon.

¹⁸ Kwane, arewambad nenbandi korem kuu Yarimanbed dorondare awawene ne amunmo kwane nenwene Ewen yembad oonoon aom kowaneen. Ye yaa nambiriyiib kerok, aron korem korem yeman. Anam kwanok.

Kubendi Weng Yeenbon

¹⁹ Prisila yoom Akwila yoom Onesiforus yoom ye ambiwom doriibdan yoom yaa kubendi weng keende.

²⁰ Erastus kuu Korin aom doboroon, minindo. Ma, Trofimus kuu bob anikad wande angkimboroon kowe, Miletus angka domonene manaan.

²¹ Ebka aromnened keyaa menebko yuruk aron kerok. Eubulusbed kubebdi weng keebdoon. Kwane, Pudens Linus Klaudia yoom kuristen angkodmia korem yoom kwangkon kubebdi weng keebdiib.

²² Eb kingkin kuu Yarimanbed ibnok. Kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kerubdok.

Taitus **Poolbed Taitus Yaa Kerek Keenoon**

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu ibduruk awinenenib kangdod dowad Rom yaa nen winiwe demboone, ye yoom Taitus yoom Kurit dudbi yaa wene aron dukmenmo weng amun dakmen yarebiwen. Kwane, Poolbed Taitus yaa eb kuu weng amun dakmen yarebe dowan kere ande yedmekore Kurit koronde kambong yena yaa wonoone Taitus kuye deme awinoon. Kwane, amaanbed kerek kee wongkoon. Wongkoon kuu: 1. Kuritdan anam andiwen kuu Kuritdan yi inamen arewa korondime ebbed daande andi ye wengiib, 2. Yesu ye weng amun yaa bon keriwendan yaa kebene andi ye wengiib, 3. Anam andi yaambbed dobiri kerekmen ye wengiib kui. Wongkoon ye weeb kuu AD 64 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-4)
2. Ooni Korok Korok Yi Kerekmen Yaa Daanoon (1:5-9)
3. Dudi Kedmengkandidan Yi Kerekmen Yaa Daanoon (1:10-16)
4. Anam Andi Yaambbed Dobiri Kerekmen Yaa Daanoon (2:1–3:11)
5. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (3:12-15)

¹ Ne kuu Pool, God ye deme karub, Yesu Keresu ye apaso kui. Ne kuu Godbed kinoondan yi anam andi ye dowadiib anam anam yaa kaadkere awinenenib God ye kiwaan ari dobirime andi ye dowadiib Yesu ye weng kanwene dakmimain.

² Anam andi keyiib kaadkeri keyiib kuye ambokab kuu wadkeri aron korem korem kande doberembaranuub ande meedmi kui. Wadkeri keye dowad kuu ma dudimokban ye Godbed aron maa ma andowindo kuyaambbed weng kunduk yedme kowoon.

³ Nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Godbed aron kinekore, kwanime ye weng kawekore, ne kedmengkandi yaambbed ye weng kan dian keroon.

⁴ Taitus, kedmengkabdaan kumbed God yaa anam andi kuu mimo ewa neya keruwen yaambbed eb kuu ne dana anam. Eb yaa wongke keebdaan kii.

Ambe God yaambbed, angkon nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu yaambbed yi kabamoon koni ye mimyob dowakeniwa yi nangkem yewenuwiib kerubdok.

Taitus Ye Deme Kurit Dudbi Yaa

⁵ Eb Kurit yaa domobde manaan ye id kuu deme nub ambangkane down kerindo dangeen yaa kuu awineneb down kere weneneb, taun korem kumaom kuu kurikuri oonidan ben nongkobbenmo wene. Ne weng kabdaan arebmo awine.

Kuristendan Ooni Ye Korok Korok Yi Dobiri

⁶ Kuristendan ooni ye korok kuu kei, yiminmo kuu ye kuu arewayiib ande dedmoniyiibban ye karub, amban mimo ye karub, ye meed kuu God yaa anam andi dana, ye weng ben kiradmi ye danamban o wabkad ye danamban kui.

⁷ Kwamune, kuristendan ooni ye karub kuu God ye deme amunmo awinok anded kowe, yiminmo kuu ye kuu arewayiib ande dedmoniyiibban ye karub, ye kuu kobkabungki ye karubban, kirod norin wandi ye karubban, ok arewa anembere awarak ayembiri ye karubban, kirodmo nangmi ye karubban, nemengkandeni od yemoon ba andi ye karubban kui.

⁸ Kuned, yiminmo kuu ye kuu angkodmendi ye karub, komo amun amun kuye dowaken ye karub, yekareb kangkadmi ye karub, kangdommo ye karub, karadmo ye karub, amunmo dobara andi ye karub kui.

⁹ Yiminmo kuu ye kuu God ye weng anam kedmengkandiwene korem kamkonomo awine doreenman. Kwane kuye karub kuu kiwaan kee yekaad kei, nimakarub yena yaa Yesu ye weng anam yaambed awande ongkandaneena yi aromne kaadkeraniib, kuned yenambed Yesu ye weng manmo keraniib kuu kiwaan anam ongme korokbendaneen.

¹⁰ Kwanandaan amborom kuu nimakarub yemoon kuu wabkad keriwene, deme awinimokban kere ogood dakmemberenib nemengkandidan kui. Yi kumaom kuu wekono kad wanabi kumbedmo yimin ande kamimaibdan, yi kuu nemengkandidan anam kii.

¹¹ Kwane, yi dudi weng kuu kebenime, amborom kuu yimbed inamen arewa od bi dowadmo kedmengkandimamenib ambib yena kumaom doriibdan yi anam andi kankubuniwen.

¹² Kedi, Kuritdan yi karub ma inamen kedmengkimaanbed yedmoon, "Kuritdan korem kuu dudanabidanmo, arewayiib inameniibbandanmo, no diberembere animanmo anembiridanmo kui." andoon.

¹³ Kuye weng kuu anam kii. Kwane kowe, yi yaa weng kamkonombed ongkande. Kwane daandewo, yi anam andi God yaa kuu kangdommo kerenib,

¹⁴ Yuudan yi dudanabi moowengiib anam anam wunekariwendan yi wengiib yaa korondime.

¹⁵ Kane kane kuu ye niindem aom karadmo keroon kuu komo meenaneen kuu karadmo yeman. Kumban kane kane

kuu ye niindem aom kuu arewayiib kere anam andindo kuu komo meenaneen kuu ma karadmo yemanban. Anamaa, yi inameniib meeniyiib kangkon kuu arewayiib, ma amuniibban.

¹⁶ Yimbed God kuu yikaad ande yedmimaib kumban, angkon yimbed komo komo kaimaib kumbed korokbimaan kuu, yi kuu God yaa birane aadidmidan anam. Yi kuu God yaa komyeng keriwendan, wengamberedandidan, deme amuniib awinindebandan kui.

2

Kuristen Kedmengkandi Anam Kedmengkande

¹ Kumban eb kwamune kuristen kedmengkandi anam ye kiwaan kerekmenmombed kedmengkande.

² Kwane, karub aamkono aamkono yaa kwane kedmengkande, kirod norin wandiyiib ogood dobiriyiib kamaib, inamen amun amun yaamo awinime, yikareb kangkadmime, yi anam andi kangdommo kerime, mimyob dowaken kangdommo kerime, dabab meneboka aromne doberembirime kui.

³ Kwamune areb kuu, nima aamkono kwangkon kwane kedmengkande, inamen karadmoyiib dobirime, yena ben kubuni dowad daanubdaanab kamaib, ok arewa yaa kenambun berewarembirimban, kwane amun amun yaambéd kedmengkandime kui.

⁴ Kwamunaniib kumbed nima koyu yaa kedmengkandi yimin keraniib. Kwane, nima aamkonombéd yi yaa kedmengkandime ye weng kukei, nima koyu yi karuwiib yi dana meediib yaa mimyob dowaken kerime,

⁵ yikareb kangkadmime, karadmo kerime, ambiwoom deme awinime, amun amun kamime, kwane yi karub yi dabderem yiri dobirime kui. Kwanamo kamaniib kumbed nimakarub yenambéd God ye weng yaa kuu inamen arewa ma dakmaibban keraneen.

⁶ Kwamune areb kumbed, kewéd yaa kwangkon yikareb kangkadmime ye weng kedmengkande.

⁷⁻⁸ Eb kuu korem amun amun kame. Kukuu kekamune kerime andewéd yeman. Eb kedmengkandi yaambéd, kedmengkandiyiib dobiriyiib ibmo kerí ye inameniib yiminmo dobiriyiib yiminmo dakmiyiib korokbende. Inamen kee arewa kedi dakmaibban. Kowe, kwane kane kanembéd eb yaa manmo keraniib kuu yika wedme karak kandaniib, amborom kuu yimbed nub yaa ambarakmi ma akmaibban kowe.

⁹ Kwane, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinem-biridan yaa kwangk'on kedmengkande, yi kangkodan yi dabderem yiri dobirime, yi kangkodan kubaniib andi ye kerekmen yaamb'ed amun amun kamime, wengberenabiyiibban kerime,

¹⁰ yi yiribman yid baib kui. Amun amun kamaniib kuu kangkodan yaa korokbi yeman, komo komo deme kondani-
iwe ambangkaniib kuu yimin amun. Kwamunaniib kuu kiwaan korem yaamb'ed nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God ye kedmengkandi yaa kuu amun kowe wedme wengamberem andi yeman keraneen.

¹¹ Kwamune ye kiwaan yaamb'ed doburuwed yimin, amborom kuu God ye kabamoon ye mimyob dowaken ku keendoonkob monoon kuu bobni yaa burudande bindi yeman kowe.

¹² Kowe kwane kedmengkandeen kuu nub kibikee doruub keyaron aomb'ed God yangmadandoniyiib okad yiri ye in-
ameniib yaa korondem, nubkareb kangkadme doberem, kangdommo doberem, God ye kerekmen ye kiwaan ari doberem kui.

¹³ Kwamunembed awine doruub kuu nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God Arimbed Yesu Keresu nambiriyiib angkadere mananeen yaron amun yaa meenmo doruub kii.

¹⁴ Ye kuu yekareb nub dowad kondoon, arewa korem yaa nub bidde bindanded, ye nimaya karuwa kerubko karadmo ongmondoko nindorokiibbed amunmo kamime anded.

¹⁵ Kee kwane kedmengkandewed yimin. Yesumbed deme kabdoon ye aromkono yaamb'ed, inamen amun yaa kube ongakandeneb inamen arewa yaa weng kamkonomb'ed ongakande. Kwane kerendobaraawa eb yiminban ande oronde daabdi yeman keraiib.

3

Amunmo Kamime

¹ Anam andiwendan yaa monkone ongakandee'wo, kwane yi korok korokiib gapmandaniib yi dabderem yiri dobirime, yi weng wengambere kwane awinime, amun kami dowad nekwime,

² wengbed karub maa ye aningko monmaraib, nangkema yewenubmomb'ed dobirime, yena yaa awandime, nimakarub korem yaa kerengkaniibban kankubune yirimbed dobirime kui.

³ Kurin anukbed doburuwen kuu nub kangkon inameniibban wabkaddan, nub kuu nemengkandoone nub id dowaken

deme arewa yemoonbed nub yariman keriwen. Nub do-biri kuu karub ma ayem andi meenenub inwirine keenom-boroon keenomboroon kamenub neman arud wandem-boroon arud wandemboroon kamuwen.

⁴ Kumban nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God ye mimyob dowakeniib amun amuniib kuu nub yaa mene-boone,

⁵ yembed nub kuu bobni yaa kuu burudande bindoon. Kwane, nubbed amunmo kame doburuwen kumbed bindindo, yekareb ye mimyob keende kakman are nonondandoon kumbed nub bindoon. Ye kuu Kingkin Karadmombed nub niindem aom oganabe wadkeri yeeb inamen yeeb kondoon yaambbed bindoon.

⁶ Kwamune kowe, Godbed ye Kingkin Karadmo kuu nub ari darewoobmo onduknoon, nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu ye kakman yaambbed onduknoon kui.

⁷ Kwanakob, kwane ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambbed nub kuu yumbon kondoonkob, wadkeri aron korem korem yeman kandanuub ye dowad meenmo doruub.

⁸ Kekee weng dudi wengban, weng anam kii. Kwane, ne meeni kuu weng kee eb ongme kedmengkandimame. Kwanebko, God yaa anam andiwendan kuu amun amun kami kara ongme awinime. Inamen kee amunmo, awinaniib kuu amunmo angkon idiib keraniib kui.

⁹ Kumban eb kuu inameniibban ye wengbiri wengiib un-yeman awoya awoya komoyiib komoyiib dobere dobere miniwen ande yunbanabi wengiib Yuudan yi amowamob ye dowad wengbiri wengiib yaa kangkadme, amborom kuu kuye weng kuu arewamo, awinaniib kuu arewamo angkon idiibban keraniib kowe.

¹⁰ Kwane, karub kanembed karub yena ben wade andok-bimaan kamoka, ebbbed ye yaa weng kamkonombbed daane. Eb weng wengamberedandoka daane ayoob kere. Ye kwane eb weng ika awunesare kankoraroka eb kuyaa ika daanaab, wunedandune.

¹¹ Eb ebkaad, kwamenabidan kuu yi inamen kuu yorokmomban unitab kui, yi kuu ambarakmidan, komo kaimaib kuu yi ambarakmi korokbi yeman kui.

Meeni Yeman Yeenbon Weng

¹² Kwamune, Aatemas o Taikaikus eb dowad kankowani-ina mananeen kuu erebnarimban eb nekwane Nikopolis taun yaa aromne yaro mene wengawe, amborom kuu yuruk aron mananuun kuu ne dowaken taun kuyaom dobarande meanaan kowe.

¹³ Kwane, kangdod wengangki ye karub Senas yoom Apolos yoom ongme awande, yi kuu wanandamiib kowe komo komo dowan keroon kuu yi yaa bangkande.

¹⁴ Kwane, nub nimakarub korem kuu yena yaa amun amun kamimo dobirime. Kwananiib kumbed aronki mimo mimo dobaraniib yeman nekwandimamaniib, ogoodmo dobaraiban kui.

¹⁵ Karub korem ne yoom doruubdanbed eb yaa kubebdi weng kowuub kii. Kane kanembed yi anam andi yaambes nub yaa mimyob dowaken keendimaib kuu yi yaa nub kubendi weng konde.

Kwane, God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yuib korem yaa monok.

Failimon

Poolbed Failimon Yaa Kerek Keenoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Failimon kuu anam andoonman Kolose aom doboroon. Ye kuu ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiridan yenayib. Kuye karub maa kuu Onesimus. Ye kuu Failimon yaambad yid bekore kombiri wonoon. Kwane kuu Rom yi amob aombed kuu dabab kuu ayiwe bobni yeman. Amaanbed Onesimus kuu Pool durunenekore weng amun wengamberekore anam andoon. Kowe, Poolbed Failimon yaa Onesimus ye ambarakmi are nonondande ande wongkoon, ye kangkon anam andoonman keroon kowe. Wongkoon yaron kuu Kolosedan yaa wongkoon yaron kowe, wongkoon ye weeb kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Kubeni Weng Ibduruk (ves 1-3)
2. Eso Ande Kurikuri Kami Ye Weng (4-7)
3. Onesimus Ye Dowad Kaamoboan (8-22)
4. Yeenbon Weng (23-25)

¹ Ne Pool, Yesu Keresu ye dowadbed wii karub keraan yoom Timoti nub kuristen angkodmi maa yoom.

Failimon, nub angkodmi deme karub ibonmo awinuwenman, eb yaa weng kee keebduub.

² Kwane wene nub angkodmi yu aningko Apfiayiiwa, wene nub deme mimoman ana nangmidan areb awinembiri ye karub Aakipusiiwa, kwane wene God yaa anam andiwendan eb ambiwoombed nedbenib kurikuri kerimaib kuu yiib korem yaa weng kee keenduub kii.

³ God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib nangkema yewenuwiib kuu nub Ambe Godiib Yariman Yesu Keresuyiib yaambad yiib ari menebok.

Failimon Ye Anam Andi

⁴ Ne aron korem ne God yaa kurikuri kerimain kuu, eb dowadiib eso ande kurikuri kamembirimain,

⁵ amborom kuu eb anam andi Yariman Yesu yaayib eb mimyob dowaken God ye karadkonodan yaayib kuu wengain kowe.

⁶ Ne kurikuri kerimain kuu Yesu Keresu nub yaa amun kerundoone korem kee ebkaadkerewen kuyaambad, eb anam andimbed anam andidan yaa aromneneb ibmo mene yone daboknaneeb kuu yiminmo keraneeb. Kukuu Yesu Keresu yaningko darewoob keruni yeman.

⁷ Nangkodmi, eb mimyob dowaken keendimaab kuu wedmaan kowe, yewenubmo kubi darewoob kandaan, amborom kuu God ye karadkonodan yi niindem aom kuu kubi dowaken ben kondewen kowe.

Onesimus Ye Dowad Kaamonoon

⁸ Kwana kowe, kwamune Keresu yaambéd ne kuu arudkonomo kwane andi ye weng eb yaa kowaniin kuu, yorokmo ye kiwaan arimbed eb kwane ambangkaneebmo,

⁹ kumban nembéd yedmaan kuu mimyob dowakenbed kowenid. Kowe, ne Pool kiom mana kereni, angkon Yesu Keresu ye dowad yaa wii karub keraan kumbéd,

¹⁰ eb yaa ema yedme kowaan kuu, anam andi yaambéd ne dana keroonman Onesimus ye dowad kaamobdandamaan.

Ne kuu wii aom dibiine, ye kuu kwane ne dana keroon.

¹¹ Anukbed ye kuu eb awabdi yemanban kumban, kibikee awandi ye karub amun keroon, eb yaayiiib ne yaayiiib.

¹² Mimyob darewoob kowaan ye karub kee, nembéd kan kowaana ika eb yaa ku monoon kii.

¹³ Ne kuu Yesu ye weng amun ye dowad wii aom doriin yaron kuu ne meeni dowaken kuu kwane neka keyoom awinenako doborok, eb yumbon kande doberene awawok andid.

¹⁴ Kumban eb yaadin ma kaamobdindombéd nembéd Onesimus yaa awawi deme ogoodmo koni kuu ne dowakenban, ye kuu eb deme karub kowe. Kwanaan amborom kuu eb awawi weng dakmaneeb kuu kwane eb dowaken yaambédmo, dedmonaane eb dowakenban yaambédban kii.

¹⁵ Kwamuneene, anuk kuu Onesimus kuu aron dukmenmo eb yaambéd doombere angkane doberene kuristen keroon ye dowad kuu, mokuro, kibikee aron korem ebmanmo keraneen.

¹⁶ Eb yaa ika monoon kuu eb dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub ika kerimo yemanban, inamen kee burudande eb mimyob dowaken keeni ye angkodmi keriyeman kui. Ne mimyob dowaken darewoob ye yaa kowaan, kumban eb mimyob dowaken arimbed dareb keriyeman ye karub keroon, ye kuu karub amuniiwa ye kuu Yariman yaambéd eb angkodmi kerooniwa kowe.

¹⁷ Kwani kowe, Pool kuu ne angkodmi amun anam andebka, kwane ebbéd ne yaa amun nambiwoom mene andimaab kwane areb kuu, Onesimus kuu amun kwane ika mene nambiwoom ande.

¹⁸ Kowe, ye kwamune eb yaa ma ambarakmoon keroka, eb yaa maa dungkum keroona ma angkeen keroka, ye dabab o dungkum eb yaa kuu kan ne yaa kawebko nembéd ongmebde, inebde kama.

¹⁹ Ne Pool, nembed kerek kee wongkaan, neka ne dingkimbed kii. Anamaa, ne ika ye dungkum kuu ingkabdaniin. Kumban meenme, kedmengkabdaane anam andewen kowe, eb dungkum ne yaa kuu ebka eb wadkeri kui.

²⁰ Ee nangkodmi, ke kaamonaan kuu Yariman yaningko yaambed ne dowad awawe andid, angkon ne niindem aom kuu Keresu yaningko yaambed kubi dowaken kan kawe.

²¹ Nembed kangdommo meenaan kuu komo andaniin kuu no kwane awinaneeb kowe, kerek kee wane keebdaan, amborom kuu nekaadkeraan kuu komo deme eb yaa kabde dakmaan korem kuu kwane ariyiib darewoobmo awinaneeb kii.

²² Kowe, weng maa kuu kei. Eb ambiwoom wadnarimbon mimo ne meneni ewiib dobiri dowad ongme, amborom kuu nembed meenaan kuu God yiib kurikuri weng wengambere inandene kiwaan ongmaneena ne nekwane yiiwiib yaa mananiin kowe.

Yeenbon Weng

²³ Epafra, Yesu Keresu ye dowad ne yoom ke wii aom doruub kuu kubebdi weng eb yaa kowoon.

²⁴ Kwaneene, deme ne yoom awinimaibdan Maak yoom Aristaakus yoom Demas yoom Luk yoom kuu yi kwangkon kubebdi weng keebdiib kii.

²⁵ Kowe, kwane Yariman Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu kwamune yiib kingkin yaayiib ibmo awandok.

Hibrudan Hibrudan Yi Kerek

Wongkoonman

Wongkoonman kuu yaningko kerek kemaom wongkindo. Kuristen korok maa Teetulian weeb AD 200 areb ande wongkoon kuu Baanabasbed kerek kee wongkoon. Kumban kibikee karub yenambed Apolosbed wongkoon andaiwe, yenambed Sailasbed wongkoon andimaib. Kumban yi korem kuu wongkoonman kuu God ye inamen yaambed wongkoon andimaib.

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Wongkoonman kuu Yuuman Yesu yaa anam andoon, ye kuu Yuudan anam andiwen kuyaa wongkoon. Yesu kuu Yuudan yi inameniib amowamowiib amob wengiib kurikuri kiwaaniib korem burudande aningko darewoob arimbed keroon ande korokboon, kerek kemaom kuu. Kwane, Buk Andowoonbed wene Buk Malakai kuye profesi weng kuu Yesu ye dowad korokbe dakmeen kuyaa wongkoonmanbed ande korokboon. Kowe, Moses o engyus o karub maa yaamban, Yesu yaamo meenmembirime anded. Kwane, wongkoonmanbed ande korokboon kuu Yesu kuu God dore nub dore wedyiri dohiri ye karub aningko darewoowiib, Eeron arebban, God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan arebban. Wongkoon ye weeb kuu AD 68 areb.

Korok Weng

1. Andowi Weng: God Ye Amob Yeeb Ongmoonman Yesu Kuu Aningko Darewoob Arimbed (1:1-4)
2. Yesu Keresu Kuu Aningko Darewoob Arimbed, Kurin Ye Yuudan Yi Korok Korok Arebban (1:5–7:28)
3. Yesu Keresu Kuu God Dore Nub Dore Wedyiri Dobiri Ye Karub Darewoob Arimbed, God Dore Yuudan Dore Wedyiri Dobiridan Arebban (sapta 8–10)
4. Anam Andi Yaambed Kangdommo Doberembirime Andi Ye Weng (sapta 11–12)
5. Anam Andi Yaambed Dobiri Kerekmen Yaa Ambobandi Ye Weng (13:1-19)
6. Yeenbon Amun Kerundi Weng (13:20-25)

Engyumban Mingkimbed Aningko Darewoob

¹ Kurin yiri kuu Godbed nub awoya yaa profesidan yaambed aron yemoon kuu kiwaan yemoonbed daandem-boroon.

² Kumban kibik aron yeenbon kee, ye Dana Mingki yaambéd nub yaa daandoon. Kwane, ye kuu Godbed kumkam korem yaa kangkoman keruni ye dowad kine kowoon. Kwanekore, ye yaambéd Godbed kumkam korem kuu ongmenaboon.

³ Mingki kuu God ye nambiri kuu dianmo keroon. Ye kuu ye Ambe ye inamen meeni korem areb ibmo doboroon. Ye weng aromkonoyiib kumbed kumkam korem angkeen. Kwane, ambarakmi aari ye kiwaan kuu ambangke downan kerekore, Ewen ari daane Aningko Arimbed Ye God ye dingki wiwi angkambéd dibeén.

⁴ Kowe, Godbed kine kowoon yaningko Mingkimbed awinoon kuu engyu yi aningko burudandoon arimbed areb, Mingki kuu arimbed, engyu arebban.

⁵ Kedi, engyu kane yaa Godbed ma kwane yedmoon, “Eb kuu ne Dana, kibikee ne kuu eb Ambe keraan.” andoon? Downan! O, engyu kane yaa Godbed ma kwane yedmoon, “Ne kuu ye Ambe keraniine, ye kuu ne Dana keraneen.” andoon? Downan!

⁶ Kwane angkon Godbed ye wonobdana okad yiri nenkowe yedmoon, “Engyu korem kuu ye yaa bumangke yaningko kankoonime.” andoon.

⁷ Engyu yi dowad daande yedmoon kuu, “Ye engyu ongmendaane nuub areb kerimaib, ye demedan kee ongmendaane amot yumbu areb kerimaib.” andoon.

⁸ Kumban ye Dana Mingki ye dowad yedmoon kuu, “O God, eb oonimbon kuu aron korem korem kwane angkimberembaranuun, eb ambibkin aom kuu yorokmo ye aromkonombéd oonaneeb.

⁹ Yorokmo dobiri yaa dowakenmo kerewen, kumban inamen arewa yaa arud wandemberewen. Kwanikob, God, eb Godbed eb korok ari kubi yeman olif ambod ye oiyo bune kinoon kumbed, eb nendene eb angkodmia burudande ari nenkowoon.” andoon.

¹⁰ Kwane yedmoon kuu, “O Yariman, yimin andowoon yiri okad ye ambokab ongmeneb, ambid kuu eb dingkimbed ambangkewen.

¹¹ Yi kuu downan keraniib kumban eb kuu kwane doberembaraneeb. Kwane, yi kuu ebkad areb korob kere biringke downan keraniib.

12 Yi kuu yuruk ebkad doboob areb bedmaneeb.

Yi kuu ebkad biande ebkad yeeb ben deebendemoon areb keraniib.

Kumban eb kuu doreebmo kwane dobaraneeb, kwane eb weeb kuu yimin wandaunban.” andoon.

13 Engyu kane yaa Godbed ma kwane yedmoon, “Ne dingki wiwi angka diberebko, kwane wene nembed eb bondan kuu beni eb yondad dabderem yiri kiriba.” andoon? Dowan, Mingki yaamo.

14 Engyu korem kuu awandi ye awad Godbed ben nongkobekore, bobni yaa burudande bindaneene yumbon kandaniibdan yaa awandime ande yedmoon dee? Anamaa.

2

Wengambere Kaadkeri Weng

1 Kwanikob, komo weng wengamburuwen kuu angkon ongme arimbed korobe meene kaadkerem. Kwananuub kuu awerendobenmo wanaubban.

2 Kedi, God ye amob weng engyusbed kanminiwen kuu yenambed amonombe weng id mamaa kerindeban, kwane weng kuyaa wunesadmiwendan yoom wabkad keriwendan yoom korem kuu dabab anam kandiwen.

3 Kowe, Godbed bobni yaa burudande bindi ye weng miin darewoob yaa yangmadandanuub kuu, komarewa kere dabab kandaubban ande kirokmonanuub? Dowan! Godbed bobni yaa burudande bindi ye weng kee Yarimanbed ibduruk daandaan kuu, wengambiriwendanbed kuu weng anam ande korokbendiwen nub yaa.

4 God kangkon kuyaa kuu anam ande korokboon kuu, dud kedmengkiyiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib God yaromkono wedmi yeman mimimiib Kingkin Karadmo ye deme ye aromkono maa maa Godbed kabamoon bangkandoon kuyiib korokboon kii.

Yesu Kuu Ye Kuristen Angkodmia Areb Keroon

5 Okad yeeb Godbed ongmaneene mananuun kuu ooni dowad engyu ke ande dakmuub keyaa nenkowindo.

6 Kumban God Ye Weng aom karub maambbed dakmoon kuu, “O God, nimakarub yi kuu kaneyakob eb kuu yi yaa meenmo doreeb?

Yi dana kuu kaneyakob eb kuu yi yaa oone doreeb?*

7 Ebbed yi kuu aron dukmen engyu arebban yiri ben kubudereneb,

* 2:6: Kaamobi ayoob kee inandi kuu: God ye mimyob dowaken yaambbed yi yaa oone doreen kumbedm.

yi yaa nambiriyiib aningko kankooniyiib bangkan-
deneb,

⁸ kumkam korem kuu yi dabderem aom nongkobewen.”
andoon.

Godbed kumkam korem yi dabderem aom nongkobo-
on kuu nimakarub kuu korem ooni yeman, barang maa ma
biknindo. Kuned kibikee wedmuub kuu kumkam koremban,
yenamoo kuu yi dabderem aom dangoon.

⁹ Kumban Yesumo wedmenuub, ye kuu aron dukmen en-
gyu arebban yiri kankubunoone, amaan ye yaa kuu nam-
biriyiib aningko kankooniyiib bangkanoon, amborom kuu
yembed nub dowad bobnoon kowe. Kwanoon kumbed God
ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambad ni-
makarub korem yi dowad durud yewed kande bobnoked
yimin ande kwanoon.

¹⁰ Yiminmo keroon kuu yeka ye dowad ongmenaboone
yeka ye yaambad kumkam korem dembe wonoon ye God,
yembed nimakarub yemoon nambiri yaa bemini dowad yi
bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ongmi ye karub kuu
kankine kowoone, durud yewed kandoon kumbed demko-
ronmo keroon.

¹¹ Nimakarub ongmaane karadmo kerimaib ye karub
Yesuyiib angkon ongmandoone karadmo keriwendaniib, yi
ayoob kuu yeka yekamban id mimo. Kowe, Yesu kuu yi yaa
damana andimaan kuu karak yemanban yiminmo.

¹² Kowe, God Ye Weng aombad wongkoon kuu Yesu ye
dowad anam id kere yedmoon,

“Nembad ewaningko kuu ne damana yaa ande daandaniin.

Nedbiwendan yi arinambo arimbad eb kubi yook
wingkaniin.” andoon.

¹³ Kwane angkon yedmoon,

“Ne kuu God yaambad angkumonaniin.” andoon.

Kwane angkon yedmoon,

“Ne kuu kei, ne yoom nimakarub Godbed bangkawoon yoom
kuu kei.” andoon.

¹⁴ Nimakarub kangkon yomiib umkaniib kowe, ye kangkon
yi id arebmo kerene bobnoon kumbed bobni yaromkono
awinoonman kuu yaromkono monmaroon. Kuu ye aningko
kuu awad arewa Seten kui.

¹⁵ Kwane Yesumbad monmarekore, kane kane bobni ye uni
yaambad Setenbad awinende yerengkoone yi wanabi yaron
yirimbad ari kuu ye dabderem yiri dobere ye dememo aw-
inembirimaibdan kuu Yesumbad dudbere ben angkadoroon.

¹⁶ Kedi, anam kuu engyu yaa awandindo, kingkin kerek-
men yaambad Abraham ye yob keriwendan yaa awandoon.

¹⁷ Keye dowad kumbed Yesu kuu kiwaan korem yaa kuu ye damana areb keru yeman ongmoon. Kwane ongmoon kuu mimyob keende kakman are nonondandiyiib ma korondiyi-ibbaniib God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob God ye deme awinimaan ye karub kerok anded, nimakarub yi ambarakmi kuu biddok anded.

¹⁸ Amborom kuu ye yaa ambarakmok ande biranande kamoon kuu yekareb durud yewed kandoon kowe, kane kane yaa Setenbed ambarakmok ande birandande kama- neen kuu Yesumbed yi yaa awandaneen kuu yimin.

3

Yesu Kuu Darewoob Arimbed Moses Arebban

¹ Kwani kowe, kuristen angkodmia karadmodan, Ewen aombed baandoone ibmo ambangkaibdan, yiib kuu Yesu yaambed meenmembirimamime. Ye kuu nub Apaso, ye kuu God Dore Nimakarub Dore Wedyiri Dobiri Karub Darewoob Arimbed, ye dowad kwamunemo dakmimaub kii.

² Ye kine kowoon ye God yaa kuu ma domondindo, ye weng yaamo awinimo kamoon. Ye kuu Mosesbed God ye nimakarub korem yaa ma domondindo kwane areb keroon.

³ Ambib yenboon ye karub yaningko kuu kankoonimaib, ambib yaningko arebban kwamune areb kuu, Godbed wed- moon Yesu kuu aningko kankooni darewoowiib yiminmo, Moses arebban, amborom kuu Yesumbed ambib yenboon, ambib kuu God ye nimakarub kui.

⁴ Kedi, ambib mimim korem kuu karub mimimbed yen- benabimaib kumban, God kuu kumkam korem yenbenabi ye karub.

⁵ Moses kuu deme awinimo ye karub, ma domondimok- banman, God ye nimakarub korem aom kuu. Kwane, yem- bed dakme korokboon kuu Godbed aman ari komarewa dakmaneen ye weng ye dowad.

⁶ Kumban Keresu kuu God ye Mingki, ma domondimok- banman, God ye nimakarub korem yaa kuu. Kwane, nub kuu arudkono doberenub yembed kwananeen ande kerengkanuwen ye weng awine dobaranuub kuu, nub kuu ye nimakarub keranuub.

Anam Andindodan Yi Inamen Yaa Daboknendaib

⁷ Kowe, Kingkin Karadmo kurinbed Yuudan wabkad keru- wen yi dowad yedmoon kuu kibikbed yiib yaa kwamune, "Kibikee ye weng wengambiribka,

⁸ yiib niindem aom kamkono keraib, amboon angkambed yiibbed God yaa komboon darobeniwen yaron kuu

yiib kuu wabkad kere bon keruwen areb ikakman keraib.

- 9 Yiiib awoya yirimbed ne yaa anam dee ande komboon darobewiibe,
weeb 40yiiib nembed komo ambangkaan kuu wedmiwen.
- 10 Kwanekob, ne kuu kuye nimakarub korem yaa arud wandedekori,
kwane yedmaan, ‘Yi inamen kuu aron korem kimyenmo winimaib,
kwane, ne dohiri kerekmen yaa ma kaadkerindo.’ andaan.
- 11 Kowe, neka norin wandeni amob weng ongmeni yedmaan,
‘Yi kuu ne yiidkimbon aom awunaibban.’ andaan.” andoon.
- 12 Angkodmia, korobe kaadkerime, yiiib kuyaa karub mim kuu ambarakmiyiiib kerene niindem aom anam andindo kumbed wad doreen ye God yaa angkurom korokbenaan andid.
- 13 Kumban kibikbed wene yimin wandaneen yaron kuu derekmana kowe, aron korem neman kube ongkanoon ongkanoon kamime. Kwamaniib kumbed ambarakmi ye birandimbed yiiib niindem aom kebendaanban.
- 14 Nub kuu ibduruk Keresu ye dowad kerebkarawiibban arudkonomo doboruwen kwane kangdommo dobaranuuwe yimin wandanuun kuu, Keresu yoom ibmo dobaranuub.
- 15 Anuk yedmoon areb kwane,
“Kibikee ye weng wengambiribka,
yiiib niindem aom kamkono keraib,
yiiib wabkad kere bon keriwen areb ikakman keraib.” andoon.
- 16 Kane awene yi kuu wengamberekorib wabkad kere bon keriwen? Yi kuu Mosesbed Idyip aombed bin angkadoroon dan korem kui!
- 17 Kwane, weeb 40yiiib kuu kane awene yaa Godbed norin keendoon? Yi kuu ambarakmiwendan, amboon angka dukniwen kui!
- 18 Kwane, kane awene yaa Godbed ye yiidkimbon aom awunaibban ande amob ongmoon? Yi kuu wengamberedandiwendan kui!
- 19 Kowe, nub wedmuub kuu yi kuu awunindeban, amborom kuu yi kuu anam andindo kowe.

4

Anam Andiwendan Yi Yiidki Yeman

- 1 Kwanikob, kibikee God ye yiidkimbon aom aomni yeman ye weng kunduk kuu kwane angkeen kebenindo kowe, nub kuyaom kuu karub maa Godbed wengyunde yiminban

andaneene yiidkimbon kuyaom aomnaanban kuyaa korobe kaadkerem.

² Kedi, nub kangkon weng amun kuu yi yaa daandiweng areb kumbed nub yaa daandiweng, kumban yi yaa ma awandindo, amborom kuu yi kuu weng amun wengambiriweng kumban anam andindo kowe.

³ Kumban, nub nubkaad, nub kane kane anam anduweng kuu awunanuub ye yiidkimbon kuu angkeen, amborom kuu Godbed yedmoon kwane,

“Ne kuu norin wande amob weng ongme yedmaan kuu,
‘Yi kuu ne yiidkimbon aom kuu awunaibban.’ andaan.”
andoon.

Kuned, ye deme kuu yimin yiri kumkam korem ongmenaboona yaambad kwane dowan keroon.

⁴ God Ye Weng aom buk maa yaambad yemad aron ed ari ye weng dakmoon, “Aron ed ari kuu God kuu deme korem dowan kerekore yiidkoon.” andoon.

⁵ Kwane anak ke yedmoon kei, “Yi kuu ne yiidkimbon aom kuu awunaibban.” andoon.

⁶ Nimakarub yena kuyaom yiidkimbon aom awuni yeman kuu kwane angkeen, kebenindo. Kwane, kane kane anakbed weng amun yi yaa daandiiwe wengambiriweng kumban wunesadmiweng, yi kuu kuyaom awunindo.

⁷ Kwanikob, aron doboob kwane wene amaanbed Godbed aron mim kine kowoon, kuu kibikee ande yedmoon kowe, kwane Dewid yaambad anak ke yedmoon kei,

“Kibikee, ye weng wengambiribka,
yiib niindem aom kamkono keraiib.” andoon.

⁸ Kedi, Yosuaambad yiidkimbon kondoon karen kuu, God kuu amaan ari aron maa yeman kuu kwane dakmindoo karen.

⁹ Kuyaa andoon kumbed, kwane God ye nimakarub kuu Godbed yiidkoon areb yiidkaniib,

¹⁰ amborom kuu kane kanemad God ye yiidkimbon aom aomnaniib kuu Godbed ye deme yaa kuu koronde yiidkoon areb, kwane yi deme yaa koronde yiidkaniib kowe.

¹¹ Kwani kowe, nub kangkon nubkareb kiwaan korem yaambad ninabenub yiidkimbon aom awunem. Kwananuub kumbed karub maa kanemad yi wunesadmi kara ye yoman yaa wenene yi koob kandene kombaraanban.

¹² Kedi, God ye weng kuu wad dore yiminmo ambangkembirimaan. Ye weng kuu kerewang ered ayoob ye arud arebban, arud anam kai kowe, nare awune wene wadkeriyiib kingkiniib nadme andokbe kono inoon yaayiib kono ambodiib nadme andokbe kwane nimakarub yi niindem aom meenyiib inameniib kuu wengyundimaan.

¹³ God ye indob ari kuu kumkam korem ongmenaboon kuu komombed ma biknindo. Ye yaambed nub komarewa doburuwen kuu dakmanuub ye God ye indob ari kuu inamena meeniya kumkam korem kuu dianmo kwane dange weneen.

Yesu Kuu God Dore Nimakarub Dore Wedyiri Ye Karub Darewoob Arimbed

¹⁴ Kwani kowe, God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub darewoob arimbed Ewen ari daanoon kuu nub dowad doreen, ye kuu Yesu God ye Mingki kui. Kowe, nubbed anam anduwen yaambed anam ande dakmuub kuu yobdoodmo awinem.

¹⁵ Kedi, nub korok darewoob kuu nub dohiri inamen awine kandi kuu aromkonomban kuyaa kuu yone ibmo kere mimyob keende awandi yiminmo ye karub. Ye yaa kuu nub yaa areb kiwaan korem yaambed ambarakmok ande biranande kamoon kumban, ye kuu ma ambarakmindo.

¹⁶ Kwani kowe, nub kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye God dibere oonimbon ari dibeen yaa kuu kerebkarawiibban arudkonomo wene nandem. Kwananuub kumbed dabab menebaneen kuu nub yaa awandi dowad mimyob keende kakman are nonondandi kandenub, kabamoon kondoon ye mimyob dowaken wedmanuub.

5

¹ God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan yi korok darewoob arimbed yi korem kuu karub kuyaombed kine benekorib, God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye deme kuu kiniwenmanbed awinimaan, nimakarub yi munob bangkaniyiib yi ambarakmi ye dowad dingkan aye nengke agedmo kere baeb bangkaniyiib yeman kii.

² Ye kuu kane kane nonoon kerenib kimyen weniibdan yaa kuu nangkemmo awandaneen kuu yimin, amborom kuu ye kangkon ye dohiri inamen awine kandi kuu aromkonomban kerimaan kowe.

³ Kekee kwanikob, ye kangkon ye ambarakmi dowad kuu dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimaan, nimakarub yi ambarakmi dowadmomban.

⁴ Karub kanembed yekareb aningko darewoob arimbed ye deme kee ma kandaanban, Eeron yoom yawoya yoom yaa Godbed baande kinoon kwane keraneenkob kandaneen.

⁵ Kowe, Keresu kangkon yekareb nambiri kande God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub darewoob arimbed kerindo, Godbed ye yaa yedmenoon,

“Eb kuu ne Dana,

kibikee ne kuu eb Ambe keraan kii.” andoon.

⁶ Kwane, Godbed ye weng maaaa yedmoon kuu,

“Eb kuu Melkisedekbed God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub keroon areb kwane God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub aron korem dowad kerewen kii.” andoon.

⁷ Yesu okad yiri doboroon yaron kuu yembed naawonmo ameng kamiyib inok wiyib kmoon kumbed kurikuriyib kaamoniyib kuu bangkanoon, ayiwed bobnimbon yaa burudande nendaneen kuu yimin ye God yaa. Kwane, Godbed ye weng wengamboroon, amborom kuu Yesu kuu yekareb kankubune aningko kankooniyib God ye dowaken yaambéd doberembirimaan.

⁸ Ye kuu God ye Dana kumban, durud yewed kandoon kuyaambéd wengambere awini kandi ye inamen yekaadkeroon.

⁹ Kwane, ye kuu demkoronmo keroon kowe, ye yaa wengambere awine kandidate korem yi bobni yaa kuu burudande bindi ye ambokab keroon, aron korem yeman.

¹⁰ Kwane, ye kuu Melkisedekbed God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub keroon areb Godbed ye dore nimakarub dore wedyiri dohiridan yi korok darewoob arimbed kine nenkwoon.

God Yaa Koronde Ika Wini Yaa Kuu Kaadkerime

¹¹ Nub kuu weng keyaa kee yemoon dakmi yeman, kumban yib yaa ambobandanuub kuu yobdood, amborom kuu yib kuu emambéd kaadkerimaib kowe.

¹² Kedi, kibik aron kee yib kuu God ye weng kedmengkandidate keru yeman kuned, anam kuu yib yaa kuu God ye weng yaambéd ibduruk kedmengkandimaib ye weng kuu karub maambéd ika korem kedmengkandaneen kumbed yimin. Yib kuu animan kamkonomban muk ambodbed animaib ye dana areb keruwen kii!

¹³ Kane kanembed muk ambod yaamo aniib kuu yi kuu dana monob areb keruwen kowe, yi kuu yorokmo dohiri ye inamen yaa kuu korobe kaadkerindo.

¹⁴ Kumban animan kamkono kuu kaine amniwendan yiman, yi kuu kedmengkandi kuyaambéd korondiyibban kwane ambangkimaib kowe, amun yaambéd andokbe arewa kuna kuu yikaadkeriwen.

6

¹⁻² Kwani kowe, nub kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu ye weng dana yaa areb kedmengkandembiri yaa kuu koronde kaine amne aamkono areb kerem. Ibduruk kedmengkandimaib kee, bobni ye kiwaan ye ambangi yaa amonombi ye wengiib God yaa anam andi ye wengiib baptais kerundi ye kedmengkandiyib korok ari dingki kowi ye wengiib bobni yirimbed dembi ye wengiib aron korem ye

dabab koni dowad wengyundi ye wengiib kuu ika daandi yemanban, yiiikaadkeriwen kowe, kuristen inamen kaine amni ye weng kedmengkande awinem.

³ Kwane, Godbed kwamime andoka kwamem.

⁴⁻⁶ Kane kane ibduruk anam andiwe yi inamen nandoone, Ewen aombed munob kondi yeman wedme amun andiwe, Kingkin Karadmombed ibnendoone, God ye weng wedme amun andenib, God ye oonimbon menuun ye aromkono wedme amun andiib kuu, yi kuu yi anam andi yaa koronde ika wananiib kuu, ikakman amonombe God yaa minindeban keraniib. Amborom kuu ika mananiib kuu yikareb yi dowad God ye Mingki ika at ming arimbed ayenib dian angkambed karak konaniib kowe, ika mini kuu yiminban.

⁷ Kedi, kuruweng kei, okad kuu am menebimaunkob animamenudned yongbon kuu idiib kere wanaankob yongbon yarian wimaib kuu okad kuu God ye amun kerundi kuu kandimaun.

⁸ Kumban okad ari yik kawiiib kab arewamoyiib dembi-maan kuu arewa kowe, God ye butun kondandameen aom dorenu yeenbon kuu amotbed denanuun kii.

⁹ Angkodmia, nub kuu kee kwamune dakmuub kuned, yiiib kuu kwamunemban ande meene kangdommo awinuwen. Kwane, yiiib kuu amun kerundi arimbed kandaniib, kukuu bobni yaa burudande bindi ye kerekmen yeman.

¹⁰ God kuu yorokmo, yiiib kuu ye nimaya karuwa yaa anukiib kibikiib awandembirimaib kumbed, ye deme awine ye yaa mimyob dowaken keenimaib kuu nonondandaanban.

¹¹ Nub dowaken yiiib mimim kuu korondiyiiibban ye inamen kee korokbiib kuu, kwane awinibko wene yeenbon aron ari keruk. Kuu yiiibbed anam kwananeen ande meedmi kuu kangdommo kerok andi dowad.

¹² Nub dowakenban yiiib kuu kurabidan areb keru kuu, kumban kane kane God yaa anam ande yodbirimbaban iwarimbed dobirimaib kumbed weng kunduk yedme kowoon ye yumbon kuu kandiwendan yaa kuu yiiib kuu kumunkingime.

God Ye Weng Kunduk Kuu Anam Kwananeen Kumbedmo

¹³ Kwane, Godbed Abraham yaa weng kunduk ongme konoon kuu, karub maambad God yaa ma burudandindo kowe, yekareb ye aningko yaambad kowene

¹⁴ yedmoon, "Anamaa, nembad amun kerubdeni eb awoya yemoon bangkabdaniin." andoon.

¹⁵ Kwane, Abraham kuu yodbirimbaban iwarimbed doberokore, ye yaa yedme kowoon yeman kuu boon.

16 Karub kuu karub maa aningko darewoob yaambéd yedme kowimaib, yikareb yimerenban. Amob weng ong-mimaib kuu komo dakmiwen kuu anam ande korokbekore wengbiri korem kebeni yeman.

17 Godbed weng kunduk ye yumbon kandaniibdan yaa kuu, ye inamen amonombindeban ande dianmo korokbi dowad weng kee awinime ande amob wengbed ongmoon.

18 Kuye amonombindeban ye weng ayoob ongmoon kuyaom kuu God kuu dudi kuu yiminban kowe, weng ayoob ongmoon kumbed, nub weng kunduk kondoon awini dowad God yaa kirokmonuwendan kuu, kubi darewoob kere niindem aom aromnime anded.

19 Weng kunduk kondoon kee nub awinuwen kowe, nub kingkin yaa yobdoodmo awine angkumonimaan. Kwane, kuye weng kunduk kuu nub dowad kurikuri boyambib darewoob ye ambongkodem kebeni ye dabua burudande awune God ye kerebiri yaa wonoon.

20 Kuyaa kuu Yesumbed yedin nub dowad aomnoon. Ye kuu Melkisedekbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon areb kwane God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed aron korem yeman kerekore aomnoon.

7

Melkisedek

1 Melkisedek kee kambong Salem ye king, ye kuu Korem Burudandoon Arimbed Ye God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub. Kwane, Abraham kuu king yena yaa nangbe burudandekore ika meneen kuu, Melkisedekbed durunene amun kerunoone,

2 Abrahambéd king yaambéd yiribman nangbe boon korem kuu andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu Melkisedek yaa bangkanoon. Ibduruk kuu Melkisedek yangingko ye id kuu “yorokmo ye king”. Kwane angkon “Salem ye king” ye id kuu “yewenub ye king”.

3 God Ye Weng aom kuu awodki awaan ye wengiibban, yawoya awene ye wengiibban, andowoon yaron o wadkeri yimin wandoon ye wengiibban kowe, God ye Mingki areb kwane Melkisedek kuu God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon kuu aron korem doberembaraneen.

4 No meenime, yangingko kuu darewoob arimbed. Nuwambokab Abrahambéd nangbe boon ye yiribman kuu andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu Melkisedek yaa bangkanoon, yiribman miin amun yaamo bangkanoon.

⁵ Kedi, Moses ye amobbed yedmoon kuu Livai ye awoya ari kuyaom kuu kane kane God dore Yuudan dore wedyiri do-biridan keriwen kumbed Yuudan yaambbed andokbe wenore angko angkoyiib kere mim bangkandi yeman kuu bime andoon kowe kwanimaib. God dore Yuudan dore wedyiri do-biridan kuu Yuudan yikanmo, angkon Yuudan kuu Abraham ye awoya ari kuned God dore Yuudan dore wedyiri do-biridanbed yi yaambbed kwamune bimaib.

⁶ Kumban Melkisedek kee ye kuu Livai ye awoyamban, kuned Abraham yaambbed andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu bekore, weng kunduk kandoon ye karub Abraham yaa amun kerunoon.

⁷ Kwane, anam kuu yirimbed ye karub kuu darewoob arimbed ye karubbed amun keruni yeman.

⁸ Kuye dowad aom mim angkara kuu, yiribman andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu duknidan, Livai ye awoyambbed Yuudan yaambbed bimaib kumban, kuye dowad aom angkara kuu, wad doreen ande korokboon ye karub Melkisedekbed Abraham yaambbed yiribman boon.

⁹ Kwane mimbed yedmaneen kuu, yiribman andokbe wenore angko angkoyiib kere mim bi ye karub Livai kuu, Abraham yaambbed andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu Melkisedek yaa konoon kii andaneen.

¹⁰ Amborom kuu Melkisedekbed Abraham yaa durunenoone Abrahambed Melkisedek yaa bangkanoon kuu Livai kuu Abraham ye yob kowe, Melkisedek yaa bangkanemoon areb keroon.

Yesu Kuu Melkisedek Areb

¹¹ Kwane, Livaidanbed God dore Yuudan dore wedyiri do-biridan keriwen ambokab arimbed Godbed amob kuu nimakarub yaa kondoon. Kumban Livaidanbed God dore Yuudan dore wedyiri do-biridan kere ooniwen yaambbed yiminmo keru kuu de nandiwen karen, komoyiibkob kuyaa kuu Godbed ye dore nimakarub dore wedyiri do-biri ye karub maaa Eeron arebban Melkisedek areb kuu mananeen andoon?

¹² Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri do-biridan kurin kuu ben angka nongkobe God dore nimakarub dore wedyiri do-biridan yeweb ben aom nongkobaneen kuu, Moses ye amob yaa kuyaa kangkon koronde yeka maaa keraneen kumbedmo yimin.

¹³ Weng kee dakmeen ye karub kuu amyenimbon maaa, Livaimanban. Kwane, ye amyenimbondan ye karub maa kuu God dore Yuudan dore wedyiri do-biridan yi deme ma ambangkimokban.

14 Kukuu dianmo, nub Yariman kuu Yuda ye ambokab yaambed doroon, amyenimbon kuyaambed kowe dakmoon kuu Moses kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi weng aweneyiib ma dakmino.

15 Kwane, God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub maaaa Melkisedek areb monoon kuu Yesu kowe, nubbed komo dakmuub kuu korem dianmo keroon.

16 Ye kuu God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub keroon kuu Livaidan yiman ye amob ambokab arimbed-ban, monmarindeban ye wadkeri ye aromkono ye ambokab arimbed God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub keroon.

17 God Ye Wengbed dianmo yedmoon kuu,
 “Eb kuu Melkisedek areb,
 God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub aron korem dowad kerewen kii.” andoon.

18 Livai yawoya yaambed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan keru ye amob kurin anuk kuu kan angka kowoan, amborom kuu aromkonoyiibban kere ambangkimokban kowe.

19 Kedi, Moses ye amob kuu komo komo ben demkoronmo ma ongmindo. Kwane, kuye amob burudandoon arimbed keroon ye inamen kuu, nub yaa kondoone amaan ari anam kwananeen ande meedmuub kumbed God ye dia munuub kii.

20 Kwane, Yesu kuu God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub keroon kuu wiim aangki wengiib ongmoon kii. Karub yena kuu wiim aangki weng maayiibbanbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan keruwen

21 kumban, Godbed ye yaa yedmoon,
 “Yariman kuu wiim aangkekore,
 ye inamen ongmoon kuu amonombindeban keroon kuu,
 eb kuu God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub aron korem dowad kerewen kii.” andoon.

Kwanandoon kumbed Yesu kuu God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub keroon.

22 Wiim aangke weng kee ongmoon kowe, Yesu kuu nub dore ye dore amob weng ongmoon kuu, Yuudan dore God dore amob weng kurin ongmoon kuyaa burudandoone, Yesu kuu keye amob weng keyaa yiminmo awini ye karub keroon.

23 Kurin ye amob kuye dowad kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yemoon keruwen, amborom kuu kwane God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi deme ambangke doberembiri yeman kumban bobnimbed kebendimo kamoon.

²⁴ Kumban Yesu kuu aron korem doreen kowe, yembed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub kere aron korem dowad oonoon, dowan kerindeban.

²⁵ Kwanikob, kane kane ye yaambéd God yaa mananiib kuu, yembed yi kumundinmo kuu bobni yaa burudande bindaneen kuu yimin, amborom kuu ye kuu aron korem doberemberene God yaa yi awandi dowad dakmembaraneen kowe.

²⁶ Nub dowad God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed kwamune kuu yimin. Ye kuu karadmo ye karub, ambarakmoon kii ande kadwonimokban ye karub, ambarakmiyiibbanman, ambarakmidan yaambéd nen angka kowoonman, Ewen ari nen burudandoon ye karub, kui.

²⁷ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbeddan yena kuu kekamune areb, yi kuu aron mimim arimbed dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimaib, ibduruk kuu yikareb yi ambarakmi dowadiib angkon yoman nimakarub yi ambarakmi dowadiib. Kumban Yesu kuu kwamunemban, yembed yekareb ye idbed dingkan aye nengke agedmo kere baeb konemoon areb keroon kumbed, korem yi ambarakmi dowad mimo ambangkoon aron korem yeman.

²⁸ Kedi, Moses ye amob yaambéd God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed kerok ande kine nendiwe kerimaibdan kuu aromkonoyiibban, yi kuu karubmo kowe. Kumban Moses ye amob ye yoman aron maaa arimbed wiim aangki weng monoon kumbed Mingki kine kowoon, ye kuu Godbed ongmoone aron korem yeman yiminmo keroon.

8

Amob Yeeb Yaambéd God Dore Nimakarub Dore Wedyiri Dobiri Ye Karub Darewoob Arimbed Kuu Yesu

¹ Nubbed ke meene dakmuub ye id kuu kei, nub kuu kwamune ye God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoowiib, ye kuu Ewen aom nambiri darewoowiib, ye God ye ooni ye dibirimbon ye wiwi angkambéd aromkono kandimbon ari diberekore,

² karubbed ongmino Yarimanbed Ewen arimbed ongmoon ye kurikuri ambib anam niindem aom kuu yembed God ye deme ambangkimaan.

³ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok dareb dareb arimbed kuu Godbed kine kowimaan mimim kuu munob koni yemaniib dingkan aye nengke agedmo kere

baeb koni yemaniib kuu bangkani dowad. Kwane, kee kine kowoonman ye kangkon bangkani yemaniib kumbed yimin.

⁴ Yesu kuu okad arimbed karen kuu, ye kuu God dore Yuudan dore wedyiri dohiri ye karub kerindo karen, amborom kuu karub yena kuu God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan kerenib Moses ye amob yaambed munob koni yeman bangkanimaib kowe.

⁵ Yi kuu Ewen aombed kurikuri ambib kwane kuye kuru arebmo yenambed okad yirimbed yenbiwen kuye niindem aombed ambangkimaib. Kwamune areb kuu Mosesbed kurikuri kombon yenbande kamoon kuu ye yaa onkane yedmoon, “Kaadkere, aanko arimbed komarewa korokbebdoon ye kumkam korem kuu kwane arebmo ongme.” andoon.

⁶ Kumban Godbed ye weng kunduk Yesu ye dowad ongmenaboon kuu arimbed, Yuudan yi dowad weng kunduk ongmenaboon arebban. Kwane, kuye weng kunduk Yesu ye dowad ongmenaboon kumbed Yesumbed God dore nub dore amob weng ongmoon kuu arimbed, kurin God dore Yuudan dore amob weng ongmoon arebban. Kwamune areb, Yesumbed God ye deme kandoon kuu arimbed, God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan yi deme arebban.

⁷ Kedi, God dore Yuudan dore amob weng ongmiwen kuu yiminmo keroon karen kuu, amob weng yeeb ongmi dowad kereknindo karen.

⁸ Kumban God kuu Yuudan yi ambarakmi wedmekore yedmoon,

“Yarimanbed yedmoon,

‘Kedi, aron kuu menuun kii,

Israeldaniib Yudadaniib yaa amob weng yeeb ongmaniin.

⁹ Nembed yi awoya anuk yiri Idyip aombed dingki yaambed awinde ben kinbanmo angkanaan yaron kuu, yi yaa amob weng ongmaan kwane areb keraanban, amborom kuu yi kuu ne amob weng ongmaan kuyaom kuu ongme awinindo, korondiwen kowe, ne kuu yi yaa angkurom korokbendaan.’ ” andoon.

¹⁰ “Yarimanbed yedmoon, ‘Kuyaron dowan keranuun arimbed nembed Israeldan yaa ongmaniin keye amob weng kei. Nembed yi inamen aom kuu ne amowamowiib nongkobeni, yi niindem aom wongkaniin.

Ne kuu yi God keraniine,

yi kuu ne karuwa nimaya keraniib.

¹¹ Kuyaron kuu karub kuu ye dia doreenman yaa o karub maa kuu ye aarok yaa kuu

“Yariman yaa kunum kere kaadkerime.” ande
kedmengkanaanban,
amborom kuu yi aningkoyiibbandanbed kwane wene an-
ingkoyiibdan,
yi korem kuu ne kuu yikaadkeraniib kowe.

¹² Nembed yi miin arewa ambangkembiri kuu areni,
yi ambarakmi kuu ika ma meenainban kowe ne kuu
yikaadkeraniib kii.’ ” andoon.

¹³ Amob weng kee “amob yeeb” andoon kuu yembed ib-
duruk ye amob weng kuu ongme ambangkindeban yeman
keroon, kwane ambangkindeban kere korobnoon yeman kee
aron doboobban ari kuu dowan keraneen.

9

Amob Weng Kurin Ongmoon Ye Kurikuri Kerekmen

¹ Amob weng ibduruk ongmoon kuu kurikuri ye
amowamowiib okad arimbed kurikuri ambiwiib.

² Kuye dowad kuu kombon yenbiwen. Wadnari ibduruk
aom kuu nambiri ye dobirimoniib arakiib God ye kerebiri
arimbed kowi ye omiib kui. Kuyaom kuu Yumbon Karadmo
andimaib.

³ Ambongkodem yaa kebeniwen ye dabua mamaa bu-
rudande anuk wadnari mamaa aom kuu Yumbon Miin
Karadmo Anam andimaib.

⁴ Kuyaom kuu baeb amun koni yeman goldbed ongmiwen
ye arakiib God ye amob weng ongmoon ye boks karadmo
goldbed yone kebeniweniib kuu dangoon. Boks kuyaom
dangoon kuu om mena kambungkoon ye kontenaa goldbed
ongmiweniib Eeron ye yonamad mim bire at biid kerooniib
bot yaambed amob weng wongkoon ye bot dabkonombon-
moyiib kuu dangoon.

⁵ Boks ari kwari kuu God ye nambiri korokbi ye engyu
areb buraawiib kuruwak ayoob ongmiwen kuu yi kubunbon
aombed angkeen kuu ambarakmi yaa mimyob keende kak-
man are nonondandi ye yumbon. Kumban kibikee yiribman
keye dowad kee andangkenabe ye id kuu kwane kii andaub-
ban, kuye dowad wongki ye yumboniibban kowe.

⁶ Kwane, kumkam korem kee kekamune nekdanabe ong-
mekorib, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu
wadnari bunangka kuyaombed aron korem awune yeedere
kamemberenib yi deme kuu kwane ambangkembirimaib.

⁷ Kumban wadnari niindem aom kuu God dore Yuudan
dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbed yem-
bedmo awunimaan, kwane weeb mimoyaom kuu mimo
kerimaan. Kwane umkaniibbed awunimaan, yeka ye am-
barakmi dowadiib nimakarub amob yaa yi nonoon kumbed

ambarakmiwen ye dowadiib kakman arok ande umkan engkeremabmo kiradme bunabimaan.

⁸ Kwane, Kingkin Karadmombed keyaambed kwane korokbendoon kuu, anukbed Yumbon Miin Karadmo Anam aom nimakarub yi awuni ye kiwaan kuu nandindo, ibduruk ari ye kurikuri kombon kuu kwane doruunmo, kumban kibikee nandoon.

⁹ Kekee kibik aron yaa ye kuruweng kumbed korokboon kuu munob bangkani yemaniib dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yemaniib kuu kurikuri kamiibdan yi meeni dohiri inamen kiwaan are yorokmo ongmindeban.

¹⁰ Amowamob kee animan ani yemaniib ok ani yemaniib kurikuri dowad dingki ogenabi yemaniib kumbedmo. Kukuu kad angka yemanmo, kuu awinime andoon kwane wene yeeb ongmi yaron keranuun.

Yesu Ye Umkanbed Amob Yeeb Ongmoon Ye Aromkono

¹¹ Kwane, Keresu kuu amun kerundi yeman kee dangoon kuye God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub darewoob arimbed kumbed monoon kuu, okad kirimbed ongmiwen ye kurikuri boyambib darewoob arebban, aningko darewoob arimbediib demkoronmoyiib ye kurikuri ambiwom awunoon. Kukuu karubbed ongmiwen yemanban, kukuu kumkam ongmenaboon yaambbedban kui.

¹² Ye kuu naningkodiib buromakau manayiib yi umkan yaambbed awunindo, yeka ye umkan yaambbed nub bidde aron korem yiminmo keru ye kiwaan ongme kore Yumbon Miin Karadmo Anam aom aron korem yeman mimo awunoon.

¹³ Nankingodiib buromakau ambiyiib yi umkaniib buromakau yingki ingkod ye agediib kuu kongamki yamob domabangkiwendan yaa engkeremabmo kiradme bunabimaiib, karadmo kere God ye deme awini dowad. Kumban kwanimaib kuu ambarakmi are yimin keru kuu kad angka yemanmo.

¹⁴ Kumban aromkono amaan arimbed yeman kuu Keresu ye umkan, ye kuu aron korem ye Kingkin Karadmo yaambbed ambarakmoon kii ande kadwonimokban kere, yembed yekareb God yaa munob koni yeman areb konoon kumbed, bobni ye kiwaan ye ambangki arewa nubbed ambangkuwen kuu, ye umkanbed araneen, nub meeni dohiri inamen kiwaan yaa. Kowe, nub kuu wad doreen ye God ye deme awini ye kiwaan ari ben nongkobaneen.

¹⁵ Keresu bobnoon kuu ibduruk ye amob weng yaambbed ambarakmiwendan kuu ambarakmi ye wii aom doriib kuu ben angkani dowad bidoon. Kwane kuyaambbed kane kane baandoondan kuu weng kunduk yedme kowoon ye yumbon

aron korem angkimbaraneen kuu kandaniib kii. Keye dowad kembed Keresu kuu amob weng yeeb yaa wedyiri dobiri ye karub keroon.

¹⁶ Kwane, karub kane kuu bobnaniin ye yoman kwanime andi ye amob weng ongmaneen kuu amaan bobnaneen kuu, korok korokbed wedmenekorib ee anam bobnoon kii andaniib kumbed bobnoon ye karub ye amob weng ongmoon kuu kwananiib kuu yimin.

¹⁷ Amborom kuu kwamune ye amob weng kuu ongmoon ye karub bobnaneen kumbed amob weng awinaniib, wad doreen kuu yi kuu awinimokban kowe.

¹⁸ Kekee kwanekob, ibduruk ye amob weng Yuudan kandiwen kuu dingkan yaniwe duknaniwe dingkan yi umkaniibbed engkerekmakmo kiradme bunabe amob weng andowe awiniwen.

¹⁹ Kedi, Mosesbed amob weng korem nimakarub korem yaa daandekore, buromakau mana yi umkaniib nangingkod ambi yi umkaniib okiib daboknene sibi kimi dodmo ongmiwen kuyiib at isop nondongiibbed buk bedmiweniib nimakaruwiib yaa engkeremabmo kiradme bunabende

²⁰ yedmoon, “Umkan kekee Godbed amob weng ongmoon yeman. Amob weng kee yembed awinime.” andoon.

²¹ Kwanoon areb kwane, umkanbed kurikuri komboniib kurikuri kerimaib ye yiribman koremiib yaa engkeremabmo kiradme bunaboon.

²² Anam kuu Moses ye amobbed yedmoon kuu kumkam korem areb kuu umkanbed aari yeman, God yindob arimbed. Kwane, umkan kubuderebokban keraneen kuu ambarakmi kuyaa kuu are nonondandiyiibban keraneen kii.

²³ Kwane, Ewen aom dangoon ye kumkam kwamune areb okad kirimbed ongmiwen kuu keye dingkan yi umkanbed ariwen kumbedmo yimin. Kumban, Ewen aom dangoon ye kumkam kuu keye dingkan yi umkanbed aari yemanban, keye dingkan burudande arimbed keroon yeman kumbed yimin.

²⁴ Kedi, Keresu kuu Ewen aom kurikuri ambib anam ye kuru karubbed ongmiwen ye kombon niindem aombed aomnindo, anam kuu ye kuu Ewen aom aomnoon, nub awandi yeman God ye kerebiri ari dobiri dowad.

²⁵ Kwane, ye kuu yekareb angkon ika ika ye umkanbed konimo kami dowad Ewen aom aomnindo. Okad kirimbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbed kuu weeb mimim kurikuri kombon aom Yumbon Miin Karadmo Anam aom aomnene yekareb ye umkanban dingkan yi umkanmo kan konimaib ye kerekmen yaambed kuu Keresu kuu kwamune areb kerindo.

²⁶ Kwamune keroon karen kuu, kumkam ongmenaboon yaron yirimbed mene kibikee Keresu kuu kwane durud yewed yemoon ika ika kandoon karen. Kumban kibikee aron yeenbon kerandamuun yaambled aron korem dowad mimo angkadere monoon kumbed ambarakmi ben kiradmi dowad yekareb ye umkanbed onduknoon.

²⁷ Kwane, karubbed mimo bobnekore wengyundi aari do-birimaan kwane areb,

²⁸ Keresu kuu nimakarub yemoon yi ambarakmi aari dowad ye umkan mimo onduknoon. Kwane, ye kuu angkon ika mananeen, ambarakmi aari dowadban, kane kane ye ande meedmiibdan kuu bobni yaa burudande bindi dowad.

10

Yesu Ye Umkan Mimo Onduknoon Kumbedmo Yimin

¹ Moses ye amob kuu kurumo, amun kerundi menebandameen kuyarebban. Kowe yi kuu amun kerundi anam yemanban. Keye dowad dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yeman weeb mimim ika ika konimaib kuu, God ye dia kerem ande konimaibdan yaa demkoronmo ongmi yemanban.

² Kukuu demkoronmo ongmi yeman keraneen kuu, yimbed God yaa koni kerekmen kuu korondaniib kii, amborom kuu yi kuu mimo keroon kumbed ambarakmi korem aaron karen kuu, yi ambarakmi dowad yaa ika karak ma bobnindo karen.

³ Kumban weeb mimim kuu dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimaib kuu yi ambarakmi yaa ika meenimami yeman,

⁴ amborom kuu buromakau ambiyiib naningkod ambiyiib yi umkanbed ambarakmi aari kuu korem yiminban kowe.

⁵ Kwanikob, Keresu okad yiri monoon kuu yembed God yaa yedmoon,

“Dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yemaniib munob koni yemaniib kuu eb kuu ma dowaken kere meenindo,

kumban ebbled ne id nekwe ongmewen.

⁶ Dingkan aye kumundin nengke agedmo kere baeb koni yemaniib ambarakmi arok ande koni yemaniib kuu eb kuu kubitindo.

⁷ Kwane, nembed yedmaan, ‘O God, ne kuu kei, ne dowad buk bedmiwen aom wongkoon kii, ne manaan kuu eb dowaken yaambled ambangki yeman.’ andaan.” andoon.

⁸ Yembed ibduruk yedmoon kuu, “dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yemaniib munob koni yemaniib dingkan aye kumundin nengke agedmo kere baeb koni yemaniib ambarakmi arok ande koni yemaniib kuu eb kuu ma dowaken kere meenindo, kwane kuyaa kuu eb kuu ma kubindo.” andoon. Moses ye amobbed ongmen dime ande yedmoon kuned.

⁹ Kwane yembed yoman yedmoon kuu, “Ne kuu kei, ne manaan kuu eb dowaken yaambbed ambangki yeman.” andoon. Yembed amob weng ayoob andi ongmi dowad ibduruk ye amob weng kuu kan angka kowoon.

¹⁰ Kuye dowaken ongmoon kumbed, dingkan aye nengke agedmo kere baeb konemoon areb, Yesu Keresu ye id kuu at ming arimbed aron korem yeman mimo ayiwe bobnoon yaambbed nub kuu ongmoone karadmo keruwen.

¹¹ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan korem kuu angke ware kurikuri deme ambangkembirimaib, angkon ika ika kwane dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimo kamembirimaib, kumban kuyaa kumbed ambarakmi kuu ma arimokban, yiminban kowe.

¹² Kumban Yesumbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub kerekore munob koni yeman God yaa koni dowad ye umkan aron korem yeman mimo onduknekore ye kuu God ye dingki wiwi angkambbed diboroon.

¹³ Kwane, kuyaronbed ari kuu ye bondan kuu ben nongkoboka ye yon dodki yeman yiri keriwed ande meedmoon,

¹⁴ amborom kuu mimo umkan onduknoon kumbed kane kane ongmoona karadmo kere weniibdan kuu yembed ongmoone aron korem yeman demkoronmo keriwen kowe.

¹⁵ Kwane, Kingkin Karadmo kangkon keye dowad nub yaa daande korokboon. Ibduruk yedmoon kuu,

¹⁶ “Yarimanbed yedmoon, ‘Kuyaronbed wene ari kuu yi yoom amob weng ongmaniin kuu kei.

Nembed yi niindem aom ne amob nongkobeni yi inamen aom wongkaniin.’ ” andoon.

¹⁷ Kwane ariyiib yedmoon kuu,

“Yi ambarakmiyiib amowiibban ande ambangkembiriyiib yaa kuu

angkon ika meenainban.” andoon.

¹⁸ Kwane, keye ambangki arewa kee are nonondandoon kowe, kuyaa kuu angkon ika ambarakmi dowad dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni kuu korem dowan.

19 Angkodmia, kwani kowe, nub kuu Yesu ye umkan yaambed Yumbon Miin Karadmo Anam aom kerebkarawiibban arudkonomo awuni kuu

20 kiwaan yeeb wadkeriyiib yaambed ambongkodem yaa kebeniwen ye dabua kuu nandoon. Kiwaan kee ye id kii.

21 Kwane, nub kuu God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbediib God ye karuwa nimaya yaa oone doreen.

22 Id ayoob keye dowad kumbed nub kuu aadidmiyiibban ye inamenbed anam ande kerebkarawiibban arudkonomo kerenub God ye dia menem, nub niindem aom kuu ye umkanbed engkeremab kiradme bunaboon kumbed, ambarakme karak kanduwen kuu nub meeni dobiri inamen kiwaan yaa arekore, nub id kuu ok karadmombed ogendoon kowe.

23 Nub kuu amaan ari kwananeen andi yaa dakmuwen kuu yobdoodmo awinem, amborom kuu weng kunduk yedme kowoonman kuu ma korondaanban awinembareneen kowe.

24 Kwane, nub kuu komarewa kere neman daanoon daanoon kamenub wene mimyob dowakeniib amun amun kamenabiyiib yaa nandanuub kuyaa meenem.

25 Nub kuu mimyamo kere daboknenwi kerekmen kuu korondaub, nimakarub yenambed korondiwen yi kerekmen kwane kandimban, kumban kwane neman kube ongkanoon kube ongkanoon kamem. Yesu yaron dia keruko wedmibka inamen kee darewoob kerime.

Kaadkerime, Ambarakmembaraiib

26 Kedi, nub kuu anam anam yaa nubkaadkeruwen kumbed ambarakma ande ambarakmi yaa kwane kamembaranuub kuu, God yaa kone ambarakmi ye kakman aari yeman maaaa wedmaubban, dowan,

27 kumban wengyundiyyiib God ye bondan kuu amot miin darewoobbed dene dowan keriyiib kuu nub yaa menebaneen ande une meedmanuub kii.

28 Kanembed Moses ye amob yaa wunekaraane karub ayoob o ayoobmimbed anam kwanoon kii andimaib kuu, mimyob keendiyiibbanbed ayaiwe bobnimaan.

29 Kumban, kibikee karub maa anam andoon kuned ambarakmembaraneen kuu God ye Mingki yaa kande ye yon dowood yeman kerunene, amob weng ongmoon ye umkanbed karadmo kerunoon kuyaa kuu karadmo ye barangban ande wunekarene, mimyob dowaken kabamoon keenoon ye Kingkin yaa damangkananeen. Kowe, yiibbed meeniib kuu ye dabab kuu Moses ye amob wunekariwendan yi dabab burudande arimbed dabab komoyiib daboknaneen?

³⁰ “Ambarakmi ye kakman koni kuu neman, nembed kuye dabab konaniin.” ande yedmoonman kuu nubkaad kuda. Kwane angkon yedmoon, “Yarimanbed ye karuwa nimaya yaa wengyundandaneen.” andoon kii.

³¹ Wad doreen ye God ye dingki ari kombiri kuu uniwon karakwon.

³² Yiib kuu anuk God ye weng monoone nambiri kandeko-rib dohiriwen yaron kuu ika meenime. Kuyaron kuu nangmi darewoob yiib yaa meneboon kuu yiib kuu kirokmonindo, durud yewed ye arinambo arimbed koromone dohiriwen.

³³ Aron yena kuu yiib kuu dian angkambed damangkandenib yenbandimaib, aron yena kuu yiib kuu nimakarub yena yiiwareb damangkande yenbandiwendan yaa koromoni dowad angkara dore angkara dore kamimaib.

³⁴ Yiib kuu wii aom nongkobiwendan kuyaa mimyob keen-dekorib, karub yenambed yiib yiribman ogoodmo kenambun biwen kuye dowad nangmindu kubimo dohiriwen, amborom kuu yiibkaad, yiib kuu aron korem ye amun kerundi miin amuniib, ogoodmo biwen ye yiribman arebban, yiib dowad Ewen aom dangoon kowe.

³⁵ Kwani kowe, yiib kerebkarawiibban arudkonomo dohiri kerekmen kuu kankaaraib kumbed kakman darewoob yiib yaa kondaneen kii.

³⁶ Yiib kuu kangdommo doberembirime. Kwananiib kumbed yiib kuu God ye dowaken yaambéd ambangkekoriwed yembed yedme kowoon yeman kuu kandaniib.

³⁷ Kedi, God Ye Weng aombéd yedmoon kuu,
 “Aron doboobban ari kuu,
 mananeenman kuu monokban keraanban, erebnarimban mananeen.

³⁸ Kumban ne yorokmodan kuu anam andi yaambéd dobaraniib.
 Kwane, yi kuu ne yaa koronde ika anuk wananiib kuu ne kuu yi yaa kubendainban.” andoon.

³⁹ Kumban yiiwa nuwa kuu koronde ika winiiwe monmariwendan kwamune arebban, yiiwa nuwa kuu anam anduuwe bobni yaa burudande bindoondan kwamune kii.

11

*Kurin Anuk Anam Andiwendan Yi Kerekmen Yaambéd Do-
birime*

¹ Kedi, anam andi kuu amaan ari kwananeen ande meedmuub yaa kerebkarawiibban kangdommo meeni yeman, anam andi kuu nub ma wedmindu yeman yaa anam dangoon andi yeman.

² Keye anam andi kee kurin kurin yiri doboriwendan awiniwen kumbed Godbed nimakarub amun ande daandoon.

³ Anam andi yaambéd nubkaadkeruwen kuu, kumkam korem kuu God ye wengbed kwanok andoonkob kwane dembe wonoon. Kwani kowe, wedmuub yeman kuu wedmindeban yeman kumbed ongmenaboon.

⁴ Anam andi yaambéd, Abel kuu dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yeman amun kuu God yaa konoon, Kein yeman konoon arebban. Kwane, Abel ye anam andi yaambéd, Godbed Abel ye koni yeman kuu amun andoon kowe, ye kuu Godbed yorokmo ye karub andunoon. Ye kuu bobnoon kuned, ye anam andimbed nub yaa kwane dakmeen.

⁵ Anam andi yaambéd Inok kuu okad kiri doboroon kumbed nen daanoon kowe, ye kuu bobni yaa kuu ma kaadkerindo. Kwane, ye kuu okad kiridan kee ma wedmenokban, amborom kuu ye kuu Godbed nenwonoon kowe. Kedi, nenwinindo yaron kuu, yembed komo kmoon kuu Godbed ye yaa kuboon.

⁶ Kwane, karub kane anam andiyiibban kumbed komo kamanéen kuu Godbed ye yaa kubaanban, korem yiminban, amborom kuu karub kane Godiib yaa manandameen kuu God kuu doreen andene kane kane God yaa nindorokiibbed onmidan kuu Godbed kakman amun kondaneen andodned yimin.

⁷ Noa yaron kuu dabab menebaneen ye weng okad kiridan korem yi koron kuu Noa yaa ongkane daanoone, anam andi yaambéd God yaningko kankoone ye weng awine kandene ye nimadana yoom bobni yaa burudande bindi dowad motod yenboon. Ye anam andi yaambéd okad kiridan korem yaa wengyunde arewadan andene anam andi yaambéd yumbon yorokmo keruni yeman kuu kandoon.

⁸ Abraham yaa kuu amaan ari dobori yeman ye yumbon okad kuyaa wene ande baandoon kuu, anam andi yaambéd wengamberekore wonoon. Kwane kunaya weneen kuu yekaadban kuned kwane wonoon.

⁹ Anam andi yaambéd yedme kowoon ye okad yaa kuu ye ambibkinban norodman areb kerene kombon aombed doboroon. Aisek yoom Yekob yoom kuu weng kunduk Abraham yaa yedme kowoon kuye kandidan kuned, yi kangkon kombon aombed doboriwen.

¹⁰ Abraham kuu kwamune doboroon, amborom kuu ye kuu amaan ari ye siti aromkonoyiib Godbed nekwane ongmanéen kuyaa ande meenmemboroon kowe.

¹¹ Abraham kuu kiomnoone Sera yu kangkon kurong kereen kumban, anam andi yaambéd Abraham kuu weng

kunduk yedme kowoonman yaa kuu anam kwananeen ande meenoonkob ongmenoone awodki keroon.

¹² Kwanikob, karub mimo keyaambed, ye kuu bobnemoon areb keroon kumban, awoya ari kuu ambid ari mindong yemoon kwane areb kere karamok kebed yaa kubuk yemoon kimingkindeban kwane areb keriwen.

¹³ Nimakarub korem kee kwane anam andi yaambed doriib kumbed dukniwen. Yi kuu weng kunduk yedme kowoon yeman kuu kandindo, yi kuu amaan angkambed no wedmende wengmo wengambiriwen kumbed kubiwen. Kwane, yika nub kuu okad yirimbed kuu norodan kere oworan keruwen ande dakmiwen.

¹⁴ Weng kwamune dakmimaibdan kuu yi wengbed kokorbimaan kuu yi ambibkin anam ande kereknaib.

¹⁵ Kwane, yi kuu yi ambibkin domonde miniwen kuyaa meeniwen karen kuu, ika wini kuu yimin keriwen karen.

¹⁶ Kumban yi kuu koronde okad kiri ye ambibkin arebban amunmo ye ambibkin, Ewen kui, kuyaa meenmembiriwen. Kwanikob, God yaa yimbed yi God andi kuu ye kuu karaki-ibban, amborom kuu yembed yi dowad siti nekwe ongmoon kowe.

¹⁷⁻¹⁸ Kwane, Godbed Abraham ye komboon daroboan kuu, anam andi yaambed Abraham kuu Aisek nende dingkan aye nengke agedmo kere baeb konemoon areb kerande kamoon. Anuk yiri kuu Godbed Abraham yaa weng kunduk yedme kowoon kuu “Eb dana mingki Aisekmo, ye yaambed eb awoya ari ande kimingkaniib.” andoon kumban, ye dana mingki mim yembedmo kuu dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimaib kwane areb kerok andoon.

¹⁹ Abraham kuu bobni yaa kuu Godbed nenkooni kuu yimin ande meenoon, kwane Aisek kuu bobni yaa nenkoonemoon areb ika demboone nendoon.

²⁰ Anam andi yaambed Aisek kuu Yekob yoom Isau yoom amaan ari awine kande dobaraniib ye dowad amun kerundoon.

²¹ Anam andi yaambed Yekob kuu kwane bobnandamene Yosef ye karub dana meed ayoob kuu amun kerundene, kwane ye yonamad arimbed angkumonene God yaningko kankoonoon.

²² Anam andi yaambed Yosef kuu kwane ye yimin wandi yaron dia keruune, Israeldan Idyip aombed yaro angkane wananiib kuye dowadiib ye bob kono be wini dowadiib kwane daandoon.

²³ Anam andi yaambed Moses ye arian kuu ye wooneen kuu wood ayoobmim nen bikniwen, amborom kuu dana kuu manimanandeb wedmenekorib, kwane yi kuu Idyipdan yi

kingbed Israeldan yi karub dana kuu dukni yeman ye weng ongmoon yaa une meenindo kowe.

²⁴ Anam andi yaambéd Moses kwane kaine amnoon kuu king Fero ye mungkan yu mingki andimami kuu ye dowakenban keroon.

²⁵ Yeka meenoon kuu God ye nimaya karuwa yoom durud yewed kandi yeman andekore, kad ye dowaken ye ambarakmi yaa aron dukmenmo awine kubembiri yaa kuu korondo.

²⁶ Yeka meenoon kuu Idyip ye od darewoob ye yiribman yaa kuu korondeni Godbed Kinoone Mananeenman Keresu ye dowad durud yewed kandaniin kuu yimin andoon, amborom kuu ye yekaad kuu ye kakman Ewen ari angkeen kuu darewoob arimbed Idyip ye yiribman arebban kowe kandaniin andoon.

²⁷ Anam andi yaambéd Idyip kuu domondo, king ye norin arud yaa meenindo, ye kuu kangdommo doberemboroon, amborom kuu ye kuu wedmenindeban ye God wedmenoon kowe.

²⁸ Anam andi yaambéd Burudandoon orokiib umkanbed engkeremab kiradme bunabiyiib kuu kwane awinon, kwanoked wonob dana yenbandi ye engyu kuu Israeldan yi wonob dana yaa kuu yenbandokban keru yeman.

²⁹ Anam andi yaambéd Israeldan kuu Karamok Dodmo kuu okad kamkonombonmo areb dodkanmo yaniwen, kumban Idyipdan kuu mene kwanandamenib yimbedmo ok kubuniwen.

³⁰ Anam andi yaambéd Israeldan kuu siti Yeriko ye kuuk botbed wiriniwen kuu yi angkara dewenebe aron ediib keru iwe bot korem kuu kiroboon.

³¹ Anam andi yaambéd kiwaan ari ye wonong Rehab kuu wedme darobidan angkodmendeen kowe, God yaa wabkad keru wendan Israeldanbed yenbandiwen kuu yuyiib windo.

³² Kowe, weng ariyiib kwane dakmaniin dee? Ne kuu aron yiminban kowe, Gideoniib Barakiib Samsoniib Yeftayiib Dewidiib Samueliib profesidaniib yi dowad kuu dakmainban.

³³ Yi kuu anam andi yaambéd yena kuu king yena yi oonimbon yaa nangbe burudadmenib, yena kuu yorokmo wengyundenib, yena kuu weng kunduk yedme kowoon yeman kuu kandenib, yena kuu laiyon yi mongkodkono kebengkenib,

³⁴ yena kuu amot yumbu arewa kameen kuu kumungkenib, yena kuu kerewangbed yenbandi yaa kuu kombiri wenenib, yena kuu yi yaa aromkonoyiibban kerekmen kuu ongmoone aromkonoyiib kerenib, yena

kuu nangbi dowad aromkonodan kerekorib oworan yi ana nangmidan yaa yenbanden winiwen.

³⁵ Nima kuu yi karubkim yoworiwen kuu anam andiwen-danbed ben dembiwe ika wadkeriwe nimambed ika biwen. Anam andiwendan yena yaa kuu yenbande durud yewed kondimo kamiwe nub anam andi yaa korondaubban andiwe kwane awingkiwen domondindo. Kwane kumbed bobni yaa ika dembi yeman arimbed kandi ye dowad.

³⁶ Anam andiwendan yena kuu emengkane damangke nong yikyikiibed yenbandiwe, yena kuu seinbed yerengkanabe ben wii aom kambiriwen.

³⁷ Yena kuu botbed yiiwe, yena kuu wedyirimbed nad-maiwe ayoob kerimo kamoon. Yena kuu kerewangbed yen-bandiiwe dukniwen. Yi kuu sibi kadiib naningkod kadiib kumbed ebkad areb kere awerenmo yarenib, yiribman aweneyiibban keriiwe, yi kuu yenambed yenbande mon-marenib, yiminban kerundiwen.

³⁸ Anam andiwendan kuu awerenmo amboon angka kere aangko yaa kere botdem aom kere okad yiri dem aom kere kamenmo yarebiwen. Yi kuu God ye indob ari kuu okad kiridan yaa kuu ibmo kumunkingkindeban keriiwen, yi kuu arimbed kowe.

³⁹ Kekee yi kuu anam andiwen kowe Godbed nimakarub amun andoon, kuned komo yedme kowoon yeman kuu maandindo, mokaid,

⁴⁰ amborom kuu Godbed nub dowad inamen amun arimbed ongmooon kowe, yi kuu nub kuristendan yoom ibmo daboknaniib kumbed Godbed yiya nuwa ben demkoronmo ongmaneen.

12

Yesu Areb Kere Anam Andimo Doberembirime

¹ Kwani kowe, nub kuu keye anam ande dakmenabidan yemoon kai kee nongwoyawod kameen kwamune areb kanawanewandiwen. Kowe, anam andi kiwaan yaa komo komombed kebengkandimaan yemaniib awine ben kubuni-maan ye ambarakmiyiib kuu ben kiradmenub, nub dowad burudandi yeman kine kowoon yaa yinmoniyiibban kang-dommo kabaanem.

² Nub indob kuu Yesu yaambed keenomberem, ye kuu nub anam andi yaa kuu andowe ongmene demkoronmo kerundi ye karub kowe. Ye kuu kubi kandi dowad kine kowoon kowe, at ming arimbed bobni ye karak kuu ma meenindo kumbed, kwari durud yewed kuu kangdommo kandekore, God ye oone dibirimbon dingki wiwi angkambed diboroon.

³ Kedi, ambarakmidanbed kuye bon darewoob keruniwe kangdommo doboroon ye karub keyaa meenime. Yiib kwananiib kumbed yiib anam andi kuu wuudnaibban, bon yaa nub kuu yiminban ande kubiyiibban kere korondaibban.

⁴ Yiib kuu ambarakmi yaa bon kerunekorib ninabiib kuu, nangbe wene ma bobne umkan kubudirindo, mokaid.

⁵ Kwane, yiib kuu kube ongkandi weng yiib yaa ne meed ande daandoon kuu nonondandiwen. Yedmoon kuu kei, “Ne dana, eb arewa kamoon yaa Yarimanbed didangkoon kuyaa kuu korondaab,

kwane, yembed dedmobde yedmebdoka ne kuu yiminban ande kubiyiibban keraab.

⁶ Amborom kuu Yariman kuu kane kane mimyob dowaken keendoondan yi arewa kami yaa kuu didangkene, kane kane ne dana meed ande kine kowoondan kuu yi arewa kami dowad inande dabab kondimaan kowe.” andoon.

⁷ Dabab menebi kuyaa kuu didangki yeman ande meene kangdommo doberembirime, Godbed ye dana meed yaa kamemoon areb yiib yaa kwane kamimaan kowe. Kedi, awodkia korem kuu yi dana meed didangkimaib kii.

⁸ Nimakarub korem kuu didangki kuu wedmiwen kuned, yiib kuu didangki wedmokban karen, yiib kuu kiwaan ari dana kere God ye dana meed anamban karen.

⁹ Kuye weng ari kuu, nub korem kuu nub ambeyiib, yi kuu okad kiridan kumbed nub arewa kami yaa didangkiwen. Kwaniwen kumbed, nub kuu ambe amun ande yedmimaub. Kowe, inamen darewoob arimbed kuu nub kingkin ye Ambe ye dabderem aom doberem. Kwananuub kumbed wad do-baranuub.

¹⁰ Nub ambeya yika yimbed kiwaan kuna amun ande meenimaib kumbed aron doboobban nub yaa didangkimaib kumban, Godbed nub amun keru dowad didangkimaan. Kuu ye karadmo kerekmen yaa ibmo keru dowad kwani-maan.

¹¹ Didangki kandi kuu kubi yeman arebban, mimyob wandi yeman areb. Kumban kuye yoman kuu kane kane kuyaambad inamen arewa yaa koronde inamen amunmo awine kandiwendan kuu yorokmo dobiriyiib yewenuwiib ye yob iraane wandimaib.

¹² Kwani kowe, yiib anam andi yaambad kabaani dowad yiib dingki wuudne yon aromkonoyiibban kere wonoon kuu aromnenib,

¹³ yiib yon yeman kiwaan dabonmo ongmime. Kwananiib kumbed yon aandem dingki aandemdan kuu miin yiminban keraibban, koronde amun keraniib.

God Yaa Wunesadmaib

¹⁴ Kiwaan korem kuyaambed nimakarub korem yoom yewenubbed doberenib karadmo kerime, karadmo keraibban kuu Yariman wedmenaibban kowe.

¹⁵ Karub maa kuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaa kuu burusarandamoko wedmenibka, ye yaa dedmone yedmenenib awanenime. Kwane, yiiib kuu wungkanabi darewoob mung kook areb wandaib, karub maambed wungkanabi darewoob kerene dabab bangkandene yemoon ben abdon yiri wanandamoko wedmenibka, ye yaa kangkon dedmone yedmenenib awanenime.

¹⁶ Kwane, karub maa kuu nenem kamandameen o Isau areb God yaa ma meenimokban kerandamoko wedmenibka, ye yaa dedmone yedmenenib awanenime. Isau, ye kuu animan mim ani ye dowadbed wonob dana bangkani ye yumbon kuu ye daman yaa konoon.

¹⁷ Yiiibkaad kui, kuye yoman kuu keye amun kerundi kee kandande kamoon kumban ye kuu wunekaroon. Ye kuu amun kerundi kandi dowad weng ongmaan amonomba ande kamene amengiib kamoon kuned yiminban.

¹⁸ Kedi, yiiib kuu aangko Sainai badmendi yeman amoyiib deneen ye dia minindo, kuyaa kuu kumuniib amkudiib nu-uwa amiib kui.

¹⁹ Yiiib kuu kibi naawon baandiyiib o wengambiriwendan unenib nub yaa angkon ariyiib dakmenwanaane wengambaraub ande dakmiwen ye wengiib kuyaa minindo.

²⁰ Yi kuu kwaniwen amborom kuu Godbed yedmoon, "Karub maa o dingkan maa aangko kuyaa wananeen kuu botbed ayi yeman." andoon kowe uniyiib yiminban keriwen.

²¹ Kwane, Mosesbed wedmoon kuu uni darewoowiib kowe yedmoon, "Ne kuu unimbed kiringmiin kii." andoon. Yiiib kuu kuyaa minindo.

²² Kumban yiiib kuu aangko Saiyon, Ewen aom ye Yerusalem, wad doreen ye God ye siti aom miniwen. Yiiib kuu engyus tausen tauseniib kubenabenib mimyamo nedbiwen aom miniwen.

²³ Yiiib kuu God yaa anam andiwen kowe ye wonob dana areb keriwendan aom miniwen. Yiiwa yiya aningko kuu Ewen aom wongkoon. Yiiib kuu nimakarub korem wengyundi ye God yaa miniwen. Yiiib kuu yorokmodan yi kingkin Godbed ongmoone demkoronmo keriwendan yaa miniwen.

²⁴ Yiiib kuu amob weng yeeb ongmiwen yaa wedyiri do-biri ye karub Yesu yaa miniwen. Kwane, yiiib kuu Abel ye umkanbed dakmoon arebban, weng miin amun arimbed

dakmoon ye umkan engkeremab bunaboon yeman yaa miniwen.

²⁵ Kaadkerime, dakmimaan ye God yaa wunekaraib. Kurin anak kuu aangko Sainai miniwendan kuu kaadkeri weng okad arimbed daandoonman yaa wunekarekorib kirokmonindo, yembed wengyunde dabab kondoon. Kowe, nub kuu kaadkeri weng Ewen aombed daandimaanman yaa wunekarauub kuu, yembed wengyunde dabab kondi kuyaa ma kirokmonanuub dee? Dowan!

²⁶ Kurin anak kuyaron yaa kuu ye weng kuwengbed okadiib kan kiringmeen, kumban kibikee weng kunduk yedme kowoon, “Nembed angkon ika mimo keraniin kuu okadmomban Eweniib ben kiringmenabaniin.” andoon.

²⁷ Weng “angkon ika mimo keraniin” ande kedmengkan-doon kuu ongmenaboon yeman ben kiringmi kuu yimin kowe ben kiradmaneen. Kwanikob, ben kiringmindeban yeman kuu kwane dangembaraneen.

²⁸ Kwani kowe, nub kuu kiringmindeban ye oonimbon kanduub kowe, nub kuu eso andenub, kwane kiwaan yorokmo yaambéd uniyiib God yaningko kuu karadmo ande yaningko kankoonem,

²⁹ amborom kuu “nub God kuu amot areb, arewa korem kuu nengkaane dowan kerimaib kowe.”

13

Yeenbon Ongkandi Weng

¹ Ambanga oniya damana yaa mimyob dowaken keendimbed neman mimyob dowaken keenoon neman mimyob dowaken keenoon kame doberembirime.

² Noroddan yaa angkodmenandi kerekmen kuu nonondandaib, kwamune kami yaambéd yenambéd engyus yaa yi kaadkerundindo kumban angkodmendiwen.

³ Kane kane wii aomdan kuu yi kuyaa yiib kangkon ibmo keriwén areb kwane meenekorib kwane kuyaambéd awandime. Kane kane yenbande durud yewéd kondiwéndan kuu yi kuyaa yiib kangkon ibmo keriwén areb kwane meenekorib kwane kuyaambéd awandime.

⁴ Awadmi ye inamen yaa kuu ambodmo awine kankoonime, kwane awadmiwéndan kuu nenem kamaib, demkoronmo kerime, amborom kuu Godbed nenem kamidan korem yaa kuu wengyundaneen kowe.

⁵ Yiib kuu od yaa meenmembere dowaken darewoob keendimami kuu korondekorib, yiib yaa komo dangoon kuu yimin ande kuyaambéd awine dobirime, amborom kuu Godbed kwane yedmoon,

“Ne kuu yiib yaa domondainban,

ne kuu yiib yaa korem korondainban.” andoon kowe.

⁶ Kwani kowe, nub kuu arudkonoyiibbed yedmuub kuu, “Yariman kuu ne awawi ye karub kowe, ne unainban.

Karub maa kuu God burudande ne yaa ma kamaanban.” anduub.

⁷ Yiib korok korokbed yiib yaa God ye weng daandiwendan kuu meenime. Yi dohiri kerekmen yaambbed yob iroon kuu wedme meenenib yi anam andi yaa kumunkingkime.

⁸ Amborom kuu ye yaa anam andiwenman Yesu Keresu kuu ibmo, maa maa kerimokban, kinoniib kibikiib aron korem.

⁹ Korondaiwe, kedmengkandi norod maa maa yaambbed ben angkanaib. Kedi, nub niindem aom kuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kumbed aromni kuu amun, amowamob yaambbed animan nekwe ani kumbedban, keye yoman winiwendan kuu animan kembed ma awandimokban.

¹⁰ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu bot wuu-bimbon arimbed dingkan aye nengke baeb kuu God yaa kon-imaib kuye dingkan animaiib. Kumban nub kuu bot wuubimbon maa Yesumbed kingkin ye kerekmen yaambbed ongmoon kuu, nub niindem aom aromni yeman. Kuyaambbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu ane aromnindeban, Yesu yaa anam andindo kowe.

¹¹ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbed kuu dingkan umkan bene Yumbon Miin Karadmo Anam aom awunimaan kuu ambarakmi dowad konimaan, kumban dingkan id kuu nimakarub yi dobirimbon kuye bunangkambbed nengke agedmo kerimaan.

¹² Kwani kowe, Yesu ye kangkon siti kuuk ambongko angkane bunangkambbed durud yewed kandoon, ye umkan yaambbed nimakarub bene karadmo kerundi dowad.

¹³ Kwana kowe, nub kangkon yeyiib yaa bunangka wenenub, yembed kwanoon kwane kerenub karak kandem.

¹⁴ Kirikee nub kuu aron korem kwane doberembaranuun ye sitiyyiibban, kumban nub kuu siti manandamuun kui ande meedmuub.

¹⁵ Kwani kowe, Yesu yaambbed nub kuu munob koni yeman konemooon areb God yaa eso ande kubi weng konimo kamem. Kuye munob koni yeman kuu yena yaa God yaningko dakmi ye wengbed id irimaan.

¹⁶ Kwane, amun amun kamiyiib yena yaa numbiriyiib kuu nonondandaib, kukuu God yaa munob koni yeman kowe, kwananiib kuu yembed kubaneen.

¹⁷ Yiib korok korok yi weng wengamberende awinenib yi deme aromkono yi dabderem aombbed dobirime. Yi kuu God

ye deme komarewa awinanuub kuu God yaa dianmo dak-manuub ande meeniyiib kumbed deme awine doberembiri-maibdan areb kwane yiib yaa oone keendomberembirimaib. Yiib kuu yi weng wengamberende awinaniib kuu yi deme awini kuu kubimo keraniib, dabab keraibban. Kumban yiib kuu yi yaa kwanokban keraniib kuu yiib yaa ma awandokban keraneen.

¹⁸ Nub dowad kurikuri kerime. Nub dowaken kuu kiwaan korem yaambéd nimakarub yena korem yi aningko kankoone dobaranduwed kowe, nubkaad nub meeni dohiri inamen kiwaan kuu yorokmo.

¹⁹ Ne mim nembéd yiib yaa nangkande yedmaan kuu, kurikuri kamibko Godbed kiwaan ongmoko aron dukmenmo angkon yiiwiib yaa mana.

²⁰ Sibi Ooni Ye Karub Darewoob Arimbed, nub Yariman Yesu, ye kuu Godbed aron korem ye amob weng ye umkan yaambéd bobnoon yirimbed nen demboon. Kuye God, yewenub ye God,

²¹ ye dowaken yaambéd nub ambangki dowad ye deme aromkono amun korem bangkandok, kwane ye kubaneen yaambéd nub aom ambangkok. Yesu Keresu yaambéd kwanok, ye yaa nambiri aron korem korem yeman kerok. Anam kwanok.

²² Angkodmia, nembéd yiib yaa nangkande yedmaan kuu, ne ongakandi weng kee awine kandime, nembéd kerek wongkaan kee dukmenmo kowe.

²³ Nub kuristen angkodmi Timoti kuu nen wii bunangka kowiwen kuu yiibkaadkerime andid. Kowe, yembéd aron dukmenmo mananeenbed kuu, ne kuu ye yoom kere yiib yaa mene wedmendok mananiin.

²⁴ Yiib korok korok korem yaayiib God ye nimaya karuwa korem yaayiib kuu kubendi weng kondime. Kane kane Italidan kuu yimbed yiib yaa kubendi weng kondiwen.

²⁵ Kabamoon kondoon ye mimyob dowakenbed yiib korem yaa kerok.

Yems Yems Ye Kerek

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Wongkoonman kuu Yesu ye daman Yems. Ye kuu Yuudan anam andiwen kumbed ambibkin maa maa aom doriib kuyaa wongkoon. Ye dowaken kuu anam andi aromkonoyiib kerime anded. Kwane, anam andi anam kuu amun amun kamenabiyiib ande korokboon. Kwane, anam andi anam kuu okad yiri ye meeni inameniibban ande korokboon. Wongkoon ye weeb kuu AD 50 areb o AD 62 areb.

Korok Weng

1. Kubendi Weng Ibduruk (1:1)
2. Komboon Kaamobi Aom Kangdommo Dobirime Andi Ye Weng (1:2-18)
3. Wengambere Awine Kandiyiib Kwane Kamenabiyiib (1:19-27)
4. Yena Yaa Manmo Keraib Andi Ye Weng (2:1-13)
5. Anam Andiyiib Ambangkiyiib (2:14-26)
6. Nub Ong Kuu Ongme Kangkadme Oonem Andi Ye Weng (3:1-12)
7. Meeni Kangdom Kiwaan Ayoob (3:13-18)
8. Okad Yiri Ye Meeni Inamen Awinaib Andi Ye Weng (sapta 4)
9. Yiribman Yemoondanbed Yena Benkubunaib Andi Ye Weng (5:1-6)
10. Ongkandi Weng Yena (5:7-20)

¹ Ne kuu Yems, God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yi deme karub.

Amyenimbon wad ayoobdan bokesaware wenebe ambibkin maa maa kuyaom doriib, yiib yaa kubendi weng wongkane keendaan.

Yobdoodiib Birandiyiib Ye Dabab

² Nangkodmia, dabab maa maa yiib yaa meneboka, kubi-mombed dobirime,

³ amborom kuu yiibkaad kuu dabab menebe yiib anam andi yaa komboon kaamondi kuu kangdommo doberembirime andi ye inamen darewoob keru yeman kowe.

⁴ Kangdommo doberembirime andi ye inamen kuu yiminmo keraneen kuu, yiib inamen kuu Yesu arebmo yiminmo keraniib, yiib inamen aom kuu ma dowan keraanban.

⁵ Yiib kuyaom kuu kanembed meeni kangdom embengmo keroka, God yaa kaamonok. God kuu ambarakmoon dee

ande onmiyiibban kumbed yiminmo bangkandi ye God kowe, kaamonaneen kuu Godbed inande konaneen.

⁶ Kumban ye kaamoni God yaa kuu anam andene karek-miyiibban keraneen kumbed yimin, amborom kuu kanembed karekmoon kuu oknondok karamok ari nuubbed kanbarande kawene kamene kamenmo wenemoon areb kowe.

⁷ Korondaiwa kwamune ye karub kuu Yarimanbed maawaneena maandaniin ande meenaan.

⁸ Ye inamen kuu ayoob ayoob karub keroon. Ye inamen korem kuu konoo embeng barakbarak kamenu amonombe-moon areb.

⁹ Kuristen angkodmi ambokda keroon kuu Godbed kankoone yumbon ari konoon kowe kerengkanok.

¹⁰ Kuristen angkodmi yiribman yemooniib keroon kuu Godbed kankubune yumbon yiri konoon kowe kwangkon kerengkanok, amborom kuu ye kuu nong wuung yeere bobnemoon areb keraneen kowe.

¹¹ Kedi, aron yure yaro mananuuna nimin daanunuun kumbed nong koknanuune wuung nuubne womberekore wuung ye manimanandeb kuu monmaraneen. Kwamune areb kii, yiribman yemoon ye karub kuu wan ambokibine ye deme awinoon aom kumbed kwane bobnaneena dowan keraneen.

¹² Karub kanembed komboon kaamoni ye dabab meneboon yaa kangdommo dobaraneen kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu yiminmo dobaraneen kuu wadkeri ye kakman king ye korok ari dereni yeman areb kandaneen. Kakman keyaa Godbed weng kunduk yedme kowoon, ye yaa mimyob dowaken keenimaibdan yi dowad.

¹³ Kwane, ambarakmok andi ye birandi eb yaa monoka, kekane yedmaab, "Kedi Godbed ne yaa ambarakmok andi ye birawi kamoon." andaab. God kuu arewambbed ye yaa ambarakmok ande bironindeban, ye kangkon karub kane yaa ma ambarakmok ande biranaanban.

¹⁴ Kumban nimakarub korem kuu yi inamen arewa yaambbed dedmone dedmone kamoon kumbed ambarakmi yaa meeni dowakeniib keraiwe birondimaan.

¹⁵ Kwane, meeni dowaken kee wanabemoon areb keranuun kuu yu dana kuu ambarakmi. Ambarakmi kaine amnaneen kuu bobni keraneen.

¹⁶ Nangkodmia, birondi yaa anam andaib.

¹⁷ Komo komo kuu demkoronmo munobmo bangkandi yeman amuniib kuu, Ewen ari doreen ye Ambembed bangkandaane kaminimaan. Ye kuu arona wooda mindonga ongmenaboon ye God, ye kuu kuruwak kan kwangka kowe kan kangka kowe kaimaib arebban, maa kere maa kere kaimokban.

18 Ye kuu ye dowakeniib keroonkob anam anam ye weng yaambéd nub anam anduuwe, ongmendoone ye dana meed keruwen kumbed kumkam korem ongmenaboon kuu burudande yumbon ari kanduwen.

Yesu Ye Weng Amun Wengamberedandaib

19 Nangkodmia, meenime. Yiib korem kuu wengambiri yaambéd kuu kirommombéd kii, weng dakmi yaambéd kuu emambéd, norin wandi yaambéd kuu emambéd kii,

20 amborom kuu karub ye norin kuu Godbéd dowaken keroon ye yorokmo dobiri kanminimokban kowe.

21 Kwana kowe, nenem inamen koremiib inamen arewa mimim koremiib kuu kwane kirarundenib, yiibka kankubuniyiib kerenib God ye weng yiib niindem aom arumenaboon yaa awinime. God ye weng kee bobni yaa burudande bindi yeman.

22 God ye weng kee kwane wengamberekoriwa kuyaa awinokban keraniib kuu, yiibka yiibmeren bironaniib. Kowe, weng keyaambéd wengambere awinime.

23 Kwane, karub kanembéd God ye weng wengamberekore kuyaa awinokban kerimaan kuu, ok kuruwak yaa ye murubia wedmekore

24 koronde wene ari ye murubia komarewa wedmoon kuu kirommo nonondandemoon areb.

25 Kumban, karub kanembéd demkoron anammo ye amob, ambarakmi ye wii kanangka kowimaan ye amob kui, kuyaom kimingke korobe wedmemberene nonondandiyiibbanbéd kwamunemo kamimaan kuu, komo komo kamaneen kuu Godbéd amun kerunaneen.

26 Kwane, karub kanembéd yeka yedmaneen, “Ne kuu anam ande amob awinaan.” andaneen kunéd kangkadme meenmiyiib dakmokban keraneen kuu, yeka yemerén birananeene ye anam ande amob awini ye kerekmen kuu anam idiibban.

27 Anam ande amob awini ye kerekmen nub Ambe Godbéd dowakeniib kerundene kukuu karadmo yorokmo yeman ande yedmoon kukei, dana anenab yoom nima irib yoom dabab komarewa kandiwen kuu wedme awandenib, yiibka okad yiri ye inamen arewa kumaom kombaraub ande kangkadmime.

2

Yena Yaa Manmo Keri Ye Inamen Ambangkaib

1 Nangkodmia, yiib kwane nub Yariman Yesu Keresu nambiriyiib doreen yaa anam andiwen kowe, yena yaa manmo keru ye inamen ambangkaib.

² Kwamune, karub maa gold ye dingki kandingiib deebe ebkad amunmombed inwaraneen kumbed yiib kurikuri wengbon aom meneena, kamboknon ye karub ebkad ko-robmoo deebon kangkon mananeen kuu,

³ ebkad amun inwaroon ye karub kuyaamo kubenenib yedmenaniib, “Eb mene dibiri yeman amun karimbed dibere.” andaniib kumban, kamboknon karub yaa no yedmaniib, “Yakuyaa dobere.” o “Ne yon dad yirimbed dibere.” andaniib kuu,

⁴ yiib kuu inamen arewa yaambbed andokbe karub yena ben ari keriiwa karub yena ben yiri kiribe keriiib kii! Kuku amunoo? Dowan!

⁵ Mimyob dowaken keendimain ye angkodmia, wengambirime. Okad yiridanbed kane kane yaa kamboknon andimaib ye karuwa nimaya kuu, Godbed kinoona yi anam andi yaa yiminmo kerekoriwa, oonimbon aom mimyob dowaken keendoondan yi yumbon yeka ye weng kunduk kowoon kuu kandaniib. Eeyoo?

⁶ Kumban yiib kuu kamboknondan yaa weng arewambbed damangkandiwen. Ma, yiribman yemoondanbed yiib yaa deme darewoob bangkandimaib kumban od embeng kondimaib dee? Yimbed yiib awingke wengyundi dowad kangdod korok yaa be winimaib dee?

⁷ Yiib Yariman yaningko amun kuu yimbed wengamborokbanabimaib dee? Korem kee kwamunemo kamimaib kuda.

⁸ Kuned, God Ye Weng Karadmo aombbed nub King ye amob ye wengbed yedmoon kuu “Ebka ebmeren yaa mimyob dowaken kowimaab areb kuu, eb dia doriibdan yaa kwangkon kwane mimyob dowakenbed keende.” andoon. Kuye weng kuu yiibbed anammo awinaniib kuu, yiib kuu yiminmo kamaniib.

⁹ Kumban yiib kuu yena yaa manmo kerii ye inamen kwane ambangkaniib kuu ambarakmaniiwe amobbed yiib kuu amob domangkidan ande korokbendaneen.

¹⁰ Kwane, karub kanembed God ye amob korem kuu oonoon kumban mimo domokbaneen kuu, ambarakme amob korem domangkoon ye karub keroon.

¹¹ Kedi, Godbed yedmoon, “Nenem kamaab.” andoon. Kumban ye kangkon yedmoon kuu, “Kumka o kuman ayaab.” andoon. Kowe, yiib kuu nenem kamimokban kumban kumka kuman ayiwen kuu yiib kuu God ye amob domangkidan keriiwen.

¹² Yiib kuu ambarakmi ye wii kanangka kowimaan ye amobbed wengyundaneen kuyaa meenmiib kumbed, kwamunemo dakmenib kwamunemo kamime.

13 Amborom kuu kane kanembed ambarakmidan yaa mimyob keende kakman are nonondandaanban kuu, Godbed yi yaa mimyob keende kakman are nonondandiyiibbanbed wengyundaneen. Mimyob keende kakman are nonondandi kuu wengyundi burudande ari keroon ye inamen kii.

Anam Andiyiib Amun Amun Kamiyiib

14 Nangkodmia, karub kanembed Yesu yaa anam andaan ande yedmimaan kumban amun amun kamimokban kuu idiib dee? Anam andi keyaambed Godbed bindaneen dee? Dowan!

15 Kwamune, kuristen angkodmi maa wonong o karub kuu ebkadiibban animaniibban keraneen kuu

16 yiib kuyaombed karub maambed ye yaa yedmaneen, “Wene, amunmo doborok, ebkadiib animaniib kerok.” andaneen kumban, komo dowan keroon yaa ma awanenaanban kuu idiib dee? Dowan!

17 Kwamune areb kuu amun amun kamiyiibban ye anam andi kuu anamban, bobnemoon areb.

18 Kumban karub maambed yedmaneen, “Karub maa ye no wengbed anam andi kumbed yimin, maa ye amun amun kamiyiib ye anam andi kangkon yimin.” andaneen kuu amunban. Ye amun amun kamiyiibban ye anam andi kuu korokbewok, yiminbanaa! Ne kuu ne kamiyiib kumbed ne anam andi korokbena.

19 No wengbed ye kuu anam andoon kuu God mimo, maayiibban. Kuu amun kumban, awad arewa kwamune yikaad kumbed kiringmenabiyiib unimaib.

20 Inameniibbanman, eb dowaken kuu amun amun kamiyiibban ye anam andi kuu idiibban kuu korokbewok andewed dee?

21 Nub awo amaan yiri Abraham kuu nengke God yaa baeb koni dowad bot wenorene ye dana Aisek kande kan kwari kowoon kumbed Godbed ye yaa yorokmoman ande meenoon dee? Anamaa.

22 Kudi, wedmeewoo? Ye anam andiyiib ye amun amun kamiyiib ibmo daboknoon kumbed kwanoon. Ye komo kameron kumbed ye anam andi kuu yiminmo keroon.

23 Kwane, God Ye Weng Karadmo aombed yedmoon, “Abraham kuu Godbed komo dakmoon yaa anam andoon kowe, Godbed ye yaa yorokmoman ande kowoon.” andoon kuu anam id keroone, ye kuu God ye angkodmi andimaib.

24 Nimakarub kuu yi anam andimo kumbed God yaa yimin keraanban, amun amun kamiyiib dabokniwed yimin keraniib kedi.

25 Kwamune areb kuu kiwaan ari wonong Rehab kwangkong, yu kuu Yuudan yi darobidan angkodmendenu

kiwaan kimyen ari nongkobeen kumbed Godbed yu yaa yorokmo ye wonong ande meenoon dee? Anamaa.

²⁶ Karub id kuu kingkiniibban angkeen kuu bobnoon kwamune areb kuu, anam andi kuu amun amun kamiyiibban kuu idiibban, bobnemoon areb.

3

Kaadkerimbed Komo Weng Dakmubka

¹ Nangkodmia, yiib kuyaom kuu yemoonbed kwane God ye weng kedmengkandi ye korok korok kerem andaib, amborom kuu yiib yiibkaad nub kane kane God ye weng kedmengkanduubdan kuu yobdood kamkonomo arimbed wengyundaneen kowe.

² Nub korem kuu kiwaan yemoon yaambéd ambarakmi yaa kombirimaub. Karub kanembed weng arewa ambong ma yedmindó keraneen kuu, ye kuu demkoronmo ye karub, yeka yemeren kangkadme korobe oonimaan ye karub kui.

³ Kedi, nub kuu hoos mongkodkono aom angkani yeman kankereknekorub nen dewenebanuub kuu, hoos kumundin kuu nubbed komo kamanuub kuu nub wengmo wengambaraneen.

⁴ Ma, kwamune motod yaa meenime. Yi kuu kedbon kedbon kwangkón nuubbed benwinimaan kumban, kamundi ye ud embeng yibi anuk angkeen kumbed motod oonoon ye karubbed awinene kunaya wanandameen kuyaamo waneen.

⁵ Kwamune areb, nub ong kuu nub id aom kuyaa yone angkeen kuu embeng kumban, kuyaambéd kerengkan weng miin dareb dareb meneboon. Meenime, nembereng embeng kumbed at biid koknoon yaa awine kande denaneene, kwane denenmo wene dura darewoob kuu dene dookbemoon areb.

⁶ Kowe, ong kuu kwane amot areb. Ong kuu arewamo, indob o dingki o yon kwamune awene arebban. Kuu karub id kumundin kan monmare arewa kerene, inamen korem be kiwaan arewa ari nongkobimaan. Kuu kumbaanban yamotbon ye inamen yaambéd kwane ambangkimaan.

⁷ Dingkan maa maa korem, ayari oniib niiniib yiyiib ok niindem yiri dange weneen ye dingkaniib kuu karubbed bangkandaiwa amongkob kerimaib.

⁸ Kumban karub maambéd ong kuu kan kwamune kerok ande ma kwanindo. Ong kuu kangkadmindeban ye barang miin arewa, arud niin ye ambod arewayiib areb.

⁹ Kwane, ong mimo kumbed nub Yariman Ambe God yaningko kankoonenub, angkon ong mimo kumbed karub yena yaa woonbi weng dakmimaub, kuned nimakarub kuu Godbed yeka ye kuruwak ongmandoondan kui.

¹⁰ Kube kankooni wengiib weng arewa ye woonbi wengiib kuu mongkodkono mimo kumaom kumbed menebimaan. Nangkodmia, kwamune kamaib.

¹¹ Kwane, karamokiwa okmanambon okiwa kuu ok kirubdem mimombed dabokne ibmo menebanuun dee? Dowan!

¹² Nangkodmia, yedob at arimbed olif yob iraneen dee o munid nong arimbed yedob yob dibaraneen dee? Dowan! Kwamune areb kuu karamok ye kirubdem aombod ok ambod amuniib yaro menebaunban.

Ewen Ari Ye Meeni Kangdom

¹³ Yiib kuyaom kuu kane kanembed meeni kangdomiib kerenib yorokmo meenimaib? Kee kwamune awiniibdan kuu yi meeni kangdom yaambod yika kankubune amun amun kamimaib kumbed yi meeni kangdom korokbime.

¹⁴ Kumban yiib niindem aom kuu wungkandi mung kook arewiib kirim inameniib keroka, kuyaa kerengkanaib, kuyaa aadikmaib.

¹⁵ Kwamune ye meeni kuu Ewen arimbed minimban, kukuu okad yiri yeman, id ye dowaken yeman, awad arewa ye meeni kui.

¹⁶ Kedi, kunayambod kwane wungkandiyiib kirim ye inameniib, kuyaa kwangkong ibonmo kerinban ye inameniib deme miin arewa maa maa korem kuu yiib wedmaniib.

¹⁷ Kumban Ewen arimbed minimaan ye meeni kangdom kuu ibduruk kuu karadmo, angkong ari kuu yewenubbon ye inameniib arudiibban ema dobiri ye inameniib yena yi dabderem aom dobiri ye inameniib mimyob keende kakman are nonondandi ye inamen yiminmoyiib yob amunmo iri ye inamen yiminmoyiib manmo keru ye inameniibbaniib aadikmiyiibbaniib kui.

¹⁸ Karub maa dore karub maa dore wedyiri dobere kiwaan ongme kunum keru ye karub kuu kab kibingkemoon areb yewenub bangkandaneen kuu yob wandemoon areb yorokmo dobiri kandaneen.

4

God Ye Dabderem Aom Dobirime

¹ Komarewa keraankob yiibkareb nangmenabiyiib wengberenabiyiib kaimaib? Yiib id ye dowaken yaambod amenngkanabe ben bangkandimaan kumbed yiib yaa nangbandimaanoo? Anamaa!

² Yiib dowaken yiribman amun maanda ande meenimaib, kumban kandokban kowe, yiib kuu ayako bobnok ande kamiib. Yiib kuu karub maa ye yiribman nembod kanda ande kamimaib kumban ma kandokban kowe, wengbiriyiib

nangbiyiibmo kamiib. Yiib kuu kwamune ma kandokban amborom kuu God yaayiib kaamonokban kowe.

³ Kwane, yiib kuu God yaa kaamoniwen kuu ma kandindo keruwen, amborom kuu inamen abdon ye dowad yaambedmo kaamonibko komo kondaneena kandaniib kuu yiib id ye dowaken yaamo kowe awinandamiibkob kondindo keroon.

⁴ Yiib inamen God yaa kuu nenem wonong yu karuwiib kumban koronde karub yena yaa yarebimaun areb. Karub kanembed okad yiri ye inamen yaa kube daboknaneen kuu God yaa arud wandembaraneen kuu yiibkaadkerindokowoo? Anamaa, kane kanembed okad yiri ye inamen yaa kube daboknaniib kuu God ye bondan keraniib kii.

⁵ Kwane, God Ye Weng Karadmo aombed yedmoon kuu “Kingkin Karadmo nub niindem aom Godbed kowaana do-birimaan kuu ye dowakeniibban awad o kingkin maayiib mene nub niindem aom dobiri kuu yiminban, norin wandi yeman.” andoon kuu yiibbed meeniwen kuu idiibbanoo? Yii, idiib.

⁶ Kwane, Godbed nub yaa ye kabamoon ye mimyob dowaken keendimaan kuu angkon ari yenayiib keendimaan. Kwamunekob, God Ye Weng aombed yedmoon, “Godbed kerengkandan yaa manmo kerimaan, kumban kankubune yirimbed dobiridan yaa ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kondimaan.” andoon.

⁷ Kwani kowe, yiibka kankubune God ye dabderem aom dobirime. Yiib anam andi kangdommo doriib kumbed Seten yaa manmo kerime. Kwananiib kuu yiib yaa koronde yaro dore wananeen.

⁸ God ye dia mene dobirime. Kwananiib kuu yiib dia mene dobaraneen. Ambarakmidan, yiib dingki oganabime. Inamen amuniib inamen arewayiib kamenabidan, yiib niindem aom are karadmo kerime.

⁹ Mimyob wandenib dabab warenib yuudi ameng kamime. Yiib ambon kamenabi kuu amonombe dabab warime. Yiib kubi kuu amonombe niindem aom yiminban kerime.

¹⁰ Yariman ye murubia arimbed yiibka kankubunime. Kwananiib kuu yembed yiib benkoobaneen.

¹¹ Angkodmia, yiibkanmo yaa wengamborokbanabaib. Karub kanembed ye kuristen angkodmi yaa wengamborokbanabaneen o ambarakmoon ande wungkananeen kuu, kuye wengbed God ye amob yaa wengamborokbanabe arewa ande wengyundaneen. Kwamune ye karub kuu amob awini ye karubban, amob yaa no wengyundi korok areb keroon.

¹² Kumban, Amob Ongmenabe Wengyundi Ye Karub kuu mimo, bindaneen o monmaraneen kuu yembedmo yimin. Kowe, yiib kuu kane ye karub keriwenkob kwane yaro dore yiib dia doriibdan kuu ben nongkobe wengyundandamiib?

Korondebko Godbed Eb Dobiri Kiwaan Ongmok

¹³ “Kibik o awari kuu wene taun kemaom o yamaom wenenub weeb mimo doberenub, od deme awinenub od darewoob ongmanuub.” ande yedmimaibdan, yiib ne yaa wengambirime.

¹⁴ Yiib kuu awarimbed yiib dobiri komarewa keraneen kuu yiibkaadban, kudi. Yiib kuu amareng mana areb, kan yaro boknaana wedmaiwa aron dukmenmo angkon ika down keremoo areb.

¹⁵ Kwana kowe, kekane yedmime, “Kekee Godiib ye dowaken keraneen kuu, kwane doberenub deme kee kwamune awinanuub.” andime.

¹⁶ Kumban yiib kuu “Nub dowaken yaambbed kwamune awinanuub.” andimaib kuu kerengkan weng. Weng kwamune awene korem kee arewamo.

¹⁷ Kwane, karub kanembed amun kami angkeen kuu wedmoon kumban ma awine ambangkindo kuu, ye kuu ambarakmoon.

5

Yobdood Weng Yiribman Yemoondan Yaa

¹ Yiribman yemoondan, yiib kuu weng kee wengambirime. Mimyob wandenib yuudi ameng kirindime, amborom kuu miin kubiyiibban ye dabab darewoob menene yiib ari kombere yerekmandameen kowe.

² Yiib yiribman kuu deende weneena, dobaabbed yiib ebkad ane biringkanan weniiwa kamiib.

³ Yiib od goldiwa silvaayiiwa kwangkong kemengkod dore weneena kameen. Ku kemengkod dore weneen kumbed aron yimin wande wenuun yaron arimbed yiib yiribmana biamoda yiibka kirim keriwon ande korokbendenib, yiib id yaa kwane amot areb dene ane dandaneen.

⁴ Kedi, yiib demedan yiib yongbon aombbed id wandiwen yaa od korobe bangkandindo kumbed ambarakmi kee wedmime ande baande kamiib kii. Kwane, yi weng kee wene Aromkonomo Ye Yariman ye kerendem aom awunoona wengamboroon.

⁵ Kwane, yiib kuu okad yiri doriib kuu yiribman yemoon ibonmo beo ano doriibdan. Yiibbedmo kubena keeniwendan. Yiib kuu animan duudkab kiom anengkanao karub kiom kiommo wiribiib kuu, dingkan areb kainderebiwed

yenbande ani yeman areb keriwèn, wengyundi yaron yaa meenimokban kowe.

⁶ Kwane, yiiibbed yorokmodan yiiib yaa manmo kerindo kuyaa dudimbed wengyunde ambarakmiwen andekorib ogoodmo yenib nongkobiwen.

Dabab Menebanean Yaa Yodbirimban Iwarimbed Dobirime

⁷ Angkodmia, yodbirimban iwarimbed dobirime, kwane ari wene Yariman mananeen yaron kerok. Wedmime, yongbon yarian kuu okad ongme kab arumekoriwa yodbirimban iwarimbed doberemberenib am mini aron keruko am monoko nub kab kuu yeederene id yemoon keroka ande meedme doberembirimaib kii.

⁸ Kowe, yiiib kwangkón yodbirimban iwarimbed doberemberene kangdommo dobirime, amborom kuu Yariman mananeen yaron kuu dia doreen kowe.

⁹ Angkodmia, yiiibkanmo yaa mungkubmangkab kamaib. Kwamaniib kuu yiiib bene wengyundaneen. Wengyundi Ye Korok kuu yiiib ambib ambongko yaa mene doremoon areb keroon.

¹⁰ Angkodmia, profesidan yaa meenmime. Yi kuu Yariman yaningko yaambéd dakmenabiiwe yenambéd durud yewed yi yaa bangkandiwen kuu yodbirimban iwarimbed doberembiriwen. Yi dohiri kerekmen yaa meenmenib kuye yoman winime.

¹¹ Kwane, iwari meenme kangdommo doberembiriwendan kee Godbed amun kerundoon ande yedmimaub kuda. Jobbed dabab meneboon kuyaa iwari meenme kangdommo doberemboroone Godbed ye dowad komo ambangkoon ye weng kuu yiiib kuu wengambiriwen. Yariman kuu mimyob keendiyiiib mimyob keende kakman are nonondandiyiiib yiminmo awinon.

¹² Nangkodmia, weng darewoob kuu kei. Wiim aangke yedmaib, Ewen ari o okad yiri o yiribman komo komo yaningko yaambéd kowe yedmaib. Kwane, yiiib weng yedmandamibka, ee keroka kwane no ee andime, ma, yii keroka kwangkón kwane no yii andime. Yiiib kwamaniib kuu yiiib yaa wengyunde dabab kondaanban.

Yiiib Anam Andi Yaambéd Kurikuri Kerime

¹³ Karub kanembed dabab kandoka yeka kurikuri kerok. Karub kanembed kuboka yeka God yaa yookiib wingke kube kankoonok.

¹⁴ Kwane, karub kanembed bob anikad kande angkimboroka yeka kurikuri yi korok korok baandok. Baandoko yi kumbed menebenib Yariman yaningko yaambéd ye korok ari oiyo bune kurikuri kamenime.

¹⁵ Anam andi yaambéd kurikuri kamenaniib kumbed bob anikad angkeen ye karub kuu Godbed ongmenaneena wadkeraneen. Kwane, ye kuu ambarakmoon keraneen kuu Godbed are nonondandaneen.

¹⁶ Kwana kowe, Godbed yiiib ongmendaneena wadkeraniib ye dowad yiiib ambarakmi kuu yiiib kuristen angkodmia yaa neman dianmo dakmoon dakmoon kamenekorib neman kurikuri neman kurikuri kamime. God ye yorokmoman ye kurikuri kuu ambangki yiminmo keriyeman.

¹⁷ Elaidya kuu karubmo, nub areb. Kwane, ye kuu kamkonomo kangdommo naawonbed am monokban keruk ande kurikuri kamoon kuu kwane weeb ayoobmim ari wood benmeyiiib amiiib minimban keroon.

¹⁸ Kwamune, angkon ari yembed ika kurikuri keroona am ika muneena kwane ika animan kab dembe wonoon.

¹⁹ Nangkodmia, karub kanembed karub maa anam anam ye kiwaan koronde angkani ye karub wedmenaneen kuu kuye kiwaan ari ika nenwananeen kuu,

²⁰ weng keyaa ika meene. Karub kanembed ambarakmi ye karub kiwaan abdon ari weneen kuu amonombe nen kiwaan amun ari nenwananeen kuu, ambarakmoon ye karub kuu ye bobni yaa burudande bindaneene ambarakmi miin yemoon kwangkon are nonondandaneen.

1 Pita

Pita Ye Kerek Mimo

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pitambed kerek kee Rom aombed wongkoon. Wongkoon ye weeb yaa kuu Saesaa Nerombed kuristendan yemoon yenbandoone dukniwen. Anam andiwendan yaa kuu durud konde yenbandi yemoon meneboon kowe, Pita ye dowaken kuu yi anam andi aromne kangdommo doberembirime ande wongkoon. Ye kuu Yuudan anam andiwen yaamomban anam andiwendan korem yaa wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 64 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God Yaningko Kankooni Ye Weng (1:3-12)
3. Karadmo Dobirime Ande Ongkandi Ye Weng (1:13–5:11)
4. Kerek Keye Kerekmen Dowad (5:12)
5. Yeenbon Kubendi Weng (5:13-14)

¹ Ne kuu Pita, Yesu Keresumbed kinoona ye apaso keraan.

Godbed kinoondan, okad yiri kuu yiiwambibkin anambandan, buyokbayok keroone ambibkin Pontusiiwa, Galasiayiiwa, Kapadosiayiiwa, Esiayiiwa, Bitiniayiiwa aom doriib, yiiib yaa kerek kee keendaan.

² Yiiib kuu kurin kurin kuu Ambe Godbed meenmendekoreked kinoon. Kuku ye Kingkinbed karadmo ongmeni yaambed Yesu Keresu ye weng wengambere awini ye dowadiib ye umkanbed yiiib niindem aom arendi ye dowadiib kinoon.

God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiiib yiiib yaa bangkandoka yiminmo kerok.

Nub Dowad Godbed Bindoon Ye Kerekmen

³ Nub korem nub Yariman Yesu Keresu yambe God yanginko kankoonem! Godbed mimyob miin darewoob keende nub kakman aroon kumbed, Yesu Keresu bobnoon yiri ika demboon yaambed wadkeri yeeb kondoon, ika woenub anam kwananeen ande meedmi anammoyiiib doruub.

⁴ Kwane, ika woenuben yaambed monmarindeban deendindeban korob kerindeban ye weng kunduk kanduwen. Kuku yiiib dowad Ewen ari kwoon.

⁵ Kwane, yiiib yaa dabab menebaneen kuu yiiib anam andi yaambed God yaromkonombed dorondare oonendaneene

kwane wene aron yeenbon arimbed Godbed bindaneen ye kerekmen kuu dian keraneen.

⁶ Kuye dowad yiyib kuu kubi darewoob keriwen. Aron dukmen kuu kiwaan yemoon yaambéd yiyib yaa dabab meneboone yuudi areb keriwen kuned, God ye weng kunduk kuyaa kubi yiyib keriwen.

⁷ Kwane meneboon kuu yiyib anam andi kuu anam ande korokbi ye dowad. Kwane anam ande awinaniib kuu Yesu Keresu dian keraneen yaron arimbed aningko kankooniyiyib nambiriyiyib aningko darewoob ariyiyib Godbed bangkandaneen. Kedi, yiyib anam andi kuu amotbed dene karadmo keroon ye bot gold burudandoon, amborom kuu aron yeenbon arimbed Godbed gold kuu monmaraneen kowe.

⁸ Yiyib indowiib Yesu yaa wedmenindo kuned, mimyob dowaken keenimaib. Kibireb wedmenokban doriib kuned, ye yaa anam andiwe dakme id korokbinban ye kubi darewoob nambiriyiyib yiyib niindem aom demboon,

⁹ amborom kuu yiyib anam andiwen kumbed Godbed bindi ye yumbon kondoon kowe.

¹⁰ Godbed bindi keye dowad profesidan kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yiyib yaa mananeen ye weng unyemanbed dakmiwen kumbed, yi kuu God Ye Weng yaambéd kimingkanmo wene korobe onmiwen kuu,

¹¹ Keresu ye Kingkin kuu korokbeena Keresu kuu durud yewed kandene yoman nambiriyiyib keraneen kuu komo aron arimbed komarewa kere kwananeen kuu kaadkerandamiib.

¹² Korokboona wedmiwen kuu yika yi dowad deme kee awinindo, yiyib dowad awiniwen. Unyemanbed komo dakmiwen kuu, Ewen arimbed kowoona monoon ye Kingkin Karadmo yaambéd Yesu ye weng amun dakmidanbed yiyib yaa kwane daandiwen. God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yiyib yaa komarewa mananeen ye weng kee engyu kangkon kaadkerandamiib kii.

Karadmo Dobirime

¹³ Kwani kowe, yiyib inamen kuu God ye deme awini dowad nekwane dobirime. Yiyibmeren kangkadmime. Yiyib yaa God ye amun kerundi Yesu Keresu dian keraneen yaron arimbed kondaneen kuyaa kuu, ongme meedmime.

¹⁴ Arian yi weng wengambiri dana areb, yiyib kuu anak God yiyibkaadbanbed dohiriwen ye inamen arewa kuye yoman ika wanaib.

¹⁵ Yiyib yaa baandoon ye God kuu karadmo kowe, ye areb kerenib komo komo kamandamiib korem kuu karadmo ye inamen yaambéd ambangkime,

16 amborom kuu God Ye Weng aombed wongkoon kuu “Karadmo dobirime, amborom kuu Ne kuu karadmo kowe.” andoon.

17 Yiib kuu kumun mimo yaambed nimakarub korem wengyundi ye God yaa kurikuri kerimaib kuu Ambe andi-maib kowe, okad yiri doriib yaron kuu okad yiri kuu nub ambibkin anamban ande kwane doberenib uniyiib God yan- ingko kankoonimamime.

18 Kedi, yiibkaad kuu yiib kuu yiib awoya yi inameniibban ye dohiri yaambed bidoon kuu od gold o od silvaa areb monmaraneen ye barangbedban,

19 Keresu ye umkanbed bidoon. Ye umkan kuu barang darewoob yeman. Ye kuu arewayiibban demkoronmo ye sibi mana areb kere Burudandoon ye orok yaron arimbed nub dowad ayiwe bobnoon kui.

20 Ye kuu okadiib kumkam koremiib ongmenaboon yaron anak yirimbed Godbed kinoona, yeenbon yaron kemaom yiib dowad angkadere dian keroon.

21 Yesu yaambed yiib kuu God yaa anam andiwen. Godbed ye nen demboone wadkeroone nambiriyiib konoon. Kwani kowe, yiib anam andiyiib anam id keraneen ande meed-miyiib kuu God yaambed kii.

22 Yiib kuu anam anam wengambere awiniwen kumbed yiib niindem aom karadmo kerenib, aadidmiyiibban ye mimyob dowaken yiwangkodmia yaa keendimaib kowe, mimyob dowaken darewoob kere anammo keendime.

23 Kedi, yiib kuu ika wooniwen, kumban duknimaibdan yaambedban, bobnindeban ye God yaambed ika wooniwen. Kuu wadkeriyiib dowan kerindeban ye weng Godbed yedme kowoon yaambed kii.

24 Kedi, God Ye Weng aombed wongkoon kuu, “Nimakarub korem kuu kereek areb, yi yirin kami kuu at wuung nong wuung areb, kereek nuubnaiwe wuung kiobimaib,

25 kumban Yariman ye weng kuu aron korem angkim- baraneen.” andoon.
Weng kee yiib yaa daandiwen kui.

2

Yesu Ye Weng Kuu Ambodiib Kowe Awinime

1 Kwani kowe, maa yaa norin wandemberembiriyiib du- danabiyiib aadidmiyiib wungkandiyiib wengamborokban- abiyiib kuu korem yidme arime.

2 Dana monob yeeb woonuune muk yaa moom bobne anemoon areb, Yesu ye weng amun ye muk karadmo yaa meeni darewoob kerime. Kwane ananiib kuu Godbed bobni

yaa burudande bindoon ye meeni kangdom yaa kaine am-naniib,

³ amborom kuu Yariman ye amun amun kami ye kiwaan kuu yiib wedmiwen kowe.

Yesu Kuu Wad Doreen Ye Bot

⁴ Ye kuu Wad Doreen ye Bot. Nimakarub ye yaa wunekari-wen kumban, Godbed ye yaa kinene bobne komboroon. Kwane, yiib kuu ye yaa meniib kuu

⁵ yiib kangkon wad doreen ye bot areb keriiwe, Godbed bene kingkin kerekmen ye ambib yenbeena God dore ni-makarub dore wedyiri dobiridan karadmo keriiib. Kowe, Yesu Keresu yaambéd yiib kuu God yaa munob koni ye-man bangkandimaib areb yiibka ye yaa kingkin kerekmen yaambéd konimaiwe, yembed kuboon.

⁶ Kedi, God Ye Weng Karadmo aombéd yedmoon kuu, “Kedi, nembed Saiyon ye siti aombéd ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot kowaan, kukuu nembed kinaan ye bot, bobne kombaraan ye bot kui.

Kowe, kanembed ye yaa anam andaneen kuu, karak kandaanban.” andoon.

⁷ Kwane, yiib anam andiwendan kuu bot keyaa bobne kubudiriwen. Kumban anam andindodan kuyi dowad God Ye Weng aombéd kwamune yedmoon,

“Bot kuu boyambib yenbidanbed kankorariwen kuu, ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.” andoon.

⁸ Kwane angkon ye dowad God Ye Weng aombéd yedmoon kuu,

“Ye kuu boyareb, nimakarub boknande komborok andi yeman, ye kuu dumnad areb, nimakarub boknande kombiri yeman.” andoon.

Yi kuu God ye weng yaa wengamberedandiwen kowe, boknande komborok andiwen. Kuye dowad yi kuu kinoon.

⁹ Kumban, yiib kuu Godbed kinoondan, Korok Darewoob ye dore nimakarub dore wedyiri dobiridan, karadmo kamidan, God ye karuwa nimaya kui. Kwane keriiwen kuu kumun yiri doriiwa baande bene ye nambiri amun kai aom wooroon ye God yaa kubi wengiib yaningko kankoonime anded.

¹⁰ Anuk kuu yiib kuu God ye nimaya karuwamban, kunéd kibikee ye nimaya karuwa keriiwen. Anuk kuu yiib kuu God ye mimyob keende kakman are nonondandi kandindo, kunéd kibikee yiib kuu kwamune kandiwen.

Amun Amun Dobiri Ye Kerekmen

11 Nangkodmia, okad yiri kuu yiwambibkin anamban, okad yiridan yaa yuib kuu noroddan kowe, yuib yaa ongkande yedmaan kuu yuib id ye inamen kamaib. Inamen kee yuib kingkin yaa nangmene bon keroon.

12 Yuib kuu God yaa anam andindodan kuyaom doriib kuu miin amun dobirime. Kwananiib kuu yuib yaa ambarakmidan andaniib kumban yuib amun amun kami kuu wedmendekore Godbed mananeen yaron arimbed ye aningko kankoonaniib.

13 Yariman ye dowad kuu yuibka kankubune okaddan yi korok korok korem yi dabderem aom dobirime. King kuu korok korok korem yi korok kowe, ye yaayuib

14 yembed ambarakmidan yaa ukum kondeniib amun kamidan yaa kube ongkandi ye aromkono kondoon ye korok korok yaayuib kwanime.

15 Amborom kuu God ye dowaken kuu yuibbed amun kamaniib kumbend inameniibbandan yi ogood weng kebengkok anded kowe.

16 Godbed ambarakmi yaa kuu yuib be yeedere obon kerundoon kowe kwamune dobirime. Kumban kwamune doberenib aadidmiyuiibbed ambarakmi dabokne dobaraib. God ye demedan kerime.

17 Nimakarub korem yi aningko kankooneniib, anam andiwendan yaa mimyob dowaken keendenib, God yaa uneniib, king yaningko kankoonime.

18 Demedan, yuib kuu yuib korok korok yi dabderem aom doberenib yi aningko kankooni ye inamenmo awinime. Yuib yaa nangkemmo amun amun kami ye korok korok yaamomban, kamkonomo kami ye korok korok yaa kangkon kwanime.

19 Amborom kuu kane yaa idiibban durud yewed bangkandaneene God ye dowad iwari kere kangdommo doberembaraneen kuu amun kowe.

20 Kumban yuib kuu ambarakmaniwe wurudbed yewed kondaneene iwari kere kangdommo doberembaraniib kuu, Godbed kakman Ewen arimbed kowaneen dee? Dowan! Kumban yuib kuu amun amun kamaniwe yewed kondaneene iwari kere kangdommo doberembaraniib kuu Godbed yuib yaa kubendaneen.

Yesu Ye Yoman Winime

21 Kuye dowadbed God kuu yuib yaa baande kinoon, amborom kuu Yesu Keresu yuib dowad durud yewed kandoon kowe. Kuku yuib wedme kwanime ande korokbendekore ye areb kere ye yoman winime anded.

22 Ye kuu ma ambarakmindoo,

ye mongkodkonombed dudanabi wengiib ma yedmoona wengambirindo.

²³Ye yaa nongdomatom ande yedmiwen kuu ye kuu neman kwamune inandindo. Ye yaa durud yewed koniwen kuu yiib yaniin andi ye weng inandindo. Ye inamen maa keroon kuu yorokmo wengyundi ye God ye dingki ari yeka kan konoon.

²⁴Ye kuu yekareb nub ambarakmi korem kuu ye id arimbed at ming ari karine bobnoon. Kukuu nub kuu ambarakmi yaa bobnemoon areb kerubko yorokmo dobirime andi ye dowad kwanoon. Kedi, ye id yaa anbandiwen kumbed yiib kuu wadkeri kandiwen.

²⁵Amborom kuu anak kuu yiib kuu sibi areb awerendobenanmo yarebimaib, kumban kibikee yiib kuu yiib kingkin Dorondari Ye Karub, Sibi Ooni Ye Karub, Yesu kui, ye yaa ika miniwen.

3

Amered Yoom Korobe Dobirime

¹⁻²Kwani areb kuu nima yiib kwangkong yiibka kankubune yiib amered yi dabderem aom dobirime. Yiib amered kuu Yesu ye weng yaa anam andindo kumbed yiibbed inamen kee kamaniib kuu, yiib wengbedban, yiib dohiri amuniib yiib inamen karadmoyiib God yaningko kankooni ye inameniib wedmekoriwa yena kuu God yaa anam andaniib.

³Yiib kerengkandimbon kuu kad angka inwari yaambed keraib, awung bedmenabe inwariyiib gold ye itoowiib ebkad amuniib kwane awenembed kerengkandi dowad inwaraib kui.

⁴Inamen mamaa kere yiib kerengkandimbon kuu yiib niindem aombed inamen iwariyiib nangkemiib keraniib kuu Godbed yiib yaa kubi darewoob keraneen. Inamen kee koyu yi kerengkandimbon arebban, kiomne arewa keraanban.

⁵Kedi, Godbed oonendimaan andiwen ye nima karadmo kurin anakbed dohiriwen kuu kwamunemo kamiwen. Inamen kee awiniwen kumbed kerengkandimbon keruwen. Yi kuu yi amered yi dabderem aom dohiriwen.

⁶Yi kuu Serambed Abraham ye weng wengamberenu ye yaa ne korok andimaun areb keruwen. Yiib kuu inamen yorokmo kamenib uniyiibban dobaraniib kuu yu meed keraniib.

⁷Karub yiib kwangkong yiib amered yaa awandi ye meeniyiibbed dobirime. Yi aromkono kuu karub yi aromkono arebban, darewoobban kowe. Angkon yi kuu yiib yoom kabamoon kondoon ye wadkeri kandaniib kowe, yi aningko kankooni awandime. Kwananiib kuu yiib kurikuri God yaa daani ye kiwaan kebenaanban.

Arewa Meneboon Yaa Neman Kwamune Inandaib

⁸ Weng yeenbon kuu, yiib korem kuu inamen mimo meeni mimo kerenib ambanga oniya yaa mimyob dowaken keendi-maib areb kerenib, dabab meneboondan yaa mimyob keendenib yiibkareb kankubunime.

⁹ Karub kanembed yiib yaa arewa kamaneen kuu neman kwamune inandaib. Angkon yiib yaa nongdomatom ande yedmaneen kuu neman kwamune inandaib. Yiib yaa kwamune kamoka ye yaa neman God yaningko yaambéd amun kerunime, amborom kuu Godbed yiib yaa kwamune kamime ande kinoon kowe. Yiib kwananiib kuu yiib yaa God yaningko yaambéd amun kerundaneen.

¹⁰ Kedi, God Ye Weng aombed yedmoon kuu,
 “Kane kanembed kubembirimame amunmo dobarandamiib kuu,
 weng arewayiib dudanabi wengiib kuu deerewande korondime.

¹¹ Arewa yaa koronde amonombe amunmo kamenib,
 yewenubmo dohiri ye kiwaan onme wedme kwari dohirime.

¹² Amborom kuu Yariman kuu yorokmodan keendombere oonene,
 yi kurikuri yaa korobe wengambirimaan kowe.

Kumban Yariman kuu arewa kamidan yaa manmo keroon.” andoon.

¹³ Ma, amun amun kami kuu yiib dowaken darewoob keraniib kuu karub maa yiib yaa yenbandaneen dee?

¹⁴ Kumban yiib kuu kwamune inamen yorokmo kamaniwe yenbandaneene durud yewed kandaniib kuu Godbed amun kerundaneen. God Ye Weng aombed yedmoon kuu, “Yi komo komo yaa unimaib kuu yiib kuyaa unaib, binangke unembaraib.” andoon.

¹⁵ Ma, yiib inamen aombed Yesu Keresu yembedmo kuu nub Yariman andime. Yiib kuu Yesu yaa anam ande meedme doriib yaa karub kanembed kaamondi ye dowad kuu nekwe doberembirime. Kuned yiib inandi kuu emayiib kaamonoonman ye aningko kankooniyiib

¹⁶ ambarakmiyiibban ye inameniib kwane kerok. Kwane inandaniib kuu kane kanembed yiib amun amun kami Yesu ye dowad awinimaib yaa inamen arewa ande yedmaniib kuu, yi weng arewa yaa karak bobnaniib.

¹⁷ God ye dowaken keroka, yiib kuu amun amun kamiwe yenbandaniib, kedi, amun amun kamiwe yenbandiwa durud yewed kandi kuu amun, arewa kamiwed yenbandiwed durud yewed kandi arebban.

¹⁸ Kedi, nimakarub yi ambarakmi korem ye dowad kuu Keresumbed mimo bobnoon, yorokmomanbed

yorokmobandan yi dowad bobnoon kui. Ye bobnoon kuu God yaa yiiib be mananded. Ye id ayiiwa bobnoon kumban, ye kingkin yaa kuu wadkeri konoon.

¹⁹ Kwane, ye kingkinbed wenene dukniwendan yi kingkin wii aom doriib yaa ye weng daandoon.

²⁰ Yi kuu kurin kurinbed Noambed motod yengboon yaron yi dowad God kuu yodbiriban iwari meedmo doreen kumban, God yaa wengamberedandiwen. Motod aomniwendan kuu yemoonban, kaning kaningiibmo kuu okbed yukne yeen yaa burudande bindoon.

²¹ Ok kee Godbed yiiib bindi ye baptais kerundi ye kumun korokboon. Kuku yiiib kad angka koroom okambi ye dowadban, God ye dowaken yaambad dobaraniin andi ye inamen ye dowad kui. Kuku Yesu Keresu bobnoon yiri ika nen demboon yaambad Godbed bindoon.

²² Ye demboon kumbed Ewen ari daanekore God ye dingki wiwi angkambad doroon, engyusiiwa kane kane korok keriwendaniwa kane kane aromkono keriwendaniwa yi kuu ye dabderem aom doriib.

4

Yesu Ye Inamenmo Awinime

¹ Kwane, Keresu kuu ye id kuu durud yewed kandoon. Kwani kowe, yiiib kwangkong ye inamen areb kere aromnime, amborom kuu kane kuu ye id durud yewed kandoon kuu ambarakmi yaa kuu korondo kowe,

² kwamune kandoon yaronbed nare ari kuu, ye kuu ye id ye inamen yaambad dobaraanban, God ye dowaken yaambad dobaraneen.

³ Kedi, God yikaadbandan yi dowaken yaambad doboriwen areb yiiib kuu anuk kwamunemo doboriwe aron yiminmo kereen. Kowe, keye inamen kee, id ye dowaken kamiyiiwa nenem kami ye moomiiwa ok arewa yemoon anembiriyiiwa disko andenabiyiiwa dudi god yaa bumangke kurikuri keri ye inamen miin arewayiiwa kamembirimaib kui.

⁴ Kwanimaibdan wedmiwen kuu yiiibbed yi yaa dabokne kamokban keriwen kowe, ke komarewa kii andenib yiiib yaa wengamborokbanabiwen.

⁵ Kumban yimbed komo dowad kwamnabiwen ye weng kuu wadkeridaniib dukniwendaniib yaa wengyundi dowad nekwoon ye God yaa dakmaniib.

⁶ Kwanikob, dukniwendan yaa kwangkong Yesu ye weng amun daandoon kowe, yi kuu nimakarub korem areb yimbed wad dore ambarakmiwen kuu Godbed wengyundaneen kumban, Godbed doreen areb yi kuu kingkin ye kerekmen yaambad wad dobaraniib.

God Ye Deme Yaromkono Kuu Korobe Awinime

⁷ Kumkam korem yimin wandi yaron kuu dia kereen. Kwani kowe, korobe meenenib yiiibka kangkadmime. Kwananiib kuu yiiib kurikuri kuu yimin keraneen.

⁸ Inamen darewoob ari kee mimyob dowaken darewoob neman keenoon keenoon kamime, amborom kuu ambarakmi mimim yemoon kai kuu mimyob dowaken kumbed dabune kebenimaan kowe.

⁹ Mungkubmangkawiiibban kumbed neman angkodmenoon angkodmenoon kamime.

¹⁰ Yiiib mimim yaa kuu Godbed ye deme awini ye inamen mimim kuu kabamoon bangkandoon. Kuuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye deme mimim kowe, yena yaa ambangkane awandi dowad korondiyiiibban kwane ambangkime.

¹¹ Kanembed God ye weng daandi ye deme awinoka, kaadkerok, Godbed daandimaan areb kerok. Kanembed awandi ye deme awinoka, Godbed yaromkono kondoon kumbed awandok. Kwananiib kuu komo kami korem kumbed Yesu Keresu yaambek God yaningko kankooni yeman. Ye yaa kuu nambiriyiiib aromkonoyiiib kerok, aron korem korem. Anam kwanok.

Kuristendan Kuu Durud Yewed Kandaniib

¹² Nangkodmia, durud yewed ye dabab yiiib yaa menebeen kuu yeka maaaa norod ye komboon menebeen manok ande meenenib binangkaib.

¹³ Kuned yiiib kuu Keresu durud yewed kandoon ye dungkun kandiwen kowe kubime. Kwananiib kuu ye nambiriyiiib dian keraneen yaron ari kuu kubi miin darewoob keraniib.

¹⁴ Yesu yaa kongeniwen kumbed yiiib yaa weng arewambek damangkandaniib kuu Godbed yiiib yaa amun kerundoon, amborom kuu God ye Kingkin nambiriyiiib yiiib yaa ibnendoon kowe.

¹⁵ Yiiib durud yewed kandi ye ambokab kuu kumka kumaniwa yid biyiiwa ambarakmi yenayiiwa o no wingkanambengkaniib kuyaambek kamaib.

¹⁶ Ma, yiiib kuu kuristen keruwen ye dowad durud yewed kandaniib kuu karak bobnaib, Keresu yaningkoyiiib yiiwaningko yaa ibmo daboknoon kowe God yaningko kankoonime.

¹⁷ Kedi, nimakarub yaa wengyundi yaron kuu muneen. God ye nimaya karuwa yidin yaa wengyundandeen kowe, God ye weng amun wengamberedandiwendan yaa komarewa wengyundaneen?

¹⁸ God Ye Weng aombek yedmoon,

“Yorokmodan bobni yaa burudande bindaneen kuu yobdood kowe,
 Godiibbandaniib ambarakmidaniib kuu komo keraniib?” andoon.

¹⁹ Kwanikob, God ye dowaken yaambéd durud yewed kandiwendan kuu, ma korondiyiibban ye Ambengan God ye dingki ari yiiyka konenib, amun amun kamembirime, korondaib.

5

Ongki Weng Kurikuri Aamkono Aamkono Yaa

¹ Keresu komarewa durud yewed kandene bobnoon kuu ne indowiib wedmeni, nambiri dian keraneen yaa daboknaneen ye karub kerani, nangkon kurikuri aamkono keraan kowe, yiiib kurikuri aamkono aamkono yaa ongakandi weng yedmandamaan kukei.

² God ye nimaya karuwa yiiibbed ooniibdan yaa sibi keendombere oonidan areb ongme keendombere oonime, yiiib yaa yenambéd ande dedmoniyiibbedban, yiiib dowaken kerundimbed oonime. Kuuu God ye dowaken yiiib yaa. Kuye deme ye kakmaniib kandi ye inamen kowe awinaib, awandi ye dowaken darewoob kumbed awinime.

³ Yiiib dingki ari kondoondan yaa dedmobende keanime kwanime kami ye korok keraib. Yiiib dohiri amuniib weng amuniib kumbed yi yaa inamen amun korokbendime.

⁴ Kwamaniib kuu Korok Korem Yi Yariman angkadaraneen yaron arimbed korob kerindeban ye kakman nambiriyiiib king ye korok ari dereni yeman areb kandiiniib.

Ongki Weng Kuristendan Korem Yaa

⁵ Keweda koyuya, yiiib kangkon aamkono aamkono yi dabderem aom dobirime. Yiiib korem kuu yiiibkanmo yaa kerengkaniibban kankubune yirimbed dobirime, amborom kuu God Ye Weng aombed yedmoon,

“Godbed kerengkandan yaa manmo kerimaan,
 kumban yika kankubune yirimbed dobiridan yaa
 ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kondimaan.” andoon.

⁶ Kwani kowe, yiiibka kankubunenib God ye dingki dabderem aom dobirime. Kwananiib kuu God ye dowaken keroon yaron arimbed benkoobaneen.

⁷ Ye kuu yiiib yaa dowakeniib kerene awandembirimaan kowe, dabab yaa meeni darewoob korem kuu ye dingki ari nongkobime.

⁸ Yiiibkareb kangkadme keenombirime. Yiiib bonman, Seten kuu laiyan arud kabang kameen kumbed nimakarub anandameen areb yarebeen.

⁹ Yiib anam andi kangdommo doriib kumbed ye yaa manmo kerime, amborom kuu yiib kuristen angkodmia okad yimin yimin yaa doriib kuu yiib durud yewed kandiwen areb kwamune kandiwen kuu yiibkaadkeriwen kowe.

¹⁰ Kabamoon kondoon ye mimyob dowaken korem ye God, Yesu yaambéd dowan kerindeban ye nambiri dabokni dowad yiib yaa baande kinoon ye God kui, yiib durud yewed kandiwe kibikbed nare ari aron dukmen keraneen kuu yembed yiib yaa demkoronmo ongmene anam andi kangdommoyiib aromkonoyiib kiringmindeban ye anam andiyiib kondaneen.

¹¹ Ye yaa ooni ye aromkono aron korem korem kerok. Anam kwanok.

Kubendi Weng

¹² Ma korondiyiibban ye kuristen angkodmi Sailas, kuu kwamunemo wedmenganan kui, ye kuu awawoonkob kerek dukmen kee yiib yaa wongkane keendaan. Yiib yaa kube ongkandeni weng keyaambéd Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken anam kuu korokbendaan. Keyaa kangdommo kere dobirime.

¹³ Yiib ibmo kinoondan Babilon aom doriib kumbed kubendi weng yiib yaa keendiib kii. Ne dana Maak kangkon kwamune keendoon.

¹⁴ Yiibkanmo yaa mimyob dowakeniibbed kubenoon kubenoon kamime.

Keresu yaa ibmo dabokne doriibdan, yiib korem yaa yewenubmo dobiriyiib kerundok.

2 Pita Pita Ye Kerek Ayoob

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pitambed kerek kee Rom aombéd wongkoon. Arewa kami-daniib dudanabi kedmengkandaniib kuu anam andiwendan yaa dabokniwen kowe, Pitambéd anam andiwendan yaa ongkandoon. Kwane, Yesu ika mananeen kowe ongme kerekbere dobirime ande wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 67 areb.

Korok Weng

1. Kubendi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Anam Andi Yaa Kaine Amni Ye Weng Ongkande Dakmoon (1:3-11)
3. Yesu Ye Weng Amun Kedmengkandi Kuu God Yaambéd Ande Korokboon (1:12-21)
4. Dudanabi Kedmengkandi Yaa Kaadkerime Andi Ye Weng (sapta 2)
5. Anam Yesu Angkon Ikakman Mananeen Ye Weng (3:1-16)
6. Yeenbon Weng (3:17-18)

¹ Ne kuu Saimon Pita, Yesu Keresu ye dememan, kwane yembed kinoona ye apaso keraan.

Nub God, nub Bobni Yaa Burudande Bindoonman, Yesu Keresu kui, kane kane ye inamen yorokmo yaambéd nuwareb anam andi ibmo kandiwendan, yiib yaa kerek kee keendaan.

² God yoom nub Yariman Yesu yoom yaa kaadkeri yaambéd kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu yiib yaa yiminmo bangkandok.

Godbed Nub Yaa Baande Kinoon

³ Nub yaa komo dowan keroon kuu God yaromkono kumbéd inamen korem bangkandoon, ye inamen awine kande dohiri dowad kui. Kuku yeka ye nambiriyiib ye inamen amunmoyiibbed nub yaa baandoon ye God yaa kaadkeri anammo yaambéd kui.

⁴ Ye nambiriyiib ye inamen amunmoyiib yaambéd weng kunduk dareb dareb arimbed kuu nub yaa bangkandoon, kuye weng kunduk yaambéd yiib kuu id ye dowakenbed monmari okad yiri yarebeen kuyaa kombiri angkanenib, God areb yorokmo kerime anded.

⁵ Kowe kuye dowadbed kiwaan korem yaambéd yiib anam andi yaa kuu inamen amunmo kan daboknenib, inamen amunmo yaa kuu kaadkeri kan daboknenib,

⁶ kaadkeri yaa kuu yii bmeren kangkadmi kan daboknenib, yii bmeren kangkadmi yaa kuu yenbandi yaa kangdommo doberembiri kan daboknenib, yenbandi yaa kangdommo doberembiri yaa kuu God ye dowaken yaambéd dobiri kan daboknenib,

⁷ God ye dowaken yaambéd dobiri yaa kuu ambang oni daman yaa amun amun kamemoon areb kerundi kan daboknenib, ambang oni daman yaa amun amun kamemoon areb kerundi yaa kuu God yaromkono yaambéd mimyob dowaken keendi kan daboknime.

⁸ Kwane, yii b kuu kuye inamen awine kande darewoob kere wananeen kuu kuye inamenbed oonendaniib kowe, yii b kuu ambangkineban o idiibban keraibban, nub Yariman Yesu Keresu yaa kaadkeri anam aombéd.

⁹ Kumban karub kane kuu kuye inamen awine kandaanban keraneen kuu, ye kuu korobe wedmindeban ye karub areb o indob tut ye karub areb keraneen, ye ambarakmi anuk yiri kamoon kuu Godbed aroon kuu nonondandoon kowe.

¹⁰ Kwani kowe, nangkodmia, Godbed yii b yaa baande kinoon kuu anammo kwane keru dowad yii b nindorok kuu ari kerime, amborom kuu kuye inamen awine kande ambangkaniib kuu yii b kuu kombaraibban kowe.

¹¹ Kwane, yii b kuu kuye kiwaan wananiib kuu Godbed yii b yaa kube ee andene yiminmo ongmenedaneene, aron korem yeman ye oonimbon nub Yariman nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresumbéd oonoon kuu awunaniib.

God Ye Weng Karadmo Aombéd Wongkoon Ye Profesi Weng

¹² Kowe, yii b kuu weng ku dakmaan kuu yii bkaadkerekoriwe anam anam kuu kibikee awinimo doriib kunéd, ne kuu yii b yaa monkonimamaniin.

¹³ Ne idiib ke doriin keyaron kee yii b yaa monkonimain kuu yimin ande meenaan,

¹⁴ amborom kuu ne nekaadkeraan ne bobni aron kuu dia kereen, nub Yariman Yesu Keresumbéd ongme korokbewoon kowe.

¹⁵ Kwane, kiwaan korem yaambéd ambangkaniin kuu bobne wananiin ye yoman kuu, yii b kuu weng ke daandaan kee yiminmo ika meenaniib kii.

¹⁶ Kedi, nub kuu inamen bangbang yaambéd ogoodmo weng ongmuwenkob nub Yariman Yesu Keresu ye aromkono ye wengiib ye mananeen ye wengiib yii b yaa daandindo, nub indobbed ye nambiri wedmenuwenkob.

¹⁷ Yesu kuu Nambiri Darewoob Arimbed Ye Ambe Godbed yedmenoon, "Kekee ne Dana Mingki, ne mimyob dowaken keenaan ye karub, ye yaa kubi dowaken darewoob keraan." andoone, aningko kankooniyii b nambiriyii b boon.

18 Kedi, weng Ewen arimbed kamoon kee nub nubkarewiib wengamburuwen, nub ye yoom ibmo keedbon aangko arimbed doruubkob.

19 Nub indobbed kwane wedmuwen kowe, nubbed kangdommo meenuwen kuu kurin ye profesidan yi weng kuu anammo. Kwane, amun kuu yuib kuu kuye profesi weng kuu meenaniib. Kuye weng kuu miriknimbon yiri nambiriyuib yuremoon areb keraneen. Kuye weng kuu yuib niindem aom yuraneenbed wene Yariman yaron keraneen, ye aron mananeen kuu amkimo warewenembiri ye mindong yuraneene aronbed waraneen keremoon areb keraneen.

20 Kumban meeni darewoob kuu kei, yuibkaadkerime, profesi weng God Ye Weng Karadmo aombed wongkoon kuu profesiman yeka ye inamen yaambbed meene dakme kedmengkandimokban.

21 Amborom kuu profesi weng kuye ambokab kuu karub ye inamenban, kuye ambokab kuu Kingkin Karadmombbed mene nimakarub bene ibne daboknene God ye weng daandaankob dakmimaib.

2

Dudi Kedmengkandidan Kuu Godbed Monmaraneen

1 Kumban kurin kuu Yuudan kumaom kuu dudi ye profesidaniib kumaom dabokne dohiriwen. Kwane, yuib kumaom kuu dudi ye kedmengkandi korok korok kwangkoon kumaom dabokne dobaraniib kii. Yi kuu yemyebbed kuristen ye kedmengkandi ben amonombe monmari ye inamen kerundaniib. Kiwaan abdon wananiib kumbed ari kuu yi bidoon ye Yariman Ambangkan Yesu yaa aadidmaniib, kowe yimbed kwananiib kumbed yi ari monmari kuu kirodmo menebaneen.

2 Yi nenem maa maa yemoon kami ye kiwaan ari kuu nimakarub yemoon kuu yi yoman kwamune wananiibkob, Keresu yaa dohiri kiwaan anam kuu kuristenbandan yenambbed kiwaan abdon andaniib kii.

3 Kuye dudi kedmengkandi korok korok kuu yiribman yemoon be amukni ye inameniib kowe, yi meenimo yaambbed mooweng ongmenib yuib nemengkande yuib od bendaniib kii. Yi wengyundi dabab weng kuu kurin kurin anukbed nekwe kowoone, yi monmari ye karub kuu nekwe doreen, unuk angkokban.

4 Kedi, engyus yenambbed amarakmiwen kuu Godbed meenimban ande yedmindoo, kumbaanban yamotbon yiri ben nongkoboan, wii botdem aom kumun yiri yuroona doriib, amaambbed wengyundaneen andi ye dowad.

⁵ Kwane, kurin kurin yirimbed God yaa wunekariwendan komo kamiwen kuu Godbed meenimban ande yedmindu, yi dowad urok ongmoone yukne yeen, kumban yorokmo dobirime ande daandi ye karub Noa kuyiib nimakarub ediib kuyiib Godbed binde oonoon.

⁶ Kwane, siti ayooob Sodom yoom Gomora yoom yi nimakarub komo kamiwen kumbed, Godbed wengyundekore amotbed nengkane agedmo keroon. Kukuu God yaa wunekariwendan amaanbed komarewa keraniib ande kumun korokbi yeman korokboon.

⁷ Kwane, yorokmo dohiri ye karub Lot kuu God ye inamen wunekariwendan yi kami abdon yaa wedme miin kubiyiibban keroon. Kuye karub kuu Godbed binde oonoon.

⁸ (Sodom kuyaombed yorokmo dohiri ye karub kee yi kuyaom aron yemoon doberemboroon kuu korem wabkad kami wedme wengamboroon kumbed ye niindem aom kuu yorokmo kowe durudiib miin kubiyiibban keroon.)

⁹ Godbed kwamoon kowe, God ye kerekmen yaa doriibdan yi yaa komboon kaamobi ye dabab meneboon yaa kuu binde ooni kuu Yariman yekaad kuda. Kwane, yorokmo inameniibbandan kuu Godbed awingke ukum kondimame wene wengyundi yaron keranuun kangkon yekaad.

¹⁰ Anamaa, id ye dowaken ye inamen arewa ye yoman winiwendan kuyiib korok korok yi aromkono kuu nongdomatom yeman andimaibdan kuyiib yaa kuu Godbed ukum ariyiibbed kwamune kerundaneen.

Dudi ye kedmengkandi korok korok kee, yi kuu arudkonomo, yi kuu nubka nubbedmo yimin ande kerengkan kamimaib, yi kuu Ewen ari doriibdan yaa wengamborokbanabi kuu yi kuu unimokban.

¹¹ Kuned engyus kuu yi aromkonoyiib inamen indengan-dengiib kuu arimo dudi ye kedmengkandi korok korok ke-yarebban kumban, yi kuu Yariman ye arinambo ari mene Ewen ari doriibdan yaa wengamborokbanabe ambarakmiwen kii ande dakmimokban.

¹² Kumban dudi ye kedmengkandi korok korok kee weng inamen yikaadban kuyaambbed wengamborokbanabimaib. Yi kuu wengiibban ye dingkan areb, niina woaya areb kui. Yi wanabi dowad kuu no yenambbed be monmari yeman, kowe dingkan areb yi kuu dukne dowan keraniib.

¹³ Yi kuu kwane nimakarub yena be dabab arewa yaa kirarimaib kowe, yi kakman kuu ben dabab arewa yaa kiraraneen. Yi kubi dowaken kami kuu aronki wedangkambon ok arewa ano animan duudkab kiom anengkanao kamiib kii. Yi kuu yiib kuyaom kuu ebkad yeeb yaa nunung deengkemoon areb o koroom ambemoon areb kii, yi kuu yiib yoom orok

animaib kuu yi nemengkandi yaa kube ok arewa ano animan duudkab kiom anengkanao kamiib kii.

¹⁴ Yi inamen korem kuu nenem kami yaa kui. Kowe, yi ambarakmi yaa kuu deerewandinban kwane kamemborokmo. Kwane, yimbed God yaa dohiri aromkonoyiibbandan kuu nemengkande yikanmo yi kerekmen angka benminimaib. Kwane, yi kuu kiwaan korem yaambbed barang yemoon be amukni ye inamen yikaaddan, yi kuu Godbed butun kerundoon ye dana kii!

¹⁵ Kwane, yi kuu kiwaan yorokmo korondekorib, awanewande amarakme od kakman bi yaa dowaken keroonman Beo ye mingki Balaam ye kiwaan ari dewiniwen.

¹⁶ Kwane, donki kuu karub weng dakmimokban kumban, Balaam ye donki kuu eb kuu amarakmeeb kii andi ye weng dakme yedmenoon kumbed, profesiman Balaam ye meeni warudki kuu korondok ande bokwownoon.

¹⁷ Kwane, dudi ye kedmengkandi korok korok kee okiibban ye ok kirubdem areb, yi kuu amiibban ye wiib nuubbed awunene kanwenemoon areb, yi kuu ambodiib areb kumban, anam kuu id downan. Yi yumbon kuu miin binmo ye kumun anam yiri ande kerundoon.

¹⁸ Kedi, yi mongkod daande kobkob weng kerengkan dakmimaib. Kwane, kibirebya anam ande amarakmi yaa kirokmoniwendan kuu dudi ye kedmengkandi korok korok kembed birandande kamiib, id ye dowakeniib okad yiri ye nenem inameniib kuye kerekmen yaambbed kii.

¹⁹ Dudi ye kedmengkandi korok korok kembed yi yaa yedmendimaib “yiib ben obon kerundanuub kii” andimaib kumban, korok korok kuu id ye dowaken ye inamen arewa ye dabderem yirimo doriib. Amborom kuu komombbed karub maa yaa burudande doroon kuu karub kuu kuyeman ye dabderem yirimo dobaraneen kowe.

²⁰ Kedi, yi kuu nub Yariman nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu yaa kaadkeri yaambbed okad yiri ye amarakmi arewa yaa kirokmoniwenden kuu, ika amonombe wananiwe inamen arewa kembed awingkaneen kuu, yi dohiri kuu miin arewa keraneen, ibduruk dohiriwen arebban.

²¹ Kowe, amun kuu yorokmo ye kiwaan kuu yikaadkerundindo karen, yi nonoonmo doriib karen, amborom kuu kuyaa kaadkerundekoriwe kwanime andi ye weng karadmo yi yaa kondoon yaa amonombesare angkurom korokbe wini kuu miin arewa kowe.

²² Kwane, yi dowad ongkandi weng kee anam id keroon, kwane dakmoon kuu “Anon kuu wiin ingkokmoon kuu angkon ika winimaan.” andoon. Ma dakmoon kuu “Awon

kuu ok ambe aroon kuu angkon ika wene yerekbon yiri kanbumbere ambimaan.” andoon.

3

Yesu Ye Weng Monkoni Dowad Wongkoon

¹ Mimyob dowaken keendaan ne angkodmia, keye kerek kee kerek ayoob andi ye kerek yiyb yaa wongkane keendaan. Kerek ayoob kee meendobenabe inamen karadmo awingke bi dowad monkonime ande wongkaan.

² Ne dowaken kuu weng anak yirimbed profesidan karad-mombed dakmiweniib kwanime ye weng nub Yariman nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub yembed kondoone yiyb apasodanbed daandiweniib kuyaa ika meenime andid.

Yariman Ika Mananeen Yaron

³ Awine kaadkerime andi ye weng ibduruk kuu kei, aron yeenbon arimbed damangkandidan menenib mungkuwandeniib yika yi id ye dowaken arewa ye yoman wenebaniib kii.

⁴ Kwane dakmaniib, “Yesumbed mananiin ande weng kunduk kowoon kuu anam id keroon dee? Dowan! Kedi, nub awoya ibduruk anam andiwendan kuu unyemanbed dukniwen kumban, okada ambida kumkam korem andowe ongmenaboonbed mene kibikee kumkam korem kuu kwamunemo ambangkimaib, ma amonombesarindo.” andaniib.

⁵ Kumban kwanandaniibdan kuu weng maa yaa yangmadandunaniib, kukuu Godbed ye wengbed yedmoonkob ambidiib keroone ok yaambad okad ongmoone ok niindem yirimbed yeedureen ye weng kui.

⁶ Kwane, Godbed ye wengbed yedmoonkob kuye ok kumbed urok menenu okad kumundin kurin kuu monma-reen.

⁷ Ambidiib okadiib kibik ke dangeen kee God ye wengbed oonoon, wene ari amotbed nengkaneen yaron keranuun, God yaa wunekariwendan yaa wengyunde monmaraneen yaron keranuun andi dowad.

⁸ Kumban, mimyob dowaken keendaan ne angkodmia, nonondandaib weng mimo kei. Yariman ye inamen yaambad aronki mimo kuu weeb 1,000iib areb, angkon weeb 1,000iib kuu aronki mimo areb.

⁹ Kwane, Yariman kuu ye weng kunduk kwananeen kuu kwane karub yenambad meeniwen ema mana kameen andiwen areb amaanbed ema kwanaanban, aron kinoon arimbed kumbedmo. Yariman kuu yiyb dowad yodbiriban emamombad meedme doreen, karub maa bikne wadkeri kandokban keru kuu ye dowakenban, ye dowaken kuu ni-makarub korem kuu koronde amonombe ye yaa winime anded.

10 Kumban Yariman ye aron mananuun kuu yid ye karubbed menemoon areb keraneen, komo aron arimbed kuu yikaadkeraibban. Kwananeena ambid kuu kuweng darewoowiib kamen wene biknanuuna, aroniib woodiib mindongiib kuu amotbed nengke monmaraneena, okadiib kiri dangoon ye kumkam koremiib kuu biknaneen.

11-12 Kumkam korem kuu kwamune monmaraneen kowe, yiib kuu komarewa ye karub kere dobaraniib? God ye aron mananuun ande nindorokiib meedme kirod monok andi dowad ma korondiyiibban kwane ambangkaniib kumbed, inamen karadmoyiib awine kande God ye kerekmen yaa dobirime. Kuyaron ari kuu ambid kuu amotbed nengke monmaranuuna aroniib woodiib mindongiib kuu nimin darewoob kaimbed denobe okmo keraneen.

13 Kumban ye weng kunduk yaambbed meedme doruub kowe, ambid yewewiib okad yewewiib, inamen yorokmo ye ambibkin kui, kuyaa nindorokiib meedme doberembiri-maub kii.

14 Kwana kowe, mimyob dowaken keendaan ne angkod-mia, kuyaa nindorokiib meedme doberembirimaib kowe, kiwaan korem yaambbed demkoronmo kerenib, yenambbed yiib yaa kuu ambarakmiwen kii ande kadwonokban kerenib, God yoom yewenubmo dobirime.

15 Weng keyaa meenime. Nub Yariman yodbirimban emamombbed meedme doreen ye id kuu bobni yaa burudande bindi yeman kuu kandime anded. Nub mimyob dowaken keenduwen ye angkodmi Pool kuu Godbed meeni kangdom konoon kumbed, yiib yaa kwangkon kwane wongkane keendoon.

16 Ye kerek wongkoon korem kuu ibmo, inamen maa maa kerindo. Nembed kwane ke wongkaan keye inamen kuu kwane ye kerek kuyaom wongkoon. Ye kerek aom weng id yena kuu yobdood kii, kowe kedmengkandindodan yoom God yaa dohiri aromkonoyiibbandan yoombbed kan amonombe weng id maa maa kerimaib. Yi kuu God Ye Weng Karadmo yenayiib yaa kwanimaib kowe, yikarebmo monmari ye dabab kandaniib.

17 Kwana kowe, mimyob dowaken keendaan ne angkod-mia, kuye weng kuu yiibkaadkeriwen kowe, yiibkareb oone kangkadme dobirime, amowiibbandan yi ambarakmimbed yiib ben abdon yiri wananeene yiib yumbon aromkonomo kandiwen arimbed kombaraib andid.

18 Kumban yiib kuu nub Yariman nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuyiib ye yaa kaadkeruni kuyiib aombbed

kaine amnime. Ye yaa kuu nambiri kerok, kibikbed wene aron korem. Anam kwanok.

1 Yoon

Kerek Mimo Yoonbed Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoon Sebedi ye mingkimbed kerek kee wongkoon. Dudi kedmengkandi meneboon kuu, kingkin kuu amun id kuu arewa kowe, kingkin kuu yeka id kuu yeka ande meeni-maib. Kwane, kuye dudi meeni yaambad Keresu kuu kingkinmo idiibban monoon andimaib. Kwane, kingkin kuu yeka id kuu yeka ande dude meenimaib kowe, id yaambad ambarakmanuub kuu yimin, dedmone nub kingkin yaa arewa kerundaanban ande dude meenimaib kowe ambarakmi-maib. Yoon kuu kuye dudi kedmengkandi wengamberekore kerek kee wongkoon. Wongkoon kuu: 1. Dudi kedmengkandi yaa kaadkerime andi ye wengiib, 2. Anam Godbed nub bobni yaa burudande bindaneen ande daandi ye wengiib anam andiwendan yaa. Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Andowi Weng Ibduruk: Yesu Okad Yiri Monoon Kuu Idiib Dobofoon (1:1-4)
2. Nub Dobiri Kuu Ambe God Yoom Ye Mingki Yesu Yoom Yaa Dabokne Yonende Dobiri Yeman Ande Korokboon (1:5–2:28)
3. Nub Dobiri Kuu God Ye Dana Meed Kere Dobiri Yeman Ande Korokboon (2:29–4:6)
4. Nub Dobiri Kuu Mimyob Dowaken Keende Yesu Yaa Anam Andi Yeman Ande Korokboon (4:7–5:12)
5. Yeenbon Weng: Kangdommo Meeni Yeman (5:13-21)

Wadkeri Ye Weng

¹⁻² Yesu kuu Wadkeri Ye Weng. Ye weng kee yiib yaa nubbed wongkane keenduub kei.

Ye kuu andowoon yirimbed aron korem wad dobofoon. Wadkeri kee, Ambe God yoom ibmo doboriwen kumbed angkadoroona, nubka nub wengamberenub, nub indowiibbed wedmenenub, nub dingkimbediib badmenuwen. Kuye wadkeri weng kuu ke dakmuub kei. Kuku wadkeri aron korem korem yeman ke dakmuub kei.

³ Nubbed kee wedme wengamburu-wen kuu yiib yoom dakmenduub kuye dowad kuu yiib yoom nub yoom ibmo mene yone dabokni yeman. Nub kuu Ambe God yoom ye Mingki Yesu Keresu yoom mene dabokne yonendu-wen.

⁴ Yiib yaa nubbed wongki dowad kuu nub kubi kuu dembandamuub.

Nambiri Kiwaan Ari Wenem

⁵ Weng Yesumbed kondoon wengamberekorub daanduub kuu kei. God kuu nambiri kowe, ye aom kuu ma kumuniibban dowan.

⁶ Kwane, nubbed kamune yedmanuub, nub kuu ye yaa yone daboknuwen andanuub kumban, nub kuu kwane kumun kiwaan yaa dobaranuub kuu dudana-bidan keranuub, anam anam ma awi-naubban.

⁷ Kumban, ye kuu nambiri aom doberembirimaan kowe, nub kangkon nambiri ye kiwaan ari wana-nuub kuu manman ibmo yone dabok-nanuuwe, ye Mingki Yesu ye umkanbed nub ambarakmi korem yaa kuu ogawande araneen.

⁸ Ma, nubbed kamune ambarakmi-yiibban andanuub kuu, nubka nubmeren birananuub kwane nub niindem aom kuu anamiibban keraneen.

⁹ Ma, nub ambarakmi dakmanuub kuu, nub ambarakmi are nonondandene arewa korem ogawande araneen, amborom kuu ye weng kundukiib inamen yorokmoyiib awinimo kameen kowe.

¹⁰ Ma, nub kuu ma ambarakmino ande kamanuub kuu, God kuu duda-nandeen kii andanuuwe, kwane ye weng kuu nub wadkeri aom kuu ye yumboniibban keraneen.

2

Yesu Kuu Nub Awandi Ye Karub

¹ Ee, ne danaya, yiib yaa kee wongkaan kuu yiib ma ambarak-maib andid. Kumban karub kane ma ambarakmoon kaned kuu, Yesu Keresu kuu Ambe God yaa nub ambarakmi dowad kebengkane koromone inande dakmeen kii, mim yembedmo kuu Yorokmo Ye Karub kowe.

² Ye kuu nub dowad bobnoon kumbed nub ambarakmi are nonondandi ye kiwaan ongmoon. Kukuu nub dowadmomban, nimakarub korem okad yimin yimin yi dowadiib.

³ Nub nubkaad, nub kuu Yesumbed kwanime andoon ye weng kuu wengam-bere awine kandanuub kuu, anam ye kuu nubkaadkerenuwen.

⁴ Kwane, karub kanembed ye kuu nekaad andoon kumban ye weng wengambere awine kandokban keraneen kuu dudaneen, kwane ye kuu anamiibban keraneen.

⁵ Ma, karub kanembed Yesu ye weng yaa wengambere awine kandaneen kuu, anam kai, God ye mimyob dowaken ye yaa angkeen kuu ibnoon. Kwane keraneen kuu ye niindem aom doruub kuu nubkaadkeri yeman.

⁶ Kwane, karub kanembed ye kuu Yesu ye niindem aom doriin andoka Yesumbed doroookin kamok.

Mimyob Dowaken Keendime

⁷ Ee, nangkodmia, kwanime ye weng kee kurin yeman andowoon yirimbed kowoon kumbed wongkaan, yeeb yemanban. Kuye weng kuu yiib kwane wengambiriwen.

⁸ Kumban weng keyiib kee yeweb areb keroon. Kukuu Yesuyiwa yiwiiwa yaambbed anam id keroon, amborom kuu kumun kuu are weneene nambiri anam kuu ware weneen kowe.

⁹ Karub kanembed ne kuu nambiri angka doriin ande kamaneen kumban ye kuristen angkodmi yaa arud wandenembaraneen kuu, ye kuu kumun yiri kwane doreen kii.

¹⁰ Ma, kanembed ye kuristen angkodmi yaa mimyob dowaken keendimaan kuu, ye kuu nambiri angka doreen kii. Kwani kowe, ye niindem aom kuu kombiri yemaniibban.

¹¹ Ma, karub kanembed ye kuristen angkodmi yaa arud wandenembaraneen kuu, kumun yiri dorone kumun yiri kwane yareen kii. Kwani kowe, ye kuu yareen kuu ye koron, amborom kuu kumunbed ye indob kuu kebenenoon kowe.

¹² Ee, danaya, kerek kee yiib yaa wongkain, amborom kuu yiib ambarakmi kuu ye aningko yaambbed kowene are nonondandoon kowe.

¹³ Ambeya, kerek kee yiib yaa wongkain, amborom kuu andowoon yirim-bed doboroon ye karub kuu yiib yibkaadkeriwen kowe.

Keweddan, kerek kee yiib yaa wongkain, amborom kuu yiib kuu miin arewaman burudandune doriwen kowe.

Ee, danaya, yiib yaa wongkain, amborom kuu Ambe God kuu yiib yibkaadkeriwen kui.

¹⁴ Ambeya, yiib yaa wongkain, amborom kuu andowoon yirimbed doboroon ye karub kuu yiibkaadkeriwen kui.

Keweddan, yiib yaa wongkain, amborom kuu yiib kuu arom-konoyiib dobiriiwe, kwane God ye weng kuu yiib aom angkeene, kwane miin arewa-man yaa kuu burudandune doriwen kui.

Okad Yiri Ye Yiribman Yaambbed Dowaken Keenaib

¹⁵ Okad yiri ye inameniib okad yiri ye barangiiib kuyaambbed yiib mimyob dowaken kowaib. Kanembed okad yiri ye inamen awene yaa ye mimyob dowaken kowaneen kuu, Ambe God ye mimyob dowaken kuu ye niindem aom angkimbirindo.

¹⁶ Kwane, idiib indowiib ye kirim inameniib kereng-kan wengiib, okad yiri ye inamen korem kui, yi kuu okad kirimbed menebeen, Ambe God yaambbedban.

17 Okad kiri ye yiribmaniib inameniib kuu dowan kere wananeen kumban, karub kanembed God ye inamen yaa awine ambangkaneen kuu aron korem korem dobaraneen.

Yesu Keresu Ye Bondan

18 Ee, ne danaya, kibireb kee yeen-bon ye aron. Yiib wengambiriwen kuu Keresu ye bonman darewoob kuu mananeen kii. Kedi, kibireb kee bondan yena yemoon menebiwen kii. Kwamune kumbed korokboone nub-kaadkeruwen kuu aron yeenbon kereen.

19 Yi kuu kuristendan nubkan-mo kumbed yaro winiwen, kumban yi kuu nubkanmo mimo anamban. Kuu kwamune kii, yi kuu nubkanmo anam karen, yi kuu nub yoom ibmo doruub karen. Kumban, yi kuu koronde winiwen kumbed korokboon kuu yi korem kuu nubkanmo mimomban keroon kii.

20 Kumban yiib korem yaa kuu Karadkono Ye Karubbed yiib ari oiyo bunemoon areb Kingkin Karadmo kondoon, anam anam kuu yiibkaad-keriwen.

21 Anam anam kuu yiibkaad-ban keruwen andi dowadban wongkani keendaan. Dowan! Anam anam kuu yiibkaadkeriwen kumbed yiib yaa wongkaan. Dudanabi kuu anam anam yaambad minimokban.

22 Kane kuu dudanabi ye karub? Ye kuu kwane yedmi-maan, "Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresumban kii." ande aadikmimaan kii. Kwamunekob, ye kuu Keresu ye bonman kerene God yoom ye Mingki Yesu yoom kuu aadikmendimaan kii.

23 Karub kanembed Mingki wunekara-neen kuu Ambe God yeyiib dobaraan-ban. Ma, karub kanembed Mingki kuu anam yeyiib andaneen kuu Ambe God kwangkong anam yeyiib dobaraneen.

Yesu Ye Niindem Aom Dobirime

24 Weng andowoon yiri kee wengam-biriwen kuu kande yiib niindem aom amuknime. Kwananiib kumbed yiib kuu Ambe God yoom ye Mingki yoom yaa kuu yi niindem aom dobaraniib.

25 Kowe, ye weng kunduk nub yaa kuu kei, wadkeri aron korem korem yeman kondoon.

26 Karub yenambad yiib birandenib kiwaan abdon benwenem ande kamiib ye dowad kumbed yiib yaa kerek kee wongkaan kii.

27 Yiib kuu Kingkin Karadmombad ibnendoonbed kuu dowan kerindo kowe, karub maambad kedmengkandok ande meenaibban. Kwane, Kingkin Karadmombad inamen koremiib kedmengkandaneen kuu anammo kowe, kwamunemo ye niindem aom dobirime.

²⁸ Ee, ne danaya, kibireb kee ye niindem aom doriib kuu kwane dobe-rembirime. Kwananuub kumbed ye mananeen kuu karakiibbaniwa uniyiibbaniwa aromkonoyiibbed ye arinambo ari dobaranuub.

²⁹ Yesu kuu yorokmoman ande yiiibkaadkeriwen kowe, yiiib yiiibkaad, kane kane kuu yorokmo kamimaib kuu God ye dana meed kii.

3

Nub Kuu God Ye Dana Meed

¹ Wedmime, Ambe ye mimyob dowaken nub yaa keendembiri-maan kuu miin darewoob, kwanikob nub kuu ye meed ande yedmoon. Anamaa, kwamune keruwen. Okad yiridan korem kuu ye yaa yi koron keruwen kowe, kangkon nub yaa ma kaadkerindo.

² Ee angkodmia, nub kuu God ye meed, kumban nub kuu komo kera-nuub kuu ma korokbindo, mogeed. Kumban nub nubkaadkeruwen kuu ye mananeen yaron yaambad, nub kwang-kon ye areb keranuub, amborom kuu ye anam wedmenanuub kowe.

³ Ye kuu karadmoman kowe, kane kanembed ye areb keranuub andi ye inamen awinaniib kuu yi kangkon yikareb yi niindem aom arene karadmo keraniib.

⁴ Kane kanembed ambarakmimaib kuu God ye amob domangkimaib. Anamaa, ambarakmi kuu God ye amob domangki.

⁵ Kumban yiiib yiiib-kaadkeriwen kuu ye kuu nub ambarakmi aranded monoon. Ye kuu ambarak-miyiibban dowan.

⁶ Kane kanembed ye niindem aom doriib kuu ambarakmembaraibban. Kane kanembed ambarakmimaib kuu Yesu yaa ma wedmenindo, yikaadkerenindo kui.

⁷ Ee ne danaya, korondaiwa karub yenambad kinyen abdon benwanaib. Karub kanembed yorokmo kamoan kuu God ye yorokmoman kii. Kwane, Yesu kuu yorokmoman kowe Yesu areb keroon.

⁸ Ma, karub kanembed ambarakmimo kamembaraneen kuu awad arewa ye karub keraneen kii, amborom kuu yimin andowoon yirimbed awad arewa kuu kwane ambarakmenmo meneen kowe. Kwanikob, God ye Mingki monoon kuu awad arewa komo komo ambang-koon ye monmari dowadbed monoon.

⁹ Kane kane kuu God yaambad wooniwen kuu ambarakmembaraibban, amborom kuu God ye inamen kuu yi niindem aom angkeen kowe. Kwane, yi kuu kwane ambarakmembirindeban, amborom kuu yi kuu God yaambad wooniwen kowe.

¹⁰ Kwanekob, God ye meed kuu kaneya kuu yi komboon kuu wedmenub nubkaadkeranuub. Awad arewa ye meed kwangkon yi komboon kuu wedmanuub. Kwane, kane kuu yorokmo kamaanban kera-noon kuu God ye danamban. Kane kuu ye kuristen angkodmia yaa mimyob dowaken keendaanban kangkon God ye danamban.

Neman Mimyob Dowaken Keenoon Keenoon Kamime

¹¹ Andowoon yirimbed weng keyiib kee yiib kuu wengambiriwen. Nub kuu kuristen angkodmi yena yaa neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem.

¹² Kein areb keraib, ye kuu awad arewa ye kerekmen yaa kerene, yeka ye daman kuman ayoon. Komo dowad ye daman kuu kuman ayoon? Kwanoon amborom kuu ye komo komo kamoon kuu arewa kumban ye daman komo komo kamoon kuu yorokmo kowe.

¹³ Nangkodmia, yiib kuu okad yiridanbed arud wandembiribka binangkaib.

¹⁴ Nub kuu bobni yaam-bed burudande wadkeri yaa munuwen kuu nubkaadkeruwen, amborom kuu nub kuristen angkodmi yaa mimyob dowaken keendimaub kowe. Karub kanembed ye kuristen angkodmi yaa mimyob dowaken keenokban kuu bobni yaambed doreen.

¹⁵ Karub kanembed ye kuristen angkodmi yaa arud wandenembaraneen kuu kumka kuman yenbandi ye karub kii. Kwane, yiib yibkaad kuu kumka kuman yenbandi ye karub kuu wadkeri aron korem korem awinindo.

¹⁶ Yesu kuu ye wadkeri nub dowad bobnoon. Kuuu mimyob dowaken keendi kii. Kwane kee nubkaadkeru-wen kei. Kwani kowe, nub kuristen angkodmia yi dangkorodori ye dowad-bed nub bobnanuub kuu yimin.

¹⁷ Yiribmaniib ye karub Yesu yaa anam andoon kumbed ye kuristen angkodmi kuu ye yiribman dowan keroon kuu wedmenaneen kumban mimyob keenokban keraneen kuu, ye niindem aom kuu God ye mimyob dowaken angkeen dee? Dowan!

¹⁸ Ne danaya, nub mimyob dowaken keendi kuu wengmo mongkodkonom-bed dakmi yemanban. Awandenmo anammo mimyob dowaken keendem.

¹⁹ Kwananuub kumbed nub nubkaad-keranuub kuu, anam anam yaambed doberenub ye kurumbon aom kuu karakiiban amunmo dobaranuub.

²⁰ Kwane, nub niindem aombed ukum kandanuub deeke ande yedmanuub kuu weng kuyaa ika meenime, ambo-rom kuu God kuu darewoob, nub meeni arebban, ye kuu inameniib kumka-miib korem kuu ye yekaadmo kowe.

²¹ Nangkodmia, nub niindem aom-bed ukum kandanuub deেকে ande yedmaubban keraneen kuu God ye kurumbon aom kuu arudkonomombed doberenub,

²² ye yaambéd komo komo kaamonanuub kuu nub yaa bangkandaneen, amborom kuu ye weng amob kuu wengamberenub ye dowaken yaambéd awinimaub kowe.

²³ Kwane weng kee yembed kwamime andoon kuu, ye Dana Mingki Yesu Keresu yaa anam andenib, yíib kuristen angkodmi yena yaa mimyob dowaken keendime. Kuu kwamime ye weng kee nub yaa kondoon kui.

²⁴ Kane kane kuu ye kwamime ye weng yaa wengambere awingke baniib kuu, ye niindem aom dobaraniíwe, ye kangkon yi niindem aom dobaraneen. Kwane, nubkaadkeruwen kuu ye kuu nub niindem aom doreen, amborom kuu yembed Kingkin Karadmo kuu nub yaa kondoon kowe.

4

Kingkin Yi Weng Ye Komboon Kaamonime

¹ Ee, nangkodmia, kingkin korem yi weng kuyaa anam andaib, amborom kuu dudanabi profesi weng ben dakmidan yemoon kuu okad yimin yimin yaa wenebiwen kowe. Kingkin kee, yi kuu God yaambéd dee kuu kom-boon kaamonime.

² Kwane, kingkin maa mananeen kuu Yesu Keresu kuu karub anam kere monoon kii andaneen kuu yíibkaadkeri yeman, kingkin kuu God yaambéd kui.

³ Kumban kingkin kunambéd Yesu ye dowad weng kee andaiban kuu God yaambédban kii. Kowe, kuye kingkin kuu Keresu ye bonman kii. Bonman mananeen ye weng kuu wengamburuwen. Kuku kibikee okad yiri doreen kui.

⁴ Ne danaya, yíib kuu God ye nimaya karuwa kowe, yíib kuu bondan kee burudande doriwen, amborom kuu yíib niindem aom doreenman kuu awad arewa okad kiri doreen arebban, arimo kui.

⁵ Kwani kowe, yi kuu okad kiridankob okad kiridan yi meeni yaambéd dakmembirimáib. Kwamune-kob okad kiridan kuu bondan keyaa wengamberendimáib.

⁶ Kwane, nub kuu God ye nimaya karuwa kowe, kane kane God yikaadkeriwen kuu nub yaa wengamberendimáib. Kumban kane kane kuu God ye kerekmenban kuu nub yaa wengamberendimokban kui. Keyíib kee kwane wedmanuub kumbéd anam anam ye kingkiniib dudanabi ye kingkiniib kuu nubkaadkeranuub.

Mimyob Dowaken Keendi Ye God

⁷ Ee angkodmia, neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem, amborom kuu mimyob dowaken kuu God yaambéd minimaan kowe. Kane kanembed mimyob dowaken keendi-maib kuu yi kuu God yaambéd wooni-wen, kwane God kuu yikaadkeriwen.

⁸ God kuu mimyob dowakenman kowe, kane kanembed mimyob dowaken keendimokban kuu God kuu yikaad-ban kii.

⁹ Kwane, God ye mimyob dowaken nub yaa korokbendoon kuu kamune, ye kuu ye Mingki mimo okad kiri kowoona monoon kuu, ye yaambéd nub kuu ma wadkere doraniib manok anded kowoon.

¹⁰ Kowe, mimyob dowaken kuu kwamune kui, nubbed ye yaa mimyob dowaken keenimban, yeka nub yaa mimyob dowaken keendene ye Mingki kuu kondoon monoon kuu, nub dowad bobnoon kumbed nub ambarakmi are nonondandi ye kiwaan ongmoon.

¹¹ Ee angkodmia, God kuu nub yaa kwamune mimyob dowaken darewoob keendembirimaan kowe, nub kangkon angkodmi yena yaa kuu neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem.

¹² Kane kanembed God kuu ma wedmenindo. Kumban nub kuu neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamanuub kuu God kuu nub niindem aom dobaraneena ye mimyob dowaken kuu nub niindem aombed dembaneen.

¹³ Kwane, ye Kingkin Karadmo kuu nub yaa kondoon kowe, nubkaadkeru-wen kuu ye kuu nub niindem aom doreena, nub kuu ye niindem aom doruuwa keruwen.

¹⁴ Kwane, Godbed ye Mingki kuu okad kiri doriibdan Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub keru dowad kowoona monoon kuu wedmenekorub ku dakmuub kui.

¹⁵ Kwane, kane kanembed Yesu kuu God ye Mingki andaniib kuu, God kuu yi niindem aom dobaraneena yi kuu God ye niindem aom dobaraniib.

¹⁶ Kwani kowe, God ye mimyob dowaken kuu nub nubkaadkerenub, kwane nub kuu God ye mimyob dowaken keendi yaambéd angkumone doruub.

God kuu mimyob dowakenman. Kwane, kane kanembed mimyob dowaken keendimo kame dobaraniib kuu, God kuu yi niindem aom dobara-neena ye niindem aom dobaraniib.

¹⁷ Kee kwananuub kumbed mimyob dowaken nub aom kuu dembaneen. Kwananeen kumbed yembed wengyundandi aron keranuun ari kuu nub kuu arudkonomo keranuub, amborom kuu okad kiri kee nub kuu ye areb keruwen kowe.

¹⁸ Mimyob dowakeniib angkeen yaa kuu uniyiibban. God ye mimyob dowaken kuu nub niindem aom dem-boon

kumbed uni kuu kan angkana-neen, amborom kuu ukum kondaneen ye dowadbed uni kara minimaan kowe. Karub kane unimaan kuye niindem aom kuu God ye mimyob dowaken dembindo.

¹⁹ Nub kuu mimyob dowaken keendimaub, amborom kuu Godbed yedin nub yaa mimyob dowaken keendoon kowe.

²⁰ Kwane, karub kanembed “Ne kuu God yaa mimyob dowaken keenimain.” ande yedmimaan kumban ye kuristen angkodmi yaa arud wandembirimaan kuu, dudanabi ye karub kui. Kuu kwamune kii, kuristen angkodmi maa wedmimaan kuyaa mimyob dowaken keenimokban kuu, wedmenindeban ye God yaa mimyob dowaken keenindeban.

²¹ Kwane, Godbed kwanime ye weng nub yaa kondoon kuu, kane kanembed God yaa mimyob dowaken keenimaib kuu yi kuristen angkodmia yaa kwang-kon mimyob dowaken keendime.

5

God Ye Mingki Yaa Anam Andi

¹ Kane kanembed Yesu kuu God-bed Kinoona Monoonman Keresu kii ande anam andiwen kuu yi korem kuu God yaambd woo niwen. Kwane, kane kanembed Ambe God yaa mim-yob dowaken keenaniib kuu ye Mingki yaa kwangkön mimyob dowaken keenaniib.

² Kwane, nubbed God ye meed yaa mimyob dowaken keendi nubkaadkeri yeman kuu, ye yaa mim-yob dowaken keenenub ye kwamime ye weng kuu wengambere awine kandanuub kii.

³ Kwane, kee God yaa mimyob dowaken keeni kuu, ye kwamime ye weng wengambere awine kandi. Kumban God ye amob kuu yobdoodban,

⁴ amborom kuu God yaambd woo niwendan korem kuu okad kiri ye inamen yaa burudande doriwen kowe. Kedi, nub anam andi kumbed burudande doruwen.

⁵ Kane kanembed okad kiri ye inamen yaa burudande doriwen? Yesu kuu God ye Mingki andi yaa anam andiwendan, yimbedmo.

Yesu Keresu Ye Dowad Weng Korokbiwen

⁶ Yesu Keresu kuu ye okbed baptais kerene ye bobnoona ye umkan kubu-doroon kuyaambd monoon. Ye monoon kuu okmomban, kiwaan ayoob kuyaambd monoon, okiib umka-niib kui. Kwane, Kingkin Karadmo yekareb weng kee korokboon, amborom kuu ye kuu anam anam ye Kingkin kowe.

⁷⁻⁸ Kwane, Kingkin Karadmo-yiib okiib umkaniib, yi ayoob-mimbed Yesu ye dowad kuu anam anam korokbiwen. Yi ayoobmim kuu ibmo weng mimo keroon.

⁹ Karubbed yi weng korokbimaib kuu anam ande meeni-maub. Kumban God ye Mingki Yesu ye dowad weng korokbiwen kee meeni darewoob arimbed, amborom kuu Godbed korokboon kowe.

¹⁰ Kane kanembed God ye Mingki yaa anam andimaib kuu God ye weng korokboon kee kuu yi minyob aom angkeen. Kumban kane kanembed God yaa anam andindo kuu yimbed kwane yedmiwen, "God kuu dudanabi ye karub." andi-wen, amborom kuu God ye weng korokboon ye Mingki ye dowad yaa kuu anam andindo kowe.

¹¹ Kwane, weng korokbi kuu kei, God kuu nub yaa wadkeri aron korem korem yeman kondoon, kuye wadkeri kuu ye Mingki yaambbed kowene kondoon.

¹² Kwane, karub kane ye kuu God ye Mingkiyiib nendoon kuu wadkeri kan-doon. Ma, karub kanembed God ye Mingkiyiibban kuu wadkeriyiibban.

Yeenbon Andemi Ye Weng

¹³ God ye Mingki yaa anam andi-wendan, yiib yaa nembed wongkaan kuu, anam, yiib kuu wadkeri aron korem korem yeman kanduwen ande kaadkeri dowad.

¹⁴ Kwane, God ye arinambo ari arudkonoyiib mananuub ye kiwaan kuu kei, God ye inamen yaambbed ye yaa kaamonenuub kuu ye kuu wengambaraneen ande meenem.

¹⁵ Kowe nubbed komo kaamonuwen kuu wengamboroon ande nubkaadkeranuub kuu, komo kaamonuwen kuu kondaneen.

¹⁶ Yesu yaa anam andoonman maaaa kuu ye kingkin bobnaanban ye ambarakmi ma ambarakmaneen kuu, ye kuristen angkodmimbed wed-menaneen kuu yangkodmi kumbed kurikuri kerunok. Kwananeen kuu ambarakmoonman yaa Godbed wad-keri konaneen. Kingkin bobnaanban ye ambarakmi ye dowad kwane dakmaan. Kingkin bobnaneen ye ambarakmi angkeen. Kuye ambarakmi ye dowad kuu kurikuri kerunok ande nembed daandindo.

¹⁷ Ambarakmi korem kuu God yaa bon keru yeman. Kumban ambarakmi yena kuu kingkin bobnaneen yemanban.

¹⁸ Kwane, nub nubkaadkeruwen kuu, kane kanembed God yaambbed wooniwen kuu kwane ambarakmem-baraibban. Ma kei, God ye Mingkim-bed yi kuu bene amuknimaan kowe, awad arewambbed yi yaa yaanban.

¹⁹ Nub nubkaadkeruwen, nub kuu God ye meed kumban okad yiridan korem kuu awad arewambbed oonoon kii.

²⁰ Nub kangkon nubkaadkeruwen, God ye Mingki menene ye inamen kaadkeri nub yaa kondoon kuu anam anam ye God nubkaadkeri dowad. Angkon, nub kuu anam anam ye God ye niindem aom ye yoom doruub, ye Mingki Yesu ye niindem aom doruub kui. Ye kuu God anam, wadkeri aron korem korem ye karub kui.

²¹ Ee ne danaya, dudi kuruwak god yaa wangdandundime.

2 Yoon Yoon Ye Kerek Ayoob

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoonbed kerek kee wongkoon. Kuyaron kuu Yesu ye weng amun kanyare dakmimaibdan kuu dewenebiuwe anam andiwendanbed yi ben angkodmendimaib. Kumban dudanabi kedmengkandidan kangkon kwanimaib kowe, Yoonbed yarebidan yi kedmengkandi ongme andangkibka Yesu ye yoman winiwendanmo angkodmendime ande wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (ves 1-3)
2. Kubi Koni Weng (ves 4)
3. Ongkandi Weng (5-11)
4. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (12-13)

¹ Aamkono, nembed wongkaan kei.

Godbed kinoon ye wonong yoom yu meed yoom, yiib yaa wongkaan. Ne mimyob dowaken kuu yiib yaa anam keendimain. Kuu nembedmomban, ne yoom anam ye inamen yikaadkeriwendan korem yoombed mimyob dowaken keendimaub.

² Yiib yaa kwane keendimaub, amborom kuu anam anam kuu yiiwa nuwa nub niindem aom dangoona kwane aron korem dangembaraneen.

³ Ambe God yoom ye Mingki Yesu Keresu yoom, yi kabamoon kondi ye mimyob dowakeniib, mimyob keende kakman are nonondandiyiib, iwari yewenub dobiriyiib, yi-iwa nuwa nub niindem aom dangembirimaan, amborom kuu anam anam ye wengiyiib ye mimyob dowakeniib awingkuwen kowe.

Mimyob Dowaken Ye Kiwaan Yaambad Winime

⁴ Ne kuu kubi darewoowiib keraan, amborom kuu nekaadkeraan kuu kub dana yena anam anam ye kiwaan ari weniib kowe. Yi kuu Ambe Godbed ye kwamime ye weng nub yaa kondoon kuu kwamunemo kamiib kii.

⁵ Ee angkodmi, kibireb kee nembed kwamime ye weng wongkani kub yaa keebdaan kee kwamime ye weng yewebban, Yesu andowe kedmengkandoon yirimbed kanduwen kumbed. Kwani kowe, neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem andid yedmaan.

⁶ Mimyob dowaken kuu kei, ye amob kuu wengambere awine kandem anded kii. Kowe andowewen yirimbed kubka

wengamberewen kuu kwamunemo, ye amob kondoon kuu mimyob dowaken keendi ye kiwaan kuyaambed dobirime.

⁷ Kedi, birandidan yemoon kuu Yesu Keresu kuu karub kere monoon ye weng kuu anamban ande aadikmiwen. Kuyedan kuu okad yimin yimin yaa wenebiwen. Kowe, kwamenabidan yi kuu dudanabidan kere Yesu Keresu yaa bon keriwendan kii.

⁸ Kaadkerime, yiiibka kangkadmime. Kwanibka, nub yoom yiiib yoom komo ambangkuwen kuu kombere biknaan andid. Yesu ye deme kwane ari ambangkembirime, amborom kuu kakman kuu yiminmo yaambed kondaneen kowe.

⁹ Karub kanembed yedinmo ne kedmengkandi kuu yimin andene Yesu ye kedmengkandi korondaneen kuu, ye niindem aom kuu Godiibban. Kumban kanembed Yesu ye kedmengkandi awinenmo kamaneen kuu, ye niindem aom kuu Ambe Godiiwa ye Mingkiyiiwa kuu dobaraniib.

¹⁰ Ma, karub kane kibireb yedmaan kuye kedmengkandi anam yiiib yaa kanmonokban keroka, yiiib ambiwoom nen aomne angkodmenaib, ye yaa kubenaib.

¹¹ Amborom kuu karub kanembed ye kuyaa kubenaneen kuu, ye yoom daboknene inamen arewa ye deme yeyiiib awinaneen kowe.

¹² Ne kuu weng yemoon daandandamaan kumban, kerek yaambed wongkane keendi kuu ne dowakenban. Kwani kowe, ne mananiin ande meenmiin kuu nembed yiiwiib yaa mananiina, yiiib yoom ne yoom kiring ine dakmem ande meenmiin. Kwananuub kumbed nub kubi dowaken kuu ibnaneen.

¹³ Kub oni yu meed Godbed kinoondanbed yi kubendi weng keebdiib kii.

3 Yoon Yoon Ye Kerek Ayoobmim

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoonbed kerek kee wongkoon. Karub maa yambiwoom nedbe kurikuri kamimaib ye karub yaningko Dioterefes kuu Yoon ye weng kanmeniibdan yaa kuu wunekaroon kumban, amunmo kamoonman Gaiyusbed Yoon ye weng kanmeniibdan ben angkodmendoon kowe, Gaiyus yaa kerek kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Gaiyus Yaa Kubeni Weng Ibduruk (ves 1-8)
2. Dioterefes Ye Dowad Kamkono Weng Daanoon (9-10)
3. Gaiyus Yaa Ongkani Weng Daanoon (ves 11)
4. Demetirius Ye Dowad Karub Amun Andoon (ves 12)
5. Yeenbon Amun Kerundi Weng (13-14)

¹ Aamkono, nembed wongkaan kei.

Nangkodmi amun Gaiyus, mimyob dowaken anam keebdmain, eb yaa wongkaan.

Amun Amun Kami

² Ee angkodmi, ne nekaad, eb kingkin kuu amunmombed doreen. Kwamune areb eb dowad eb korereyiibban amunmo dobere ande kurikuri kerimain.

³ Kwane, nub kuristen angkodmi yena menenib eb kuu anam anam ye kiwaan yaambed doreeb ye weng daawiwen kowe, kubi darewoob keraan.

⁴ Ne kubi darewoob yeman kuu ne danaya anam anam ye kiwaan yaambed kwane doriawe wedmiin kui. Ne kubi yeman yena dangoon kuu yirimo.

⁵ Ee angkodmi, eb kuu kuristen angkodmi yena yi kuu noroddan kumban kangdommo awandimaab. Eb kuu ma koronde domondeewa winindo.

⁶ Ewiib yaambed miniwendan kembed eb mimyob dowaken keendimaab kuu anam andiwendan yaa dakme korokbendiwen. Amun kuu kunaya wanandamiib kuu eb kuu yi yaa amun amun kamendeneb, kiwaan ari nongkobe. Kwane nongkobaneeb kumbed God ye aningko kankoonaniib.

⁷ Kedi, yi kuu Yesu ye deme awini dowadbed winiwen, kumban God yikaadbandanbed yi yaa awandi ma kondindo.

⁸ Kwanikob, kuristen kee nubbed angkodmendem. Kwananuub kumbed anam anam ye deme kuu nuwiib ibonmo dabokne awinanuub.

Inamen Arewayiiib Inamen Amuniib

⁹ Nembed kerek dukmen anuk yiri wongkani keendaan kuu, anam andiwendan kuyaa nedbimaib yaa keendaan. Kumban Dioterefes, ye kui, yembed nedin andi ye inamen kandoon kumbed ne weng yaa wunekaroon.

¹⁰ Ye kuu nub yaa kobkob weng arewa dakmenaboon. Kumbedmomban, ye kangkon anam andiwendan kuyaa winiwen kuu kubendimokban kerene dowakeniibban kerundoon. Kwane, winiwendan yaa kuu kuristen angkodmi yena awandande kamiwen kwangkon yembed kebengkene kuristendan nedbimaib kuyaa ben bunangka kiranmoon. Kowe, ne mananiin kumbed yembed komo kameron korem kuu korokbendaniin.

¹¹ Ee angkodmi, inamen arewa kumunkingkaab, inamen amunmo kumunkingke. Kanembed amun yaambéd awinoon kuu God ye karub kii. Ma, kanembed arewa yaambéd awinoon kuu God yekaadban.

¹² Demetirius kuu nimakarub korembéd amun ande bunbeniwen. Kwane, anam yaambéd kuu ye ibmo keroon. Kwane, nub kangkon ye kuu karub amun andenuwen. Yi-ibkaadaa, nub weng korokbi kuu anam.

¹³ Ne kuu weng yemoon yedmebdandamaan kumban, kerek yaambéd wongkani keebdi kuu ne dowakenban.

¹⁴ Kwani kowe, aron doboobban ari kuu ewiib yaa mananiin ande meenaan. Kwamune kumbed kiring ine dakmanuub.

¹⁵ Eb yaa yewenub kerubdok. Angkodmi yena keyaambéd eb yaa kubebdi weng keebdiib. Nub angkodmia kuyaa doriib kuu mimim kubende.

Jud Kerek Judbed Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Jud Yesu ye daman maambed kerek kee wongkoon. Yan- ingko Hibu wengbed kuu Yuda. Yembed anam andiwendan yena yaa wongkoon. Jud ye dowaken kuu Godbed nub bindi kerekmen yaa wongkandameen kumban, dudanabi kedmengkandidan menebiwen kowe, yi yaa kaadkerime andi ye weng wongkoon. Dudi kedmengkandi keye dowad apaso Yoon ye kangkon kerek ibduruk wongkoon (1 Yoon ye ambobandi weng kimingkime). Wongkoon ye weeb kuu AD 65 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (ves 1-2)
2. Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon Andi Ye Weng (ves 3-4)
3. Dudanabi Kedmengkandidan Yaa Kaadkerime Andi Ye Weng Kamkono (5-16)
4. Anam Andiwendan Yaa Ongkandi Weng (17-23)
5. Yeenbon Amun Kerundi Weng (24-25)

¹ Jud nembed kei, Yesu Keresu ye deme karub, Yems ye daman kui.

Ambe Godbed kinene mimyob dowaken keendene Yesu Keresu yaambed oonoondan, yiib yaa wongkani keendaan kii.

² Mimyob keende kakman are nonondandiyiib iwari yewenub dobiriyiib mimyob dowakeniib kuu yiib yaa darewoob kerundok.

Dudanabi Kedmengkandidan Yi Ambarakmi

³ Ee angkodmia, ne dowaken darewoob kuu neyiib yiiwiib bobni yaa kuu burudande bindoon ye dowadbed wongkani keendandamiin kumban, meeni maa kerekori anam andi kara ye dowad dudanabi meneboon yaa kuu koromone dore nangmime ande wongkandid. Kedi, Godbed ye karuwa ni-maya karadmo yaa anam andi ye weng kondoon, weng maa ari daboknaanban.

⁴ Kumban, karub yenambed yiib aom yemyeb awudiriwen. Yi kuu God ye bondan, yi kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi ye kiwaan kuu amonombe kandenib nenem kiwaan keriwen. Kwane, Yesu Keresu yembedmo nub Yariman nub King, ye yaa kuu kangkon yimbed wunekariwen. Yi kuu Godbed kumbaanban yamotbon yiri

kirari dowad kingkoon kuu kurinbed God Ye Weng aombed wongkiwen.

⁵ Kee yiiib yiiibkaadkeriwen kumban angkon monkone yed-mendandid. Kowe meenime, Yarimanbed ye karuwa nimaya kuu Idyip ambibkin aombed bin burudande angkadoroon, kumban kuye yoman kuu yi kumaom kuu kane kanembed anam andindo kuu Yarimanbed yenbande monmaroon.

⁶ Kwane meenime, engyus yenambed yi aromkono ye yum-bon kunaya kowoon kuu wunekare domondiwen. Kwani kowe, kangdod kerundi ye aron darewoob kinoon kwari wengyundandaneen ye dowad kuu, Yarimanbed yi kuu kumun yiri sein aron korem yemanbed yerengkandoon.

⁷ Kwane, Sodomiiib Gomorayiiib kambong yena dia di-yiiib kuyaa kwangkoon meenime, yi kuyaom kuu nenem ye ambarakmimbed darewoob keroona, kwangkoon karub yikanmo awanoon awanoon kamiwen. Yi kuu Godbed nengkoon kuu kuye kumun korokboon kuu, kane kanembed God wunekaraniib kuu yembed aron korem ye amotbon yiri kiraraneen.

⁸ Kwane, kuye kiwaan mimo areb kumbed yiiwiib aom aomdiriwendan kee yi kuu kiyuum wedmenib, yi id yimeren yaa ambarakmenib, God ye amob aromkono yaa wunekarenib, engyus yaa damangkandiwen.

⁹ Kumban engyus yi korok Maikombed kwanindo, ye yoom Seten yoom Moses ye id kanwini dowad wengbiriwen kuu, Maikombed ma damangke dabab weng kowindo, no yed-moon, "Yarimanbed eb yaa weng kamkono ongkabdok." an-dunoon.

¹⁰ Kumban karub kee kuristen inamen yikaadkerindo yaa arewa dakmenabimaib. Yi kuu meeninban ye dingkan areb, inamen mimim yikaad kumbed yi yaa yimeren monmaraneen.

¹¹ Kwane, yi yaa kuu arewa kerundaneen. Yi kuu Keinbed wonoon ye kerekmen kiwaan ari winiwen. Yi kuu od benamberem andi dowadbed Balaambed abdon kmoonkin ye kiwaan ari yi kwangkoon winiwen. Yi kuu Korambed God yaa bon keroon areb yi kwangkoon bon keriwon kowe, Godbed Kora monmaroon areb yi kangkon monmaraneen.

¹² Kwane, Yesu yaa meeni ye orok yiiibbed ongmimaib kuu, yimbed yiiwiib yaa mene yi ambarakmi yaa ma meenindo kumbed uniyiiiban animaiib. Yi kuu korok yikareb yimerenmo oonimaib areb keriwon. Kuyaa kuu yi kuu at dungkun ok yiri biknoon konoo amonombi yeman areb. Yi kuu wiib amiibban nuubbed awuune kande wenebi-maan areb. Kwane, yi kuu at kok idiibban okad yirimbed

kan biande korarimaan areb. Kwane areb keriwèn kowe, yi bobni kuu ayoob keriwèn.

¹³ Yi kuu karamok yu oknondok arud areb, ok kamok areb yi komo kamimaib kuu karak bobni yeman. Kwane, yi kuu mindong ambid ari awerenmo yarimaib areb, yi yoman wini kuu yiminban. Kowe, yi kuu miriknimbon kumun doromod wimaan kuyaom ben kiraraneena aron korem dobaraniib.

¹⁴ Adam doboroonbed mene mene ari ye awo Inok doboroon kuu ediib. Kwane, Inokbed karub keyi dowad kuu God yaambèd kekane yedmoon, “Wedmime, Yariman kuu ye karadmodan tausen tausen yemooniib benmananeen kuu,

¹⁵ nimakarub korem wengyunde dabab kondande mananeen. Kwane, karub kane kanembed God yaa bon keriwèn, o kane kanembed God yaa koronde amarakmiwèn, o kane kanembed God yaa koronde kiwaan abdon ari winiwèn, o kane kanembed God yaa koronde ye yaa weng arewa dakmiwèn kuu yembed dabab kondaneen.” andoon.

¹⁶ Kamune, karub kee yi kuu mungkubmangkab awaan, undebendi weng dakmidan kui. Yi kuu yi inamen arewa ye yoman winimaib. Yi kuu kerengkan weng dakmenib, nemengkanako awawok andi ye weng dakmimaib.

Kangdommo Doberenib Amun Amun Kamime

¹⁷ Angkodmia, komo kamaneen ye weng kuu Yariman Yesu Keresu ye apasodanbed yedmendiwèn kuu meene kaadkerime.

¹⁸ Yiib yaa yimbed kwane yedmendiwèn kuu, “Yeenbon yaron keranuun kuu karub yena kuu God yaa kuu irinkarundenib God yangmadandoni ye inamen dowaken ye kiwaan ari wananiib.” andiwèn.

¹⁹ Karub kuu kekei, yi kuu okad ye inamenmo awingkenib Kingkin Karadmoyiibban doriib kumbed, yiib yaa mene andokbe yeka yeka kamiib kii.

²⁰ Kumban yiib kuu maaaa. Angkodmia, yiib anam andi miin karadmo kuyaambèd ambib areb yenbenmo daanime. Kwane, Kingkin Karadmo yaambèd kurikuri kamime.

²¹ God ye mimyob dowaken aom dobere meedmiiko, nub Yariman Yesu Keresu ye mimyob keende kakman are nonondandi yaambèd yiib yaa wadkeri aron korem yeman kanmananeen.

²² Yesu yaa kerebkarab kamidan komo arewa kamaniib kuu mimyob keende yi amarakmi are nonondandime.

²³ Nimakarub yena kumbaanban yamotbon kiwaan yiri winiib kuu ben burudande angkadirime. Nimakarub yena

yaa kuu yi ambarakmi yaa mimyob keende are nonon-dandime. Kumban une kaadkerime, yi ambarakmi ye inamenbed yiib yaa dedmoni kuu yobdoodban.

God Yaa Kubem

²⁴ Yiib kuu ambarakmi yiri kombaraib ande awandi kuu God yembedmo yimin. Yiib kuu yiib ambarakmiyiibbaniib yiib kubi miin darewoowiib ben ye aromkono nambiri ari-nambo benmini kuu kangkon God yembedmo yimin.

²⁵ God ye kumbedmo kuu God, nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God kui. Ye yaa kuu nub Yariman Yesu Keresu yaambed nambiriyiib aningko darewoowiib aromkono darewoowiib ooni yaronkonoyiib kerok. Kurin kuriniib kibikiib aron korem koremiib kwana kerok. Anam kwanok.

Korokboon **Ari Komo Keraneen kuu Yesu** **Keresumbed Korokboon Ye Buk**

Korokboon Buk Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoonbed buk kee wongkoon, Patmos dudbi angkambed. Anam andiwendan yaa kuu durud yewed konde yenbandi yemoon meneboka kangdommo doberembirime ande wongkoon. Kwane, aron yeenbon arimbed komo keraneen Yariman Yesumbed ye yaa wane korokbene daanoona wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 95 areb.

Korok Weng

1. Ambobandi Weng Ibduruk (1:1-3)
2. Anam Andiwendan Yaa Amun Kerundi Weng (1:4-8)
3. Yariman Yesumbed Yoon Yaa Wane Angkane Dakmoon Ye Weng (1:9-20)
4. Kambong Ediib Ye Anam Andiwendan Yaa Ongkandi Ye Weng (sapta 2–3)
5. King Ye Ooni Ye Dibirimboniib Buk Bedmiweniib Sibi Manayiib Yi Weng (sapta 4–5)
6. Buk Bedmiwen Yaa Dere Dere Karangkiwen Ye At Nunung Ediib Ye Weng (6:1–8:1)
7. Kibi Ediib Yi Weng (8:2–11:19)
8. Wonong Yoom Arud Yi Yoom Yi Weng (sapta 12)
9. Arud Dingkan Ayoowiib Yi Weng (sapta 13)
10. Sibi Mana Yoom Ye Nimakarub 144,000iib Yoom Yi Wengiib Engyu Ayoobmimiib Yi Wengiib (sapta 14)
11. Meneki Wongdem Ediib Ye Weng (sapta 15–16)
12. Kiwaan Ari Ye Wonong Aningko Darewoowiib Babilon Yu Weng (17:1–19:5)
13. Yesu Ikakman Mananeen Ye Weng (19:6-21)
14. Weeb Tauseniib Ye Weng (20:1-6)
15. Godbed Seten Dabab Konaneen Ye Weng (20:7-10)
16. Yeenbon Wengyundi (20:11-15)
17. Ewen Yewewiib Okad Yewewiib Yerusalem Yewewiib Yi Weng (21:1–22:5)
18. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (22:6-21)

¹ Weng kee ari komo keraneen Yesu Keresumbed ye korokbi ye weng. Weng kee Godbed ye yaa konoon, God ye demedan yaa amaan ari komo keraneen korokbi dowad konoon. Yembed korokboon ye weng kuu ye engyu yedmoone ye deme karub Yoon ne yaa menene kawoon.

² Ne kuu God ye wengiib Yesu Keresumbed komo kamoone ye wengiib korem wedmaan kwande korokbaan kei.

³ Kane kanembed profesi weng kee kimingkaniib kuu Godbed amun kerundaneen. Kane kanembed weng keyaom wongkoon kuu wengamberekorib yi niindem aom kowiwen kuu kwangkon Godbed amun kerundaneen, amborom kuu aron kuu dia kereen kowe.

Yoonbed Kubendi Weng Keendoon

⁴⁻⁵ Ne kuu Yoon, nembed kerek kee ambibkin Esia kambong kambong ediib Yesu yaa anam andekorib nedbe kurikuri kamimaibdan yaa wongke keendaan kii.

Anuk doborooniib kibik doreeniib aman ari dobara-
neeniib kuye God yoom, aromkono ediib ye Kingkin God ye
ooni ye dibirimbon arinambo ari doberembirimaan yoom,
anammo korokbendimaan ye karub, bobni yaa kuu yedin
wadkeron ye karub, okad yiri ye king korem yi korok, Yesu
Keresu kui, ye yoom kumbed, mimyob dowaken kabamoon
keendiyiib yewenub kondiyiib kuu yiib yaa bangkandok.

Yembed nub yaa mimyob dowaken keendimaan. Kwane,
ye umkanbed nub dowad amoddene,

⁶ nub be ye oonimbon aom ben nongkobene, ongmoone
God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan kere ye Ambe
God ye deme awinuwen. Kwani kowe, ye yaa nambiriyiib
aromkonoyiib kerok, aron korem korem. Anam kwanok.

Yesu Mananeen Kii

⁷ Kedi, Yesu kuu wiib arimbed mananeene,
nimakarub korem kuu yi indowiib wedmenaniib,
kane kanembed ye kaare ayiwen kangkon wedme-
naniib.

Kwane, okad yiri ye nimakarub korem kuu wedmenenib
yuudane ameng kamenabaniib.

Anamaa, kwananeena.

⁸ Kwane, Yariman Godbed yedmoon, "Ne kuu Andowoon Ye
God, angkon, Yimin Wandaneen Ye God kui. Anuk dobaraan,
kibik doriin, aman ari dobaraniin, kuu ne kei. Aromkono
Korem Ye God kuu ne kei." andoon.

Karub Ye Mingki Wedmoon

⁹ Ne kuu Yoon, yiib kuristen angkodmi. Yesu ye dowad kuu
durud yewed ye dabab neya yiiwa yaa menebeena, nub yaa
awandoona, yodbirimban iwari kere kangdommo doberem-
berenub God ye kuuk aombed ye demedan keruwen kuye
karub kuu ne kei. Kwane, ne kuu God ye wengiib Yesu komo
kamoona wedmaan ye wengiib dakmaan kowe, nenwene
Patmos dudbi yaa domowiwen.

¹⁰ Kwane, Yariman yaron Sande ari keruune, Kingkin Karadmo kuu ne yaa ibnewoon. Kwanoone, ne yoman anuk wengambaraane, wengmo kuu kibi kuweng naawonmo baandimaib areb baandoon.

¹¹ Kwane yedmoon, “Komo wedmaneeb kuu buk bedmi aom wongke. Wongkekoreb, kambong ediib anam andiwendan nedbimaib yaa nongkobende. Kambong aningko kuu Efesus, Smeena, Peegamum, Taiyatira, Saadis, Filadelfia, Laodisea kui.” andoon.

¹² Kwanoone, ne kuu amonombe yoman anuk weng ku daaween kuu wedmande kamaan. Kwane, amonombeni goldbed ongmawen ye lem denobimaanbon ediib wedmekori,

¹³ nambiri dobirimbon kuyaom kuu karub maa Karub Ye Mingki areb, ebkad doboob derenoone kawene yon kong yiri keroon. Kwane, idkono nong goldbed ongmawen kumbed kawurimboniib kuu ye abadkono yaa awanewandoon.

¹⁴ Ye awungiib korokiib kuu kawanmo sibiyaib on kawayiib yi kimi areb. Kwane ye indob kuu amot yumbu areb.

¹⁵ Ye yon kuu broons od murubkob yeweb kwamune areb kawurimboniib kui. Kwane, ye weng kuu ok benbon kuweng areb.

¹⁶ Ye dingki wiwi angkambed mindong ediib awingkon. Kwane ye mongkodem aombed kerewang angkara arud angkara arud kuu yeedureen. Ye murubia kuu aron yu nambiri areb.

¹⁷ Kwane wedmekori, ye yon yiri kombereni bobnemoon areb keraan. Kwanaane, ye dingki wiwi kuu ne ari kowane yedmoon, “Eb unaab. Ne kuu Andowoonman angkon Yimin Wandaneenman.

¹⁸ Ne kuu Wad Doriinman, ne bobnaan kumban ika dembe wadkeraan kuu aron korem korem yeman kii! Bobni ye kiiyaib yoworiwenbon ye kiiyaib kuu nembed awinaan.

¹⁹ “Kwani kowe, komo keroonkob wedmeweniib kibirebya wedmeewiib aman ari komarewa kamaneene wedmaneebiib kuu wongke.

²⁰ Mindong ediib ne dingki wiwi ari dangeeniib lem denobimaanbon ediiwiib wedmewen ye weng id bikdereboon kuu kei. Mindong ediib kuu anam andekorib nedbe kurikuri kamimaibdan kambong ediib aom doriib yi ooni ye engyus ediib Godbed ben nongkoboan kui, angkon lem denobimaanbon ediib kuu anam andekorib nedbe kurikuri kamimaibdan kambong ediib aom doriib kui.” andoon.

2

¹“Weng kee anam andiwendan Efesus aom doriib yi engyu yaa ande kowandamaan kowe wongke.

“Mindong ediib ye dingki wiwi angkambed awingkekore nambirimbon ediib kuyaombed dewonoon ye karub kuu ne kei. Ne weng kuu kei.

² Yiibbed komo kamenib deme yobdood ambangkiiwe dabab meneboone kangdommo doriib kuu nekaadkeraan. Ambarakmidan kane kanembed yika yi dowad dudi wengbed nub kuu apasodan kii andimaib kuu, yiibbed yi komboon darobe wedmiwen kuu yi dudanabi wedmiwen kowe yiibbed wunekariwen. Nekaadaa.

³ Kwane, yiib kuu dabab meneboone kangdommo doronib ne dowadbed durud yewed kandiwen kumban, yiminban keruub kii ande korondindo.

⁴ “Kumban nembed yiib yaa dowakenban keraan kuu, kibikee yiib kuu ne yaa ibduruk anuk mimyob dowaken keewimaib kwamune areb kamokban keruwen.

⁵ Kowe, ibduruk anuk ye mimyob dowaken keewiwen yaa monkone meenime! Kwamunekob, ambarakmi yaa koronde amonombe ibduruk anuk kamiwen areb kamime. Kwanokban keraniib kuu nembed mene yiib nambirimbon kuu kankoraraniiin.

⁶ Kumban Nikolasbed kedmengkandeenkob ambarakmi-maibdan* kuu nembed norin keendimain areb, kwane yiib kangkon norin keendimaib kowe, nembed yiib yaa kuu amun andaan.

⁷“Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombed anam andiwendan yaa ke dakmeen kee wengamborok. Kanembed arewa menebanean yaa ninabone burudandaneen kuu nembed ye yaa wadkeri ye ayob God ye amunbon angkambed demboon kuu yembed ani kuu yimin ande kowaniin.

Weng Kee Anam Andiwendan Smeena Aom Doriib Yaa

⁸ “Weng kee anam andiwendan Smeena aom doriib yi engyu yaa ande kowandamaan kowe wongke.

“Andowoonman angkon Yimin Wandaneenman, bobnoon yirimbed ika demboonman kuu ne kei. Ne weng kuu kei.

⁹ Yiib dabawiiib kamboknon keriweniib kuu nekaadkeraan. Kumban anam kuu Ewen ari kuu yiib barang yemoon dangoon. Kwane, karub yena nub kuu Godbed kinoondan andimaib kumban anam kuu Seten yaa dabokniwen kumbed yiib aningko kankubuni dowad weng arewa daandimaib kuu nekaadkeraan.

* 2:6: Yi kuu kuristen inameniib nenem inameniib dabokniwen.

10 Yiib kuu durud yewed kandandamiib kuu kuyaa unaib. Nembed yiib yaa yedmaan kuu, yiib yena kuu awad arewamed ben komboon darobi dowad wii aom kambaraneen. Kwanekore yiib kuu dabab kan kondene yenbandaneene aron angko angkoyiib durud yewed kandaniib kii. Kowe, yiib kane ne yaa anam andiwen kuu ma korondiyiibbanbed kangdommo dobirime, yenamed yiib yaniibe duknaniib kwangkong ma korondiyiibbanbed kangdommo dobirime. Kwananiib kuu nembed yiib yaa kangdommo dobirime ye kakman korok ari derene wadkeri kandi yeman kondaniin.

11 “Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karad-mombed anam andiwendan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok. Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu angkon anam andindodan yi kingkin bobni yeman kuu ye yaa ma dedmonaanban.

Weng Kee Anam Andiwendan Peegamum Aom Doriib Yaa

12 “Weng kee anam andiwendan Peegamum aom doriib yi engyu yaa ande kowandamaan kowe wongke.

“Kerewang angkara arudiib angkara arudiib ye karub kuu ne kei. Ne weng kuu kei.

13 Yiibbed kunayamed doriib kuu nekaad, kuyaa kuu Seten ye ooni ye dibirimbon kui. Kumban yiib kuu ne yaa anam andi kuu awine dobirime. Kwane, Antipas ne weng kanyare dakmemboroon ye karub kuu yiib siti aom Setenbed dobirime yaamed ayiwen, kumban yiib anam andi kara ne yaa kuu korondindo.

14 “Kumban ne kuu yiib yaa dowakenban keraan ye weng yedmandamiin. Yiib nimakarub yena kuu Balaamed kedmengkandoon ye yoman yaa winiwen. Kurin kurin kuu Balaamed Balak yaa kedmengkandooone, Balakbed Israeldan yaa dudi god ye kuruwak yaa animan nengke nongkobimaib kuu aniyiib nenem kami karayiib kuu kwane kamime ande dedmobendoone ambangkiwen.

15 Kwane areb kuu yiib yena kuyaom kangkon Nikolasbed kedmengkandeenkob ambarakmimaibdan kerime.

16 Kwani kowe, ambarakmi yaa koronde amonombime! Kwanokban keraniib kuu, aron yemoonban ari kuu nembed yiib yaa meneni kane kanembed amonombindo doriibdan kuu ne mongkodem aom kerewangbed yaniin.

17 “Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karad-mombed anam andiwendan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok. Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu nembed Ewen aom ye om mena bikdereboon kuu bangkanekori, angkon bot kawanmo kwari aningko yeeb wongkooniib kuu konaniine kandaneen

kuu yena yikaadkeraibban, yembedmo aningko yeeb kuu yekaadkeraneen.

Weng Kee Anam Andiwendan Taiyatira Aom Doriib Yaa

18 “Weng kee anam andiwendan Taiyatira aom doriib yi engyu yaa ande kowandamaan kowe wongke.

“God ye Mingki kui, ye indob kuu amot yumbu areb, ye yon kuu broons od murubkob yeweb kwamune areb kawurim-boonmo kuu ne kei. Ne weng kuu kei.

19 Yiibbed komo kamenib anam andenib mimyob dowaken keendenib yena yaa awandenib dabab meneboon yaa ne weng awinimo kamimaib kuu nekaadkeraan. Kibikee ambangkaib kee deme yobdood ambangkaib ibduruk anuk ambangiwen arebban kowe nekaadkeraan.

20 “Kumban nembed yiib yaa dowakenban keraan kuu, yiib kuu wonong maa Yesebeo dankarindo. Yu kuu yukareb ne kuu profesi weng wengambere dakmimain andenu, kwane ne demedan kuu yumbed ben nenem kami kiwaan ari nongkobendenu dudi god ye kuruwak yaa nengke nongkobi-maib yaniman aniyiib kwane kedmengkandimaun kui.

21 Nembed yu kuu yu ambarakmi yaa koronde amonombuk ande aron kondaan kumban, amonombi yaa kuu korondeen.

22 Kwane kowe, nembed yu kuu durud yewed ye anikad kondeni, kane kanembed yu yoom daboknenib nenem kami-wen kuu durud yewed miin arewa kondaniin. Kumban yikareb komarewa doriib kuu koronde ne yaa amonombaniib kumbed durud yewed kandaibban.

23 Kwane, nembed yu yoman winiwendan kuu yani-ine yoworaniib. Kwananiine, anam andiwendan korem kuu yikaadkeraniib kuu, nimakarub korem yi inameniib meeniyiib kuu yekaadmo ye karub kuu ne kei, nembed ni-makarub korem mimim kuu komarewa ambangkoon kuu kwanemo ingkandaniin kii.

24 Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib yena Taiyatira aom doriibdan kuu yu kedmengkandi kandindo, yiib kuu Seten ye biknimbon inamen kuu bindo kowe, ne kuu yiib yaa dabab ma kondainban.

25 Kumban yiib kuu komo yaambbed yobdood awiniwen kuu kwane dobiribko ne mananiin yaron ari keruk.

26 “Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandene ne dowaken yaambbed ambangkaneene wene aron yeenbon ari keranuun kuu, nembed ye yaa deme ye aromkono darewoob konaniin. Kuku ambibkin korem ooni ye aromkono kui.

27 'Kuye karub kumbed king ye aromkono yobdoodmo areb yi yaa oonaneen,
awurimbed meneki awene okad nunungbed ongniwen kuu wowe monmare kuudmo keraneen areb kuu wabkad keraniib kuu dabab kondaneen.'

"Kukuu ne Ambe yaambéd deme ye aromkono kuu kandaan kumbed ye yaa konaniin.

28 Kwane, nembed amkimo ye mindong ye yaa konaniin.

29 Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombéd anam andiwendan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok.

3

Weng Kee Anam Andiwendan Saadis Aom Doriib Yaa

1 "Weng kee anam andiwendan Saadis aom doriib yi engyu yaa yedme kowandamaan kowe wongke.

"God ye Kingkin aromkono ediib mindong ediib awingkoon ye karub kuu ne kei. Ne weng kuu kei. Yiibbed komo kamiib kuu nekaadkeraan, yiib dowad yenambéd yed-mimaib, 'God yaa anam andiwen kowe anam wad doriib.' ande kamiib, kumban anam kuu yiib kuu bobnemoon areb keriwén.

2 Unuk dangiwen yiri kuu dembime! Yiib anam andi kuu embeng kere bobne weneen kowe aromne ambangkime, amborom kuu wedmaan kuu ne God ye indob ari kuu yiib ambangki kuu yimin kerindo kowe.

3 Anukbed weng amun wengambere awiniwen kuyaa ika ongme meenime. Keye yoman wenenib yiib ambarakmi yaa koronde amonombime. Kumban yiib unuk dangiwen yiri dembaibban keraniib kuu, ne kuu yid ye karub areb mananiin, kwane yiib kuu ne mini aron kuu yiibkaadkeraibban kii.

4 "Kuned yiib yena Saadis aom doriib kuu yiib ebkad kuu koroomiibban. Kowe yi kuu ebkad kawanmo deebaniibe ne yoom wananuub, yi kuu yiminmo kamiibdan kowe.

5 Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudan-daneen kuu ebkad kawanmo deebiwendan areb ebkad kawanmo inwaraneen. Ye aningko kuu wadkeri ye buk aom kuu arainban. Kwane, Nambe yoom ye engyus yoom yi murubia arimbed 'Ye kuu anam kuu ne karub kii.' andaniin.

6 Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombéd anam andiwendan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok."

Weng Kee Anam Andiwendan Filadelfia Aom Doriib Yaa

7 "Weng kee anam andiwendan Filadelfia aom doriib yi engyu yaa yedme kowandamaan kowe wongke.

“Karadmo anam ye karub, Dewid ye kiiyib awinoon ye karub, ambongko nandaneen kuu karub maambéd ma kebe-
naanban ye karub, angkon kebenaneen kuu karub maambéd
ma nandaanban ye karub kuu ne kei. Ne weng kuu kei.

⁸ Yiibbed komo kamiib kuu nekaadkeraan. Kedi, ne
kuu yiib murubia arimbed ambongko nandaan kuu karub
maambéd ma kebeanaanban. Nekaad, yiib aromkono kuu em-
bengmo kuned, ne weng kuu awiniwen, ne yaa aadikmindó.

⁹ Kedi, yenambéd Seten yaa daboknenib yikareb nub
kuu Godbed kinoondan andimaib kumban yi kuu du-
danabidan. Yi kuu nembéd be meneni yiib murubia
arimbed nongkobekori kwane dakmime andaniine, yi kuu
bumangkenib ‘Anam yiib kuu Yesu ye mimyob keendoon-
dan.’ andaniib.

¹⁰ Dabab menebanean yaa yodbirimbán iwari kere kang-
dommo doberembirime ye weng yiib yaa yedme kowaan
kuu ongme awiniwen. Kowe, kwane okad kumundin kiri
doriibdan korem yaa komboon wedmi dowad dabab manan-
dameen yaron ari kuu yiib kuu nembéd oonendaniin.

¹¹ “Aron dukmen ari kuu mananiin. Kowe komo anam
ande kandiwen kuu kwane korobe awinime. Kwananiib kuu
karub maambéd yiib anam andi yaa awiniwen ye kakman
korok ari dereni yeman kuu kandaanban.

¹² Kanembéd arewa menebanean yaa ninabone buru-
dandaneen kuu nembéd ongmenaniine ye kuu ne God ye
kurikuri boyambib darewoob aom ye dongka areb keraneen.
Kwane, ye angkon ambib kuyaa ika ma domondaanban.
Kwane, nembéd ye ari ne God yaningkoyiib ne God ye siti
darewoob Yerusalem yeeb yu aningkoyiib wongkaniin. Siti
kee ne God yaambéd Ewen aombéd kubudaranuun. Kwane,
nembéd angkon naningko yeeb ye ari wongkaniin.

¹³ Kanembéd kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombéd
anam andiwendan yaa ke dakmeen kee wengamborok.

Weng Kee Anam Andiwendan Laodisea Aom Doriib Yaa

¹⁴ “Weng kee anam andiwendan Laodisea aom doriib yi
engyu yaa yedme kowandamaan kowe wongke.

“Anam Kwananeenman, komo wedmoon kuu
kwamunemo anammo daandi ye karub, Godbed yimin
yirimbed ongmenaboon ye ambokab kuu ne kei. Ne weng
kuu kei.

¹⁵ Yiibbed komo kamiib kuu nekaadkeraan. Yiib kuu
niminiib arebban, ne yaa ongme anam andindo, angkon
yiib kuu yurukiib arebban, ne yaa korem korondindo. Ne
dowaken kuu maaaa keyareb o maaaa kui areb kerime
andid ee!

16 Kwane, yiiib kuu nimin arebban yuruk arebban wedyamo kowe, yiiib kuu ne mongkodkono aombed ingkokmandamaan kii.

17 Yiiibbed yedmimaib, 'Nub kuu barang yemoon buwen kowe komo komo kuu yiminmo kii.' andimaib. Kumban yiiib kuu God yaa ambab kerenib, miin yiminban kerenib, kamboknon, indob tut, ebkadiibban keriwen kuu yiiibkaadban keriwen kii.

18 Nembed yiiib yaa ke ongkande yedmendaan kee, ne yaambéd amotbed dene koroomiibban keroon ye od gold moonime. Kwananiib kumbed biamodiib keraniib. Kwane, ne yaambéd ebkad kawanmo moonime. Kwananiib kumbed idmo doriib ye karak kuu kebenaniib. Kwane, ne yaambéd indob muramura moone ambime. Kwananiib kumbed indob kuu nandaneene kerekaniib.

19 "Kane kane ne mimyob dowaken keendaandan kuu nembed yorokmo dobirime andi dowad ongkandeni dabab konde kedmengkandaniin. Kowe anam kuu yiiib anam andi ongme awinime, yiiib amarakmi yaa koronde amonombime.

20 Ne kuu kei! Ne kuu ambongko yaa dobere wangkain. Kanembed ne weng wengamberekore nandaneen kuu, awudaraniine ye yoom ne yoom ibmo ananuub.

21 "Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu, nembed ye yaa yimin andaniine ne king ye ooni ye dibirimbon ari ye yoom dibaranuub, nembed ninaboni burudandeni Nambe ye king ye ooni ye dibirimbon ari ye yoom diburuwen areb kwane keraneen.

22 Kanembed kerendemiib keroka Kingkin Karadmombéd anam andiwendan yaa ke dakmeen kee wengamborok." andoon.

4

Ewen Aom God Ye Dibirimbon Wane Wedmoon

1 Kuye yoman kuu wedmaane ne murubia arimbed Ewen ambongko kuu daandoon. Kuyaambéd kibi areb wengmo baande dakmoon kudin wengambaraan kuu ika yedmoon, "Kari yaro kamenebko, kibikbed ari komarewa keraneen kuu korokbebda." andoon.

2 Kwanandoone, ne kuu Kingkin Karadmombéd ibnewoon kuyaambéd ne nen kawonoone wedmaane, Ewen aom king ye ooni ye dibirimbon ari kuu karuwiib dibeén.

3 Karub ku dibeén kuyaambéd bot omkadiib mongkodkadiib manimanandeb yaningko yaspeeyiib kaanilieniib areb nambiri menengmenengiib angkadoroon. Kwane niin

ari kuru kuu dibirimbon yaa awanewandoon kuu bot awoy-eebkadmo manimanandeb yaningko emerald areb nambiri menengmenengiib angkadoroon.

⁴ Kwane king ye ooni ye dibirimbon kuyaa kuu ooni ye dibirimbon yena wad kaningiib kwane awanewandoon. Kwari kuu aamkono aamkono wad kaningiib kuu dibiib. Yi kuu ebkad kawanmo inware korok ari kuu king ye dereni yeman goldbed ongmiwen kuyiib deebiwen.

⁵ King ye ooni ye dibirimbon kuyaambed imaka amkunia nambadayiib kamoon. King ye ooni ye dibirimbon arinambo ari kuu nambiri ediib namboroon. Kukuu God ye Kingkin aromkono ediib kui.

⁶ Angkon king ye dibirimbon ye okad kuu naknaamo, nambiri menengmenengiib karamok dabonmo areb, kwane ok kuruwak areb.

King ye ooni ye dibirimbon wedyiri ye angkara angkara awanewandiwen kuu dingkan kaningiib doriib, kwane yi murubia ariyiib angkurom angkayiib korem kuu indob yemoon.

⁷ Dingkan ibduruk kuye murubia kuu laiyon areb, angkon dingkan maaaa kuye murubia kuu buromakau ambi areb, angkon dingkan maaaa kuye murubia kuu karub ye murubia areb, angkon dingkan maaaa kuye murubia kuu on diba wanwinimaan areb.

⁸ Dingkan kaningiib yi korem mimim kuu buraab benmeyib kumbed yi id korem yaa kuu indowiibmo awanewandoon, kwane yi buraab dabderem aom korem kwangkon indowiibmo. Kwane awingyawiiib amnoomiib korondiyiibban yedmimaib,

“Aromkonomo Ye Yariman God kuu
karadmo, karadmo, karadmo,

ye kuu anuk doboroon, kibik doreen, ari dobaraneen.”

ande kamembirimaib.

⁹ Kwane dingkan kaningiib kumbed King ye ooni ye dibirimbon ari dibeen ye karub yaa nambiri kone yaningko darewoob arimbed kone eso andimaib, aron korem korem doreen ye karub yaa kui.

¹⁰ Kwamiwe, aamkono aamkono wad kaningiib kuu king ye ooni ye dibirimbon ari dibeen ye arinambo ari bumangkenib ye aningko kankoonimaib, aron korem korem doreen ye karub yaa kui. Kwane yi korok ari king ye dereni yeman deebiwen kuu King ye ooni ye dibirimbon ari dibeen ye murubia ari nongkobekorib yedmimaib,

¹¹ “Nub Yariman, nub God, eb yaa nambiriyiib aningko darewoob ariyiib aromkonoyiib bangkabdi kuu yimin, amborom kuu ebbed kumkam korem kuu ongmenabewen,

kwane eb dowakenbed ongmenabeebkob dange weneene doriwa.” andimaib.

5

Yesumbed Buk Bedme Karangkoon Kuu Kandoon

¹ Kwane wedmaane beegod angkara angkara wongke bedmekorib dungkun yaa at nunungbed dere dere wene ediib kere karangkiwen kuu Kingbed ye ooni ye dibirimbom ari dibeem kuye dingki wiwi angkambed awinoone wedmaan.

² Kwanoone wedmaane aromkono darewoob ye engyu kuu naawon baande dakmoon, “Kane kuu aningko darewoob ariyiib kumbed beegod bedmen wene karangkiwen yeman daande aom wedmi kuu yimin?” andoon.

³ Kumban Ewen ari doriibdaniib, okad yiri doriibdaniib, dukniwendaniib korem kuu beegod daande aom wedmindeban.

⁴ Kwanoone, ne mimyob wandoone ameng darewoob kamaan, amborom kuu karub kanembed ye kuu aningko darewoob ariyiib kumbed yimin ande beegod bedmiwen kuu daande aom wedmindeban kowe.

⁵ Kwane, aamkono maambed ne yaa yedmoon, “Ameng kamaab! Yuda Ye Amyenimbom Yi Laiyon, Dewid Ye Ambokab kui, yembed burudandoon. Yembed at nunungbed dere dere wene ediib kere karangkiwen kuu daadme beegod dudmungskaneen kuu yimin.” andoon.

⁶ Kwane wedmaane, Sibi Mana kuu aye kowaiwe bobnemoon areb king ye ooni ye dibirimbom wedyirimbom doreen, kwane angkara angkara kuu dingkan kaningiib aamkono aamkonoyiib kumbed awanewandiwen. Ye kuu indob ediib durub ediib. Indob kuu God ye Kingkin aromkono ediib kumbed Godbed yedmoone okad kumundin yaa weneboon kui.

⁷ Kwane, Sibi Manambed mene Kingbed ye ooni ye dibirimbom ari dibeemman ye dingki wiwi angka beegod bedmiweniib awinoon kuu kandoon.

⁸ Kwane kandoone dingkan kaningiib aamkono aamkono wad kaningiib kuu ye murubia ari bumangkiwen. Yi korem mimim kuu yook yeman yaningko haap kuyiib goldbed ongmiwen ye yabad kobukmo aom baeb amun nengke koni yeman dembooniib kuu awingkiwen. Baeb amun nengke koni yeman kukuu God ye karadmodan yi kurikuri kui.

⁹ Kwane, yimbed yook yeeb wingkiwen,
 “Eb kuu aningko darewoob ariyiib kumbed,
 beegod bedmiwen kuu kandeneb, at nunung karangkiwen daadmi kuu yimin,

amborom kuu eene kowiiwe, ewumkanbed nimakarub kuu
 God ye dowad amoddewen kowe,
 kwanewen kuu amyenimbon mimim korem yaambéd weng
 mimim korem yaambéd ambibkin mimim korem
 yaambéd kad mimim korem yaambéd nimakarub
 amoddewen kii.

¹⁰ Ebbéd yi yaa oonimbon mimodan ongmeneb
 God ye deme awini dowad God dore nimakarub dore
 wedyiri dobiridan kerundewen.

Kwane, yimbed okad ari oonaniib.” andiwen.

¹¹ Kwane wedmeni wengambaraan kuu kimingkinban ye
 engyus yemoon kai King ye ooni ye dibirimbon awanewandi-
 weniib dingkaniib aamkono aamkonoyiib dooberenib

¹² naawonmo yook wingkiwen,

“Aye kowiwen ye Sibi Mana kuu aningko darewoob ariyiib
 kowe,
 aromkonoyiib biamodiib meeni kangdomiib yiminmo
 dobiriyiib aningko darewoob ari koniyiib nambiriyiib
 kubenyiib ye yaa bangkani kuu yimin kii!” andiwen.

¹³ Kwanandiwe, wengambaraane, wad doriibdan Ewen
 ariyiib okad yiriyiib dingkaniib dukniwendaniib karamok
 yiri ye dingkaniib korem kuyaom doriib kuu yook wingki-
 wen,

“Kingbed ye ooni ye dibirimbon ari dibeeniib Sibi Manayyiib
 yaa kuu,
 kubi wengiib aningko darewoob ari kondiyiib nam-
 biriyiib aromkonoyiib kerundok,
 aron korem korem kii!” andiwen.

¹⁴ Kwane, dingkan kaningiib kumbed yedmiwen, “Anam
 kwanok,” andiwe aamkono aamkono kuu yiri bumangkenib
 yi ayooob yi aningko kankooniwen.

6

*God Ye Butun Kondi Dowad Yesumbed Beegod Karangkiwen
 Kuu Daandoon*

¹ Kwane wedmaane, beegod bedmiwen yaa dere dere
 karangkiwen ye at nunung ediib ibduruk kuu Sibi Man-
 ambed daandoon. Kwanoone, wengambaraane dingkan
 kaningiib mim kuyaa kumbed naawonmo nambad areb
 baande yedmoon, “Mene.” andoon.

² Kwanoone, ne murubia arimbed hoos kawanmo wedme-
 naan kii! Kwarimbed monoon ye engyu kuu anangkawiib
 dibeen. Kwane, ye yaa king ye korok ari dereni yemaniib
 konoon. Kwanoone, wene bondan yenbande yare burudan-
 dok wonoon.

³ Kwane, Sibi Manambed mamaa ayoob andi karangkiwen kuu daandoone wengambaraane, dingkan mamaa ayoob andi kumbed yedmoon, “Mene!” andoon.

⁴ Kwanoone, hoos mamaa dangkaro monoon kuu, korem amoyidkob dodmo areb. Kwarimbed monoon ye engyu yaa kuu okad yiridan yaa yewenub dobiri bongme arudmo dobirime andi yaromkonoyiib man aye kowoon aye kowoon kamime andi yaromkonoyiib bangkanoon. Kwanekore, ye yaa kuu kerewang darewoowiib kan konoon.

⁵ Kwane, Sibi Manambed mamaa ayoobmim andi karangkiwen kuu daandoone wengambaraane, dingkan mamaa ayoobmim andi kumbed yedmoon, “Mene!” andoon. Kwane wedmaane, ne murubia arimbed hoos binmo angkadoroon kii! Kwarimbed monoon ye engyu kuu yiribman ye dabab wedmi yemaniib awinoon. Kwane wonoonkob animan dowan kere weneen.

⁶ Kwanoone wengambaraane, dingkan kaniigiib kuyaombed wengmo yedmoon, “Animan dowan kerandameen kowe, wiit flawa yowo embeng mimo kuu aronki mimo ye deme ye od kumbed moonime. Baali flawa yowo embeng ayoobmim kangkon aronki mimo ye deme ye kakman kumbed berengkime. Kwane, oiyo nengkanabi yemaniib wain okiib kuu monmaraib!” andoon.

⁷ Kwane, Sibi Manambed mamaa kaning andi karangkiwen kuu daandoone wengambaraane, dingkan kaning andi kumbed yedmoon, “Mene!” andoon.

⁸ Kwanoone, ne murubia arimbed hoos wubkadmoyiib kuu angkadoroone wedmena. Kwarimbed monoon ye engyu yaningko kuu Bobni, kwane ye yoman anuk kuu engyu maa yaningko Yoworimbon kumbed ye dia monoon. Yi yaa aromkono kondoon kuu nimakarub kumundin aom kuu andangkane wenore kaniigiib kerekore wenoriwen kuye mim angkara kumaom ye nimakarub kakumundin kuu kerewangiib mungi bobniyiib bob anikadiib okad yiri dingkan kiiwiib kumbed yenbandiwed yowori yeman.

⁹ Kwane, yembed karangkiwen angko andi kuu daandoon. Kwanoone, dingkan nengke baeb konimbon wedmaan. Kuye dabderem aom kuu yenbandiwe dukniwendan yi kingkin wedmendaan, amborom kuu yi kuu God ye weng dakmenib God kuu anam kii ande korokbimaib kowe.

¹⁰ Kwane, yimbed naawonmo baande kaamoniwen, “Yariman Ambangkan God karadmo anam, eb kuu aron komoyiib kerekorewed okad yiri ye nimakarubbed nub yiiwe duknuwen ye dowad wengyundeneb kakman kondaneeb?” andiwen.

¹¹ Kwane, yi mimim kuu ebkad kawanmo bangkandekore yedmendoon, “Aron dukmen areb yiidkibko kwane wene yiyib kuristen angkodmia yiyib deme mimodan yenbandi dowad kinoondan kuu yi korem kuu yiyib yiwen areb kwane keriwed.” andoon.

¹² Kwane keenombaraane, karangkiwen kung andi kuu daandoon. Kwanoone, dowodki darewoowiib keroon. Aron kuu koronde karong binmo naningkod kimimbed karangkiwen kwane areb kereen. Wood kangkon koronde umkan ye dodmo areb kereen.

¹³ Mindong kangkon yedob kuu nuub aromkonombed wuure okad yiri ben kiradmemoon areb kwane ambid arimbed kirobenabiwen.

¹⁴ Ambid kuu beegod bedmemoon areb kwane bedmenmo wuneen. Kwane, aangkoyiib dudbiyiib kuu yi yumbon arimbed ben angkaneboon.

¹⁵ Kwanoone, wedmaan kuu okad yiri ye kingiib aningkodaniib ana nangmidan yi korok dareb darewiib barang yemoondaniib aromkono darewoobdaniib yena yi daberem yiri dobere no deme awinembiridaniib yika oon-imaibdaniib korem kuu botdem aomiib aangko ari bot angkara angkara wedyiriyiib kuyaom bikderebiwen.

¹⁶ Yimbed aangkoyiib boyiib yaa yedmiwen, “Nub ari kirobenib, King ye ooni ye dibirimbon ari dibeen ye murubiayiib Sibi Mana ye noriniib kuyaa kuu yiyibbed nub dabune biknime.

¹⁷ Amborom kuu yi norin wandi yaron darewoob ari kereen kowe, kanembed bobnaanban dangkoro dobaraneen? Dowan kii!” andiwen.

7

Israeldan 144,000iib

¹ Kwanoone, wedmaane engyus kaningiib kuu okad kariyiib kiriyiib kangkayyib kaomiib korem yaa doriib. Yimbed nuub korem kaningiib kuu angkon awingkiwen, kwanubko nuub kuu okad yiri o karamok yaa o at awene yaa wuruwokban kerok andiwed.

² Anuk yiri kuu engyus kaningiib keyaa okada karamoka monmari yaromkonoyiib kondoon. Kwane, engyu mamaa wedmaane ye kuu wad doreen ye God ye kumun kowi yemaniib awinoon kumbed aron yaro minimaun kangkambed yaro monoon. Kwane, yembed engyus kaningiib ke doriib keyaa naawonmo baande yedmoon,

³ “Okadiib karamokiib ayiib kuu monmaraibned, mokerondibko God ye demedan yaa ye kumuniib yi binad ari dengkuuwa.” andoon.

⁴ Kwanoone, wengambaraane Israeldan yi amyenimbon korem yaambéd binad ari dengkoon kuu 144,000iib.

⁵ Yuda yamyenimbon 12,000iib kuu dengkenabendoon.

Ruben yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

Ged yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

⁶ Aser yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

Naftalai yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

Menase yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

⁷ Simeon yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

Livai yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

Isekar yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

⁸ Sebulun yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

Yosef yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

Benjamin yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

Kadaareb Ebkad Kawanmo Inwariwen

⁹ Kwanoone, angkon wedmaane ne murubia arimbed kadaareb yemoon karub kanembed kimingke dandindeban wedmendaan. Yi kuu amyenimbon mimim korem yaambéd weng mimim korem yaambéd ambibkin mimim korem yaambéd kad mimim korem yaambéd Kingbed ye ooni ye dibirimbon ari dibeeniib Sibi Manayiib yi murubia ari dohiriwen. Yi kuu ebkad kawanmo deebiwen kumbed yuum biidiib awingkiwen.

¹⁰ Kwane, naawonmo baande yedmiwen,

“Nimakarub bobni yaa burudande bindi kuu

nub Godbed ye ooni ye dibirimbon ari dibeeniib

Sibi Manayiib kumbedmo yimin.” andiwen.

¹¹ Engyus korem kuu King ye ooni ye dibirimbon yaayiib aamkono aamkono yaayiib dingkan kaning yaayiib kwane awanewandiwen. Kwane, King ye dibirimbon ye arinambo arimbed yi korem kuu yiri bumangkenib God yaningko kankoone

¹² yedmiwen,

“Anam kwanok!

Aningko kankooniyiib nambiriyiib meeni kangdomiib eso andiyiib

aningko darewoob arimbed koniyiib yiminmo dohiriyiib aromkonoyiib

kuu nub God yaa kerok, aron korem korem.

Anam kwanok!” andiwen.

¹³ Kwaniwe, aamkono mamaambéd ne yaa kaamonoon, “Ebkad kawanmoyiib inwariwen kee kane awene, yi kuu kunayambéd miniwen?” andoon.

¹⁴ Kwanandoone, nembed inandaan, “Aamkono, ebkaadee.” andaane yembed yedmoon, “Kekee yi kuu dabab miin arewa menebe yenbandoon aombéd miniwen. Kwane,

yi ebkad kuu Sibi Mana ye umkanbed oganabe kawanmo kerundoon.

¹⁵ Kwanikob,
yi kuu God ye ooni ye dibirimbon ye arinambo arimbed doberenib,
annoomiib awingyawiiib ye kurikuri boyambib darewoob aombed ye aningko kankoonembaraiwe,
King ye ooni ye dibirimbon ari dibeen kumbed yi yoom doberene yi yaa awande keendombirimaan.

¹⁶ Yi kuu angkon ika mungi bobnaibban,
angkon ika ok moom bobnaibban.

Aron nimin kuu yi yaa yaunban kere,
niminbed yaune bobnaibban.

¹⁷ Amborom kuu Sibi Mana king ye ooni ye dibirimbon ye wedangka doreen kumbed yi yaa sibi ooni ye karub areb kerundaneen kowe,
yembed wadkeri ye dem ok menebuun yaa be wanaaneen.

Kwane, Godbed yi indob yaa yi inok kuu korem aadmendaneen kii." andoon.

8

Yesumbed Beegod Yaa At Nunung Dere Dere Karangkiwen Ed Andi Kuu Daandoon

¹ Kwane, yembed at nunung dere dere karangkiwen ed andi kuu daandoone, Ewen ari kuu kuweng aweneyiibban kereen kuu afenawa kereen.

² Kwanuune, wedmaane God ye murubia arimbed doriib ye engyus ediib kuu kibi ediib ben bangkandoon.

³ Engyu mamaa ye kuu gold yabad kobukmoyiib kandoon kumbed mene dingkan nengke baeb konimbon dia monoon. Ye yaa kuu baeb amun nengke koni yeman yemooon bangkandoona, God ye karadmodan korem yi kurikuriyiib king ye ooni ye dibirimbon ye arinambo arimbed yeene nengke baeb konimbon goldbed ongmiwen arimbed nengkoon.

⁴ Kwanoone, baeb amun nengkoon ye amarengiib God ye karadmodan yi kurikuriyiib kuu engyu ye dingki yaambbed God ye murubia ari daaneboon.

⁵ Kwanekore, yabad kuu nanwene dingkan nengke baeb konimbon yaambbed amot kuu ben nongkobekore okad yiri nan koraroon. Kwanoone, nambadiib amkuniyiib imakiib dowodki mimoyiib kamoona.

Engyus Ediib Kibi Ediib

⁶ Kwamoone, engyus ediibbed kibi ediib awiniwen kuu mongkodkono yaa dedmobenan winiwen, nekwe komki yeman.

⁷ Kwane, engyu ibdurukbed ye kibi baandoon. Baandoone, am boyareb yurukmo kuyiib amoyiib umkanbed daboknoon kuu okad yiri kiroboon. Kwane okadiiwa ayiwa kuu nekwe ayoobmimiib kerekore mimo angkara kuyiib kerek koremiib kuu denoboan.

⁸ Kwane, engyu ayooob andimbed ye kibi baandoon. Baandoone, aangko darewoob areb kumundinmo amoyiib kuu karamok yiri kombureen. Kwanuune, karamok kumundin kuu nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara kuu koronde umkanmo kereen.

⁹ Kwanuune, karamok yiri ye oona dingkana korem kuu nekwe ayoobmimiib kerekore mimo angkara kuu dukniwen. Kwane motod kangkon korem nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara kuu monmaroon.

¹⁰ Kwane, engyu ayoobmim andimbed ye kibi baandoon. Baandoone, mindong darewoob ambid arimbed angkadkok ye nambiri areb kombere yure kamene ok darewoowiiwa dem okiiwa korem kuu nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara ari komboroon.

¹¹ Mindong yaningko kuu Kook. Kwanuone, kwamune ari komboroon ye ok kuu koronde kookmo kereen. Kwanuune, nimakarub yemoon kuu ok kookiib aniwen kumbed dukniwen.

¹² Kwane, engyu kaning andimbed ye kibi baandoon. Baandoone, aron kuu kande baangke ayoobmim keremoon areb kere mimo angkara kuu kumunmo kereen. Wood kangkon kwamunemo kereen. Mindong kangkon nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara kuu kumunmo keruune, amnoomiib awingyawiib kangkon be baangke ayoobmim keremoon areb kere mimo angkara kuu kumunmo kereen.

¹³ Kwane, kereknoni wengambaraane on kambeb kuu ambid ambab aombed wan yarebone naawonmo baande yedmoon, “Dabab, dabab, dabab, kuu menebaneen kii! Okad yiridan korem kuu dabab darewoob arewa kerandamiib kii. Amborom kuu engyus ayoobmim kuu kibi baandandamiib kii!” andoon.

9

¹ Kwane engyu angko andi ye kibi baandoon. Baandoone, ambid arimbed okad yiri komboroon ye mindong kuu wedmaan. Mindong yaa kuu dem kongdem yiri awad arewayiib doriib ye ambongko kiyyiib konoon.

² Kwane dem kongdem ambongko kuu daandoone ambib amot denimaun ye amareng darewoob areb deedereboon. Deederebekore, aroniib ambidiib kebendoone miriknoon.

³ Kwanoone, amareng kuyaom kumbed ed yemoon kuu menebiwen. Kwane, yi kuu kak ye ambod arewa kwamune areb yi yaa bangkandoon.

⁴ Kwankore yedmendoon, “Okad yiri ye kereeka aya kawa komo komo deederebeen kuu monmaraib, kumban nimakarub kanembed yi kuu binad ari God ye kumuniib derindodan kumbedmo.” andoon.

⁵ Yi kuu yeene nongkobi yaromkonoyiib kondindo kuned, domondaniibe kak ye durud yewed areb kande wood angkoyiib yewedmo dobaraniib yaromkonoyiib kondoon.

⁶ Kuyaron aom kuu nimakarub kuu bobni kiwaan onmaniib kumban, wedmaibban. Yi kuu yoworande kamaniib kumban bobni kuu yi yaa manaanban.

⁷ Ed kuu hoosbed ana nangbi yeman wanande nekwimaib kwane areb keruwen. Yi korok ari kuu od gold ye king korok are dereni yeman areb kuyiib deebiwen, kwane yi murubia kuu karub yi murubia areb.

⁸ Yi awung kuu nima yawung areb angkon yi ningkambo kuu laiyon ye ningkambo yidkangiib kwamune areb.

⁹ Yi abadkono yaa kuu yeeng barad ye yirim areb deebiwen, kwane yi buraab kuweng kuu hoos yemoonbed se-riot bingeban wanaibe kuyaombed dobere nangbimaib ye kuweng areb.

¹⁰ Yi kuu yibikonoyiib kakbed domondekorib ambod arewa kowimaib kwamune areb, kwane yi yibikono anukbed nimakarub kuu yenbandaniib kwane wene wood angkoyiib keraneen ye aromkonoyiib kondoon.

¹¹ Yi korok kuu dem kongdem yiri ye awad yaningko Hibru wengbed kuu Abadon, angkon Gurik wengbed kuu Apolion. Aningko kuye weng id kuu monmari ye awad.

¹² Dabab ibduruk meneboon kuu dowan keroon, kumban angkon ari dabab ayoowiib menebandameen.

¹³ Kwane, engyu kung andi ye kibi baandoon. Kwanoone, wengambaraane God ye murubia ari dingkan nengke baeb konimbon goldbed ongmiwen ye dungkun dungkun kaningiib doobereen kuyaombed wengmo yeedereboon kumbed,

¹⁴ engyu kung andi kibiyiib kandoon yaa yedmoon, “Engyus kaningiib ok awaan darewoob Yufretes yaa yengbendiwen kuu dudbere.” andoon.

¹⁵ Kwane engyus kaningiib kuu meedme doriib ye aroniib woodiib weewiib ari kereen kowe, nimakarub korem nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara kuu yenbande nongkobi dowad dudmungskoon.

¹⁶ Kwane hoos ari dibiib ye ana nangmidan korem kuu 2 andered milieniib andoone kwane wengambaraan.

¹⁷ Hoosiib hoos ari dibiibdaniib yaa wane wedmaan kuu kekamune, yi yirim kuu amoyidkob dodmo kwamune areb, ambidkadmo, wubmo sulfaa arewiib. Hoos yi korok kuu laiyon yi murubia areb, yi mongkodem aombed amoyiib amarengiib bot sulfaayiib deedereboon.

¹⁸ Kwane, korem nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara ye nimakarub korem kuu dabab kondi ye yiribman ayoobmim kee amoyiib amarengiib bot sulfaayiib kumbed hoos yi mongkodem aombed deederebe yenbandoone dukniwen.

¹⁹ Hoos yi dabab kondi ye aromkono kuu yi mongkodem aomiib yibikono anukiib kui. Yi yibikono kuu niin areb, yibikono anuk kuu niin yi korok areb kowe kumbed ni-makarub yenbande yewed kondimaib.

²⁰ Kumban nimakarub dabab keembed yenbande nongkobindodan kuu yi dingkimbed komo amarakmiwen yaa kuu koronde amonombindo. Kwane, yi kuu awad arewa arewa yaayiib, wengambere wedme yarindeban ye dudi god yi kuruwak goldbediib silvaambediib broonsbediib bodbediib atbediib ongmiwen yaayiib kurikuri kerimaib kuu korondindo.

²¹ Kwane, yi kumka kuman kamiyiib waruk komowiib nenem kamenabiyiib yid benabiyiib kuu koronde amonombindo kii.

10

Engyu Yoom Beegod Bedmiwen Embeng Mana Yoom

¹ Kwane wedmaane, engyu mamaa aromkono darewoowiib kuu Ewen arimbed kameneen. Ye yaa kuu wiibbed awanewandoon. Ye korok ari kuu niin ari kuruyiib. Ye murubia kuu aron nambiri areb. Ye yon kuu amoyidkob yumbu areb.

² Ye kuu beegod bedmiwen embeng mana kuu daandoon kumbed ye dingki ari angkeen. Kwane, menene ye yon wiwi angka kuu karamok yiri dore, angkon yon an angka kuu bid ari dore keroon.

³ Kwanekore laiyon ye kabang areb naawonmo baandoon. Kwane baandoone nambad ediib kuu dakmenabiwen.

⁴ Nambad ediib kuu kwane dakmenabiwe wongkok andaan kumban, wengambaraane Ewen arimbed wengmo yedmoon, "Nambad ediibbed dakmiwen kuu wongkaab, kan bikne." andoon.

⁵ Kwane, engyu karamok yiri dore bid ari dore keroone wedmnaan kumbed ye dingki wiwi kuu Ewen kerekmen yaa kankoonoon.

⁶ Kwane kore, ambidiib kwari yeman koremiib, okadiib kwari yeman koremiib, karamokiib kuri yeman koremiib ongmenaboon ye God aron korem korem doreen ye aningko yaambed yedme kowene yedmoon, “Mogeed mogeediibban kii!

⁷ Kumban engyu ed andi ye kibi baandandamaneen yaron aom kuu God ye biknimbon weng ye profesidan ye deme awinimaib yaa daandoon kwamunemo keraneen.” andoon.

⁸ Kwane, Ewen arimbed wengmo anuk wengambaran kwane ika ne yaa daawe yedmoon, “Weneneb engyu karamok yiri dore bid ari dore keroon ye dingki ari beegod daandoone angkeen kuu kande.” andoon.

⁹ Kwanandoone, weneni engyu yaa beegod embeng bedmiwen kuu kawok ande kaamonenaan. Kaamonenaane, yem-bed yedmewoon, “Kande ane. Kwananeeb kuu eb mongkodem aom kuu in ok ambod amun areb kwane keraneen kumban, eb kabeyob aom kuu derebmo keraneen.” andoon.

¹⁰ Kwane, engyu ye dingki yaa beegod embeng bedmiweniib kuu kande anaan. Anaan kuu mongkodkono aom kuu in ok ye ambod amun kwane areb, kumban kan yoobnaane ne kabeyob aom kuu derebmo keroon.

¹¹ Kwanaane, ne yaa yedmewoon, “Eb kuu angkon ika amyenimbon yemooniib ambibkin yemooniib weng maa maa yemooniib king yemooniib yi dowad profesi weng daande.” andoon.

11

Yesu Ye Weng Dakmenabidan Ayoob

¹ Kwane ne kuu kumunkingki yeman aroob konokab kawekore yedmoon, “Wene God ye kurikuri boyambib darewoowiib dingkan aye nengke God yaa baeb konimbon yaayiib kuu kumunkingke, kuyaa kurikuri kamiibdan kuu kimingke.

² Kumban kurikuri boyambib darewoob ye kuuk yeenbon aom kuu kumunkingkaab, amborom kuu Godiibbandan yaa kondiwen kowe. Yi kuu Karadmo Siti aom awune oonekoriwa yenbande yarebe monmare yarebe kamaniib kuu dabab ware yiminban keraneen kuu wood 42yiib kamaniib.

³ Kwane, nembed ne weng dakmenabidan ayoob yaa aromkono kondaniine, ebkad karong deebekorib aronki 1,260yiib God ye profesi weng dakmaniib.

⁴ “Karub ayoob kee olif at ayoowiib lem denobimaanbon ayoowiib okad kumundin ye Yariman ye arinambo ari doobereen areb.

⁵ Kanembed yi yaa monmarandamaneen kuu yi ayoob yi mongkodkono aombed amot angkaderene yi bondan kuu nengkanabe yenbande down keraneen. Karub kanembed yi yaa monmarandamaneen kuu kwamunemo bobnaneen.

⁶ Karub ayoob kee profesi weng dakmaniib yaron ari kuu, yi kuu am kebendi yaromkonoyiib, ok yaa yedmani-
iwe umkanmo keru yaromkonoyiib, yedmaniwe bob anikad
maa maa korembed yenbande derendari yaromkonoyiib kii.
Kwane, yi dowakenmo yaambad kamaniib.

⁷ “Kwane, Yesu ye weng dakmenabe down keraniib kuu dem kongdem yirimbed demboon ye arud dingkan maa kumbed burudande yenbandaneene duknaniib.

⁸ Yi id kuu yirin kamuun ye siti aom kiwaan ari danganiib. Kuye siti ye kumun angkara aningko kuu Sodom areb Idyip areb. Kuyaom kuu yi Yariman kuu at ming ari aye kowiwen.

⁹ Kwane, aron ayoobmim down kere amkimombad wene aronkob yaa keranuun kuye niindem aom kuu ambibkin mimim korem yaayiib, weng mimim korem yaayiib kad mimim korem yaayiib nimakarub korem kuu keendombere yangmadandekorib yi bob id kuu ben mangkaibban.

¹⁰ Kwane okad yiridan kuu yi ayoob dukniwen yaa yoyan-
dekorib orok ane barangbed neman munob konoon konoon
kamaniib, amborom kuu profesidan ayoob kembed okad
yiridan yaa durud yewed kondimaib kowe.

¹¹ “Kumban aron ayoobmim down kere amkimombad wene aronkob yaa kuu Godbed wadkeri ye inum kondaneene dembaniib. Dembaniwe kane kane yi ayoob wedmendidan kuu unimbed yenbandaneen.

¹² Kwane, yi ayoob kuu wengambaraniwe Ewen arimbed weng kuu naawonmo yi yaa baande yedmaneene, ‘Kari yaro minime.’ andaneen. Andaneene yi bondan kuu kwane keendombaraniwe wiib aombed Ewen ari daananiib.

¹³ “Daaniwe, erebnarimban kumbed dowodki arewa kamene siti aom kuu ambib korem nekwe angko angko kerekore mimo angkara kuu monmaranuun. Dowodkimbed kadaareb 7,000iib korem yenbandaneen. Kwananeene, wad doriibdan kuu uni miin darewoob kerekorib Ewen ari doreen ye God yangingko kankoonaneen.” andoon.

¹⁴ Dabab ayoob andi kuu menebe down keroon kumban, angkon dabab ayoobmim andi kuu kirod mananeen.

Kibi Ed Andi

¹⁵ Kwane, engyu ed andi ye kibi baandoone Ewen arimbed wengmo naawonmo baande yedmiwen,

“Okad kumundin kiri ye oonimbon kuu, nub Yariman yoom ye Keresu yoom yi oonimbon keroone, aron korem korem yembed oonaneen kii.” andiwen.

¹⁶ Andiiwe, aamkono aamkono wad kaningiib yi ooni ye dibirimbon arimbed God ye arinambo ari dibiib kuu korok kan kibine God yaningko kankoone

¹⁷ yedmiwen,

“Aromkonomo Ye Yariman God, anuk doberewen kibik doreeb ye God,

nub kuu eb yaa eso anduub, amborom kuu eb aromkono darewoob kandekoreb andowe ooneeb kowe.

¹⁸ Okad yiridan kuu arud wandiwen kumban, eb norin kuu monoon.

Dukniwendan wengyundandeneb,

eb profesi weng dakmidan eb deme awinimaiwiib eb karadmodaniib ewaningko kankoonimaibdaniib,

eb nimaya karuwa aningko embeng o darewoob kui, yi kuu kakman bangkandeneb,

kane kanembed okad yiri monmariwen kuu monmaraneeb yaron kuu muneen kii!” andiwen.

¹⁹ Kwane, God ye kurikuri boyambib darewoob Ewen aom kuu nandoone, kuyaom kuu God ye amob weng ye boks karadmo kuu dianmo keroon. Kuyaambid imakiib amkuniyiib nambadiib dowodki mimoyiib, nuuwa am yurukmo anam boyarewiib kamoon.

12

Wonong Yoom Arud Yi Yoom

¹ Kwane, Ewen aombed dud korokbi yeka mamaa darewoob angkadoroon kuu kei, wonong mamaa, yu yaa kuu aron nambirimbed ebkad areb awanewandoon kumbed, yu yon dabderem yiri kuu woodiib, angkon yu korok ari kuu king ye korok ari dereni yeman kuyaambid mindong wad ayoowiib kuu dereneen.

² Yu kuu oyoomiib kowe, dana woonandamenu yewed bobne kabangangkaun.

³ Kwane, angkon dud korokbi yeka mamaa Ewen aombed angkadoroon kuu kei, arud ye yi dodmo miin kedbon kai, ye kuu korok ediib durub angko angkoyiib, kwane ye korok korok ari kuu king ye korok ari dereni yeman kwamune areb ediib dangoon.

⁴ Kwane, mindong ambid aom korem kuu nekwe ayoobmimiib kerekore mimo angkara kuu ye yibikonombid daadmene okad yiri kiraroon. Kwane, ye kuu dana woonandamuun ye wonong yu arinambo ari dana woonanuune erebnariyiibban kwane aye ani ye dowad doboroon.

⁵ Kwane, yumbid karub dana wooneen, ye kuu king ye aromkono yobdoodmo kwamune areb ambibkindan korem yaa oonaneen. Kwane, yu dana kuu kirodmo dabangkere

God ye king ye ooni ye dibirimbon ari dibeeniib ari nen daanoon.

⁶ Kwanoone, wonong kuu Godbed amboon angka nekwoon yaa kombiri wenenu, kuyaambed aronki 1,260yiib yu yaa oonaneen ye dowad wuneeen.

⁷ Kwanuune, Ewen aom kuu Maiko ye engyus yoom miniwe arud ye yi ye awad yoom nangbiwen.

⁸ Kumban arud ye yi yaromkono kuu yiminban kowe, yi yumbon Ewen ari kuu domondiwen, ika winindeban keriwen.

⁹ Arud ye yi kedbon kuu unyeman ye niin, awad arewa Seten kui, okad yiridan kumundin birande ben kiwaan abdon wini ye karub kui, ye kuu ye awadiib okad yiri benkiraroon.

¹⁰ Kwanoone, wengambaraane Ewen arimbed wengmo naawon baande yedmoon,

“Kibik kened kuu bobni yaa burudande bindiyiib aromkonoyiib oonimboniib Godbed ongmenaboon kuyiib

Keresu ye kwanime andi yaromkonoyiib meneboon. Amborom kuu anam andiwendan yaningko monmarande kami ye karub

nub God ye arinambo ari annoomiib awingyawiib yi aningko monmarande kamembirimaan kuu okad yiri kankoraron kowe.

¹¹ Yi kuu Sibi Mana ye umkaniib weng anam dianmo dakmiweniib kumbed Seten burudanduniwen.

Kwane, bobni ye dabab yi yaa meneboon kuu yika yi anam andi koronde yi wadkeri kuu ma amuknindo.

¹² Kwanekob, Eweniib kuyaom doriibdaniib kuu kubime! Kumban okadiib karamokiib kuu dabab kandaniib, amborom kuu awad arewa kuu kuyaa kamoon kowe.

Ye aron kuu dukmen kere dia kereen kuu yekaad kowe, norin darewoob wandoon.” andoon.

¹³ Kwane, arud ye yi kuu wedmoonka ye kuu okad yiri kan koraron kowe, karub dana wooneen ye wonong kuu wande keendenmo wonoon.

¹⁴ Kwanoone, wonong kuu on diba darewoob ye buraab ayoob bangkandoone yu dowad nekwoon ye amboon yaa wanwuneeen. Kwane wene kuyaambed doburuked arud ye yi awinendokban kerok ande oonoked, weeb ayoobmim ari weeb angkarayiib dowan keru yeman.

¹⁵ Kwane, arud ye yi kuu ye mongkodkono aombed ok onduknoone urok kereen. Kwanoon kuu wonong burudande okbed weene kanwunuk anded.

¹⁶ Kumban wonong kuu okadbed awandeen. Arud ye yimbed ok onduknoon kuu okad kuu mongkod daande ok kuu kanyoobneen.

¹⁷ Kwanuune, arud ye yi kuu wonong yaa arud darewoob kai wandundekore, wene yu awoya Godbed kwamime andoon ye weng yaa anam andenib Yesumbed komo kmoon ye weng awiniwendan yaa nangbok wonoon.

¹⁸ Kwane, arud ye yi kuu karamok kubuk ari doroon.

13

Arud Dingkan Karamok Yirimbed Demboon

¹ Kwane, wedmaane, arud dingkan maa kuu karamok niindem yirimbed demboon. Ye korok kuu ediib, kwane ye durub kuu angko angkoyiib. Kuyaambéd king ye dereni yeman kwamune areb kuu angko angkoyiib durub ari dangoon. Kwane, ye korok mimim ari kuu God yaningko dangoon kumbed God yaa damangkanoon.

² Arud dingkan kuu dura anon maa leopaad kwamune areb wedmnaan. Kumban ye yon kuu bea ye yon areb, kwane ye mongkodkono kuu laiyan ye mongkodkono areb. Arud ye yimbed arud dingkan yaa yaromkonoyiib ye ooni ye yumboniib deme aromkono darewoowiib bangkanoon.

³ Arud dingkan ye korok maaaa ari kuu kuman ayiwe bobnemoon areb keroon, kumban bobnoon ye bob kuu ongmoone wadkeroon. Okad yiridan korem kuu binangkekorib, arud dingkan ye yoman winiwen.

⁴ Kwane, nimakarub kuu arud ye yi yaa kurikuri kere yaningko kankoonimaib, amborom kuu yembed arud dingkan yaa deme aromkono konoon kowe, angkon arud dingkan yaa kangkon kurikuri kere yaningko kankoonenib yedmimaib, “Kanembed arud dingkan areb? Dowan! Kanembed ye yaa nangbaneen? Yiminban ee!” andimaib.

⁵ Arud dingkan kuu kerengkan wengiiwa God yaningko monmari ye wengiiwa ye dakmi yaromkonoyiib korok kerri yaromkonoyiib bangkanoon kuu wood 42yiib kerri yeman.

⁶ Kwane, ye mongkod daandene God yaningkoyiib ye oonimbon Ewen yaningkoyiib kuyaom doriibdan yi aningkoyiib kuu monmaroon.

⁷ Arud dingkan yaa kuu God ye karadmodan yaa nangbene burudandi yeman yaromkonoyiib konoon. Kwane, ye yaa kuu amyenimbon mimim koremdaniib weng mimim koremdaniib ambibkin mimim koremdaniib kad mimim koremdaniib yi korok kerri yaromkono konoon.

⁸ Okad yiridan korem kuu ye yaa kurikuri kere yaningko kankoonaniib, kukuu aye kowiwen ye Sibi Mana ye wadkeri

buk aombed kumkam korem ongmenaboon yaron yirimbed aningko wongkindodan kui.

⁹ Kanembed kerendemiib keroka, wengamborok.

¹⁰ Kane wii aom kaani dowad kinoon kuu,
kwane wii aom kaananiib.

Kane kerewangbed ayi dowad kinoon kuu,
kwane kerewangbed ayaniib.

Keye weng kumbed God ye karadmodan kuu yodbirimban iwarimo kangdommo doberenib anam andi yaa ma korondiyiibban doberembirime.

Arud Dingkan Okad Yirimbed Demboon

¹¹ Kwane, wedmaane, arud dingkan maa okad yirimbed demboon. Ye kuu sibi mana areb durub ayoob, kumban ye kuu arud ye yi ye weng areb dakmimaan.

¹² Kwane, ye yaa kuu arud dingkan ibdurukbed ye deme aromkono konoon kumbed arud dingkan ibduruk ye dowad deme korem kuu kwane ambangkoon. Kwane, yembed okad kwari doriibdan korem kuu naawon dedmonoone, kuman ayiwe bobnoon kumban ongmenoone wadkeroon ye arud dingkan ibduruk kuyaa kurikuri kere yaningko kankooniwen.

¹³ Kwane, okad yirimbed demboon ye arud dingkan kembed dud kedmengki yeka maaaa darewoob ongmenaboon. Kwangkoon kuyiib kuu nimakarub yi arinambo arimbed ambid arimbed amot yedmoone okad yiri kubudoroon.

¹⁴ Arud dingkan ibduruk ye aromkono konoone ye dowad dud kedmengkoon kembed okad yiridan birondoone. Kwane, yembed arud dingkan ibduruk ari kerewangbed ayiwe bobnoon kumban ika demboon ye kuruwak kuu botbed ongmime andoone ongmiwen, yaningko darewoob ari koni dowad.

¹⁵ Kwane, ye yaa kuu arud dingkan ibduruk ari ye kuruwak ongmiwen kuyaa inum koni yeman yaromkono konoone kwanoon. Kwanoon kuu weng dakmoked kanembed kuruwak yaa "Nub God kii!" andaibban kuu yenbande nongkobi yeman.

¹⁶ Ye kangkon nimakarub korem, aningko embengiib o darewoowiib, yiribman yemoondaniib o kamboknondaniib, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridaniib o yika oonimaibdaniib kuu yembed yi dingki wiwi angka o binad ari kumun bi yeman ande dedmobendoone kwaniwen.

¹⁷ Kowe, karub kanembed kumuniibban kuu berengke moonaanban. Kuye kumun kuu arud dingkan yaningko o ye namba kui.

¹⁸ Weng kee inamen kangdom meeni yeman. Kanembed inameniib keroka, arud dingkan ye namba kuu andangkok, kuku karub ye namba. Ye namba kuu 666 kui.

14

Sibi Mana Yoom Ye Nimakarub 144,000iib Yoom

¹ Kedi, wedmaanka, Sibi Mana kuu aangko Saiyon ari doreen. Kuyaa kuu nimakarub 144,000iib yi binad ari ye aningkoyiib Awodki yaningkoyiib wongkanaboondan kumbed ye yoom doriib.

² Kwane, wengambaraane, kuweng Ewen aombed okbenbon kuweng arewiib nambad kuweng arewiib kamoon. Kuye kuweng wengambaran kuu haap wangkidanbed yi haap wangkemoon areb kamiwen.

³ Kwane, karub ku doriib kumbed God ye ooni ye dibiribon ari dibeeniib wad doriib ye dingkan kaningiib aamkono aamkonoyiib yi arinambo arimbed yook yeeb wingkiwen. Yook kuu karub maa kanembed ma kwamune kaadkere wingkindeban. Yeka okad yirimbed biddoondan 144,000iib, yi kumbedmo yikaad.

⁴ Kekee, yi kuu nima yoom ma dangindodan, nima yaa ma ambarakmindu. Yi kuu Sibi Mana kunaya winimaan kuu yiyiib yoman winimaib. Yob ibduruk wandimaib kuu be God yaa bangkanimaib kwamune areb kuu yi kuu nimakarub aombed biddekore God yoom Sibi Mana yoom yaa yidin be bangkandoon.

⁵ Yi kuu dudimokban, kwane karub yenambad yi yaa kuu ambarakmiwen kii ande kadwondimokbandan.

Engyus Ayoobmim

⁶ Kwane, wedmaane ambid ambab aombed engyu mamaa kuu aron korem korem ye weng amun okad yiri doriibdan yaa wanwene dakmok wonoon, ambibkin mimim koremdan yaayiib amyenimbon mimim koremdan yaayiib weng mimim koremdan yaayiib kad mimim koremdan yaayiib kui.

⁷ Kwane, yembed naawonmo baande yedmoon, “God yaa unekorib yaningko kankoonime, amborom kuu ye wengyundi yaron kuu muneen kowe. Ambidiib okadiib karamokiib dem okiib ongmenaboon ye God yaa bumangke yaningko kankoonime.” andoon.

⁸ Kwanoone, engyu mamaa kuu ye yoman menene yedmoon, “Monmaroone kombureen kii! Aningko miin darewoob ye siti Babilon kuu monmaroone kombureen kii. Kuku ambibkin koremdan yaa nenem ye inamen dowaken arewa kenambun bangkandimaun ye ok arewa bangkandi maun ye siti kui.” andoon.

⁹ Engyu ayoobmim andi kuu yi yoman wenene naawonmo baande yedmoon, “Kanembed arud dingkan yaayiib ye kuruwak yaayiib bumangke yaningko kankoonene ye binad ari o dingki yaa arud dingkan ye kumuniib kandaneen kuu,

¹⁰ God ye arud miin darewoob ye ok arewa kangkon kande ananeen. Ok kee Godbed ye norin ye kabus aom bunoon, ok maayiib kuyaom dabokne bunindo, aromkono kumundinmo bunoon. Kwane, kuye karub kuu Sibi Mana yoom karadmo ye engyus yoom yi arinambo arimbed bot sulfaa deneen kumbed durud yewed konimamaneen.

¹¹ Kwananeene, yi durud yewed kandembirimbon ye amareng kuu aron korem korem kwane deederebembareneen. Kane kanembed arud dingkan yaayiib ye kuruwak yaayiib bumangke yaningko kankoonaniib o arud dingkan yaningko ye kumun kandaniib kuu, awingyawiib amnoomiib ma yiidkaibban durud yewedmo kandembaraniib.” andoon.

¹² Kowe God ye karadmodan, kwamime andi ye weng Godbed yedme kowoon kuu awinenib Yesu yaa ma korondiyiibban doberembirimaibdan kuu keye weng kumbed aromne yodbirimban iwarimo kangdommo doberembirime.

¹³ Kwane, wengambaraane Ewen aombed wengmo yedmoon, “Weng kee wongke. Kibikbed ari kee Yariman Yesu ye yoman wananiib kumbed duknaniibdan kuu Godbed amun kerundaneen.” andoon.

Kwanandoone, Kingkinbed yedmoon, “Eyokee, yi deme yobdood ambangkiwen ye dowad kumbed dibere yiidkaniib, amborom kuu komo komo ambangkiwen kuu dian keraneen kowe.” andoon.

Okad Wandu Yeman

¹⁴ Kedi, wiib kawanmo wedmaan. Wiib kwari dibeen kuu okad yiri ye karub areb. Ye korok ari kuu king ye dereni yeman goldbed ongmiwen kuyiib derenoon. Ye dingki yaa kuu wiit yob wandi ye karang doboob arudiib awinoon.

¹⁵ Kwane, engyu maaaa kuu kurikuri boyambib darewoob aombed yaro menene wiib ari dibeen ye karub yaa naawonmo baande yedmoon, “Yob okad yiri kuu yumuneene wandi yaron kereen kowe, eb karang nande wande.” andoon.

¹⁶ Kwanandoone, wiib ari dibeen ye karub kumbed karang nande okad kumundin ye yob kuu wandoon.

¹⁷ Kwanoone, engyu maaaa kurikuri boyambib darewoob Ewen aombed yaro monoon, ye kangkon wiit yob wandi ye karang doboob arudiib awinoon.

¹⁸ Angkon engyu maaaa dingkan nengke baeb konimbon ye amot oonimaan kuu baeb konimbon kuyaambad

angkadere menene karangiib awinoon ye engyu yaa naawonmo baande yedmoon, “Nong yob mimyamo demboon korem okad yiri kuu yumunoon kowe, eb karang nande wande.” andoon.

¹⁹ Kwane, ye karang nande okad kumundin ye nong yob kuu wadme bene God ye arud miin darewoob ye yob beengkimbom yirimo ben kiradmoon.

²⁰ Yi kuu siti angkara nong yob beengkimbom aombed beengkanaboon. Kwanoone, umkan kuu deederebene urok areb kere derebe daanoon kuu, daane hoos ye kongkono yimin yaa keroone angkon bune yaroon ye ambab kuu 300 kilomita keroon.

15

Yeenbon Dabab Kondi Yeman Nekwiwen

¹ Kwane, Ewen aom wedmaane, dud korokbi yeka mamaa darewoob kamoon. Kuyaambod engyus ediib kuu yeenbon dabab kondi yeman ediib awingkiwen. Kuyaa kumbed God ye norin kuu yeenbon yimin wandi yeman.

² Kwane, wedmaane karamok dabonmo ok kuruwak areb amoyiib daboknoon kumbed karamok kebed yaa nimakarub yena doriib. Yi kuu arud dingkaniib ye kumuniib yaningko ye nambayiib bindo burudandiwendan kui. Yi kuu Godbed anukbed wingki yeman haawiib bangkandoon kumbed awinenib,

³ God ye deme karub Moses ye yookiib Sibi Mana ye yookiib wingkiwen,

“Aromkono Korem ye Yariman God,
ebbed kami kuu arimbed darewoob yeka mamaa yeman kii.
Ambibkin Korem ye King,
ebbed ambangkimaab kuu yorokmo anammo kii.

⁴ O Yariman, kanembed eb yaa unene ewaningko kankoonaanban?

Kedi, ebbedmo kuu karadmo kii.
Ambibkin koremdan kuu mene eb arinambo ari bumangke ewaningko kankoonaniib,
amborom kuu ebbed kami yorokmo kuu dian keroon kowe.” ande wingkiwen.

⁵ Kwaniiwe, wedmaane Ewen ye kurikuri boyambib darewoob kuu nandoon. Kukuu kurin anukbed Godbed komo korokboone wedmiwen ye kurikuri parai kombon kui.

⁶ Kuyaambod engyus ediib kuu dabab kondi yeman ediib ben angkadiriwen. Yi kuu ebkad doboob koroomiibban nambirimo kumbed deebiwen. Kwane yi abadkono yaa idkono nong goldbed ongmiiwen kumbed awanewandoon.

⁷ Wad doriib ye dingkan kaningiib yaa mamaambéd gold meneki wongdem ediib kuu engyus ediib yaa bangkandoon. Meneki wongdem aom kuu aron korem korem doreen ye God ye arud miin darewoowiib demboon.

⁸ Kwanoone, kurikuri boyambib darewoob kuu God ye nambiriyiib ye aromkonoyiib ye amareng kumbed kebenoon. Kwanoon kowe, kurikuri boyambib darewoob kuyaom kuu karub maa awunindeban kwane wene ari engyus ediib dabab kondi yeman ediib kuu kwane ondukderebe dowan keriwed.

16

God Ye Arud Miin Darewoob Meneki Wongdem Ediib Aom

¹ Kwane, wengambaraane kurikuri boyambib darewoob aombéd engyus ediib yaa wengmo naawonmo baande yedmoon, “Winime, God ye arud miin darewoob meneki wongdem aom ediib kuu okad yiri ben ondukderebime.” andoon.

² Kwanandoone, engyu ibduruk andi kuu wene ye meneki wongdem kuu okad yiri nan onduknoon. Kwanoone, ni-maya karuwa arud dingkan ye kumun yi binad o dingki yaa kandekorib ye kuruwak ongmiwen yaa bumangke yangko kankoonimaibdan kuu, yin ye bobob yewed darewoob kandiwen.

³ Kwane, engyu ayoob andi ye meneki wongdem kuu karamok yiri nan onduknoon. Kwanoone, karamok kuu koronde umkan bobwum areb keruune karamok yiri doriib ye dingkan korem kuu dukniwen.

⁴ Kwane, engyu ayoobmim andi ye meneki wongdem kuu ok yiriyiib demok yiriyiib yaa ondukdereboone koronde umkan kereen.

⁵ Kwane, wengambaraane engyu ok yaa oonoon kumbed yedmoon,

“Eb kuu Karadmo Ye God anuk doberewen kibik doreeb,
ebbed kwamunemo wengyundeneb dabab kee bangkandewen kuu inamen yorokmo,

⁶ amborom kuu yimbed eb karadmodaniib eb profesi weng wengambere dakmidaniib kuu yenbandiwe yi umkan kubudoroon kowe,
ebbed kwaniwen ye kakman umkan kondeneb anime andewen.” andoon.

⁷ Kwane, wengambaraane dingkan nengke baeb konimbon yaambéd wengmo yedmoon,

“Ee, Aromkonomo Ye Yariman God,
eb wengyundewen kuu yorokmo anammo kii.” andoon.

⁸ Kwane, engyu kaning andi ye meneki wongdem kuu aron ari nan onduknoon. Kwane, aron kuu aromkono kondoonoone nimakarub yaa yu amotbed nengkuune dene kubungniwen.

⁹ Yi kuu nimin darewoob kumbed denoniib kowe God yaningko yaa butun kamiwen. Dabab kondoon kuu yembed oonoon kumban, yi kuu nub ambarakmi yaa koronde ye yaa amonombe yaningko kankoonaubban andi ye inamenmo awiniwen.

¹⁰ Kwane, engyu angko andi ye meneki wongdem kuu arud dingkan ye ooni ye dibirimbon ari onduknoon. Kwanoone, arud dingkan ye oonimbon kuu kumunmo keroon. Nimaya karuwa kuu yewed bobnekorib yi ong domone bungenib,

¹¹ bob durud yewedbed yiminban keroon kowe, Ewen ari ye God yaningko yaa butun kamiwen, kumban yi kuu komo ambarakmuwen yaa koronde amonombaubban andi ye inamenmo awiniwen.

¹² Kwane, engyu kung andi ye meneki wongdem kuu ok darewoob Yufretes ari onduknoon. Kwanoone, ok kuu dowan keruune, aron dembimaun angka doriibdan yi king mananiib ye kiwaan ongmeen.

¹³ Kwane, wedmaane awad arewa ayoobmim koyabdad areb wedmaan. Yi kuu arud ye yi ye mongkodkono aomiib arud dingkan ye mongkodkono aomiib dudi profesiman ye mongkodkono aomiib kuyaombed dembiwen.

¹⁴ Yi kuu dud yeka maaaa kedmengki ye awad arewa, yi kuu okad kumundin aom yarebenib king ben mimyamo kere Aromkonomo Ye God yaron arimbed darewoob keruked nangbi yeman ye dowad yarebimaib.

¹⁵⁻¹⁶ Kwane, yimbed king korem ben Hibru wengbed Aamagedon andimaib kuyaamo nongkobiwen.

Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kedi, ne kuu yid ye karub areb mananiin, komo aron arimbed mananiin kuu yibkaadban kii! Kanembed ye kuu unuk angkemooon arebban kerene ye ebkadiib doreen ye karub kuu amun kerunaneen, ye id yaa kebeni yemaniibban kere nimakarub yi murubia ari idmo wenene karak bobnaanban kowe.” andoon.

¹⁷ Kwane, engyu ed andi ye meneki wongdem kuu ambid wedya onduknoon. Kwanoone, kurikuri boyambib darewoob aombed King ye ooni ye dibirimbon yaambad wengmo menebene naawon yedmoon, “Kukuu dowan keroon kii!” andoon.

¹⁸ Kwane kuyaambad imakiib nambadiib amkuniyib dowodki miin arewayiib kamoone. Dowodki kuu nimakarub anuk dohiriwen yaron kuu dowodki miin arewa ma kwane kamoone wedmindoo. Kekee dowodki miin arewa maaaa anam.

¹⁹ Kwanoone, aningko arimbed darewoob ye siti kuu bangkanabe ayoobmim kereen, kwane ambibkin mimim yi siti kangkon monmare kirobeen. Kwanoone, Godbed aningko arimbed darewoob ye siti Babilon yu inamen arewa yaa ika meenekore, ye arud miin darewoob ye ok arewa kabus aombed demboon kuu yu yaa kondoon aneen.

²⁰ Kwane, dudbi korem angkanabe kirokmoniiwe aangko kuu ma wedmindo.

²¹ Kwane, ambid arimbed am boyareb yurukmo darewoob, yi mimim ye dabab kuu 40 kilo areb, nimakarub ari kiroboon. Kuye durud yewed ye dowad kumbed God yaa butun kameniwen, amborom kuu durud yewed kuu miin arewa kowe.

17

Wonong Yaningko Babilon Kuu Arud Dingkan Dodmo Ye Animari Dibuun

¹ Kwane, meneki wongdem awiniwen ye engyus ediib yaa mamaambed mene ne yaa yedmoon, "Menebko, nenem awaan wonong kuu ok awaan yemoon dia dibuun kuu ukum kondandameen kowe korokbebda.

² Kedi, yu yoom kuu okad yiri yi kingbed nenem kame ambarakmendimaib, kwane yu nenem kame ambarakmi ye ok arewa kuu kakumundin kuu anekorib awarak yimaun." andoon.

³ Kwane, Kingkinbed ibnewoone engyumbed amboon angka nenwonoon. Kuyaambed wedmaane, wonong kuu arud dingkan dodmo dangkorong ye animarimbed dibuun. Arud dingkan ye id kumundin yaa kuu God yaningko monmari yeman ye aningko yemooniib dangoon. Ye kuu korok ediib durub angko angkoyiib.

⁴ Wonong kuu ebkad minodminodiib dodmo dangkorongiib inwarekoru, bot goldiib od darewoob ye bot maa maayiib bot kawanmo yaningko peeliib inwareen kumbed yu yaa menengmenengmo keroon. Yu dingki aom kuu gold kabusiib awineen. Kabus aom kuu komyeng ye inamen miin arewayiib nenem kami ye ambod arewayiib kumbed demboon.

⁵ Yu binad ari kuu weng id angkara biknoon ye aningko kekane wongkiwen,

BABILON ANINGKO ARIMBED DAREWOOWIIB,

KIWAAN ARI NIMA KOREM YE AWAAN,

OKAD YIRI KOMYENG YE INAMEN MIIN AREWA YE AWAAN, kui.

⁶ Kwane, wedmaane wonong kuu God ye karadmo ye ni-maya karuwa, Yesu ye weng dakme korokbendiwendan kui, yi umkan anuune awarak ween.

Kwane wedmendekori binangki darewoob keraan.

⁷ Kwanaane, engyumbed ne yaa yedmoon, “Eb komande binangkewen? Nembed wonong yu weng id angkara biknooniwa arud dingkan korok ediib durub angko angkoyiib kwarimbed dibere yarimaun ye weng id angkara biknooniib kuu kedmengkabda.

⁸ Kedi, arud dingkan wedmenewen kuu anuk doboroon kumbed kibikee dorokban, ye kuu dem kongdem yirimbed dembe yarene ye monmari ye yumbon yaa wananeen. Okad yiri doriibdan kuu yimin yiri andowene okad awene ongmenaboon yaronbed wadkeri ye buk aom yi aningkoyiib wongkindo keraneen kuu arud dingkan wedmenekorib binangkaniib, amborom kuu anuk doboroon kumbed kibikee dorokban, kuned angkon mananeen kowe.

⁹ “Weng kee meeni kangdom yeman. Korok ediib ye id kuu aangko ediib, kwarimbed wonong kuu dibuun.

¹⁰ Korok ediib ye id mamaa kuu king ediib kui. King angkoyiib kuu dukniwen, mim kuu doreen, angkon mim kuu mokaid yaro mananeen. Mananeen kumban aron doboob oonembaraanban.

¹¹ Arud dingkan anuk doboroon kumbed kibik dorokban keroon kuu ika king keroon kowe ye kuu king kaning kaning andimaib. Ye kuu king ediib kuye maa. Ye kuu ye monmari ye yumbon yaa wananeen.

¹² “Durub angko angkoyiib wedmewen kuu king angko angkoyiib, yi kuu oonimbon kandindo, kumban yi kuu korok kere ooni ye aromkono kandenib arud dingkan yoom aron dukmen manambed oonaniib.

¹³ Kwane, yi kuu inamen mimo kerekorib, arud dingkan yaa yi aromkonoyiib yi ooni yaromkonoyiib kuu bangkananiib.

¹⁴ Kwane, yi kuu Sibi Mana yaa nangbenaniib kumban, yembed burudandaneen, amborom kuu ye kuu yariman korem ye Yariman, king korem ye King, angkon yembed baande kinoondan ma korondiyiibban ye yoman winiwen kuu ye yoom miniwen kowe.” andoon.

¹⁵ Kwane, engyumbed ne yaa ika yedmoon, “Wedmaawe nenem wonong kuu dia dibirimaun kuye ok kuye id kuu, kad maa maadaniib kadaareb dareb mimimdaniib ambibkin mimimdaniib weng mimimdaniib kui.

¹⁶ Arud dingkan yoom durub angko angkoyiib yoom wedmewen kuu yimbed nenem wonong yaa arud darewoob wandembaraniib. Kwane, wenbande yu barang korem kuu monmare benkiradmaniiwa idmo keranuune, yu yom anekorib amotbed nengkaniib.

¹⁷ Kedi, Godbed yi inamen yaa kowoon kuu yembed meenoon ye dowaken yaambad ibmo ambangkime anded,

arud dingkan yaa aromkono koniwen kuu oonod, God ye weng yaa kuu anam id keraneen.

¹⁸ Wonong ku wedmendewen kuu siti aningko arimbed darewoob. Yumbed okad yiri ye king kuu ooneen kui.” andoon.

18

Babilon Kuu Monmaraneene Kombaranuun

¹ Kwanoone wedmaane, engyu maa kuu Ewen arimbed kamoon. Ye kuu aromkono darewoowiib kandoon, ye nambiri kumbed okad yiri kawuroon.

² Kwane, aromkono darewoowiib kumbed baande yedmoon,

“Monmaroone kombureen kii! Aningko miin darewoob ye siti Babilon kuu monmaroone kombureen kii. Yu kuu awad arewa yi dobirimbon kereen.

Kuyaom kuu kingkin arewa mimim korem yoom komyeng areb keruwen ye ayari on arewa korem yoom yimbirimo kumbed doriib.

³ Amborom kuu ambibkin koremdan kuu yumbed nenem ye inamen dowaken arewa kenambun bangkandimaun ye ok arewa aniiwe,

okad yiridan yi king kuu yu yoom nenem kamendiwe, berengkidan kuu yu id yu dowaken meeni darewoob kereen kuyaambod od dareb dareb biwen kowe.” andoon.

⁴ Kwane, wengambaraane angkon wengmo Ewen arimbed yedmoon,

“Ne karuwa nimaya, yuyiib yaa kuyaom doriib kuu koronde angkadirime.

Kwananiib kuu yu ambarakmi yaa daboknokban kerenib, dabab miin arewa banuun kuu yiiwiib ma bokban keraniib.

⁵ Amborom kuu yu ambarakmi ben numberenmo daaneen kuu ambid ari keroon,

kwanuune God kuu yu ambarakmi yaa kuu meenoon, nonondandindo kowe.

⁶ Yumbed yiiib yaa komoyiib bangkandimaun kuu angkon ika kwamunemo ingkandime.

Yumbed komo kamenabeen ye dowad ingkande ayooob kerime.

Yumbed dabab bangkandi ye ok arewa bangkandimaun ye kabus kuu kande ok kwamune yu yaa ingkande ayooob kerime.

⁷ Yukareb nambiri kandenu yu id yu dowaken yaambod yiribman yewudmo been kuu,

kumunkingke durud yewediib mimyob wandembiri yemaniib ibmo kere kondime.

Yukareb kerengkan kerenu

‘Ne kuu kuin keraan, wonong iribban kowe, mimyob wandainban.’ andimaun.

⁸ Kwanekob, aron mimo arimbed dabab miin arewambed weene koraraneen,

bobniyiib mimyob wandiyiib mungi bobnembiriyiib kui.

Yu kuu amotbed nengke korem denanuun,

amborom kuu yu yaa wengyundaneen ye Yariman God kuu aromkono ariyiib kowe.

⁹ “Kwane, okad yiridan yi king yu yoom nenem kamenib, yu id ye dowaken yaambad komo kamimaun kuu dabokne kwane kamimaibdan kuu, amotbed yu nengke denuun ye amareng wedmendekorib mimyob wande ameng kamendaniib.

¹⁰ Kwane, yu durud yewed kuyaa wedmende uni miin darewoob kerekorib, ambab angkambad dobere ameng kamende yedmaniib,

‘Dabab, dabab, kuu meneboon kii!

O Babilon, o siti aningko darewoob ariyiib, aromkono ari ye siti!

Aron dukmen kumbad wengyundi ye dabab kuu ub yaa korem meneboon kii!’ andaniib.

¹¹ “Kwane, okad yiri yiribman berengkidan kuu yu yaa mimyob wande ameng kamaniib, amborom kuu keye aron ari kuu karub kanembad yi yiribman yaa ma berengkaanban kowe.

¹² Yi yiribman kuu bot goldiib bot silvaayiib od darewoob ye bot amun yeka mamaayiib bot kawanmo yeka maa yaningko peeliib dabua miin amuniib minodminod ye dabuayiib od darewoob ye dabua yaningko silkiib dodmo dangkorong ye dabuayiib baeb amun yeman ye at maa maayiib awon elefant ye ningkambo darewoob yaningko aiforimbed ongmiwen ye yiribmaniib od darewoob ye at maa maambad ongmiwen ye yiribmaniib broonsbed ongmiwen ye yiribmaniib yeengbed ongmiwen ye yiribmaniib bot maaborombad ongmiwen ye yiribmaniib

¹³ animan ari bokni yeman sinamoniib animan ari bokni yeman maa maayiib baeb amun nengke koni yemaniib baeb amun yeman meeryiib ferengkinsensiib ok wainiib olif ambodiib flawa amuniib wiit amuniib buromakauyiib sibiysiib hoosiib dibiriwed yiribman benwini yeman waigoniib dabderem yiri dobere no deme awinembiridaniib nimakaruwiib kuu ma berengkaibban kui.

¹⁴ Kwane, berengkidan kembad yedmaniib, ‘Yiribman amun yaa ub dowaken darewoob kerewen kuu ub yaa dowan

keroon. Ub yiribman yemooniib kumkam miin manimanan-dewiib kuu korem dowan keroon, angkon ika kwamune ma wedmaabban.' andaniib.

¹⁵ "Kwane, yu yaa yiribman kee berengke od darewoob bi-maibdan kee ambab angkambed doberenib yu durud yewed kandeen yaa wedme uni miin darewoob kerekorib mimyob wande ameng kamenib

¹⁶ yedmaniib,

'Dabab, dabab, kuu meneboon kii!

O siti aningko arimbed darewoob, ebkad amuniib ebkad minodminodiib ebkad dodmo dangkorongiib
bot gold menengmenengiib od darewoob ye bot maa maa menengmenengiib bot peel menengmenengiib kumbed inwarewen kii.

¹⁷ Kumban aron dukmen kumbed biamod miin darewoob korem kee monmaroon kii!' andaniib.

"Kwane, karamok ari ye motod awindimaibdan koremiib motodbed dewenebimaibdan koremiib motod aom demedan koremiib karamok angkambed od deme awinimaibdan koremiib kuu ambab angkambed doberenib,

¹⁸ yu denuun ye amot amareng wedmendekorib yedmaniib, 'Siti aningko arimbed darewoob kee, siti mamaa kuu ma yu arewiib kerindo kii!' andaniib.

¹⁹ Kwane, mimyob wandiwen dowad ingkud yi korok ari ben nongkobeniib yuude ameng kamenib yedmaniib,

'Dabab, dabab, kuu meneboon kii!

O siti aningko arimbed darewoob,

karamok ari motodiibdan kuu ub biamod yaambad od darewoob kandiwen kii.

Kumban aron dukmen kumbed ub kuu monmaroon kii!' andaniib.

²⁰ O Ewen ari doriibdan, yiib kuu yu monmari dowad kubime!

God ye karadmodaniib God ye apasodaniib God ye profesi weng wengambere dakmidaniib, yiib kubime!

Amborom kuu yumbed yiib yaa komarewa ambangkimaun kuu Godbed wedme wengyundandoon kowe." andoon.

²¹ Kwane, aromkono darewoob ye engyu maambad bot dumnad darewoob dabawiib kuu kande karamok yiri naawonmo korarene yedmoon,

"Kwamune areb kuu siti aningko arimbed darewoob Babilon kuu yiri naawonmo kankoraraneene, angkon ika ma wedmaabban.

²² Ub kuyaom kuu haap wangkidaniib yook wingkidaniib yurin wudmidaniib kibi komke baandidaniib yi kuweng kuu angkon ika ma kwamune wengambaraibban.

Ub kuyaom kuu deme mimim ambangkidan kuu yenambed angkon ika ma wedmaibban.

Ub kuyaom kuu bot darewoob wiit beengkaane flawa kerimaan ye kuweng kuu angkon ika ma wengambaraanban.

²³ Ub kuyaom kuu lem ye nambiri kuu angkon ika ma yuraanban.

Ub kuyaom kuu wonong yeeb awani ye orokbon ye kuweng kuu angkon ika ma wengambaraibban.

Anukbed ub berengkidan kuu okad yiri aningko arimbed darewoob keriiwe,

ub waruk komob yaambbed ambibkin koremdan kuu ben kimyen abdon wenewen kowe kwamune kerewen.

²⁴ Ubbed God ye profesi weng wengambere dakmidaniib God ye karadmodaniib okad yimin yimin yaambbed yeewe dukniwendaniib yi umkan kubudoroon kuu God kuu wedmoon.” andoon.

19

Ewen Ari Doriibdanbed God Yaningko Kankooniwen

¹ Kwanoone wengambaraane, Ewen aombbed kadaareb yemoon naawonmo baandimaib ye kuweng areb kwane komke yedmiwen,

“God yaningko kankoonem!

Bobni yaa burudande bindiyiib nambiriyiib aromkonoyiib kuu nub God yeman,

² amborom kuu ye wengyundi kuu anammo yorokmo kowe.

Nenem awaan wonong, yu nenem inamen abdonbed okad yiridan ben amonombe abdon kerundeen kuu,

Godbed wengyunde yu yaa dabab kondoon.

Yumbed ye deme karub yenbanduune dukniwe yi umkan kubudoroon kuye dowad

yembed man inande dabab kondoon.” andiwen.

³ Kwane yimbed angkon ika komke yedmiwen,

“God yaningko kankoonem!

Yu amareng ku daanebeen kuu aron korem korem yeman kii.” andiwen.

⁴ Kwane, aamkono aamkono wad kaningiib wad doriib ye dingkan kaningiib kuu God yaa ye ooni ye dibirimbon arimbed dibeen kuyaa yiri bumangke korok benkibingke baande yedmiwen,

“Anam kwanok. God yaningko kankoonem!” andiwen.

⁵ Kwanoone God ye ooni ye dibirimbon yaambbed wengmo menebe yedmoon,

“Ye demedan, aningko embengiib darewoowiib ye yaa uni-wendan,

yiiib korem kuu nub God yaningko kankoonem!” andoon.

⁶ Kwane wengambaraane, kadaareb yemoon naawon baandi arewiib ok benbon ye kuweng arewiib amkuni darewoob ye kuweng arewiib kwane komke yedmiwen,

“God yaningko kankoonem!

Amborom kuu nub Yariman God Aromkono Ariyiib kuu korok kere oone doreen kowe.

⁷ Kubi darewoob kerenub God yaa kubenenub ye yaa nambiri konem!

Amborom kuu Sibi Mana awani ye orok yaron munuune, awani ye wonong kuu yukareb nekwane dowan kereen kowe.

⁸ Ebkad amun yeman kawanmo dangkorong koroomiibban kuu,

yu inwari dowad bangkandiwen.” andiwen.

Ebkad amun yeman kawanmo ye id kuu God ye karadmodan kami yorokmo ambangkiwen kui.

⁹ Kwane, engyumbed ne yaa yedmoon, “Wongke, ‘Kane kane Sibi Mana ye awani orokbon yaa ani yeman baandoondan kuu amun kerundoon kii!’ ” andekore ika yedmoon, “Weng kee God ye weng anam.” andoon.

¹⁰ Kuyaambéd ne kuu engyu ye yon yiri bumangke korok kankibineni yaningko kankoonande kamaan kumban, yembed yedmewoon, “Kwamaab! Ne kuu eb areb, eb angkodmia Yesu ye weng awinimaibdan areb, nub kuu ibmo, God ye demedan kui. God yaningko kankoone! Amborom kuu Yesu ye weng dakme korokbi kuu profesi weng ye inamen ye id kowe.” andoon.

Yesu Hoos Kawanmo Arimbed Nangmok Woon

¹¹ Kwane wedmaane, Ewen kuu nandoone hoos kawanmo wedmemaan, kwarimbed dibere yarebimaan ye karub yaningko kuu Ma Korondiyiibban angkon yaningko maa kuu Anammo. Ye kuu inamen yorokmombéd wengyundane nangbaneen.

¹² Ye indob kuu amot yumbu areb, kwane ye korok ari kuu king ye korok ari debi yeman kwamune yemooniib. Ye korok ari kuu aningkoyiib wongkoon, kumban karub maa kuu kaadkerindeban, yembedmo yekaad.

¹³ Ye ebkad doboob derenoon dungkun yirimo kuu umkan aom kamoon. Ye aningko kuu God ye Weng.

¹⁴ Ewen aom ana nangmidan kuu ye yoman weniib, ebkad amun yeman kawanmo koroomiibban inwareniib hoos kawanmo arimbed ye yoman weniib kui.

15 Kwane, ye mongkodkono aombed kerewang arudiib kumbed kakumundin yenbandi yeman angkadereen. Ye kuu king ye aromkono yobdoodmo kwamune areb yi yaa oonaneen. Kwane, nong yob beengke ambodmo kandemoon areb, yembed Aromkonomo Ye God ye arud miin darewoob kuye ambodmo kandaneen kumbed, ambarakmidan yaa bangkandaneene ananiib.

16 Ye ebkad doboob yaayiib yon muudkuk yaayiib kuu aningko keane wongkiwen,

KING KOREM YI KING,
YARIMAN KOREM YI YARIMAN.

17 Kwane wedmaane, engyu maa kuu aron nambiri aom doreen kumbed on ambid aom dewenebiib yaa naawonmo baande yedmoon, "Minime, mimyamo kerenib God ye orok darewoobbon derebime.

18 Yiib kwananiib kuu kingiib ana nangmi korok korokiib aromkonomo ana nangmidaniib hoosiib hoos kwarimbed dibere yarebimaibdaniib yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridaniib yika oonimaibdaniib aningkoyiib-daniib aningkoyiibbandaniib nimakarub korem yi bob kuu bunge anime." andoon.

19 Kwane wedmaane, arud dingkaniib okad yiridan yi kingiib yi ana nangmidaniib kuu mimyamo kere hoos kawanmo kwari dibere yarebeen ye karub yoom ye ana nangmidan yoom yaa nangbande kamiwen.

20 Kumban arud dingkan kuu nen awineniwen. Dudi profesiman arud dingkan ye dowad dud yeka maaaa kedmengkanaboon kuu ye kangkon nen awineniwen. Keye karub kee dud kedmengkoon kembed nimaya karuwa arud dingkan ye kumun kuu yi binad o dingki yaa kandekorib ye kuruwak ongmiwen yaa bumangke yaningko kankoon-imaibdan kuyaa birande ben abdon wonoon kui. Arud dingkaniib dudi profesimaniib, yi ayoob kuu bobnaibban wad bene bot sulfaambed amot denembiri ye bowan yiri kiradmoon.

21 Kwane ana nangmidan yena korem kuu hoos kwarimbed dibere yarebimaan ye karub ye mongkodkono aombed kerewang angkadereen kumbed yenbandoone dukniwen. Kwaniiwe, onbed menebe yi bob id kuu berewariwen.

20

Weeb 1,000iib

1 Kwane wedmaane, engyu kuu Ewen aombed kamoon, ye dingki yaa kuu dem kongdem yiri ye kiyyiib sein darewoowiib awingkoon.

² Arud ye yi kedbon, unyemanbed mene kibik doreen ye awad arewa Seten kui, ye kuu engyumbed awinenekore, weeb 1,000iib dobiri yeman seinbed yenbenoon.

³ Kwane, engyumbed nen dem kongdem yiri korarekore, animari kebene karangme ongmoon. Kwanoon kuu Setenbed nimakarub yaa birandembaraan anded kwane wene weeb 1,000iib dowan keruked. Kwananuune ye kuu aron doboobban domonenaneene ari yaro dobaraneen.

⁴ Kwane wedmaane, wengyundi ye korok korok yi ooni ye dibirimbon ari kuu wengyundi ye aromkonoyiib kondoondan kuu dibiib. Kwane, anukbed nimaya karuwa Yesu ye weng daande korokbendenib God ye weng dakmiwen kumbed yenambed korok wanabiiwe dukniwendan yi kingkin kuu wedmendaan. Yi kuu arud dingkaniib ye kuruwakiib yaa ma bumangke aningko kankoonindo, angkon yi binad ari o yi dingki yaa kuu ye kumuniib bindo. Kwane, yi kuu dukniwen yirimbed ika wadkere dembekorib, Yesu Keresu yoom korok korok kere weeb 1,000iib oone dobaraniib.

⁵ Kekee ibduruk bobni yirimbed ika dembi yeman kui. Nimakarub dukniwen yena kuu dukniwen yirimbed ika wadkere dembaibban, kwane wene weeb 1,000iib dowan keranuunkob.

⁶ Kane kane ibduruk arimbed ika dembaniib kuu karadmo amun kerundaneen. Kwane, ika bobni yaromkonombed yi ma yenbandaane duknaibban. Angkon yi kuu God yoom Keresu yoom dore nimakarub dore wedyiri dobiridan kerenib ye yoom korok korok kere weeb 1,000iib oone dobaraniib.

Seten Ye Dobirimbon

⁷ Kwane wene weeb 1,000iib dowan keranuun kwarimbed Seten nen wii aom kwoon kuu domonenaneene dembene yarebaneen.

⁸ Kwane yarebaneen kuu okad yimin yimin kaningiib kuyaa doriibdan, kukuu yi aningko weng id angkara kuye aningko kuu Gogiib Magogiib kui, yi kuu birandaneen, Godiib yaa bon kere nedbe ana nangmi dowad. Yi korem kuu yemoon, karamok kebed yaa kubuk kimingkindeban kwamune areb.

⁹ Kwane, okad yimin yimin yaambed menebenib, God ye mimyob dowaken kerundoon ye siti, ye karadmodan kuyaom doriib kuye siti yaa awanewandiwen. Kumban Ewen arimbed amot kamenene denende dowan keroon.

¹⁰ Kwanoone, yi yaa birandoon ye awad arewa kuu nen bot sulfaambed amot denembiri ye bowan yiri koraroon, kwane arud dingkaniib dudi profesimaniib ben kiradmoon

ye bowan yiri kui. Kwane, yi kuu awingyawiib amnoomiib durud yewed kandembaraniib aron korem korem.

Yeenbon Wengyundi

¹¹ Kwane, king ye ooni ye dibirimbon kawanmo darewoob ari wedmaane, God kuu kwarimbed dibeen. Ye kerebiri arimbed okadiib ambidiib kuu kirokmoniwen. Kwane, yi yumboniibban keriwen.

¹² Kwane wedmaane, dukniwendan aningkoyiib aningkoyiibbaniib kuu ye arinambo ari doriwe, buk kuu daadmenaboon. Buk maaaa daandoon kuu wadkeri ye buk. Dukniwendan kuu yimbed komo kamiibkob buk daadmenaboon kuyaa anuk wongkanaboon kuu kwamunemo wengyundandoon.

¹³ Karamok angkambed dukniwendaniib okad yirimbed dukniwendaniib kuu kuyaambed dembe menebiwe, yoworiwenbondaniib kwangkong kuyaambed dembe menebiwe, yi mimim korem kuu komo kamiwen kuu kwane wengyundandoon.

¹⁴ Kwane, bobniyiib yoworiwenboniib kuu amot denembiri ye bowan yiri kiradmoon. Amot denembiri ye bowan kuu bobni ayooob andi yeman kui.

¹⁵ Kane kane yi aningko wadkeri ye buk aom wongkindo kuu amot denobembiri ye bowan yiri ben kiraraneen.

21

Yerusalem Yeeb

¹ Kwane, ambid yeewiib okad yeewiib wedmaan, amborom kuu ibduruk ye ambidiib okadiib kuu dowan kereen kowe. Kuyaa kuu karamokiibban.

² Kwane wedmaane, Karadmo ye Siti, Yerusalem yeeb Ewen aom Godiib yaambed karub awani ye dowad wonong manimanandeb inwaremoon kwamune areb kumbed kamuneen.

³ Kwane wengambaraane, God ye ooni ye dibirimbon aombed wengmo naawonmo dakmoon, “Kibikee God ye dibirimbon kuu nimakaruwiib yaa angkimbaraneen. Kwane, yiyiib yaa dobaraneen. Yi kuu God ye karuwa nimaya keraniwe, God yeka yiyiib yaa doberene yi God keraneen.

⁴ Yembed yi indob korem yi indob yaa kuu araneen. Kuyaoom kuu bobniyiibban mimyob wandiyiibban amengiibban yewediibban aron korem, amborom kuu kurin ye dohiri kerekmen kuu dowan keroon kowe.” andoon.

⁵ Kwane, Godbed ye ooni ye dibirimbon arimbed yedmoon, “Kedi, kumkam korem kuu yeeb ongmenabaan kii!” andoon. Andekore yedmoon, “Weng kee anammo, ne kuu ma korondainban kowe, wongke.” andoon.

⁶ Kwane yembed ne yaa yedmoon, “Kuned kuu dowan keroon kii. Ne kuu Ibduruk Doboroon Ye God, angkon Yeenbon Dobaraneen Ye God, ne kuu Andowoon Ye God, angkon Yimin Wandaneen Ye God kii. Kanembed ok moom bobnaneen kuu nembed wadkeri ok dewenebuun yaambéd munobmo konaniin.

⁷ Kanembed ninabe burudandaneen kuu korem kee yeman keraneene ne kuu ye God keraniine ye kuu ne dana keraneen.

⁸ Kumban undeekdaniib anam andindodaniib komyeng kamenabidaniib kumka kuman yenbandidaniib nenem kamenabidaniib waruk komobdaniib dudi god yi kuruwak yaa bumangkimaibdaniib dudanabidan koremiib yi dobirimbon kuu bot sulfaambéd amot denembiri ye bowan yiri. Kekee bobni ayoob andi yeman kui.” andoon.

⁹ Kwane, yeenbon dabab kondi yeman ediib meneki wongdem ediib aombéd anukbed ondukniwen ye engyus ediib kuyaom mamaambéd mene ne yaa yedmoon, “Menebko, Sibi Manambéd awanandameen ye wonong kuu korokbebda.” andoon.

¹⁰ Kwane kore, Kingkinbed ibnewe nendore aangko ambab ari nenwenene, Karadmo ye Siti, Yerusalem kuu Ewen aom Godiib yaambéd kamenuun kuu korokbewoon.

¹¹ Kuyaa kuu God ye nambiriyiib yuroon. Siti kuyaa kawuroon kuu bot yeka maaaa miin manimanandeb areb, omkadmo ye bot yaspee areb, ok karadmo areb.

¹² Siti kuuk kuu darewoob ambab ari kumbéd ambongko kuu wad ayoowiib. Kuyaambéd engyus wad ayoowiib kuu ambongko kuyaambéd doriib. Ambongko mimim kuyaa Israeldan yi amyenimbon aningko wad ayoowiib kwane wongkiwen.

¹³ Kangka kee ambongko ayoobmim, kari kangkon ambongko ayoobmim, kiri kangkon ambongko ayoobmim, kaom kangkon ambongko ayoobmim.

¹⁴ Siti kuuk yimin yiri dedmobe dariwen ye bot kuu wad ayoob. Kuyaa wongkiwen kuu Sibi Manambéd kinoona apaso keriwendan wad ayoob yi aningko wongkiwen.

¹⁵ Engyu ne yoom dakmuwen ye karub kuu sitiyyiib ambongkoyiib kuuk wiriniweniib kumunkingki yeman goldbéd ongmiwen kumbéd awinoon.

¹⁶ Siti kuu darewoob kumbéd bendom kuu kaningiib. Kwane kumunkingke wedmoon kuu ye doboowiib ye darewoowiib ye ambab ariyyiib kuu 2,200 kilomita.

¹⁷ Kuuk wiriniwen ye nomkono kuu dodkanmo wene kinkingkane 240 kerimaib kwamune areb engyumbéd kumunkingkon.

¹⁸ Kuuk kuu yaspeembed ongmoon, kwane siti kuyaom kuu goldmo ongmoon, ok karadmo yaa dianmo wedmimaub kwamune areb.

¹⁹ Siti kuuk yimin yiri dedmobe dariwen ye bot kuu man-
imanandeb ye bot maa maa korembed inwarundoon. Bot
ibduruk kan dedmone maniwen kuu bot yaspee, angkon
bot mamaa ayoob andi kuu ambidkadmo ye bot safaiya, bot
mamaa ayoobmim andi kuu awoyeebkadmo ye bot eget, bot
mamaa kaning andi kuu awoyeebkadmo ye bot emerald,

²⁰ bot mamaa angko andi kuu kubukkadmo ye bot oniks,
bot mamaa kung andi kuu mongkodkadmo ye bot kaanilien,
bot mamaa ed andi kuu denekkadmo ye bot kurisolait, bot
mamaa kob andi kuu wiibkadmo ye bot beril, bot mamaa
9 andi kuu wubmo ye bot topas, bot mamaa 10 andi kuu
awoyeebkadmo ye bot kuraisofres, bot mamaa 11 andi kuu
binmo ye bot yasin, bot mamaa 12 andi kuu minodminodmo
ye bot ametis.

²¹ Ambongko wad ayoowiib kuu bot kawanmo yaningko
peelmbed ongmiwen. Ambongko mimim kuu peel mi-
mombed ongmenabiwen. Kwane, siti ye kiwaan darewoob
kuu goldmo ongmoon, ok karadmo yaa dianmo wedmimaub
kwamune areb.

²² Kwane, ne kuu siti aom kurikuri ambib kuu ma wed-
mindo, amborom kuu Aromkono Ariyiib ye Yariman God
yoom Sibi Mana yoom kuu kuye siti ye kurikuri ambib kowe.

²³ Siti kuyaom kuu aron o wood yi nambiriyiib yurimok-
ban, amborom kuu God ye nambirimbed siti kuyaom yurem-
birimaan, kwane Sibi Mana kuu lem areb siti kuyaom yurem-
birimaan.

²⁴ Kuye nambiri yurembirimaan kumbed ambibkin
mimim koremdan kuu yaraniib, kwane okad yiridan yi
king kuu God ye nambiri kandiweniib kuu kuyaom be
menebaniib.

²⁵ Kuye ambongko kuu kebenaanban, aron korem kwane
daandembaraneen, amborom kuu kuyaa kuu mirikniyiib-
ban kowe.

²⁶ Ambibkin mimim koremdan God ye nambiri kandi-
weniib aningko darewoob arimbed koni yemaniib kuu
kuyaom be menebaniib.

²⁷ Kumban God ye dowakenban ye yiribmaniib keyaom ma
be menebaibban. Kwane komyeng kamenabidaniib dudan-
abidaniib kuu ma awunaibban, kane kane yi aningko Sibi
Manambed ye wadkeri buk aom wongkoondan kumbedmo
awunaniib kii.

Wadkeri Ye Ok Awaan

¹ Kwane, engyumbed ne yaa wadkeri ye ok ok awaan korokbewoon. Ok kuu karadmo anam menengmenengiib kamenu God yoom Sibi Mana yoom yi ooni ye dibirimbon yaambad menebenu,

² siti kiwaan darewoob wedyirimbed wenebuun. Ok wedyiri kuu wadkeri ye ayiib doreene ok kuu at ye dabderem yiri dewenebuun. At kuu yob yeka maa maa wad ayoowiib ire winimaan. Wood mimo mimo aom kuu yob yeka maaaa maaaa ire winimaan. Ye bid kuu ambibkin mimimdan yi bob anikad ongmenabendi yeman.

³ Kuyaom kuu God ye butuniib ma angkimbaraanban. Siti kuyaom kuu God yoom Sibi Mana yoom yi ooni ye dibirimbon angkimbaraneene, ye demedan kuu ye yaa kurikuri ye deme awinaniib.

⁴ Yi kuu ye murubia wedmenaniiwe, yi binad ari ye aningko wongkanabaneen.

⁵ Kuyaom kuu kumuniibban. Kwane, yi kuu lemiib aron ye nambiriyiib yaa meenaibban, amborom kuu Yariman Godbed nambiri kuu kondaneen. Kwane, yi kuu aron korem korem oone dobaraniib.

⁶ Kwane, engyumbed ne yaa yedmoon, “Weng kee anammo, God kuu ma korondaanban. Yariman, profesi weng ye inamen profesidan yaa kondimaan ye God kui, yembed ye engyu yedmoonkob mene ye demedan yaa aron doboobban ari komarewa kamenabaneen ye kerekmen kuu korokbendoon.” andoon.

Aron Doboobban Ari Yesu Mananeen

⁷ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kedi, ne kuu aron doboobban ari mananiin kii! Karub kanembed profesi weng buk keyaombad dakmeen yaa awine kandaneen kuu Godbed amun kerunaneen.” andoon.

⁸ Ne kuu Yoon, nembed kumkam kee wedmeni wengambaran. Kwane wengambere wedmendekori, kedmengka-woon ye engyu ye yon yiri bumangke korok kankibinini kurikuri kerande kamaan.

⁹ Kumban yembed ne yaa yedmewoon, “Ne yaa kwane kamaab! Ne kuu eb yoom eb ambanga profesidan yoom weng buk keyaombad awine kandiwendan yoom kwamune areb, ne kuu deme ye karubmo. Kowe, God yaambad bumangke kurikuri kere!” andoon.

¹⁰ Kwanandekore yedmewoon, “Buk keyaom profesi wengiib kuu kebene biknaab, amborom kuu aron kuu dia kereen kowe.

¹¹ Aron kuu dia kereen kowe, kanembed ambarakmimaan keroka, domonenibko kwane kamemborok, kanembed arewa ye niindem aom doberembirimaan keroka,

domonenibko kwane doberemborok, kanembed yorokmo kamenabimaan keroka, domonenibko kwane kamemborok, kanembed karadmo doberembirimaan keroka, domonenibko kwane doberemborok.” andoon.

¹² Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kedi, ne kuu aron do-boobban ari mananiin kii! Ne kuu kakmaniib, nembed bemeneni mimim korem yaa komarewa ambangkiwen kuu kwamunemo kakman bangkandaniin.

¹³ Ne kuu Ibduruk Doboroonman, angkon Yeenbon Do-baraneenman, ne kuu Andowoonman, angkon Yimin Wandaneenman kii.

¹⁴ “Kane kane yi ebkad doboob ogiwen kuu Godbed amun kerundoon. Kwaniwen kumbed Godbed yi yaa wadkeri ye at yaa wene ani kuu yimin, siti kuuk ambongko awuni kuu yimin yedme kowoon.

¹⁵ Kumban siti bunangka kuu komyeng kamenabidaniib waruk komobdaniib nenem kamidaniib kumka kuman yen-bandidaniib dudi god yaa bumangkidaniib dudanabi yaa dowaken kere kamimaibdaniib doriib.

¹⁶ “Ne kuu Yesu, nembed ne engyu yedmaane menene weng kee anam andiwendan yaa daandi ye dowad kondoon yiib yaa. Ne kuu Dewid Ye Ambokab, Dewid Ye Awo kui, kwane ne kuu Amkimo Ye Mindong nambiri darewoowiib kii.” andoon.

¹⁷ Kwane, Kingkin yoom Sibi Mana yaa awanandamuun ye wonong yoombes yedmiwen, “Minime!” andiwen. Kwane, kanembed weng kee wengamboroon kuu yena yaa “Minime!” andok. Kanembed ok moomiib keroka monok. Kanembed dowaken keroka, mene munob ye wadkeri ok kandok.

¹⁸ Profesi weng buk keyaombes wengambiriwendan kuu, yiib korem yaa ongkandi weng ke yedmaan kei. Kanembed weng keyaa weng yena ariyiib daboknaneen kuu, Godbed dabab weng buk keyaom dakmoon kwamune ye yaa ariyiib dabab dabokne konaneen.

¹⁹ Kanembed profesi weng keyaambes weng yena dankaraneen kuu, wadkeri ye ayiib siti karadmoyiib yi weng dakmoon kowe, Godbed karub kuu wadkeri ye at yaambes ani ye yumbon aomiib siti aom aomni ye yumboniib yaa kuu dankaraneen.

²⁰ Kumkam keye dowad dakme korokboon ye karubbed yedmoon, “Eyokee, aron doboobban ari mananiin.” andoon.

Anam kwanok. Yariman Yesu, mene.

²¹ Yariman Yesu ye kabamoonmo kondoon ye mimyob dowaken kuu God ye nimakarub yaa kerok. Anam kwanok.